M. T. CICERONIS EPISTOLAE AD ATTICVM, AD BRVTVM, ET AD Q. FRATREM.

EDITIO AD MANVTIANAM & Brutinam conformata.

ADIECTÆ SVNT ANNOTAtiones & Castigationes, ex variis doctorum virorum scriptis selectæ.

FRANCOFVRTI
Apud Andreæ Wecheli heredes,
Claudium Marnium & Jo. Aubrium.
M. D. XCIX.

M. T. CICERONIS EPISTOLARUM

Ad T. Pomponium Atticum,

LIBER I.

CICERO ATTICO S. I

PETITIONIS nostræ, quam tibi summæ curæ esse scio, huiusmodi ratio est, quòd adhuc coniectura prouideri possis. Prensat vnus P. Galba. sine fuco ac fallaciis, more maiorum, negatur. Vt opinio est hominũ, non aliena rationi nostræ fuit illius hæc præpropera prensatio. Nam illi ita negant vulgò, vt mihi se debere dicant. Ita quiddam spero nobis profici, cùm hoc percrebrescit, plurimos nostros amicos inueniri. Nos autem initium prensandi facere cogitaramus eo ipso tempore, quo tuum puerum cum his literis proficisci Cincias dicebat, in campo comitiis tribunitiis ad XVI. calen. Sext. Competitores, qui certi esse videantur, Galba, & Antonius, & Q. Cornificius. Puto te in hoc aut risisse, aut ingemuisse, vt frontem ferias. Sunt qui etiam Cæsonium putent. Aquilium non arbitramur: qui denegat & iurauit morbum, & illud suum regnum iudiciale opposuit. Catilina, si iudicatum erit meridie non licere, certus erit competitor. De Aufidio, & Palicano, non puto te expectare, dum scribam, de iis qui nunc petunt, Cæsar certus putatur. Thermus cum Sylano contendere existimatur: qui sic inopes & ab amicis, & existimatione sunt, vt mihi videatur non esse ἀδύνατον Curium obducere. sed hoc præter me nemini videtur. Nostris

rationibus maximè cõducere videtur, Thermum fieri cum Cæsare. Nemo est enim ex iis qui nunc petunt, qui si in nostrum animum reciderit, firmior candidatus fore videatur, propterea quod curator est viæ Flaminiæ: quæ cum erit absoluta, sanè facilè eum libenter, nunc cæteri consuli acciderint. Petitorum hæc est adhuc informata cogitatio. Nos in omni munere candidatorio fungendo summam adhibebimus diligentiam: & fortasse, quoniam videtur in suffragiis multum posse Gallia, cùm Romæ à iudiciis forum refrixerit, excurremus mense Septembri legati ad Pisonem, vt Ianuario reuertamur. Cùm perspexero voluntates nobilium, scribam ad te. Cætera spero prolixa esse, his duntaxat vrbanis competitoribus. Illam manum tu mihi cura, vt præstes, quoniam propius abes, Pompeii, nostri amici. Nega me ei iratum fore, si ad mea comitia non venerit. Atque hæc huiusmodi sunt. Sed est, quod abs te mihi ignosci peruelim. Cæcilius auunculus tuus, à P. Vario cùm magna pecunia fraudaretur, agere cœpit cum eius fratre Caninio Satyro de iis rebus, quas eum dolo malo mancipio accepisse de Vario diceret. Vna agebant cæteri creditores, in quibus erat Lucullus, & P. Scipio, & is quem putabam magistrum fore, si bona venirent, L. Pontius. Verùm hoc ridiculum est de magistro nunc cognoscere. Rogauit me Cæcilius, vt adessem contra Satyrũ. Dies ferè nullus est, quin hic Satyrus domum meam ventitet: obseruat L. Domitium maximè: me habet proximum. fuit & mihi, & Quinto fratri magno vsui in nostris petitionibus. Sanè sum perturbatus, cum ipsius Satyri familiaritate, tum Domitii: in quo vno maximè ambitio nostra nititur. Demonstraui hæc Cæcilio: simul & illud ostendi, si ipse vnus cum illo vno contenderet, me ei satisfacturum fuisse. Nunc in causa vniuersorum creditorum, hominum præsertim amplissimorum, qui sine eo, quem Cæcilius suo nomine perhiberet, facile communem causam sustinerent, æquum esse, eum & officio meo consulere, & tempori. Durius accipere hoc mihi visus est, quàm vellem, & quàm homines belli solent: & postea prorsus ab instituta nostra paucorum dierum consuetudine longè refugit. Abs te peto, vt mihi hoc ignoscas, & me existimes humanitate esse prohibitum, ne contra amici summam existimationem

nem miſerrimo eius tempore venirem, cũ is omnia ſua ſtudia,& officia in me contuliſſet. Quod ſi voles in me eſſe durior, ambitionem mihi putabis obſtitiſſe. Ego autem arbitror, etiam ſi id ſit, mihi ignoſcendum eſſe. ΕΠΕΙ οὐχ ἱερήιον
5 οὐδὲ βοείην. Vides enim in quo curſu ſimus, & quàm omnes gratias non modò retinendas, verùm etiam acquirendas putemus. Spero tibi me cauſſam probaſſe, cupio quidẽ certè. Hermathena tua valde me delectat, & poſita ibi bellè eſt, vt totum gymnaſium ἡλίου ἀνάθημα eſſe videatur. Multùm
10 te amamus. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

L. IVLIO Cæſare, C. Martio Figulo COSS. filiolo me auctum ſcito, ſalua Terentia. abs te tandiu nihil literarum? Ego de meis ad te rationibus ſcripſi anteà diligenter. Hoc
15 tempore Catilinam competitorem noſtrum defendere cogitamus. Iudices habemus quos volumus, ſumma accuſatoris voluntate. Spero ſi abſolutus erit, coniunctiorem nobis fore in ratione petitionis: ſin aliter acciderit, humaniter feremus. Tuo aduentu nobis opus eſt maturo: nam prorſus
20 ſumma hominũ eſt opinio, tuos familiareis nobiles homines, aduerſarios honori noſtro fore. ad eorum voluntatem mihi conciliandam maximo te mihi vſui fore video. Quare Ianuario ineunte, vt conſtituiſti, cura, vt Romæ ſis.

CICERO ATTICO S. 3

25 AVIAM tuam ſcito deſiderio tui mortuam eſſe, & ſimul quòd verita ſit, ne Latinę in officio nõ manerent: & in mõtem Albanum hoſtias non adducerent: eius rei conſolationem ad te L. Saufeium miſſurum eſſe arbitror. Nos hic te ad menſem Ianuarium expectamus: ex quodam rumore, an ex
30 literis tuis ad alios miſsis? nam ad me de eo nihil ſcripſiſti. Signa, quæ nobis curaſti, ea ſunt ad Caietam expoſita: nos ea non vidimus: neque enim exeundi Roma poteſtas nobis fuit: miſimus, qui pro vectura ſolueret. Te multùm amamus, quòd ea abs te diligenter, paruoq́ue curata ſunt. Quòd
35 ad me ſæpe ſcripſiſti de noſtro amico placando, feci, & expertus ſum omnia, ſed mirandum in modum eſt animo abalienato: quibus de ſuſpicionibus etſi audiiſſe te arbitror: tamen ex me, cùm veneris, cognoſces. Salluſtium præſentem reſtituere in eius veterem gratiam non potui. Hoc eò

ad te scripsi, quòd is qui me accusare de te solebat: in se expertus est illum esse minus exorabilem, meum studium nec sibi defuisse. Tulliolam C. Pisoni, L. F. Frugi despondimus. Vale.

CICERO ATTICO S. 4 5

CREBRAS expectationes nobis tui commoues. Nuper quidem, cùm te iam aduentare arbitraremur, repentè abs te in mensem Quintilẽ reiecti sumus. Nunc verò sentio (quod commodo tuo facere poteris) venias ad id tempus, quod scribis: obieris Q. fratris comitia: nos longo interuallo viseris: Acutilianam controuersiam transegeris. Hoc me etiam Peducæus, vt ad te scriberem, admonuit: putamus enim vtile esse, te aliquando iam rem transigere. mea intercessio & est & fuit parata. Nos hic incredibili, ac singulari populi voluntate de C. Macro transegimus: cui cùm æqui fuissemus, tamen multò maiorem fructum ex populi existimatione illo damnato cepimus, quàm ex ipsius, si absolutus esset, gratia cepissemus. Quod ad me de Hermathena scribis, per mihi gratum est: ornamentum Academiæ proprium meæ: quòd & Hermes cõmune omnium, & Minerua, singulare est eius gymnasii. Quare velim, vt scribis, cæteris quoque rebus quàm plurimis eum locũ ornes. Quæ mihi anteà signa misisti, ea nondum vidi: in Formiano sunt: quò ego nunc proficisci cogitabam. illa omnia in Tusculanum deportabo. Caietam, si quando abundare cœpero, ornabo. Libros tuos conserva, & noli desperare eos meos facere posse: quod si assequor, supero Crassum diuitiis, atq; omnium vicos, & prata contemno. Vale.

CICERO ATTICO S. 5

QVANTVM dolorem acceperim, & quanto fructu sim priuatus & forensi, & domestico Lucii fratris nostri morte, in primis pro nostra consuetudine tu existimare potes. Nam mihi omnia, quæ iucunda ex humanitate alterius, & moribus homini accidere possunt, ex illo accidebant. Quare non dubito, quin tibi quoque id molestum sit, cùm & meo dolore moueare, & ipse omni virtute, officioq; ornatissimũ, tuiq; & sua sponte, & meo sermone amantem, affinem, amicumq; amiseris. Quod ad me scribis de sorore tua, testis erit tibi ipsa, quantæ mihi curæ fuerit, vt Q. fratris animus in eam

esset is, qui esse deberet. Quę cùm esse offensiorem arbitrarer, eas literas ad eum misi, quibus & placarem, vt fratrem, & monerem, vt minorem, & obiurgarem, vt errantem. Itaque ex iis, quæ posteà sæpè ab eo ad me scripta sunt, confido ita
5 esse omnia, vt & oporteat, & velimus. De literarum missione sine caussa abs te accusor: nunquā enim à Pomponia nostra certior sum factus, esse cui literas dare possem. Porrò autem neque mihi accidit, vt haberem qui in Epeirum proficisceretur: neque dum te Athenis esse audiebamus. De Acuti-
10 liano autem negotio, quod mihi mandaras, vt primùm à tuo digressu Romam veni, confeceram: sed accidit, vt & contentione nihil opus esset, & ego, qui in te satis consilii statuerim esse, mallem Peducæum tibi consilium per literas, quàm me dare. Etenim cùm multos dies aureis meas Acutilio dedis-
15 sem, cuius sermonis genus tibi notum esse arbitror, nō mihi graue duxi, scribere ad te de illius querimoniis, cùm eas audire (quod erat subodiosum) leue putassem. Sed abs te ipso, qui me accusas, vnas mihi scito literas redditas esse: cùm & otii ad scribendum plus, & facultatem dandi maiorem ha-
20 bueris. Quòd scribis, etiam si cuius animus in te esset offensior, à me recolligi oportere: quid dicas? neq; id neglexi: sed est miro quodam modo affectus. Ego autem quæ dicenda fuerunt de te, non te præterii. Quid autē contendendū esset ex tua putabam voluntate statuere oportere: quam si ad me
25 perscripseris, intelliges me neq; diligentiorem esse voluisse, quàm tu esses, neq; diligentiorem fore, quàm tu velis. De Tadiana re, mecum Tadius locutus est, te ita scripsisse, nihil esse iam quòd laboraret, quoniam hæreditas vsucapta esset. id mirabamur te ignorare, de tutela legitima, in qua dicitur
30 esse puella, nihil vsucapi posse. Epeiroticam emptionē gaudeo tibi placere. Quæ tibi mandaui, & quæ tu intelliges cōuenire nostro Tusculano, velim, vt scribis, cures, quod sine molestia tua facere poteris: nam nos ex omnibus molestiis, & laboribus, vno illo in loco conquiescimus quo fratrem
35 quotidie expectamus. Terentia magnos articulorum dolores habet, & te, sororemque tuam, & matrem maximè diligit, salutemque tibi plurimam ascribit, & Tulliola deliciæ nostræ. Cura vt valeas, & nos ames, & tibi persuadeas, te à me fraternè amari.

CICERO ATTICO S. 6

NON cōmittam posthac, vt me accusare de epistolarum negligentia possis. tu modò videto, in tanto otio vt par mihi sis. Domū Rabirianam Neapoli, quam tu iam dimensam & exædificatam animo habebas, M. Fontius emit H-S. CCCIↃↃↃXXX. Id te scire volui, si quid fortè ea res ad cogitationes tuas pertineret. Q. frater (vt mihi videtur) quo volumus animo est in Pomponiam, & cum ea nunc in Arpinati prædio erat, & secum habebat hominem χρηστομαθῆ D. Turranium. Pater nobis decessit ad VIII. calend. Decemb. Hæc habebam ferè, quæ te scire vellem, tu velim, si qua ornamenta γυμνασιώδη reperire poteris, quæ loci sint eius, quē tu non ignoras, ne prætermittas. Nos Tusculano ita delectamur, vt nobismetipsis tum denique, cùm illò venimus, placeamus. Quid agas omnibus de rebus, & quid acturus sis, fac nos quàm diligentissimè certiores. Apud matrem rectè est, eaque nobis curæ est. L. Cincio H-S. XXCD. constitui me curaturum idib. Feb. Tu velim, ea quæ nobis emisse, & curasse scribis, des operam, vt quamprimùm habeamus: & velim cogites (id quod mihi pollicitus es) quemadmodum bibliothecam nobis cōficere possis. Omnem spem delectationis nostræ, quam, cùm in otium venerimus, habere volumus, in tua humanitate positam habemus. Vale.

CICERO ATTICO S. 7

APVD te est, vt volumus, mater tua, & soror, à me, Quintoq; fratre diligitur. Cum Acutilio sum locutus: is sibi negat à suo procuratore quicquam scriptum esse: & miratur istā controuersiam fuisse, quòd ille recusarat satisdari amplius abs te nō peti. Quòd te de Tadiano negotio decidisse scribis, id ego Tadio & gratum esse intellexi, & magnoperè iucundum. Ille noster amicus, & mehercule vir optimus, & mihi amicissimus, sanè tibi iratus est. Hoc si quanti tu æstimes, sciam, tum quid mihi elaborandum sit, scire possim.

L. Cincio H-S. CCIↃↃ. CCIↃↃ. CCCC. pro signis Megaricis, vt tu ad me scripseras, curaui. Hermæ tui Pentelici, cum capitibus æneis, de quibus ad me scripsisti, iam nūc admodū delectant. Quare velim & eos, & signa & cætera, quę tibi eius loci, & nostri studii, & tuæ elegantiæ esse videbuntur, quàm plurima, quamprimumque mittas, & maximè

quæ

quæ tibi gymnaſii xyſtique videbuntur eſſe. Nam in eo genere ſic ſtudio efferimur, vt abs te adiuuandi, ab aliis propè reprehendendi ſimus. Si Lentuli nauis non erit, quò tibi placebit, imponito. Tulliola deliciolæ noſtræ tuum munuſculum flagitat, & me, vt ſponſorem, appellat. mihi autem abiurare certius eſt, quàm dependere. Vale.

CICERO ATTICO S. 8

NIMIVM raro nobis abs te literæ afferuntur, cùm & multò tu faciliùs reperias qui Romam proficiſcantur, quàm ego qui Athenas: & certius tibi ſit, me eſſe Romæ, quam mihi te Athenis. Itaq; propter hanc dubitationem meam breuior hæc ipſa epiſtola eſt, quòd, cùm incertus eſſem vbi eſſes, nolebam illum noſtrum familiarem ſermonem in alienas manus devenire. Signa Megarica, & Hermas, de quibus ad me ſcripſiſti, vehementer expecto. quicquid eiuſdem generis habebis, dignum Academia tibi quod videbitur, ne dubitaris mittere, & arcæ noſtræ confidito. Genus hoc eſt voluptatis meæ. quæ γυμνασιώδη maximè ſunt, ea quæro, Lentulus naveis ſuas pollicetur. Peto abs te, vt hæc cures diligenter. Chilius te rogat, & ego eius rogatu εὐμολπιδῶν πάτρια. Vale

CICERO ATTICO S. 9

CVM eſſem in Tuſculano (erat hoc tibi pro illo tuo, cùm eſſem in Ceramico) verumtamē cùm ibi eſſem, Roma puer à ſorore tua miſſus epiſtolam mihi abs te allatā dedit: nuntiauitque, eo ipſo die poſt meridiem miſſuram eum qui ad te proficiſceretur. Eo factum eſt, vt epiſtolæ tuæ reſcriberem aliquid: breuitate temporis tam pauca cogerer ſcribere. Primùm tibi de noſtro amico placando, aut etiam planè reſtituendo polliceor. Quod ego, etſi mea ſponte antè faciebam, eò nunc tamen & agam ſtudioſiùs, & contendam ab illo vehementiùs, quòd tántam ex epiſtola voluntatem eius rei tuā perſpicere videor. Hoc te intelligere volo, pergrauiter illum eſſe offenſum: ſed quia nullam video grauem ſubeſſe cauſſam, magnoperè confido illum fore in officio, & in noſtra poteſtate. Signa noſtra, & Hermeraclas, vt ſcribis, cùm commodiſsimè poteris, velim imponas, & ſi quod aliud οἰκεῖον eius loci, quem non ignoras, reperies: & maximè quę tibi palæſtræ, gymnaſiique videbuntur eſſe. Etenim ibi ſe-

dens hæc ad te scribebam, vt me locus ipse admoneret. præterea typos tibi mando, quos in tectorio atrioli possim includere, & putealia sigillata duo. Bibliothecam tuam caue cuiquam despondeas, quamuis acrem amatorem inueneris. nam ego omneis meas vindemiolas eò reseruo: vt illud subsidium senectuti parem. De fratre confido ita esse, vt semper volui, & elaboravi. multa signa sunt eius rei: non minimum, quòd soror prægnans est. De comitiis meis, & tibi me permisisse memini, & ego iampridem hoc communibus amicis, qui te expectant, prædico: & te non modò non accersam, sed prohibebo, quòd intelligam multò magis interesse tua, te agere quod agendum est hoc tempore, quàm mea, te adesse comitiis. Proinde eo animo te velim esse, quasi mei negotii caussa in ista loca missus esses: me autem eum & offendes erga te, & audies, quasi mihi siqua parte erunt, non modò te præsente, sed per te parta sint. Tulliola tibi diem dat, sponsorem non appellat. Vale.

CICERO ATTICO S. 10

Et mea sponte faciebam antea, & pòst duabus epistolis tuis perdiligenter in eandem rationem scriptis, magnoperè sum commotus. eò accedebat hortator assiduus Sallustius, vt agerem quàm diligẽtissimè cum Lucceio de vestra vetere gratia reconcilianda. Sed cùm omnia fecissem, non modò eam voluntatem eius, quæ fuerat erga te, recuperare nõ potui, verùm ne caussam quidem elicere immutatę voluntatis. Tametsi iactat ille quidem illud suum arbitrium, & ea, quæ iam tum, cùm aderas, offendere eius animũ intelligebam: tamen habet quiddam profectò, quod magis in animo eius insederit, quod neq; epistolæ tuæ, neq; nostra allegatio tam potest facilè delere, quàm tu præsens nõ modò oratione, sed tuo vultu illo familiari tolles, si modò tãti putabis: id quod, si me audies, & si humanitati tuæ constare voles, certè putabis. Ac ne illud mirère, cur cũ ego anteà significarẽ tibi per literas, me sperare illum in nostra potestate fore, nunc idem videar diffidere: incredibile est, quantò mihi videatur illius volũtas obstinatior, & in hac iracũdia obfirmatior. Sed hæc aut sanabuntur cùm veneris, aut ei molesta erũt, in vtro culpa erit. Quòd in epistola tua scriptũ erat, me iam arbitrari designatũ esse, scito nihil tã exercitũ esse nunc Romæ, quàm

candi-

çandidatos omnib. iniquitatibus: nec, quādo futura ſint comitia, ſciri. Verùm hęc audies de Philadelpho. Tu velim, quę Academiæ noſtrę paraſti, quamprimùm mittas. mirū, quam illius loci nō modò vſus, ſed etiam cogitatio delectet. Libros 5 verò tuos caue cuiquā tradas: nobis eos, quemadmodū ſcribis, conſerua. ſummū me eorum ſtudium tenet, ſicut odium iam cęterarum rerum: quas tu, incredibile eſt, quàm breui tempore, quantò deteriores offenſurus ſis, quàm reliquiſti.

CICERO ATTICO S. II

10 TEVCRIS illa, lentum ſanè negotium; neque Cornelius ad Terentiam poſtea rediit. opinor ad Conſidiū, Axium, Silicium confugiendū eſt, nā à Cæcilio propinqui minori centeſimis numū mouere non poſſunt. Sed vt ad prima illa redeam, nihil ego illa impudentius, aſtutius, lētius vidi. Liber-15 tum mitto. Tito mandaui. σκήψεις atq; ἀναβολάς. ſed neſcio an ταὐτόματον ἡμῶν. nā mihi Pompeiani prodromi nuntiant, apertè Pompeium acturum, Antonio ſuccedi oportere: eodemq; tempore aget prætor ad populum. Res eiuſmodi eſt vt ego nec per bonorum, nec per popularē exiſtimationem 20 honeſtè poſſim hominem defendere, nec mihi libeat, quod vel maximum eſt. Etenim accidit hoc, quod totū cuiuſmodi ſit mando tibi, vt perſpicias. Libertum ego habeo ſanè nequam hominem. Hilarum dico, ratiocinatorem, & clientem tuum. De eo mihi Valerius interpres nunciat, Chiliuſque 25 ſe audiſſe ſcribit hæc, eſſe hominem cum Antonio: Antoniū porrò in cogendis pecuniis dictitare partem mihi quæri, & à me cuſtodem communis quæſtus libertum eſſe miſſum. Non ſum mediocriter commotus, neq; tamen credidi: ſed certè aliquid ſermonis fuit. totū inueſtiga, cognoſce, 30 perſpice, & nebulonem illum, ſi quo pacto potes, ex iſtis locis amoue. Huius ſermonis Valerius authorem Cn. Planciū nominabat: mando tibi planè, totum vt videas cuiuſmodi ſit. Pompeium nobis amiciſſimum conſtat eſſe: diuortium Muciæ vehementer probatur. P. Clodium Appii filium te 35 credo audiiſſe cum veſte muliebri deprehenſum domi C. Cæſaris, cùm pro populo fieret, eumq́ue per manus ſeruulæ ſeruatū, & eductū: rem eſſe inſigni infamia: quod te moleſtè ferre certò ſcio. Quod præterea ad te ſcribam, non habeo, & mehercule eram conturbatior: nam puer feſtiuus anagno-

stes noster Sositheus decesserat, meq; plus, quàm serui mors debere videbatur, commouerat. Tu velim sæpe ad nos scribas, si rem nullam habebis, quod in buccam venerit, scribito. Vale calend. Ianuar. M. Messala, & M. Pisone coss.

CICERO ATTICO S. 12

ACCEPISTI tuas treis iam epistolas: vnam à M. Cornelio, quam à Tribus ei Tabernis (vt opinor) dedisti: alterã, quam mihi Canusinus tuus hospes reddidit: tertiam, quam (vt scribis) anchoris solutis, de phaselo dedisti: quæ fuerunt omnes rhetorũ. purè loquuntur, cùm humanitatis sparsæ sale, tum insignes amoris notis. Quibus epistolis sum equidem abs te lacessitus ad scribendum: sed iccircò sum tardior quòd non inuenio fidelem tabellarium. quotus enim quisque est, qui epistolam paulò grauiorem ferre posit, nisi eam per lectionem releuarit? Accedit eò, quòd mihi non est notum, vt quisque in Epeirum proficiscatur. Ego enim te arbitror cæsis apud Amaltheam tuam victimis statim esse ad Sicyonem oppugnandam profectum: neque id ipsum tamen certum habeo, quando ad Antoniũ proficiscare, aut quid in Epeiro temporis ponas. ita neque Achaicis hominibus, neq; Epeiroticis paulò liberiores literas committere audeo. Sunt autem post discessum à me tuum, res dignæ literis nostris, sed non committendæ eiusmodi periculo, vt aut interire, aut aperiri, aut intercipi posint. Primùm igitur scito, primum me non esse rogatum sententiam, præpositumq́ue esse nobis pacificatorem Allobrogum, idq́ue admurmurante senatu, neque me inuito esse factum: sum enim & ab obseruando homine peruerso liber, & ad dignitatem in republ. retinendum contra illius voluntatem solutus, & ille secundus in dicendo locus habet autoritatem penè principis, & voluntatem non nimis deuinctam beneficio consulis. tertius est Catulus: quartus (si etiam hoc quæris) Hortensius. Consul autem ipse paruo animo, & prauo. tantum cauillator genere illo moroso: quod etiam sine dicacitate ridetur, facie magis, quàm facetiis ridiculus: nihil agens cum repubul. seiunctus ab optimatibus: à quo nil speres boni reipub. quia non vult, nil metuas mali, quia non audet. Eius autem collega & in me perhonorificus, & partium studiosus, ac defensor bonarum: quin imò leuiter inter se disident. Sed vereor,

ne

ne hoc quod infectum est, serpat longiùs. Credo enim te audisse, cùm apud Cæsarem pro populo fieret, venisse eò muliebri vestitu virum, idq; sacrificium cùm virgines instaurassent, mentionem à Q. Cornificio in senatu factam: (is fuit princeps, ne tu fortè aliquem nostrûm putes) posteà rem ex S.C. ad virgines, & pontifices relatam, idque ab iis nefas esse decretum: deinde ex S.C. consules rogationẽ promulgasse, vxori Cæsarem nuntium remisisse. In hac caussa Piso amicitia P. Clodii ductus operam dat, vt ea rogatio, quã ipse fert, & fert ex S.C. & de religione, antiquetur. Messala vehementer adhuc agit & seuerè: boni viri, precibus Clodii, remouentur à caussa: operæ comparantur: nosmetipsi, qui Lycurgei à principio fuissemus, quotidie demigramur: instat & vrget Cato. Quid multa? vereor, ne hæc neglecta à bonis, defensa ab improbis, magnorũ reipub. malorum caussa sit. Tuus autem ille amicus (scin' quem dicam? de quo tu ad me scripsisti, posteà quàm non auderet reprehendere, laudare cœpisse) nos (vt ostendit) admodũ diligit, amplectitur, amat, apertè laudat, occultè (sed ita, vt perspicuum sit) inuidet, nihil come, nihil simplex, nihil ἐν τοῖς πολιτικοῖς honestũ, nihil illustre, nihil forte, nihil liberum. Sed hæc ad te scribã aliàs subtilius. nam neq; adhuc mihi satis nota sunt, & huic terræ filio nescio cui committere epistolam tantis de rebus non audeo. Prouincias prætores nondum sortiti sunt. res eodem est loco, quo reliquisti. Τοποθεσίαν, quam postulas, Miseni & Puteolorum, includam orationi meæ: ad III. non. Decemb. mendosè fuisse animaduerteram. Quæ laudas ex orationibus (mihi crede) valde mihi placebant, sed non audebam anteà dicere: nunc verò, quòd à te probata sunt, multò mihi ἀττικώτερα videntur. In illam orationem Metellinã addidi quædam: liber tibi mittetur, quoniam te amor nostri φιλορήτορα reddidit. Noui tibi quidnam scribã? quid? etiã Messala cos. Antronianã domũ emit H-S. CCCCXXXVII. Quid id ad me, inquies? tantum, quòd ea emptione & nos bene emisse iudicati sumus, & homines intelligere cœperunt licere amicorum facultatibus in emendo ad dignitatem aliquam peruenire. Teucris illa, lentum negotium: sed tamen est in spe. Tu ista confice: à nobis liberiorem epistolã expecta. Vale. VI. cal. Febr. M. Messala, & M. Pisone Coss.

CICERO ATTICO S. 13

VEREOR ne putidum sit, scribere ad te, quàm sim occupatus: sed tamen ita distinebar, vt vix huic tantulæ epistolæ tempus habuerim, atque id ereptum è summis occupationibus. Prima concio Pompeii qualis fuisset, scripsi ad te antea: 5 non iucunda miseris, inanis improbis, beatis non grata, bonis non grauis. Itaque frigebat. tum Pisonis cos. impulsu leuissimus trib. plebis L. Fusius in concionem produxit Pompeium. Res agebatur in circo Flaminio: & erat in eo ipso loco, ipso die nundinarum πανήγυρις. Quæsiuit ex eo placeret 10 ne ei iudices à prætore legi, quo consilio idem prætor vteretur (id autem erat de Clodiana religione ab senatu constitutum) tum Pompeius μάλ' ἀριστοκρατικῶς locutus est, senatusq; authoritatem sibi omnibus in rebus maximam videri, semperq; visam esse respondit, & id multis verbis. Postea Messa- 15 la COS. in senatu de Pompeio quæsiuit, quid de religione, & de promulgata rogatione sentiret. Locutus ita est in senatu, vt omnia illius ordinis consulta γενικῶς laudaret: mihique, vt assedit, dixit se putare satis ab se etiam de nostris rebus responsum. Crassus posteaquam vidit illum excepisse laudem, 20 ex eo quod hi suspicarentur homines, ei consulatum meum placere, surrexit, ornatissimeque de meo consulatu locutus est: vt ita diceret, se quòd esset senator, quòd ciuis, quòd liber, quòd viueret, mihi acceptũ referre: quoties coniugem, quoties domum, quoties patriam videret, toties se benefi- 25 cium meum videre. Quid multa? totum hunc locum quem in Aristocratia ego variè meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro, (nosti illas ληκύθους) valde grauiter pertexuit. Proximus Pompeio sedebam: intellexi hominem moueri, vtrùm Crassum inire eam 30 gratiam, quam ipse prætermisset, an esse tantas res nostras, quæ tam libenti senatu laudarentur: ab eo præsertim, qui mihi laudem illam eo minus deberet, quòd meis omnibus literis in Pompeiana laude perstrictus esset. Hic dies me valde Crasso adiunxit: & tamen ab illo apertè, tectè quicquid 35 est datũ, libenter accepi. Ego autem ipse, Dii boni, quomodo ἐνεπερπερευσάμην nouo auditori Pompeio: si vnquam mihi ἐπιχειρήματα suppeditauerunt, illo tempore. Quid multa? clamores (etenim hæc erat ὑπόθεσις de grauitate ordinis, de equestri

equeſtri concordia, de conſenſione Italiæ, de immortuis reliquis coniurationis; de vtilitate, de otio. Noſti iam in hac materia ſonitus noſtros) tanti fuerũt, vt ego eo breuior ſim, quòd eos vſq; inſtinc exauditos putem. Romanæ autem res
5 ſic ſe habent: Senatus ἄρειος πάγος. nil conſtantius, nihil ſeuerius, nil fortius. Nam cum dies veniſſet rogationi ex S.C. ferendæ, cõcurſabant barbatuli iuuenes, totus ille grex Catilinæ, duce filiola Curionis: & populum, vt antiquaret, rogabant. Piſo autem conſul lator rogationis, idem erat diſ-
10 ſuaſor: operæ Clodianæ ponteis occuparant: tabellæ miniſtrabantur: ita vt nulla daretur, VTI ROGAS. Hic tibi roſtra Cato aduolat, conuitium Piſoni COS. mirificum facit: ſi id eſt conuitium, vox plena grauitatis, plena authoritatis, plena deniq; ſalutis. Accedit eodẽ etiam noſter Hortenſius,
15 multi præterea boni: inſignis verò opera Fauonii fuit. Hoc concurſu optimatum comitia dimittuntur, ſenatus vocatur. Cùm decerneretur frequenti ſenatu, contra pugnante Piſone, ad pedes omniũ ſigillatim accidente Clodio, vt conſules populũ cohortarentur ad rogationẽ accipiendam: homines
20 ad XV. Curioni nullum S.C. facienti aſſenſerunt: facilè ex altera parte CCCC. affuerunt. acta res eſt. Fufius tertium conceſsit. Clodius conciones miſeras habebat: in quibus Lucullum, Hortenſium, C. Piſonem, Meſſalam COS. contumelioſè lædebat: me tantùm comperiſſe omnia criminabatur. Sena-
25 tus & de prouinciis prætorum & de legationibus, & de cæteris rebus decernebat: vt antequã rogatio lata eſſet, nequid ageretur. Habes res Romanas, ſed tamẽ etiã illud, quod ego non ſperaram, audi. Meſſala coſ. eſt egregius, fortis, conſtãs, diligẽs, noſtri laudator, amator, imitator: ille alter vno vitio
30 minùs vitioſus, quòd iners, quòd ſomni plenus, quòd imperitus, quòd ἀπρακτότατος: ſed voluntate ita καχέκτης, vt Pompeium poſt illam concionem, qua ab eo ſenatus laudatus eſt, odiſſe cœperit. Itaque mirum in modum omneis à ſe bonos alienauit: neque id magis amicitia Clodii adductus
35 fecit, quàm ſtudio perditarum rerum, atq; partium, ſed habet ſui ſimilem in magiſtratibus præter Fufium neminem. Bonis vtimur tribunis pl. Cornuto verò Pſeudocatone. Quid quæris? nunc ad priuata redeam. Τεῦκρις promiſſa patrauit. tu mandata efficc, quæ recepiſti. Quintus frater, qui Argi-

letani ædificii reliquum dodrantem emit H-S. DCCXXV.
Tusculanum venditat, vt si possit, emat Pacilianam domum.
Cum Luccio in gratiam redi. videro hominem: valde peti-
tur: renauabo operam. Tu quid agas, vbi sis, cuiusmodi istæ
res sint, fac me quàm diligentissime certiorem. Idib. Febr.
Vale.

CICERO ATTICO S. 14

ASIAM Quinto suauissimo fratri obtigisse audisti. non
enim dubito, quin celeriùs tibi hoc rumor, quam vllius no-
strûm literæ nuntiarint. Nunc quoniam & laudis auidissimi
semper fuimus, & præter cæteros φιλέλληνες & sumus, & ha-
bemur, & multorum odia atque inimicitias reipubl. caussa
suscepimus: παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο: curaque, & effice, vt ab
omnibus & laudemur, & amemur. His de rebus plura ad te
in ea epistola scribam, quam ipsi Quinto dabo. Tu me velim
certiorem facias, quid de meis mandatis egeris, atque etiam,
quid de tuo negotio: nam vt Brundisio profectus es, nullæ
mihi abs te sunt redditæ literæ. Valde aueo scire quid agas.
Idib. Mart. Vale.

CICERO ATTICO S. 15

QVAERIS ex me, quid acciderit de iudicio, quod tam
præter opinionem omnium factum sit: & simul vis scire,
quomodo ego minùs, quàm soleam, præliatus sim: respon-
debo tibi ὕστερον πρότερον Ὁμηρικῶς. Ego enim, quamdiu se-
natus authoritas mihi defendenda fuit, sic acriter & vehe-
menter præliatus sum, vt clamor concursusque maxima
cum mea laude fierent. Quod si tibi vnquam sum visus in
repub. fortis, certè me in illa causa admiratus esses. Cùm
enim ille ad conciones confugisset, in hisque meo nomine
ad inuidiam vteretur: Dii immortales, quas ego pugnas, &
quantas strages edidi! quos impetus in Pisonem, in Curio-
nem, in totam illam manum feci! quomodo sum insectatus
leuitatem senum, libidinem iuuentutis! Sæpè, ita me Dii iu-
uent, te non solum autorem consiliorum meorum, verùm
etiam spectatorē pugnarum mirificarum desideraui. Postea
verò quam Hortensius excogitauit vt legem de religione
Fusius trib. pleb. ferret, in qua nihil aliud à consulari roga-
tione differebat, nisi iudicū genus (in eo autem erāt omnia)
pugnauitque vt ita fieret, quod & sibi, & aliis persuaserat,
nullis

nullis illum iudicibus effugere posse: contraxi vela, perspiciens inopiam iudicum, neque dixi quicquam pro testimonio, nisi quod erat ita notum atque testatum, vt non possem præterire. Itaque si caussam quæris absolutionis, vt iam πρὸς τὸ πρότερον reuertar, egestas iudicũ fuit, & turpitudo: id autem vt accideret, commissum est Hortensii consilio: qui dum veritus est, ne Fufius ei legi intercederet, quæ ex S.C. ferebatur, non vidit illud, satius esse, illum in infamiæ relinqui sordibus, quàm infirmo iudicio committi: sed ductus odio, properauit rem deducere in iudicium, cùm illum plumbeo gladio iugulatum iri tamen diceret. Sed iudicium, si quæris quale fuerit, incredibili exitu: sic, vti nunc ex euentu ab aliis, à me tamen ex ipso initio cõsilium Hortensii reprehendatur. Nam vt reiectio facta est, clamoribus maximis, cùm accusator tanquã censor bonus, homines nequissimos reiiceret, reus tanquam clemens lanista, frugalissimũ quemque secerneret, vt primùm iudices consederunt, valde diffidere boni cœperunt: non enim vnquam turpior in ludo talario consessus fuit, maculosi senatores, nudi equites, tribuni non tam ærarii, vt appellantur, quam ærati: pauci tamen boni inerant, quos reiectione fugare ille non potuerat, qui mœsti inter sui dissimileis, & mœrentes sedebant, & contagione turpitudinis vehementer permouebantur. Hîc, vt quæque res ad consilium primis petitionibus referebatur, incredibilis erat seueritas, nulla varietate sententiarum: nihil impetrabat reus, plus accusatori dabatur, quàm postulabat: triũphabat (quid quæris?) Hortensius, se vidisse tantum. Nemo erat, qui illum reum, ac non millies condemnatum arbitraretur: me verò teste producto, credo te ex acclamatione Clodii aduocatorum audiisse, quæ consurrectio iudicum facta sit, vt me circunsteterint, vt apertè iugula sua pro meo capite P. Clodio ostentarint. Quæ mihi res multò honorificentior visa est, quàm aut illa, cùm iurare tui ciues Xenocratem testimonium dicentem prohibuerunt, aut cùm tabulas Metelli Numidici, cùm hæ (vt mos est) circunferrentur, nostri iudices aspicere noluerunt: multò hæc, inquam, nostra res maior. Itaque iudicum vocibus (cùm ego sic ab his, vt salus patriæ, defenderer) fractus reus, & vna patroni omnes conciderunt. Ad me autem eadem frequentia postri-

die conuenit, qua cũ abiens consulatu sum domũ reductus. Clamare præclari Areopagitæ se non esse venturos, nisi præsidio constituto. refertur ad consiliũ: vna sola sententia præsidium non desiderauit: defertur res ad senatũ: grauissimè, ornatissimeq; decernitur: laudantur iudices: datur negotiũ magistratibus: responsurum hominem nemo arbitrabatur. ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὅπως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. Nòsti Caluũ, ex Nanneianis illum, illũ laudatorem meum, de cuius oratione erga me honorifica ad te scripserã: biduo per vnũ seruum, & eũ ex ludo gladiatorio confecit totũ negotiũ: accersiuit ad se, promisit, intercessit, dedit. Iam verò (ò Dii boni rẽ perditam!) etiam noctes certarũ mulierum, atq; adolescentulorum nobilium introductiones nonnullis iudicibus pro mercedis cumulo fuerunt. Ita summo discessu bonorũ, pleno foro seruorũ, xx. iudices ita fortes tamen fuerunt, vt summo proposito periculo vel perire maluerint, quã perdere omnia. xxxi. fuerunt, quos fames magis, quàm fama cõmouerit: quorũ Catulus cùm vidisset quendã, Quid vos (inquit) præsidiũ à nobis postulabatis? an, ne nũmi vobis eriperentur, timebatis? Habes, vt breuissimè potui, genus iudicii, & causã absolutionis. Quæris deinceps, qui nunc sit status reip. & qui meus. reip. statũ illum, quẽ tu meo consilio, ego diuino confirmatũ putabã, qui bonorum omniũ coniunctione, & authoritate consulatus mei fixus, & fundatus videbatur, nisi quis nos Deus respexerit, elapsum scito esse de manibus vno hoc iudicio: si iudicium est, tringinta homines populi R. leuissimos ac nequissimos, numulis acceptis, ius & fas omne delere: & quod omnes non modò homines, verùm etiã pecudes factum esse sciant, id Caluum & Plautum, & Spongiã, & cæteras huiusmodi quisquilias statuere nunquam esse factum. Sed tamen, vt te de rep. consoler, non ita, vt sperarunt mali, tanto imposito reip. vulnere, alacris exultat improbitas in victoria. Nam planè ita putauerunt, cùm religio, cùm pudicitia, cùm iudiciorum fides, cùm senatus authoritas cõcidisset, fore vt apertè victrix nequitia, ac libido pœnas ab optimo quoque peteret sui doloris, quem improbissimo cuique inusserat seueritas consulatus mei. Idem ego ille (nõ.n. mihi videor insolenter gloriari, cùm de me apud te loquor: in ea præsertim epistola, quã nolo aliis legi) idẽ, inquã, ego

recreaui

recreaui afflictos animos bonorū, vnumquenq; cōfirmans, & excitans: insectandis verò, exagitandisque nūmariis iudicibus, omnē omnib. studiosis, ac fautoribus illius victoriæ παῤῥησίαν eripui. Pisonē cos. nulla in re consistere vnquam sum passus: desponsam homini iā Syriam ademi: senatum ad pristinā suā seueritatē reuocaui, atq; abiectū excitaui: Clodiū præsentē fregi in senatu cùm oratione perpetua, plenissima grauitatis, tū altercatione eiusmodi, ex qua licet pauca degustes: nam cætera non possunt habere eandem neq; vim neq; venustatē, remoto illo studio contentionis, quē ἀγῶνα vos appellatis. Nam vt idib. Maii in senatū conuenimus, rogatus ego sententiam, multa dixi de summa repu. atque ille locus inductus est à me diuinitus. Ne vna plaga accepta patres conscripti cōciderent, ne deficerent: vulnus esse eiusmodi, quod mihi neq; dissimulandū, neque pertimescendū videretur, ne aut ignorando stultissimi iudicaremur: bis absolutum esse Lèntulum, bis Catilinam, hunc tértiū iam esse à iùdicibus in remp. immissum. Erras Clodi: nō te iudices vrbi, sed carceri reseruarunt: neq; retinere in ciuitate, sed exilio priuare voluerunt. Quamobrē patres conscripti erigite animos, retinete vestram dignitatē: manet illa in rep. bonorū consensio: dolor accessit bonis viris, virtus non est imminuta: nihil est damni factū noui, sed quod erat inuentū est, in vnius hominis perditi iudicio: plures similes reperti sunt. Sed quid ago? penè orationē in epistolam inclusi. Redeo ad altercationē: surgit pulchellus puer: obiicit mihi, me ad Baias fuisse. Falsum: sed tamen quid huic simile est, inquā? quasi in operto dicas fuisse. Quid, inquit, homini Arpinati cùm aquis calidis? Narra, inquam, patrono tuo qui Arpinateis aquas concupiuit: nosti.n. marinas. Quousq;, inquit, hunc regem feremus? Regē appellas, inquam, cùm rex tui mentionem nullam fecerit? ille autē regis hereditatem spe deuorarat. Domum, inquit, emisti. Putas, inquam, dicere, iudices emisti? Iuranti, inquit, tibi non crediderūt. Mihi verò, inquā, xx. iudices crediderunt. xxxi. quoniam nummos antè acceperunt, tibi nil crediderunt. Magnis clamorib. afflictus cōticuit, & concidit. Noster autem status est hic: apud bonos iidem sumus, quos reliquisti: apud sordem vrbis, & fæcem multò meliùs, quā reliquisti: nā & illud nobis non obest, vi-

deri noſtrum teſtimonium non valuiſſe: miſſus eſt ſanguis inuidiæ ſine dolore:atq; etiã hoc magis,quòd omnes illi fautores illius flagitii, rem manifeſtam illam redemptam eſſe à iudicibus confitentur. Accedit illud, quòd illa concionalis hirudo ærarii miſera & ieiuna plebecula, me ab hoc Magno 5 vnicè diligi putat.& hercule multa, & iucunda conſuetudine coniuncti inter nos ſumus, vſque eò, vt noſtri iſti comeſſatores coniurationis barbatuli iuuenes illum in ſermonib. Cneum Ciceronem appellent. Itaque & ludis, & gladiatoribus mirandas ἐπισημασίας ſine vlla paſtoritia fiſtula auferebamus. 10 Nunc eſt expectatio comitiorũ,in quæ,omnibus inuitis, trudit noſter Magnus Auli filiũ: atq; in eo neq; authoritate, neq; gratia pugnat,ſed quib. Philippus omnia caſtella expugnari poſſe dicebat,in quæ modò aſellus onuſtus auro poſſet aſcendere.Conſul autẽ ille deterioris hiſtrionis ſimilis ſuſcepiſſe negotium dicitur,& domi diuiſores habere: 15 quod ego non credo. Sed S. C.duo iã facta ſunt odioſa, quòd in conſulẽ facta putantur,Catone,& Domitio poſtulante:vnũ,vt apud magiſtratus inquiri liceret:alterũ,cuius domi diuiſores haberẽt, aduerſus remp.facere videri. Lurco autẽ tr. pl.qui magiſtratũ ſimul cũ lege Aelia iniit, ſolutus eſt & Aelia, & Fuſia, vt legẽ de ambitu ferret, quam ille bono auſpicio claudus homo promulgauit. 20 Ita comitia in ante VI.cal. Sex. dilata ſunt. Noui eſt in lege hoc,vt qui nũmos in tribu pronuntiauerit, ſi nõ dederit,impunè ſit:ſin dederit,vt quoad viuat,ſingulis tribub. H-S. ∞ ∞ ∞ debeat.Dixi,hãc legẽ P.Clodiũ iam anteà ſeruaſſe. 25 pronuntiare.n.ſolitũ eſſe,& nõ dare.Sed heus tu,videſne conſulatũ illũ noſtrum, quem Curio anteà ἀποθέωσιν vocabat, ſi hic factus erit, fabam mimũ futurũ? Quare,vt opinor,φιλοσοφητέον, id quod tu facis: 30 & iſtos conſulatus nõ ἰλαφητέον? Quod ad me ſcribis, te in Aſiam ſtatuiſſe nõ ire:equidẽ mallem, vt ires:ac vereor, nequid in iſta re minùs commodè fiat: ſed tamen non poſſum reprehendere conſilium tuũ;præſertim cùm egomet in prouinciam non ſim profectus. Epigrãmmatis tuis,quæ in A- 35 maltheo poſuiſti, cõtenti erimus, præſertim cùm & Chilius nos reliquerit, & Archias nil de me ſcripſerit.ac vereor, ne Lucullus,quoniã Græcum poema cõdidit, nunc ad Cæcilianã fabulã ſpectet.Antonio,tuo nomine gratias egi, eamque

epiſtolam

epiſtolã Manlio dedi. ad te ideò anteà rarius ſcripſi, quòd nõ habebã idoneum, cui darẽ, nec ſatis ſciebã quid darẽ. te valde vindicaui. Cincius ſi quid ad me tui negotii detulerit, ſuſcipiam: ſed nunc magis in ſuo eſt occupatus, in quo ego ei non deſum. tu, ſi vno in loco es futurus, crebras à nobis literas expecta, aſt plures etiã ipſe mittito. Velim ad me ſcribas, cuiuſmodi ſit ἀμαλθεῖον tuum, quo ornatu, qua τοποθεσίᾳ: & quæ poemata, quaſque hiſtorias de ἀμαλθείᾳ habes, ad me mittas. lubet mihi facere in Arpinati: ego tibi aliquid de meis ſcriptis mittam. nihil erat abſoluti. Vale.

CICERO ATTICO S. 16

MAGNA mihi varietas voluntatis, & diſſimilitudo opinionis, & iudicii Quinti fratris mei demonſtrata eſt ex literis tuis, in quib. ad me epiſtolarũ illius exẽpla miſiſti. qua ex re & moleſtia ſum tanta affectus, quantã mihi meus amor ſummus erga vtrumq; veſtrũ afferre debuit: & admiratione, quidnã accidiſſet, quod afferret Quinto fratri meo, aut offenſionẽ tam grauẽ, aut cõmutationẽ tantã volũtatis. Atq; illud à me iam antè intelligebatur, quod te quoq; ipſum diſcedentẽ à nobis ſuſpicari videbã, ſubeſſe neſcio quid opinionis incõmodæ, ſauciumq; eſſe eius animum, & inſediſſe quaſdã odioſas ſuſpiciones: quib. ego mederi cùm cuperẽ, & anteà ſæpè & vehementiùs etiã poſt ſortitionem prouinciæ, nec tantũ intelligebã ei eſſe offenſionis, quantum literæ tuę declarãt, nec tantum proficiebã, quantum volebã. ſed tamen hoc me ipſe conſolabar, quòd non dubitabã, quin te ille aut Dyrrachii, aut in iſtis locis vſpiam viſurus eſſet. Quod cùm accidiſſet, confidebã, ac mihi perſuaſerã fore, vt omnia placarentur inter vos non modò ſermone ac diſputatione, ſed conſpectu ipſo, congreſſuq; veſtro. nam quanta ſit in Quinto fratre meo comitas, quanta iucunditas, quàm mollis animus & ad accipiendam, & ad deponendam offenſionem, nihil attinet me ad te, qui ea noſti, ſcribere. Sed accidit perincommodè, quod eũ nuſquam vidiſti. valuit enim plus quod erat illi nonnullorum artificiis inculcatum, quàm aut officium, aut neceſſitudo, aut amor veſter ille priſtinus, qui plurimũ valere debuit. Atq; huius incõmodi culpa vbi reſideat, faciliùs poſſum exiſtimare, quã ſcribere. vereor enim ne, dũ defendã meos, nõ parcam tuis. nã ſic intelligo, vt nil à dome-

ſticis vulneris factū ſit, illud quidem, quod erat, eos certè ſanare potuiſſe, ſed huiuſce rei vitium totius, quod aliquanto etiā latius patet, quàm videtur, præſenti tibi cōmmodius exponā. De his literis, quas ad te Theſſalonicā miſit, & de ſermonibus, quos ab illo & Romæ apud amicos tuos, & in itinere habitos putas, ecquid tantū cauſæ ſit ignoro: ſed omnis in tua poſita eſt humanitate mihi ſpes huius leuandæ moleſtiæ. nam ſi ita ſtatueris, & irritabiles animos eſſe optimorū ſæpè hominū, & eoſdē placabiles, & eſſe hanc agilitatē, vt ita dicā, molliciemq; naturæ plerumq; bonitati, &, id quod caput eſt, nobis inter nos noſtra ſiue incōmoda, ſiue vitia, ſiue iniurias eſſe tolerandas: facilè hæc, quemadmodū ſpero, mitigabuntur, quod ego, vt facias, te rogo. nam ad me, qui te vnicè diligo, maximè pertinet, neminē eſſe meorū, qui aut tē nō amet, aut abs te non ametur. Illa pars epiſtolæ tuæ minimè fuit neceſſaria, in qua exponis, quas facultates aut prouincialiū, aut vrbanorū commodorū & aliis temporibus, & me ipſo conſule prætermiſeris. mihi enim perſpecta eſt & integritas, & magnitudo animi tui: neq; ego inter me, atque tę quicquā intereſſe vnquam duxi, præter voluntatē inſtitutæ vitæ: quòd me ambitio quædam ad honorū ſtudium, tę autem alia minimè reprehendenda ratio ad honeſtū otiū duxit: vera quidē laude probitatis, diligentiæ, religionis, neque me tibi, neq; quenquam antepono: amoris verò erga me, cùm à fraterno amore, domeſticoq; diſceſſi, tibi primas deſero. vidi enim, vidi, penituſq; perſpexi, in meis variis tēporibus & ſolicitudines, & lætitias tuas. fuit enim mihi ſæpè & laudis noſtræ gratulatio tua iucunda, & timoris conſolatio grata. Quin mihi nunc, te abſente, nō ſolùm conſiliū, quo tu excellis, ſed etiā ſermonis cōmunicatio, quę mihi ſuauiſſima tecū ſolet eſſe, maximè deeſt. quid dicā in publica re? quo in genere mihi negligenti eſſe non licet. an in forenſi labore? quem antea propter ambitionē ſuſtinebā, nunc vt dignitatē tueri gratia poſſim? an in ipſis domeſticis negotiis? in quib. ego cùm antea, tū verò poſt diſceſſum fratris te, ſermoneſq; noſtros deſidero? poſtremò nō labor meus, non requies: nō negotiū, nō otiū: nō forenſes res, nō domeſticę, nō publicę, nō priuatę carere diutius tuo ſuauiſſimo, atq; amantiſſimo conſilio, ac ſermone poſſunt. Atque harū rerū commemorationem

rationẽ verecundia ſæpè impediuit vtriuſq; noſtrũ. nũc autẽ ea fuit neceſſaria, propter eã partem epiſtolę tuę, per quam te, ac mores tuos, mihi purgatos, ac probatos eſſe voluiſti. Atq; in iſta incõmodatione alienati illius animi, & offenſi, illud ineſt tamen commodi, quòd & mihi, & cæteris amicis tuis nota fuit, & abs te aliquando teſtificata tua voluntas omittendæ prouinciæ: vt quòd vna non eſtis, non diſſenſione, ac diſſidio veſtro, ſed voluntate ac iudicio tuo factũ eſſe videatur. quare & illa quæ violata expiabuntur: & hæc noſtra, quę ſunt ſanctiſſimè conſeruata, ſuã religionẽ obtinebunt. Nos hîc in rep. infirma, miſera, cõmutabiliq; verſamur, credo.n. te audiſſe, noſtros equites penè à ſenatu eſſe diſiunctos qui primũ illud valde grauiter tulerunt, promulgatũ ex S.C. fuiſſe, vt de iis qui ob iudicandũ pecuniã accepiſſent, quæreretur: qua in re decernenda cũ ego caſu non affuiſſem, ſenſiſſemq; id equeſtrẽ ordinẽ ferre moleſtè, neque apertè dicere, obiurgaui ſenatũ, vt mihi viſus ſum, ſumma cũ autoritate: & in cauſa non verecũda, admodũ grauis, & copioſus fui. Ecce aliæ deliciæ equitũ vix ferendæ, quas ego non ſolũ tuli, ſed etiã ornaui. Aſiani, qui de cenſorib. conduxerunt, queſti ſunt in ſenatu, ſe cupiditate prolapſos, nimiũ magno conduxiſſe: vt induceretur locatio, poſtulauerũt. ego princeps in adiutoribus, atq; adeo ſecundus. nam, vt illi auderent hoc poſtulare, Craſſus eos impulit. inuidioſa res, turpis poſtulatio, & cõfeſſio temeritatis. ſummũ erat periculũ, ne, ſi nihil impetraſſent, planè alienarentur à ſenatu. huic quoque rei ſubuentũ eſt maximè à nobis, perfectũque vt frequentiſſimo ſenatu, & libentiſſimo vterentur. multaq; à me de ordinũ dignitate & concordia dicta ſunt cal. Dec. & poſtridie: neque adhuc res confecta eſt, ſed voluntas ſenatus perſpecta. vnus.n. contradixerat Metellus cos. deſi. diu erat dicturus, ad quẽ propter diei breuitatem peruentũ non eſt, heros ille noſter Cato. ſic ego conſeruans rationẽ, inſtitutionemque noſtram, tueor, vt poſſum, illam à me conglutinatam concordiam. ſed tamẽ quoniam iſta ſunt infirma, munitur quædam nobis ad retinendas opes noſtras, tuta, vt ſpero, via: quam tibi literis ſatis explicare non poſſum, ſignificatione parua oſtendam, tamẽ vtor Pompeio familiariſſimè. video quid dicas, cauebo quæ ſunt cauenda, ac ſcribã aliàs ad te de meis conſiliis capeſſen-

dæ reip. plura. Luceium ſcito conſulatum habere in animo ſtatim petere. duo enim ſoli dicuntur petituri. Cæſar cum eo coire per Arrium cogitat, & Bibulus cum hoc ſe putat per C. Piſonem poſſe coniungi. Rides? non ſunt hæc ridicula, mihi crede. quid aliud ſcribam ad te? quid? multa ſunt. ſed in aliud tempus te ſi expectari velis, cures vt ſciam. Iam illud moleſtè rogo, quod maximè cupio, vt quamprimùm venias. non. Decembr. Vale.

CICERO ATTICO S. 17

NIHIL mihi nunc ſcito tam deeſſe, quàm hominẽ eum, quicum omnia, quæ me cura aliqua afficiunt, vnà cõmunicẽ, qui me amet, qui ſapiat, quicum colloquar, nihil fingã, nihil diſſimulẽ, nihil obtegã. abeſt enim frater ἀφελέστατος, & amantiſſimus mei, non homo, ſed litus atq; aer, & ſolitudo mera. Tu autẽ qui ſæpiſſimè curã, & angorẽ animi mei ſermone & conſilio leuaſti tuo: qui mihi & in publica re ſocius & in priuatis omnib. conſcius, & omniũ meorũ ſermonũ & cõſiliorum particeps eſſe ſoles; vbinã es? ita ſum deſtitutus vt tantum requietis habeã, quantũ cum vxore, & filiola, & mellito Cicerone conſumitur. nam illæ ambitioſæ noſtræ, fucoſæq; amicitiæ ſunt in quodã ſplendore forenſi: fructum domeſticum nõ habent. itaq; cùm bene cõpleta domus eſt, tẽpore matutino, cùm ad forum ſtipati gregibus amicorum deſcẽdimus, reperire ex magna turba neminem poſſumus, quocũ aut iocari liberè, aut ſuſpirare familiariter poſſimus. Quare te expectamus, te deſideramus, te iã etiã accerſimus. multa ſunt. n. quæ me ſolicitant, anguntq; : quæ mihi videor aureis nactus tuas, vnius ambulationis ſermone exhaurire poſſe. ac domeſticarum quidẽ ſolicitudinum aculeos omnes & ſcrupulos occultabo. neq; ego huic epiſtolæ, atq; ignoto tabellario cõmittam. atq; hi (nolo. n. te permoueri) nõ ſunt permoleſti, ſed tamẽ inſidẽt & vrgẽt: & nullius amantis cõſilio, aut ſermone requieſcũt. In rep. verò, quãquã animus eſt præſens, tamẽ voluntas etiã atq; etiã ipſa me deficit. nam vt ea breuiter, quæ poſt tuũ diſceſſum acta ſunt colligam: iam exclames neceſſe eſt, res Romanas diutius ſtare non poſſe. etenim poſt profectionẽ tuam primus (vt opinor) introitus fuit in cauſſam fabulæ Clodianæ: in qua ego nactus, vt mihi videbar, locum reſecandæ libidinis, & coercendæ iuuentutis, ve-

tis,vehemens fui, & omneis profudi vires animi,atq; inge-
nii mei:non odio adductus alicuius, sed spe corrigēdæ & sa-
nandæ ciuitatis. Afflicta resp. est empto,constupratoq; iudi-
cio.vide quæ sint postea consecuta. Consul est impositus is
5 nobis,quem nemo præter nos philosophos aspicere sine su-
spirio posset.quantum hoc vulnus? facto S.C.de ambitu, de
iudiciis:nulla lex perlata:exagitatus senatus,alienati equites
Rom.sic ille annus duo firmamenta reip. per me vnum con-
stituta euertit.nam & senatus auctoritatem abiecit, & ordi-
10 num concordiam disiunxit. Instat hic nunc ille annus egre-
gius.eius initium eiusmodi fuit, vt anniuersaria sacra iuuen-
tutis non committerentur. Nam M.Luculli vxorem Mem-
mius suis sacris initiauit.Menelaus ægrè id passus diuortium
fecit : quanquam ille pastor Idæus Menelaum solum con-
15 tempserat : hic noster Paris tam Menelaum, quàm Aga-
memnonem liberum non putauit, Est autem C. Herennius
quidam trib.pleb.quem tu fortasse ne nosti quidem,tametsi
poteris nosse: tribulis enim tuus est, & Sextus pater eius
nummos vobis diuidere solebat, is ad plebem P. Clodium
20 traducit,idemque fert, vt vniuersus populus in campo Mar-
tio suffragium de re Clodii ferat.hunc ego accepi in senatu,
vt soleo: sed nihil est illo homine lentius. Metellus est con-
sul egregius,& nos amat, sed imminuit auctoritatem suam,
quôd habere dicit caussam promulgatam. illud idē de Clo-
25 dio. Auli autem filius, ô Dii immortales, quàm ignauus, ac
sine animo, miliesque dignus, qui Palicano,sicut facit, os ad
malè audiendum quotidie præbeat! Agraria autem pro-
mulgata est à Flauio, sanè leuis,eadem ferè, quæ fuit Plotia,
sed intereà πολιτικὸς ἀνὴρ, οὐδ' ὄναρ quisquā inueniri potest:
30 qui poterat, familiaris noster (sic est enim: volo te hoc sci-
re) Pompeius togulam illam pictam silentio tuetur suam.
Crassus verbum nullum contra gratiam. ceteros iam nosti:
qui ita sunt stulti, vt amissa republ. piscinas suas fore saluas
sperare videantur. vnus est,qui curet,constantia magis & in-
35 tegritate, quàm (vt mihi videtur) consilio aut ingenio, Ca-
to, qui miseros publicanos, quos habuit amantissimos sui,
tertium iam mensem vexat: neque iis à senatu responsum
dari patitur. ita nos cogimur reliquis de rebus nihil decer-
nere antè, quàm publicanis responsum sit. quare etiam le-

gationes reiectum iri puto. Nunc vides quibus fluctibus iactemur: etsi ex iis quæ scripsimus, tamen etiam à me nõ scripta perspicis. reuise nos aliquando, & quanquam sunt hæc fugienda, quò te voco, tamen fac vt amorem nostrum tanti æstimes, vt eò vel cum his molestiis peruenire velis. nam ne absens censeare, curabo edicendum, & proponendum locis omnibus. sub lustrum autem censeri, germani negotiatoris est. Quare cura, vt te quamprimùm videamus. Vale. XI. cal. Febr. Q. Metello, & L. Afranio COSS. 5

CICERO ATTICO S. 18 10

NON modò, si mihi tantum esset otii, quantum est tibi: verùm etiam si tam breueis epistolas velim mittere (quod tu soles facere) te superarẽ, & in scripto multò essem crebrior, quàm tu. sed ad summas, atque incredibiles occupationes meas accedit, quòd nullam à me epistolam ad te sino absque argumento, ac sententia venire. & primùm tibi (vt æquum est) ciui amanti patriam, quæ sunt in republica, exponam: deinde quoniam tibi amore nos proximi sumus, scribemus etiam de nobis ea, quæ scire te non nolle arbitramur. Atque in repub. nunc quidem maximè Gallici belli versatur metus: nam Edui fratres nostri pugnant. Sequani malè pugnarunt: & Heluetii sine dubio sunt in armis, excursionesque in prouinciam faciunt. Senatus decreuit, vt consules duas Gallias sortirentur, delectus haberetur, vacationes ne valerent, legati cum autoritate mitterentur, qui adirent Galliæ ciuitates, darentque operam, ne hæ cum Heluetiis se iungerent. Legati sunt Q. Metellus Creticus, & L. Flaccus, &, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον, Lentulus Clodiæ filius. Atqui hoc loco illud non queo præterire, quòd cùm de consularibus mea prima sors exisset, vna voce senatus frequens retinendum me in vrbe censuit. hoc idem post me Pompeio accidit: vt nos duo quasi pignora reipubl. retineri videremur. quid enim ego aliorum in me ἐπιφωνήματα expectem, cùm hæc domi nascãtur? Vrbanæ autem res sic se habent. Agraria lex à Flauio tribu. pl. vehementer agitabatur autore Pompeio: quæ nihil populare habebat, præter autorem. Ex hac ego lege, secunda concionis voluntate, omnia illa tollebam, quæ ad priuatorũ incommodum pertinebant. liberabam agrum eum, qui P. Mutio, L. Calphurnio COSS. publicus fuisset: Syllanorum homi- 15 20 25 30 35

hominum possessiones confirmabam: Volaterranos & Artemitanos, quorum agrum Sylla publicarat, neque diuiserat, in sua possessione retinebam: vnam rationẽ non reiiciebam, vt ager hac aduentitia pecunia emeretur: quæ ex nouis vectigalibus per quinquennium reciperetur. Huic toti rationi agrariæ senatus aduersabatur, suspicans Pompeio nouam quandam potentiam quæri. Pompeius verò ad voluntatem perferendæ legis incubuerat. Ego autem magna cum agrariorum gratia confirmabam omniũ priuatorũ possessiones: is enim est noster exercitus, hominum, vt tute scis, locupletium. Populo autem, Pompeioq́ue (nã id quoque volebant) satisfaciebam emptione: qua constituta diligenter, & sentinam vrbis exhauriri, & Italiæ solitudinem frequentari posse arbitrabar. Sed hæc tota res interpellata bello refrixerat. Metellus est consul, sanè bonus, & nos admodum diligit. ille alter ita nihil est, vt planè quid emerit, nesciat. Hæc sunt in republ. nisi illud etiam ad remp. putes pertinere, Herennium quendam trib. pl. tribulem tuum, sanè hominem nequam, atque egentem, sæpè iam de P. Clodio ad plebem traducendo agere cœpisse, huic frequenter interceditur. hæc sunt (vt opinor) in rep. Ego autem, vt semel nonarum illarũ Decembrium iunctam inuidiæ, ac multorum inimicitiis eximiam quandam, atque immortalẽ gloriam consecutus sum: non destiti eadem animi magnitudine in repub. versari, & illã institutam, ac susceptam dignitatẽ tueri. sed postea quàm primùm Clodii absolutione leuitatem, infirmitatemque iudiciorum perspexi: deinde vidi nostros publicanos facilè à senatu disiungi, quanquam à meipso non diuellerentur: tum autem beatos homines (hos piscinarios dico amicos tuos) non obscurè nobis inuidere: putaui mihi maiores quasdam opes, & firmiora præsidia esse quærenda. Itaque primùm eum, qui nimium diu de rebus nostris tacuerat, Pompeium adduxi in eam voluntatem, vt in senatu non semel, sed sæpè multisque verbis suis mihi salutẽ imperii, atque orbis terrarum adiudicarit. quod nõ tam interfuit mea (neque enim illæ res aut ita sunt obscuræ, vt testimonium; aut ita dubiæ, vt laudationem desiderent) quàm reip. quòd erant quidam improbi, qui cõtentionem fore aliquam mihi cum Pompeio ex illarum rerum dissensione, arbitra-

rentur. Cum hoc ergo me tanta familiaritate coniunxi, vt vterque nostrum in sua ratione munitior, & in republica firmior hac coniunctione esse possit. odia autem illa libidinosæ, & delicatæ iuuentutis, quæ erant in me incitata, sic mitigata sunt quadám comitate mea, me vnum vt omnes illi colant. nihil iam denique à me asperum in quenquam fit, nec tamen quicquam populare ac dissolutum: sed ita temperata tota ratio est, vt reipubl. constantiam præstem: priuatis rebus meis propter infirmitatem bonorum, iniquitatẽ maleuolorũ, odium in me improborũ adhibeam quandã cautionẽ, & diligentiam. atq; ita tamẽ nouis amicitiis implicati sumus, vt crebrò mihi vafer ille Siculus insusurret Epicharmus cantilenam illam suam, νῆφε, καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν, ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. ac nostræ quidem rationis, ac vitæ quasi quandam formam (vt opinor) vides. De tuo autem negotio sæpè ad me scribis, cui mederi nunc non possumus. est enim illud S.C. summa pedariorum voluntate, nullius nostrũ autoritate factum. nam quòd me non esse adscriptum vides, ex ipso S.C. intelligere potes, aliam rem tum relatam. Hoc autem, De populis liberis, sine causa additum, & ita factum est à P. Seruilio filio, qui in postremis sententiam dixit: sed immutari hoc tempore non potest. Itaque conuentus, qui initio celebrabantur, iamdiu fieri desierunt. Tu si tuis blanditiis tamen à Sicyoniis nummulorum aliquid expresseris, velim me facias certiorem. Commentarium consulatus mei Græcè compositum misi ad te, in quo si quid erit, quod homini Attico minùs Græcum, eruditumque videatur, non dicam quod tibi (vt opinor) Panormi Lucullus de suis historiis dixerat, se, quò faciliùs illas probaret Romani hominis esse, idcircò barbara quædam, & solœca dispersisse: apud me si quid erit huiusmodi, me imprudente erit, & inuito. Latinum si perfecero, ad te mittam. tertiũ poema expectato, ne quod genus à me ipso laudis meæ prætermittatur. Hîc tu caue dicas, τίς πατέρ' αἰνήσει; si est enim apud homines quicquam, quod potius sit, laudetur. nos vituperemur, qui non potiùs alia laudemus: quanquam non ἐγκωμιαστικὰ sunt hæc, sed ἱστορικὰ quæ scribimus. Quintus frater purgat se mihi per literas, & affirmat nil à se cuiquam de te secus esse dictum. verùm hæc nobis coràm summa cura & diligentia sunt agenda. tu

da. tu modò nos reuiſe aliquando. Coſſinius hic, cui dedi literas, valde mihi bonus homo, & non leuis, & amans tui viſus eſt, & talis qualem eſſe eum tuæ mihi literæ nuntiarant. Vale. Idibus Mart.

5 CICERO ATTICO S. 19

CVM è Pompeiano me Romam recepiſſem ad IIII. id. Maii, Cincius noſter eam mihi abs te epiſtolã reddidit, quã tu idib. Febr. dederas. ei nunc epiſtolæ literis his reſpondebo. Ac primùm tibi perſpectũ eſſe iudicium de te meum 10 lætor. deinde te in iis rebus, quæ mihi aſperiùs à nobis atque à noſtris, & iniucundiùs actæ videbantur, moderatiſſimum fuiſſe, vehementiſſimè gaudeo: idque neque amoris mediocris & ingenii ſummi, ac ſapientiæ iudico. Qua de re cùm ad me ita ſuauiter, diligenter, officioſè, humaniter ſcripſeris, vt 15 non modò hortari te amplius non debeam, ſed ne expectare quidem abs te, aut ab vllo homine tantũ facilitatis ac manſuetudinis potuerim: nihil duco eſſe commodius, quàm de his rebus nihil amplius ſcribere. cùm erimus congreſſi, tum ſiquid res feret, coràm inter nos conferemus. Quod ad me 20 de repub. ſcribis, diſputas tu quidem & amanter, & prudenter, & à meis conſiliis ratio tua non abhorret: nam neque de ſtatu nobis noſtræ dignitatis eſt recedendum, neque ſine noſtris copiis intra alterius præſidia veniendum: & is de quo ſcribis, nihil habet amplum, nihil excelſum, nihil non ſum-25 miſſum atque populare. veruntamen fuit ratio mihi fortaſſe ad tranquillitatem meorum temporũ non inutilis, ſed mehercule reip. multò etiam vtilior, quàm mihi, ciuiũ improborum impetus in me reprimi, cùm hominis ampliſſima fortuna, autoritate, gratia fluctuantem ſententiam confir-30 maſſem, & à ſpe malorum ad mearum rerum laudem conuertiſſem. Quòd ſi cum aliqua leuitate mihi faciendum fuiſſet, nullam rem tanti æſtimaſſem: ſed tamen à me ita acta ſunt omnia, non vt ego illi aſſentiens leuior, ſed vt ille me probans grauior videretur. reliqua ſic à me aguntur, & age-35 tur, vt non committamus, vt ea quæ geſſimus, fortuitò geſſiſſe videamur. eos bonos viros, illos quos ſignificas, & eam quam mihi dicis obtigiſſe, σπάρτην, non modò nunquam deſeram: ſed etiam, ſi ego ab illa deſerar, tamen in mea priſtina ſententia permanebo. Illud tamen velim exiſtimes, me

hanc viam optimatum post Catuli mortem nec pręsidio vllo, nec comitatu tenere. nam vt ait Rhinton, vt opinor, οἱ μὲν παρ' οὐδὲν εἰσιν οἷς δ' οὐδὲν μέλει. mihi verò vt inuideant piscinarii nostri, aut scribam ad te aliàs, aut in congressum nostrum reseruabo. à curia autem nulla me res diuellet: vel quòd ita rectum est, vel quòd rebus meis maximè consentaneum, vel quòd à senatu quanti fiam, minimè me pœnitet. De Sicyoniis (vt scripsi ad te anteà) non multũ spei est in senatu. nemo est enim iam, qui queratur. quare, si id expectas, longum est: alia via, si qua potes, pugna. cùm est actum, neque animaduersum est ad quos pertineret, & raptim in eam sententiam pedarii concurrerunt. inducendi S. C. maturitas nondum est: quòd neque sunt, qui querantur: & multi partim maleuolentia, partim opinione æquitatis delectantur. Metellus tuus est egregius consul. vnum reprehendo, quòd otium è Gallia non magnoperè nuntiari gaudet. cupit, credo, triumphare. hoc vellem mediocrius: cætera egregia. Auli filius verò ita se gerit, vt eius consulatus non consulatus sit, sed Magni nostri ὑπώπιον. De meis scriptis misi ad te Grę cè perfectum consulatum meum. eum librum L. Cossinio dedi. Puto te Latinis meis delectari, huic autem Græco Gręcum inuidere, alii si scripserint, mittemus ad te: sed mihi crede, simulatque hoc nostrum legerunt, nescio quo pacto retardantur. Nunc (vt ad rem meam redeam) L. Papirius Pætus, vir bonus, amatorque noster, mihi libros eos, quos Ser. Clodius reliquit, donauit, cùm mihi per legem Cinciam licere capere Cincius amicus tuus diceret, libenter dixi me accepturum, si attulisset. nunc si me amas, si te à me amari scis, enitere per amicos, cliẽtes, hospites, libertos denique ac seruos tuos, vt scheda ne qua depereat. nam & Græcis his libris, quos suspicor, & Latinis, quos scio illum reliquisse, mihi vehementer opus est. Ego autem quotidie magis, quòd mihi de forensi labore temporis datur, in his studiis conquiesco. Per mihi, per, inquã, gratũ feceris, si in hoc tam diligens fueris, quàm soles in his rebus, quas me valde velle arbitraris. ipsiusque Pæti tibi negotia commendo: de quibus tibi ille aget maximas gratias. & vt iam inuisas nos, non solùm rogo, sed etiam suadeo. Vale.

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum, LIBER II.

Cicero Attico s. I

CAL. Iun. eunti mihi Antium, & gladiatores M. Metelli cupidè relinquenti, venit obuiã tuus puer. is mihi literas abs te, & commentarium cõsulatus mei Grecè scriptum reddidit, in quo lætatus sum, me aliquantò antè de iisdem re- 5 bus Græcè item scriptũ librũ L. Cossinio ad te perferendum dedisse. nã si ego tuũ antè legissem, furatũ me abs te esse diceres: quanquã illa tua (legi.n. libenter) horridula mihi, atq; incõpta visa sunt: sed tamen erant ornata hoc ipso, quòd or- 10 namenta neglexerant: &, vt mulieres, ideò bene olere, quia nihil olebant, videbãtur. meus autẽ liber totũ Isocratis μυροθήκιον, atque omneis eius discipulorũ arculas, ac nonnihil etiam Aristotelica pigmenta consumpsit: quẽ tu Corcyræ, vt mihi aliis literis significas, strictim attigisti, post autẽ, vt ar- 15 bitror, à Cossinio accepisti. quem tibi ego non essem ausus mittere: nisi eum lentè ac fastidiosè probauissem. quanquã ad me rescripsit iam Rhodo Possidonius, se, nostrũ illud ὑπόμνημα cũ legeret, quod ego ad eum, vt ornatius de iisdem rebus scriberet, miseram, nõ modò non excitatum esse ad scri- 20 bendũ, sed etiam planè perterritũ. Quid quæris? cõturbaui Grecam nationem. ita, vulgo qui instabant, vt darem sibi quod ornarent, iam exhibere mihi molestiã destiterunt: tu, si tibi placuerit liber, curabis vt & Athenis sit, & in cæteris oppidis Græciæ. Videtur enim posse aliquid nostris reb. lu- 25 cis afferre. Oratiunculas autem & quas postulas, & plures etiam mittam, quoniam quidẽ ea, quæ nos scribimus adolescentulorũ studiis excitati, te etiam delectant. fuit enim mihi cõmodum, quòd in eis orationibus, quę Philippicę nomi-

nantur, enituerit ciuis ille tuus Demosthenes, & quòd se ab hoc refractariolo iudiciali dicendi genere abiunxerit, vt σεμνότερός τις καὶ πολιτικώτερος videretur, curare, vt meę quoq; essent orationes, quæ consulares nominarentur. quarũ vna est in senatu calend. Ian. altera ad populum de lege agraria, tertia de Othone, quarta pro Rabirio, quinta de proscriptorum filiis, sexta cùm prouinciam in concione deposui: septima, qua Catilinam emisi: octaua, quam habui ad populum postridie, quàm Catilina profugit: nona in concione quo die Allobroges indicarunt: decima in senatu. non. Decemb. sunt præterea duæ breues, quasi ἀποσπασμάτια legis Agrariæ. hoc totum σῶμα curabo vt habeas. & quoniam te cùm scripta, tum res meæ delectant, iisdem ex libris perspicies, & quæ gesserim, & quæ dixerim. at ni poposcisses, ego me tibi non offerebam. Quòd quæris, quid sit, quò te accersam: ac simul impeditum te negotiis esse significas: neq; recusas, quin non modò si opus sit, sed etiam si velim, accurras: nihil sanè est necesse. veruntamen videbare mihi tempora peregrinationis commodiùs posse distribuere. nimis abes diu, præsertim cùm sis in propinquis locis, neq; nos te fruimur, & tu nobis cares. ac nunc quidem otium est. sed si paulò plus furor Pulchelli progredi posset, valde te ego istinc excitarem. verùm præclarè Metellus impedit, & impediet. Quid quæris? est consul φιλόπατρις, &, (vt semper iudicaui) natura bonus. ille autem non simulat, sed planè tribunus pleb. fieri cupit. qua de re cùm in senatu ageretur, fregi hominem, & inconstantiam reprehendi, qui Romæ tribunatum pleb. peteret, cùm in Sicilia ædilitatem sæpè dictitasset: sed neque magnoperè duxi esse nobis laborandum, quòd nihilò magis ei liciturum esset plebeio rempublicam perdere, quàm similibus eius, me consule patriciis esset licitũ. Iam cùm se ille septimo die venisse à freto, neque sibi obuiã quemquã prodire potuisse, & noctu se introisse dixisset, in eoque se in concione iactasset: nihil ei noui dixi accidisse: ex Sicilia septimo die Romam; tribus horis Roma Interamnam noctu introisse: item antè: non esse itum obuiam, ne tum quidem, cùm iri maximè debuit. quid quæris? hominẽ petulantem modestum reddo, non solùm perpetua grauitate orationis, sed etiam hoc genere dictorum. Itaque iam fami-

familiariter cum ipſo cauillor etiam ac iocor. quin etiã cùm candidatum deducerem, is quærit ex me, num conſueſſem Siculis locum gladiatoribus dare. Negaui. At ego, inquit, nouos patronos inſtituam. ſed ſoror, quæ tantum habeat conſularis loci, vnum mihi ſolum pedem dat. Noli, inquam, de vno pede ſororis queri, licet etiam alterum tollas. Non conſulare, inquies, dictum. Fateor. ſed ego odi illam malè conſularem. ea eſt enim ſeditioſa: ea cum viro bellum gerit. neque ſolùm cum Metello, ſed etiam cum Fabio, quod eos mihi eſſe amicos moleſtè fert. Quod de agraria lege quæris, ſanè iam videtur refrixiſſe. Quòd me quodammodo molli brachio de Pompeii familiaritate obiurgas, nolim ita exiſtimes, me mei præſidii cauſa cum illo coniunctum eſſe: ſed ita res erat inſtituta, vt ſi inter nos eſſet aliqua fortè diſſenſio, maximas in republica diſcordias verſari eſſet neceſſe: quod à me ita præcautum, atque ita prouiſum eſt, non vt ego de optima illa mea ratione decederem, ſed vt ille eſſet melior, & aliquid de populari leuitate deponeret: quem de meis rebus, in quas eum multi incitarant, multò ſcito glorioſius, quàm de ſuis prædicare. ſibi enim bene geſtæ, mihi conſeruatæ reipublicæ dat teſtimonium. hoc facere illum, mihi quàm proſit, neſcio: reipub. certè prodeſt. Quid ſi etiam Cæſarem, cuius nunc venti valde ſunt ſecundi, reddo meliorem? num tamen obſum reipublicæ? quin etiam ſi mihi nemo inuideret, ſi omnes, vt erat æquum, fauerent, tamen non minus eſſet probanda medicina, quæ ſanaret vitioſas partes reipu. quàm quę exſecaret. Nunc verò cùm equitatus ille, quem ego in cliuo Capitolino te ſignifero ac principe collocaram, ſenatum deſeruerit: noſtri autem Principes digito ſe cœlum putent attingere, ſi nulli barbari in piſcinis ſint, qui ad manum accedant: alii autem negligant: nonne tibi ſatis prodeſſe videor, ſi perficio, vt nolint obeſſe, qui poſſunt? nam Catonem noſtrum non tu amas plus quàm ego: ſed tamen ille optimo animo vtens, & ſumma fide, nocet interdũ reipublicæ. dicit enim tanquam in Platonis πολιτείᾳ, non tanquam in Romuli fæce ſententiam. Quid verius quàm in iudicium venire, qui ob rem iudicandam pecuniam acceperit? cenſuit hoc Cato. aſſenſit ſenatus. equites curiæ bellum, non mihi: nam ego diſſenſi. Quid impudentius

publicanis renuntiantibus? fuit tamen retinendi ordinis causa facienda iactura. restitit, & peruicit Cato. itaque nunc consule in carcere incluso, sæpè item seditione commota, aspirauit nemo eorum, quorum ego concursu, itemq; consules, qui post me fuerunt, rempublic. defendere solebant. 5
Quid? ergo istos, inquies, mercede conductos habebimus? Quid faciemus si aliter non possumus? an libertinis, atque etiam seruis seruiemus? sed (vt ais) ἅλις σπουδῆς. Fauonius meam tribum tulit honestiùs, quàm suam, Luceii perdidit, accusauit Nasicam inhonestè. ac modestè tamen dixit, vt 10
Rhodi videretur molis potius quàm Moloni operam dedisse. mihi quòd defendissem, leuiter succensuit. nunc tamen petit iterum reipublicæ causa. Luceius quid agat, scribam ad te, cum Cæsarem videro, qui aderit biduo. Quòd Sicyonii te lædunt, Catoni, & eius æmulatori attribuas Seruilio. 15
Quid? ea plaga nonne ad multos bonos viros pertinet? sed si ita placuit, laudemus, deinde in dissensionibus soli relinquamur. Amalthea mea te expectat, & indiget tui. Tusculanum, & Pompeianum valde me delectant; nisi quòd me illũ ipsum vindicẽ æris alieni, ære non Corinthio, sed hoc cir- 20
cumforaneo obruerunt. In Gallia speramus esse otium. Prognostica mea cum oratiunculis propediem expecta: & tamen, quid cogites de aduentu tuo, scribe ad nos. nam mihi Pomponia nuntiari iussit, te mense Quintili Romæ fore. id à tuis literis, quas ad me de accessu tuo miseras, discre- 25
pabat. Pætus, vt anteà ad te scripsi, omneis libros quos frater suus reliquisset, mihi donauit. hoc illius munus in tua diligentia positum est. si me amas cura vt conseruentur, & ad me perferantur: hoc mihi nil potest esse gratius. & tũ Græcos, tum verò Latinos diligenter vt conserues, velim. tuum 30
esse hoc munusculum putabo. Ad Octauium dedi literas: cum ipso nil eram locutus. neque enim ista tua negotia prouincialia esse putabam: neq; te in Tocullionibus habebam: sed scripsi, vt debui, diligenter. Vale.

CICERO ATTICO S. 2 35

Cura, amabo te, Ciceronem nostrum, ei nos θεῖοι videmur. Πελληναίων in manibus tenebam. & hercule magnum aceruum Dicæarchi mihi ante pedes extruxeram. O magnũ hominem & à quo multò plura didiceris, quàm de Procil-
lio

Eo. Κορινθίων, καὶ Ἀθηναίων puto me Romæ habere. mihi & credas,lege.hoc doceo.mirabilis vir eſt. Ἡρώδης ſi homo eſſet,eum potius legeret, quàm vnam literam ſcriberet: qui me epiſtola petiuit:ad te,vt video, comminus acceſſit.cõiuraſſe mallem,quàm reſtitiſſe coniurationi, ſi illum mihi audiendũ putaſſem.De Lollio ſanus non es.de Vinio laudo. ſed heus tu,ecquid vides calendas venire? Antoniũ non venire: iudices cogi? nam ita ad me mittunt. Nigidium minari in concione,ſe iudicem,qui non affuerit,compellaturum. vellim tamẽ ſi quid eſt de Antonii aduẽtu, quod audieris, ſcribas ad me. & quoniam huc non venis, cœnes apud nos vtique pridie Cal.caue aliter facias. Cura vt valeas.

CICERO ATTICO S. 3

Primùm, vt opinor εὐαγγέλια. Valerius abſolutus eſt Hortenſio defendente.id iudicium Attilio condonatum putabatur.& Epicratem ſuſpicor,vt ſcribis, laſciuum fuiſſe: etenim mihi caligæ eius,vt faſciç cretatæ, nõ placebant : quid ſit,ſciemus,cùm veneris. Feneſtrarum anguſtias, quòd reprehendis,ſcito te Κύρου παιδείαν reprehendere. nam cùm ego idem iſthuc dicerem,Cyrus aiebat,radiorũ τὰς διαφάσεις latis luminibus,non tam eſſe ſuaues.Etenim ἔστω ὄψις μὲν ἡ α, τὸ δὲ ὁρώμενον β, γ, ἀκτῖνες δὲ δ καὶ ε: vides enim cætera. nam ſi κατὰ εἰδώλων ἐμπτώσεις viderimus, valde laborarent εἴδωλα in anguſtiis. nunc fit lepidè illa ἔκχυσις radiorum. cætera ſi reprehenderis, non feres tacitum, niſi ſi quid erit eiuſmodi, quod ſine ſumptu corrigi poſſit. Venio nunc ad menſem Ianuarium, & ad ὑπόστασιν noſtram, ac πολιτείαν, in qua σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον, ſed tamen ad extremum, vt illi ſolebant, τὴν ἀρέσκουσαν. Eſt res ſanè magni conſilii:nam aut fortiter reſiſtendum eſt legi agrariæ, in quo eſt quædam dimicatio, ſed plena laudis : aut quieſcendum, quod eſt non diſſimile atque ire in Solonium,aut Antium : aut etiam adiuuandum, quòd à me aiunt Cæſarem ſic expectare, vt non dubitet. nam fuit apud me Cornelius:hunc dico Balbum Cæſaris familiarem. is affirmabat illum omnibus in rebus meo & Pompeii conſilio vſurum, daturumque operam, vt cum Pompeio Craſſum coniungeret. Hic ſunt hæc : coniunctio mihi ſumma cum Pompeio, ſi placet, etiam cum Cæſare : reditus in gratiam cum inimicis, pax cum

multitudine, senectutis otium. Sed me κωλύκελης mea illa commouet, quæ est in libro III.

Interea cursus, quos prima à parte iuuenta,
Quosq; adeò consul virtute animoq; petisti,
Hos retine, atque auge famam laudesq; bonorum. 5

hęc mihi cùm in eo libro, in quo multa sunt scripta ἀριστοκρατικῶς, Calliope ipsa præscripserit, non opinor esse dubitandum, quin semper nobis videatur εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. sed hæc ambulationibus compitalitiis reseruemus. Tu pridie Compitalia memento. balneum calfieri iubebo: & Pomponiam Terentia rogat: matrem adiungemus. Θεοφράστου περὶ φιλοτιμίας affer mihi de libris Quinti fratris. Vale. 10

CICERO ATTICO S. 4

FECISTI mihi pergratum, quòd Serapionis librum ad me misisti: ex quo quidē ego (quod inter nos liceat dicere) millesimam partem vix intelligo. pro eo tibi præsentem pecuniam solui imperaui, ne tu expensum muneribus ferres. At quoniam nummorū mentio facta est, amabo te, cura vt cū Titinio, quoquo modo poteris, transigas: si in eo, quod ostenderat, non stat, mihi maximè placet ea, quæ malè empta sunt, reddi, si voluntate Pomponiæ fieri poterit: si ne id quidem, nummi potius reddantur, quàm vllus sit scrupulus. valde hoc velim antequam proficiscare, amanter, vt soles, diligenterque conficias. Clodius ergo, vt ais, ad Tigranem? velim, Syrpiæ conditione: sed facilè patior. accommodatius enim nobis est ad liberam legationem tempus illud, cùm & Quintus noster iam, vt speramus, in otio cōsederit, & iste sacerdos Bonæ deæ cuiusmodi futurus sit, sciri possit. intereà quidem cum musis nos delectabimus animo æquo, imò verò etiam gaudenti, ac libenti: neque mihi vnquam veniet in mentem Crasso inuidere, neque pœnitere, quòd à me ipse non desciuerim. De geographia, dabo operam, vt tibi satisfaciam: sed nihil certi polliceor, magnum opus est: sed tamen, vt iubes, curabo, vt huius peregrinationis tibi opus extet: tu quicquid indagaris de republ. & maximè quos cōsules futuros putes, facito vt sciam. tametsi nimis sum curiosus: statui enim nihil iam de republ. cogitare. Terentiæ saltum perspeximus. quid quæris? præter quercū Dodonæā 15 20 25 30 35

nihil

nihil deſideramus, quò minùs Epeirum ipſam poſſidere videamur. Nos circitèr calendas aut in Formiano erimus, aut in Pompeiano. tu, ſi in Formiano non erimus (ſi nos amas) in Pompeianum venito. id nobis erit periucundum, & tibi non ſanè deuium. De muro imperaui Philotimo ne impediret quò minùs id fieret, quod tibi videretur. cenſeo tamen, adhibeas Vectium. his temporibus, tam dubia vita optimi cuiuſque, magni æſtimo vnius æſtatis fructum palæſtræ Palatinæ, ſed ita tamen, vt nihil minus velim, quàm Pomponiam, & puerum verſari in timore ruinæ. Vale.

CICERO ATTICO S. 5

CVPIO equidem, & iampridem cupio Alexandriam, reliquamque Ægyptum viſere, & ſimul ab hac hominum ſatietate noſtri diſcedere, & cum aliquo deſiderio reuerti. ſed hoc tempore, & his mittentibus αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους. quid enim noſtri optimates, ſi qui reliqui ſunt, loquentur? an me aliquo præmio de ſententia eſſe deductum? Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει, Cato ille noſter, qui mihi vnus eſt pro centum millibus. Quid verò hiſtoriæ de nobis ad annos D C. prædicarint? quas quidem ego multò magis vereor, quàm eorũ hominum, qui hodie viuunt, rumuſculos. ſed opinor, excipiamus, & expectemus. ſi enim deferetur, erit quædam noſtra poteſtas, & tum deliberabimus. & iam hercule eſt in non accipiendo nonnulla gloria. Quare ſi quid Θεοφάνης tecum fortè contulerit, ne omnino repudiaris. de iſtis rebus expecto tuas literas, quid Arrius narret, quo animo ſe deſtitutum ferat, & qui conſules parentur, vtrũ (vt populi ſermo) Pompeius, & Craſſus, an vt mihi ſcribitur, cum Gabinio Ser. Sulpitius, & num quæ nouæ leges, & num quid noui omnino: &, quoniam Nepos proficiſcitur, cuinam auguratus deferatur: quo quidem vno ego ab iſtis capi poſſum. videte ciuitatẽ meam. Sed quid ego hæc, quæ cupio deponere, & toto animo, atq; omni cura φιλοσοφεῖν; ſic, inquam, in animo, ſic vellem ab initio. Nũc verò, quoniam quę putaui eſſe præclara, expertus ſum quàm eſſent inania: cum omnibus muſis rationem habere cogito. tu tamen de Curtio ad me reſcribe certius, & nũ quis in eius locum paretur: & quid de P. Clodio fiat: & omnia, quemadmodum tu polliceris, ἐπὶ σχολῆς ſcribe, & quo die Roma

te exiturum putes, velim ad me scribas, vt certiorem te faciam, quibus in locis futurus sim: epistolamq; statim des de his rebus, de quibus ad te scripsi. valde enim expecto literas tuas. Vale.

CICERO ATTICO S. 6

Quod tibi superioribus literis promiseram, fore vt opus extaret huius peregrinationis: nihil iã magnopere confirmo: sic enim sum complexus otium, vt ab eo diuelli non queam. itaque aut libris me delecto, quorum habeo Antii festiuam copiam: aut fluctus numero: nam ad lacertas captandas tempestates non sunt idoneæ, à scribendo prorsus abhorret animus. etenim γεωγραφικὰ quæ constitueram, magnum opus est: ita valde Eratosthenes, quem mihi proposueram, à Serapione, & ab Hipparcho reprehenditur. quid censes, si Tyrannio accesserit? & hercule sunt res difficiles ad explicandum, & ὁμοειδεῖς, nec tam possunt ἀνθηρογραφεῖσθαι, quàm videbantur: & quod caput est, mihi quæuis satis iusta causa cessandi est. Quinetiam dubitem, an hîc Antii considam, & hoc tempus omne consumam: vbi quidem ego mallem diu nimirum, quàm Romæ fuisse. tu verò sapientior Buthroti domũ parasti. sed mihi crede, proxima est illi municipio hæc Antiatium ciuitas. esse locum tam prope Romã, vbi multi sint, qui Vatinium nunquam viderint? vbi nemo sit, præter me qui quenquam ex viginti viris vnũ esse saluum velit? vbi me interpellet nemo, diligant omnes? hîc, hîc nimirum πολιτευτέον. nam istic non solùm non licet, sed etiam tædet: itaque ἀνέκδοτα à nobis quæ tibi vni legamus, Theopompino genere, aut etiam asperiore multò pangentur. neque aliud iam quicquam πολιτεύομαι, nisi odisse improbos, & idipsum nullo cum stomacho, sed potius cum aliqua scribendi voluptate. Sed vt ad rem, scripsi ad quæstores vrbis, de Quinti fratris negotio. vide quid narrent, ecqua spes sit denarii, an cistophoro Pompeiano iaceamus. Præterea de muro statue quid faciendum sit. Aliud quid? etiã quãdo te proficisci istinc putes, fac vt sciam. Vale.

CICERO ATTICO S. 7

De Geographia etiam atque etiam deliberabimus. Orationes à me autem duas postulas: quarum alteram non licebat mihi scribere, quia abscideram: alteram ne laudarem,

eum,

eum, quem non amabam. sed id quoque videbimus: deniq;
aliquid extabit, ne tibi planè cessasse videamur. De Publio
quę ad me scribis, sanè mihi iucunda sunt: eaque etiam ve-
lim omnibus vestigiis indagata ad me afferas, cùm venies:
5 & intereà scribas, si quid intelliges, aut suspicabere, & ma-
ximè de legatione quid sit acturus. equidem antè quam tuas
legi literas, hominem ire cupiebam, non mehercule vt dif-
ferrem cum eo vadimonium: nam mira sum alacritate ad li-
tigandum: sed videbatur mihi, si quid esset in eo populare,
10 quod plebeius factus esset, id amissurus. Quid enim? ad ple-
bem transisti, vt Tigranem ires salutatum? narra mihi. Re-
ges Armenii patritios salutare non solent? quid quæris? a-
cueram me ad exagitandam hanc eius legationem. Quam
si ille contemnit, & si (vt scribis) bilem id commouet & la-
15 toribus, & auspicib. legis curiatæ: spectaculum egregium.
hercule, verũ vt loquamur, subcontumeliosè tractatur no-
ster Publius: primùm qui cùm in domo Cæsaris quondam
vnus vir fuerit, nunc ne in viginti quidem esse potuerit: de-
inde alia legatio dicta erat, alia data est: illa opima ad exi-
20 gẽdas pecunias Druso, vt opinor, Pisaurensi an epuloni Va-
tinio reseruatur: hæc ieiuna, ac bella relegatio datur ei, cu-
ius tribunatus ad istorum tempora reseruatur. incende ho-
minem, amabo te, quoad potes. Vna spes est salutis, istorum
inter istos dissensio: cuius ego quædam initia sensi ex Cu-
25 rione. iã verò Arrius cõsulatũ sibi ereptũ fremit. Megaboc-
chus, & hæc sanguinaria iuuentus inimicissima est. accedat
verò, accedat etiam ista rixa auguratus. spero me præclaras
de istis rebus epistolas ad te sæpè missurum. Sed illud quid
sit, scire cupio, quod iacis obscurè, iam etiam ex ipsis quin-
30 que viris loqui quosdam. quidnam id est? si est enim aliquid,
plus est boni, quàm putaram. atque hæc sic velim existimes
non me abs te κατὰ τὸ πρακτικὸν quærere, quòd gestiat ani-
mus aliquid agere in republ. Iampridem gubernare me tæ-
debat, etiam cùm licebat. nunc verò, cùm cogar exire de na-
35 ui, non abiectis, sed ereptis gubernaculis, cupio istorũ nau-
fragia ex terra intueri: cupio, vt ait tuus amicus Sophocles,
καὶ ὑπὸ στέγῃ πυκνῆς ἀκοῦσαι ψακάδος εὑδούσῃ φρενί. De mu-
ro, quid opus sit, videbis. Castitrianum mendum nos corri-
gemus, & tamen ad me Quintus CIↃ. CCIↃↃ. IↃↃↃ,

ſcripſerat,non ad ſororem tuam. H-S. XXX. Terentia tibi ſalutem dicit. Cicero tibi mandat, vt Ariſtodemo idem de ſe reſpondeas, quod de fratre ſuo ſororis tuæ filio reſpondiſti. De Amalthea quod me admones, non negligemus. Cura vt valeas. 5

CICERO ATTICO S. 8

Epiſtolam cùm à te auidè expectarem ad veſperum, vt ſoleo, ecce tibi nuntius, pueros veniſſe Roma. voco, quæro, Ecquid literarum? negant. Quid ais, inquam, nihilne à Pomponio? perterriti voce & vultu, confeſſi ſunt ſe accepiſſe, ſed 10 excidiſſe in via. Quid quæris? permoleſtè tuli. nulla enim abs te per hos dies epiſtola inanis aliqua re vtili, & ſuaui. nũc ſi quid in ea epiſtola, quam ante diem XVI. Cal. Maii dediſti, fuit hiſtoria dignum, ſcribe quamprimùm: ne ignoremus. ſin nihil præter iocationem, redde id ipſum: & ſcito Curionẽ 15 adoleſcentem veniſſe ad me ſalutatum. valde eius ſermo de Publio cum tuis literis congruebat. ipſe verò mirandum in modum REGES ODISSE SVPERBOS. peræquè narrabat incenſam eſſe iuuentutem, neque hæc ferre poſſe. bene habemus. nos, ſi in iis ſpes eſt, opinor, aliud agamus. Ego me do 20 hiſtoriæ, quanquam licet me Saufeium putes eſſe. nihil me eſt inertius. Sed cognoſce itinera noſtra, vt ſtatuas vbi nos viſurus ſis. In Formianum volumus venire Parilibus: inde (quoniam putas prætermittendum nobis eſſe hoc tempore cratera illum delicatum) Calendis Maiis de Formiano pro- 25 ficiſcemur, vt Antii ſimus ad V. non. Maii. ludi enim Antii futuri ſunt à IIII. Calen. ad prid. non. Maii: eos Tullia ſpectare vult. inde cogito in Tuſculanum: deinde Arpinum. Romam ad Cal. Iun. te aut in Formiano, aut Antii, aut in Tuſculano, cura vt videamus. Epiſtolam ſuperiorem reſtitue no- 30 bis, & appinge aliquid noui. Vale.

CICERO ATTICO S. 9

Subitò cùm mihi dixiſſet Cæcilius quæſtor, puerum ſe Romam mittere, hæc ſcripſi raptim, vt tuos elicerem mirificos cũ Publio dialogos, cùm eos, de quibus ſcribis, tum illũ, 35 quem addis, & ais longum eſſe, quæ ad ea reſponderis, perſcribere: illũ verò, qui nondum habitus eſt, quẽ illa βοῶπις cũ è Solonio redierit, ad te eſt relatura: ſic velim putes, nihil hoc poſſe mihi eſſe iucundius. ſi verò quæ de me pacta ſunt,

ea non seruantur, in cœlo sum: vt sciat hic noster Hierosolymarius traductor ad plebem, quam bonam meis purissimis orationibus gratiam retulerit: quarum expecta diuinã παλινῳδίαν. etenim quantum coniectura auguramur, si erit nebulo iste cum iis dynastis in gratia, non modò de Cynico cõsulari, sed ne de istis quidem piscinarũ Tritonibus poterit se iactare. non enim poterimus vlla esse in inuidia spoliati opibus, & illa senatoria potentia. sin autẽ ab iis dissentiet, erit absurdum in nos inuehi. veruntamen inuehatur. Festiuè, mihi crede, & minore sonitu, quàm putaram, orbis hic in repub. est conuersus: citius omnino quàm potuit. id culpa Catonis. sed rursus improbitate istorũ, qui auspicia, qui Æliam legem, qui Iuniam, & Liciniam, qui Cæciliam, & Didiam neglexerunt, qui omnia remedia reip. effuderunt: qui regna, qui prædia tetrarchis, qui immaneis pecunias paucis dederunt. Video iam quò inuidia transeat, & vbi sit habitatura. nihil me existimaris, neque vsu, neq; à Theophrasto didicisse, nisi breui tempore desiderari nostra illa tempora, videris. etenim si fuit inuidiosa senatus potentia: cùm ea non ad populum, sed ad treis homines immoderatos redacta sit, quidnam censes fore? proinde isti licet faciant, quos volent, consules, trib. pl. Denique etiam Vatinii strumam sacerdotii διβάφῳ vestiant, videbis breui tempore magnos non modò eos, qui nihil titubarunt, sed etiam illũ ipsum, qui peccauit, Catonem. nam nos quidẽ, si per istum tuum sodalem Publiũ licebit, σοφιστεύειν cogitamus. si ille cogitat, tãtum duntaxat nos defendere: & quod est proprium artis huius ἐπαγγέλλομαι ἄνδρ' ἀπαμύνεσθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ. patria propitia sit: habeat à nobis etiam si non plus, quàm debitũ est, plus certè, quàm postulatum est. Malè vehi malo alio gubernante, quàm tam ingratis vectoribus bene gubernare. sed hæc coràm commodius. nunc audi quod quæris. Antiũ me ex Formiano recipere cogito ad v. non. Maias. Antio volo non. Maiis proficisci in Tusculanum, sed cùm è Formiano rediero (ibi esse volo vsque ad prid. Cal. Maias) faciam statim te certiorem. Terentia tibi salutem. Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον Ἀθηναῖον.

CICERO ATTICO S. 10

VOLO ames constantiam meam. ludos Antii spectare

non placet: est enim ὑποσόλοικον. cùm velim vitare omnium deliciarum suspicionem, repentè ἀναφαίνεσθαι non solùm delicatè, sed etiam ineptè peregrinantem. quare vsque ad non. Maias te in Formiano expectabo. nunc fac vt sciam, quo die te visuri simus. ab Appii foro hora quarta. dederam aliam paulò antè à Tribus Tabernis. Vale.

CICERO ATTICO S. II.

NARRO tibi: planè relegatus mihi videor, posteaquàm in Formiano sum, dies enim nullus erat, Antii cùm essem, quo die non melius scirem Romæ quid ageretur, quàm ii, qui erant Romæ. etenim literæ tuæ, non solùm quid Romæ, sed etiam quid in rep. neque solùm quid fieret, verùm etiam quid futurum esset, indicabant. nunc nisi si quid ex prætereunte viatore exceptum est, scire nihil possumus. quare quanquam iam te ipsum expecto, tamen isti puero, quem ad me statim iussi recurrere, da ponderosam aliquam epistolã, plenam omnium non modò actorum, sed etiam opinionũ tuarum: ac diem, quo Roma sis exiturus, cura vt sciam. Nos in Formiano esse volumus vsque ad prid. non. Maias, eò si ante eam diem non veneris, Romæ te fortasse videbo. nam Arpinum quid ego te inuitem? τρηχεῖ' ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος; οὔ τι ἔγωγε ἧς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι. Hæc igitur. Cura vt valeas.

CICERO ATTICO S. 12

NEGENT illi Publium trib. pl. factum esse. hoc verò regnum esse ferri nullo pacto potest. emittat ad me Publius, qui obsignent. iurabo Cneum nostrum, collegam Balbi, Antii mihi narrasse, in auspicio fuisse. O suaues epistolas tuas vno tempore mihi datas duas! quibus εὐαγγέλια, quæ reddam nescio: deberi quidem planè fateor. sed vide συγκύρημα. emerseram commodè ex Antio in Appiam ad Treis Tabernas, ipsis Cerealibus, cùm in me incurrit Roma veniens Curio meus. ibidem illico puer abs te cum epistolis. ille ex me, nihilne audissem noui? ego negare. Publius, inquit, tribunatũ pleb. petit. Quid ais? & inimicissimus quidem Cæsaris, & vt omnia, inquit ista rescindat. Quid Cæsar, inquam? Negat se quicquam de illius adoptione tulisse. deinde suum, Memmii, Metelli nepotis exprompsit odium. complexus iuuenẽ dimisi, properans ad epistolas. Vbi sunt qui aiunt ζώσης

φωνῆς

φωνῆς μείζω ἐνέργειαν εἶναι: quanto magis vidi ex tuis literis, quàm ex illius sermone, quid ageretur de ruminatione quotidiana, de cogitatione Publii, de lituis βοώπιδος, de signifero Athenione, de literis missis ad Cneū, de Theophanis, Memmiique sermone! quantam porrò mihi expectationem dedisti conuiuii istius ἀσελγοῦς? sum in curiositate ὀξύπεινος. sed tamen facilè patior te id ad me συμπόσιον non scribere; præsentem audire malo. Quòd me, vt scribam aliquid hortaris, crescit mihi quidem materies, vt dicis: sed tota res etiam nunc fluctuat κατ' ὀπώραν τρυγώσης; quæ si desederit, magis erunt iudicata, quæ scribam; quæ si statim a me ferre nō potueris, primus habebis tamen, & aliquandiu solus. Dicæarchum rectè amas: luculentus homo est, & ciuis haud paulò melior, quàm isti nostri ἀδικαίαρχοι. Literas scripsi hora decima Cerealibus, statim vt tuas legeram: sed eas eram daturus, vt putaram, postridie ei, qui mihi primus obuiam venisset. Terentia delectata est tuis literis: & impertit tibi multum salutis. καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν Τίτον ἀσπάζεται.

CICERO ATTICO S. 13

FACINVS indignum, epistolam αὐθωρεί tibi à tribus Tabernis rescriptam ad tuas suauissimas epistolas neminē reddidisse? at scito eum fasciculum, quò illam conieceram, domum eo ipso die latum esse, quo ego dederam, & ad me in Formianum relatū esse. itaq; tibi tuā epistolam iussi referri, ex qua intelligeres, quàm mihi tum illæ gratæ fuissent. Romæ quòd scribis sileri, ita putabam. at hercule in agris non siletur: nec iam ipsi agri regnum vestrum ferre possunt. si verò, in hanc Τηλέπυλον veneris Λαιστρυγονίαν, (Formias dico) qui fremitus hominum? quàm irati animi? quanto in odio noster amicus Magnus? cuius cognomen vna cū Crassi Diuitis cognomine consenescit. credas mihi velim: neminem adhuc offendi, qui hęc tam lentè, quàm ego fero, ferret. quare, mihi crede, φιλοσοφῶμεν. iuratus tibi possem dicere, nihil esse tanti. Tu si literas ad Sicyonios habes, aduola in Formianum vnde nos prid. non. Maii cogitamus. Vale.

CICERO ATTICO S 14

QVANTAM tu mihi moues expectationē de sermone Bibuli? quantam de colloquio βοώπιδος? quantā etiam de illo,

delicato conuiuio? proinde ita fac venias ad sitientes aures. quanquam nihil est iam, quod magis timendum nobis putem, quàm ne ille noster Sampsiceramus, cùm se omnium sermonibus sentiet vapulare, & cùm has actiones εὐανατρέπτους videbit, ruere incipiat. ego autẽ vsque eò sum enerùatus, vt hoc otio, quo nunc tabescimus, malim ἐντυραννεῖσθαι, quàm optima spe dimicare. De pangendo, quod me crebrò adhortaris, fieri nihil potest. basilicam habeo, non villã, frequentia Formianorum. at comparem basilicæ? tribũ Æmiliam. sed omitto vulgus. post horam quartã molesti cæteri non sunt. C. Arrius proximus est vicinus, imò ille quidẽ iam contubernalis: qui etiam se iccircò Romam ire negat, vt hic mecum totos dies philosophetur. Ecce ex altera parte Sebosus ille, Catuli familiaris. quò me vertam? statim mehercule Arpinum irem, ni te in Formiano cõmodissimè expectari viderem, duntaxat ad prid. non. Maii: vide enim quibus hominibus aures sint deditæ meæ. occasionem mirificam, si quis nunc, dum ii apud me sunt, emere de me fundum Formianum velit. & tamen illud probẽm? magnum quid aggrediebamur, & multæ cogitationis, atque otii. sed tamen satisfiet à nobis, neque parcetur labori. Vale.

CICERO ATTICO S. 15

VT scribis, ita video, non minus incerta in repub. quàm in epistola tua: sed tamen ista ipsa me varietas sermonũ opinionumque delectat. Romæ enim videor esse; cùm tuas literas lego, &, vt fit in tantis rebus, modò hoc, modò illud audire. illud tamen explicare non possum, quidnam inueniri possit, nullo recusante, ad facultatem agrariam. Bibuli autem ista magnitudo animi in comitiorum dilatione, quid habet, nisi ipsius iudicium sine vlla correctione reip? nimirũ in Publio spes est. fiat, fiat tribunus pleb. si nihil aliud, vt eò citiùs tu ex Epeiro reuertare. nam vt illo tu careas, non video fieri posse, præsertim si mecum aliquid volet disputare. sed id quidem non dubium est, quin, si quid erit eiusmodi, sis aduolaturus. verùm vt hoc non sit, tamen seruet remp. præclarum spectaculum mihi propono, modò te concessore spectare liceat. Cùm hæc maximè scriberem, ecce tibi Sebosus. nondũ planè ingemueram. Salue, inquit Arrius, hoc est Roma decedere? quos ego homines effugi, cùm in hos incidi?

cidi? ego verò in montes patrios, & ad incunabula noſtra
pergam. deniq; ſi ſolus nõ potuero, cũ ruſticis potiùs, quàm
cum iis perurbanis: ita tamen, vt quoniam tu certi nihil ſcri-
bis, in Formiano tibi præſtoler vſq; ad III. non. Maias. Te-
5 rentiæ pergrata eſt aſſiduitas tua, & diligentia in controuer-
ſia Muluiana. neſcit omnino te communem cauſam defen-
dere eorum, qui agròs publicos poſſideant: ſed tamen tu a-
liquid publicanis pendis: hæc etiam id recuſat. ea tibi igi-
tur, & Κικέρων ἀριστοκρατικώτατος παῖς ſalutem dicunt.

10 CICERO ATTICO S. 16

COENATO mihi & iam dormitanti pridie calend. Maias
epiſtola eſt illa reddita, in qua de agro Cãpano ſcribis. quid
quæris? primùm ita me pupugit, vt ſomnum mihi ademerit:
ſed id cogitatione magis, quàm moleſtia. Cogitanti autem
15 hæc ferè ſuccurrebant. primùm ex eo, quòd ſuperioribus
literis ſcripſeras ex familiari te illius audiſſe, prolatum iri a-
liquid, quod nemo improbaret; maius aliquid timueram:
hoc mihi eiuſmodi non videbatur. deinde vt me ego conſo-
ler omnis expectatio largitionis agrariæ in agrum Campa-
20 num videtur eſſe deriuata. qui ager, vt dena iugera ſint, non
amplius hominum quinque millia poteſt ſuſtinere. reliqua
omnis multitudo ab illis abalienetur, neceſſe eſt. prætereà,
ſi vlla res eſt, quæ bonorũ animos, quos iam video eſſe com-
motos, vehementius poſſit incẽdere, hæc certè eſt. & eò ma-
25 gis, quòd portoriis Italiæ ſublatis, agro Campano diuiſo,
quod vectigal ſupereſt domeſticum, præter viceſimam? quę
mihi videtur vna conciuncula, clamore pediſſequorum no-
ſtrorum eſſe peritura. Cneus quidem noſter iam planè quid
cogitet neſcio. φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι, ἀλλ' ἀγρίαις
30 φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ. qui quidẽ etiam iſtuc adduci potuerit.
nam adhuc hoc ἐσοφίζετο, ſe leges Cæſaris probare, actiones
ipſum præſtare debere: agrariam legẽ ſibi placuiſſe: potue-
rit intercedi necne, nihil ad ſe pertinere: de rege Alexandri-
no placuiſſe ſibi aliquando confici: Bibulus de cœlo tũ ſer-
35 uaſſet necne, ſibi quærendum non fuiſſe: de publicanis, vo-
luiſſe illi ordini commodare: quid futurũ fuerit, ſi Bibulus
tum in forum deſcendiſſet, ſe diuinare nõ potuiſſe. Nunc ve-
rò, Sampſicerame, quid dices? vectigal te nobis in monte
Antelibano conſtituiſſe, agri Campani abſtuliſſe? quid? hoc

quemadmodum obtinebis? oppressos vos, inquit, tenebo exercitu Cæsaris: non mehercule me tu quidem tam isto exercitu, quàm ingratis animis eorum hominum qui appellantur boni: qui mihi non modò præmiorum, sed ne sermonum quidem vnquam fructum vllum, aut gratiam retulerunt. Quòd si in eam me partem incitarem, profectò iam aliquam reperirem resistendi viam. Nunc prorsus hoc statui, vt quoniam tanta controuersia est Dicæarcho familiari tuo cum Theophrasto amico meo, vt ille tuus τὸν πρακτικὸν βίον longè omnibus anteponat: hic autem τὸν θεωρητικόν, vtrique à me mos gestus esse videatur. Puto .n. me Dicæarcho affatim satisfecisse. respicio nunc ad hanc familiam, quæ mihi non modò vt requiescam, permittit, sed reprehendit, quia non semper quierim. quare incumbamus, ô noster Tite, ad illa præclara studia, & eò vnde discedere non oportuit, aliquando reuertamur. Quod de Quinti fratris epistola scribis, ad me quoque fuit πρόσθε λέων, ὄπισθεν δέ. quid dicam, nescio. nam ita deplorat primis versibus mansionem suam, vt quemuis mouere possit: ita rursus remittit, vt me roget, vt annales suos emendem, & edam. illud tamen quod scribit animaduertas velim, de portorio circumuectionis. ait se de consilii sententia rem ad senatum reiecisse. nondum videlicet meas literas legerat: quibus ad eum re consulta, & explorata perscripseram, non deberi. Velim, si qui Græci iam Romam ex Asia de ea causa venerũt, videas, & (si tibi videbitur) iis demonstres, quid ego de ea re sentiam. si possum discedere, ne causa optima in senatu pereat, ego satisfaciam publicanis, εἰ δὲ μή, (verè tecum loquor) in hac re malo vniuersæ Asiæ, & negotiatoribus. nam eorum quoque vehementer interest. hoc ego sentio valde nobis opus esse. sed tu id videbis. Quæstores autem, quæso, num etiam de cistophoro dubitant? nam si aliud nihil erit, cùm erimus omnia experti, ego ne illud quidem contemnam quod extremum est. Te in Arpinati videbimus, & hospitio agresti accipiemus: quoniam maritimum hoc contempsisti. Vale.

CICERO ATTICO S. 17

Prorsus, vt scribis, ita sentio. turbatur Sampsiceramus, nihil est, quod non timendũ sit. ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται. quid enim ista repentina affinitatis coniunctio, quid

quid ager Campanus, quid effusio pecuniæ significant? quæ si essent extrema, tamen esset nimium mali, sed ea natura rei est, vt hæc extrema esse non possint. quid enim eos hæc ipsa per se delectare possunt? nunquam huc venissent, nisi ad alias res pestiferas aditus sibi compararent. Dii immortales! verùm, vt scribis, hæc in Arpinati a.d. VI. circiter id. Maias non deflebimus, ne & opera, & oleum philologiæ nostræ perierit: sed feremus tranquillo animo. neque tam me εὐελπιστία consolatur, vt antea, quàm ἀδιαφορία. qua nulla in re tam vtor, quàm in hac ciuili & publica. quinetiam quod est subinane in nobis, & non ἀφιλόδοξον (bellum est enim sua vitia nosse) id afficitur quadam delectatione. solebat enim me pungere, ne Sampsicerami merita in patriam ad annos DC. maiora viderentur, quàm nostra. Hac quidem cura certè iā vacuus sum. iacet enim illa, hæc sic, vt focus Curianus stare videatur. Sed hæc coràm. Tu tamen videris mihi Romæ fore ad nostrum aduentum. quòd sanè facilè patior, si tuo commodo fieri possit. sin vt scribis, ita venies, velim è Theophane expiscere, quonam in me animo sit Arabarches. quæ res scilicet κατὰ τὸ ἡγεμονικὸν, & ad me ab eo quasi ὑποθήκας afferes. quemadmodum me geram, aliquid ex eius sermone poterimus περὶ τῶν ὅλων suspicari. Vale.

CICERO ATTICO S. 18

ACCEPI aliquot epistolas tuas, ex quibus intellexi quàm suspenso animo & sollicito scire aueres, quid esset noui. Tenemur vndique, neque iam quò minùs seruiamus, recusamus: sed mortem, & eiectionem, quasi maiora timemus: quæ multò sunt minora. atque hic status, qui vna voce omnium gemitur, neque verbo cuiusquam subleuatur, σκοπὸς est, vt suspicor, illis qui timent vllam cuiusquam largitionem relinquere. vnus loquitur, & palàm aduersatur adolescens Curio. Huic plausus maximi, consalutatio forensis perhonorifica. signa prætereà beneuolentię permulta à bonis impertiuntur. Fusium clamoribus, & conuitiis, & sibilis consectantur. his ex rebus non spes, sed dolor est maior. cùm videas ciuitatis voluntatem solutam, virtutem alligatam. Ac ne fortè quæras κατὰ λεπτὸν de singulis rebus: vniuersa res est eò deducta, spes vt nulla sit, aliquando non modò priuatos, verumetiam magistratus liberos fore. attamen

in oppreſſione ſermo in circulis duntaxat, & in conuiuiis eſt liberior, quàm fuit. vincere incipit timorem dolor, ſed ita, vt omnia ſint pleniſſima deſperationis. Habet etiam Campana lex execrationem in coitione candidatorum, ſi mentionem fecerint, quo aliter ager poſſideatur, atque vt ex legibùs Iuliis non dubitant iurare cæteri. Laterenſis exiſtimatur rectè feciſſe, quòd tribunatum pleb. petere deſtitit, ne iuraret. ſed de repub. non libet plura ſcribere. Diſpliceo mihi, nec ſine ſummo ſcribo dolore. me tueor, vt oppreſſis omnibus, non demiſſè: vt tantis rebus geſtis, parum fortiter. A Cæſare valde liberaliter inuitor in legationem illã, ſibi vt ſim legatus: atque etiam libera legatio voti cauſſa datur. ſed hæc & præſidii apud pudorem Pulchelli non habet ſatis, & à fratris aduentu me ablegat: illa & munitior eſt, & non impedit quò minùs adſim, cùm velim: hanc ego teneo, ſed vſurum me non puto, neque tamen ſcit quiſquam. non libet fugere, aueo pugnare. magna ſunt hominum ſtudia. ſed nihil affirmo. tu hæc ſilebis. De Statio manumiſſo, & nonnullis aliis rebus angor equidem: ſed iã prorſus occallui. tu, vellem ego, & cuperem, adeſſes: nec mihi conſiliũ nec conſolatio deeſſet. ſed ita te para, vt ſi inclamaro, aduoles. Vale.

CICERO ATTICO S. 19

MVLTA me ſolicitant, & ex reipub. tanto motu, & ex periculis, quæ mihi ipſi intenduntur: & ſexcenta ſunt. ſed mihi nihil eſt moleſtius, quàm Statium manumiſſum, nec meum imperium, age mitto imperium: non ſimultatem meam reuereri ſaltem? nec quid faciam ſcio: neque tantum eſt in re, quantus eſt ſermo. Ego autem ne iraſci quidẽ poſſum iis, quos valde amo. tantùm doleo, ac mirificè quidem. cætera in magnis rebus, minæ Clodii, contentioneſq;, quæ mihi proponuntur, modicè me tangunt. etenim vel ſubire eas videor mihi ſumma cum dignitate, vel declinare nulla cum moleſtia poſſe. Dices fortaſſe, Dignitatis ἅλις, tanquam δρυός. ſaluti, ſi me amas, conſule. Me miſerum, cur non ades? nihil te profectò præteriret. ego fortaſſe τυφλώττω, & nimium τῷ καλῷ προσπέπονθα. ſcito nihil vnquã fuiſſe tam infame, tam turpe, tam peræquè omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offenſum, quàm hunc ſtatum, qui nunc eſt:

magis

magis mehercule, quàm vellem, non modò quàm putaram. populares isti iam etiam modestos homines sibilare docuerunt. Bibulus in cœlo est: neque quare, scio, sed ita laudatur, quasi vnus homo nobis cunctando restituat rem. Pompeius,
5 nostri amores, quod mihi summo dolori est, ipse se afflixit. neminem tenet. voluntate, an metu necesse sit iis vti, vereor. Ego autem neque pugno cum illa caussa propter illam amicitiam: neque approbo, ne omnia improbem, quę anteà gessi, vtor via. populi sensus maximè in theatro, & spectaculis
10 perspectus est. nam gladiatoribus quà dominus, quà aduocati sibilis conscissi: ludis Apollinaribus Diphius tragœdus in nostrum Pompeium petulanter inuectus est. Nostra miseria tu es. Magnus millies coactus est dicere eadem. Virtutem istam, veniet tempus, cùm grauiter gemes: totius thea-
15 tri clamore dixi, itemque cætera. nam eiusmodi sunt ii versus, vti in tempus ab inimico Pompeii scripti esse videantur. Si neque leges, neque mores cogunt, & cætera magno cum fremitu & clamore sunt dicta. Cæsar cùm venisset mortuo plausu, Curio filius est insecutus. huic ita plausum est, vt sal-
20 ua rep. Pompeio plaudi solebat. tulit Cæsar grauiter. literæ Capuam ad Pompeium volare dicebantur. inimici erant equitibus, qui Curioni stantes plauserant: hostes omnibus, Rosciæ legi, etiã frumentariæ minitabantur: sanè res erat perturbata. equidem malueram quòd erat susceptum ab il-
25 lis, silentio transiri: sed vereor ne non liceat: non ferunt homines, quod videtur esse tamen ferendum. sed est iam vna vox omniũ magis odio firmata, quàm præsidio. Noster autem Publius mihi minitatur. inimicus est, impendet negotium: ad quod tu scilicet aduolabis. Videor mihi nostrum
30 illum consularem exercitum bonorum omnium, etiam satis bonorum, habere firmissimum. Pompeius significat studium erga me non mediocre. Idem affirmat verbum de me illum non esse facturum. in quo non me ille fallit, sed ipse fallitur. Cosconio mortuo, sum in eius locum inuitatus. id
35 erat vocari in locum mortui. Nil me turpius apud homines fuisset: neque verò ad istam ipsam ἀσφάλειαν quicquã alienius. sunt enim illi apud bonos inuidiosi: ego apud improbos meam retinuissem inuidiam, alienam assumpsissem. Cæsar me sibi vellet esse legatum. honestior hæc declinatio

periculi. ſed ego hoc non repudio. Quid ergo eſt? pugnāre malo. nil tamen certi. iterū dico, vtinam adeſſes: ſed tamē, ſi erit neceſſe, arceſſemus. Quid aliud? quid? hoc, opinor. certi ſumus periiſſe omnia. quid enim ἀκκιζόμεθα tamdiu? ſed hæc ſcripſi properans, & mehercule timidè. poſthac ad te, aut ſi 5 perfidelem habebo cui dem, ſcribam planè omnia: aut ſi obſcurè ſcribam, tu tamen intelliges. in his epiſtolis me Læliū, te Furium faciam, cætera erunt ἐν αἰνίγμασιν. Hîc Cæciliū colimus & obſeruamus diligenter. Edicta Bibuli audio ad te miſſa. his ardet dolore, & ira noſter Pompeius. Vale. 10

CICERO ATTICO S. 20

ANICATO, vt te velle intellexeram, nulló loco defui. Numeſtium ex literis tuis ſtudioſè ſcriptis, libenter in amicitiam recepi. Cæcilium quibus reb. poſſum, tueor diligenter. Varro ſatisfacit nobis. Pompeius amat nos, charoſque 15 habet. Credis? inquies. Credo: prorſus mihi perſuadet. ſed quia, vt video, pragmatici homines omnibus hiſtoriis, præceptis, verſibus denique cauere iubent, & vetant credere: alterum facio, vt caueam: alterum, vt non credam, facere non poſſum. Clodius adhuc mihi denuntiat periculum. Pom- 20 peius affirmat non eſſe periculum: adiurat: addit etiam ſe prius occiſum iri ab eo, quàm me violatū iri. tractatur res. ſimul quid erit certi ſcribam ad te. ſi erit pugnandum, arceſſam ad ſocietatem laboris. ſi quies dabitur, ab Amalthea te non commouebo. De republica breuiter ad te ſcribam: 25 iam enim charta ipſa ne nos prodat, pertimeſco. itaque poſthac, ſi erunt mihi plura ad te ſcribenda, ἀλληγορίαις obſcurabo. nunc quidem nouo quodam morbo ciuitas moritur: vt cùm omnes ea, quæ ſunt acta, improbent, querantur, doleant, varietas in re nulla ſit, aperteq; loquantur, & iā cla- 30 re gemant: tamen medicina nulla afferatur. neq; enim reſiſti ſine internecione poſſe arbitramur: nec videmus, qui finis cedendi, præter exitium, futurus ſit. Bibulus hominū admiratione & beneuolentia in cœlo eſt, edicta eius & conciones deſcribunt & legunt. nouo quodam genere in ſummā glo- 35 riam venit. populare nunc nil tam eſt, quàm odium popularium. hæc quò ſint eruptura timeo. ſed ſi deſpicere quid cœpero, ſcribam ad te apertiùs. tu ſi me amas tantum, quantum profectò amas: expeditus facito vt ſis, ſi inclamaro vt accurras.

ſtas.ſed do operã,& dabo,ne ſit neceſſe. Quod ſcripſeram,te Furiũ ſcripturũ:nil neceſſe eſt tuũ nomẽ mutare. me faciam Læliũ& te Atticũ, neq; vtar meo chirographo, neq; ſigno, ſi modò erunt eiuſmodi literæ, quas in alienũ incidere nolim.

5 Diodotus mortuus eſt: reliquit nobis H-S. fortaſſe centies. Comitia Bibulus cũ Archilochio edicto in ante diem XV. cal. Nou. diſtulit. A Vibio libros accepi. poeta ineptus: nec tamẽ ſcit nihil,& eſt non inutilis. deſcribo, & remitto. Vale.

CICERO ATTICO S. 21

10 De repub. quid ego tibi ſubtiliter? tota periit: atque hoc eſt miſerior, quàm reliquiſti, quòd tum videbatur eiuſmodi dominatio ciuitatem oppreſſiſſe, quæ iucunda eſſet multitudini, bonis autem ita moleſta, vt tamen ſine pernicie: nunc repentè tanto in odio eſt omnib. vt quorſum eruptura

15 ſit, horreamus. nam iracundiam atq; intemperantiam illorum ſumus experti, qui Catoni irati, omnia perdiderunt. ſed ita lenibus vti videbantur venenis, vt poſſe videremur ſine dolore interire. nunc verò ſibilis vulgi, ſermonibus honeſtorum, fremitu Italiæ, vereor ne exarſerint. Equidem ſpera-

20 bam, vt ſæpè etiam loqui tecum ſolebam, ſic orbem reipublicæ eſſe conuerſum, vt vix ſonitum audire, vix impreſſam orbitam videre poſſemus: & fuiſſet ita, ſi homines tranſitum tempeſtatis expectare potuiſſent: ſed cùm diu occulti ſuſpiraſſent, poſteà iam gemere, ad extremum verò loqui omnes,

25 & clamare cœperunt. Itaque amicus ille noſter inſolens infamię, ſemper in laude verſatus, circumfluens gloria, deformatus corpore, fractus animo, quò ſe conferat, neſcit. progreſſum præcipitem, inconſtantem reditum videt: bonos inimicos habet, improbos ipſos non amicos. ac vide molli-

30 ciem animi: non tenui lacrymas, cùm illud ante VIII. calen. Sext. vidi de edictis Bibuli concionantem: qui anteà ſolitus eſſet iactare ſe magnificentiſſimè illo in loco, ſummo cum amore populi, cunctis fauentibus. Vt ille tum humilis, vt demiſſus erat! vt ipſe etiam ſibi, non iis ſolùm qui aderant, diſ-

35 plicebat! O ſpectaculum vni Craſſo iucundum, cæteris non item. nam quia deciderat ex aſtris, lapſus potius, quàm progreſſus videbatur. &, vt Apelles, ſi Venerem, aut, ſi Protogenes Ialyſum illum ſuum cœno oblitum videret, magnũ, credo, acciperet dolorẽ, ſic ego hunc, omnibus à me pictũ, &

politum artis coloribus, subitò deformatum non sine magno dolore vidi. quanquam nemo putabat propter Clodianum negotium me illi amicum esse debere: tamen tantus fuit amor, vt exhauriri nulla posset iniuria. itaque Archilochia in illum edicta Bibuli populo ita sunt iùcunda, vt eum 5 locum, vbi proponuntur, præ multitudine eorum, qui legunt, transire nequeamus: ipsi ita acerba, vt tabescat dolore: mihi mehercule molesta, quòd & eum, quem semper dilexi, nimis excruciant: & timeo, tam vehemens vir, tam acer in ferro, & tam insuetus contumeliæ, ne omni animi im- 10 petu, dolori & iracundiæ pareat. Bibuli qui sit exitus futurus, nescio. vt nunc res se habet, admirabili gloria est. qui cùm omnia in mensem Oct. distulisset: quod solet ea res populi voluntatem offendere, putarat Cæsar oratione sua posse impelli concionem, vt iret ad Bibulum. multa cùm sedi- 15 tiosissimè diceret, vocem exprimere non potuit. Quid quæris? sentiunt se nullam vllius partis voluntatem tenere. eò magis vis nobis est timenda. Clodius inimicus est nobis. Pompeius confirmat, eum nil esse facturum contra me. mihi periculosum est credere. ad resistendũ me paro. 20 studia spero me summa habiturum omnium ordinum. te cùm ego desidero, tum verò res ad tempus illud vocat. plurimũ consilii, animi, præsidii denique mihi; si te ad tempus videro, accesserit. Varro satis mihi facit. Pompeius loquitur diuinitus. spero nos aut cũ summa gloria; aut certè sine mo- 25 lestia esse discessuros. Tu quid agas, quemadmodum te oblectes, quid cum Sicyoniis egeris, vt sciam cura. Vale,

CICERO ATTICO S. 22

QVAM vellem Romæ mansisses! quòd egisses, profectò, si hæc fore putassemus. nam Pulchellum nostrum facillimè 30 teneremus, aut certè, quid esset facturus, scire possemus. nũc se res sic habet. volitat, furit, nihil habet certi, multis denuntiat: quod fors obtulerit, id acturus videtur. cùm videt, quo sit in odio status hic rerum, in eos, qui hæc egerunt, impetũ facturus videtur. cùm autem rursus opes eorum, & vim ex- 35 ercitus recordatur, conuertit se in nos. nobis autem ipsis tum vim, tum iudicium minatur. cum hoc Pompeius egit, &, vt ad me ipse referebat (alium enim habeo neminem testem) vehementer egit, cùm diceret, in summa se perfidiæ

& sce-

& sceleris infamia fore, si mihi periculum crearetur ab eo, quem ipse armasset, quem plebeium fieri passus esset: sed fidem recepisse sibi & ipsum, & Appium de me: hanc si ille non seruaret, ita laturum, vt omnes intelligerent, nihil sibi
5 antiquius amicitia nostra fuisse. hæc, & in eam sententiam cùm multa dixisset, aiebat illum primò sanè diu multa contrà, ad extremum autem manus dedisse, & affirmasse nihil se contra eius voluntatem esse facturum. sed postea tamen ille non destitit de nobis asperrimè loqui. quod si non faceret,
10 tamen ei nihil crederemus, atque omnia, sicut facimus, pararemus. Nunc ita nos gerimus, vt in dies singulos & studia in nos hominum, & opes nostrę augeantur. rempublicam nulla ex parte attingimus. in caussis, atque in illa opera nostra forensi, summa industria versamur. quòd egregiè non
15 modò iis qui vtuntur opera, sed etiam in vulgus gratum esse sentimus: domus celebratur: occurritur: renouatur memoria consulatus: studia significantur. in eam spem adducimur, vt nobis ea contentio quæ impendet, interdum nō fugienda videatur. nunc mihi & consiliis opus est tuis, & amo-
20 re, & fide. quare aduola, expedita mihi erunt omnia, si te habebo. Multa per Varronem nostrum agi possunt, quæ te vrgente erunt firmiora: multa ab ipso Publio elici, multa cognosci, quæ tibi occulta esse non poterunt: multa etiam: sed absurdum est singula explicare, cùm ego te requiram ad
25 omnia. vnum illud tibi persuades velim, omnia mihi fore explicata, si te videro. Sed totum est in eo, si antequàm ille ineat magistratum. puto Pompeiū, Crasso vrgente, si tu aderis, qui per βοώπιδα ex ipso intelligere possis, qua fide ab illis agatur, nos aut sine molestia, aut certè sine errore futu-
30 ros. precibus nostris, & cohortatione non indiges. quid mea voluntas, quid tempus, quid rei magnitudo postulet, intelligis. De republica nihil habeo ad te scribere, nisi summum odium omnium hominum in eos, qui tenent omnia. mutationis tamen spes nulla. sed quod facilè sentias, tædet
35 ipsum Pompeium, vehementerque pœnitet. non prouideo satis, quem exitum futurum putet. sed certè videntur hæc aliquò eruptura. Libros Alexandri, negligentis hominis, & non boni poetæ, sed tamen non inutilis, tibi remisi. Numerium Numestium libenter accepi in amicitiam, & hominem

grauem, & prudentem, & dignum tua commendatione cognoui. Vale.

CICERO ATTICO S. 23

NVNQVAM antè arbitror te epistolam meam legisse, nisi mea manu scriptam. ex eo colligere poteris, quanta occupatione distinear. nam cùm vacui temporis nil haberem, & cùm recreandæ voculæ caussa necesse esset mihi ambulare, hæc dictaui ambulans. Primùm igitur illud te scire volo, Sampsiceramum, nostrum amicum vehementer sui status pœnitere, restituique in eum locum cupere, ex quo decidit: doloremque suum impertire nobis, & medicinam interdũ apertè quærere, quam ego inuenire nullam possum. deinde omnes illius partis autores ac socios nullo aduersario cõsenescere: consensionem vniuersorum nec voluntate, nec sermone maiorum vnquam fuisse. Nos autem (nam id te scire cupere certò scio) publicis consiliis nullis intersumus, totosque nos ad forensem operam, laboremque contulimus, ex quo, quòd facilè intelligi possit, in multa commemoratione earum rerum, quas gessimus, desiderioque versamur. sed βοώπιδος nostræ consanguineus non mediocreis terrores iacit, atque denuntiat, & Sampsiceramo negat, cæteris præ se fert, & ostentat. Quamobrem si me amas tantum, quantum profectò amas, si dormis, expergiscere: si stas, ingredere: si ingrederis, curre: si curris, aduola. credibile non est, quantũ ego in consiliis, & prudentia tua: quodque maximum est, quantum in amore, & fide ponam. magnitudo rei longam orationem fortasse desiderat, coniunctio verò nostrorum animorum breuitate contenta est. permagni nostra interest, te si comitiis non potueris, at, declarato illo, esse Romæ. Cura vt valeas.

CICERO ATTICO S. 24

QVAS Numestio literas dedi, sic te his euocabam, vt nihil acrius, neque incitatius fieri posset. ad illa κελεύσματα adde etiam siquid potes, ac ne sis perturbatus: noui enim te, & non ignoro, quàm sit amor omnis solicitus atque anxius. sed res est, vt spero, non tam exitu molesta, quàm aditu. Vectius ille, ille noster index, Cæsari vt perspicimus, pollicitus est, sese curaturum, vt in aliquam suspicionem facinoris Curio filius adduceretur. Itaque insinuatus in familiaritatem adole-

adoleſcentis, & cum eo, vt res indicat, ſæpè congreſſus, rem in eum locum deduxit, vt diceret ſibi certum eſſe cum ſuis ſeruis in Pompeium impetum facere, eumq; occidere. Hoc Curio ad patrem detulit, ille ad Pompeium. Res delata ad ſenatum eſt, introductus Vectius, primò negabat ſe vnquam cum Curione reſtitiſſe, neque id ſanè diu. nam ſtatim fidem publicam poſtulauit. relatũ eſt. tum expoſuit manum fuiſſe iuuentutis, duce Curione, in qua Paulus initio fuiſſet, & Q. Cepio hic Brutus, & Lentulus Flaminis filius conſcio patre, poſteà C. Septimium ſcribam Bibuli pugionem ſibi à Bibulo attuliſſe. quod totum irriſum eſt: Vectio pugionẽ defuiſſe, niſi ei cõſul dediſſet. eoq; magis id reiectum eſt, quòd ad III. id Maii Bibulus Pompeium fecerat certiorem, vt caueret inſidias. in quo ei Pompeius gratias egerat. introductus Curio filius, dixit ad ea quæ Vectius dixerat: maximeq; in eo tum quidem Vectius eſt reprehenſus, quòd dixerat adoleſcentium conſilium, vt in foro cum gladiatoribus Gabinii Pompeium adorirentur, in eo principem Paulum fuiſſe, quẽ conſtabat eo tempore in Macedonia fuiſſe. Fit S. C. vt Vectius, quòd confeſſus eſſet ſe cum telo fuiſſe, in vincula coniiceretur: qui eum emiſiſſet, eum contra rempub. eſſe facturum. Res erat in ea opinione, vt putarent id eſſe factum, vt Vectius in foro cum pugione, & item ſerui eius comprehẽderentur cum telis: deinde ille ſe diceret indicaturum: idque ita actum eſſet, niſi Curiones rem antè ad Pompeium detuliſſent. tum S. C. in concione recitatum eſt. Poſtero autem die Cæſar, is qui olim prætor cùm eſſet, Q. Catulum ex inferiore loco iuſſerat dicere, Vectium in Roſtra produxit, eumque in eo loco conſtituit, quo Bibulo cos. aſpirare non liceret. hic ille omnia quæ voluit, de rep. dixit, vt qui illuc factus, inſtitutusque veniſſet, primùm Cepionem de oratione ſua ſuſtulit, quem in ſenatu acerrimè nominarat: vt appareret noctem & nocturnam deprecationem interceſſiſſe. deinde, quos in ſenatu ne tenuiſſima quidem ſuſpicione attigerat, eos nominauit: Lucullum, à quo ſolitum eſſe ad ſe mitti C. Fannium illum, qui in P. Clodium ſubſcripſerat: L. Domitiũ, cuius domum conſtitutam fuiſſe, vnde eruptio fieret. me non nominauit: ſed dixit, conſularem diſertum, vicinũ conſulis, ſibi dixiſſe, Ahalam Seruilium aliquem, aut etiam Bru-

tum opus esse reperiri. Addidit ad extremum, cùm iam, dimissa concione, reuocatus à Vatinio fuisset, se audisse à Curione, his de rebus conscium esse Pisonē generum meum & M. Laterensem. nunc reus erat apud Crassum Diuitem Vettius de vi: & cùm esset damnatus, erat iudicium postulaturus: quod si impetrasset, iudicia fore videbantur. ea nos, vtpote qui nihil contemnere solemus, non pertimescebamus. hominum quidem summa erga nos studia significabantur: sed prorsus vitæ tædet. ita sunt omnia omnium miseriarum plenissima, modò cædem timueramus, quam oratio fortissimi senis Q. Considii discusserat. ea quam quotidie timere potueramus subitò exorta est. Quid queris? nil me infortunatius & Catulo, cum splendore vitæ, tum tempore: nos tamen in his etiam miseriis erecto animo, & minimè perturbato sumus, honestissimeque dignitatem nostram, & magna cura tuemur. Pompeius de Clodio iubet nos esse sine cura, & summam in nos beneuolentiam omni ratione significat. Te habere consiliorum autorem, solicitudinum sociū, omnium in cogitatione coniunctum cupio. Quare vt Numestio mandaui, tecum vt ageret, item, atque eo si potest acrius te rogo, vt planè ad nos aduoles. respiraro, si te videro. Vale.

CICERO ATTICO S. 25

CVM aliquem apud te laudaro tuorum familiarium, volam illum scire ex te, me id fecisse: vt nuper me scis scripsisse ad te de Varronis erga me officio, te ad me rescripsisse, eam rem summæ tibi voluptati esse. sed ego mallem ad illum scripsisses, mihi illum satisfacere. mirabiliter enim moratus est, sicut nosti, ἑλικτὰ, καὶ οὐδέν. nos tenemus præceptum illud, τὰς τῶν κρατούντων. At hercule alter tuus familiaris Hortensius quàm plena manu, quàm ingenuè, quàm ornatè nostras laudes in astra sustulit, cùm de Flacci prætura, & de illo tempore Allobrogum diceret! sic habeto, nec amantiùs, nec honorificentiùs, nec copiosiùs potuisse dici. ei te hoc scribere à me tibi esse missum sanè volo. sed quid tu scribas, quem iam ego venire, atque adesse arbitror? ita enim egi tecum superioribus literis. valde te expecto, valde desidero: neq; ego magis quàm ipsa res & tempus poscit. his de negotiis quid scribam ad te, nisi idē quod sæpè? republ. nil despera-

desperatius: his, quorum opera, nihil maiore odio. Nos vt opinio, & spes & coniectura nostra fert, firmissima beneuolentia hominum muniti sumus. quare aduola. aut expedies nos omni molestia, aut eris particeps. Ideo sum breuior, 5 quòd (vt spero) coràm breui conferre, quæ volumus, licebit. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM Ad T. Pomponium Atticum, LIBER III.

CICERO ATTICO S. 1

CVM anteà maximè nostra interesse arbitrabar, te esse nobiscum: tum verò vt legi rogationem, intellexi ad iter quod con- 10 stitui, nihil mihi optatius cadere posse, quàm vt tu me quamprimùm consequare, vt, cùm ex Italia profecti essemus, siue per Epeirũ iter esset faciundum, tuo, tuorumq; præsidio, vteremur: siue aliud quid agendũ esset, cer- 15 tum consiliũ de tua sententia capere possemus. Quamobrẽ te oro, des operam vt me statim consequare. faciliùs potes, quoniã de prouincia Macedonia perlata lex est. Plurib. verbis tecũ agerẽ, nisi pro me apud te res ipsa loqueretur. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

20 ITINERIS nostri causa fuit, quòd non habebam locum, vbi pro meo iure diutius esse possem, quàm in fundo Sicæ, præsertim nondum rogatione correcta. & simul intelligebam, ex eo loco si iter haberem, posse me Brundusium referre: sine te autem non esse nobis illas parteis tenendas pro- 25 pter Antronium. Nũc, vt ad te antea scripsi, si ad nos veneris

consilium totius rei capiemus. iter esse molestum scio, sed tota calamitas omnes molestias habet. Plura scribere non possum, ita sum animo perculso, & abiecto. Cura vt valeas. D. VI. April. Thurii Lucaniæ.

CICERO ATTICO S. 3

Vtinam illum diem videam cùm tibi agam gratias quòd me viuere coegisti. adhuc quidem valde me pœnitet. sed te oro, vt ad me Vibonẽ statim venias, quò ego multis de caussis conuerti iter meũ. sed eò si veneris, de toto itinere, ac fuga mea consilium capere potero. si id non feceris, mirabor, sed confido te esse facturum. Vale.

CICERO ATTICO S. 4

Miseriæ nostræ potiùs velim, quàm inconstantiæ tribuas, quod à Vibone, quò te arcessebamus, subitò discessimus: allata est enim nobis rogatio de pernicie mea: in qua quod confectum esse audieramus, erat huiusmodi, vt mihi vltra quadringenta millia liceret esse. Illò cùm peruenire nõ liceret, statim iter Brundisium versus contuli, ante diem rogationis, ne & Sica, apud quem eram, periret, & quòd Melitæ esse non licebat. Nunc tu propera vt nos consequare, si modò recipiemur. adhuc inuitamur benignè: sed quod superest, timemus. Me, mi Pomponi, valde pœnitet viuere: qua in re apud me tu plurimùm valuisti. sed hæc coràm. fac modò vt venias. Vale.

CICERO ATTICO S. 5

TERENTIA tibi & sæpè, & maximas gratias agit. id est mihi gratissimum. ego viuo miserrimus, & maximo dolore conficior. Ad te quid scribam, nescio: si enim es Romæ, iam me assequi non potes: sin es in via, cùm eris me assecutus, coràm agemus quæ erunt agenda. tantũ te oro, vt quoniam me ipsum semper amasti, eodem amore sis: ego enim idem sum. Inimici mei mea mihi, non me ipsum ademerũt. Cura vt valeas. VIII. id. April. Thurii.

CICERO ATTICO S. 6

Non fuerat mihi dubium, quin te Tarenti, aut Brundisii visurus essem: idq; ad multa pertinuit: in eis, vt & in Epeiro consisteremus, & de reliquis rebus tuo cõsilio vteremur. quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero nostrorum malorum. Nobis iter est in Asiam, maximè Cyzi-

Cyzicum. tibi meos commendo. me vix, miſereque ſuſtento. Vale. D. XIIII. cal. Maii, Tarenti.

CICERO ATTICO S. 7

5 BRVNDISIVM veni ad calend. Maias. eo die pueri tui mihi à te literas reddiderunt: & alii pueri poſt diem tertium eius diei literas alias attulerunt. Quòd me rogas, & hortaris, vt apud te in Epeiro ſim: voluntas tua mihi valde grata eſt, & minimè noua, & conſilium mihi quidem optatum, ſi
10 liceret ibi omne tempus conſumere (odi enim celebritatem, fugio homines, lucem aſpicere vix poſſum) eſſet mihi iſta ſolitudo, præſertim tam familiari in loco, non amara: ſed itineris cauſſa, vt diuertar, primum eſt deuium, deinde ab Antronio, & cæteris quatridui: deinde ſine te. Nam
15 caſtellum munitum habitanti mihi prodeſſet, tranſeunti non eſt neceſſarium. Quòd ſi auderem, Athenas peterem. ſanè ita cadebat, vt vellem. nunc & noſtri hoſtes ibi ſunt, & te non habemus: & veremur ne interpretentur, illud quoque oppidum ab Italia non ſatis abeſſe: nec ſcribis, quam ad
20 diem te expectemus. Quòd me ad vitam vocas: vnum efficis, vt à me manus abſtineam: alterum non potes, vt me non noſtri conſilii vtique pœniteat. Quid enim eſt, quod me retineat, præſertim ſi ſpes ea non eſt, quæ nos proficiſcentes proſequebatur? Non faciam, vt enumerem miſerias
25 omnes, in quas incidi per ſummam iniuriam, & ſcelus, non tam inimicorum meorum, quàm inuidorum: ne & meum mœrorem exagitem, & te in eundem luctum vocem. hoc confirmo, neminem vnquam tanta calamitate eſſe affectum, nemini mortem magis optandam fuiſſe. cuius oppe-
30 tendæ tempus honeſtiſſimum prætermiſſum eſt. Reliqua tempora non ſunt tam ad medicinam, quàm ad finem doloris. De repub. video te colligere omnia, quę putes aliquam ſpem mihi poſſe afferre mutandarum rerum: quæ quanquã exigua ſunt, tamen quoniam placet, expectemus: Tu nihi-
35 lominus, ſi properaris, nos conſequêre. nam aut accedemus in Epeirum, aut per Candauiam tardè ibimus. dubitationem autem de Epeiro non inconſtantia noſtra afferebat. ſed quòd de fratre, vbi eum viſuri eſſemus, neſciebamus. quẽ quidem ego nunc quomodo viſurus, nec vbi dimiſſurus

ſim ſcio. id eſt maximum, & miſerrimum mearum omnium miſeriarum. Ego & ſæpiùs ad te, & plura ſcriberem, niſi mihi dolor meus cùm omneis parteis mentis, tum maximè huius generis facultatem ademiſſet. videre te cupio. Cura vt valeas. Prid. cal. Maii, Brunduſii, proficiſcens. 5

CICERO ATTICO S. 8

Scripſeram ad te, quas ob cauſas in Epeirum non eſſemus profecti: quòd & Achaia propè eſſet, plena audaciſſimorũ inimicorum, & exitus difficiles haberet, cùm inde proficiſceremur. acceſſit cùm Dyrrachii eſſemus, vt duo nũtii afferrentur: vnus, claſſe fratrem Epheſo Athenas: alter, pedibus per Macedoniam venire. Itaque illi obuiam miſimus Athenas, vt inde Theſſalonicã veniret. ipſi proceſſimus, & Theſſalonicam ad x. cal. Iun. venimus. neq; de illius itinere quicquam certi habebamus, niſi eum ab Epheſo antè aliquantò profectum. Nunc, iſtic quid agatur, magnoperè timeo. quãquam tu altera epiſtola ſcribis te idib. Maiis audire, fore vt acrius poſtularet: altera, iã eſſe mitiora. ſed hæc pridie data, quàm illa, quò conturbor magis. itaq; cùm meus me mœror quotidianus lacerat & conficit, tum verò hæc addita cura vix mihi vitam reliquam facit. Sed & nauigatio perdifficilis fuit: & ille incertus, vbi ego eſſem, fortaſſe alium curſum petiuit. nam Phaeto libertus eum non vidit: vento reiectus ab illo in Macedoniam, Pellæ mihi præſtò fuit. Reliqua quàm mihi timenda ſint, video. nec quid ſcribam, habeo: & omnia timeo. nec tam miſerum eſt quicquam, quod non in noſtram fortunam cadere videatur. Equidem adhuc miſer in maximis meis erumnis, & luctib. hoc metu adiecto maneo Theſſalonicæ ſuſpenſus, nec audeo quicquam. Nunc ad ea quæ ſcripſiſti. Tryphonem Cæcilium non vidi. Sermonẽ tuum, & Pompeii cognoui ex tuis literis. Motum in repub. non tantum ego video, quantum tu aut vides, aut ad me cõſolandũ affers. Tigrane enim neglecto, ſublata ſunt omnia. Varroni me iubes agere gratias: faciam: itẽ Hypſæo. Quod ſuades, ne longius diſcedamus, dum acta menſis Maii ad nos perferantur: puto me ita eſſe facturum, ſed vbi, nondum ſtatui: atq; ita perturbato ſum animo de Quinto, vt nihil queã ſtatuere. ſed tamen ſtatim te faciam certiorem. Ex epiſtolarum mearum inconſtantia puto te mentis meæ motum vide-

videre, qui, etsi incredibili, & singulari calamitate afflictus sum, tamen non tam ex miseria, quàm ex culpæ nostræ recordatione commotus. cuius enim scelere impulsi ac proditi sumus, iam profectò vides: atque vtinam iam antè vidisses, neque totum animum tuum mœrori mecum simul dedisses. Quare, cùm me afflictum, & confectũ luctu audies, existimato me stultitiæ meæ pœnam ferre grauiùs, quàm euenti, quòd ei crediderim, quem esse nefarium non putaram. Me & meorum malorum memoria, & metus de fratre in scribendo impedit. Tu ista omnia vide & guberna. Terentia tibi maximas gratias agit. literarum exemplum, quas ad Pompeium scripsi, misit tibi. Vale. D. III. calend. Maii. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO S. 9

Quintus frater cùm ex Asia discessisset ante calen. Maias, & Athenas venisset idibus, valdè fuit ei properandum, ne quid absens acciperet calamitatis: si quis fortè fuisset, qui contentus nostris malis non esset. Itaque malui eum properare Româ, quàm ad me venire: & simul (dicam enim quod verum est, ex quo magnitudinem miseriarum mearum perspicere possis) animum inducere non potui, vt aut illum amantissimum mei, mollissimo animo, tanto in mœrore aspicerem, aut meas miserias luctu afflictas, & perditam fortunam illi offerrem, aut ab illo aspici pateret. Atq; etiam illud timebam, quod profectò accidisset, ne à me digredi non posset. versabatur mihi tẽpus illud ante oculos, cùm ille aut lictores dimitteret, aut vi euelleretur ex complexu meo. huius acerbitatis euentum altera acerbitate nõ videndi fratris vitaui. in hunc me casum vos vivendi autores impulistis. Itaque mei peccati luo pœnas: quãquam tuæ me literæ sustentant, ex quibus, quantum tu ipse speres, facilè perspicio. quæ quidem tamen aliquid habebant solatii antè quàm eò venisti, A POMPEIO. Nunc Hortensium allice, & eiusmodi viros. Obsecro, mi Pomponi, nondum perspicis, quorum opera, quorum insidiis, quorum scelere perierimus? Sed tecum hæc coràm agemus. tantùm dico, quòd scire te puto: nos nõ inimici, sed inuidi perdiderunt. Nunc si ita sunt, quæ speras, sustinebimus nos, & spe, qua iubes, nitemur: sin, vt mihi videntur, infirma sunt: quod optimo tempore facere nõ licuit,

minùs idoneo fiet. Terentia tibi sæpè gratias agit. Mihi etiam vnum de malis in metu est, fratris miseri negotiũ: quod si sciam cuiusmodi sit, sciam quid agendũ mihi sit. Me etiam nunc istorum beneficiorum, & literarum expectatio, vt tibi placet, Thessalonicæ tenet. Si quid erit noui allatum, sciam de reliquo quid agendum sit. Tu si, vt scribis, cal. Iun. Roma profectus es, propediem nos videbis. Literas quas ad Pompeium scripsi, tibi misi. Vale. Idib. Iun. Thessalonicæ. 5

CICERO ATTICO S. 10

Acta quæ essent vsque ad VIII. cal. Iun. cognoui ex tuis literis, reliquas expectabam (vt tibi placebat) Thessalonicę: quibus allatis, faciliùs statuere potero, vbi sim. nam si erit causa, si quid agetur, si spem videro, aut ibidem opperiar, aut me ad te conferam. sin, vt tu scribis, ista euanuerint, aliquid aliud videbimus. omnino adhuc nihil mihi significatis, nisi discordiam istorum: quæ tamen inter eos de omnibus potius rebus est, quàm de me. Itaq; quid ea mihi prosit, nescio. sed tamen, quoad me vos sperare vultis, vobis obtemperabo. Nam quòd me tam sæpè, & tam vehemẽter obiurgas, & animo infirmo esse dicis, quæso, ecquod tantũ malum est, quod in mea calamitate non sit? Ecquis vnquam ex tam amplo statu, in tam bona causa, tantis facultatibus ingenii, consilii, gratiæ, tantis præsidiis bonorum omniũ concidit? Possum obliuisci qui fuerim, non sentire qui sim? quo caream honore? qua gloria? quibus liberis? quibus fortunis? quo fratre? quem ego (vt nouum calamitatis genus attendas) cùm pluris facerẽ, quam me ipsum, semperq; fecissem, vitaui ne viderem: ne aut illius luctum, squaloremq; aspicerem: aut me, quem ille florentissimũ reliquerat, perditũ illi, afflictumque offerrẽ. Mitto cætera intolerabilia: etenim fletu impedior. Hic vtrũ tandem sum accusandus, quòd doleo, an quòd cõmisi, vt hæc aut non retinerem (quod facilè fuisset, nisi intra parietes meos de mea pernicie consilia inirentur) aut certè viuus amitterẽ? Hæc eò scripsi, vt potius releuares me, quòd facis, quàm aut castigatione, aut obiurgatione dignũ putares. eoq; ad te minùs multa scribo, quòd & mœrore impedior: & quid expectem istinc, magis habeo, quàm quid ipse scribã. quę si erunt allata, faciam te nostri cõsilii certiorẽ. tu, vt adhuc fecisti, quãplurimis de reb. ad me velim scribas, vt prorsus ne quid ignorẽ. Vale. XIIII. cal. Quin. Thessalonicę.

15 20 25 30 35

CICERO ATTICO S. 11

ME & tuæ literæ, & quidam boni nuntii, non optimis tamen autoribus, & expectatio vestrarum literarum, & quod tibi ita placuerat, adhuc Thessalonicæ tenebant. Si accepero literas, quas expecto: si spes erit ea, quę rumoribus afferebatur, ad te me conferam: si non erit, faciam te certiorem quid egerim. Tu me, vt facis, opera, consilio, gratia iuua: cōsolari iam desine: obiurgare verò noli. quod cùm facis, vt ego tuum amorem & dolorem desidero! quem ita affectum mea ærumna esse arbitror, vt te ipsum cōsolari nemo possit. Quintum fratrem optimum humanissimumq; sustenta. Ad me, obsecro te, vt omnia certa perscribas. Vale. D. IIII. cal. Quint.

CICERO ATTICO S. 12

TV quidem sedulò argumentaris, quid sit sperandum, & maximè per senatum: idemque caput rogationis proponi scribis, quare in senatu dici nihil liceat. itaque siletur. Hic tu me accusas, quòd me affictem, cùm ita sim afflictus, vt nemo vnquam: quod tute intelligis. Spem ostendis secundùm comitia. quæ ista est eodem trib. pleb. & inimico consule designato? Percussisti autem me etiam de oratione prolata. cui vulneri, vt scribis, medere, si quid potes. Scripsi equidem olim ei iratus, quòd ille prior scripserat, sed ita cōpresseram, vt numquam emanaturam putarem. quomodo exciderit, nescio: sed quia nunquam accidit, vt cum eo verbo vno concertarē: & quia scripta mihi videtur negligentiùs, quàm cęteræ: puto posse probari, non esse meam. id, si putas me posse sanari, cūres velim: sin planè perii, minùs laboro. Ego etiamnunc eodem in loco iaceo, sine sermone vllo, sine cogitatione vlla. Licet tibi (vt scribis) significarim, vt ad me venires Dodona: tamen intelligo te istic prodesse, hîc ne verbo quidem leuare me posse. Non queo plura scribere: nec est quod scribam. vestra magis expecto. Vale. XVI. calend. Sext. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO S. 13

Quod ad te scripseram, me in Epeiro futurum: posteaquam extenuari spem nostram & euanescere vidi, mutaui consilium: nec me Thessalonica commoui, vbi esse constitueram, quoad aliquid ad me de eo sciberes, quod proximis

literis scripseras fore, vti secundum comitia aliquid de nobis in senatu ageretur: id tibi Pompeiũ dixisse. Qua de re, quoniam comitia habita sunt, tuque nil ad me scribis, perinde habebo, ac si scripsisses nihil esse: meque temporis non longinqui spe ductum esse molestè feram. Quem autem motũ te videre scripseras, qui nobis vtilis fore videretur, eum nuntiant, qui veniunt, nullum fore. In tribunis pleb. designatis reliqua spes est: quam si expectaro, non erit quòd putes me causæ meæ, ac voluntati meorum defuisse. Quòd me sæpè accusas, cur hunc meum casum tam grauiter feram: debes ignõscere, cùm ita me afflictum videas, vt neminem vnquam nec videris, nec audieris. Nam quòd scribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi verò mens integra est, atque vtinam tam in periculo fuisset, cùm ego iis, quibus meam salutem charissimam esse arbitrabar, inimicissimis crudelissimisque vsus sum: qui vt me paulum inclinari timore viderunt, sic impulerunt, vt omni suo scelere, & perfidia abuterentur ad exitium meum. Nunc, quoniam est Cyzicum nobis eundum, quò rariùs ad me literæ perferuntur, hoc velim diligentiùs omnia, quæ putaris me scire opus esse, perscribas. Quintum fratrem meum fac diligas, quem ego miser si incolumem relinquo, non me totum periisse arbitrabor. Vale. non. Sext.

CICERO ATTICO S. 14

Ex tuis literis plenus sum expectatione de Põpeio, quidnam de nobis velit, aut ostendat. comitia enim credo esse habita: quibus absolutis, scribis illi placuisse agi de nobis. Si tibi stultus esse videor, qui sperem, facio tuo iussu. & scio te me iis epistolis potius & meas spes solitum esse remorari. nunc velim mihi planè perscribas, quid videas. Scio nos nostris multis peccatis in hanc ærumnam incidisse. ea si qui casus ex parte correxerit, minùs molestè feremus nos vixisse, & adhuc viuere. Ego propter viæ celebritatem, & quotidianam expectationem rerum nouarum non commoui me adhuc Thessalonica. Sed iam extrudimur, non à Plancio (nam is quidem retinet) verùm ab ipso loco minimè apposito ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. In Epeirum ideò, vt scripseram, non iui, quòd subiti mihi vniuersi nuntii venerant, & literæ, quare nihil esset necesse quamproximè

Ita-

Italiam esse, hinc si aliquid à comitiis audierimus, nos in Asiam conuertemus: neque adhuc stabat, quò potissimùm, sed scies. Vale. XII. cal. Sext. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO S. 15

5 Accepi idib. Sext. quatuor epistolas à te missas: vnam qua me obiurgas, & rogas vt sim firmior: alteram, qua Crassi libertum ais tibi de mea solicitudine macieque narrasse: tertiam, qua demonstras acta in senatu: quartam, de eo quod à Varrone scribis tibi esse confirmatũ de voluntate Pompeii.
10 Ad primã tibi hoc scribo, me ita dolere, vt non modò à mente non deserar, sed id ipsum doleam, me tam firma mente vbi vtar, & quibuscum, non habere. nam si tu me vno non sine mœrore cares, quid me censes, qui & te & omnibus? & si tu incolumis me requiris, quomodo à me ipsam incolumitatẽ
15 desiderari putas? Nolo commemorare quibus rebus sim spoliatus: non solùm quia non ignoras, sed etiam ne scindã ipse dolorem meum. hoc confirmo, neque tantis bonis esse priuatum quemquam, neque in tantas miserias incidisse. Dies autem non modò non leuat luctum hunc, sed etiam
20 auget. nam cæteri dolores mitigantur vetustate, hic non potest non & sensu præsentis miseriæ, & recordatione præteritæ vitæ quotidie augeri. desidero enim non mea solùm, neque meos, sed me ipsum. quid enim sum? sed non faciam vt aut tuum animum angam querelis, aut meis vulneribus
25 sæpiùs manus afferam. Nam quòd purgas eos, quos ego mihi scripsi inuidisse, & in eis Catonem: ego verò tantum illũ putò ab isto scelere abfuisse, vt maximè doleam plus apud me simulationem aliorum, quam istius fidem valuisse. cæteri, quos purgas, debẽt mihi purgati esse, tibi si sunt. sed hæc
30 serò agimus. Crassi libertum mihi puto syncerè locutum. In senatu rem probè scribis actam. Sed quid Curio? an illam orationem non legit? quæ vnde sit prolata, nescio. Sed Axius eiusdem diei scribens ad me acta, non ita laudat Curionem. ac potest ille aliquid prætermittere: tu nisi quod e-
35 rat, profectò non scripsisti. Varronis sermo facit expectationem Cæsaris. atque vtinam ipse Varro incumbat in caussam. quod profectò cùm sua sponte, tum te instante faciet. Ego, si me aliquando vestri, & patriæ compotem fortuna fecerit, certè efficiam, vt maximè lætere vnus ex omnibus

amicis:meaque officia & studia, quę parum anteà luxerunt (fatendum est enim) sic exequar vt me æquè tibi, ac fratri, & liberis nostris, restitutum putes. Si quid in te peccaui, ac potius quoniam peccaui, ignosce. in me enim ipsum peccaui vehementiùs. neque hæc eò scribo, quò te non meo casu maximo dolore esse affectum sciam: sed profectò, si, quantum me amas & amasti, tantum amare deberes ac debuisses, nunquam esses passus me, quo tu abundas, egere consilio: nec esses passus mihi persuaderi, vtile nobis esse legẽ de collegiis perferri. Sed tu tantùm lacrymas præbuisti dolori meo, quod erat amoris, tanquã ipse ego: quod meritis meis perfectum esse potuit, vt dies & noctes, quid mihi faciendũ esset, cogitares, id abs te meo non tuo scelere prætermissum est. Quod si non modò tu, sed quisquam fuisset, qui me Pompeii minus liberali responso perterritum à turpissimo cõsilio reuocaret, quod vnus tu facere maximè potuisti: aut occubuissem honestè, aut victores hodie viueremus. Hîc mihi ignoscas. me enim ipsum multò magis accuso: deinde te quasi me alterum: & simul meæ culpæ socium quæro. si restituor, etiam minùs videbimus deliquisse: abs teque certè, quoniam nullo nostro, tuo ipsius beneficio diligemur.

Quòd te cum Culeone scribis de priuilegio locutum, est aliquid, sed multò est melius abrogari. si enim nemo impediet, sic est firmius: sin erit, qui ferri non sinat, idem S.C. intercedet: nec quicquam aliud opus est, quàm abrogari. nam prior lex nos nihil lædebat. quam si, vt est promulgata, laudare voluissemus, aut, vt erat negligenda, negligere, nocere omnino nobis non potuisset. Hîc mihi, primum non modò consiliũ defuit, sed etiam obfuit. cæci, cæci inquam, fuimus in vestitu mutando, in populo rogando. quod, nisi nominatim mecum agi cœptum esset, fieri perniciosum fuit. Sed pergo præterita: veruntamẽ ob hanc caussam, vt si quid ageretur, legem illam, in qua popularia multa sunt, ne tangatis. verum est stultum me præcipere quid agatis, aut quomodo. vtinam modò agatur aliquid. Multa occultant tuæ literæ, credo ne vehementiùs desperatione perturber. quid enim vides agi posse, aut quomodo? per senatum ne? at tute scripsisti ad me, quoddam caput legis Clodiũ in curię poste fixisse, ne referri, neve dici liceret. Quomodo igitur Domi-

tius

tiùs se dixit relaturum? quomodo autem iis, quos tu scribis, & de re dicentibus, & vt referretur postulantibus, Clodius tacuit? At si per populum, poteritne, nisi de omnium tribunorum plebis sententia? quid de bonis? quid de domo? poteritne restitui? aut si non poterit, egomet quomodo potero? hæc nisi vides expediri, quã in spem me vocas? sin autem spei nihil est, quæ est mihi vita? Itaque expecto Thessalonicæ acta cal. Sext. ex quibus statuam, in tuos ne agros confugiam, vt neq; videam homines, quos nolim, & te, vt scribis, videam, & propius sim, si quid agatur: idque intellexi cùm tibi, tum Quinto fratri placere: an abeam Cyzicum. Nunc Pomponi, quoniam nihil impertisti tuæ prudentiæ ad salutem meã, quòd aut in me ipso satis esse consilii decreueras, aut te nil mihi plus debere, quàm vt præstò esses: quandoquidem ego proditus, inductus, coniectus in fraudem, omnia mea præsidia neglexi, totam Italiam in me erectam ad me defendendum destitui, & reliqui: me meis tradidi inimicis, inspectante & tacente te: qui si non plus ingenio valebas quàm ego, certè timebas minus. si potes erige afflictos, & in eo nos iuua. sin omnia sunt obstructa, id ipsum fac vt sciamus: & nos aliquando aut obiurgare, aut communiter consolari desine. Ego si tuam fidem accusarem, nõ me potissimùm tuis tectis crederem: meam amentiam accuso, quòd à te tantum amari, quantum ego vellem, putaui. quòd si fuisset, fidem eandẽ, curam maiorem adhibuisses: me certè ad exitium præcipitantem retinuisses, istos labores, quos nunc in naufragiis nostris suscipis, non subisses. Quare fac vt omnia ad me perspecta & explorata perscribas, meque vt facis, velis esse aliquem; quoniam qui fui, & qui esse potui, iam esse non possum: & vt his literis, non te, sed me ipsum à me esse accusatũ putes. Si qui erunt, quib. putes opus esse meo nomine literas dari, velim conscribas, curesque dandas. Vale. D. IIII. cal. Septemb.

CICERO ATTICO S. 16

TOTVM iter mihi incertum facit expectatio literarum tuarum cal. Sex. datarum: non aliud aliquid. si spes erit, Epeirum: sin minùs Cyzicum, aut aliud quid sequemur. Tuæ quidem literæ, quò sæpius à me leguntur, hoc spem faciunt mihi minorem; quòd cùm lectæ sunt, tum id quod attulerunt

ad ſpem, infirmant: vt facilè appareat te & conſolationi ſeruire, & veritati. itaque te rogo planè, vt ad me, quæ ſcis, vt erunt quę putabis, ita ſcribas. Vale. D. XII. cal. Septembr.

CICERO ATTICO S. 17

De Quinto fratre nuntii nobis triſtes, nec varii venerant ex ante diem non. Iun. vſque ad prid. cal. Sept. eo autem die Liuinus M. Reguli libertus ad me à Reg. miſſus venit. is omnino mentionem nullam factam eſſe nuntiauit, ſed fuiſſe tamen ſermonem de C. Clodii filio: isque mihi tum à fratre literas attulit. Sed poſtridie Seſtii pueri venerunt, qui à te literas attulerunt, non tam exploratas à timore, quàm ſermo Liuini fuerat. ſanè ſum in meo infinito mœrore ſolicitus, & eò magis, quòd Appii quæſtio eſt. Cætera quæ ad me eiſdem literis ſcribis de noſtra ſpe, intelligo eſſe languidiora, quàm alii oſtendunt. Ego autem, quoniam non longè ab eo tempore abſumus, in quo res diiudicabitur, aut ad te conferam me, aut etiam nunc circum hæc loca cōmorabor. Scribit ad me frater omnia ſua per te vnum ſuſtineri. quid te aut horter, quod facis: aut agam gratias, quod nō expectas? tantùm velim fortuna det nobis poteſtatē, vt incolumes amore noſtro perfruamur. Tuas literas ſemper maximè expecto, in quibus caue ne aut diligentia tua mihi moleſta, aut veritas acerba ſit. Vale. D. prid. non. Sept.

CICERO ATTICO S. 18

Expectationem nobis non paruam attuleras, cùm ſcripſeras Varronem tibi pro amicitia confirmaſſe, cauſam noſtram Pompeium certè ſuſcepturum, & ſimul à Cæſare ei literæ, quas expectaret, remiſſæ eſſent, autorem etiam daturum. Vtrum id nihil fuit, an aduerſatæ ſunt Cæſaris literæ? an eſt aliquid in ſpe? etiam illud ſcripſeras, eundem, ſecundum comitia dixiſſe, fac (ſi vides quantis in malis iaceam, & ſi putas eſſe humanitatis tuæ) me, fac de tota cauſa noſtra certiorem: nam Q. frater homo mirus, qui me tam valde amat, omnia mittit ſpei plena, metuens, credo, defectionem animi mei: tuæ autem literæ ſunt variæ: neque enim me deſperare vis, nec temerè ſperare. Fac obſecro te, vt omnia, quæ proſpici à te poſſunt, ſciamus. Vale.

CICERO ATTICO S. 19

Quod eiuſmodi mihi literæ à vobis afferebantur, vt aliquid

quid ex iis esset expectandum: spe, & cupiditate Thessalonicæ detentus sum. posteà quam omnis actio huius anni confecta nobis videbatur, in Asiam ire nolui, quòd & celebritas mihi odio est, & si fieret aliquid à nouis magistratibus, abesse longè nolebam. itaque in Epeirum ad te statui me conferre: non quò mea interesset loci natura, qui lucem omnino fugerem: sed aut ad salutem libentissimè ex tuo portu proficiscar: aut si ea præcisa erit, nusquam faciliùs hanc miserrimam vitam vel sustentabo, vel, quòd multò est melius, abiecero. ero cum paucis. multitudinem dimittam. me tuæ literæ nunquam in tantam spem adduxerunt, quantam aliorum. attamen mea spes etiam tenuior semper fuit, quàm tuæ literæ. sed tamen, quoniam cœptum est, age, quoquo modo cœptum est, & quacunque de causa, non deseram neque optimi atque vnici fratris miseras, atque luctuosas preces, nec Sestii, cæterorumq; promissa, nec spem ærumnosissimæ mulieris Terentiæ, nec miserrimæ mulieris Tulliolæ obsecrationem & fideles literas tuas. Mihi Epeirus aut iter ad salutem dabit, aut, quod scripsi suprà. Te oro, & obsecro, Pomponi, si me omnibus amplissimis, charissimis, iucundissimisque rebus perfidia hominum spoliatum: si me à meis consiliaris proditum, & proiectum vides: si intelligis me coactum, vt ipse me & meos perderem: vt me tua misericordia iuues, & Quintum fratrem, qui potest esse saluus, sustentes: Terentiam, liberos meos tueare: me, si putas te istic visurum, expectes: si minus, inuisas, si potes: mihique ex agro tuo tantum assignes, quãtum meo corpore occupari potest, & pueros ad me cum literis quamprimùm, & quàm sæpissimè mittas. Vale. XVI. cal. Octobr.

CICERO SALVTEM Q. CÆCILIO Q. F. Pomponiano Attico. 20

Quod quidem ita esse, & auunculum tuum functum esse officio, vehementissimè probo. gaudere me tum dicam, si mihi hoc verbo licebit vti. Me miserum, quàm omnia essent ex sententia, si nobis animus, si consilium, si fides eorũ, quibus credidimus, non defuisset! quæ colligere nolo, ne augeã mœrorem. Sed tibi venire in mentem certò scio, quæ vita esset nostra, quæ suauitas, quæ dignitas: ad quæ recuperanda

per fortunas incumbe, vt facis: diemq; natalem reditus mei cura, vt in tuis ædibus amœnissimis agam tecum, & cum meis. Ego huic spei, & expectationi, quæ nobis proponitur, maximè tamen volui præstolari apud te in Epeirò. sed ita ad me scribitur, vt putem esse cómodius nos eisdem in locis esse. De domo & Curionis oratione, vt scribis, ita est. in vniuersa salute, si ea modò nobis restituetur, inerunt omnia. ex quibus nihil malo, quàm domum. sed tibi nihil mando nominatim. me totum tuo amori, fideiq; commendo. Quòd te in tanta hereditate ab omni occupatione expedisti, valde mihi gratum est. Quòd facultates tuas ad meam salutem polliceris, vt omnibus rebus à te præter cæteros iuuer: id quantum sit præsidium, video: intelligoque te multas parteis meæ salutis & suscipere, & posse sustinere: neque, vt ita facias, rogandum esse. Quòd me vetas quicquam suspicari accidisse ad animum tuum, quòd secus à me erga te commissum, aut prætermissum videretur: geram tibi morem, & liberabor ista cura: tibi tamen cò plus debebo, quò tua in me humanitas fuerit excelsior, quàm in te mea. Velim, quid videas, quid intelligas, quid agatur, ad me scribas, omneisq; ad nostram salutem adhortere. Rogatio Sestii neque dignitatis satis habet, nec cautionis. nam & nominatim ferre oportet, & de bonis diligentiùs scribi: & id animaduertas velim. Vale. IIII. non. Oct. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO S. 21

Triginta dies erant ipsi, cùm has dabam literas, per quos nullas à vobis acceperam. mihi autem erat in animo, iam, vt anteà ad te scripsi, ire in Epeirum, & ibi omnem casum potissimùm expectare. Te oro, vt si quid erit quod perspicias, quancunque in partem, quàm planissimè ad me scribas: & meo nomine, vt scribis, literas, quibus putabis opus esse, vt des. Vale. v. cal. Nou.

CICERO ATTICO S. 22

Etsi diligenter ad me Quintus frater, & Piso, quæ essent acta, scripserant: tamen vellem tua te occupatio non impedisset, quò minùs, vt consuesti, ad me, quid ageretur, & quid intelligeres, perscriberes. Me adhuc Plancius liberalitate suâ retinet, iam aliquoties conatum ire in Epeirum. spes homini est iniecta non eadem, quæ mihi, posse nos vnà decedere.

quam

quam rẽ sibi magno honori sperat fore. sed iam, cùm aduẽtare milites dicantur, faciendum nobis erit, vt ab eo discedamus. quod cùm faciemus, ad te statim mittemus, vt scias vbi simus. Lentulus suo in nos officio, quod & re, & promissis, & literis declarat, spem nobis nonnullam affert Pompeii voluntatis: sæpè enim tu ad me scripsisti, eum totum esse in illius potestate. De Metello scripsit ad me frater, quantũ speraret, profectum esse per te. mi Pomponi, pugna, vt tecum & cum meis mihi liceat viuere: & scribe ad me omnia. premor cùm luctu, tum desiderio rerum omnium, tum eorum, qui mihi me chariores semper fuerunt. Cura vt valeas.

Ego, quòd, per Thessaliam si irem in Epeirum, perdiu nihil eram auditurus, & quòd mei studiosos habeo Dyrrhachinos, ad eos perrexi, cùm illa superiora Thessalonicæ scripsissem. inde cùm ad te me conuertam, faciam vt scias, tuq; ad me velim omnia quàm diligentissimè, cuiusmodi sunt, scribas. ego iam aut rem, aut ne spem quidem expecto. Vale. VI. cal. Decemb. Dyrrachii.

CICERO ATTICO S. 23

Ad v. cal. Decemb. treis epistolas à te accepi. vnam datam ad VIII. calend. Nouemb. in qua me hortaris vt forti animo mensem Ian. expectem: eaque quæ ad spem putas pertinere, de Lentuli studio, de Metelli voluntate, de tota Pompeii ratione perscribis. In altera epistola præter consuetudinem tuam, diem non adscribis, sed satis significas tempus. lege enim ab octo tribunis pl. promulgata, scribis te eas literas eo ipso die dedisse, id est, a. d. IIII. cal. Nou. & quid putes vtilitatis eam promulgationem attulisse, scribis. in quo si etiã nostra salus cum hac lege desperata erit, velim pro tuo in me amore hanc inanem meam diligentiam miserabilẽ potius, quàm ineptam putes: sin est aliquid spei, des operam, vt maiore diligentia posthac à nostris magistratibus defendamur. Nam ea veterum tribunorum pleb. rogatio tria capita habuit: vnum de reditu meo scriptum incautè. nihil enim restituitur præter ciuitatem, & ordinem, quod mihi pro meo casu satis est: sed quæ cauenda fuerint, & quomodo, te non fugit. alterum caput est tralatitium de impunitate, si quid contra alias leges eius legis ergò factum sit. tertium caput, mi Pomponi, quo consilio, & à quo sit inculcatum,

vide:ſcis enim Clodium ſanxiſſe, vt vix, aut omnino nō poſſet nec per ſenatum, nec per populum infirmari ſua lex. Sed vides nunquam eſſe obſeruatas ſanctiones earum legū, quæ abrogarentur. nam ſi id eſſet, nulla ferè abrogari poſſet: neq; enim nulla eſt, quæ non ipſa ſe ſepiat difficultate abroga- 5 tionis, ſed cùm lex abrogatur, illud ipſum abrogatur, quo non eā abrogari oporteat. hoc cùm reuera ita ſit: cùm ſemper ita habitū obſeruatumq; ſit: octo noſtri tribuni pleb. caput poſuerunt hoc: SI QVID IN HAC ROGATIONE SCRIPTVM EST, QVOD PER LEGES PLEBISVE SCITA, 10 HOC EST, QVOD PER LEGEM CLODIAM PROMVLGARE, ABROGARE, DEROGARE, SINE FRAVDE SVA NON LICEAT, NON LICVERIT: QVOD, VEL QVI PROMVLGAVIT, ABROGAVIT, DEROGAVIT, OB EAM REM POENAE MVLTAEVE SIT E. H. I. N. R. 15 atq; hoc in illis tribunis pleb. non lædebat: lege enim collegii ſui non tenebantur: quò maior eſt ſuſpicio malitiæ alicuius, cùm id, quod ad ipſos nihil pertinebat, erat autem cōtra me, ſcripſerunt, vt noui tribuni pleb. ſi eſſent timidiores, multò magis ſibi eo capite vtendum putarent. neq; id à Clo- 20 dio prætermiſſum eſt: dixit enim in concione ad III. non. hoc capite deſignatis tribunis plebis præſcriptum eſſe quid liceret. tamen in lege nulla eſſe eiuſmodi caput, te non fallit. quod ſi opus eſſet, omnes in abrogando vterentur. Vt Ninnium ac cæteros fugerit, inueſtiges, velim, & quis attulerit, 25 & quare octo tribuni plebis ad ſenatum de me referre non dubitarint. ſi enim, quòd obſeruandum illud caput non putabant, cur iidem in abrogando tam cauti fuerunt, vt id metuerent, ſoluti cùm eſſent, quod ne iis quidē, qui lege tenentur, eſt curandum? Id caput ſanè nolim nouos tribunos ple- 30 bis ferre: ſed perferant modò quidlibet: vno capite, quo reuocabor (modò res conficiatur) ero contentus. Iamdudum pudet tam multa ſcribere: vereor enim, ne re iam deſperata legas: vt hæc mea diligentia miſerabilis tibi, aliis irridenda videatur. ſed ſi eſt aliquid in ſpe, vide legem, quam T. Fabio 35 ſcripſit T. Viſellius. ea mihi perplacet. nam Seſtii noſtri, quā tu tibi probari ſcribis, mihi non placet. Tertia eſt epiſtola pridie id. Non. data: in qua exponis prudenter & diligenter, quæ ſint, quæ rem deſtinere videantur, de Craſſo, de Pom-

pei•

peio, de cæteris. quare oro te, vt, si qua spes erit posse studiis bonorũ, autoritate, multitudine comparata rem confici, des operam vt vno impetu perfringantur: in eam rem incumbas cæterosq; excites. sin, vt ego perspicio, cùm tua coniectura, tum etiam mea, spei nihil est: oro obtestorq; te, vt Quintum fratrem ames, quem ego miserum miserè perdidi: neve quid eum patiare grauius consulere de se, quàm expediat sororis tuæ filio. meum Ciceronem, cui nihil misello relinquo præter inuidiam, & ignominiã nominis mei, tueare, quoad poteris: Terentiam vnam omnium ærumnosissimam sustentes tuis officiis. Ego in Epeirum proficiscar, cùm primorum dierum nuntios excepero. Tu ad me velim proximis literis, vt se initia dederint, perscribas. Vale. prid. cal. Decemb.

CICERO ATTICO S. 24

Anteà, cùm ad me scripsissetis vestro consensu consulares prouincias ornatas esse, etsi verebar quorsum id casurum esset, tamen sperabam vos aliquid aliquando vidisse prudẽtius. Postea quàm mihi & dictũ est, & scriptum, vehementer consilium vestrum reprehendi, grauiter sum commotus, quòd illa ipsa spes, exigua quæ erat, videtur esse sublata. nam si tribuni pleb. nobis succensent, quæ potest spes esse? ac videntur iure succensere, cùm & expertes consilii fuerint, qui caussam nostram susceperant, & nostra concessione omnem vim sui iuris amiserint: præsertim cùm ita dicant, se nostra caussa voluisse suam potestatem esse de consulib. ornandis: non vt eos impedirent, sed vt ad nostram caussam adiungerent. nunc si consules à nobis alieniores esse velint, posse id liberè facere: sin vellent nostra caussa, nihil posse se inuitis. Nam quòd scribis, ni ita nobis placuisset, illos hoc idem per populum assecuturos fuisse; inuitis tribunis pleb. fieri nullo modo potuit: ita vereor, ne & studia tribunorum amiserimus: &, si studia maneant, vinculum illud adiungendorum consulum amissum sit. accedit aliud non paruum incommodum, quòd grauis illa opinio, vt quidem ad nos perferebatur, senatum nihil decernere antè quàm de nobis actum esset, amissa est: præsertim in ea caussa, quæ non modò necessaria non fuit, sed etiam inusitata, ac noua. neque enim vnquam arbitror ornatas esse prouincias designatorũ: vt, cùm in hoc illa constantia, quæ erat mea caussa suscepta,

imminuta ſit, nihil iam poſsit non decerni. iam his, ad quos relatum eſt, amicis placuiſſe non mirum ſit: erat enim difficile reperire, qui contra tanta commoda duorum conſulum palàm ſententiam diceret: & fuit omnino difficile non obſequi vel amiciſſimo homini Lentulo, vel Metello, qui ſimultatem humaniſsimè deponeret. ſed vereor ne hos cùm tenere potuerimus, trib. pleb. amiſerimus. hæc res quemadmodum ceciderit, & tota res quo loco ſit, velim ad me ſcribas, & ita vt inſtituiſti: nam iſta veritas, etiamſi iucunda non eſt, mihi tamen grata eſt. Vale. D. IIII. id. Decemb.

CICERO ATTICO S. 25

Poſt tuum à me diſceſſum literæ mihi Roma allatæ ſunt, ex quibus proſpicio nobis in hac calamitate tabeſcendum eſſe. neque enim (ſed bonam in partem accipies) ſi vlla ſpes ſalutis noſtræ ſubeſſet, tu pro tuo amore in me hoc tempore diſceſsiſſes. Sed ne ingrati, aut ne omnia velle nobiſcum vnà interire videamur, hoc omitto. Illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmaſti, vt te ante cal. Ian. vbicunque erimus, ſiſtas. Vale.

CICERO ATTICO. S. 26

Literæ mihi à Quinto fratre cum S.C. quod de me eſt factum, allatæ ſunt. mihi in animo eſt legum lationem expectare. ſi obtrectabitur, vtar autoritate ſenatus: & potius vita, quàm patria carebo. Tu quæſo feſtina ad nos venire. Vale. VI. cal. Ian.

CICERO ATTICO S. 27

Ex tuis literis, & ex re ipſa nos funditus periiſſe video. Te oro, vt quibus in rebus mei tui indigebunt, noſtris miſeriis ne deſis. Ego te, vt ſcribis, citò videbo. plura non ſcribo. Cura vt valeas.

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum, LIBER IV.

Cicero Attico s. 1

CVM primùm Romam veni, fuitque cui rectè ad te literas darem, nil prius faciendum mihi putaui, quàm vt tibi absenti de reditu nostro gratularer. cognoram
5 enim (vt verè scribam) te in consiliis mihi dandis nec fortiorem, nec prudentiorem, quàm me ipsum: nec etiam propter tuam in me obseruantiam nimium in custodia salutis meæ diligentem: eundemq; te, qui primis temporib. erroris no-
10 stri, aut totius furoris particeps, & falsi rumoris socius fuisses, acerbissimè dissidium nostrũ tulisse: plurimumq; operę, studii, diligentiæ, laboris ad cõficiendũ reditũ meũ contulisse. Itaq; hoc tibi verè affirmo, in maxima lætitia, & exoptatissima gratulatione vnũ ad cumulandũ gaudium conspe-
15 ctum, aut potius complexum mihi tuum defuisse. quem semel nactus, nunquam dimisero, ac nisi etiam prætermissos fructus tuæ suauitatis præteriti temporis omnes exegero, profectò hac restitutione fortunæ me ipse nõ satis dignum iudicabo. Nos adhuc in nostro statu, quod difficillimè recu-
20 perari posse arbitrati sumus, splendorẽ nostrum illũ forensem, & in senatu autoritatem, & apud viros bonos gratiam magis quàm optaramus, consecuti sumus. in re autẽ familiari, quæ quemadmodum fracta, dissipata, direpta sit, nõ ignoras, valde laboramus: tuarumq; non tam facultatũ, quas
25 ego nostras esse iudico, quàm consiliorũ ad colligendas, & cõstituendas reliquias nostras indigemus. Nunc, etsi omnia aut scripta esse à tuis arbitror, aut etiam nuntiis, ac rumore

perlata, tamen ea ſcribam breui, quæ te puto potiſſimùm ex meis literis velle cognoſcere. Prid.non.Sextil.Dyrrhachio ſum profectus, ipſo illo die, quo lex eſt lata de nobis. Brundiſium veni non.Sext.ibi mihi Tulliola mea fuit præſtò natali ſuo ipſo die: qui caſu idem natalis erat & Brunduſinæ coloniæ, & tuæ vicinæ Salutis. quæ res animaduerſa à multitudine ſumma Brunduſinorum gratulatione celebrata eſt. Ante diem VI.id.Sext.cognoui literis Q.fratris, mirifico ſtudio omnium ætatum, atque ordinum, incredibili concurſu Italiæ legem comitiis centuriatis eſſe perlatam. inde à Brunduſinis honeſtiſſimis ornatus, iter ita feci, vt vndique ad me cũ gratulatione legati conuenerint. ad vrbem ita veni, vt nemo vllius ordinis homo nomenclatori notus fuerit, qui mihi obuiam non venerit, præter eos inimicos, quibus idipſum non liceret aut diſſimulare, aut negare. Cùm veniſſem ad portam Capenam, gradus templorum ab infima plebe completi erant. à qua plauſu maximo cùm eſſet mihi gratulatio ſignificata, ſimilis & frequentia, & plauſus me vſque ad Capitolium celebrauit. in foro & in ipſo Capitolio miranda multitudo fuit Poſtridie in ſenatu, qui fuit dies non. Septemb. ſenatui gratias egimus. Eo biduo, cùm eſſet annonæ ſumma charitas, & homines ad theatrum primò, deinde in ſenatum concurriſſent impulſu Clodii, mea opera frumenti inopiam eſſe clamarent: cùm per eos dies ſenatus de annona haberetur, & ad eius procurationem ſermone non ſolùm plebis, verumetiam bonorum Pompeius vocaretur, idque ipſe cuperet, multitudoque à me nominatim, vt id decernerem, poſtularet, feci, & accuratè ſententiam dixi, cùm abeſſent conſulares, quòd tutò ſe negarent poſſe ſententiam dicere, præter Meſſalam, & Afranium. factum eſt S.C. in meam ſententiam, vt cum Pompeio ageretur, vt eam rem ſuſciperet, lexque ferretur. quo S.C. recitato, cùm concio more hoc inſulſo, & nouo, plauſum, meo nomine recitando, dediſſet: habui concionem: omnes magiſtratus præſentes, præter vnum prætorem, & duos tribunos pleb. dederunt. poſtridie ſenatus frequens, & omnes conſulares nihil Pompeio poſtulanti negarunt. Ille legatos quindecim cùm poſtularet, me principẽ nominauit, & ad omnia me alterum ſe fore dixit. legem coss. conſcripſerunt, qua

Pompeio

Pompeio per quinquennium omnis poteſtas rei frumentariæ toto orbe terrarum daretur. alterã Meſſinius, qui omnis dat pecuniæ poteſtatem, & adiunxit claſſem, & exercitum, & maius imperium in prouinciis, quàm ſit eorum, qui eas
5 obtineant. Illa noſtra lex conſularis nunc modeſta videtur: hæc Meſſinii non ferenda. Pompeius illam velle ſe dicit, familiares hanc. conſulares, duce Fauonio, fremunt. nos tacemus, & eò magis, quòd de domo noſtra nihil adhuc pontifices reſponderunt. qui ſi ſuſtulerint religionem, aream præ-
10 claram habebimus. ſuperficiẽ conſules ex S.C. æſtimabunt: ſin aliter, demolientur, ſuo nomine locabunt, rem totam æſtimabunt. ita ſunt res noſtræ, vt in ſecundis fluxæ: vt in aduerſis, bonæ. In re familiari valde ſumus, vt ſcis, perturbati. præterea ſunt quædam domeſtica, quæ literis non commit-
15 to. Quintum fratrem inſigni pietate, virtute, fide præditum ſic amo, vt debeo. Te expecto, & oro vt matures venire: eoq; animo venias, vt me tuo conſilio egere non ſinas. alterius vitæ quoddam initium ordimur. Iam quidam, qui nos abſentes defenderunt, incipiunt præſentibus occultè iraſci, a-
20 pertè inuidere. vehementer te requirimus. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

SI fortè rariùs tibi à me, quàm à cæteris, literæ redduntur, peto à te, vt id non modò non negligentiæ meæ, ſed ne occupationi quidem tribuas. quæ etſi ſumma eſt, tamẽ nul-
25 la eſſe poteſt tanta, vt interrumpat iter amoris noſtri, & officii mei. Nam vt veni Romam, iterum nunc ſum certior factus, eſſe cui darem literas: itaque has alteras dedi. Prioribus tibi declaraui, aduentus noſter qualis fuiſſet, & quis eſſet ſtatus, atque omnes res noſtræ quemadmodum eſſent, vt
30 in ſecundis, fluxæ: vt in aduerſis, bonæ. Poſt illas datas, ſecuta eſt ſumma cõtentio de domo. Diximus apud pontifices prid. cal. Oct. acta res eſt accuratè à nobis, & ſi vnquam in dicendo fuimus aliquid, aut etiam ſi nunquam alias fuimus, tum profectò doloris magnitudo vim quandam nobis dicendi
35 dedit. Itaq; oratio iuuentuti noſtrę deberi non poteſt: quam tibi etiamſi non deſideras, tamẽ mittam citò. Cùm pontifices decreſſent ita, Si neq; populi iuſſu, neq; plebiſcito, is, qui ſe dedicaſſe diceret, nominatim ei rei præfectus eſſet, neque populi iuſſu, aut plebiſcito id facere iuſſus eſſet, videri, poſſe

ſine religione eam partem areæ mihi reſtitui:mihi facta ſtatim eſt gratulatio. Nemo enim dubitat, quin domus nobis eſſet adiudicata. Tum ſubitò ille in concionē aſcendit, quam Appius ei dedit: nuntiatque populo pontifices ſecundum ſe decreuiſſe, me autem vi conari in poſſeſſionem venire. hor- 5 tatur vt ſe, & Appium ſequantur, & ſuam libertatem vt defendant. Hìc cùm etiam illi infimi partim admirarētur, partim irriderent hominis amentiam, ego ſtatueram illuc non accedere, niſi cùm conſules ex S.C. porticū Catuli reſtituendam locaſſent. cal. Octob. habetur ſenatus frequens: adhi- 10 bentur omnes pontifices, qui erant ſenatores: à quibus Marcellinus, qui erat cupidiſſimus mei, ſententiam primus rogatus, quæſiuit, quid eſſent in decernendo ſecuti. Tum Lucullus de omnium collegarū ſententia reſpondit; Religionis iudices pontifices fuiſſe, legis ſenatū ſe & collegas ſuos 15 de religione ſtatuiſſe: in ſenatu de lege ſtatuturos. Quiſque horum loco ſententiam rogatus, multa ſecundùm cauſſam noſtram diſputauit. Cùm ad Clodium ventū eſt, cupiit diem conſumere: neq; ei finis eſt factus. ſed tamē, cùm horas treis ferè dixiſſet, odio, & ſtrepitu ſenatus coactus eſt aliquando 20 perorare. Cùm fieret S.C. in ſententiam Marcellini, omnib. præter vnum aſſentientibus, Serranus interceſſit: de interceſſione ſtatim ambo conſules referre cœperunt. Cùm ſententiæ grauiſſimæ dicerentur, ſenatui placere mihi domum reſtitui, porticum Catuli locari, authoritatem ordinis ab o- 25 mnibus magiſtratibus defendi: ſi qua vis eſſet facta, ſenatū exiſtimaturum eius opera factū eſſe, qui S.C. interceſſiſſet: Serranus pertimuit, & Cornicinus ad ſuam veterē fabulam rediit, abiecta toga ſe ad generi pedes abiecit. Ille noctem ſibi poſtulauit. non concedebant: reminiſcebatur enim cal. 30 Ian. vix tamen ſibi de mea voluntate cōceſſum eſt. Poſtridie S.C. factū eſt id, quod ad te miſi. Deinde conſules porticum Catuli reſtituendam locarunt: illam porticum redemptores ſtatim ſunt demoliti libentiſsimis omnibus. Nobis ſuperficiem ædium conſules de conſilii ſententia æſtimarunt H-S. 35 vicies: cætera valde illiberaliter: Tuſculanam villam quingentis millibus, Formianū H-S. ducentis quinquaginta millibus, quæ æſtimatio nō modò vehementer ab optimo quoque, ſed etiā à plebe reprehēditur. Dices, Quid igitur cauſſæ

fuit?

fuit? Dicunt illi quidem pudorẽ meum, quòd neq; negarim, neq; vehementius postularim: sed non est id (nam hoc quidẽ etiam profuisset) verùm iidẽ, mi T. Pomponi, iidem, inquam illi, quos ne tu quidem ignoras, qui mihi pennas inciderant, 5 nolunt easdẽ renasci: sed, vt spero, iam renascũtur. Tu modò ad nos veni: quod vereor, ne tardius interuentu Varronis tui, nostriq; facias. Quoniam acta quę sint, habes, de reliqua nostra cogitatione cognosce. Ego me à Pompeio legari ita sum passus, vt nulla re impedirer, quin, si vellem, mihi esset inte- 10 grum: aut si comitia censorum proximi consules haberent: petere posse: aut votiuam legationẽ suscipere, propè omniũ fanorũ, ac sacrorum locorũ (sic enim nostræ rationes postulabant) sed volui meam potestatẽ esse vel petendi, vel ineunte æstate exeundi: & intereà me esse in oculis ciuium de me 15 optimè meritorũ, non alienum putaui. Ac forensium quidẽ rerum hæc nostra consilia sunt, domesticarum autem valde impedita. Domus ædificatur. scis quo sumptu, qua molestia reficitur Formianum: quod ego nec relinquere possum, nec videre. Tusculanum proscripsi, suburbano non facilè careo. 20 Amicorum benignitas exhausta est in ea re. quę nihil habuit præter dedecus, quod sensisti tu absens, præsentes ii quorum studiis ego, & copiis, si esset per meos defensores licitum, facilè essem omnia consecutus: quo in genere nunc vehementer laboratur. Cætera, quæ me solicitant μυστικώτερα sunt. A- 25 mamur à fratre, & filia. Te expectamus. Vale.

CICERO ATTICO S. 3

Auere te certò scio cùm scire quid hîc agatur, tũ à me scire: non quòd certiora sint ea, quę in oculis omniũ geruntur, si à me scribantur, quàm cùm ab aliis aut scribuntur tibi, aut 30 nuntiantur: verùm vt perspicias ex meis literis, quo modo ea feram, quæ geruntur, & qui sit hoc tempore aut mentis meæ sensus, aut omnino vitæ status. Armatis hominibus ante diem tertium non. Nou. expulsi sunt fabri de area nostra, disturbata porticus Catuli, quæ ex S.C. consulũ locatio- 35 ne reficiebatur, & ad tectum penè peruenerat. Quinti fratris domus primò fracta cõiectu lapidum ex area nostra, deinde inflammata, iussu Clodii, inspectante vrbe cõiectis ignibus, magna querela, & gemitu non dicam bonorũ, qui nescio an vlli sint, sed planè hominum omnium. Ille vehemens furere.

post hunc verò furorem nil nisi cædem inimicorum cogitare, vicatim ambire, seruis apertè spem libertatis ostendere. Etenim anteà cùm iudicium nolebat, habebat ille quidem difficilem, manifestamque caussam, sed tamen caussam: id poterat inficiari, poterat in alios deriuare, poterat etiam aliquid iure factum defendere. Post has ruinas, incendia, rapinas, desertus à suis, vix iam Decimum designatorem, vix Gellium retinet. Seruorum consiliis vtitur: videt, si omneis quos vult, palàm occiderit, nihilò suam caussam difficiliorem, quàm adhuc sit, in iudicio futuram. Itaque ante diem tertium id. Nouemb. cùm sacra via discederem, insecutus est me cum suis: clamor, lapides, fustes, gladii: hæc improuisa omnia. Discessimus in vestibulum M. Tertii Damionis: qui erant mecum facilè operas aditu prohibuerunt. ipse occidi potuit. Sed ego diæta curari incipio. chirurgiæ tædet. Ille omnium vocibus cùm se non ad iudicium, sed ad supplicium præsens trudi videret, omneis Catilinas Acidinos posteà reddidit. Nam Milonis domum meamque in Ceramio prid. id. Nou.. expugnare, & incendere ità conatus est, vt palàm hora v. cum scutis homines eductis gladiis, alios cum accensis facibus adduxerit: ipse domum P. Sullæ pro castris sibi ad eam impugnationem sumpserat. Tum ex Anniana Milonis domo Q. Flaccus eduxit viros acreis, occidit homines ex omni latrocinio Clodiano notissimos, ipsum cupiuit; sed ille se in interiora ædium abdidit Sullæ. Is se in senatu postridie idib. domi Clodius: egregius Marcellinus, omnes acres. Metellus calumnia dicendi tempus exemit, adiuuante Oppio, etiam hercle familiari tuo: de cuius constantia, virtute, tuæ verissimæ literæ. Sestius furere. Ille posteà, si comitia sua non fierent, vrbi minari. Proposita Marcellini sententia, quam ille de scripto ita dixerat, vt tota nostram caussam areæ, incendiorum, periculi mei, iudicio cõplecteretur, eaq; omnia comitiis anteferret: proscripsit, se per omneis dies comitialeis de cœlo seruaturũ. Conciones turbulẽtæ Metelli, temerariæ Appii, furiosissimæ Publii. Hęc tamẽ summa. nisi Milo in cãpanum obnuntiasset, comitia futura. Ante diẽ XII. Decemb. Milo media nocte cum magna manu in campũ venit. Clodius cùm haberet fugitiuorum deiectas copias, in campum ire non est ausus. Milo permansit ad meridiem mirifica ho-

minum

minum lætitia, summa cum gloria. Contentio fratrum triũ turpis, fracta vis, contemptus furor. Metellus tamen postulat, vt sibi postero die in foro obnuntietur: nihil esse, quòd in campum nocte veniretur: se hora prima in comitio fore. I-
5 taque ante diem XI. Calend. Ian. in comitium Milo de nocte venit: Metellus cùm prima luce furtim in campum itineribus propè deuiis currebat: assequitur inter lucos hominem Milo, obnuntiat: ille se recipit magno turpique Q. Flacci cõuitio. Ante diem X. Calend. nundinæ. concio biduo nulla.
10 Ante diem VIII. Calend. hæc ego scribebam, hora noctis nona. Milo campum iam tenebat. Marcellus candidatus ita stertebat, vt ego vicinus audirem. Clodii vestibulũ vacuum sanè mihi nuntiabatur. paucis pannosis sine laterna: meo consilio illi omnia fieri querebantur, ignari quantum in il-
15 lo heroe esset animi, quantum etiam consilii. miranda virtus est. noua quædam, diuina mitto. Sed hæc summa est: comitia fore non arbitror. Publium reum (nisi antè occisus erit) à Milone fore puto: si se inter viam obtulerit, occisum iri ab ipso Milone video: non dubitat facere: præ se fert: ca-
20 sum illum nostrum non extimescit: nunquam enim cuiusquam inuidi & perfidi consilio est vsus, nec inerti nobili crediturus. Nos animo duntaxat vigemus, etiam magis, quàm cùm florebamus: re familiari cõminuti sumus. Quinti fratris tamen liberalitati pro facultatibus nostris, ne omnino
25 exhaustus essem, illo recusante subsidiis amicorum respondemus. Quid consilii de omni nostro statu capiamus, te absente nescimus: quare appropera.

CICERO ATTICO S. 4

Periucundus mihi Cincius fuit ante diem tertium Ca-
30 lend. Februar. ante lucem: dixit enim mihi te esse in Italia; seseque ad te pueros mittere, quos sine meis literis ire nolui: non quòd haberem quod tibi præsertim iam propè præsenti scriberem: sed, vt hoc ipsum significarem, mihi aduentũ tuum suauissimum, expectatissimumque esse. quare aduola
35 ad nos, eo animo, vt nos ames, & te amari scias. cetera coràm agemus. hæc properantes scripsimus. Quo die venies, vtique cum tuis apud me sis, perbellè feceris, si ad nos veneris. offendes designationem Tyrannionis, mirificam librorum meorum bibliothecam: quorum reliquiæ multò meliores

ſunt,quàm putaram. Etiam velim mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrannio vtatur glutinatoribus ad cætera adminiſtris: iiſq; imperes, vt ſumant membranulam ex quâ indices fiant, quos vos Græci (vt opinor) σιλλάβους appellatis. Sed hæc, ſi tibi erit commodum: ipſe verò vtique fac venias, ſi potes in his locis adhæreſcere, & Piliam adducere: ita enim & æquum eſt, & cupit Tullia. Me Dius Fidius næ tu emiſti locum præclarum. Gladiatores audio pugnare mirificè: ſi locare voluiſſes, duobus his muneribus liberaſſes. Sed hæc poſterius. Tu fac venias, & de librariis, ſi me amas, diligenter. Vale.

CICERO ATTICO S. 5

Ain' tu? méne exiſtimas ab vllo malle mea legi, probarique quàm à te? cur igitur cuiquam miſi prius? vrgebar ab eo ad quẽ miſi, & non habebam exemplar. Quid etiam (dudum enim circumrodo, quod deuorandum eſt) ſubturpicula mihi videbatur eſſe παλινῳδία: ſed valeant recta, vera, honeſta conſilia. Non eſt credibile, quæ ſit perfidia in iſtis principibus, vt volunt eſſe, & vt eſſent, ſi quicquã haberent fidei. Senſeram, noram inductus, relictus, proiectus ab iis: tamẽ hoc erat in animo, vt cùm iis in rep. conſentirem, iidem erant, qui fuerant. vix aliquando te autore reſipui. Dices ea te monuiſſe, ſuaſiſſe, quo facerem, non etiam vt ſcriberem. Ego mehercule mihi neceſſitatem volui imponere huius nouæ coniunctionis, ne quà mihi liceret labi ad illos, qui etiam tum, cùm miſereri mei debent, non deſinunt inuidere. ſed tamen modici fuimus. ὑπόθεσις, vt ſcripſi, erimus vberiores, ſi & ille libenter accipiet, & ii ſubringentur, qui villam me moleſtè ferunt habere, quæ Catuli fuerat, à Vettio emiſſe non cogitant, qui domum negant oportuiſſe me ædificare, vendere aiunt oportuiſſe. Sed quid ad hoc? ſi quibus in ſententiis dixi, quód & ipſi probarent, lætati ſunt tamen me contra Pompeii voluntatem dixiſſe? Sed quoniam qui nihil poſſunt, ii me nolunt amare: demus operam, vt ab iis, qui poſſunt, diligamur. Dices, vellem iampridem: Scio te voluiſſe, & me: aſt nugigeram manum fuiſſe. iam tempus eſt me ipſum à me amari, quando ab illis nullo modo poſſum. Domum meam quòd crebrò inuiſis, eſt mihi valdè

gra-

gratum. Viaticum Crassipes præripit. Tu de via recta in hortos. videtur commodius. ad te postridie scilicet. quid enim tua? sed viderimus. Bibliothecam mihi tui pinxerunt constructione, & sittybis. eos velim laudes. Vale.

5

CICERO ATTICO S. 6

De Lentulo scilicet sic fero, vt debeo. Virum bonum, & magnum hominem, & in summa magnitudine animi multa humanitate temparatum perdidimus: nosque malo solatio, sed non vllo, tamen consolamur, quòd ipsius vicem minimè dolemus, non vt Saufeius, & vestri, mehercule, quia sic amabat patriam, vt mihi aliquo deorum beneficio videatur ex eius incendio esse ereptus. Nam quid fœdius nostra vita, præcipuè mea? nam, tu quidem etsi es natura πολιτικὸς, tamen nullam habes propriam seruitutem: communi frueris nomine. Ego verò, qui si loquor de republica, quod oportet, insanus: si, quod opus est, seruus existimor: si taceo, oppressus & captus: quo dolore esse debeo? quo sum scilicet: hoc etiam acriore, quòd ne dolere quidem possum, vt non ingratus videar. Quid si cessare libet & in otii portum confugere? ne quicquam. imò etiam in bellum, & in castra. Ergo erimus ὀπαδοὶ qui ταγοὶ esse noluimus? Sic faciendum est. tibi enim ipsi (cui vtinam semper paruissem) sic video placere. Reliquũ est, σπάρταν ἔλαχες ταύταν κόσμει. non mehercule possum, & Philoxeno ignosco, qui reduci in carcerẽ maluit. verumtamen id ipsum mecũ in his locis commentor, vt ista improbem: idque tu, cùm vnà erimus, confirmabis. A te literas crebrò ad me scribi video: sed omnes vno tempore accepi. Quæ res etiam auxit dolorem meum. casu enim trinas antè legeram, quibus meliusculè Lentulo esse scriptum erat: ecce quartæ fulmen. sed ille, vt scripsi, non miser: nos verò serui. Quòd me admones, vt scribam illa Hortensiana: in alia incidi, non immemor istius mandati tui: sed mehercule incipiendo refugi, ne, qui videor stultè illius amici intemperiem tulisse, rursus stultè iniuriam illius faciam illustrem, si quid scripsero, & simul ne βαθύτης mea, quæ in agendo apparuit, in scribendo sit occultior, & aliquid satisfactio leuitatis habere videatur. Sed viderimus. Tu modò quàm sæpissimè ad

me aliquid. Epiſtolam, Luccio quam miſi, qua res meas vt ſcribat, rogo, fac vt ab eo ſumas. valde bella eſt: cumq́ue vt approperet, adhorteris: &, quod mihi ſe ita facturum reſcripſit, agas gratias. Domum noſtram, quoad poteris, inuiſas. Veſtorio aliquid ſignifices: valde enim eſt in me liberalis. Vale. 5

CICERO ATTICO S. 7

Nihil εὐκαιρότερον epiſtola tua: me ſolicitum de Quinto noſtro puero optimo valde leuauit: venerat horis duabus antè Cherippus: mera mõſtra nuntiarat. De Apollonio quod ſcribis, qui illi Dii irati, homini Græco, qui conturbare quidem putat ſibi licere, quod equitibus Rom. nam Terentius ſuo iure. De Metello οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν: ſed tamen multis annis ciuis nemo erat mortuus. Quid quidẽ tibi? nummi meo periculo ſint. Quid enim vereris, quemcunque heredem fecit? niſi Publium fecit. Verùm fècit non improbè, quamquã fuit ipſe. Quare in hoc thecam nummariam non retexeris, in aliis eris cautior. Mea mandata de domo curabis: pręſidia locabis: Milonem admonebis. Arpinatium fremitus eſt incredibilis de Laterio. Quid quæris? equidem dolui. ὁ δὲ οὐκ ἐμπάζετο μύθων. Quod ſupereſt, etiam puerum Ciceronẽ curabis, & amabis, vt facis. Vale. 10 15 20

CICERO ATTICO S. 8

Multa me in epiſtola tua delectarunt, ſed nihil magis, quàm patina Tyrotarichi. nam de Roduſculo quod ſcribis, μήπω μέγαν εἴπῃς, πρὶν τελευτήσαντ' ἴδῃς. ædificati tibi in agris nihil reperio: in oppido eſt quiddam, de quo eſt dubium ſitne venale: ac proximum quidem noſtris ædibus. Hoc ſcito, Antium Buthrotum eſſe Romæ, vt Corcyrę illud tuum. nihil quietius, nihil altius, nihil amœnius. ἐμοὶ ἔστω φίλος οἶκος. poſteà verò quàm Tyrannio mihi libros diſpoſuit, mens addita videtur meis ædibus: qua quidem in re mirifica opera Dionyſii, & Menophili tui fuit. Nihil venuſtius, quàm illa tua pægmata. poſt quæ ſittybæ, libros illuſtrarunt valde. & ſcribas ad me velim de gladiatoribus, ſed ita, benè ſi rem gerunt: non quęro malè ſi ſe geſſere. Apenas vix diſceſſerat, cùm epiſtola. Quid ais? putaſne fore, vt legem non ferat? Dic, oro te, clarius. vix enim mihi exaudiiſſe videor: verùm ſtatim fac vt ſciam, ſi modò eſt 25 30 35

com-

commodum. Ludis quidem quoniam dies eſt additus, eo
etiam meliùs hîc eum diem cùm Dionyſio conteremus. De
Trebonio prorſus tibi aſſentior. De Domitio, σύκῳ μὰ τὴν
Δήμητρα σῦκον, οὐδὲ ἓν οὕτως ὅμοιον γέγονεν, quàm eſt illa περίστα-
5 σις noſtra, vel quòd ab iiſdem, vel quòd præter opinionem:
vel quòd viri boni nuſquam: vnum diſſimile, quòd huic me-
ritò: nam de ipſo caſu neſcio, an illud melius. quid enim hoc
miſerius, quàm eum, qui tot annos, quos habet, deſignatus
conſul fuerit, fieri conſulem non poſſe, præſertim cùm aut
10 ſolus, aut certè nõ plus quàm cum altero petat? Si verò id eſt,
quod neſcio an ſit, vt non minus longas iam in codicillorum
faſtis futurorum conſulum paginulas habeat, quàm facto-
rum, quid illo miſerius? niſi reſpubl. in qua ne ſperatur qui-
dem melius quicquam. De Natta ex tuis primùm ſciui lite-
15 ris. oderam hominem. De poemate quòd quæris, quid ſi cu-
piat effugere? quid ſi ſinat? De Fabio Luſco quod eram ex-
orſus, homo peramans ſemper noſtri fuit, nec mihi vnquam
odio. ſatis enim acutus, & permodeſtus, ac bene frugi. eum,
quia non videbam, abeſſe putabam. Audiui ex Gauio hoc
20 Firmauino, Romæ eſſe hominem, & fuiſſe aſſiduum. per-
cuſſit animum. Dices, tantulane cauſſa? Permulta ad me de-
tulerat non dubia de Firmanis fratribus. quid ſit, quòd ſe à
me remouit, ſi modò remouit, ignoro. De eo quod me mo-
nes, vt & me geram πολιτικῶς, & in eo γραμμὴν teneam: ita
25 faciam: ſed opus eſt maiore prudentia, quam à te, vt ſoleo,
petam. Tu velim & Fabium, ſi quem habes aditum, odorêre:
& iſtum conuiuam tuum deguſtes, & ad me de iſtis rebus, &
de omnibus quotidie ſcribas. Vbi nihil erit quod ſcribas, id-
ipſum ſcribito. Cura vt valeas.

30 CICERO ATTICO S. 9

Sanè velim ſcire, num cenſum impediant tribuni die-
bus vitiandis (eſt enim hic rumor) totáque de cenſura quid
agant, quid cogitent. Nos hic cum Pompeio fuimus: multa
mecum de rep. ſanè ſibi diſplicens, vt loquebatur (ſic eſt e-
35 nim in hoc homine dicendum) Syriam ſpernens, Hiſpaniam
iactans: hic quoque, vt loquebatur: & opinor vſquequaque.
de hoc cùm dicemus, ſit hoc quaſi καὶ τόδε Φωκυλίδου. Tibi et-
iam gratias agebat, quòd ſigna componenda ſuſcepiſſes: in
nos verò ſuauiſſimè hercule eſt effuſus. venit etiam ad me

in Cumanum, ac se nihil minùs velle mihi visus est, quàm Messalam consulatum petere: de quo ipso si quiescis, velim scire. Quòd Luceio scribis te nostram gloriam commendaturum, & ædificium nostrum quòd crebrò inuisis, gratum. Quintus frater ad me scripsit se, quoniam Ciceronem suauissimum secum haberet, ad te non. Maiis venturum. Ego me de Cumano moui ante diem v. calend. Maii: eo die Neapoli apud Lætum. Ante diem IIII. calen. Maii iens in Pompeianum bene manè hæc scripsi. Puteolis magnus est rumor Ptolemæum esse in regno. si quid habes certius, velim scire. Ego hîc pascor bibliotheca Fausti: fortasse tu putabas his rebus Puteolanis, & Lucrinensibus: ne istæ quidem desunt. Sed mehercule à cæteris oblectationibus deseror, & voluptatibus propter rempub. sic literis sustentor & recreor, maloque in illa tua sedecula, quam habes sub imagine Aristotelis sedere, quàm in istorum sella curuli: tecumque apud te ambulare, quàm cum eo, quocum video esse ambulandum. sed de illa ambulatione fors viderit, aut si quis est, qui curet, Deus. Nostram ambulationem, & Laconicum, eaque quę Cyrea sint, velim, cùm poteris, inuisas, & vrgeas Philotimum, vt properet, vt possim tibi aliquid in eo genere respondere. Pompeius in Cumanum Parilibus venit. misit ad me statim, qui salutem nuntiaret, ad eum postridie manè vadebam, cum hæc scripsi. Vale.

CICERO ATTICO S. 10

Delectarunt me epistolæ tuæ, quas accepi vno tempore duas ante diem v. Cal. Perge reliqua, gestio scire ista omnia, etiã illud cujusmodi sit velim perspicias: potes à Demetrio. Dixit Pomponius mihi Crassum à se in Albano expectari ante diem quartum Calend. Is cùm venisset, Romam esse statim venturos, vt rationes cum publicanis putarent. Quæsiui gladiatoribusne? respondit, Antè quàm inducerentur. Id cuiusmodi sit, aut nunc, si scias, aut cùm is Romam venerit, ad me mittas velim. Nos hîc voramus literas cum homine mirifico (ita mehercule sentio) Dionysio, qui te, omneisque vos salutat. οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πάντα εἰδέναι. Quare, vt homini curioso, ita perscribe ad me, quid primus dies, quid secundus, quid censores, quid Appius, quid illa populi Apuleia: denique, etiam quid à te fiat, ad me velim scribas.

BON

non enim (vt verè loquamur) tam rebus nouis, quàm tuis literis delector. Ego mecum præter Dionysium eduxi neminem. nec metuo tamen, ne mihi sermo desit abs te, quo magnoperè delector. Tu Luccio nostrum librum dabis. Demetrii Magnetis tibi mitto, statim vt sit, qui à te mihi epistolam referat. Vale.

CICERO ATTICO S. 11

Egnatius Romæ est: sed ego cum eo de re Halimeti vehementer Antii egi. Grauiter se acturum cum Aquilio confirmauit. Videbis ergo hominem, si voles. Macroni vix videor præstò esse posse. Idibus enim auctionem Larini video, & biduum præterea. Id tu, quoniam Macronem tanti facis, ignoscas mihi velim.

Sed si me diligis, postridie Cal. cœna apud me cum Pilia: prorsus id facies. Cal. cogito in hortis Crassipidis, quasi in diuersorio cœnare. facio fraudem S.C. inde domum cœnatus vt sim manè præstò Miloni. Ibi te igitur videbo, & præmonebo. Domus nostra te tota salutat. Vale.

CICERO ATTICO S. 12

Nos in Tusculanum venisse ad XVII. Calend. Decembr. video te scire: ibi Dionysius nobis præstò fuit. Romæ a.d. XIIII. Calend. volumus esse: quid dico, volumus? imò verò cogimur. Milonis nuptiæ. Comitiorum nõnulla opinio est. ergo vt sit rata. Abfuisse me in altercationibus, quas in senatu factas audio, fero non molestè. Nã aut defendissem, quod non placeret: aut defuissem, cui non oporteret. Sed mehercule velim res istas & præsentẽ statũ reip. & quo animo consules ferant hunc σκυλμὸν, rescribas ad me, quantum potes, & vales. Sum ὀξύπεινος: & si quæris, omnia mihi sunt suspecta. Crassum quidem nostrum minore dignitate aiunt profectum paludatum, quàm olim æqualem eius L. Paulum: itemTi. iterum coss. ô hominem nequam! De libris oratoriis factum est à me diligenter: diu multumq; in manibus fuerunt: describas licet. Illud etiam te rogo, τὴν πυρῶσιν καὶ τὴ-ςασιν τῶ ποδῶς ne istuc hospes veniam. Vale.

CICERO ATTICO S. 13

Vestorius noster me per literas facit certiorem, te Roma ad VII. id. Maii putare profectum esse: tardiùs quàm dixerat: quòd minùs valuisses. si iam melius vales, vehementer

gaudeo. Velim domum ad tuos ſcribas, vt mihi tui libri pateant, non ſecus, ac ſi ipſe adeſſes, cùm cæteri, tum Varronis: eſt enim mihi vtendum quibuſdam rebus ex iis libris ad eos, quos in manibus habeo: quos, vt ſpero, tibi valde probabo. Velim ſi quid fortè noui habes, maximè à Quinto fratre, deinde à C. Cæſare, & ſi quid fortè de comitiis, de repub. (ſoles enim tu hæc feſtinè odorari) conſcribas ad me. Si nihil habebis, tamen ſcribas aliquid: nunquam enim mihi tua epiſtola aut intempeſtiua, aut loquax viſa eſt. Maximè autem rogo, rebus tuis totoque itinere ex ſententia confecto, nos quamprimùm reuiſas. Dionyſium iube ſaluere. Cura vt valeas.

CICERO ATTICO S. 14

DE Eutychide gratum, qui vetere prænomine nouo nomine T. erit Cæcilius: vt eſt ex me, & ex te iunctus Dionyſius; M. Pomponius. Valde mehercule mihi gratum, ſi Eutychides tuam erga me beneuolentiam cognoſcet, ſuam illam in medio dolore συμπάθειαν, neque tum mihi obſcuram, neque pòſt ingratam fuiſſe. Iter Aſiaticum tuum puto tibi ſuſcipiendum fuiſſe. nunquam enim tu ſine iuſtiſſima cauſſa tam longè à tot tuis & hominibus, & rebus clariſſimis, & ſuauiſſimis abeſſe voluiſſes: ſed humanitatem tuam, amoremq; in tuos reditus celeritas declarabit. Sed vereor ne te lepôre ſuo detineat diutius L. Clodius, & homo pereruditus, vt aiunt, & nunc quidẽ deditus Græcis literis Pituanius. Sed ſi vis homo eſſe, recipe te ad nos ad quod tempus confirmaſti. cùm illis tum, cùm ſalui venerint, Romæ viuere licebit. Auere te ſcribis, accipere aliquid à me literarũ. Dedi, ac multis quidem de rebus ἡμερολεγδὸν perſcripta omnia: ſed, vt coniicio, quoniam mihi non videris in Epeiro diu fuiſſe, redditas tibi non arbitror. Genus autem mearum ad te literarum eiuſmodi ferè eſt, vt non libeat cuiquam dare, niſi de quo exploratum ſit, tibi eũ redditurum. Nunc Romanas res accipe. Ad III. non. Quint. Suffenas, & Cato abſoluti. Procilius cõdemnatus. Ex quo intellectum eſt, θείους ἀρεοπαγίτας ambitum, comitia, interregnũ, maieſtatem, totam denique remp. flocci non facere, patremfamiliâs domi ſuæ occidere nolle: neque tamen id ipſum abundè: nam abſoluerunt XXII. cõdemnauerunt XXIII. Publius ſanè diſerto epilogo

logo criminans, mentes iudicum mouerat. Hortalus in ea cauſa fuit, cuiuſmodi ſolet. nos verbum nullum: veritas eſt enim puſilla, quæ nunc laborat, ne animum Publii offenderem. His rebus actis, Reatini me ad ſua τέμπη duxerunt, vt agerem cauſam contra Interamnates apud conſulem, & decem legatos, quòd lacus Velinus à M. Curio emiſſus interciſo monte in Nar defluit: ex quo eſt illa ſiccata; & humida tamen modicè Roſea. Vixi cum Axio: qui etiam me ad Septem aquas duxit. redii Romam Fonteii cauſſa: ad VII. id. Quintil. veni in ſpectaculum primùm magno, & æquabili plauſu (ſed hoc ne curâris: ego ineptus qui ſcripſerim) deinde Antiphonti operam: is erat antè manumiſſus, quàm productus. Ne diutius pendeas, palmam tulit. ſed nihil tam puſillũ, nihil tam ſine voce, nihil tam verum. Hæc tu tecum habeto. In Andromacha tamen maior fuit, quàm Aſtyanax: in cæteris parem habuit neminem. Quæris nunc de Arbuſcula. valde placuit. Ludi magnifici & grati. Venatio in aliud tempus dilata. Sequere nunc me in campum. ardet ambitus. σῆμα δέ τοι ἐρέω. Fœnus ex triente idibus Quint. factum erat beſſibus. Dices, iſtuc quidem non moleſtè fero. O virum, ô ciuem! Memmium Cæſaris omnes opes cõfirmant. cum eo Domitium COS. iunxerunt. qua pactione, epiſtolæ committere non audeo. Pompeius fremit, queritur, Scauro ſtudet: ſed vtrum fronte, an mente, dubitatur. ἐξοχὴ nulla eſt: pecunia omnium dignitatem exæquat. Meſſala languet, non quòd aut animus deſit, aut amici: ſed coitio conſulum, & Pompeius obſunt. ea comitia puto fore vt ducantur. Tribunitii candidati iurârunt ſe arbitrio Catonis petituros. Apud eum H-S. quinquagena depoſuerunt, vt qui à Catone damnatus eſſet, id perderet, & competitoribus tribueretur. Hæc ego pridie ſcribebam, quàm comitia fore putabantur. Sed ad te V. calend. Sext. ſi facta erunt, & tabellarius non erit profectus, tota comitia perſcribam. quæ ſi, vt putantur, gratuita fuerint, plus vnus Cato potuerit, quàm omnes quidem iudices. Meſſius defendebatur à nobis, è legatione reuocatus. nam eum Cæſari legârat Appius. Seruilius edixit, vt adeſſet. Tribus habet Pontinam, Velinam, Metiam. pugnatur acriter, agitur tamen ſatis. Deinde mè expedio ad Druſum, inde ad Scaurum. Parantur orationibus

iudices glorioſi : fortaſſe accedent etiam conſules deſſ. in quibus ſi Scaurus non fuerit, in hoc iudicio valde laborabit. Ex Quinti fratris literis ſuſpicor iam eum eſſe in Britannia. ſuſpenſo animo expecto quid agat. Illud quidem ſumus adepti, quòd multis, & magnis indiciis poſſumus iudicare, nos Cæſari & chariſſimos, & iucundiſſimos eſſe. Dionyſium velim ſaluere iubeas, & eum roges, & hortêre, vt quamprimùm veniat, vt poſſit Ciceronem meum, atque etiam meipſum erudire. Vale.

CICERO ATTICO S. 15

OCCVPATIONVM mearum vel hoc ſignum erit, quod epiſtola librarii manu eſt. De epiſtolarum frequentia te nihil accuſo: ſed pleræque tantummodò mihi nuntiabant vbi eſſes, quod erat abs te: vel etiam ſignificabāt rectè eſſe. Quo in genere maximè delectarunt duæ ferè eodē tempore abs te Bruto datæ. Scire enim volebam te commodè nauigaſſe. Sed hęc epiſtolarum frequentia non tam vbertate ſua quàm celeritate delectauit: illa fuit grauis & plena rerum, quam mihi M. Paccius hoſpes tuus reddidit. Ad eam reſcribam igitur, & hoc primùm. Paccio re, & verbis oſtendi, quid tua commendatio ponderis haberet. Itaque in intimis eſt meis, cùm anteà notus non fuiſſet. Nunc pergam ad cætera. Varro, de quo ad me ſcribis, includetur in aliquem locum, ſi modò erit locus: ſed noſti genus dialogorum meorum: vt in Oratoriis, quos tu in cœlum fers, non potuit mentio fieri cuiuſquam ab iis qui diſputant, niſi eius, qui illis notus, aut auditus eſſet. Hanc ego de republica, quam inſtitui, diſputationem in Africani perſonam, & Phili, & Lælii, & Manilii contuli: adiunxi adoleſcenteis Q. Tuberonem, P. Rutilium, duos Lælii generos, Scæuolam & Fannium. Itaque cogitabam, quoniam in ſingulis libris vtor procemiis, vt Ariſtoteles in iis, quos ἐξωτερικοὺς vocat, aliquid efficere, vt non ſine cauſſa iſtum appellarem: id quod intelligo tibi placere. Vtinam modo conata efficere poſſim: rem enim (quod te non fugit) magnam complexus ſum, & grauem, & plurimi otii, quo ego maximè egeo. Quòd in iis libris, quos laudas, perſonā deſideras Scæuolæ, non eam temerè dimoui: ſed feci idem, quod in πολιτείᾳ Deus ille noſter Plato, cùm in Piræum Socrates veniſſet ad Cephalum locupletē, & feſtiuum

ſenem

ſenem, quoad primus ille ſermo haberetur, adeſt in diſputã-do ſenex: deinde cùm ipſe quoq; cõmodiſſimè locutus eſſet, ad rem diuinam dicit ſe velle diſcedere, neq; poſteà reuertitur. Credo Platonem vix putaſſe ſatis conſonũ fore, ſi hominem id ætatis in tã longo ſermone diutius retinuiſſet. Multò ego ſatius hoc mihi cauendũ putaui in Scæuola, qui & ætate, & valetudine erat ea, quæ meminiſti, & iis honoribus, vt vix ſatis decorũ videretur, eum plureis dies eſſe in Craſſi Tuſculano. Et erat primi libri ſermo non alienus à Scæuolę ſtudiis: reliqui libri τεχνολογίαν habent, vt ſcis. Huic ioculatorię diſputationi ſenem illũ, vt noras, intereſſe ſanè nolui. De re filiæ quod ſcribis, erit mihi curæ. etenim eſt luculentá Aureliani, vt ſcribis, indiciis: & in eo me etiam Tulliæ meæ venditabo. Veſtorio non deſum: gratum enim tibi id eſſe intelligo, & vt ille intelligat, curo: ſed ſcis qui? cùm habeat Deos facileis, nihil difficilius. Nunc ad ea, quæ quæris de C. Catone. lege Iunia, & Licinia ſcis abſolutum: Fuſia ego tibi nuntio abſolutũ iri, neq; patronis ſuis tam libentibus, quàm accuſatoribus. Is tamen & mecum, & cum Milone in gratiam rediit. Druſus reus eſt factus à Lucretio, iudicibus reiiciendis a. d. v. non. Quint. de Procilio rumores non boni: ſed iudicia noſti. Hirrus cum Domitio in gratia eſt. S.C. quod hîc conſules de prouinciis fecerunt, QVICVNQVE POSTHAC, notum tibi, vt video, iam intelligebamus, enuntiationem illam Memmii valde Cæſari diſplicere. Meſſala noſter, & eius cõpetitor Domitius liberalis in populũ valde fuit. nihil gratius: certi erant conſules. At ſenatus decreuit, vt tacitum iudiciũ ante comitia fieret. ab iis conſiliis, quæ erant omnibus ſortita in ſingulos candidatos, magnus timor candidatorũ. ſed quidam iudices, in his Opimius, Veient. Terentium tribunum pleb. appellarunt, ne iniuſſu populi iudicarent. reſcidit. Comitia dilata ex S.C. dum lex de tacito iudicio ferretur: venit legi dies. Terentius interceſſit. Conſules, qui illud leui brachio egiſſent, rem ad ſenatum detulerunt. Hic Abdera non tacente me. Dices, Tamen tu non quieſcis? Ignoſce, vix poſſum. veruntamẽ, quid tam ridiculum? Senatus decreuerat, ne prius comitia haberẽtur, quàm lex lata eſſet: qui ſi interceſſiſſet, res integra referretur: cœpta ferri leuiter. interceſſum non inuitis: res ad ſenatum. De ea re

ita censuerunt, COMITIA primo quoque tempore haberi censere. Scaurus, qui erat paucis diebus illis absolutus, cùm ego partem eius ornatissimè defendissem: obnuntiationibus per Scæuolam interpositis, singulis diebus vsq; ad prid. calend. Octob. quo ego hæc die scripsi, sublatis, populo tributim domi suæ satisfecerat. sed tamen, etsi vberior liberalitas huius, gratior esse videbatur eorũ, qui occuparant. Cuperem vultum videre tuum, cùm hæc legeres: nam profectò spem non habes nullam, hæc negotia multarũ nundinarũ fore. Sed senatus hodie fuerat futurus, id est cal. Octob. iam enim lucescit. ibi loquetur præter Antium & Fauonium, liberè nemo: nam Cato ægrotat; de me nihil timueris: sed tamen promitto nihil. Quid quæris aliud? Iudicia, credo. Drusus, Scaurus non fecisse videntur. tres candidati fore rei putabantur, Domitius à Memmio, Messala à Q. Pompeio Rufo, Scaurus à Triario, aut à L. Cæsare. Quid poteris (inquies) pro iis dicere? Ne viuam, si scio. In illis quidem tribus libris, quos tu dilaudas, nihil reperio. Nunc, vt opinionem habeas rerum, ferendum est. Quæris, ego me vt gesserim? Constanter & liberè. Quid ille, inquies, vt ferebat? Humaniter, meæque dignitatis, quoad mihi satisfactum esset, habendam sibi rationem putabat. Quomodo ergo absolutus? omnino περίεργα πεύμενα. accusatorum incredibilis infantia: id est, L. Lentuli, L. F. quem fremunt omnes præuaricatum: deinde Pompeii mira contentio: iudicum sordes. Attamen XXXII. condemnarunt. XXXVIII. absoluerunt: iudicia reliqua impendent: nondum est planè expeditus. Dices, tu ergo hæc quomodo fers? Bellè mehercule, & in eo me valde amo. Amisimus, mi Pomponi, non omnẽ modò succum, ac sanguinem, sed etiam colorem, & speciem pristinam ciuitatis. Nulla est respubl. quæ delectet, in qua acquiescam. Id ne igitur, inquies, facilè fers? id ipsum. recordor enim quàm bella paulisper nobis gubernantibus ciuitas fuerit, quæ mihi gratia relata sit: nullus dolor me angit. vnum omnia posse, disrumpuntur ii, qui me aliquid posse doluerunt. multa mihi dant solatia: nec tamen ego de meo statu demigro: quæque vita maximè est ad naturam, ad eam me refero, & literas, & studia nostra: dicendi laborẽ delectatione oratoria consolor: domus me, & rura nostra dele-

delectant: non recordor, vnde ceciderim, sed vnde surrexerim. Fratrẽ mecum, & te si habebo, per me ista pedibus trahantur. Vobis ἐμφιλοσοφῆσαι possum. locus ille animi nostri, stomachus vbi habitabat olim, cõcaluit. priuata modò,
5 & domestica nos delectant. miram securitatẽ videbis: cuius plurimæ mehercule partes sunt in tuo reditu. nemo enim in terris est mihi tam consentientib. sensibus. Sed accipe alia. Res fluit ad interregnum, & est nonnullus odor dictaturæ: sermo quidem multus, qui etiam Gabinium apud timidos
10 iudices adiuuit. Candidati consulares omnes rei ambitus. Accedit etiam Gabinius: quem Publ. Sulla non dubitans, quin foris esset, postulârat contradicente, & nihil obtinente Torquato. Sed omnes absoluentur, nec posthac quisquã damnabitur, nisi qui hominem occiderit. Hoc tamen agi-
15 tur seueriùs: itaque iudicia calent. M. Fuluius Nobilior condemnatus est. multi alii vrbani ne respondent quidem. Quid aliud noui? & tamen, absoluto Gabinio, stomachantes alii iudices, hora pòst, Antiochum Gabinium nescio quẽ solidis pectoribus accensum libertum Gabinii lege Papia
20 condemnarunt. itaque dixit statim reus læsæ maiestatis ΟΥCΟΙΜΡΙCΑΜΑΦΙΗ. Pontinus vult a.d. IIII. non. No. triumphare. Huic obuiam Cato, & Seruilius præt. apertè, & Q. Mutius trib. Negant enim latum de imperio: & est latum herculè insulsè, sed erit cum Pontino Appius cos. Ca-
25 to tamen affirmat, se viuo illum non triumphare, id ego puto, vt multa eiusdem, ad nihil recasurũ. Appius sine lege suo sumptu in Ciliciam cogitat. Ab Quinto fratre, & à Cæsare accepi a.d. IX. cal. Nou. literas (confecta Britannia, obsidibus acceptis, nulla præda: imperata tamen pecunia) datas à
30 litoribus Britanniæ, proximè a.d. VI. calend. Octob. exercitum è Britannia reportabant. Q. Pilius erat iam ad Cæsarem profectus. Tu, si aut amor in te est nostri, ac tuorum, aut vlla veritas, aut si etiam sapis ac frui tuis commodis cogitas, aduentare, & propè adesse iam debes. Non mehercule æquo a-
35 nimo te careo: te autem quid mirum, qui Dionysium tantopere desiderem? quem quidem abs te, cùm dies venerit, & ego, & Cicero meus flagitabit. Abs te proximas literas habebam, Epheso, a.d. V. id. Sext datas, Vale.

CICERO ATTICO S. 16

O EXPECTATAS mihi tuas literas! ô gratum aduentum! ô constantiam promissi, & fidem miram! ô nauigationem amandam, quam mehercule ego valde timebam, recordans superioris tuæ transmissionis! Sed, nisi fallor, citiùs te, quàm scribis, videbo. credo enim te putasse tuas mulieres in Apulia esse: quod cùm secus erit, quid te Apuleia moretur? nam Vestorio dandi sunt dies, & ille Latinus ἀττικισμὸς ex interuallo regustandus. Quin tu huc aduolas, & in...s illius nostræ reipublicæ germanum: peti, vide, nummis ante comitia tributim vno loco diuisis palàm: vide absolutum Gabinium: detur esse valiturum. De Messala quod quæris. quid scribam nescio: nunquam vidi tam pareis candidatos. Messalæ copias nosti. Scaurum Triarius reum fecit. si quæris, nulla est magnopere commota συμπάθεια: sed tamen habet ædilitas eius memoriam non ingratam, & est pondus apud rusticos in patris memoriam. Reliqui duo plebeii sic exæquantur, vt Domitius valeat amicis, adiuuetur tamen nõ gratissimo munere: Memmius Cęsaris commendetur militibus, Pompeii Gallia nitatur. Quibus si nõ valuerit, putant fore aliquem, qui comitia in aduentum Cæsaris detrudat, Catone præsertim absoluto. Paccianæ epistolæ respondi. cognosce cætera. Ex fratris literis incredibilia quædam de Cæsaris in me amore cognoui. eaq; sunt ipsius Cæsaris vberrimis literis confirmata. Britannici belli exitus expectatur: constat enim aditus insulę esse munitos mirificis molibus: etiam illud iam cognitum est, neque argenti scrupulum esse vllum in illa insula, neque vllam spem prædæ, nisi ex mancipiis: ex quibus nullos puto te literis, aut musicis eruditos expectare. Paulus in medio foro Basilicam iam penè texuit iisdem antiquis columnis: illam autem, quam locauit, facit magnificentissimam. Quid quęris? nihil gratius illo monimento, nihil gloriosius. Itaque Cæsaris amici (me dico, & Oppium, dirumparis licet) monimentum illud quod tu tollere laudibus solebas, vt forum laxaremus, & vsque ad atrium Libertatis explicaremus, contempsimus sexcenties H-S. cum priuatis non poterit transigi minore pecunia. Efficimus rem gloriosissimam: nã in campo Martio septa tribunitiis comitiis marmorea sumus

mus,& tecta facturi: eaque cingemus excelsa porticu, vt mille passuum conficiatur: simul adiungetur huic operi villa etiam publica. Dicis, Quid mihi hoc monimentum proderit? Ad quid laboramus res Romanas? non enim te puto de lu-
5 stro, quod iam desperatum est, aut de iudiciis, quæ lege Plotia fiant, quærere. Nunc te obiurgari patere, si iure. scribis enim in ea epistola, quàm C. Decimius mihi reddidit Buthrotó datam, in Asiam tibi eũndũm esse te arbitrari. Mihi mehercule nihil videbatur esse, in quo tantulùm interesset, v-
10 trum per procuratores ageres, an per te ipsum: vt ab iis toties, & tam longè abesses. Sed hæc mallem integra re tecum egisse. profectò enim aliquid egissem. nunc reprimam susceptam obiurgationem: vtinam valeat ad celeritatem reditus tui. Egò ad te propterea minus sæpè scribo, quòd certũ
15 non habeo vbi sis, aut vbi futurus sis. huic tamen nescio cui, quòd videbatur is te visurus esse, putaui dandas esse literas. Tu quoniam iturum te in Asiam esse putas, ad quæ tempora te expectẽ, facias me certiorem velim, & de Eutychide quid egeris, Vale.
20

CICERO ATTICO S. 17

Puto te existimare me nunc oblitum consuetudinis, & instituti mei rariùs ad te scribere, quàm solebam. sed cùm loca & itinera tua nihil habere certi video, neque in Epeirum, ne-
25 que Athenas, neque in Asiam, neque cuiquam, nisi ad te ipsum proficiscenti dedi literas. Neque enim eæ sunt epistolæ nostræ, quæ si perlatæ non sint, nihil ea res nos offensura sit: quæ tantum habent mysteriorum, vt eas ne librariis quidẽ ferè committamus. Lepidum quo excidat. consules flagrant
30 infamia, quòd C. Memmius candidatus pactionem in senatu recitauit, quam ipse suus competitor Domitius cum consulibus fecisset, vt ambo H-S. quadringenta consulibus darent, si essent ipsi consules facti: nisi treis augures dedissent, qui se affuisse dicerent, cùm lex Curiata ferretur, quę lata nõ
35 esset: & duos consulareis, qui se dicerent in ornandis prouinciis consularib. scribendo affuisse, cùm omnino ne senatus quidem fuisset. Hęc pactio non verbis, sed nominibus & perscriptionibus, multorum tabulis cùm esse facta diceretur, prolata à Memmio est, nominibus inductis autore Pom-

peio. Hic Appius erat idem: nihil ſanè iacturæ: corruerat alter, & planè, inquam, iacebat. Memmius autem dirempta coitione, inuito Caluino, planè refrixerat: & eò magis nunc cogitare dictaturam, fauere iuſtitio, & omnium rerum licentiæ. Perſpice æquitatem animi mei, & ludum, & contem- 5
ptionem Saleutianæ prouinciæ, & meam hercule cum Cæſare ſuauiſſimam coniunctionem (hæc enim me vna ex hoc naufragio tabula delectat) qui quidem Quintum meum, tuumque (Dii boni) quem admodum tractat honore, dignitate, gratia! non ſecus, ac ſi ego eſſem imperator. Hy- 10
bernam legionem eligendi optio delata: commodum, vt ad me Q. ſcribit. Hunc tu nō ames? Quem igitur iſtorum? Sed heus tu, ſcripſeramne tibi me eſſe legatum Pompeio? & extra vrbem quidem fore ex idibus Ianuar. viſum eſt hoc mihi ad multa quadrare. Sed quid plura? coràm (opinor) reli- 15
qua: vt tu tamen aliquid expectes. Dionyſio plurimam ſalutem: cui quidem ego non modò ſeruaui, ſed etiam ædificaui locum. Quid quæris? ad ſummam lætitiam meam, quam ex tuo reditu capio, magnus ex illius aduentu cumulus accedit. Quo die ad me venies, ſi me amas, apud me cum tuis maneas. Vale. 20

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum, LIBER V.

CICERO ATTICO S. 1

EGo verò & tuum in discessu vidi animum, & meo sum ipse testis: quò magis erit tibi vidẽdum, ne quid noui decernatur, vt hoc nostrum desiderium ne plus sit annuum. De Annio Saturnino curasti probè. de satisdando verò te rogo, quoad eris Romæ, tu vt satisdes. & sunt aliquot satisdationes secundum mancipium, in his & Memmianorum prædiorum, vel Attilianorũ. De Oppio factum est, vt volui, & maximè quòd DCCC. aperuisti: quæ quidem ego vtique vel versura facta solui volo, ne extrema exactio nostrorũ nominũ expectetur. Nunc venio ad transuersum illum extremæ epistolæ tuæ versiculum, in quo me admones de sorore, quæ res se sic habet. Vt veni in Arpinas, cùm ad me frater venisset, in primis nobis sermo, isque multus, de te fuit. ex quo ego veni ad ea, quæ fueramus ego & tu inter nos de sorore in Tusculano locuti. nihil tam vidi mite, nihil tam placatũ, quàm tum meus frater erat in sororẽ tuam: vt etiam si qua fuerat ex ratione sumpta offensio, non appareret. Illo sic die. Postridie ex Arpinati profecti sumus: vt in Arcano Quintus maneret, dies fecit. Ego, Aquini: sed prandimus in Arcano: (nosti hunc fundum) quò vt venimus, humanissimè Quintus, Pomponia, inquit, tu inuita mulieres, ego acciuero pueros. nihil potuit, mihi quidem vt visum est, dulcius, idque cùm verbis, tum etiam animo, &

vultu. At illa audientibus nobis, ego sum, inquit, hîc hospita. Id autem, ex eo, vt opinor, quòd antecesserat Statius; vt prandium nobis videret. Tum Quintus, en, inquit mihi, hęc ego patior quotidiè. Dices, Quid, quæso, istud erat? Magnum. itaque me ipsum commouerat, sic absurdè, & asperè, verbis vultuque responderat. dissimulaui dolens. discubuimus omnes præter illam: cui tamen Quintus de mensa misit: illa reiecit. Quid multa? nihil meo fratre lenius, nihil asperius tua sorore mihi visum est: & multa prætereo, quæ tum mihi maiori stomacho, quàm ipsi Quinto fuerunt. Ego inde Aquinum, Quintus in Arcano remansit, & Aquinum ad me postridie manè venit, mihique narrauit nec secum illam dormire voluisse, & cùm discessura esset, fuisse eiusmodi, qualem ego vidissem. Quid quęris? vel ipsi hoc dicas licet, humanitatem ei meo iudicio illo die defuisse. Hęc ad te scripsi fortasse pluribus, quàm necesse fuit, vt videres tuas quoque esse parteis instituendi, & monendi. Reliquũ est, vt antè quàm proficiscare, mandata nostra exhaurias: scribas ad me omnia: Pontinum extrudas. Cùm profectus eris, cures vt sciam. Sic habeas, nihil mehercule te mihi nec charius esse, nec suauius. A. Torquatum amantissimè dimisi Minturnis, optimum virum, cui, me ad te scripsisse aliquid, in sermone significes velim. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

A. D. VI. id. Maias, cùm has dabam liberas, ex Pompeiano proficiscebar, vt eo die manerē in Trebulano apud Pontium. deinde cogitabam sine vlla mora iusta itinera facere. In Cumano cùm essem, venit ad me (quod mihi pergratum fuit) noster Hortensius: cui deposcenti mea mandata, cætera vniuersè mandaui: illud propriè, ne pateretur, quantum esset in ipso, prorogari nobis prouincias. in quo eum tu velim confirmes, gratumque mihi fecisse dicas, quòd & venerit ad me, & hoc mihi, prætereaque, si quid opus esset, promiserit. Confirmaui ad eam causam etiam Furnium nostrum, quem ad annum tribunum pleb. videbam fore. Habuimus in Cumano quasi pusillam Romam, tanta erat in his locis multitudo. cùm interim Rufio noster, quòd se à Vestorio obseruari videbat, strategemate hominem percussit: nã

ad

ad me non accessit. Itane? cùm Hortensius veniret, & infirmus, & tam longè Hortensius: cùm maxima præterea multitudo, ille non venit? Non inquam. Non vidisti igitur hominem, inquies? Quî potui non videre, cùm per emporium
5 Puteolanorum iter facerem? in quo illum agentem aliquid, credo, salutaui. pòst etiam iussi valere, cùm me è Pansæ villa, nunquid vellem, rogasset. Hunc hominem parum gratum quisquam putet? aut non in eo ipso laudandum, quòd audiri non laborarit? Sed redeo ad illud. Noli putare mihi
10 aliam consolationem esse huius ingentis molestiæ, nisi quod spero non longiorem annua fore. Hoc me ita velle multi non credunt ex consuetudine aliorum: tu, qui scis, omnem diligentiam adhibebis, tum scilicet, cùm id agi debebit. Cùm ex Epeiro redieris, de repu. scribas ad me velim, si quid
15 erit, quod opperiàre: nondum enim satis huc erat allatum, quo modo Cæsar ferret de autoritate perscripta: eratque rumor de Transpadanis, eos iussos IIII. viros creare. quod si ita est, magnos motus timeo. Sed aliquid ex Pompeio sciam: Vale.

20 CICERO ATTICO S. 3

A. D. VI. id. Maias veni in Trebulanũ ad Pontium: ibi mihi tuæ literæ binæ redditæ sunt tertio abs te die: eodem autem ex Pompeiano Philotimo dederam ad te literas: nec verò nunc erat sanè, quid scriberem. Qui de repub. rumores,
25 scribe quæso. in oppidis enim summum video timorem, sed multa inania: quid de iis cogites, & quando, scire velim. Ad quas literas tibi rescribi velis, nescio: nullas enim adhuc acceperam, præter quæ mihi binæ semel in Trebulano redditæ sunt: quarum alteræ edictum P. Licinii habebant (erant au-
30 tem non. Maiis datæ) alteræ rescriptæ ad meas Minturnenses. Quàm vereor, ne quid fuerit σπουδαιότερον in iis, quas non accepi, quibus rescribi vis! apud Lentulum ponam te in gratiam. Dionysius nobis cordi est. Nicanor tuus operam mihi dat egregiam: iam deest quid scribam, & lucet. Beneuenti
35 cogitabam hodie, nostra continentia, & diligentia faciemus satis. A Pontio ex Trebulano, ad V. id. Maias.

CICERO ATTICO S. 4

Beneuentum veni a. d. V. id. Maii: ibi accepi eas lite-

ras,quas tu ſuperioribus literis ſignificaueras te dediſſe: ad quas ego ipſo eo die dederam ex Trebulano à Pontio. Ac binas quidem tuas Beneuenti accepi. quarum alteras Funiſculanus multò manè mihi dedit, alteras ſcriba Tullius. Gratiſſima eſt mihi tua cura de illo meo primo, & maximo mandato. ſed tua profectio ſpem meam debilitat: ac ne illud quidem labat, non quòd, ſed inopia cogimur eo contenti eſſe. De illo altero, quē ſcribis tibi viſum eſſe non alienum, vereor adduci vt noſtris poſſit (& tuis δυσδιάγνωστον) πρὸς νόσον eſſe, & quidem ſummè facilis. Sed tu aberis, & , me abſente, rei habebis rationem meæ. nam poſſet aliquid, ſi vteruis noſtrûm adeſſet, agente Seruio fieri probabile. Nunc ſi iam res placet, agendi tamen viam non video. Nunc venio ad illam epiſtolam, quam accepi à Tullio. De Marcello feciſti diligenter. igitur S.C. ſi erit factum, ſcribes ad me: ſin minùs, rem tamen conficies. mihi enim attribui oportebit, item Bibulo, ſed non dubito, quin S.C. expeditum ſit, in quo præſertim ſit compendiū populi. De Torquato probè. de Maſſone, & Ligure, cùm venerint. De illo quòd Cherippus (quoniam hîc quoque πρὸς νόσον ſuſtuliſti) ô prouincia! etiamne hic mihi curandus eſt? curandus autem? hactenus, ne quid ad ſenatum. Conſule, aut numera: nam D C. cœperis. ſed tamen commodè, quòd cum Scrofa. De Pontino rectè ſcribis. eſt enim ita: vt ſi ante Calend. Ian. Brundiſii futurus ſit, minus vrgendi fuerint M. Annius & Tullius. Quæ de Sicinio audiſti, ea mihi probantur. modò ne illa exceptio in aliquē incurrat bene de nobis meritum. ſed conſiderabimus, rem enim probo. De noſtro itinere, quod ſtatuero: de quinque præfectis, quid Pompeius facturus ſit, cùm ex ipſo cognoro, faciam vt ſcias. De Oppio bene curaſti, quòd ei D C C C. expoſuiſti: idque quoniam Philotimum habes, perfice, & cognoſce rationem: & vt agam amplius, ſi me amas, priuſquam proficiſcaris, effice. magna me cura leuaris. Habes ad omnia: etſi penè præterii, chartam tibi deeſſe: mea cautio eſt: ſiquidem eius inopia minùs multa ad me ſcribis. Tu verò aufer ducentos: etſi meam in eo parſimoniam huius paginæ contractio ſignificat, dum acta, & rumores vellet. Iam ſi qua certa habes de Cæſare, expecto literas: & alias Pontino de omnibus rebus diligenter dabis. Vale.

CICI-

CICERO ATTICO S. 5

Planè deeſt, quod ſcribam: nam nec quid mandem habeo, (nihil enim prætermiſſum eſt) nec quid narrem: noui enim nihil eſt: nec iocandi locus eſt: ita me multa ſolicitant. Tantùm tamen ſcito, idib. Maiis nos Venuſia manè proficiſcenteis has dediſſe. eo autem die credo aliquid actũ in ſenatu. Sequantur igitur nos tuæ literæ, quibus non modò res omneis, ſed etiam rumores cognoſcamus. Eas accipiemus Brundiſii: ibi enim Pontinum ad eam diem, quam tu ſcripſiſti, expectare conſilium eſt. Nos Tarenti, quos cum Põpeio διαλόγους de rep. habuerims, ad te perſcribemus. Etſi idipſum ſcire cupio, quod ad tempus rectè ad te ſcribere poſſim, id eſt, quandiu Romæ futurus ſis: vt aut quò dem poſthac literas, ſciam, aut ne dem fruſtrà. Sed antè quàm proficiſcare, vtique explicatum ſit illud H-S.XX. & DCCC. Hoc velim in maximis rebus, & maximè neceſſariis habeas: vt, quod autore te velle cœpi, adiutore aſſequar. Vale.

CICERO ATTICO S. 6

Tarentum veni ad XV. Calend. Iun. quod Pontinum ſtatueram expectare, commodiſſimum duxi dies eos, quoad ille veniret, cum Pompeio conſumere: eoque magis, quòd ei gratum eſſe id videbam: qui etiam à me petierit, vt ſecum, & apud ſe eſſem quotidie: quod conceſſi libenter: multos enim eius præclaros de rep. ſermones accipiam: inſtruar etiam conſiliis idoneis ad hoc noſtrum negotium. Sed ad te breuior iam in ſcribendo incipio fieri, dubitans Romæne ſis, an iam profectus: quod tamen quoad ignorabo, ſcribam aliquid potius, quàm committam, vt tibi, cùm poſſint reddi à me literæ, non reddantur. Nec tamen iam habeo quid aut mandem tibi, aut narrem: mandaui omnia, quæ quidem tu, vt polliceris, exhauries: narrabo cùm aliquid habebo noui. Illud tamen non deſinam, tum te adeſſe putabo, de Cæſaris nomine rogare, vt confectum relinquas. Auidè expecto tuas literas, & maximè, vt norim tempus profectionis tuæ. Vale.

CICERO ATTICO S. 7

Quotidie, vel potius in dies ſingulos breuiores literas ad te mitto, quotidie enim magis, ac magis ſuſpicor te in E-

peirum iam profectum. sed tamen vt mandatum ſcias me curaſſe: quod antè, ait ſe Pompeius quinos præfectos delaturum nouos, vacationes, iudiciariam cauſſam. Ego cùm triduum cum Pompeio, & apud Pompeium fuiſſem, proficiſcebar Brundiſium ad XIII. Calend. Iun. Ciuem illum egregium relinquebam, & ad hæc, quæ timentur, propulſanda paratiſſimum. Tuas literas expectabo, cùm vt quid agas, tū vt vbi ſis, ſciam. Vale.

CICERO ATTICO S. 8

Me & incommoda valetudo, qua iam emerſeram, vtpote cùm ſine febri laboraſſem, & Pontini expectatio, de quo adhuc ne rumor quidem venerat, tenebat duodecimum iam diem Brundiſii: ſed curſum expectabamus. Tu, ſi modò es Romæ (vix enim puto) ſin es, hoc vehementer animaduertas velim. Romæ acceperam literas, Milonem meum queri per literas iniuriam meam, quòd Philotimus ſocius eſſet in bonis ſuis. Id ego ita fieri volui de C. Duronii ſententia, quē & amiciſſimum Miloni perſpexeram, & talem virum, quem tu indicas, cognoram. Eius autem conſilium, meumq́ue hoc fuerat: primùm vt in poteſtate noſtra eſſet res, ne illum malus emptor alienis mancipiis, quæ permulta ſecum habet, ſpoliaret: deinde vt Fauſtæ, cui cautum ille eſſe voluiſſet, ratum eſſet. erat etiam illud, vt ipſi nos, ſi quid ſeruari poſſet, quàm facillimè ſeruaremus. Nunc rem totam proſpicias velim: nobis enim ſcribuntur ſæpè maiora. Sed ſi ille queritur, ſi ſcribit ad amicos, ſi idem Fauſta vult: Philotimus (vt ego ei coràm dixeram, mihiq́ue ille receperat) ne ſit, inuito Milone, in bonis. nihil nobis fuerat tanti. ſin hæc leuiora ſunt, tu iudicabis. loquere cum Duronio. Scripſi etiam ad Camillum, ad Lamiam, eoq́ue magis, quòd non confidebā Romæ te eſſe. Summa erit hæc: ſtatues, vt ex fide, fama, reque mea videbitur. Vale.

CICERO ATTICO S. 9

Actium venimus ad XVII Calend. Quint. cùm quidem & Corcyræ, & Sybotis muneribus tuis, quæ & Areus, & meus amicus Eutychides opiparè, & φιλοπροσηνέστατα nobis congeſſerant, epulati eſſemus ſaliarem in modum. Actio maluimus iter facere pedibus, qui incommodiſſimè nauigaſſemus; & Leucaten flectere, moleſtum videbatur. actuariis

tiis autem minutis Patras accedere ſine iis impedimentis, non ſatis viſum eſt decorum. Ego, vt ſæpè tu me currentem hortatus es, quotidie meditor. præcipio meis: faciam deniq; vt ſumma modeſtia, & ſumma abſtinentia munus hoc extra-
5 ordinarium traducamus. Parthus velim quieſcat, & fortuna nos iuuet: noſtra præſtabimus. Tu quæſo, quid agas, vbi quoque hoc tempore futurus ſis, quales res noſtras Romæ reliqueris, maximè de CXX. & de DCCC. cura vt ſciamus. id vnis diligenter literis datis, quæ ad me vtique perferantur,
10 conſequere. Illud tamen (quoniam nunc abes, cùm id non agitur: aderis autem ad tempus, vt mihi ſcripſiſti) memento curare per te, & per omnes noſtros, in primis per Hortenſium, vt annus noſter maneat ſuo ſtatu: ne quid noui decernatur. Hoc tibi ita mando, vt dubitem, an etiam te rogem
15 vt pugnes, ne intercaletur. ſed non audeo tibi omnia onera imponere: annum quidem vtique teneto. Cicero meus modeſtiſſimus & ſuauiſſimus puer, tibi ſalutem dicit. Dionyſiū ſemper equidem, vt ſcis, dilexi. ſed quotidie pluris facio, & mehercule in primis, quòd te amat, nec tui mentionem in-
20 termitti ſinit. Vale.

CICERO ATTICO S. 10

Vt Athenas a.d.xv. Calend. Quint. veneram, expectabam ibi iam quartum diem Pontinum, neque de eius aduentu certi quicquam habebam. eram autem totus (crede mihi)
25 tecum: & quanquam ſine iis, per me ipſe tamen acrius, veſtigiis tuis monitus, de te cogitabam. Quid quæris? non mehercule alius vllus ſermo, niſi de te. Sed tu aliquid de me ipſo ſcire fortaſſe mauis. hæc ſunt. Adhuc ſumptus nec in me aut publicè, aut priuatim, nec in quemquam comitum. nihil ac-
30 cipitur lege Iulia. nihil ab hoſpite. perſuaſum eſt omnibus meis ſeruiendum eſſe famæ meæ. bellè adhuc. hoc animaduerſum, Græcorū laude, & multo ſermone celebratur. Quod ſupereſt, elaboratur in hoc à me, ſicut tibi ſenſi placere. ſed hæc tum laudemus, cùm erunt perorata. Reliqua ſunt eiuſ-
35 modi, vt meum conſilium ſæpè reprehendam, quòd non aliqua ratione ex hoc negotio emerſerim. O rem minimè aptam meis moribus: ô illum verum, ἔρδοι τις. Dices quid adhuc? nondum enim in negotio verſaris? Neſcio, & puto moleſtiora reſtare. Sed hæc ipſa fero equidem fronte, vt puto,

& vultu belliſſimè, ſed angor intimis ſenſibus: ita multa vel iracundè, vel inſolenter, vel in omni genere ſtultitiæ inſulſè, arroganter, & dicuntur, & tacentur quotidie: quæ, non quò te celem, non perſcribo, ſed quia δυσδιοίκητα ſunt. Itaque admirabere meam βαθύτητα, cùm ſalui redierimus, tanta mihi μελέτη huius virtutis datur. Ergo hæc quoque hactenus: etſi mihi nihil erat propoſitum ad ſcribendū; quia quid ageres, vbi terrarum eſſes, ne ſuſpicabar quidem: nec hercule vnquam tandiu ignarus rerum mearum fui, quid de Cæſaris, quid de Milonis nominibus actum ſit, hâc non modò nemo, ſed ne rumor quidem quiſquam, vt ſciremus, in republica quid ageretur. Quare ſi quid erit, quod ſcias de his rebus, quas putabis ſcire me velle, per mihi gratum erit, ſi id curaris ad me perferendum. Quid eſt præterea? Nihil ſanè, niſi illud: valde me Athenæ delectarunt, Vrbs duntaxat, & vrbis ornamentum & hominum amores in te, in nos quædam beneuolentiæ: ſed multùm & philoſophia ἄνω καὶ κάτω: ſiquidem eſt in Ariſto, apud quem eram. nam Xenonē tuū, vel noſtrum potius Quinto conceſſeram: & tamen propter vicinitatem totos dies ſimul eramus inuicem. Cùm primùm poteris, tua cōſilia ad me ſcribas, vt ſciam quid agas, vbi quoque, & maximè quando Romæ futurus ſis. Vale.

CICERO ATTICO S. 11

Hui, totieſne me literas dediſſe Romam, cùm ad te nullas darem? at verò poſthac fruſtrà potius dabo, quàm ſi rectè dari potuerint, committam, vt non dem. Ne prouincia nobis prorogetur, per fortunas, dum ades, quicquid prouideri poteſt, prouide. non dici poteſt, quàm flagrem deſiderio vrbis, quàm vix harum rerum inſulſitatem feram. Marcellus fœdè in Comenſi. etſi ille magiſtratum non geſſerit, erat tamen Tranſpadanus: ita mihi videtur, non minus ſtomachi noſtro quàm Cæſari feciſſe, ſed hoc ipſe viderit. Pompeius mihi quoque videbatur (quod ſcribis Varronē dicere) in Hiſpaniam certè iturus. id ego minimè probabā. qui quidem Theophani facilè perſuaſi, nihil eſſe melius, quàm nuſquam illum diſcedere. ergo Grecus incumbet. valet autē autoritas eius apud illum plurimùm. Ego has prid. non. Quint. proficiſcens Athenis dedi, cùm ibi decem ipſos fuiſſem dies.

venerat

venerat Pontinus. nam Cn. Volusius aderat quæstor: tuus vnus Tullius aberat. ἄφρακτα Rhodiorum, & dicrota Mitylenæorum habebam, & aliquid ἐπίκωπον. De Parthis erat silentium. Quod superest, Dii iuuent: nos adhuc iter per Græciam summa cum admiratione fecimus: nec mehercule habeo, quod adhuc quem accusem meorum. Videntur mihi nosse nos, nostram causam, & conditionem profectionis suæ. planè seruiunt existimationi meæ. Quod superest, si verum illud est οἵα τ' ἂν δέσποινα, certè permanebunt. Nihil enim à me fieri ita videbunt, vt sibi sit delinquendi locus. sin id parum profuerit, fiet aliquid à nobis seuerius. nam adhuc lenitate dulces sumus, &, vt spero, proficimus aliquantùm. Sed ego hanc, vt singuli dicunt, ἀνεξίαν in vnum annum meditatus sum. proinde pugna, ne, si quid prorogatum sit, turpis inueniar. Nunc redeo ad ea quæ mihi mandas. In præfectis excusatio: iis, quos voles, deferto: non ero tam μετέωρος, quàm in Apuleio fui. Xenonem tam diligo, quàm tu: quod ipsum sentire certò scio. Apud Patronem, & reliquos Varrones te in maxima gratia posui & hercule merito tuo feci. nam mihi is ter dixit, te scripsisse ad se, mihi ex illius literis rem illam curæ fuisse: quod ei pergratum erat. Sed cùm Patro mecum egisset, vt peterem à vestro Ariopago, ὑπομνηματισμὸν tollerent, quem Polycharmo prætore fecerant: cõmodius visum est & Xenoni, me, & pòst ipsi Patroni, ad Memmium scribere, qui pridie quàm ego Athenas veni, Mitylenas profectus erat, vt is ad suos scriberet. posse id sua voluntate fieri. Non enim dubitabat Xeno, quin ab Ariopagitis inuito Memmio impetrari non posset. Memmius autem ædificanti consilium adiecerat, sed erat Patroni iratus. itaque scripsi ad eum accuratè: cuius epistolæ misi ad te exemplum. Tu velim Piliam meis verbis consolêre; indicabo enim tibi: tu illi nihil dixeris. accepi fasciculum, in quo erat epistola Pilię: abstuli, aperui, legi: valde scripta est συμπαθῶς. Brundisio quæ tibi epistolæ redditæ sunt sine mea, tum videlicet datæ, cùm ego me nõ bellè haberem: nam illam νομανδείαν excusationem ne acceperis. Cura vt omnia sciam, sed maximè vt valeas.

CICERO ATTICO S. 12

Negotium magnum est nauigare, atque id mense Quint-

Sexto die Delum Athenis venimus: pridie non. Quint. à Piræeo ad Zostera vento molesto, qui nos ibidem nonis tenuit: a.d. VIII. id. ad Cei vicum. inde Gyarum sæuo vento, nō aduerso: hinc Scyrum: inde Delum, vtroque citiùs quàm vellemus, cursum confecimus. Iam nosti ἀφράκτα Rhodiorum: nihil quod minùs fluctum ferre possit. itaque erat in animo nihil festinare. Delo nec me mouere, nisi omnia ἀκρωτηρίων iura vidissem. De Messala ad te statim, vt audiui, de Gyaro dedi literas, & id ipsum consilium nostrum etiam ad Hortensium: cui quidem valde συνηγωνίων. Sed tuas de eius iudicii sermonibus, & mehercule omni de reipublicę statu literas expecto πολιτικώτερον quidem scriptas (quoniam meos cum Thallumeto nostro peruolutas libros) eiusmodi, inquam, literas, ex quibus ego, non quid fiat (nam id vel Helonius vir grauissimus potest efficere cliens tuus) sed quid futurum sit, sciam. Cùm hæc leges, habebimns consules. omnia perspicere poteris de Cæsare, de Pompeio, de ipsis iudiciis. Nostra autem negotia (quoniam Romæ commoraris) amabo te, explica. Cui rei fugerat me rescribere, de strue salinarum planè rogo. de aqua, si quid poterit fieri, eo sis animo, quo soles esse. quam ego cùm mea sponte, tum tuis sermonibus æstimo plurimi. ergo quid conficies. Præterea si quid Philippus rogauit, quod in tua re faceres, id velim facias. Plura scribam ad te, cùm constitero: nunc eram planè in medio mari. Vale.

CICERO ATTICO S. 13.

EPHESVM venimus a.d. XI. cal. Sext. sexagesimo, & quinto post pugnam Bouillam. Nauigauimus sine timore, & sine nausea, sed tardiùs propter aphractorum Rhodiorũ imbecillitatem. De concursu legationum, priuatorum, & de incredibili multitudine, quæ mihi iam Sami, sed mirabilem in modum Ephesi præstò fuit, aut audiisse te puto, aut quid ad me attinet? Veruntamen cùm de Cumanis venissem cum imperio, Græci quasi Ephesio prætori se alacreis obtulerunt: ex quo intelligere certò scio, multorum annorum ostentationes meas nunc in discrimen esse adductas. sed, vt spero, vtemur ea palæstra, quam à te didicimus: omnibusque satisfaciemus: & eò faciliùs, quòd in nostra prouincia confectæ sunt pactiones. Sed hactenus, præsertim cùm

cœnanti

cœnanti mihi nuntiaret Cestius, se de nocte proficisci. Tua negotia Ephesi curæ mihi fuerunt: Thermoque, tametsi ante aduentum meum liberalissimè erat pollicitus tuis omnibus: tamen Philogenem & Seium Rhodium, Apollonicensem Xenonem cõmendaui. omnino omnia se facturum recepit. Ego præterea rationem Philogeni permutationis eius, quam tecum feci, edidi. ergo hæc quoque hactenus. Redeo ad vrbana. Per fortunas (quoniam Romæ manes) primùm illud præfulci, atque præmuni, quæso, vt simus annui, ne intercaletur quidem: deinde exhauri mea mandata, maximeque si quid potest, de illo domestico, scrupulum quem nõ ignoras: deinde de Cæsare: cuius in cupiditatem te authore incubui, nec me piget. Et, si intelligis, quàm meum sit scire, & curare, quid in repub. fiat (fiat autem? imò verò etiã quid futurum sit) perscribe ad me omnia, sed diligentissime, in primisque quid iudiciorum status, aut factorum aut futurorum etiam laborent. De aqua, si curæ est, si quid Philippus aget, animaduertes. Vale.

CICERO ATTICO S. 14

ANTE quàm aliquo loco consedero, neque longas à me, neque semper mea manu literas expectabis. cùm autem erit spatium, vtrunque præstabo. Nunc iter conficiebamus æstuosa, & puluerulenta via. Dederam Epheso pridie: has dedi Trallibus. In prouincia mea fore me putabam cal. Sext. ex ea die, si me amas, παρέγγελμα ἐνιαύσιον commoueto. Tamen intereà hæc, quæ vellem, mihi afferebantur; primùm otium Parthicum: deinde confectæ pactiones publicanorum: postremò seditio militum sedata ab Appio, stipendiumque eis vsque ad idus Quint. persolutum. Nos Asia accepit admirabiliter. aduentus noster ne numo quidem sumptui fuit. spero meos omneis seruire laudi meæ: tamen magno timore sum, sed bene paramus. omnes iam nostri præter Tulliũ tuum venerunt. Erat mihi in animo rectà proficisci ad exercitum, æstiuos menseis reliquos rei militari dare, hybernos iurisdictioni. Tu velim (si me nihilò minùs nosti curiosum in republica quàm te) scribas ad me omnia quæ sint, quæve futura sint. nihil mihi gratiùs facere potes: nisi tamen id erit mihi gratissimum, si, quæ tibi mandaui, confeceris; in primis, quid illud ἔνδον μυχὸν: quo mihi scis nihil esse cha-

rius. Habes epistolam plenam festinationis, & pulueris: reliquæ subtiliores erunt. Vale.

CICERO ATTICO S. 15

Laodiceam veni prid. calen. Sex. ex hoc die commouebis. Nihil exoptatius aduentu meo, nihil charius: sed est incredibile quàm me negotii tædeat, non habeat satis magnum campum ille tibi non ignotus cursus animi, & industriæ meæ? præclara opera cessent? quippe ius Laodiceæ me dicere, cùm Romæ A. Plotius dicat? & cùm exercitum noster amicus habeat, tantùm me nomen habere duarum legionum? exilium. Denique hæc non desidero: lucem, forum, vrbem, domum, vos desidero. Sed feram, vt potero, sin modò annuus. si prorogatur, actum est. Verùm perfacilè resisti potest, tu modò Romæ sis. Quæris, quid hîc agã. ita viuam, vt maximos sumptus facio. mirificè delector hoc instituto. admirabilis abstinentia ex præceptis tuis: vt verear, ne illud quod tecum permutaui, versura mihi soluendum sit. Appii vulnera non refrico, sed apparent, nec occuli possunt. Iter Laodicea faciebam ad III. non. Sext. cùm has literas dabã, in castra in Lycaoniam. inde ad Taurum cogitabam: vt cum Morphagene signis collatis, si possem, de seruo tuo deciderem. Clitellæ boui sunt impositæ. planè non est nostrum onus, sed feremus, modò, si me amas, sin annuus. Adsis tu ad tempus, vt senatũ excites. Mirificè solicitus sum, quòd iamdiu ignota sunt mihi ista omnia. Quare, vt ad te antè scripsi, cùm cætera, tum respub. cura vt mihi nota sit. Plura scribam aliàs: tardè tibi reddituro, sed dabam familiari homini, ac domestico C. Andronico Puteolano. Tu autem sæpè dare tabellariis publicanorum poteris, per magistros scripturæ, & portus, & nostrarum diœcesium. Vale.

CICERO ATTICO S. 16

Etsi in ipso itinere, & via discedebant publicanorum tabellarii, & eramus in cursu: tamen surripiendum aliquid putaui spatii, ne me immemorem mandati tui putares. Itaq; subsedi in ipsa via, dum hæc, quæ longiorem desiderant orationem, summatim tibi perscriberem. Maxima expectatione in perditam, & planè euersam in perpetuum prouinciam nos venisse scito prid. cal. Sext. moratus triduum Laodiceæ, triduum Apameæ, totidem dies Synnade: audiuimus nihil

aliud

aliud, nisi imperata ἐπικεφάλια soluere non posse: possessiones omnium venditas: ciuitatum gemitus, ploratus, monstra quædam non hominis, sed feræ nescio cuius immanis. Quid quæris? tædet omnino vitæ. Leuantur tamen miseræ
5 ciuitates, quòd nullus fit sumptus in nos, neque in legatos, neq; in quæstorem, neq; in quenquam. Scito non modò nos fœnum, aut quod lege Iulia dari solet, non accipere, sed ne ligna quidem, nec præter quatuor lectos, & tectum quenquam accipere quicquam: multis locis, ne tectum quidem,
10 & in tabernaculo manere plerunque. Itaque incredibilem in modum concursus fiunt ex agris, ex vicis, ex domibus omnibus: me hercule etiam aduentu nostro reuiuiscunt iustitia, abstinentia, clementia tui Ciceronis. Itaq; opiniones omniũ superauit. Appius, vt audiuit nos venire, in vltimam prouin-
15 ciam se coniecit, Tarsum vsque: ibi forum agit. De Partho silentium est: sed tamen concisos equites nostros à barbaris nuntiabant ii, qui veniebant. Bibulus ne cogitabat quidem etiam nunc in prouinciam suam accedere. id autem facere ob eam causam dicebant, quòd tardiùs vellet decedere. Nos
20 in castra properabamus, quæ aberant bidui. Vale.

CICERO ATTICO S. 17

ACCEPI Roma sine epistola tua fasciculum literarum, in quo, si modò valuisti, & Romæ fuisti, Philotimi duco esse culpam, non tuam. Hanc epistolam dictaui sedens in
25 rheda, cùm in castra proficiscerer: ab quibus aberam bidui. Paucis diebus habebam certos homines, quibus darem literas: itaq; eò me seruaui. Nos tamen, etsi hoc te ex aliis audire malo, sic in prouincia nos gerimus, quod ad abstinentiam attinet, vt nullus teruncius insumatur in quenquam. id
30 fit etiam & legatorum, & tribunorum, & præfectorum diligentia. nam omnes mirificè συμφιλοδοξοῦσιν gloriæ meæ. Lepta noster mirificus est. sed nunc propero. perscribam ad te paucis diebus omnia. Cicerones nostros Deiotarus filius, qui rex ab senatu appellatus est, secum in regnum.
35 Dum in æstiuis nos essemus, illum pueris locum esse bellissimum diximus. Sestius ad me scripsit, quæ tecum esset de mea domestica, & maxima cura locutus, & quid tibi esset visum. Amabo te, incumbe in eam rem, & ad me scribe, quid & possit, & tu censeas. Idem scripsit Hortensium de

proroganda nostra prouincia dixisse nescio quid. Mihi in Cumano diligentissimè, se, vt annui essemus, defensurum receperat. si quicquam me amas, hunc locum ama. dici non potest, quàm inuitus à vobis absim. & simul hanc gloriam iustitiæ, & abstinentiæ fore illustriorem spero, si citò decesserimus: id quod Scæuolę contigit, qui solos nouem menseis Asiæ præfuit. Appius noster, cùm me aduentare videret, profectus est Tarsum vsque Laodicea. ibi forum agit, cùm ego sim in prouincia. quam eius iniuriam non insector. satis enim habeo negotii in sanandis vulneribus, quæ sunt imposita prouinciæ: quod do operam vt faciam quàm minima illius contumelia. Sed hoc Bruto nostro velim dicas, illum fecisse non bellè, qui aduentu meo, quàm longissimè potuerit, discesserit. Vale.

CICERO ATTICO S. 18

QVAM vellem Romæ esses, si fortè non es. nihil enim certi habebamus, nisi accepisse nos tuas literas a.d. XIIII. calend. Sext. datas, in quibus scriptum esset, te in Epeirum iturum circiter cal. Sext. Sed siue Romæ es, siue in Epeiro, Parthi Euphratem transiuerunt duce Pacoro, Orodis Parthorum regis filio, cunctis referto copiis. Bibulus hondum audiebatur esse in Syria. Cassius in oppido Antiochia cùm omni exercitu: nos in Cappadocia ad Taurum cum exercitu ad Cybistra. Hostis in Cyrrhestica, quæ Syriæ pars proxima est prouinciæ meæ. His de rebus scripsi ad senatum: quas literas, si Romæ es, videbis putésne reddendas: & multa, imò omnia, quorum κεφάλαιον, ne quid inter cæsa, & porrecta (vt aiunt) oneris mihi addatur, aut temporis. Nobis enim hac infirmitate exercitus, inopia sociorum, præsertim fidelium, certissimum subsidium est hyems. ea si venerit, nec illi antè in meam prouinciam transierint, vnum vereor, ne senatus propter vrbanarum rerum metum Pompeium nolit dimittere. Quòd si alium ad ver mittit, non laboro: nobis modò temporis ne quid prorogetur. Hæc igitur, si Romæ es: sin abes, aut etiam si ades, hæc negotia sic se habent. Stamus animis: & quia consiliis, vt videmur, bonis vtimur, speramus etiam manu. Tutò consedimus, copioso à frumento, Ciliciam propè cõspiciente, expedito ad mutandum loco, paruo exercitu, sed, vt spero, ad beneuolentiam

erga

erga nos consentiente: quem nos Deiotari aduentu cũ suis omnibus copiis duplicaturi eramus. Sociis multò fideliori-bus vtimur quàm quisquam vsus esset: quibus incredibilis videtur & nostra mansuetudo, & abstinentia. Delectus ha-
5 betur ciuium Romanorum: frumentum ex agris in loca tu-ta comportatur. si fuerit occasio, manu: sin minùs, locis nos defendemus. Quare bono animo es: video enim te, & quasi coràm adsis, ita cerno συμπάθειαν amoris tui. Sed te rogo, si vllo pacto fieri poterit, si integra in senatu nostra causa ad
10 cal. Ian. manserit, vt Romæ sis mense Ianuario. Profectò ni-hil accipiam iniuriæ, si tu aderis. Amicos consules habemus, nostrum trib. pleb. Furnium: verùm tua est opus assiduita-te, prudentia, gratia: tempus est necessarium. Sed turpe est, me pluribus verbis agere tecum. Cicerones nostri sunt apud
15 Deiotarum: sed si opus erit, deducentur Rhodum. Tu, si es Romæ (vt soles) diligentissimè: si in Epeiro, mitte tamen ad nos de tuis aliquem tabellarium: vt & tu, quid nos agamus, & nos, quid tu agas, quidque acturus sis, scire possimus. Ego tui Bruti rem sic ago, vt suam ipse non ageret. sed iam exhi-
20 beo pupillum, neque defendo: sunt enim negotia & lenta, & inania. Faciam tamen satis, tibi quidem, cui difficilius est, quàm ipsi: sed certè satisfaciam vtrique. Vale.

CICERO ATTICO S. 19

Obsignaram iam epistolam eam, quam puto te modò
25 perlegisse, scriptam mea manu, in qua omnia continentur, cùm subitò Appii tabellarius a. d. XI. Calend. Octobr. septi-mo quadragesimo die Roma celeriter (hui tam longè) mi-hi tuas literas reddidit: ex quibus non dubito, quin, vt Pom-peium expectaris, dum Arimino rediret, iam in Epeirum
30 profectus sis: magisq; vereor, vt scribis, ne in Epeiro solici-tus sis non minùs, quàm nos hîc sumus. De Atiliano nomine scripsi ad Philotimum, ne appellaret Messalam. Itineris no-stri famam ad te peruenisse lætor, magisque lætabor, si re-liqua cognoris. Filiolam tuam tibi iam Romæ iucun-
35 dam esse gaudeo: eamque, quam nunquam vidi, tamen & amo, & amabilem esse certò scio. Etiam atque etiam va-le. De Patrone, & tuis condiscipulis, quæ de parietinis in mi litia laboraui, ea tibi grata esse gaudeo. Quod scribis, li-benter repulsam tulisse eum, qui cum sororis tuæ filii patruo

certaret: magni amoris signũ. Itaque me etiam admonuisti, vt gauderem. nam mihi in mentem non venerat. Non credo, inquis. Vt libet: sed planè gaudeo, quoniam τὸ νεμεσᾶν interest τοῦ φθονεῖν. Vale.

CICERO ATTICO. S. 20 5

SATVRNALIBVS manè se mihi Pindentissæ dediderunt septimo & quinquagesimo die, postquam oppugnare eos cœpimus. Qui (malum) isti Pindentissæ? qui sunt? inquies: nomen audiui nunquam. Quid ego faciam? non potui Ciliciam, Ætoliam, aut Macedoniam reddere. Hoc iã 10 sic habeto, nec hoc exercitu hîc tanta negotia geri potuisse. quæ cognosce ἐν ἐπιτομῇ: sic enim concedis mihi proximis literis. Ephesum vt venerim, nosti, qui etiam mihi gratulatus es illius diei celebritate, qua nihil me vnquã delectauit magis. Inde oppidis his, quę erant, mirabiliter accepti, Laodi- 15 ceam prid. cal. Sex. venimus. ibi morati biduum, perillustres fuimus, honorificisque verbis omneis iniurias reuellimus superiores, quod idem dein Apameæ quinque dies morati, Synnadis triduũ, Philomeli quinq; dies, Iconii decem fecimus. nihil ea iurisdictione æquabilius, nihil lenius, nihil 20 grauius. Inde ad castra veni a. d. VII. calend. Septemb. ad III. exercitum lustraui apud Iconium. Ex his castris cùm graues de Parthis nuntii venirent, perrexi in Ciliciam per Cappadociæ partem eam, quæ Ciliciam attingit, eo cõsilio vt Armenius Artauasdes, & ipsi Parti Cappadocia se ex- 25 cludi putarent. Cùm dies quinque ad Cybistra Cappadocię castra habuissem, certior sum factus Parthos ab illo aditu Cappadociæ longè abesse, Ciliciæ magis imminere. Itaque confestim iter in Ciliciam feci per Tauripylas: Tarsum veni a. d. III. non. Octob. inde ad Amanum contendi, qui Syriã 30 à Cilicia aquarum diuortio diuidit: qui mons erat hostium plenus sempiternorum. Hic a. d. III. id. Octobr. magnum numerum hostium cecidimus. castella munitissima nocturno Pontini aduentu, nostro matutino cepimus, incendimus: imperatores appellati sumus. Castra paucos post dies 35 habuimus, ea ipsa, quæ contra Darium habuerat apud Issum Alexander imperator haud paulò melior, quàm aut tu aut ego. Ibi dies quinque morati, direpto & vastato Amano inde discessimus. Interim (scis enim quædam πανικὰ dici, item

item τὰ κενὰ τοῦ πολέμου) rumore aduẽtus nostri & Cassio, qui Antiochia tenebatur, animus accessit, & Parthis timor iniectus est. Itaque eos cedenteis ab oppido Cassius insecutus, rẽ bene gessit: qua in fuga magna autoritate Osaces dux Parthorum vulnus accepit, eoque interiit paucis pòst diebus. Erat in Syria nostrum nomen in gratia. Venit interim Bibulus: credò, voluit appellatione hac inani nobis esse par. In eodem Amano cœpit laureolam in mustaceo quærere. At ille cohortem primam totam perdidit, centurionemque primipili nobilem sui generis Asinium Dentonem, & reliquos cohortis eiusdem, & Sex. Lucilium T. Gauii Cœpionis locupletis, & splendidi hominis filium, tribunum milit. sanè plagam odiosam acceperat cùm re, tum tempore. Nos Pindenissum, quod oppidum munitissimum Eleutherocilicum omnium memoria in armis fuit (feri homines, & acres, & omnibus rebus ad defendendum parati) cinximus vallo & fossa, aggere maximo, vineis, turre altissima, magna tormẽtorum copia, multis sagittariis, magno labore, apparatu, multis sauciis nostris, incolumi exercitu negotium confecimus. Hilara sanè Saturnalia. militibus quoq;, equis exceptis, reliquam prædam concessimus. mancipia venibant Saturnalibus tertiis. Cùm hæc scribebam in tribunali, res erat ad H-S. CXX. Hinc exercitum in hyberna agri malè pacati deducendũ Quinto fratri dabam: ipse me Laodiceam recipiebam. Hæc adhuc: sed ad præterita reuertamur. Quòd me maximè hortaris, & quod pluris est, quàm omnia, in quo laboras, vt etiam Ligurino μώμῳ satisfaciam: moriar, si quic quam fieri potest elegantius. Nec tamẽ ego hanc continentiam appello, quæ virtus voluptati resistere videtur. Ego in vita mea nulla vnquam voluptate tanta sum affectus, quanta afficior hac integritate. nec me tam fama, quæ summa est, quàm res ipsa delectat. Quid quæris? fuit tanti: me ipse non noram: nec satis sciebam, quid in hoc genere facere possem: rectè πεφυσίωμαι: nihil est præclarius. Interim hæc λαμπρά. Ariobarzanes opera mea viuit, regnat. ἐν παρόδῳ, consilio, & autoritate, & quòd insidiatoribus eius ἀπρόσιτον me non modò ἀδωροδόκητον præbui, regem regnumque seruaui. Intereà è Cappadocia ne pilum quidem. Brutum abiectum, quantum potui, excitaui, quem nõ minùs amo, quàm

tu. pene dixi, quàm te. Atque etiam spero toto anno imperii nostri teruntium sumptus in prouincia nullum fore. Habes omnia. Nunc publice literas Romam mittere parabam. vberiores erunt, quàm si ex Amano misissem. at te Romæ nõ fore? sed est totum, quid calend. Martiis futurũ sit. Vereor enim, ne cùm de prouincia agetur, si Cæsar resistet, nos retineamur. his tu si adesses, nihil timerem. Redeo ad vrbana: quæ ego diu ignorans ex tuis iucundissimis literis a. d. v. cal. Ian. denique cognoui. eas diligentissimè Philogenes libertus tuus curauit per longa & nõ satis tuta via perferendas. Nam quas Lenii pueris scribis datas, non acceperam. Iucundè de Cæsare, & quæ senatus decreuit; & quæ tu speras: quibus ille si cedit, salui sumus. Incẽdio Pletoriano quòd Leius adustus est, minùs molestè fero. Luceius de Q. Crassio cur tam vehemens fuerit, &, quid actum sit, aueo scire. Ego cùm Laodiceam venero, Quinto sororis tuæ filio togam puram iubeor dare: cui moderabor diligentiùs. Deiotarus, cuius auxiliis magnis vsus sum, ad me, vt scripsit, cum Ciceronibus Laodiceam venturus erat. Tuas etiam Epeiroticas expecto literas, vt habeam rationem non modò negotii, verùm etiam otii tui. Nicanor in officio est, & à me liberaliter tractatur: quẽ vt puto, Romam cum literis publicis mittam, vt & diligentiùs perferantur, & idem ad me certa de te & à te referat. Alexis quòd mihi toties salutem adscribit, est gratum. sed cur non suis literis idem facit, quòd meus ad te Alexis facit? Phemio quæritur κέρας. Sed hæc hactenus. Cura vt valeas. & vt sciam quando cogites Romam. Etiam atq; etiam vale. Tua, tuósque Thermo & præsens Ephesi diligentissimè cõmendaram, & nunc per literas: ipsúmque intellexi esse perstudiosum tui. Tu velim, quod anteà ad te scripsi de domo Pammenis, des operam, vt quod tuo, meoque beneficio puer habet, cures, ne qua ratione conuellatur: vtrique nostrûm existimo, tum mihi erit pergratum. Vale.

CICERO ATTICO S. 21

TE in Epeirũ saluum venisse, & vt scribis, ex sententia nauigasse, vehementer gaudeo: nõ esse Romæ meo tempore pernecessario, submolestè fero. Hoc me tamen consolor; quòd non spero te istic iucundè hyemare, & libenter requiescere. Cassius frater Q. Cassii familiaris tui prudentioreis illas

illas literas miserat (de quib. tu ex me requiris quid sibi voluerint) quàm eas, quas postea misit quib. per se scribit cõfectum esse Parthicum bellum. Recesserant illi quidem ab Antiochia ante Bibuli aduentum, sed nullo nostro εὐημερήματι: hodie verò hyemant in Cyrrhestica: maximumq; bellum impendet. Nam & Orodes regis Parthorum filius in prouincia nostra est: nec dubitat Deiotarus, cuius filio pacta est Artauasdis filia (ex quo sciri potest) quin cum omnib. copiis ipse prima æstate Euphratem transiturus sit. Quo autem die Cassii literæ victrices in senatu recitatæ sunt, id est, non. Oct. eodẽ meæ tumultum nunciantes. Axius noster ait nostras authoritatis plenas fuisse: illis negat creditum. Bibuli nondum erant allatæ: quas certò scio plenas timoris fore. Ex his rebus hoc vereor, ne cùm Pompeius propter metum rerum nouarum nusquam dimittatur, Cæsari nullus honos à senatu habeatur: dum hic nodus expediatur, non putet senatus, nos, antè quàm successum sit, oportere decedere: nec in tanto motu rerũ, tantis prouinciis singulos legatos præesse. Hîc, ne quid mihi prorogetur, quod ne intercessor quidem sustinere possit, horreo: atque eò magis, quòd tu abes, qui consilio, gratia, studio, multis rebus occurreres. Sed dices meipsum mihi solicitudinem struere. Cogor: & velim, ita sit: sed omnia metuo: etsi bellum ἀκροπλῶτον habet illa tua epistola, quam dedisti nauseans Bothroto. TIBI, vt video, & spero, nulla ad decedendum mora: mallem, Vt video: nihil opus fuit, Vt spero. Acceperam autem satis celeriter Iconii per publicanorum tabellarios à Lentuli triumpho datas. in his γλυκύπικρον illud confirmas, moram mihi nullam fore: deinde addis, si quid secus, te ad me esse venturum. Pungunt me dubitationes tuæ: simul & vides, quas acceperim literas: nam quàs Hermoni centurioni Scamulæ ipse scribis te dedisse, non accepi. Lenii pueris te dedisse, sæpè ad me scripseras: eas Laodiceæ denique, cùm eò venissem, III. id. Feb. Lenius mihi reddidit, datas a. d. X. cal. Oct. Lenio tuas cõmendationes & statim verbis, & re aliquo tempore probabo. Hæ literæ cætera vetera habebant: vnum hoc nouum de Cibyratis pantheris. Multùm te amo, quòd respondisti M. Octauiò, te nõn putare. sed posthac omnia, quæ certa non erunt, pro certo negato. Nos enim & nostra sponte

bene firmi, & mehercule authoritate tua inflammati vicimus omnes (hoc tu ita reperies) cùm abstinentia, tum iustitia, facilitate, clementia. Caue putes quicquã homines magis vnquam esse miratos, quàm nullum teruntium, me obtinente prouinciam, sumptus factum esse, nec in rempublic. 5
nec in quenquam meorum, præterquàm in L. Tullium legatum. Is cæteroqui abstinens (sed Iulia lege transitans, semel tamen in diem, non, vt alii solebant, omnibus vicis: præter eum semel, nemo accepit) facit vt mihi excipiendus sit, cùm teruncium nego sumptus factum: præter eum accepit 10
nemo. Has à nostro Q. Titinio sordeis accepimus. Ego æstiuis confectis, Quintum fratrem hybernis, & Ciliciæ præfeci. Q. Volusium tui Tiberii generum certum hominem, sed mirificè abstinentem misi in Cyprum, vt ibi pauculos dies esset: nec ciues Romani, pauci, qui illic negotiantur, ius sibi 15
dictum negarent: nam euocari ex insula Cyprios non licet. Ipse in Asiam profectus sum Tarso non. Ianuar. non mehercule dici potest, qua admiratione Ciliciæ ciuitatum, maximéque Tarsensium. Posteà verò quàm Taurum transgressus sum, mirifica expectatio Asiæ nostrarũ diœcesium: quæ 20
sex mensibus imperii me inullas meas acceperat literas, nũquam hospitem viderat. Illud autem tempus quotannis ante me fuerat in hoc quæstu. ciuitates locupletes, ne in hyberna milites reciperent, magnas pecunias dabant: Cyprii talenta Atttica cc. qua ex insula (non ὑπερβολικῶς, sed verissi- 25
mè loquor) nummus nullus me obtinente erogabatur. Ob hæc beneficia, quibus illi obstupescunt, nullos honores mihi, nisi verborũ, decerni sino: statuas, fana, τέθριππα prohibeo: nec sum in vlla alia re molestus ciuitatibus, sed fortasse tibi, qui hæc prædicem de me. perfer, si me amas: tu enim 30
me hæc facere voluisti. Iter igitur ita per Asiam feci, vt etiam fames, qua nihil miserius est, quæ tum erat in hac mea Asia (messis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit: quacunque iter feci, nulla vi, nullo iudicio, nulla contumelia, authoritate, & cohortatione perfeci, vt & Græci, & ciues Romani, qui 35
frumentum compresserant, magnum numerũ populis pollicerentur. idib. Febr. quo die has literas dedi, forum instituerani agere Laodiceæ Cibyraticum, & per Apameense: ex id. Mart. ibidem Synnadense, Pamphilium tũ Phemio dispiciam

ciam κίλικας, Aonium, Iſauricum: ex idib. Maii in Ciliciam: vt ibi Iunius conſumatur, velim tranquillè à Parthis. Quintilis, ſi erit vt volumus, in itinere eſt per prouinciam redeuntibus conſumẽdus. Venimus enim in prouinciam Laodiceã

5 Sulpitio, & Marcello coss. prid. cal. Sext. inde nos oportet decedere a. d. IIII. calen. Sext. Primùm contendam à Quinto fratre, vt ſe præfici patiatur: quod & illo, & me inuitiſsimo fiet: ſed aliter honeſtè fieri non poteſt: prȩſertim cùm virum optimum Pontinum ne nunc quidem retinere poſsim:

10 rapit enim hominem Poſthumius Romam, fortaſſe etiam Poſthumia. Habes conſilia noſtra. nunc cognoſce de Bruto. Familiareis habet Brutus tuus quoſdam creditores Salaminiorum: ex Cypro M. Scaptium, & P. Matinium, quos mihi maiorem in modum commendauit. Matinium non noui.

15 Scaptius ad me in caſtra venit. Pollicitus ſum curaturum me Bruti cauſſa, vt ei Salaminii pecuniam ſoluerẽt: egit gratias. præfecturam petiuit: negaui me cuiquam negotianti dare: quod idem tibi oſtenderam. Cn. Pompeio petenti probarã inſtitutum meum. quid dicam Torquato in Lenio tuo? mul-

20 tis aliis? ſi præfectus vellet eſſe ſyngraphæ cauſſa, me curaturum vt exigeret: gratias egit, diſceſsit. Appius noſter turmas aliquot equitum dederat huic Scaptio, per quas Salaminios coerceret, & eundem habuerat præfectum: vexabat Salaminios: ego equites ex Cypro decedere iuſsi: moleſtè tu-

25 lit Scaptius. Quid multa? vt ei fidem meam præſtarem, cùm ad me Salaminii Tarſum veniſſent, & vnâ Scaptius, imperaui vt pecuniam ſoluerent: multa de ſyngrapha, de Scaptii iniuriis: negaui me audire: hortatus ſum, petiui etiam pro meis in ciuitatem beneficiis, vt negotium conficerent: deni-

30 que dixi me coacturum. Homines non modò non recuſare, ſed etiam hoc dicere, ſe à me ſoluere: quod enim prætori dare conſueſſent, quoniam ego nõ acceperam, ſe à me quodammodò dare: atq; etiam minus eſſe aliquantò in Scaptii nomine, quàm in vectigali prætorio. Collaudaui homines:

35 rectè, inquit Scaptius: ſed ſubducamus ſummam. Interim cum ego in edicto translatitio centeſimas me obſeruaturũ haberem cum anatociſmi anniuerſario: ille ex ſyngrapha poſtulabat IIII. Quid ais, inquam? poſſumne cõtra meum edictum? At ille profert S. C. Lentulo, Philippoque coss. vt

qui Ciliciam obtineret, ius ex illa syngrapha diceret. Cohorrui primò: etenim erat interitus ciuitatis: reperio duo S.C. iisdem coss. de eadem syngrapha. Salaminii cùm Romæ versuram facere vellent, non poterant, quòd lex Gabinia vetabat. Tum ii Bruti familiares, freti gratia Bruti dare volebant, si sibi S.C. caueretur. Fit gratia Bruti S.C. vt néve Salaminiis, néve qui eis dedisset, fraudi esset. pecuniam numerarunt: & posteà venit in mentem fœneratoribus nihil se iuuare illud S.C. quòd ex syngrapha ius dici lex Gabinia vetaret. tum fit S.C. vt & ea syngrapha esset, quàm cæteræ, sed vt eodem. Cùm hæc disseruissem, seducit me Scaptius: ait se nihil contradicere, sed illos putare talenta CC. se debere: ea se velle accipere: debere autem illos paulò minùs: rogat, vt eos ad CC. perducam. Optimè, inquam. Voco illos ad me, remoto Scaptio. Quid vos? quantum, inquam, debetis? Respondent, CVI. Refero ad Scaptium: homo clamare. Quid opus est, inquam? rationes cõferatis. Assidunt: subducunt ad numum: conuenit. Illi se numerare velle: vrgere, vt acciperet. Scaptius me rursus seducit: rogat vt rem sic relinquam. Dedi veniã homini impudenter petenti: Græcis querentibus, & vt in Fano deponerent postulantibus, nõ concessi. Clamare omnes qui aderant, nihil impudẽtius Scaptio, qui centesimis cum anatocismo cõtentus non esset: alii, nihil stultius. Mihi autẽ impudens magis, quàm stultus videbatur. nã aut bono nomine centesimis contentus erat, aut non bono quaternas centesimas sperabat. Habes meam caussam: quæ si Bruto non probatur, nescio cur illum amemus: sed auunculo eius certè probabitur: præsertim cùm S.C. modò factum sit, puto postquàm tu es profectus, in creditorum caussa, vt centesimæ perpetuo fœnore ducerentur. Hoc quid intersit, si tuos digitos noui, certè habes subductum: in quo quidem ὁδοῦ πάρεργον. Luceius M.F. queritur apud me per literas, summum esse periculum, ne culpa senatus his decretis res ad tabulas nouas perueniat. Commemorat quid olim mali C. Iulius fecerit, cùm dieculam duxerit: nunquam respu. plus. Sed ad rem redeo. Meditare aduersus Brutum caussam meam, si hæc caussa est, contra quam nihil honestè dici potest, præsertim cùm integram rem, & caussam reliquerim. Reliqua sunt domestica. De ἐνδομύχῳ probo idẽ, quod tu, Posthumiæ

filio,

filio, quoniã Pontidia nugatur: ſed vellem adeſſes. A Quinto fratre his menſibus nihil expectaris: Nam Taurus propter niueis ante menſem Iunium tranſiri non poteſt. Thermum, vt rogas, creberrimis literis fulcio. P. Valerium negat
5 habere quicquam Deiotarus rex, eumq; ait à ſe ſuſtentari. Cùm ſcies Romæ intercalatum ſit, nécne, velim ad me ſcribas certum, quo die myſteria futura ſint. Literas tuas minùs paulò expecto, quàm ſi Romæ eſſes, ſed tamẽ expecto. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad

T. Pomponium Atticum,

LIBER VI.

ACcepi tuas literas a.d. quintum Terminalia Laodiceæ, quas legi libentiſſimè, pleniſſimas amoris, humanitatis, officii, diligentiæ. Iis igitur reſpondebo, ſic enim poſtulas: nec οἰκονομίαν meã inſtitutã, ſed ordinẽ conſeruabo tuum. Recentiſſimas à Cybiſtris te meas literas habere ais a.d. x. cal. Octob. datas, & ſcire vis, tuas ego quas acceperim. Omneis ferè, quas commemoras, præter eas, quas ſcribis Lentuli pueris & Equotutico, & Brundiſio datas. Quare nõ οἴχεται tua induſtria, quod vereris: ſed præclarè ponitur: ſi quidem id egiſti, vt ego delectarer, nam nulla re ſum delectatus magis. Quòd meam βαθύτητα in Appio tibi, libertatem etiã in Bruto probo, vehementer gaudeo. ac putaram ſecus. Appius enim ad me ex itinere bis, térve ὑπομεμψιμοίρους literas miſerat, quòd quædam à ſe conſtituta reſcinderem. Vt ſi medicus, cùm ægrotus alii medico traditus ſit, iraſci velit

ei medico. qui ſibi ſucceſſerit, ſi, quæ ipſe in curando conſtituerit, mutet ille: ſic Appius, cùm ἐξ ἀφαιρέσεως prouinciam curarit, ſanguinem miſerit, quicquid potuit detraxerit, mihi tradiderit enectam: προσανατρεφομένην eam à me non libenter videt, ſed modò ſuccenſet, modò gratias agit. Nihil enim à me fit cum vlla illius contumelia: tantummodò diſſimilitudo meę rationis offendit hominem. Quid enim poteſt eſſe tam diſſimile, quàm illo imperante exhauſtam eſſe ſumptibus, & iacturis prouinciam: nobis eam obtinẽtibus nummum nullum eſſe erogatum nec priuatim, nec publicè? Quid dicam de illius præfectis, comitibus, legatis, etiam de rapinis, de libidinibus, de contumeliis? Nunc autẽ domus mehercule nulla tanto conſilio, aut tanta diſciplina gubernatur, aut tã modeſta eſt, quàm noſtra tota prouincia. Hanc nonnulli amici Appii ridiculè interpretantur: qui me iccirco putent bene audire velle, vt ille malè audiat: & rectè facere non meæ laudis, ſed illius contumeliæ cauſſa. ſin Appius (vt Bruti literæ, quas ad te miſit, ſignificabant) gratias nobis agit, non moleſtè fero; ſed tamen eo ipſo die, quo hæc ante lucem ſcribebam, cogitabã eius multa iniquè conſtituta, & acta tollere. Nunc venio ad Brutum, quem ego omni ſtudio te autore ſum complexus, quẽ etiã amare cœperam: ſed dico, reuocaui me, ne te offenderẽ. noli.n.putare me quicquam maluiſſe, quàm vt mandatis, facere: nec vlla de re plus laboraſſe. Mandatorũ autem mihi libellũ dedit: iiſdemq; de reb. tu mecum egeras. Omnia ſum diligentiſſimè perſecutus. Primùm ab Ariobarzane ſic contendi, vt talenta, quæ mihi pollicebatur, illi daret. Quoad mecum rex fuit, per bono loco res fuit: pôſt à Pompeii procuratoribus ſexcentis premi cœptus. Pompeius autẽ cũ ob cęteras cauſas plus poteſt vnus quàm cæteri omnes, tũ quòd putatur ad bellũ Parthicũ eſſe venturus. Ei tamẽ ſic nunc ſoluitur, triceſimo quoq; die talenta Attica XXXIII. & hoc ex tributis. Nec id ſatis efficitur in vſuram menſtruã, ſed Cneus noſter clemẽter id fert: ſorte caret: vſura, nec ea ſolida, contentus eſt. Alii neq; ſoluit quicquam, nec poteſt ſoluere: nullum enim ærarium, nullũ vectigal habet, Appii inſtituto tributa imperat: ea vix, in fœnus Pompeii quod ſatis ſit, efficiunt. Amici regis duo, trésve perdiuites ſunt; ſed ii ſuum tam diligenter tenent, quàm ego, aut

aut tu. Equidem non desino tamen per literas rogare, suadere, accusare regem. Deiotarus etiam mihi narrauit, se ad eum legatos misisse de re Bruti: eos sibi responsum retulisse, illum non habere: & mehercule ego ita iudico. Nihil illo
5 regno spoliatius, nihil rege egentius: itaque aut tutela cogito me abdicare, aut, vt pro Glabrione Scæuola, fœnus & impendium recusare. Ego tamen quas per te Bruto promiseram præfecturas, M. Scaptio, & L. Gauio, qui in regno rem Bruti procurabant, detuli: nec enim in prouincia mea ne-
10 gotiabantur. Tu autem meministi nos sic agere, vt, quot vellet, præfecturas sumeret, dum ne negotiatori: duas ei præterea dederam: sed ii, quibus petierat, de prouincia decesserant. Nunc cognosce de Salaminiis, quod video tibi etiam nouum accidisse, tanquam mihi: nunquam enim ex illo
15 audiui, illam pecuniam esse suam. Quinetiam libellũ ipsius habeo, in quo est, Salaminii pecuniam debent M. Scaptio, & P. Matinio familiaribus meis. Eos mihi commendat: adscribit etiam, & quasi calcar admouet, intercessisse à se pro iis magnam pecuniam. Confeceram vt soluerent centesimis
20 sexennii ductis cum renouatione singulorum annorum. At Scaptius quaternas postulabat. Metui, si impetrasset, ne tu ipse me amare desineres: nam ab edicto meo recessissem & ciuitatem in Catonis, & ipsius Bruti fide locatam, meisque beneficiis ornatam funditus perdidissem. Atque hoc tempo-
25 re ipso impingit mihi epistolam Scaptius Bruti, rem illam suo periculo esse. quod nec mihi vnquam Brutus dixerat, nec tibi: etiam vt præfecturam Scaptio deferrem. id verò per te exceperamus, ne negotiatori. Quòd si cuiquam, huic tamen non, fuerat enim præfectus Appio, & quidem habue-
30 rat turmas equitum, quibus inclusum in curia senatum Salamine obsederat: vt fame senatores quinque morerentur. Itaque ego, quo die tetigi prouinciam, cùm mihi Cyprii legati Ephesum obuiam venissent, literas misi, vt equites ex insula statim decederent. His de causis credo Scaptium ini-
35 quius de me aliquid ad Brutum scripsisse. Sed tamẽ hoc sum animo: si Brutus putabit me quaternas centesimas oportuisse decernere, qui in tota prouincia singulas obseruarem, itaque edixissem, idque etiam acerbissimis fœneratoribus probaretur: si præfecturam negotiatori denegatam quere-

tur, quod ego Torquato nostro in tuo Lenio, Pompeio ipsi in Sex. Statio negaui, & iis probaui: si equites deductos moleste feret, accipiam equidem dolorē, mihi illum irasci, sed multò maiorem, non esse eum talem, qualem putassem. Illud quidem fatebitur Scaptius, me ius dicente, sibi omnem pecuniam ex edicto meo auferendi potestatem fuisse. Addo etiam illud, quod vereor tibi ipsi vt probem: consistere vsura debuit, quæ erat in edicto meo: deponere volebant: impetraui ab Salaminiis vt silerent. Veniam illi quidem mihi dederunt: sed quid iis fiet, si huc Paulus venerit? Sed totum hoc Bruto dedi, qui de me ad te humanissimas literas scripsit: ad me autem etiam cùm rogat aliquid, cōtumaciter, arroganter, ἀκοινωνήτως solet scribere. Tu autem velim ad eum scribas de his rebus, vt sciā quomodo hæc accipiat: facies enim me certiorem. Atque hoc superioribus literis ad te diligenter perscripseram: sed planè te intelligere volui, mihi non excidisse illud, quod tu ad me quibusdam literis scripsisses, si nihil aliud de hac prouincia, nisi illius beneuolentiam deportassem, mihi id satis esse. Sit sanè, quoniam ita tu vis: sed tamen cum eo, credo, quod sine peccato meo fiat. Igitur meo decreto soluatur æs Scaptio: statim quàm id rectum sit, tu iudicabis: ne ad Catonem quidem prouocabo. Sed noli me putare ἐγκελεύσματα illa tua abiecisse, quæ mihi in visceribus hærent. Flens mihi meam famam commendasti. quæ epistola tua est in qua mentionem non facias? itaque irascetur qui volet, patiar: τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ: præsertim cùm ex libris tanquam prædibus me ipse obstrinxerim: quos tibi tam valdè probari gaudeo: è quibus vnum ἱστορικὸν requiris de Cn. Flauio Cn. F. Ille verò ante decemuiros non fuit, quippe qui ædilis Curulis fuerit, qui magistratus multis annis post decemuiros institutus est. Quid ergo profecit, quòd protulit fastos? Occultatam putant quodam tempore istam tabulam, vt dies agendi peterentur à paucis. Nec verò pauci sunt authores, Cn. Flauium scribam fastos protulisse, actionesq; composuisse: ne me hoc, vel potius Africanū (is enim loquitur) cōmentum putes. οὐκ ἔλαθες illud de gestu histrionis tu scelestè suspicaris, ego ἀφελῶς scripsi. De me imperatore scribis te ex Philotimi literis cognouisse: sed credo te, iā in Epeiro cùm esses, binas meas de omnib. rebus accepisse,

vnas

vnas à Pindeniſſo capto, alteras à Laodicea, vtraſq; tuis pueris datas: quibus de rebus propter caſum nauigandi per binos tabellarios miſi Romam literas publicè. De Tullia mea tibi aſſentior: ſcripſiq; ad eam, & ad Terentiam, mihi placere: tu enim ad me iam antè ſcripſeras. Ac vellem te in tuũ veterem gregem retuliſſes. Correcta verò epiſtola Memmiana nihil negotii fuit: multò enim malo hunc à Pontidia, quàm illum à Seruilia. Quare adiunges Aufium noſtrum, hominem ſemper amantem mei, nũc credo eò magis, quòd debet etiam fratris Appii amorem erga me cum reliqua hereditate creuiſſe: qui declarauit, quanti me faceret, cùm ſæpè, tum in Burſa. næ tu me ſolicitudine magna liberaris. Furnii exceptio mihi non placet: nec ego vllum aliud tempus timeo, niſi quod ille ſolum excipit: ſed ſcriberem ad te de hoc plura, ſi Romæ eſſes. In Pompeio te ſpem omnem otii ponere non miror: ita res eſt: remouendumque cenſeo illud, DISSIMVLANTEM. Sed enim οἰκονομία ſi perturbatior eſt, tibi aſſignato: te enim ſequor σχεδιάζοντα. Cicerones pueri amant inter ſe, diſcunt, exercentur: ſed alter, vti dixit Iſocrates in Ephoro, & Theopompo, frenis eget, alter calcaribus. Quinto togam puram Liberalibus cogitabam dare: mandauit enim pater: ea ſic obſeruabo, quaſi intercalatum non ſit. Dionyſius mihi quidem in amoribus eſt, pueri autem aiunt, eum furenter iraſci: ſed homo nec doctior, nec ſanctior fieri poteſt, nec tui meiq; amãtior. Thermum, Syluium verè audis laudari, valdè ſe honeſtè gerunt. Adde M. Nonium, Bibulum, me ſi voles. Iam Scrofa vellem haberet vbi poſſet: eſt enim lautum negotium. cæteri infirmant πολίτευμα Catonis. Hortenſio quòd cauſam meam commendas, valde gratum. De Amiano, ſpei nihil putat eſſe Dionyſius. Terentii nullum veſtigium agnoui. Meragenes certè periit. feci iter per eius poſſeſſionem, in qua animal reliquum nullum eſt. Hæc non nôram tum cùm Democrito tuo collocutus ſum. Roſii cauſam mandaui. Sed heus tu, quid cogitas infelicitatis? lancibus, & ſplẽdidiſſimis caniſtris, oluſculis nos ſoles paſcere. Quid te in vaſis fictilibus appoſiturũ putem? κέρας Phemio mandatũ eſt: reperietur, modò aliquid illo dignum canat. Parthicum bellum impendet. Caſſius ineptas literas miſit, necdum Bibuli erant

allatæ: quibus recitatis, puto fore, vt aliquando commoueatur senatus. Equidem sum magna animi perturbatione. si, vt opto, non prorogatur nostrum negotium, habeo Iunium, & Quintilem in metu. esto, duos quidem menses sustinebit Bibulus. Quid illo fiet, quem reliquero? præsertim si fratrem? quid de me autem, si non tam citò decedo? Magna turba est. mihi tamen cum Deiotaro cõuenit, vt ille in meis castris esset cum suis copiis omnibus: habet autem cohortes quadringenarias, nostra armatura x x x. equitum ∞ ∞. erit ad sustentandum, quoad Pompeius veniat: qui literis, quas ad me mittit, significat suum negotiũ illud fore. Hyemant in nostra prouincia Parthi. expectatur ipse Orodes. Quid quæris? aliquantum est negotii. De Bibuli edicto nihil noui præter illam exceptionem, de qua tu ad me scripseras, NIMIS graui præiudicio in ordinem nostrum. Ego tamen habeo ἰσοδυναμοῦσαν, sed tectiorem ex Q. Mutii P. F. edicto Asiatico, EXTRA quam si ita negotium gestum est, vt eo stari non oporteat, ex fide bona: multaq; sum secutus Scęuolæ: in iis illud, in quo sibi libertatem censent Græci datã, vt Græci inter se disceptent suis legibus. Breue autem dictũ est propter hanc meam διαίρεσιν, quòd duob. generibus edicendum putaui. quorum vnum est prouinciale, in quo est de rationibus ciuitatum, de ære alieno, de vsura, de syngraphis, in eodem omnia de publicanis: alterum, quod sine edicto satis commodè transigi non potest, de hæreditatum possessionibus, de bonis possidendis, vendendis, magistris faciundis: quę ex edicto & postulari, & fieri solent. Tertium, de reliquo iure dicũdo ἄγραφον reliqui. Dixi me de eo genere mea decreta ad edicta vrbana accommodaturum: itaque curo, & satisfacio adhuc omnibus: Græci verò exultant, quod peregrinis iudicibus vtuntur. Nugatoribus quidem, inquies. Quid refert? tamen se αὐτονομίαν adeptos putãt: nostri enim, credo, graueis habent Turpionem sutorium, & Vectiũ mancipem. De publicanis quid agam, videris quærere: habeo in deliciis, obsequor, verbis laudo, orno, efficio, ne cui molesti sint, τὸ παραδοξότατον, vsuras eorum, quas pactionibus adscripserat, seruauit etiam Seruilius. Ego sic. diem statuo satis laxam, quam antè si soluerint, dico me centesimas ducturum; si non soluerint, ex pactione. Itaque & Græci soluunt tolera-

tolerabili fœnore, & publicanis res est gratissima, si illa iam habent: pleno modio verborum honorem, inuitationem crebram. Quid plura? sunt omnes ita mihi familiares, vt se quisque maximè putet. sed tamen μηδὲν αὐτοῖς: scis reliqua.
5 De statua Africani, ὢ πραγμάτων ἀσυγκλώστων. sed me ipsum delectauit in tuis literis. Ain' tu? Scipionem hic Metellus proauum suum nescit censorem fuisse? Atqui nihil habuit aliud inscriptum, nisi, censor, ea statua, quæ ad Opis apertè posita in excelso est. In illa autem, quæ est ad Πολυδεύκους in-
10 scriptum est COS. quam esse eiusdem, status, amictus, annulus, imago ipsa declarat. At hercule ego cùm in turma inauratarum equestrium, quas hic Metellus in Capitolio posuit, animaduertissem in Serapionis subscriptione, Africani imaginem, erratum fabrile putaui. nunc video Metelli
15 ἀνιστορησίαν turpem. nam illud de Flauio, & fastis, si secus est, commune erratum est, & tu bellè ἠπόρησας, & nos publicam propè opinionē secuti sumus, vt multa apud Græcos. Quis enim non dixit; Εὔπολιν τὸν τῆς Ἀρχαίας ab Alcibiade nauigante in Siciliam deiectum esse in mare? Redarguit Erato-
20 sthenes. affert enim quas ille post id tempus fabulas docuerit. Num idcirco Duris Samius, homo in historia diligens, quòd cùm multis errauit, irridetur? Quis Zaleucum leges Locris scripsisse non dixit? num igitur iacet Theophrastus, si id à Timæo tuo familiari reprehensum est? Sed nescire
25 proauum suum censorem non fuisse, turpe est: præsertim cùm post eum consul nemo Cornelius, illo viuo, censor fuerit. Quod de Philotimo, & de solutione H-S. XXDC. scribis, Philotimum circiter Calend. Ian. in Chersonesum audio venisse. ac mihi ab eo nihil adhuc. Reliqua mea Camillus scri-
30 bit se accepisse: ea quæ sint nescio, & aueo scire: sed hæc posteriùs, & coràm fortasse commodiùs. Illud me, mi Attice, in extrema ferè parte epistolæ commouit. scribis enim sic τὸ λοιπόν; Deinde me obsecras amantissimè, ne obliuiscar vigilare, & vt animaduertam, quæ fiant. Nunquid, de quo in-
35 audisti? etsi nihil eiusmodi est, πολλοῦ γε καὶ δεῖ: nec enim me fefellisset, nec fallet: sed ista admonitio tua tam accurata nescio quid mihi significare visa est. De M. Octauio iterum tibi rescribo, te illi probè respondisse. paulò vellē fidentiùs. nam Cælius libertū ad me misit, & literas accuratè scriptas,

& de pantheris & de ciuitatibus. Rescripsi alteram, me moleste ferre, si ego in tenebris laterem, nec audiretur Romæ nullum in mea prouincia nummũ, nisi in æs alienum, erogari: docuique nec mihi conciliare pecuniam licere, nec illi capere: monuique eum, quem planè diligo, vt cùm alios accusasset, cautius viueret. Illud autem alterum alienum esse existimatione mea, Cibyratas imperio meo publicè venari. Lepta tua epistola gaudio exultat: etenim scripta bellè est, meq; apud eum magna in gratia posuit. Filiola tua gratum mihi fecit, quòd tibi diligenter mandauit, vt mihi salutem adscriberes: gratum etiam Pilia; sed illa officiosius, quòd mihi, quem iampridem nunquam vidit. Igitur tu quoque salutem vtrique adscribito. Literas daturus pridie calend. Ianuar. suauem habui recordationem clarissimi iurisiurandi: quod ego non eram oblitus: magnus enim prætextatus illo die fui. Habes ad omnia, non vt postulasti, χρύσεα χαλκείων, sed paria paribus respondimus. Ecce autem alia pusilla epistola, quam non relinquam ἀναντιφώνητον. Bene mehercule potuit Lucceius Tusculanum, nisi fortè: solet enim, cum suo tibicine. & velim scire quis sit status eius. Lentulum quidem nostrum, præter Tusculanum, proscripsisse audio: Cupio hos expeditos videre, cupio etiam Sestium: addes etiam iis Cælium. quibus omnibus est, αἰδέσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. De Memmio restituendo, vt Curio cogites, te audisse puto. De Egnatii Sidicini nomine, nec nulla nec magna spe sumus. Pinarium quem mihi commendas, diligentissimè Deiotarus curat, grauiter ægrum. Respondi etiam minori. Tu velim, dum ero Laodiceæ, id est, ad id. Maii, quàm sæpissimè mecũ per literas colloquare: & cùm Athenas veneris (iam enim sciemus de rebus vrbanis, de prouinciis, quæ omnia in mensem Martium sunt collata) vtique ad me tabellarios mittas. Sed heus tu Genuarios à Cæsare per Herodem, talenta Attica L. extorsistis? in quo, vt audio, magnum odium Possidonii suscepistis: putat enim suos nummos vos comedisse, Cæsarem in Marathone reædificando diligentiorem fore. Hoc ego ex P. Vedio magno nebulone, sed Pompeii tamen familiari audiui. Hic Vedius venit mihi obuiã cum duobus essedis, & rheda equis iuncta, & lectica & familia magna: pro qua si Curio legem pertu-

pertulerit. H-S. centena pendat neceſſe eſt. Erat prætereà cynocephalus in eſſedo, nec deerant onagri, nunquam vidi hominem nequiorem. ſed extremum audi. Diuerſatus eſt Laodiceæ apud Pompeium Vindullum: ibi ſua diſpoſuit, cùm ad
5 me profectus eſt: moritur interim Vindullus; quæ res ad Magnũ Pompeium pertinere putabatur. C. Vennonius domum Vindulli venit. cùm omnia obſignaret, in Vedianas res incidit. In his inuentæ ſunt quinque imagunculæ matronarum, in quibus vna ſororis amici tui, hominis Bruti, qui hoc
10 vtatur: & illius Lepidi, qui hæc tam negligenter ferat. Hæc te volui παρεισφρῆσαι: ſumus enim ambo bellè curioſi. Vnum etiam velim cogites, audio Appium προπύλαιον Eleuſine facere. Num inepti fuerimus, ſi nos quoque Academiæ fecerimus? Puto, inquies. Ergo idipſum ſcribes ad me. Equidẽ val-
15 de Athenas ipſas amo: volo eſſe aliquod monimentũ: odi falſas inſcriptiones ſtatuarum alienarum. Sed vt tibi placebit: faciesq; me, in quem diem Romana incidant myſteria, certiorem, & quomodo hiemâris. Cura vt valeas. Poſt Leuctricam pugnam die ſeptingenteſimo ſexageſimo quinto.

20 CICERO ATTICO S. 2

CVM Philogenes libertus tuus Laodiceam ad me ſalutandi cauſa veniſſet, & ſe ſtatim ad te nauigaturum eſſe diceret, has ei literas dedi, quibus ad eas ſcripſi, quas acceperam à Bruti tabellario. Et reſpondebo primùm poſtremæ tuæ
25 paginæ, quæ mihi magnæ moleſtiæ fuit. quòd ad te ſcriptũ eſt ab Cincio de Statii ſermone: in quo hoc moleſtiſſimum eſt, Statium dicere, à me quoque id conſilium probari. probari autem? de iſto hactenus. Dixerim me vel plurima vincula tecum ſummæ coniunctionis optare, & ſunt amoris ar-
30 ctiſſima: tantum abeſt, vt ego ex eo, quo aſtricti ſumus, laxari aliquid velim. Illum autem multa de iſtis rebus aſperiùs ſolere loqui, ſæpè ſum expertus, ſæpè etiam leniui iratum. id ſcire te arbitror. In hac autem peregrinatione militiave noſtra ſæpè incenſum ira vidi, ſæpè placatum. Quid ad
35 Statium ſcripſerit, neſcio. quicquid acturus de tali re fuit, ſcribendum tamen ad libertum non fuit. Mihi autem erit maximæ curæ, ne quid fiat ſecus, quàm volumus, quamque oportet. nec ſatis eſt in eiuſmodi re, ſe quenque præſtare Ac maximè partes iſtius officii ſunt pueri Ciceronis; ſiue

iam adoleſcentis: quod quidem illum ſoleo hortari: ac mihi videtur matrem valde, vt debet, amare, teq́ue mirificè. Sed eſt magnum illud quidem, veruntamen multiplex pueri ingenium: quo ego regendo habeo negotii ſatis. Quoniá reſpondi tuæ paginæ poſtremæ prima mea, nunc ad primã reuertar tuam. Peloponneſias ciuitates omneis maritimas eſſe, hominis non nequam; ſed etiam tuo iudicio probati, Dicæarchi tabulis credidi. Is multis nominibus in Trophoniana Chæronis narratione Græcos in eo reprehendit, quòd mare tam ſecuti ſunt: nec vllum in Peloponneſo locum excipit. Cùm mihi author placeret (etenim erat ἱστορικώτατος, & vixerat in Peloponneſo) admirabar tamen, & vix aggrediens cõmunicaui cum Dionyſio: atq; is primò eſt cõmotus: deinde, quòd tum de iſto Dicæarcho non minùs benè exiſtimabat, quàm tu de C. Veſtorio, ego de M. Cluuio, non dubitabat, quin ei crederemus. Arcadiæ cenſebat eſſe Lepreon quoddam maritimum: Tene autem, & Aliphera, & Tritia νεόκλιστα ei videbantur: idq́ue τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ cõfirmabat, vbi mentio non fit iſtorum. Itaque iſtum ego locum totidem verbis à Dicæarcho tranſtuli. Phliaſios dici ſciebam: & ita fac habeas: nos quidem ſic habemus. Sed primò me ἀναλογία deceperat, Φλιοῦς, ὀποῦς, σιποῦς, quòd ὀποῦντιοι, σιποῦντιοι: ſed hoc continuò correximus. Lætari te noſtra moderatione, & continentia video: tum id magis faceres, ſi adeſſes. Atque hoc foro, quod egi ex idib. Februar. Laodiceæ ad calend. Maii omnium diœceſium præter Ciliciæ, mirabilia quædam effecimus: ita multæ ciuitates omni ære alieno liberatæ, multæ valde leuatæ ſunt, omnes ſuis legibus, & iudiciis vſæ, αὐτονομίαν adeptæ, reuixerunt. His ego duobus generibus facultatem ad ſe ære alieno liberandas, aut leuandas dedi: vno, quòd omnino nullus in imperio meo ſumptus factus eſt (nullum cùm dico, non loquor ὑπερβολικῶς) nullus, inquam, ne teruncius quidem. Hac autem re incredibile eſt quantum ciuitates emerſerint. Acceſſit alterũ: mira erant in ciuitatibus ipſorum furta Græcorum, quæ magiſtratus ſui fecerant. Quæſiui ipſe de iis, qui annis decẽ proximis magiſtratum geſſerant. apertè fatebantur. Itaque ſine vlla ignominia ſuis humeris pecunias populis retulerunt. populi autem nullo gemitu publicanis, quib. hoc ipſo

lustro

lustro nihil soluerant, etiam superioris lustri reddiderunt: itaq; publicanis in oculis sumus. Gratis, inquis, viris: Sensimus. iam cætera iurisdictio nec impedita, & clemens cum admirabili facilitate. Aditus autem ad me minimè prouin-
5 ciales, nihil per cubicularium: ante lucem inambulabam domi, vt olim candidatus. Grata hæc & magna, mihiq; nondum laboriosa ex illa vetere militia. Nonis Maii in Ciliciam cogitabam: ibi cùm Iunium mensem consumpsissem, atque vtinam in pace (magnum enim bellum impendet à Parthis)
10 Quintilem in reditu ponere. Annuæ enim mihi operæ ad III. calend. Sext. emerentur. Magna autem in spe sum, mihi nihil temporis prorogatum iri. Habebam acta vrbana vsq; ad non. Mart. è quibus intelligebam Curionis nostri constantia omnia potius actum iri, quàm de prouinciis. Ergo, vt
15 spero, propediem te videbo. Venio ad Brutum tuum, imò nostrum: sic enim mauis. Equidem omnia feci, quæ potui aut in mea prouincia perficere, aut in regno experiri. Omni igitur modo egi cum rege, & ago quotidie, per literas scilicet: ipsum enim triduum, quatriduumve mecũ habui tur-
20 bulentis in rebus, quibus eum liberaui. Sed & tum præsens, & postea creberrimè non destiti rogare, & petere mea causa: suadere, & hortari, sua. Multùm profeci, sed quantùm, non planè (quia longè absum) scio. Salaminios autem (hos enim poteram coercere) adduxi, vt totum nomen Scaptio vellent
25 soluere: sed centesimis ductis à proxima quidem syngrapha, nec perpetuis, sed renouatis quotannis: numerabãtur nummi: noluit Scaptius. Tun', qui ais Brutum cupere aliquid perdere? quaternas habebat in syngrapha? fieri non poterat: nec si posset, ego pati possem. Audio omnino Scaptium pœ-
30 nitere. Nam quòd S.C. esse dicebat, vt ius ex syngrapha diceretur, eo consilio factum est, quòd pecuniam Salaminii contra legem Gabiniam sumserant. Vetabat autem Auli lex ius dici de ita sumpta pecunia: decreuit igitur senatus, vt ius diceretur ex ista syngraha: nunc ista habet iuris idem, quod
35 cæteræ nihil præcipui. Hæc à me ordine facta, puto me Bruto probaturum: tibi, nescio: Catoni certè probabo. Sed iam ad te ipsum reuertor. Ain tandem, Attice laudator integritatis, & elegantiæ nostrę? ausus es hoc ex ore tuo (inquit Ennius) vt equites Scaptio ad pecuniam cogendam darem, me

rogare? an tu, si mecum esses, qui scribis morderi te interdum, quòd non simul sis, paterêre me id facere, si vellem? Non ampliùs, inquis, quinquaginta. Cùm Spartaco minùs multi primò fuerunt. Quid tandem isti mali in tam tenera insula non fecissent? non fecissent autẽ? imò quid ante aduẽtum meum non fecerunt? Inclusum in curia senatũ habuerunt Salaminiũ ita multos dies, vt interierint nonnulli fame: erat enim præfectus Appii Scaptius, & habebat turmas ab Appio: Id me igitur tu, cuius mehercule os mihi ante oculos solet versari, cùm de aliquo officio, ac laude cogito, tu me, inquam, rogas, præfectus vt Scaptius sit? At hoc statueramus, vt negotiatorẽ neminẽ: idq; Bruto probaueramus. Habeat is turmas. cur potius quàm cohortes? sumptu iam nepos euadit Scaptius. Volunt (inquis) principes. Scio: nam ad me Ephesum vsque venerunt, flentesq;, equitum scelera, & miserias suas detulerunt. Itaq; statim dedi literas, vt ex Cypro equites ante certam diem decederent: ob eamq; causam, tum ob cæteras Salaminii nos in cælũ, decretis suis sustulerunt. Sed iam quid opus equitatu? Soluunt enim Salaminii: nisi fortè id volumus armis efficere, vt fœnus quaternis centesimis ducant. Et ego audebo legere vnquam aut attingere eos libros, quos tu dilaudas, si tale quid fecero? Nimis, inquam, in isto Brutũ amâsti, dulcissime Attice: nos vereor, ne parum. Atque hæc scripsi ego ad Brutum, scripsisse te ad me. cognosce nunc cætera. Pro Appio nos hîc omnia facimus, honestè tamen, sed planè libenter: nec enim ipsum odimus, & Brutũ amamus: & Pompeius à me mirificè contendit, quem mehercule plus, plusq; in dies diligo. C. Cælium quæst. huc venire audiisti. nescio quid sit: sed Pammenia illa mihi non placent. Ego me spero Athenis fore mense Sept. tuorum itinerũ tempora scire sanè velim. συνήθειαν Sempronii Rufi cognoui ex epistola Corcyræa. Quid quæris? inuideo potentiæ Vestorii. Cupiebam etiã nunc plura garrire, sed lucet: vrget turba: festinat Philogenes. Valebis igitur, & valere Piliã, & Cæciliam nostrã iubebis literis, & saluebis à meo Cicerone.

CICERO ATTICO S. 3

Etsi nihil sanè habebam noui, quod pòst accidisset, quàm dedissem ad te Philogeni liberto tuo literas: tamen cùm Philotimum Romam remitterem, scribendum aliquid ad te fuit.

fuit. Ac primùm illud, quod me maximè angebat (non quò
me aliquid iuuare posses: quippe res est in manibus: tu autẽ
abes longè gentium: πολλὰ δ' ἐν μεταιχμίῳ.
Νότος κυλίνδει κῦματ' εὐρείης ἁλός.)
5 obrepsit dies, vt vides (mihi enim a.d. III. calend. Sext. de
prouincia decedendum est) nec succeditur. Quẽ relinquam
qui prouinciæ præsit? ratio quidem, & opinio hominum po-
stulat fratrem: primùm quòd videtur esse honos: nemo igi-
tur potior: deinde quòd solum habeo prætorium. Pontinus
10 enim ex pacto, & conuento (nam ea lege exierat) iam à me
discesserat. Quæstorem nemo dignum putat: etenim est
leuis, libidinosus, sagax. De fratre autem primum illud est:
persuaderi ei non posse arbitror. odit enim prouinciam: &
hercule nihil odiosius, nihil molestius. Deinde, vt mihi no-
15 lit negare: quidnam mei sit officii? cùm bellum esse in Sy-
ria magnum putetur, id videatur in hanc prouinciam eru-
pturum. hîc præsidii nihil sit: sumptus annuus decretus sit:
videaturne aut pietatis esse meæ, fratrem: aut diligentiæ,
nugarum aliquid relinquere? magna igitur, vt vides, so-
20 licitudine afficior, magna inopia consilii. Quid quæris? toto
negotio nobis opus non fuit. Quanto tua prouincia melior?
decedes, cùm voles: nisi fortè iam decessisti. quem videbitur
præficies Thesprotiæ, & Chaoniæ. Necdum tamẽ ego Quin-
tũ conueneram, vt iam, si id placeret, scirem, possetne ab eo
25 impetrari: nec tamen, si posset, quid vellem, habebam. Hoc
est igitur eiusmodi: reliqua plena adhuc & laudis & gratiæ,
digna iis libris, quos dilaudas: conseruatæ ciuitates: cumu-
latè publicanis satisfactum: offensus contumelia nemo de-
creto iusto, & seuero perpauci, nec tamẽ quisquã vt queri au-
30 deat: res gestæ dignæ triumpho. de quo ipso nihil cupidè a-
gemus: sine tuo quidem consilio certè nihil. Clausula est dif-
ficilis in tradenda prouincia: sed hæc deus aliquis guberna-
bit. De vrbanis rebus scilicet plura tu scis: sæpiùs & certiora
audis. Equidẽ doleo nõ me tuis literis certiorem fieri. huc e-
35 nim odiosa afferebantur de Curione, de Paulo: non quòd vl-
lũ periculum videam stante Pompeio, vel etiam sedente, va-
leat modò: sed mehercule Curionis, & Pauli meorũ familia-
riũ vicẽ doleo. Formam igitur mihi totius reip. si iam es Ro-
mæ, aut cùm eris, velim mittas, quæ mihi obuiam veniat: ex

qua me fingere possim, & præmeditari quo animo accedam ad vrbem. Est enim quiddam, aduenientem non esse peregrinum atq; hospitem. Et, quod penè præterii, Bruti tui causà, vt sæpè ad te scripsi, feci omnia. Cyprii numerabant: sed Scaptius centesimis renouato in singulos annos fœnore cōtentus non fuit. Ariobarzanes non in Pompeium prolixior per ipsum, quàm per me in Brutum: quem tamen ego præstare nō poteram: erat enim rex perpauper: aberamq; ab eo ita longè, vt nihil possem, nisi literis, quibus pugnare non destiti. Summa hęc est, pro ratione pecuniæ liberius est Brutus tractatus, quàm Pompeius. Bruto curata hoc anno talenta circiter c. Pompeio in sex mensibus promissa c c. Iam in Appii negotio quantum tribuerim Bruto, dici vix potest. Quid est igitur, quòd laborem? amicos habet, meras nugas. M. Scaptium, qui, quia non habuit à me turmas equitum, quibus Cyprum vexaret, vt ante me fecerat, fortasse succensset: aut quia præfectus non est, quod ego nemini tribui negotiatori, non C. Vennonio meo familiari, nō tuo M. Lenio: & quod tibi Romæ ostenderam me seruaturum, in quo perseueraui. Sed quid poterit quæri is, qui auferre pecuniam, cùm posset, noluit? Scaptio qui in Cappadocia fuit, puto esse satisfactum. Is à me tribunatum cùm accepisset, quem ego ex Bruti literis ei detulissem, posteà scripsit ad me, se vti nolle eo tribunatu. Caius est quidam, cui cùm perfecturam detulissem, Bruti rogatu, multa & dixit, & fecit cum quadam mea contumelia, P. Clodii canis. Is me nec proficiscentem Apameam prosecutus est: nec cùm posteà in castra venisset, atq; inde discederet, num quid vellem, rogauit: & fuit apertè mihi, nescio quare, non amicus. Hunc ego si in præfectis habuissem, quem tu me hominem putares? Qui, vt scis potentissimorum hominū contumaciam nunquam tulerim, ferrem huius asseclæ? etsi hoc plus est, quàm ferre, tribuere etiam beneficii aliquid, & honoris. Is igitur Caius, cùm Apameæ me nuper vidisset Romam proficiscens, me ita appellauit, (Culleolum vix auderem) Vnde, inquit, me iubes petere cibaria præfecto? respōdi leniùs, quàm putabant oportuisse qui aderant: me nō instituisse iis dare cibaria, quorum opera nō essem vsus. abiit iratus. Huius nebulonis oratione si Brutus moueri potest, licebit eum solus ames, me æmulum non habe-

habebis: sed illum eum futurum esse puto, qui esse debet. Tibi tamen causam notam esse volui, & ad ipsum hæc perscripsi diligentissimè. Omnino (soli enim sumus) nullas vnquam ad me literas misit Brutus, ne proximè quidem de Appia. in quibus non inesset arrogans ἀκοινώνητον aliquid. Tibi autem valde solet in ore esse. Granius autem, Non contemnere se, & reges odisse superbos. In quo ille tamen mihi risum magis, quàm stomachum mouere solet: sed planè parùm cogitat, quid scribat, aut ad quem.

Quintus Cicero puer legit, vt opinor, & certè epistolam inscriptam patri suo: solet enim aperire, idq; de meo cõsilio, si quid fortè sit, quod opus sit sciri. In ea autem epistola erat illud idem de sorore, quod ad me. mirificè conturbatum vidi puerum. lacrymans mecum est questus. Quid quæris? miram in eo pietatem, suauitatem, humanitatemq; perspexi: quò maiorem spem habeo, nihil fore aliter, ac deceat. Id te igitur scire volui. Ne illud quidem prætermittam, Hortensius filius fuit Laodiceæ cum gladiatoribus flagitiosè, & turpiter. hunc ego patris causa vocaui ad cœnam, quo die venit: & eiusdem patris causa nihil ampliùs. Is mihi dixit, se me Athenis expectaturum, vt mecum decederet. Rectè, inquam: quid enim dicerem? Omnino puto nihil esse, quod dixit: nolo quidem, ne offendam patrem, quem mehercule valde diligo: sin fuerit meus comes, moderabor ita, ne quid eum offendam, quem minimè volo. Hæc sunt: etiam illud, orationem Q. Celeris mihi velim mittas contra M. Seruiliũ. Literas mitte quàm primùm. si nihil fuerit, vel per tuum tabellarium. Piliæ, & filiæ salutem. Cura vt valeas.

CICERO ATTICO S. 4

Tarsum venimus non. Iun. ibi me multa mouerunt: magnum in Syria bellum, magna in Cilicia latrocinia: mihi difficilis ratio administrandi, quòd paucos dies habebam reliquos annui muneris. Illud autem difficilimum: relinquendus erat ex S.C. qui præesset. Nihil minus probari poterat, quàm quæstor Messinius: nam de Cælio nihil audiebamus. Rectissimum videbatur fratrem cum imperio relinquere: in quo multa molesta, discessus noster, belli periculũ, militum improbitas, sexcenta prætereà. O rem totam odiosam! Sed hæc fortuna viderit, quoniam consilio nõ multùm

vti licet. Tu quando Romam saluus (vt spero) venisti, videbis (vt soles) omnia, quæ intelliges nostra interesse: in primis de Tullia mea: cuius de conditione quid mihi placeret, scripsi ad Terentiam, cùm tu in Græcia esses: deinde de honore nostro. quòd enim tu abfuisti, vereor vt satis diligenter actũ in senatu sit de literis meis. Illud prætereà μυστικώτερον ad te scribã, tu sagaciùs odorabere. Τῆς δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶσθα ὃν λέγω) ἔδοξέ μοι πρώην, ἐξ ὧν ἀλογευόμενος παρεφθέγγετο, πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὠνῆς τῶν ὑπαρχόντων τοῦ Κροτωνιάτου τυραννοκτόνου. δέδοικα δὴ, μή τι νοήσῃς. ἐν δὴ τοῦτο προσεσκεψάμενος, τὰ λοιπὰ ἐξ ἀσφαλείας. non queo tantum, quantum vereor scribere. Tu autem fac, vt mihi tuæ literæ volent obuiæ. Hæc festinans scripsi in itinere atque agmine. Piliæ, & puellæ Cæciliæ bellissimæ salutem dices. Vale.

CICERO ATTICO S. 5

Nunc quidem profectò Romæ es: quõ te (si ita est) saluũ venisse gaudeo: vnde quidem quandiu abfuisti, magis à me abesse videbâre, quã si domi esses: minus enim mihi meę notæ res erant, minus etiam publicæ. Quare velim etsi (vt spero) te legente aliquantulùm tamen viæ processero: tamen obuias mihi literas quàm argutissimas de omnibus rebus crebrò mittas. In primis de quo scripsi ad te anteà τοῦ ξυνάορος τῆς ἐμῆς ὁ ἐξελεύθερος ἔδοξέ μοι τὰ ἐμὰ βατταρίζων, καὶ ἀλύων τοῖς ξυλλόγοις, καὶ ταῖς λέσχαις ὑπόπτης πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς ὑπάρχουσι τοῖς τοῦ Κροτωνιάτου. Hoc tu indaga, vt soles: Ast hoc magis, ἐξ ἄστεως ἐπταλόφου τειχῶν παρέδωκεν ἡμῶν γάμου ὀφειλήματα ὁ Κάμιλλος, αὐτόν τε ὀφείλοντα μνᾶς κδ΄. ἐκ τῶν Κροτωνιατικῶν καὶ ἐκ τῶν χερρονησιτικῶν μη. καί τινας κληρονομῆσαι χμ. κ. μ. τούτων δὲ μηδὲ ὀβολὸν διαλύσασθαι πάντων ὀφειληθέντων τοῦ δευτέρου μηνὸς τῇ νουμηνίᾳ. τὸν δὲ ἀπελεύθερον αὐτοῦ, ὄντα ὁμώνυμον τῷ Κόνωνος πατρὶ, μηδὲν ὀλοχερῶς πεφροντικέναι; ταῦτα οὖν πρῶτον μὲν, ἵνα πάντα σώζηται. δεύτερον δὲ, ἵνα μηδὲ τῶν τόκων ὀλιγωρήσῃς τῶν ἀπὸ τῆς προκειμένης ἡμέρας, ὅπως αὐτὸν λωίσγηται, σφόδρα δέδοικα. καὶ γὰρ παρ' ἡμῖν πρὸς ἡμᾶς ἦλθε κατασκεψόμενος, καί τι σχεδὸν ἐλπίσας. ἀπογνοὺς δὲ, ἀλόγως ἀπέστη, εἰπών, αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν. meq; obiurgauit vetere prouerbio, τὰ μὲν διδόμενα. Reliqua vide, & quantum fieri potest, perspice. Nos etsi annuum tempus propè iam emeritũ habebamus. dies enim XXXIII. erant reliqui: solicitudine prouinciæ tamẽ vel maximè vrgebamur. cùm. n. arderet Syria bello, & Bibulus in tãto mœ-

rore suo maximã curã belli sustineret, ad meq; legati eius, & quęstor, & amici literas mitterẽt, vt subsidio venirẽ: etsi exercitũ infirmũ habebam, auxilia sanè bona, sed ea Galatarũ, Pisidarum, Lyciorũ: (hæc enim sunt nostra robora) tamẽ es-
5 se officiũ meũ, putaui, exercitũ habere quàm proximè hostẽ quoad mihi præesse prouinciæ per S.C. liceret. Sed, quo ego maximè delectabar, Bibulus molestus mihi non erat: de omnibus reb. scribebat ad me potius, & mihi decessionis dies λελήθότως obrepebat. qui cùm aduenerit, ἄλλο πρόβλημα, quẽ
10 pręficiã, nisi Cælius quæstor venerit, de quo adhuc, nihil certi habebamus. Cupiebam mehercule longiorẽ epistolã facere: sed nec erat res de qua scriberẽ: nec iocari præ cura poteram. Valebis igitur, & puellæ salutem articulatè dices, nostræq; Piliæ. CICERO ATTICO S. 6
15 EGO, dum in prouincia omnibus rebus Appium orno subitò sum factus accusatoris eius socer. Id quidem, inquis, dii approbent. Ita velim: teq; ita cupere certò scio. Sed, crede mihi, nihil minus putaram ego, qui de Ti. Nerone, qui mecum egerat, certos homines ad mulieres miseram, qui Ro-
20 mam venerunt factis sponsalibus: sed hoc spero melius. Mulieres quidem valde intelligo delectari obsequio, & comitate adolescẽtis. Cætera noli ἐξακανθίζειν. Sed heus tu, πυρὸς εἰς δῆμον Athenis. placet hoc tibi? etsi non impediebant mei certè libri. non enim ista largitio fuit in ciueis, sed in hospi-
25 tes liberalitas, me tamen de Academiæ προπύλῳ iubes cogitare, cùm iam Appius de Eleusine non cogitet. De Hortensio te certò scio dolere. equidem excrucior: decreuerã enim cũ eo valde familiariter viuere. Nos prouinciæ præfecimus Cælium: Puerum, inquies, & fortasse fatuum, & non grauem,
30 & non continentem. Assentior: fieri non potuit aliter. nam quas multò antè tuas acceperam literas, in quibus ἐπέχειν te scripseras, quid esset mihi faciendum de relinquendo, eæ me pungebant. Videbam enim, quæ tibi essent ἐποχῆς causæ, (& erant eædem mihi) puero ne traderem. fratri autem, illud
35 non vtile nobis, nam præter fratrem nemo erat, quẽ sine cõtumelia quæstori, nobili præsertim, anteferrem. tamen dum impendere Parthi videbantur, statueram fratrẽ relinquere, aut etiam reip. causa contra S.C. ipse remanere. qui posteaquàm incredibili felicitate decesserũt, sublata dubitatio est.

Videbam ſermones. Hui, fratrem reliquit? num eſt hoc non plus annum obtinere prouinciam? Quid, quòd ſenatus eos voluit præeſſe prouinciis, qui non præfuiſſent? at hic triennium. ergo hæc ad populum. Quid, quæ tecum? nunquam eſſem ſine cura, ſi quid iracundius, aut contumelioſius, aut negligentius: quę fert vita hominũ. Quid, ſi quid filius puer, & puer bene ſibi fidens? qui eſſet dolor? quem pater non dimittebat, teq; id cenſere moleſtè ferebat. At nunc Cœlius nõ dico equidem quid egerit; ſed tamen multò minus laboro. Adde illud: Pompeius eo robore vir, iis radicibus, Q. Caſſium ſine ſorte delegit, Cæſar Antonium: ego ſorte datum offenderem? aut etiam inquirerem in eum, quẽ reliquiſſem? hoc melius, & huius rei plura exempla: ſenectuti quidem noſtræ profectò aptius. At te apud eum, dii boni, quanta in gratia poſui? eiq; legi literas non tuas, ſed librarii tui. Amicorum literæ me ad triumphum vocant, rem à nobis, vt ego arbitror, propter hanc παλιγγενεσίαν noſtrã, non negligendã. Quare tu quoque, mi Attice, incipe hoc cupere, quò nos minùs inepti videamur. Vale.

CICERO ATTICO S. 7

Quintus filius, piè ſanè, me quidem certè multum hortante, ſed currentem; animum patris ſui, ſorori tuæ reconciliauit. Eum valde tuæ literæ excitarunt. Quid quæris? confido rem, vt volumus, eſſe. Bis ad te antè ſcripſi de re mea familiari, ſi modò tibi redditæ literæ ſunt: Græcè ἐν αἰνιγμοῖς. ſcilicet nihil eſt mouendum, ſed tamen ἀφελῶς percunctando de nominibus Milonis, & vt expediat, vt mihi recepit, hortando, aliquid tu proficies. Ego Laodiceæ quæſtorem Meſſinium expectare iuſſi, vt confectas rationes lege Iulia apud duas ciuitates poſſim relinquere. Rhodum volo puerorum cauſa: inde quamprimùm Athenas. Etſi Eteſiæ valde reflant: ſed volo his magiſtratibus, quorũ voluntatem in ſupplicatione ſum expertus. Tu tamen mitte mihi quæſo obuiá literas, nunquid putes reip. nomine tardandum eſſe nobis. Tiro ad te dediſſet literas, niſi eum grauiter ægrum Iſſi reliquiſſem. Sed nuntiant, melius eſſe: ego tamen angor: nihil enim illo adoleſcente caſtius, nihil diligentius. Vale.

CICERO ATTICO S. 8

Cùm inſtituiſſem ad te ſcribere, calamumque ſumpſiſſem

Bato-

Batonius è naui rectà ad me venit domum Ephesi,& epistolã tuam reddidit prid. cal. Octob. Lætatus sum felicitate nauigationis tuæ, oportunitate Piliæ, etiam mehercule, sermone ſeiusdem de coniugio Tulliæ meæ. Batonius autem miros terrores ad me attulit Cæsarianos. cum Lepta etiam plura locutus est: spero, falsa, sed certè horribilia: exercitũ nullo modo dimissurum: nec cum illo prætores dess. Cassium trib. Lentulum cos. facere. Pompeio in animo esse Vrbem relinquere. Sed heus tu, nunquid molestè fers de illo, qui se solet anteferre patruo sororis tuæ filii? At à quibus victus? sed ad rem. Nos Etesiæ vehementissimè tardarunt. detraxit xx. ipsos dies etiam aphractus Rhodiorũ. cal. Octob. Epheso conscendentes, hanc epistolam dedimus L. Tarquinio simul è portu egredienti, sed expeditius nauiganti. Nos Rhodiorum aphractis, cæterisque longis nauibus tranquillitates aucupaturi eramus. ita tamen properabamus, vt non posset magis. De raudusculo Puteolano gratum. Nunc velim dispicias res Romanas, videas quid nobis de triumpho cogitãdum putes, ad quem amici me vocant. Ego, nisi Bibulus, qui dum vnus hospes in Syria fuit, pedem porta non plus extulit, quàm domo sua, adniteretur de triumpho, æquo animo essem. Nunc verò αἰσχρὸν σιωπᾶν, sed explora rem totam, vt, quo die congressi erimus, consilium capere possimus. At multa, qui & properarem, & ei literas darem, qui aut mecũ, aut paulò antè venturus esset. Cicero tibi plurimam salutem dicit. Tu dices vtriusque nostrum verbis, & Piliæ tuæ & filiæ. Vale.

CICERO ATTICO S. 9

IN Piræea cùm exissem prid. idib. Octob. accepi ab Acasto seruo meo statim tuas literas: quas quidem cùm expectassem iamdiu, admiratus sum, vt vidi obsignatam epistolam, breuitatem eius: vt aperui, rursus σύγχυσιν literularum, quæ solent compositissimæ, & clarissimæ esse. ac ne multa, cognoui ex eo, quòd ita scripseras, te Romam venisse a. d. xii. cal. Octob. cum febri. Percussus vehementer, nec magis quã debui, statim quæro ex Acasto. ille & tibi, & sibi visum, & ita se domi ex tuis audisse, vt nihil esset incommodè. Id videbatur approbare, quod erat in extremo, febriculam tum te habentem scripsisse: sed clamaui tamen, admiratusque

ſum, quòd nihilominùs ad me tua manu ſcripſiſſes. Quare de hoc ſatis: ſpero enim, quæ tua prudentia, & temperantia, & hercule, vt me iubet Acaſtus, confido te iam, vt volumus, valere. A Turanio te accepiſſe meas literas gaudeo. παρὰ φύλαξον, ſi me amas, τὴν τοῦ φυρατοῦ φιλοτιμίαν αὐτόπτης. Hanc, quæ mehercule mihi magno dolori eſt, (dilexi enim hominem) procura (quantulacunque eſt) Pręcianam hereditatem. prorſus illam ne attingas. Dices nummos mihi opus eſſe ad apparatũ triumphi: in quo, vt præcipis, nec me κενὸν in expetendo cognoſces, nec ἄτυφον in abiiciendo. Intellexi ex tuis literis te ex Turannio audiſſe, à me prouinciam fratri traditam. Adeon' ego non perſpexeram prudentiam literarum tuarum? ἐπέχειν te ſcribebas. Quid erat dubitatione dignum? ſi eſſet quicquam cur placeret fratrem, & talem fratrem relinqui? ἀθέτησις iſta mihi tua, non ἐποχὴ videbatur. Monebas de Q. Cicerone puero, vt eum quidem neutiquam relinquerem, τοὐμὸν ὄναρ ἐρῶν ἐμοὶ eadem omnia, quaſi collocuti eſſemus, vidimus. Non fuit faciendum aliter, meque ἐπιχρονία ἐποχὴ tua, dubitatione liberauit. ſed puto te accepiſſe de hac re epiſtolam ſcriptam accuratiùs. Ego tabellarios poſtero die ad vos eram miſſurus, quos puto antè venturos quàm noſtrum Sauſeium. ſed eum ſine meis literis ad te venire vix rectũ erat. Tu mihi, vt polliceris, de Tulliola mea, id eſt, de Dolabella, perſcribas: de repub. quã præuideo in ſummis periculis, defenſoribus, maximéque de ſignis, tabulis quid fiat: referaturne. idib. Octob. has dedi literas, quo die, vt ſcribis, Cæſar Placentiam legiones quatuor. Quæſo, quid nobis futurum eſt in arce. Athenis ſtatio mea nunc placet. Vale.

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum,

LIBER VII.

CICERO ATTICO S. 1

DEDERAM equidem L. Saufeio literas, & dederam ad te vnum: quòd cùm non esset temporis mihi ad scribendum satis, tamē hominem tibi tam familiarem sine meis 5 literis ad te venire nolebam. sed vt philosophi ambulant, has tibi redditū iri putabā prius. sin iam illas accepisti, scis me Athenas venisse pridie id. Octo. è naui egressum in Piræeum tuas ab Acasto nostro literas accepisse, conturbatū quòd cum febre Romam 10 venisses: bono tamen animo esse cœpisse, quòd Acastus ea quæ vellem, de alleuato corpore tuo nuntiaret: cohorruisse autem, quòd tuæ literæ de legionibus Cæsaris afferrent: & egisse tecum, vt videres, ne quid φιλονεικία eius quem nosti, nobis noceret, & de quo iam pridem ad te scripseram. Tu-15 rannius autem secus tibi Brundisii dixerat: quod ex his literis cognoui, quas à Xenone optimo viro accepi. Cur fratrem prouinciæ non præfecissem, exposui breuiter. Hæc ferè sunt in illa epistola: nunc audi reliqua. Per fortunas, omnē tuum amorem, quo me es amplexus, omnemq; tuam pru-20 dentiam, quam mehercule in omni genere iudico singularē, confer te ad eam curam, vt de omni statu meo cogites. Videre enim mihi videor tantam dimicationem, nisi idem deus, qui nos meliùs, quàm optare auderemus, Parthico bello liberauit, respexerit remp. quanta nunquā fuit. Age, hoc ma-25 lum mihi cōmune est cum omnibus: nihil tibi mando, vt de

eo cogites: illud meum proprium πρόβλημα quæso suscipe. Vidésne, vt te autore sim vtrumque complexus? ac vellem à principio te audisse amicissimè monentē. ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθες: Ὡς οὐδὲν γλυκίον ἧς πατρίδος. Sed aliquando tamen persuasisti, vt alterum complecterer: quia de me erat optimè meritus: alterum, quia tantum valebat. Feci igitur. itaque effeci omni obsequio, vt neutri illorum quisquam esset me charior. Hæc enim cogitabamus, nec mihi iuncto cum Pompeio fore necesse peccare in rempubl. aliquando: nec cum Pompeio sentienti, pugnandum esse cū Cæsare: tanta erat illorum coniunctio. Nunc impendet, vt & tu ostendis, & ego video, summa inter eos contentio: me autem vterque numerat suum: nisi fortè simulat alter. nam Pompeius non dubitat (verè enim iudicat) ea quæ de repub. nunc sentiat, mihi valde probari. Vtriusque autem accepi eiusmodi literas eodem tempore, quo tuas, vt neuter quenquam omnium pluris facere, quàm me videretur. Verùm quid agam? non quæro illa vltima (sic enim castris res geretur, video cum altero vinci satius esse, quàm cum altero vincere) sed illa, quæ tum agentur, cùm venero, ne ratio absentis habeatur, vt exercitum dimittat. Dic M. Tulli. Quid dicam? Expecta, amabo te, dum Atticum conueniam: non est locus ad tergiuersandum contra Cæsarem. Vbi illæ sunt tensæ dexteræ? nam vt illi hoc liceret, adiuui, rogatus ab ipso Rauennæ de Cælio trib. pleb. ab ipso autem? etiam à Cneo nostro in illo diuino tertio consulatu. aliter sensero: αἰδέομαι non Pompeium modò, sed Τρῶας καὶ Τρῳάδας, Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην καταθήσει. Quis? Tu ipse scilicet laudator & factorum & scriptorum meorum: hanc ego plagam effugi per duos superiores Marcellorum consulatus, cùm est actum de prouincia Cæsaris: nunc incido in discrimen ipsum. Itaque, vt stultus primus suam sententiam dicat, mihi valde placet de triumpho nos moliri aliquid: extra Vrbem esse cum iustissima caussa. tamen dabunt operam, vt eliciant sententiam meam. Ridebis hoc loco fortasse. quam vellem etiam nunc in prouincia morari? planè opus fuit, si hoc impendebat: etsi nil miserius. nam οὐδὲ πάρεργον, volo te hoc scire, omnia illa prima, quæ etiam tu literis in cælum ferebas, ἐπίκτητα fuerunt. Quàm non est facilis virtus, quàm

verò

verò difficilis eius diuturna ſimulatio! cùm enim hoc rectũ, & glorioſum putarem, ex annuo ſumptu, qui mihi decretus eſſet, me C. Cęlio quęſtori relinquere annuum, referre in ærarium ad H-S. CIↃ. ingemuit noſtra cohors, omne illud putans diſtribui ſibi oportere, vt ego amicior inuenirer Phrygũ, & Cilicum ærariis, quàm noſtro. ſed me non mouerunt. nam & mea laus apud me plurimùm valuit: nec tamẽ quicquam honorificè in quenquam fieri potuit, quod prætermiſerim. ſed hęc fuerit, vt ait Thucydides, ἐκβολὴ λόγου non inutilis. Tu autem de noſtro ſtatu cogitabis: primùm quo artificio tueamur beneuolentiam Cæſaris: deinde de ipſo triumpho, quem video, niſi reipu. tempora impedient, εὐπόριστον. iudico autem cùm ex literis amicorum, tum ex ſupplicatione: quam qui non decreuit, plus decreuit, quàm ſi omneis decreuiſſet triumphos. Ei porrò aſſenſus eſt vnus familiaris meus Fauonius, alter iratus Hirrus. Cato autem & ſcribendo affuit, & ad me de ſententia ſua iucundiſſimas literas miſit: ſed tamen gratulans mihi Cęſar de ſupplicatione, triumphat de ſententia Catonis, nec ſcribit quid ille ſententię dixerit, ſed tantùm ſupplicationem eum mihi non decreuiſſe. Redeo ad Hirrum. cœperas eum mihi placare: perfice. Habes Scrofam, habes Silium. ad eos ego etiam anteà ſcripſi, & ad ipſum Hirrum: locutus enim erat cum iis, commodè ſe potuiſſe impedire, ſed noluiſſe: aſſenſum tamen eſſe Catoni amiciſſimo meo, cùm is honorificentiſsimam in me ſententiam dixiſſet: nec me ad ſe vllas literas miſiſſe, cùm ad omneis mitterem. Verum dicebat: ad eum enim ſolum, & ad Craſsipedem non ſcripſeram. Atque hęc de rebus forenſib. Redeamus domum. Diiungere me ab illo volo: mirus eſt φυράτης germanus Lartidius. ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ. Reliqua expediamus: hoc primùm, quod acceſsit curę & dolori meo, ſed hoc tamen quicquid eſt, Pręcianum cum iis rationibus, quas ille meas tractat, admiſceri nolo. Scripſi ad Terentiam, ſcripſi etiam ad ipſum, me quicquid poſſem nummorũ, ad apparatũ ſperati triumphi ad te redacturum. Ita, puto ἀμεμπτος fore: verum vt lubebit. Hanc quoque ſuſcipe curam, quemadmodum experiamur. id & oſtendiſti quibuſdam literis ex Epeiro Athenas datis, & in eo ego te adiuuabo. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

Brundisium venimus VII. cal. Dec. vsi tua felicitate nauigandi, ita bellè nobis flauit ab Epeiro lenissimus Auster, mitis. Hunc σπουδειάζοντα, si cui voles τῶν νεωτέρων, pro tuo venditó. Inualetudo tua me valde conturbat: significant enim tuę literæ te prorsus laborare. Ego autem cùm sciam, quàm sis fortis, vehementius esse quiddam suspicor quod te cogat cedere, & propemodum infringat: etsi alteram quartanā Pamphilus tuus mihi dixit decessisse, & alteram leuiorem accedere. Terentia verò, quæ quidem eodem tempore ad portam Brundisinam venit, quo ego in portum, mihiq́ue obuia in foro fuit. L. Pontium sibi in Trebulano dixisse narrabat, etiam eam decessisse. Quòd si ita est, quod maximè mehercule opto, id spero tua prudentia, & temperantia te consecutū. Venio ad epistolas tuas, quas ego sexcentas vno tempore accepi, aliam alia iucundiorem, quæ quidem erant tua manu. Nam Alexidis animum amabam, quòd tam propè accedebat ad similtiudinem tuæ literæ: manum non amabam, quia indicabat te non valere, cuius quoniam mentio iam facta est, Tironem Patris ægrum reliqui, adolescentem vt nosti, (& adde si quid vis) probum: nihil vidi melius: itaque careo ægrè. quanquam videbatur se non grauiter habere, tamen sum solicitus, maximamque spem habeo in M. Curii diligentia, de qua ad me scripsit Tiro: & multi nuntiarunt. Curius autē ipse sensit, quàm tu velles à me diligi: & eo sum admodum delectatus: & mehercúle est, quem facilè diligas: αὐτόχθων in homine vrbanitas. Eius testamentum deporto Romam, Ciceronum signis obsignatum, cohortisque prætoriæ: fecit palàm te ex libella, me ex teruncio. In Actio Corcyræ Alexion me opiparè muneratus est. Q. Ciceroni obsisti non potuit, quo minùs Thyamim videret. Filiola tua te delectari lætor, & probari tibi φυσικὴν esse τὴν πρὸς τὰ τέκνα. Etenim si hæc non est, nulla potest homini esse ad hominē naturæ adiūctio: qua sublata, vitæ societas tollitur. Bene eueniat, inquit, Carneades. spurcè, sed tamen pudētius, quàm Lucius noster, & Patron. qui cùm omnia ad se referāt, nec quicquā alterius caussa fieri putent: & cùm ea re bonum virum oportere esse dicant, ne malum habeat, non quòd id natura rectum sit, non intelligant se de callido homine loqui,

qui, non de bono viro. Sed hęc opinor sunt in iis libris, quos tu laudando, animos mihi addidisti. Redeo ad rē. Quomodo expectabam epistolam, quam Philoxeno dedisses? (scripseras enim, in ea esse de sermone Pompeii Neapolitano) eam
5 mihi Patron Brundisii reddidit: Corcyræ, vt opinor, acceperat. Nihil potuit esse iucundius: erat. n. de rep. de opinione, quā is vir haberet integritatis meæ: de beneuolentia, quā ostendit eo sermone, quē habuit de triumpho. Sed tamen hoc iucundissimum, quòd intellexi te ad eum venisse, vt eius ani-
10 mū erga me perspiceres. hoc mihi, inquam, accidit iucundissimū. De triumpho autē nulla me cupiditas vnquam tenuit ante Bibuli impudentissimas literas, quas amplissima supplicatio cōsecuta est. A quo si ea gesta sunt, quę scripsit, gauderē & honori fauerem. nunc illū, qui pedem porta, quoad
15 hostis cis Euphratem fuit, non extulit, honore augeri, me in cuius exercitu spem illius exercitus habuit, idē non assequi dedecus est nostrum, nostrū, inquam, te coniungens. Itaque omnia experiar, &, vt spero, assequar. quòd si tu valeres, iam mihi quædam explorata essent, sed vt spero, valebis. De rau-
20 dusculo Numeriano multùm te amo. Hortensius quid egerit, aueo scire: Cato quid agat: qui quidem in me turpiter fuit maleuolus: dedit integritatis, iustitiæ, clementię, fidei mihi testimonium, quod nō quærebam: quod postulabam, negauit. Itaq; Cæsar his literis, quibus mihi gratulatur, & o-
25 mnia pollicetur quomodo exultat Catonis in me ingratissimi iniuria? at hic idem Bibulo dierum xx. ignosce mihi, non possum hæc ferre, nec feram. Cupio ad omneis tuas epistolas, sed nihil necesse est: iam enim te videbo. Illud tamen de Chrysippo. nam de altero illo minùs sum admiratus opera-
30 rio homine. sed tamē ne illo quidem quicquam improbius. Chrysippum verò, quem ego propter literularū nescio quid libenter vidi, in honore habui, discedere à puero insciente me? mitto alia, quę audio multa: mitto furta: fugam non fero, qua mihi nihil visum est sceleratius. Itaq; vsurpaui vetus
35 illud Drusi, vt ferunt prætoris, in eo, qui eadem liber non iuraret: me istos liberos non addixisse, præsertim cùm adesset nemo, à quo rectè vindicarentur. Id tu, vt videbitur, ita accipies: ego tibi assentiar. Vni tuæ disertissimæ epistolæ nō rescripsi: in qua est de periculis reipublicæ. quid rescriberem?

valde eram perturbatus. Sed vt nihil magnoperè metuam, Parthi faciunt, qui repentè Bibulum semiuiuum reliquerũt. Vale.

CICERO ATTICO S. 3

A. D. VIII. id. Decembr. in Trebulanum veni, & ibi tuas literas legi, quas Philotimus mihi reddidit. è quibus hanc primo aspectu voluptatem cepi, quòd erant à te ipso scriptæ: deinde earum accuratissima diligentia sum mirum in modum delectatus. Ac primùm illud, in quo te Dicæarcho assentiri negas; etsi cupidissimè expressum, & expetitum à me sit, & approbatum à te, ne diutius anno in prouincia essem: tamen nón est nostra contentione perfectum. sic enim scito verbum in senatu factum esse nunquam de vllo nostrûm, qui prouincias obtinuimus, quo in his diutius quàm ex S.C. maneremus: vt iam ne istius quidẽ rei culpam sustineam, quòd minus diu fuerim in prouincia, quàm fortasse fuerit vtile. Sed quid, si hoc melius? oportunè dici videtur, vt in hoc ipso. siue enim ad concordiam res adduci potest, siue ad bonorum victoriam: vtriusvis rei me aut adiutorem velim esse, aut certè non expertem: sin vincuntur boni: vbicunque essem, vnà cum iis victus essem. Quare celeritas nostri reditus ἀμεταμέλητος debet esse. Quòd si ista nobis cogitatio de triumpho iniecta non esset, quam tu quoq; approbas: næ tu haud multum requireres illum virum, qui in VI. libro informatus est. Quid enim tibi faciam, qui illos libros deuorasti? qui hoc ipsum non dubitabo, rem tantam abiicere: si id erit rectius: vtrunque verò simul agi non potest, & de triumpho ambitiosè & de repub. liberè: sed ne dubitaris, quin quod honestius, id mihi futurum sit antiquius. Nam quod putas vtilius esse vel mihi, quod tutius sit, vel etiam vt reipub. prodesse possim, me esse cum imperio: id coràm considerabimus quale sit: habet enim res deliberationem, etsi ex parte magna tibi assentior. De animo autẽ meo erga rempublic. bene facis, quòd non dubitás, & illud probè iudicas, nequaquam satis pro meis officiis, pro ipsius in alios effusione, illum in me liberalem fuisse: eiusque rei causam verè explicas: & eis, quæ de Fabio, Canonioque acta scribis, valde consentiunt: quæ si secus essent, totumque se ille in me profudisset: tamen illa quam scribis, custos Vrbis, me præ-

clarę

claræ inſcriptionis memorem eſſe cogeret, nec mihi concederet, vt imitarer Volcatium, aut Seruium, quibus tu es contentus: ſed aliquid nos vellet nobis dignum & ſentire, & defendere. quod quidem agerem ſi liceret alio modo, ac nunc
5 agendum eſt. De ſua potentia dimicant homines hoc tempore periculo ciuitatis: nam ſi reſp. defenditur, cur ea conſule iſto ipſo defenſa non eſt? cur ego, in cuius cauſſa reip. ſalus conſiſtebat, defenſus poſtero anno non ſum? cur imperium illi, aut cur illo modo prorogatum eſt? cur tantoperè pugna-
10 tum eſt, vt de eius abſentis ratione habenda decem tribuni pleb. ferrent? His ille rebus ita conualuit, vt nunc in vno ciue reſpub. ad reſiſtendum imbecilla ſit, quæ mallem tantas ei vires non dediſſet, quàm nunc tam valenti reſiſteret. Sed quoniam res eò deducta eſt, non quæram, vt ſcribis: ποῦ
15 τὸ σκάφος τῶν Ἀτρειδῶν. mihi σκάφος vnum erit, quod à Pompeio gubernabitur. Illud ipſum quod ais: Quid fiet, cùm erit dictum? Dic M. Tulli σύντομα. Pompeio aſſentiar: ipſum tamen Pompeium ſeparatim ad concordiã hortabor. ſic enim ſentio, maximo in periculo rem eſſe. Vos ſcilicet plu-
20 ra, qui in Vrbe eſtis: verumtamen hoc video, cum homine audaciſſimo, paratiſſimoque negotium eſſe: omneis damnatos, omneis ignominia affectos, omneis damnatione ignominiaque dignos illac facere, omnem ferè iuuentutẽ, omnem illam vrbanam ac perditam plebem, tribunos va-
25 lenteis addito C. Caſſio: omneis, qui ære alieno premantur, quos plureis eſſe intelligo, quàm putarem. Cauſſam ſolùm illa cauſſa non habet: cęteris rebus abundat. Hìc omnia facere omnis debet: ne armis decernatur: quorum exitus ſemper incerti, nunc verò in alteram partem magis timendi. Bi-
30 bulus de prouincia deceſſit: Veientonem præfecit. in decedendo erit, vt audio, tardior: quem cùm ornauit Cato, declarauit iis ſe ſolis non inuidere, quibus nihil, aut non multùm ad dignitatem poſſet accedere. Nunc venio ad priuata, ferè enim reſpondi tuis literis de repub. & iis quas in ſuburbano,
35 & iis, quas poſteà ſcripſiſti: ad priuata venio. Vnum etiam de Cælio. Tantum abeſt, vt meam ille ſententiam moueat, vt valde ego ipſi, quòd de ſua ſententia deceſſerit, pœnitendum putem. Sed quid eſt, quòd ei vici Luccei ſint addicti? hoc te prætermiſiſſe miror. De Philotimo faciam equidem, vt mo-

nes:sed ego mihi ab illo non rationes expectabam, quas tibi edidit, verùm id reliquum, quod ipse in Tusculano me referre in commentarium mea manu voluit, quodque idem in Asia mihi sua manu scriptum dedit: id si præstaret, quantum mihi æris alieni esse ibi edidit, tantū & plus etiam ipse mihi deberet. Sed in hoc genere, si modò per rempublicam licebit, non accusabimur posthàc: neque hercule anteà negligentes fuimus, sed amicorum multitudine occupati. Ergo vtemur, vt polliceris, & opera, & consilio tuo, nec tibi erimus, vt sperò, in eo molesti. De Superastris cohortis meæ nihil est quod doleas: ipsi enim se collegerunt admiratione vitæ integritatis meæ. sed me mouerat nemo magis, quàm is quem tu neminem putas. Idem & initiò fuerat, & nunc est egregius: sed in ipsa decessione significauit sperasse se aliquid & id quod animum induxerat paulisper, non tenuit, sed citò ad se rediit, meisque honorificentissimis erga se officiis victus, pluris ea duxit, quàm omnem pecuniam. Ego à Curio tabulas accepi, quas mecum porto.

Hortensii legata cognoui. Nunc aueo scire, quid hominis sit, & quarum rerum auctionem instituat: Nescio enim cur cùm portam Flumentanam Cælius occuparit, ego Puteolos non faciam meos. Venio ad Piræea, in quo magis reprehendendus sum, quòd homo Romanus Piræea scripserim, non Piræeum (sic enim omnes nostri locuti sunt) quàm quòd, in, addiderim: non enim hoc vt oppido præposui, sed vt loco: & tamen Dionysius noster, qui est nobiscum, & Nicias Cous non rebatur oppidum esse Piræea. sed de eo videro. Nostrum quidem si est peccatum, in eo est, quòd non vt de oppido locutus sum, sed vt de loco: secutusque sum, nō dico, Cæciliū, Manè vt ex portu in Piræeum. (malus enim auctor latinitatis est) sed Terentium, cuius Fabellæ propter elegantiam sermonis putabantur à C. Lælio scribi, Heri aliquot adolescentuli coimus in Piræeum. & idem, Mercator hoc addebat, captam è Sunio: quòd si δήμους oppida volumus esse, tam est oppidum Sunium, quàm Piræeus. Sed quoniam grammaticus es, si hoc mihi ζήτημα persolueris, magna me molestia liberaris. Ille mihi literas blandas mittit, facit idē pro eo Balbus: mihi certum est ab honestissima sententia digitum nusquam: sed scis, illi reliquum quantū sit. Putasne

igitur

igitur verendum esse, ne aut obiiciat id nobis aliquis, si languidius: aut repetat, si fortius? Quid ad hæc reperis? Soluamus, inquis. Age à Cælio mutuabimur. hoc tu tamen consideres velim: puto enim in senatu, si quando præclarè pro re-
5 pub. dixero, Tattesium istum tuum mihi exeunti, iube sodes nummos curare. Quid superest? etiam. gener est suauis mihi: Tulliæ, Terentiæ quantumuis: vel ingenii, vel humanitatis satis. reliqua quæ nosti, ferenda. Scis enim quos aperuimus: qui omnes præter eum, de quo per te egimus, reum me
10 facere rentur: ipsis enim expensum nemo feret. Sed hæc coràm: nam multi sermonis sunt. Tironis reficiendi spes est in M. Curio, cui ego scripsi, tibi eum gratissimum facturũ. Vale. Data v. id. Decemb. à Pontio ex Trebulano.

CICERO ATTICO S. 4

15 Dionysium flagrantem desiderio tui misi ad te, nec mehercule æquo animo, sed fuit concedendum. quem quidem cognoui cùm doctum (quòd mihi iam antè erat notum) tum sanctum, plenum officii, studiosum etiam meæ laudis, frugi hominem, ac, ne libertinum laudare videar, planè vi-
20 rum bonum. Pompeium vidi IIII. id. Decemb. fuimus vnà horas duas fortasse: magna lætitia mihi visus est affici meo aduentu: de triumpho hortari, suscipere parteis suas, monere ne antè in senatum accederem, quàm rem confecissem, ne dicendis sententiis aliquem tribunum alienarem. Quid
25 queris? in hoc iudicio & officio sermonis nihil potuit esse prolixius. De repub. autem ita mecum locutus est, quasi non dubium bellum haberemus: nihil ad spem concordiæ: planè illum ab se alienatum cùm antè intelligeret, tum verò proximè iudicasse: venisse Hircium à Cæsare, qui esset illi fa-
30 miliarissimus: ad se non accessisse: & cùm ille a. d. VIII. id. Decemb. vesperi venisset, Balbus de tota re constituisset, a. d. VII. ad Scipionem ante lucẽ venisse: multa de nocte profectum esse ad Cæsarem: hoc illi τεκμηριῶδες videbatur esse alienationis. Quid multa? nihil me aliud consolatur, nisi quod
35 illum cui etiam inimici alterum consulatum, fortuna summam potentiam dederit, non arbitror fore tam amentem, vt hæc in discrimen adducat: quòd si ruere cœperit, næ ego multa timeo, quæ nõ audeo scribere, sed vt nunc est, a. d. III. non. Januar. ad vrbem cogito. Vale.

CICERO ATTICO S. 5

Multas vno tempore accepi epiſtolas tuas, quæ mihi, quanquam recentiora audiebam ex iis qui ad me veniebant, tamen erant iucundæ: ſtudium enim & beneuolentiam declarabant. Inualetudine tua moueor: & Piliam in idem genus morbi delapſam, curam tibi afferre maiorem ſentio. Date igitur operam, vt valeatis. De Tirone video tibi curæ eſſe: quem quidem ego, etſi mirabiles vtilitates mihi præbet, cùm valet, in omni genere vel negotiorum, vel ſtudiorum meorum, tamen propter humanitatem, & modeſtiam malo ſaluum, quàm propter vſum meum. Philogenes mecũ nihil vnquam de Luſcenio locutus eſt: de cæteris rebus habes Dionyſium. Sororem tuam non veniſſe in Arcanum miror. De Chryſippo, meum conſilium probari tibi, non moleſtè fero. Ego in Tuſculanũ? nihil ſanè hoc tempore. deuiũ eſt τοῖς ἀπαντῶσιν, & habet alia δύσχρηστα. Sed de Formiano Tarracinã pridie cal. Ian. Inde Pontinum ſumam: inde Albanum Pompeii: ita ad vrbem III. non. natali meo. De republ. quotidie magis timeo: non enim boni, vt putaui, conſentiunt: quos ego equites Romanos, quos ſenatores vidi, qui acerrimè cùm cætera, tũ hoc iter Pompeii vituperarent? pace opus eſt: ex victoria cùm multa mala, tum certè tyrannis exiſtet. Sed hæc propediem coràm. iam planè mihi deeſt, quod ad te ſcribam: nec enim de rep. quòd vterque noſtrûm ſcit eadem: & domeſtica nota ſunt ambobus. Reliquum eſt iocari, ſi hic ſinat. nam ego is ſum, qui illi concedi putem vtilius eſſe quod poſtulat, quàm ſigna conferri: ſerò enim reſiſtimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos. Quid ſentis igitur, inquis? Nihil ſcilicet, niſi de ſententia tua, nec prius quidem, quàm noſtrum negotium aut confecerimus, aut depoſuerimus. Cura igitur vt valeas. aliquando ἀπότεμψαι quartanam iſtam diligentia, quæ in te ſumma eſt.

CICERO ATTICO S. 6

Planè deeſt, quod ad te ſcribam: nota omnia tibi ſunt: nec ipſe habeo à te quid expectem. tantùm igitur noſtrum illud ſolemne ſeruemus, vt ne quem iſtuc euntem ſine literis dimittamus. De rep. valde timeo: nec adhuc ferè inueni, qui non concedendum putaret Cæſari quod poſtularet, potius, quàm depugnandum. Eſt illa quidem impudens poſtulatio

latio opinione valentior: cur autem nunc primùm ei resistamus? οὐ γάρ αὖ τόδε μεῖζον ἔπει κρινέν, quàm, cùm quinquennium prorogabamus, aut cùm vt absentis ratio haberetur, ferebamus. nisi fortè hæc illi tum arma dedimus, vt nunc
5 cùm bene parato pugnaremus. Dices, Quid tu igitur sensurus es? Non idem quod dicturus. Sentiam enim omnia facienda, ne armis decertetur: dicam idem quod Pompeius, neque id faciam humili animo: sed rursus hoc permagnum reip. malum est, & quodammodò mihi præter cæteros non
10 rectum, me in tantis rebus à Pompeio dissidere. Vale.

CICERO ATTICO S. 7

Dionysius vir optimus, vt mihi quoque est perspectus, & doctissimus, tuique amantissimus, Romam venit XV. caland. Ianuar. & literas à te mihi reddidit. tot enim verba
15 sunt de Dionysio in epistola tua. illud (puto) non ascribis, ET tibi gratias egit. Atqui certè ille agere debuit, & si esset factum, quæ tua est humanitas, ascripsisses. Mihi autem nulla de eo παλινῳδία datur, propter superioris epistolę testimonium. Sit igitur sanè bonus vir, hoc enim ipsum bene fecit,
20 quòd mihi sui cognoscendi penitus etiam istam facultatem dedit. Philogenes rectè ad te scripsit: curauit enim quod debuit. eum ego vti ea pecunia volui, quoad liceret. itaq; vsus est menses XIIII. Pontinum cupio valere: & quòd scribis in Vrbem introisse, vereor quid sit. nam id nisi graui de caussa
25 non fecisset. Ego quoniam IIII. non. Ianuar. compitalitius dies est, nolo eo die in Albanum venire molestus familiæ: veniam III. non. igitur: inde ad Vrbem pridie non. tua λῆψις, quem in diem incurrat nescio, sed prorsus te commoueri incommodo valetudinis tuæ nolo. De honore nostro,
30 nisi quid occultè Cæsar per suos tribunos molitus erit, cætera videntur esse tranquilla: tranquillissimus autem animus meus, qui totum isthuc æqui boni facit, & eò magis quòd iam à multis audio constitutum esse Pompeio, & eius consilio, in Siciliam me mittere, quòd imperium habeam. id est,
35 Ἀβδηριτικόν. nec enim senatus decreuit, nec populus iussit me imperium in Sicilia habere. sin hoc resp. ad Pompeium refert: quî me magis quàm priuatum aliquem mittat? Itaq; si hoc imperium mihi molestũ erit, vtar ea porta quam primùm videro. Nam quòd scribis, mirificam expectationem

esse mei, neque tamen quenquam bonorum, aut satis bonorum dubitare, quid sensurus sim: ego quos tu bonos esse dicas, non intelligo: ipse nullos noui: sed ita, si ordines bonorum quærimus. nam singulares sunt boni viri: verùm in dissensionibus ordines bonorum, & genera quærenda sunt. Senatum bonũ putas, per quem sine imperio prouinciæ sunt? nunquam enim Curio sustinuisset, si cum eo agi cœptum esset, quã sententiam senatus sequi noluit: ex quo factum est, vt Cæsari non succederetur. An publicanos? qui nunquam firmi, sed nunc Cæsari sunt amicissimi: an fœneratores? an agricolas? quibus optatissimum est otium: nisi eos timere putas, ne sub regno sint, qui id nunquam, dummodò otiosi essent, recusarunt. Quid? ergo exercitum retinentis, cùm legis dies transierit, rationem haberi placet? mihi verò ne absentis quidem: sed cùm id datum est, illud vnà datum est. annorum decem imperium & ita latum placet? Placet igitur etiam me expulsum, & agrum Campanum periisse, & adoptatum patritium à plebeio, Gaditanum à Mitylenæo, & Labieni diuitiæ, & Mamurræ placent, & Balbi horti, & Tusculanum: sed horum omnium fons vnus est, imbecillo resistendum fuit, & id erat facile. Nunc legiones XI. equitatus tantus, quantũ volet: Transpadani, plebs vrbana, tot tribuni plebis, tam perdita iuuentus, tanta autoritate dux, tanta audacia. cum hoc aut depugnandum est, aut habenda è lege ratio. Depugna, inquis, potius, quàm seruias. Vt quid? si victus eris, proscribare: si viceris, tamen seruias. Quid ergo, inquis, acturus es? Idem quod pecudes, quæ dispulsæ, sui generis sequuntur greges, vt bos armenta, sic ego bonos viros, aut eos quicunque dicentur boni, sequar: etiam si ruent. Quid sit optimum malè contractis rebus, planè video: nemini est enim exploratum, cùm ad arma ventum est, quid futurum sit: at illud omnibus, si boni victi sunt, nec in cæde principum clementiorẽ hunc fore, quàm Cinna fuerit, nec moderatiorem, quàm Sulla in pecuniis locupletium. ἐμπολιτεύομαί σοι iamdudum, & facerem diutiùs nisi me lucerna desereret. Ad summam dic M. Tulli. Assentior Cn. Pompeio, id est T. Pomponio. Alexim humanissimum puerum (nisi fortè dum ego absum, adolescens factus est: id enim agere videbatur) saluere iubeas velim. Vale.

CICERO

CICERO ATTICO S. 8

Quid opus est de Dionysio tam valdè affirmare? an mihi nutus tuus non faceret fidem? Suspicionem autẽ eò mihi maiorem tua taciturnitas attulerat, quòd & tu soles conglutinare amicitias testimoniis tuis, & illum aliter cum aliis de nobis locutum audiebam. sed prorsus ita esse (vt scribis) mihi persuades. Itaque ego is in illum sum, quem tu me esse vis. Diem tuum ego quoque ex epistola quadam tua, quam incipiente febricula scripseras, mihi notaueram, & animaduerteram posse, pro re nata, te non incommodè ad me in Albanum venire III. non. Ianuar. Sed amabo te, nihil incommodo valetudinis feceris: quid enim est tantum in vno, aut altero die? Dolabellam video Liuiæ testamento cum duob. cohæredibus esse in triente, sed iuberi mutare nomen. est πολιτικὸν σκέμμα, rectumne sit nobili adolescenti mutare nomen mulieris testamento: sed id φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν, cùm sciemus quantum quasi sit in trientis triente. Quod putasti fore, vt antè quàm istuc venirem, Pompeium viderem, factum est ita. nam VI. calend. ad Lauernium me consecutus est. vnà Formias venimus, & ab hora octava ad vesperum secretò collocuti sumus. Quòd quæris, ecquæ spes pacificationis sit: quantum ex Pompeii multo & accurato sermone perspexi, ne voluntas quidem est: sic enim existimat, si ille vel dimisso exercitu consul factus sit, σύγχυσιν τῆς πολιτείας fore, atque etiam putat eum cùm audierit contra se diligenter parari, consulatum hoc anno neglecturum, ac potius exercitum prouinciamque retenturum: sin autem ille fureret, vehementer hominem contemnebat, & suis & reipublicæ copiis confidebat. Quid quæris? etsi mihi crebrò ξυνὸς ἐνυάλιος occurrebat, tamen leuabar cura, virum fortem, & peritum, & plurimum autoritate valentem audiens πολιτικῶς de pacis simulatæ periculis disserentem. habebamus autem in manibus Antonii concionem habitam X. calen. Ian. in qua erat accusatio Pompeii vsque à toga pura. querela de damnatis: terror armorum. In quibus ille, Quid censes aiebat, facturum esse ipsum, si in possessionem reip. venerit, cùm hæc quæstor eius infirmus & inops audeat dicere? Quid multa? nõ modò non expetere pacẽ istã, sed etiam timere visus est. Mea autem sententia non relinquendæ

Vrbis mouet hominem, vt puto. Mihi autem illud molestissimum est, quòd soluendi sunt nummi Cæsari, & instrumētum triumphi eò conferendum. Est enim ἄμορφον ἀντιπολιτευομένου χρεωφειλέτην esse: sed hæc & multa alia coràm.

CICERO ATTICO S. 9

Quotidiéne, inquis, à te accipiendæ literæ sunt? Si habebo cui dem, quotidie. At iam ipse ades. Tum igitur, cùm venero, desinam. Vnas video mihi à te non esse redditas, quas L. Quintius familiaris meus cùm ferret, ad Bustū Basilii vulneratus, & despoliatus est. videbis igitur, nūquid fuerit in his, quod me scire opus sit, & simul tu hoc διευκρινήσεις πρόβλημα sanè πολιτικόν: Cùm sit necesse aut haberi Cæsaris rationem, illo exercitū vel per senatū, vel per tribunos plebis obtinente: aut persuaderi Cæsari, vt tradat prouinciam, atque exercitū, & ita consul fiat; aut si id non persuadeatur, haberi comitia sine illius ratione illo patiente, atq; obtinente prouinciam: aut si per tribunos pl. non patiatur, tamen quiescat, rem adduci ad interregnum: aut si ob eam caussam, quòd ratio eius non habeatur, exercitum adducat, armis cum eo cōtendere: illum autē initium facere amorum. aut statim nobis minus paratis, aut tum, cùm comitiis, amicis eius postulantibus, vt è lege ratio habeatur, impetratum non sit. ire autem ad arma, aut hanc vnam ob caussam, quòd eius ratio non habeatur: aut addita caussa, si fortè tribunus pl. senatū impediens, aut populum incitans notatus, aut S.C. circumscriptus, aut sublatus, aut expulsus sit, dicénsve se expulsum, ad illum confugerit: suscepto autem bello, aut tenenda sit Vrbs, aut ea relicta, ille à commeatu, & reliquis copiis intercludendus: quod horū malorū, quorū aliquod certè subeundū est, minimū putes. Dices profectò, persuaderi illi, vt tradat exercitū, & ita consul fiat. est omnino id eiusmodi, vt si ille eò descendat, contradici nihil possit. idq; eum, si non obtinet vt ratio habeatur retinentis exercitū, nō facere miror. nobis autē, vt quidam putant, nihil est timendū magis, quàm ille consul. At sic malo, inquies, quàm cū exercitu. Certè. sed isthuc ipsum sic, magnum malum, putat aliquis: neque enim remedium est vllum. cedendum est, si id volet: vide consulem illum iturum, quem vidisti consulatu priore. At tum imbecillius plus, inquis, valuit, quàm tota respub. Quid nūc

putas

putas? & eo conſule, Pompeio certum eſt eſſe in Hiſpania. ô rem miſeram! ſi quidem id ipſum deterrimum eſt quod recuſari nõ poteſt, & quod ille ſi faciet, iamiam à bonis omnibus ſummam ineat gratiam. Tollamus igitur hoc, quò illũ poſſe adduci negant. De reliquis, quid eſt deterrimum? concedere illi, quod, vt idem dicit, impudentiſſimè poſtulat. Nã quid impudentius? tenuiſti prouinciam per decem annos, non tibi à ſenatu, ſed à te ipſo per vim, & per factionem datos: præteriit tempus legitimum non legis, ſed libidinis tuæ, fac tamen legis: vt ſuccedatur, decernitur: impedis, & ais, Habe mei rationem. Habe tu noſtrûm. exercitum tu habeas diutiùs quàm populus iuſſit, inuito ſenatu? depugnes oportet, niſi concedis. cum bona quidem ſpe, vt ait idem, vel vincendi, vel in libertate moriendi. Iam ſi pugnandum eſt, quo tempore, in caſu: quo conſilio, in temporibus ſitum eſt. Itaque te in ea quæſtione non exerceo: ad ea quæ dixi, affer, ſi quid habes: equidem dies noctéſque torqueor. Vale.

CICERO ATTICO S. 10

Subitò conſilium cepi, vt antè quàm luceret, exirem, ne qui conſpectus fieret, aut ſermo, lictoribus præſertim laureatis. De reliquo neque hercule quid agam, nec quid acturus ſim, ſcio: ita ſum perturbatus temeritate noſtri amentiſſimi conſilii. Tibi verò quid ſuadeam, cuius ipſe conſilium expecto? Cneus noſter quid conſilii cœperit, cupiatve, neſcio: adhuc in oppidis coarctatus: ſed ſtupent omnes. Si in Italia conſiſtat, erimus vnà: ſin cedet, conſilii res eſt. adhuc certè (niſi ego inſanio) ſtultè omnia, & incautè. Tu quæſo crebrò ad me ſcribe, vel quod in buccam venerit. Vale.

CICERO ATTICO S. 11

Quæſo, quid hoc eſt? aut quid agitur? mihi enim tenebræ ſunt. Cingulum, inquis, nos tenemus: Anconem amiſimus. Labienus diſceſſit ab Cæſare. Vtrum de imperatore populi Rom. an de Annibale loquuntur? ô hominem amẽtem & miſerum, qui ne vmbram quidem vnquam τοῦ καλοῦ viderit. atque hæc ait omnia facere ſe dignitatis cauſſa. Vbi eſt autem dignitas niſi vbi honeſtas? num honeſtum igitur, habere exercitum nullo publico conſilio? occupare vrbes ciuium, quò facilior ſit aditus ad patriam? χρεῶν ἀποκοπάς, φυγάδων καθόδους, ſexcenta alia ſcelera moliri, τὴν θεῶν μεγίστην

ὡς ἔχειν τυραννίδα: sibi habeat suam fortunam, vnam mehercule tecum apricationem in illo Lucretino tuo sole malim, quàm omnia istiusmodi regna: vel potius mori millies, quã semel istiusmodi quicquã cogitare. Quid si tu velis, inquis? Age quis est, cui velle non liceat? sed ego hoc ipsum velle, 5 miserius esse duco, quàm in crucem tolli. Vna res est ea miserior, adipisci quod ita volueris. Sed hæc hactenus: libenter enim in his molestiis ἐγχολάζω σοι. redeamus ad nostrum. Per fortunas quale tibi consiliũ Pompeii videtur? (hoc quæro, quòd Vrbem reliquerit) ego enim ἀπορῶ. tum nihil ab- 10 surdius, Vrbem tu relinquas? ergo idem si Galli venirent. Nõ est, inquit, in parietibus resp. at in aris & focis. fecit idẽ Themistocles. fluctum enim totius barbariæ ferre vrbs vna non poterat. At idem Pericles non fecit, annum ferè post quinquagesimum, cùm præter mœnia nihil teneret. nostri olim 15 Vrbe reliqua capta, arcem tamen retinuerunt: ὥς που πρὶν τῶν πρόσθεν ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν: rursus autem ex dolore municipali sermonibusque eorum, quos conuenio, videtur hoc consilium exitum habiturum. Mira hominum querela est (nescio istîc: sed facies vt sciam) sine magistratibus Vrbem 20 esse, sine senatu. fugiens denique Pompeius mirabiliter homines mouet. Quid quæris? alia caussa facta est: nihil iam cõcedendum putant Cæsari: hæc tu mihi explica qualia sint. Ego negotio præsum non turbulento: vult enim me Pompeius esse, quẽ tota hęc Campania, & maritima ora habeat ἐ- 25 πίσκοπον, ad quẽ delectus, & summa negotii referatur. itaq; vagus esse cogitabam. Te puto iam videre, quæ sit ὁρμὴ Cæsaris, qui populus, qui totius negotii status, ea velim scribas ad me, & quidem, quoniam mutabilia sunt, quàm sępissimè: acquiesco enim & scribens ad te, & legens tua. Vale. 30

CICERO ATTICO S. 12

Vnam adhuc à te epistolam acceperam, datam XII. cal. Iun. in qua significabatur, aliam te antè dedisse, quam non acceperam: sed quæso vt scribas quàm sæpissimè, non modò si quid scies, aut audieris, sed etiam si quid suspicabere: 35 maximeque quid nobis faciundum, aut non faciundum putes. Nam quòd rogas, curem vt scias quid Pompeius agat: ne ipsum quidem scire puto: nostrûm quidem nemo. vidi Lentulum COS. Formiis X. calend. Iun. vidi Libonem. plena timoris

timoris & erroris omnia. Ille iter Latinum: ibi enim co-
hortes, & Luceriæ, & Theani, reliquæ in Apulia. inde vtrum
consistere vspiam velit, an mare transire, nescitur. Si manet,
vereor ne exercitum firmum habere non possit: sin discedit,
5 quò, aut quà, aut quid nobis agendum sit, nescio. nam istum
quidem, cuius φαλαρισμὸν times, omnia teterrimè factu-
rum puto: nec eum rerum prolatio, nec senatus, magistra-
tuumque discessus, nec ærariũ clausum tardabit. Sed hæc vt
scribis, citò sciemus. interim velim mihi ignoscas, quòd ad
10 te scribo tã multa toties. acquiesco enim, & tuas volo elicere
literas, maximeque consilium, quid agam, aut quo me pa-
cto geram: demittamne me penitus in caussam (non deter-
reor periculo: sed disrumpor dolore: tam nullo consilio, aut
tam contra meum consilium gesta esse omnia!) an cuncter,
15 & tergiuerser, & iis me dem, qui tenent, qui potiuntur? αἰ-
δέομαι Τρῶας: nec solùm ciuis, sed etiam amici officio reuo-
cor: etsi frangor sæpè misericordia puerorum. Vt igitur ita
perturbato, etsi te eadem solicitant, scribe aliquid, & maxi-
mè si Pompeius Italia cedit, quid nobis agendum putes. M.
20 quidem Lepidus (nam fuimus vnâ) eum finem statuit: L.
Torquatus eundem. Me cùm multa, tum etiam lictores im-
pediunt. nihil vidi vnquam, quod minus explicari posset. I-
taque à te nihildum certi exquiro, sed quid videatur: deni-
que ipsam ἀπορίαν tuam cupio cognoscere. Labienum ab il-
25 lo discessisse, propemodnm constat. si ita factum esset, vt ille
Romam veniens magistratum, & senatum Romæ offende-
ret, magno vsui caussæ nostræ fuisset: damnasse enim sceleris
hominem amicum reipubl. caussa videretur: quod nunc
quoque videtur, sed minus prodest. nõ enim habet, cui pro-
30 sit, cumque arbitror pœnitere: nisi fortè id ipsum est falsum,
discessisse illum: nos quidem pro certo habebamus. Et ve-
lim (quanquam, vt scribis, domesticis te finibus tenes) for-
mam mihi Vrbis exponas, ecquod Pompeii desiderium, ec-
quæ Cæsaris inuidia appareat: etiam quid censeas de Teren-
35 tia, & Tullia: Romæ eas esse, an mecum, an aliquo tuto loco:
& hæc, & si quid aliud, ad me scribas velim, vel potius scri-
ptites. Vale.

CICERO ATTICO S. 13

De Vennonianis rebus tibi assentior. Labienum ἥρωα in-

dico. facinus iamdiu nullum ciuile præclarius: qui vt aliud nihil, hoc tamen profecit, dedit illi dolorem: sed etiam ad summam profectum aliquid puto. amo etiam Pisonem: cuius iudicium de genero suspicor visum iri graue, quanquam genus belli quod sit, vides. Ita ciuile est, vt non ex ciuium dissensione, sed ex vnius perditi ciuis audacia natum sit. is autem valet, exercitum tenet multa spe, & promissis: omnia omnium concupiuit. huic tradita vrbs est, nuda præsidio, referta copiis. Quid est, quod ab eo non metuas, qui illa templa, & tecta, non patriam, sed prædam putet? Quid autem sit acturus, aut quomodo, nescio: sine senatu, sine magistratu. ne simulare quidem poterit quicquam πολιτικῶς. Nos autem vbi exurgere poterimus? aut quando? quorum dux, quàm ἀστρατήγητος, tu quoque animaduertis. cui ne Picena quidem nota fuerint. Quæ autem sine consilio res stet? vt enim alia omittam decem annorum peccata, quæ conditio non huic fugæ præstitit? Nec verò nunc quid cogitet, scio, ac non desino per literas sciscitari. nihil esse timidius constat, nihil perturbatius. Itaque nec præsidium, cuius parandi causa ad Vrbem retentus est, nec locum, ac sedem præsidii vllam video. spes enim omnis in duabus inuidiosè retentis, penè alienis legionibus. nam delectus adhuc quidem inuitorum est, & à pugnando abhorrentium. Conditionum autẽ amissum tempus est. quid futurum sit, non video. commissum quidẽ à nobis certè est, siue à nostro duce, vt è portu sine gubernaculis egressi, tempestati nos traderemus. Itaque de Ciceronibus nostris dubito quid agam. nam mihi interdum amandandi videntur in Græciam. De Tullia autem, & Terentia, cùm mihi barbarorum aduentus ad Vrbem proponitur, omnia timeo. cùm autem Dolabellæ venit in mentem, paulùm respiro. sed velim consideres, quid faciendum putes: primùm πρὸς τὸ ἀσφαλές. aliter enim mihi de illis, ac de me ipso consulendum est. deinde πρὸς τὰς δόξας, ne reprehendamur, quòd eas Romæ velimus esse in communi bonorum fuga, quin etiam tibi, & Peduceo (scripsit enim ad me) quid faciatis, videndum est. is enim splendor est vestrûm, vt eadẽ postulentur à vobis, quæ ab amplissimis ciuibus. Sed de hoc tu videbis, quippe cùm de ipso, ac de me ista considerare velim. Reliquũ est, vt & quid agatur, quoad poteris, explores:

scri-

ſcribaſque ad me & quid ipſe coniectura aſſequâre. quod etiam à te magis expecto. nam acta, omnibus nuntiantibus, à te expecto futura, μάντις δ' ἄριστος. Loquacitati ignoſces, quæ & me leuat ad te quidem ſcribentem, & elicit tuas literas. Ænigma Oppiorum ex Velia planè non intellexi: eſt enim numero Platonis obſcurius, iam intellexi tuum ænigma. Oppios enim de Velia Saccones dicis: in eo æſtu, haud diu. quo aperto, reliqua patebant, & cum Terentiæ ſumma congruebant. L. Cæſarem vidi Minturnis a.d. VIII. calend. Febru. manè cum abſurdiſſimis mandatis, non hominem, ſed ſcopas ſolutas: vt idipſum mihi ille videatur irridendi cauſſa feciſſe, qui tantis de rebus huic mandata dederit: niſi fortè non dedit, & hic ſermone aliquo arrepto, pro mandatis abuſus eſt. Labienus, vir mea ſententia magnus, Theanũ venit a.d. IX. calend. Februarii. ibi Pompeium, conſuleſque conuenit. qui ſermo fuerit, & quid actum ſit, ſcribam ad te, cùm certum ſciam. Pompeius ab Theano Larinum verſus profectus eſt a.d. VIII. calend. eo die manſit Venafri. Aliquantum animi videtur nobis attuliſſe Labienus: ſed ego nondũ habeo, quid ad te ex his locis ſcribam: iſta magis expecto, quid illinc afferatur: quo pacto de Labieno ferat, quid agat Domitius in Marſis, Iguuii Thermus; Publius Accius Cinguli, quæ ſit populi vrbani voluntas, quæ tua coniectura de rebus futuris. Hæc velim crebrò, & quid tibi de mulieribus noſtris placeat, & quid acturs ipſe ſis, ſcribas. Si ſcriberem ipſe, longior epiſtola fuiſſet, ſed dictaui propter lippitudinem. Vale.

CICERO ATTICO S. 14

A.D. VI. cal. Feb. Capuam Calibus proficiſcens, cùm leuiter lippirẽ, has literas dedi. L. Cæſar mandata Cæſaris detulit ad Pompeium a.d. VIII. calend. cùm is eſſet cum conſulibus Theani, probata conditio eſt, ſed ita, vt ille de iis oppidis, quæ extra ſuam prouinciam occupauiſſet, præſidia deduceret. id ſi feciſſet, reſponſum eſt ad Vrbem nos redituros eſſe, & rem per ſenatum cõfecturos. Spero etiam in præſentia pacem nos habere. nam & illum furoris, & hunc noſtrũ copiarum ſuppœnitet. Me Pompeius, Capuam venire voluit, & adiuuare delectũ: in quo parum prolixè reſpondent Campani coloni, Gladiatores Cæſaris, qui Capuæ ſunt, de qui-

bus antè ad te falsum ex Torquati literis scripseram, sanè
commodè Pompeius distribuit, binos singulis patribus fa-
miliarum. Secutorũ in ludo ı ɔ ɔ. fuerunt: eruptionem fa-
cturi fuisse dicebantur. sanè multũ in eo reip. prouisum est.
De mulieribus nostris, in quibus est tua soror, quæso videas 5
vt satis honestum nobis sit, eas Romæ esse, cùm cæteræ vlla
dignitate discesserint. hoc scripsi ad eas, & ad te ipsum anteà.
velim eas cohortere, vt exeant, præsertim cum ea præsidia
in ora maritima habeamus, cui ego præsum, vt in his pro re
nata non incõmodè possint esse. nam si quid offendimus in 10
genero nostro, quod quidem ego præstare non debeo, id fit
maius, quòd mulieres nostræ præter cæteras Romæ reman-
serunt. Tu ipse cum Sexto, scire velim quid cogites de exe-
undo, de totáque re quid existimes. Equidem ad pacem hor-
tari non desino, quę vel iniusta vtilior est, quàm iustissimum 15
bellum. sed hæc vt fors tulerit. Vale.

CICERO ATTICO S. 15

VT ab Vrbe discessi, nullum adhuc intermisi diem, quin
aliquid ad te literarum darem: non quòd haberem magno-
perè quid scriberem, sed vt loquerer tecum absens, quo mi- 20
hi, cùm coràm id non licet, nihil est iucundius. Capuam cùm
venissem a. d. VI. cal. pridie quàm has literas dedi, consules
conueni, multosque nostri ordinis. omnes cupiebant Cæsa-
rem abductis pręsidiis stare conditionibus iis, quas tulisset.
vni Fauonio leges ab illo nobis imponi non placebat: sed is 25
auditus in consilio non est: Cato enim ipse iam seruire, quàm
pugnare mauult: sed tamen ait in senatu se adesse velle, cùm
de conditionibus agatur, si Cæsar adductus sit, vt præsidia
deducat: ita quod maximè opus est, in Siciliam ire non cu-
rat: quod metuo ne obsit, in senatu esse vult. Posthumus au- 30
tem, de quo nominatim senatus decreuit, vt statim in Sici-
liam iret, Furfanoque succederet, negat se iturum sine Ca-
tone, & suam in senatu operam, autoritatemque magni æ-
stimat. ita res ad Fannium peruenit, is cùm imperio in Si-
ciliam præmittitur. In disputationibus nostris summa va- 35
rietas est: plerique negant Cęsarem in conditione mansu-
rum: postulataq; hæc ab eo interposita esse: quominus quod
opus esset ad bellum, à nobis pararetur. ego autem eũ puto
facturum, vt præsidia deducat: vicerit enim si consul factus
erit,

erit,& minori scelere vicerit, quàm quo est ingressus: sed accipienda plaga est. sumus enim flagitiosè imparati cùm à militibus, tum à pecunia. quam quidem omnem non modò priuatã, quæ in Vrbe est, sed etiam publicã, quæ in ærario est, illi reliquimus. Pōpeius ad legiones Actianas est profectus: Labienum secum habet. Ego tuas opiniones de his rebus expecto. Formias me continuò recipere cogitabam. Vale.

CICERO ATTICO S. 16

Omneis arbitror mihi tuas literas redditas esse, sed primas præposterè, reliquas ordine quo sunt missę per Terentiam. De mandatis Cæsaris, aduentuque Labieni, & responsis consulum ac Pompeii, scripsi ad te literis iis quas a.d.v. calend. Capua dedi: pluraque præterea in eandem epistolam conieci. Nunc has expectationes habemus duas: vnam, quid Cæsar acturus sit, cùm acceperit ea quæ referenda ad illum data sunt L. Cæsari, alteram, quid Pompeius agat: qui quidem ad me scribit paucis diebus se firmum exercitum habiturum: spemq; affert, si in Picenum agrum ipse venerit, nos Romam redituros esse. Labienum secum habet non dubitantem de imbecillitate Cæsaris copiarum, cuius aduentu Cneus noster multò animi plus habet: nos à consulibus Capuam venire iussi sumus a.d. non. Feb. Capua profectus sum Formias a.d. III. cal. eo die cùm Calibus tuas literas hora ferè nona accepissem, has statim dedi. De Terentia, & Tullia tibi assentior, ad quas scripseram, ad te vt referrent. si nondum profectæ sunt, nihil est quòd se moueant, quoad perspiciamus, quo loco sit res. Tuæ literæ mihi gratæ, iucundæq; sunt. De pueris in Græciam transportandis tum cogitabam, cùm fuga ex Italia quæri videbatur. nos enim Hispaniã peteremus: illis hoc æquè commodum non erat. Tu ipse cum Sexto etiã nunc mihi videris Romæ rectè esse posse. etenim minimè amici Pompeio nostro esse debetis: nemo enim vnquam tantum de vrbanis præsidiis detraxit. Vidésne me etiam iocari? Scire iam te oportet, L. Cæsar quæ responsa referat à Pompeio, quas ab eodem ad Cæsarẽ ferat literas: scriptę enim, & datæ ita sunt, vt proponerentur in publico. in quo accusaui mecum ipse Pompeium: qui cùm scriptor luculentus esset, tantas res, atque eas, quæ in omnium manus venturæ essent, Sestio nostro scribendas dederit. Itaque nihil

vnquam legi ſcriptum σπουδέστερον. perſpici tamen ex literis Pompeii poteſt, nihil Cæſari negari, omniaque & cumulatè quæ poſtulet, dari. quæ ille, amentiſſimus fuerit, niſi acceperit: præſertim cùm impudentiſſimè poſtulauerit. quis enim tu es, qui dicas, ſi in Hiſpaniam profectus erit, ſi præſidia dimiſerit? tamen conceditur minùs honeſtè nunc quidẽ violata iam ab illo rep. illatoque bello, quàm ſi olim de ratione habenda impetraſſet: & tamen vereor, vt his ipſis contentus ſit. nam cùm iſta mandata dediſſet L. Cæſari, debuit eſſe paulò quietior, dum reſponſa referrentur. dicitur autẽ nunc eſſe acerrimus. Trebatius quidem ſcribit, ſe ab illo IX. cal. Februar. rogatum eſſe, vt ſcriberet ad me, vt eſſem ad Vrbẽ: nihil ei me gratius facere poſſe. Hæc verbis plurimis. Intellexi ex dierum ratione, vt primum de diſceſſu noſtro Cæſar audiſſet, laborare eum cœpiſſe, ne omnes abeſſemus. Itaque non dubito quin ad Piſonem, quin ad Seruium ſcripſerit. illud admiror, non ipſum ad me ſcripſiſſe, non per Dolabellã, non per Cælium egiſſe. quanquam non aſpernor Trebatii literas, à quo me vnicè diligi ſcio. Reſcripſi ad Trebatium (nam ad ipſum Cæſarem, qui mihi nihil ſcripſiſſet, nolui) quàm illud hoc tempore eſſet difficile: me tamen in prædiis meis eſſe, neq; delectum vllum, neque negotium ſuſcepiſſe. In quo quidem manebo, dum ſpes pacis erit: ſin bellum geretur, non deero officio, nec dignitati meæ, pueros ὑπεκθέμενος in Græciam. totam enim Italiam flagraturam bello intelligo: tantum mali excitatũ eſt partim ab improbis, partim ab inuidis ciuibus. Sed hęc paucis diebus ex illius ad noſtra reſponſa reſponſis intelligentur quorſum euaſura ſint. tum ad te ſcribam plura, ſi erit bellum: ſin autem etiam induciæ, teipſum, vt ſpero, videbo. Ego IIII. non. Februar. quo die has literas dedi in Formiano: quò Capua redieram, mulieres expectabam: quibus quidem ſcripſeram, tuis literis admonitus, vt Romæ manerent: ſed audio maiorẽ quendam in Vrbe timorem eſſe. Capuæ nonis Februar. eſſe volebam, quia conſules iuſſerant. Quicquid huc erit à Pompeio allatum, ſtatim ad te ſcribam, tuaſque de iſtis rebus literas expectabo. Vale.

CICERO ATTICO S. 17

QVARTO non. Februar. mulieres noſtræ Formias venerunt,

runt, tuaque erga se officia plenâ tui suauissimi studii attulerunt: eas ego, quoad sciremus vtrum turpi pace nobis, an misero bello esset vtendum, in Formiano esse volui, & vnà Cicerones: ipse cum fratre Capuam ad consules (nonis enim
5 adesse iussi sumus) III. non. profectus sum, cùm has literas dedi. Responsa Pompeii grata populo, & probata concioni esse dicuntur. ita putaram. quæ quidem, si ille repudiarit, iacebit: si acceperit? Vtrum igitur, inquies, mauis? Responderem, si, quemadmodum paratiessemus, scirem. Cassium, erat
10 hîc auditum, expulsum Ancone, eamque vrbē à nobis teneri: si bellum futurum est, negotium vtile. Cæsarem quidē, L. Cæsare, cùm mandatis de pace misso: tamen aiunt acerrimè delectū habere, loca occupare, vincire præsidiis. O perditum latronem, ô vix vllo otio compensandam hanc reip. turpitu-
15 dinem! sed stomachari desinamus, tempori pareamus, cum Pompeio in Hispaniā eamus. hæc opto in malis, quoniam illius alterum consulatum à repub. ne data quidem occasione repulimus. sed hæc hactenus. De Dionysio fugit me ad te anteà scribere: sed ita constitui, expectare responsa Cæsaris, vt, si
20 ad Vrbem rediremus, ibi nos expectaret: sin tardius id fieret, tum eum accerseremus. omnino quid ille facere debuerit in nostra illa fuga, quid docto homine, & amico dignum fuerit, cùm præsertim rogatus esset: sed hæc non nimis exquiro à Græcis. Tu tamen videbis, si erit (quod nolim) accersen-
25 dus, ne molesti simus inuito. Quintus frater laborat, vt tibi quod debet ab Egnatio soluat: nec Egnatio voluntas deest: nec parùm locuples est, sed cùm tale tēpus sit, vt Q. Titinius (multùm enim est nobiscum) viaticum se neget habere, idemque debitoribus suis denuntiarit, vt eodem fœnore v-
30 terentur, atque hoc idem etiam L. Ligus fecisse dicatur, nec hoc tempore aut domi nūmos Quintus habeat, aut exigere ab Egnatio, aut versuram vsquam facere possit: miratur, te non habuisse rationem huius publicæ difficultatis. Ego autem, etsi illud ψευδησιόδειον (ita enim putatur) obseruo, μὴ δὲ
35 δίκην, præsertim in te, à quo nihil vnquam vidi temerè fieri: tamē illius querela mouebar. hoc, quicquid est, te scire volui.

CICERO ATTICO. S. 18

NIHIL habeo quod ad te scribam. quinetiam eam epistolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi: erat enim

plena ſpei bonæ, quòd & concionis voluntatem audieram, & illum conditionibus vſurum putabam, præſertim ſuis. Ecce tibi IIII. nonas Februarii manè accepi literas tuas, Philotimi, Furnii, Curionis ad Furnium, quibus irrident L. Cæſaris legationem. Planè oppreſſi videmur: nec, quid conſilii capiam, ſcio: nec mehercule de me laboro: de pueris quid agam, non habeo. Capuam tamen proficiſcebar hæc ſcribẽs, quo facilius de Pompeii rebus cognoſcerem. Vale. 5

CICERO ATTICO S. 19

Breuiloquentem iam me tempus ipſum facit: pacem enim deſperaui. bellum noſtri nullum adminiſtrant. caue enim putes quicquam eſſe minoris his conſulibus: quorum ego ſpe audiendi aliquid, & cognoſcendi noſtri apparatus, maximo imbri Capuam veni pridie non. vt eram iuſſus. Illi autem nondum venerant, ſed erant venturi, inanes, imparati. Cneus autem Luceriæ dicebatur eſſe, & adire cohorteis legionum Actianarum non firmiſſimarum. At illum ruere nunciant, & iam iamque adeſſe, non vt manum conſerat (qui cum enim?) ſed vt fugam intercludat. Ego autem in Italia καὶ συναποθανεῖν: nec te id conſulo. ſin extra, quid agoʔ ad manendum hyems, lictores, improuidi & negligentes duces: ad fugam hortatur amicitia Cnei, cauſa bonorum, turpitudo coniungendi cum tyranno, qui quidem, incertum eſt, Phalarimne, an Piſiſtratum ſit imitaturus. Hęc velim explices, & me iuues conſilio. etſi teipſum iſthic iam calere puto. ſed tamen quantum poteris. Ego ſi quid hîc hodie noui cognoro, ſcies: iam enim aderunt conſules ad ſuas nonas. Tuas quotidie literas expectabo. Ad has autem cùm poteris, reſcribes. Mulieres, & Cicerones in Formiano reliqui. Vale. 10 15 20 25 30

CICERO ATTICO S. 20

De malis noſtris tu prius audis, quàm nos. iſtinc enim emanant. boni autem hinc quod expectes, nihil eſt. Veni Capuam a. d. non. Februar. ita vt iuſſerant conſules: eo die Lentulus venit ſerò: alter conſul omnino non venerat VII. id. eo enim die ego Capua diſceſſi, & manſi Calibus. inde has literas poſtridie ante lucem dedi. Hæc Capuæ dum fui, cognoui, nihil in conſulibus, nullum vſquam delectum: nec enim conquiſitores φαινοπροσωπεῖν audent, cùm ille adſit 35

contra

contrà cùm noster dux nusquam sit, nihil agat, neç nomina dant. deficit enim non voluntas, sed spes. Cneus autem noster (ô rem miseram, & incredibilem) vt totus iacet! non animus est, non consiliũ, non copiæ, non diligentia. Mitto illam fugã ab Vrbe turpissimam, timidissimas in oppidis cõciones, ignorationem non solum aduersarii, sed etiam suarũ copiarum. Hoc cuiusmodi est? VII. id. Febr. Capuam C. Cassius trib. pl. venit, attulit mandata ad consules vt Romam venirent, pecuniam de sanctiore ærario auferrent, statim exirent Vrbe relicta. Redeant. quo præsidio? Deinde exeant. quis sinat? Consul ei rescripsit, vt prius ipse in Picenum. at illud totum erat amissum. sciebat nemo præter me ex literis Dolabellæ. mihi dubium non erat, quin ille iam iamque foret in Apulia, Cneus noster in naui. ego quid agam? σκέμμα magnum, neque mehercule, mihi quidem vllum, nisi omnia essent acta turpissimè. Neq; ego vllius consilii particeps. sed tamen quod me deceat, ipse me Cæsar ad pacem hortatur: sed antiquiores literæ, quàm ruere cœpit Dolabella, Celius, me illi valde satisfacere. mira me ἀπορία torquet: iuua me consilio, si potes: & tamen ista, quantum potes, prouide. nihil habeo tanta rerum perturbatione, quod scribam: tuas literas expecto. Vale.

CICERO ATTICO S. 21

Pedem in Italia video nullum esse, qui non in istius potestate sit. De Pompeio scio nihil: eumq; nisi in nauim se contulerit, exceptum iri puto. ô celeritatem incredibilem! huius autem nostri. sed non possum sine dolore accusare eum, de quo angor, & crucior. Tu cædem non sine causa times: non quò minùs quicquam Cæsari expediat ad diuturnitatem victoriæ, & dominationis: sed video, quorum arbitrio sit acturus. Rectè sic censeo cedendum de oppidis his. egeo consiliis quod optimũ factu videbitur, facias. cum Philotimo loquere, atque adeò Terentiam habebis idibus. ego quid agam? quà aut terra, aut mari persequar eum, qui vbi sit, nescio? et si terra quidem, quî possim? mari, quo? tradam igitur isti me? fac posse tutò: multi enim hortantur: num etiam honestè? nullo modo quidem. A te petam consilium, vt soleo. Explicari res nõ potest, sed tamen, si quid in mentem venit, velim scribas, & ipse quid sis acturus. Vale.

CICERO ATTICO S. 22

Quinto id. Februar. vesperi è Philotimo literas accepi, Domitium exercitum firmum habere: cohortes ex Piceno, Lentulo & Thermo ducentibus, cum Domitii exercitu coniunctas esse: Cæsarem intercludi posse, eumq; id timere. bonorum animos recreatos Romæ, improbos quasi perculsos. hæc metuo equidem ne sint omnia: sed tamen M. Lepidum, L. Torquatum, C. Cassium trib. ple. (ii enim sunt nobiscum. id est in Formiano) Philotimi literæ ad vitam reuocarunt. Ego autem illa metuo ne veriora sint, nos omnes penè iam captos esse, Pompeium Italia cedere: quem quidem (ô rem acerbam) persequi Cæsar dicitur. Persequi Cæsar pompeiũ? Quid? vt interficiat? ô me miserum! & nō omnes nostra corpora opponimus? in quo tu quoque ingemiscis: sed quid faciamus? victi, oppresi, capti planè sumus. Ego tamen Philotimi literis lectis, mutaui consilium de mulieribus, quas, vt scripserã ad te, Romam remittebam: sed mihi venit in mẽtem, multum fore sermonem, me iudicium iam de causa publica fecisse: qua desperata, quasi hunc gradum mei reditus esse, quòd mulieres reuertissent. De me autem ipse tibi assentior, ne me dem incertæ & periculosæ fugæ, cùm reip. nihil prosim, nihil Pompeio, pro quo emori cùm piè possum, tum libenter. Manebo igitur: etsi viuere. Quòd quæris, hîc quid agatur: tota Capua, & omnis hic delectus iacet. desperata res est. in fuga omnes sunt, nisi quid eiusmodi fuerit, vt Pompeius istas Domitii copias cum suis coniungat. sed videbamur omnia biduo, triduove scituri. Cæsaris literarum exemplum tibi misi: rogaras enim, cui nos valde satisfacere multi ad me scripserunt: quod patior facilè, dum, vt adhuc, nihil faciam turpiter. Vale.

CICERO ATTICO S. 23

Philotimi literæ me quidem non nimis, sed eos qui in his locis erant, admodum delectarunt. Ecce postridie Casii literæ Capua à Lucretio familiari eius, Nigidiũ à Domitio Capuam venisse: eum dicere, Vibullium cum paucis militibus è Piceno currere ad Cneum, confestim sequi Cæsarem: Domitium non habere militum vim. Idem scripsit, consules Capua discesisse. non dubito quin Cneus in fuga sit, modo effugiat. A consilio fugiendi, vt tu censes, absum. Vale.

CICE-

CICERO ATTICO S. 24

CVM dedissem ad te literas tristeis, & metuo ne veras, de Lucretii ad Cassium literis Capua missis, Cephalio venit à vobis, attulit etiam à te literas hilariores, nec tamen firmas, 5 vt soles. Omnia facilius credere possum, quàm quod scribitis, Pompeium exercitum habere. Nemo huc ita affert, omniaq; quæ nolim. O rem miseram! malas causas semper obtinuit, in optima concidit. Quid dicam, nisi illud? eũ scisse. neque enim erat difficile hoc nescisse: erat enim ars diffi- 10 cilis rectè rempu. regere. sed iam iamque omnia sciemus, & scribemus ad te statim. Vale.

CICERO ATTICO S. 25

NON venit idem vsu mihi quod tu tibi scribis, Quoties exorior. Ego enim nunc paulùm exorior, & maximè quidẽ 15 his literis, quæ Roma afferuntur, de Domitio, de Picentium cohortibus. omnia erant facta hoc biduo lætiora. Itaque fuga, quæ parabatur, repressa est. Cæsaris interdicta; Si te secundo lumine hîc offendero; respuuntur. Bona de Domitio: præclara de Afranio fama est. Quòd me amicissimè admo- 20 nes, vt me integrum, quoad possim, seruem, gratũ est. Quòd addis, ne propensior ad turpem causam videar: certè videri possum. Ego me ducem in ciuili bello, quoad de pace ageretur, negaui esse: non quin rectũ esset: sed quia, quod multò rectius fuit, id mihi fraudem tulit. Planè eum, cui noster 25 alterum consulatum deferret, & triumphum (at quibus verbis? pro tuis rebus gestis amplissimis) inimicum habere nolueram. Ego scio & quem metuam, & quam ob rem: sin erit bellum, vt video fore, partes meæ non desiderabuntur. De H-S, XX. Terentia tibi rescripsit. Dionysio, dum existimabam 30 vagos nos fore, nolui molestus esse: tibi autem crebrò ad me scribenti de eius officio, nihil rescripsi, quòd diem ex die expectabam, vt statuerem quid esset faciendum. Nunc, vt video, pueri certè in Formiano videntur hyematuri. num & ego? nescio. si enim erit bellum, cum Pompeio esse constitui. 35 Quod habebo certi, faciam vt scias. Ego bellum fœdissimũ futurũ puto, ni qui (vt tu scis) Parthicus casus extiterit. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum,

LIBER VIII.

Cicero Attico s. 1

CVM ad te literas dediſſem, redditæ mi-
hi literæ ſunt à Pompeio. cætera de rebus,
in Piceno geſtis, quæ ad te Vibullius ſcri-
pſiſſet: de delectu Domitii, quę ſunt vobis
nota, nec tamen læta, erant in his literis. 5
Quam ad me Philotimus ſcripſerat, ipſam
tibi epiſtolam miſiſſem: ſed ſubitò fratris puer proficiſceba-
tur. cras igitur mittam, ſed in ea Pompeii epiſtola erat in ex-
tremo, ipſius manu: Tu cenſeo Luceriam venias: nuſquam e-
ris tutius. Id ego in eam partem accepi, hæc oppida, atque o- 10
ram maritimam illum pro derelicto habere: nec ſum mira-
tus, eum, qui caput ipſum reliquiſſet, reliquis membris non
parcere. Ei ſtatim reſcripſi, hominemq; certum miſi de co-
mitibus meis, nõ me quærere, vbi tutiſſimè eſſem: ſi me vel-
let ſua, aut reipu. cauſſa Luceriam venire, ſtatim eſſe ventu- 15
rum, hortatuſquę ſum, vt oram maritimam retineret, ſi rem
frumentariam ſibi ex prouinciis ſuppeditari vellet. Hæc me
fruſtrà ſcribere videbam: ſed vti in Vrbe retinenda tunc, ſic
nunc in Italia non relinquenda teſtificabar ſententiam meã:
ſic enim parari video, vt Luceriam omnes copiæ contra- 20
hantur: & ne is quidem locus ſtabilis. ſed ex eo ipſo, ſi vrgea-
mur, paretur fuga. quò minùs mirere, ſi inuitus in eam cauſ-
ſam deſcendo, in qua neq; pacis, neq; victoriæ ratio quęſi-
ta vnquam eſt: ſemper flagitioſæ, & calamitoſæ fugæ. Eun-
dum, vt quemcunq; fors tulerit caſum, ſubeam potius cum 25

iis, qui dicuntur esse boni, quàm videar à bonis dissentire. Et si propediem video bonorum, id est, lautorum, & locupletũ Vrbem refertam fore: municipiis verò his relictis, refertissimam. Quo ego in numero essem, si hos lictores molestissimos non haberem: nec me M. Lepidi, L. Volcatii, Seruii Sulpitii comitum pœniteret: quorũ nemo nec stultior est quàm L. Domitius, nec inconstantior quàm App. Claudius. Vnus Pompeius me mouet, beneficio, non autoritate. quam enim ille habeat autoritatem in hac caussa, qui, cùm omnes Cæsarem metuebamus, ipse eum diligebat? postquam verò ipse metuere cœpit, putat omnes hostes illi oportere esse. Ibimus tamen Luceriam: nec eum fortasse delectabit noster aduentus: dissimulare enim non potero, mihi, quę adhuc acta sunt, displicere. Ego (si somnum capere possem) tam longis te epistolis non obtunderem: tu, si tibi eadem caussa est, me remunerere sanè velim. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

Mihi verò omnia grata: & quòd scripsisti ad me quæ audieras: & quòd non credidisti, quæ digna diligentia mea nõ essent: & quòd monuisti quod sentiebas. Ego ad Cæsarem vnas Capua literas dedi: quibus ad ea rescripsi, quæ mecũ ille de gladiatoribus suis egerat: breueis, sed beneuolentiam significantes: nõ modò sine contumelia, sed etiam cum maxima laude Pompeii. id enim illa sententia postulabat, qua illum ad concordiam hortabar. eas si quò ille misit, in publico proponat velim. Alteras eodem die dedi, quo has ad te non potui non dare, cùm & ipse ad me scripsisset, & Balbus. earum exemplum ad te misi. nihil arbitror fore quod reprehendas. si qua erunt, doce me. quomodo enim effugere possum? Nihil inquies omnino scripseris. Quî magis effugias eos, qui volent fingere? veruntamen id faciam, quoad fieri poterit. Nam quòd me hortaris ad memoriam factorũ, dictorum, scriptorum etiam meorum: facis amicè tu quidem, mihique gratissimum: sed mihi videris aliud tu honestum, méque dignum in hac caussa iudicare, atque ego existimem. mihi enim nihil vlla in gente vnquam ab vllo autore reipu. ac duce turpius factum esse videtur, quàm à nostro amico factum est. cuius ego vicem doleo, qui Vrbẽ reliquit, id est, patriam, pro qua, & in qua mori præclarum

fuit. Ignorare mihi videris, hæc quanta sit clades. es enim etiam nunc domi tuæ: sed inuitis perditissimis hominibus esse diutius non potes. Hoc miserius, hoc turpius quicquam? Vagamur egentes cum coniugibus & liberis: in vnius hominis quotannis periculosè ægrotantis anima, positas omneis nostras spes habemus, non expulsi, sed euocati è patria: quam non seruandam ad reditum nostrum, sed diripiendam, & inflammandam reliquimus. Ita multi nobiscum sunt non in suburbanis, non in hortis, non in ipsa Vrbe; & si nunc sunt, non erunt: nos intereà ne Capuæ quidem, sed Luceriæ. Et oram quidem maritimam iam relinquemus. Afranium expectabimus, & Petreium: nam in Labieno parum est dignitatis. hic tu in me illud desideras. nihil de me dico, alii viderint. Hic quidem quæ est: domi vestræ estis, & eritis omnes boni. Quis tum se mihi non ostendit? quis nunc adest hoc bello? sic enim iam appellandum est. Vibullii res gestæ sunt adhuc maximæ. id ex Pompeii literis cognosces: in quibus animaduertito illum locum vbi erit διπλῆ: videbis de Cneo nostro ipse Vibullius quid existimet. Quò igitur hæc spectat oratio? ego pro Pompeio libenter emori possum: facio pluris omniũ hominum neminem. sed non ita tamen in eo iudico spem de salute reipub. Significas enim aliquantò secus, quàm solebas: vt etiam, Italia, si ille cedat, putes cedendum: quod ego nec reipub. puto esse vtile, nec liberis meis, prætereà neque rectum, neque honestum. Sed cur? poteris ne igitur videre tyrannum? quasi intersit, audiam, an videam: aut locupletior mihi sit quærendus autor, quàm Socrates: qui cùm triginta tyranni essent, pedem porta non extulit. Est mihi prætereà præcipua causa manendi, de qua vtinam aliquando tecum loquar. Ego XIII. calend. cùm eadem lucerna hãc epistolam scripsissem, qua inflammarã tuã, Formiis, ad Pompeium, si de pace ageretur, profecturus eram: si de bello, videro. Vale.

CICERO ATTICO S. 3

Maximis, & miserrimis rebus perturbatus, cùm coràm tecum mihi potestas deliberandi non esset, vti tamen tuo consilio volui. Deliberatio autem omnis hæc est, si Pompeius Italia cedat (quod eum facturum esse suspicor) quid mihi agendum putes: & quò faciliùs consilium dare posis:

quid

quid in vtranque partem mihi in mentem veniat, explicabo breui. Cùm merita Pompeii summa erga salutem meam, familiaritasque, quæ mihi cum eo est, tum ipsa reipub. caussa me adducit, vt mihi vel cōsilium meum cum illius consi-
5 lio, vel fortuna coniungenda esse videatur. accedit illud: si maneo, & illum comitatum optimorum, & clarissimorum ciuium desero, cadendum est in vnius potestatem. qui etsi multis rebus significat se nobis esse amicum, & vt esset, à me est (tute scis) propter suspicionem huius impendentis tēpe-
10 statis multò antè prouisum: tamen vtrunque considerandū est, & quanta ei fides sit habenda: & si maximè exploratum sit eum nobis amicum fore, sitne viri fortis & boni ciuis, esse in ea vrbe, in qua, cùm summis honoribus, imperiisque vsus sit, res maximas gesserit, sacerdotio sit amplissimo præditus,
15 non futurus sit sui iuris, subeundumq; periculū cum aliquo fortè dedecore, si quando Pompeius rempubl. recuperarit. In hac parte hæc sunt. vide nunc, quæ sint in altera. Nihil actum est à Pompeio nostro sapienter, nihil fortiter: adde etiam, nihil, nisi contra consilium, autoritatemque meam. O-
20 mitto illa vetera, quòd istum in rempub. ille aluit, auxit, armauit: ille legibus per vim, & contra auspicia ferendis autor: ille Galliæ vlterioris adiunctor; ille gener: ille in adoptando P. Clodio augur: ille restituendi mei, quàm retinendi studiosior: ille prouinciæ propagator: ille absentis in o-
25 mnibus adiutor: idem etiam tertio consulatu, postquam esse defensor reipub. cœpit, contendit, vt decem trib. pleb. ferrent, vt absentis ratio haberetur. quod idem ipse sanxit lege quadam sua, Marcoque Marcello COS. finienti prouincias Gallias cal. Mart. restitit. Sed vt hæc omittam, quid fœdius,
30 quid perturbatius hoc ab Vrbe discessu, siue potius turpissima fuga? quæ conditio non accipienda fuit potius, quàm relinquenda patria? Malæ conditiones erant. fateor. sed nunquid hoc peius? At recuperabit rempub. quando? aut quid ad eam spem est parati? non ager Picenus amissus? non pa-
35 tefactum iter ad Vrbem? non pecunia omnis & publica, & priuata aduersario tradita? denique nulla caussa, nullæ vires, nulla sedes, quò concurrant qui rempubl. defensam velint. Apulia delecta est inanissima pars Italiæ, & ab impetu huius belli remotissima. fuga, & maritima opportunitas vi-

ſa quæri deſperatione. Inuitè cepi Capuam, non quòd munus illud defugerem, ſed ſine cauſſa, in qua nullus eſſet ordinum, nullus apertus priuatorum dolor: bonorum autem eſſet aliquis, ſed hebes, vt ſolet, &, vt ipſe ſenſi, multitudo, & infimus quiſque propenſus in alteram partem: multi mutationis rerum cupidi. Dixi ipſi; me nihil ſuſcepturum ſine præſidio, & ſine pecunia. Itaque habui nihil omnino negotii, quòd ab initio vidi, nihil quæri præter fugam. Eam ſi nunc ſequor, quonam? cum illo non? ad quem cùm eſſem profecturus, cognoui in his locis eſſe Cæſarem, vt tutò Luceriam venire non poſſem. Infero mari nobis incerto curſu hyeme maxima nauigandum eſt. Age iam, cum fratre, an ſine? cum filio, an quo modo? in vtraq; enim re ſumma difficultas erit, ſummus animi dolor. qui autem impetus illius erit in nos abſentes, fortunasque noſtras? acrior, quàm in cæterorum, quòd putabit fortaſſe in nobis violandis aliquid ſe habere populare. Age iam has compedes, faſces (inquam) hos laureatos efferre ex Italia quàm moleſtum eſt? qui autẽ locus erit nobis tutus, vt iam placatis vtamur fluctibus, antè quàm ad illum venerimus? quà autem, aut quò, nihil ſcimus. At ſi reſtitero, & fuerit nobis in hac parte locus, idem fecero, quod in Cinnæ dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Q. Mutius. quoquo modo ea res huic quidẽ cecidit, qui tamen ita dicere ſolebat, ſe id fore videre, quod factũ eſt: ſed hoc malle, quàm armatum ad patriæ mœnia accedere. Aliter Thraſybulus, & fortaſſe melius. ſed eſt certè quædam illa Mutii ratio, atque ſententia: eſt illa etiam Thraſybuli: & cùm ſit neceſſe, ſeruire tempori: & nõ amittere tempus, cùm ſit datum: ſed in hoc ipſo habẽt tamen iidem faſces moleſtiam. ſit enim nobis amicus, quod incertum eſt: ſed ſit, deferet triumphum: non acciperéne periculoſum ſit, an accipere inuidioſum ad bonos? O rem, inquis, difficilem, & inexplicabilem! Atqui explicanda eſt. qui enim fieri poteſt? ac ne me exiſtimaris ad manendum eſſe propenſiorem, quòd plura in eam partem verba fecerim: poteſt fieri, quòd fit in multis quæſtionibus, vt res verboſior hæc fuerit, illa verior. Quam ob rem, vt maxima de re æquo animo deliberanti, ita mihi des conſilium velim. Nauis & in Caieta eſt parata nobis, & Brundiſii. Sed ecce nuntii, ſcribente me hæc ipſa

noctu

noctu in Caleno, ecce literæ, Cæsarem ad Corfinium, Domitium Corfinii cum firmo exercitu, & pugnare cupiente. Nõ puto etiam hoc Cneum nostrum commissurũ, vt Domitium relinquat: etsi Brundisium Scipionem cum cohortibus duabus præmiserat, legionem à Fausto conscriptam, in Siciliam sibi placere à consule duci, scripserat ad consules, sed turpe Domitium erit deserere implorantẽ eius auxilium. Est quędam spes mihi quidem, non magna, sed in his locis firma. Afranium in Pireneo cum Trebonio pugnasse, pulsum Trebonium, etiam Fabiũ tuum transisse cum cohortibus. summum autem, Afranium cum magnis copiis aduentare: id si est, in Italia fortasse manebitur. Ego autem cùm esset incertum iter Cæsaris, quod vel ad Capuam, vel ad Luceriam iturus putabatur: Leptam ad Pompeium misi, & literas: ipse ne quò inciderem, reuerti Formias. Hæc te scire volui, scripsíque sedatiore animo, quàm proximè scripseram, nullũ meũ iudicium interponens, sed exquirens tuum. Vale.

CICERO ATTICO S. 4

Dionysius tuus quidem potius, quàm noster, cuius ego cùm satis cognossem mores, tuo tamen potius stabam iudicio, quàm meo: ne tuum quidem testimonium quod ei sæpè apud me dederas, veritus, superbum se præbuit in fortuna, quam putauit nostram fore: cuius fortunæ nos, quantum humano consilio effici poterit, motum ratione quadam gubernabimus. Cui qui noster honos? quod obsequiũ? quæ etiam ad cæteros contempti cuiusdam hominis cõmendatio defuit? vt meum iudicium reprehendi à Q. fratre, vulgóque ab omnibus mallem, quàm illum non efferrẽ laudibus, Ciceronesq; nostros meo potius labore subdoceri, quã me alium iis magistrũ quęrere. Ad quẽ ego quas literas, Dii immortales miseram? quantum honoris significantes? quantum amoris? Dicęarchum mehercule, aut Aristoxenum diceres accersi, nõ vnum omnium loquacissimum, & minimè aptũ ad docendum: sed est memoria bona: me dicet esse meliore. quib. literis ita respondit, vt ego nemini, cuius caussam non reciperẽ. Semper enim, si potero, si antè suscepta caussa non impediar, nunquã reo cuiquã tam humili, tam sordido, tam nocenti, tam alieno, tã præcisè negaui, quàm hic mihi. planè sine vlla exceptione præcidit. Nihil cognoui ingra-

tius,in quo vitio nihil non mali ineſt: ſed de hoc nimis multa. Ego nauem paraui: tuas literas tamen expecto,vt ſciam quid reſpondeant conſultationi meæ. Sulmone C. Actium Pelignum aperuiſſe Antonio portas, cùm eſſent cohortes quinque: Q. Lucretium inde effugiſſe ſcis: Cneum ire Brundiſium deſertum: confecta res eſt. Vale.

CICERO ATTICO S. 5

CVM ante lucem VIII. calend. ad te literas dediſſem, veſperi ad nos eodem die venit ipſe Dionyſius, autoritate tua permotus, vt ſuſpicor. quid enim putem aliud? etſi ſolet eum, cùm aliquid furiosè fecit, pœnitere: nunquàm autẽ certior fuit, quàm in hoc negotio. nam quod ad te non ſcripſeram, poſteà audiui, à tertio miliario tum eum iſſe πολλὰ μάτην χείρεσσιν ἐς ἠέρα θυμώνειν δῖα: multa (inquam) mala cùm dixiſſet, ſuo capiti (vt aiunt) ſed meam manſuetudinem. Conieceram in faſciculum vnà cum tua venientem ad illum epiſtolam, hanc ad me referri volo; nec vllam ob aliam cauſam Pollicem, ſeruum à pedibus meum Romam miſi: eo autem ad te ſcripſi, vt ſi tibi fortè reddita eſſet, mihi curares referẽdam, nè in illius manus perueniret. Noui ſi quid eſſet, ſcripſiſſem: pendeo animi expectatione Corfinienſi, in qua de ſalute reipub. decernitur. Tu faſciculum, qui eſt M. Curio inſcriptus, velim cures ad eum perferendum: Tironemq; Curio commendes, vt ei, vt petii, ſi quid opus erit, in ſumptum eroget. Vale.

CICERO ATTICO S. 6

Obſignata iam epiſtola, quã de nocte daturus eram, ſicut dedi (nam eam veſperi ſcripſeram) C. Soſius prætor in Formianum venit ad M. Lepidum vicinum noſtrum, cuius quæſtor fuit: Pompeii literarum ad conſulem exemplum attulit. Literæ mihi à L. Domitio a. d. VIII. cal. Martii allatæ ſunt. earum exemplum infrà ſcripſi. Nunc, vt ego non ſcribam, tua ſponte te intelligere ſcio, quanti reipubl. interſit, omneis copias in vnum locum primo quoq; tempore conuenire: ſed tu, ſi tibi videbitur, dabis operam, quamprimùm ad nos venias: præſidii Capuæ, quantum conſtitueris eſſe ſatis, relinquas. Vale.

Deinde ſuppoſuit exemplum epiſtolæ Domitii, quod ego ad te pridie miſeram. Dii immortales, qui me horror perfudit!

dit! quàm ſum ſolicitus, quidnam futurum ſit! hoc tamen ſpero, magnum nomen imperatoris fore, magnum in aduentu terrorẽ: ſpero etiam, quoniam adhuc nihil nobis obfuit, nihil mutaſſe, nec tegentia hoc, quod cùm fortiter, & diligẽter, tum etiam mehercule: modò enim audiui quartanã à te diſceſſiſſe. moriar ſi magis gauderẽ, ſi id mihi accidiſſet. Piliæ dic, non eſſe æquum, eam diutiùs habere, nec id eſſe veſtræ concordiæ. Tironem noſtrum ab altera relictum audio. Sed eum video in ſumptum ab aliis mutuatum. ego autem Curium noſtrum, ſi quid opus eſſet, rogaram: malo Tironis verecundiam in culpa eſſe, quàm illiberalitatem Curii. Vale.

CICERO ATTICO S. 7

Vnum etiam reſtat amico noſtro ad omne dedecus, vt Domitio non ſubueniat. at nemo dubitat, quin ſubſidio vẽturus ſit. ego non puto. Deſeret igitur talem ciuem, & eos, quos vnà ſcis eſſe, cùm habeat præſertim & ipſe cohortes xxx. niſi me omnia fallunt, deſeret, incredibiliter pertimuit, nihil ſpectat, niſi fugam. cui tu (video enim quid ſentias) me comitem putas eſſe debere. Ego verò quem fugiam habeo: quem ſequar, non habeo. quod enim tu meũ laudas, & memorandũ dicis, quòd malle dixerim me cum Pompeio vinci, quàm cum iſtis vincere? ego verò malo. ſed cũ illo Pompeio, qui tum erat, aut qui mihi eſſe videbatur, cum hoc verò, qui antè fugit, quàm ſcit aut quem fugiat, aut quò, qui noſtra tradidit, qui patriam reliquit, Italiã relinquit, ſi malui, contigit, victus ſum. quod ſupereſt, nec iſta videre poſſum, quæ, nunquam timui, ne viderem, nec mehercule iſtũ, propter quem mihi non modò meis, ſed memetipſo carendum eſt. Ad Philotimum ſcripſi de viatico, ſiue à Moneta: nemo enim ſoluit: ſiue ab Oppiis tuis contubernalibus: cætera appoſitè tibi mandabo. Vale.

CICERO ATTICO S. 8

O Rem turpem, & ea re miſeram! ſic enim ſentio, id demum, aut potius id ſolùm eſſe miſerũ, quod turpe ſit. Aluerat Cæſarem: eundem repentè timere cœperat: conditionẽ pacis nullam probarat: nihil ad bellum pararat: Vrbem reliquerat: Picenum amiſerat culpa: in Apuliam ſe compegerat: ibat in Græciam: omnes nos ἀπροσφωνήτους, expertes ſui

ranti, tam inusitati consilii relinquebat. Ecce subitò literæ Domitii ad illum, ipsius ad consules. fulsisse mihi videbatur τὸ καλὸν ad oculos eius, & exclamasse ille vir, qui esse debuit, πρὸς ταῦθ' ὅ, τι χρή, καὶ παλαμάσθων, καὶ πάντ' ἐπ' ἐμοί, καὶ τεκταινέσθων. τὸ γὰρ εὖ, μετ' ἐμοῦ. at ille tibi, πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicẽs pergit Brundisium. Domitium autem aiunt, re audita, & eos qui vnà essent, se tradidisse. ô rem lugubrem! itaque interclúdor dolore, quo ad te plura non scribam; tuas literas expecto. Vale.

CICERO ATTICO S. 9

Epistolam meam quòd peruulgatam scribis esse, non fero molestè: quinetiam ipse multis dedi describendam: ea enim & acciderunt iam, & impendent, vt testatum esse velim, de pace quid senserim. Cùm autem ad eam hortarer, eum præsertim hominem, non videbar vllo modo facilius moturus, quàm si id, ad quod eum hortarer, conuenire eius sapientiæ dicerem. eam si admirabilem dixi, cùm eum ad salutem patriæ hortabar, non sum veritus, ne viderer assentari, cui tali in re libenter me ad pedes abiecissem: quà autem est, ALIQVID impertias temporis: non est de pace, sed de meipso, & de meo officio; vt aliquid cogitet. Nam quod testificor, me expertem belli fuisse, etsi id re perspectũ est, tamen eò scripsi, quò in suadendo plus autoritatis haberem, eodemque pertinet, quòd caussam eius probo. Sed quid hæc nunc? vtinam aliquid profectum esset. næ ego istas literas in concione recitari velim: siquidem ille ipse ad eundem scribens in publico proposuit epistolam illam in qua est, PRO tuis reb. gestis amplissimis: amplioribusne, quàm suis? quàm Africani? ita tempus ferebat: siquidem etiam vos duo tales ad quintum miliariũ. quid ad hunc ipsum, vnde se recipienti, quid agenti, quid acturo? quantò autẽ ferociùs ille caussæ suæ confidet, cùm vos, cùm vestri similes non modò frequentes, sed læto vultu gratulantes viderit? Num igitur peccauimus? minimè vos quidem: sed tamen signa conturbantur, quibus voluntas à simulatione distingui posset. Quæ verò S.C. video? sed apertiùs, quàm proposueram. Ego Arpini volo esse prid. cal. deinde circũ villulas nostras errare, quas visurum me posteà desperaui. Εὐγενῆ tua consilia, & tamen pro temporibus non incauta, mihi valde probantur. Lepido quidem

quidem (nam ferè σπουδημερδίορδυ, quod gratissimum illi est) nunquam placuit ex Italia exire, Tullo multò minùs. crebrò enim illius literæ ab aliis ad nos commeant: sed me illorum sententiæ minus mouebant: minùs multa dederāt
5 illi reipublicæ pignora. tùa mehercule autoritas vehementer mouet: affert enim & reliqui temporis recuperandi rationem, & præsentis tuendi. Sed obsecro te, quid hoc miserius, quàm alterum plausus in fœdissima caussa quærere: alterum offensiones in optima? alterum existimari conserua-
10 torem inimicorum, alterum desertorem amicorum? Et mehercule quamuis amemus Cneum nostrum, vt & facimus, & debemus: tamen hoc, quòd talibus viris non subuenit, laudare non possum. nam siue timuit, quid ignauius? siue, vt quidam putant, meliorem suam caussam illorum cæde fore
15 putauit, quid iniustius? Sed hæc omittamus: augemus enim dolorē retractando. VI. cal. vesperi Balbus minor ad me venit, occulta via decurrens ad Lentulum COS. missu Cæsaris, cum literis, cum mandatis, cum promissione prouinciæ, Romam vt redeat. cui persuaderi posse arbitror, nisi non erit cō-
20 uentus. Idem aiebat, nihil malle Cæsarem, quàm vt Pompeiū assequeretur: id credo: vt rediret in gratiam, id non credo: & metuo ne omnis hæc clementia ad vnam illam crudelitatē colligatur. Balbus quidem maior ad me scribit, nihil malle Cæsarem, quàm principe Pompeio sine metu viuere: tu puto
25 hæc credis? Sed cùm hæc scribebam V. cal. Pompeius iam Brundisium poterat venisse: expeditus enim antecesserat legiones Luceria. Sed hoc τέρας horribili vigilantia, celeritate, diligentia est. Planè, quid futurum sit, nescio. Vale.

CICERO ATTICO S. 10

30 Dionysius cum ad me præter opinionem meam venisset, locutus sum cum eo liberalissimè: tempora exposui: rogaui vt diceret, quid haberet in animo: me nihil ab ipso inuito contendere: respondit, se, quod in nominibus haberet, nescire quo loci esset. alios non soluere: aliorum diem non-
35 dum esse: dixit etiam alia quædam de seruulis suis, quare nobiscum esse non posset. morem gessi: dimisi à me, vt magistrum Ciceronem, non libenter; vt hominem ingratum, non inuitus. Volui te scire, quid ego de eius facto iudicarem. Vale.

CICERO ATTICO S. 11

QVOD me magno animi motu perturbatum putas, ſum equidem: ſed non tam magno; quàm tibi fortaſſe videor. leuatur enim omnis cura, cùm aut conſiſtit conſilium, aut cogitando nihil explicatur. Lamentari autem licet: illud tamen totos dies, vereor, ne, nihil cùm proficiam, etiam dedecori ſit ſtudiis, ac literis noſtris. Conſumo igitur omne tempus conſiderans quanta vis ſit illius viri, quem noſtris libris ſatis diligenter (vt tibi quidem videmur) expreſſimus. tenéſne igitur, moderatorem illum reipublicæ quò referre velimus omnia? nam ſic quinto, vt opinor, in libro loquitur Scipio: VT enim gubernatori curſus ſecundus, medico ſalus, imperatori victoria, ſic huic moderatori reipublicæ beata ciuium vita propoſita eſt, vt opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honeſta ſit: huius enim operis maximi inter homines, atque optimi, illum eſſe perfectorem volo. Hoc Cneus noſter cùm anteà nunquam, tum in hac cauſſa minimè cogitauit? dominatio quæſita ab vtroque eſt: non id actum, beata & honeſta ciuitas vt eſſet, nec verò ille Vrbem reliquit, quod eam tueri non poſſet: nec Italiam, quòd ea pelleretur: ſed hoc à primo cogitauit, omneis terras, omnia maria mouere, reges babaros incitare, genteis feras armatas in Italiam adducere, exercitus conficere maximos. Genus illud Sullani regni iam pridem appetitur: multis, qui vnà ſunt, cupientibus. An cenſes nihil inter eos conuenire? nullam pactionem fieri potuiſſe? hodie poteſt: ſed neutri σκοπὸς eſt ille, vt nos beati ſimus, vterque regnare vult. Hæc à te inuitatus breuiter expoſui: voluiſti enim me, quid de his malis ſentirem, oſtendere. προθεσπίζω igitur, noſter Attice, non ariolans, vt illa, cui nemo credidit, ſed coniectura proſpiciens. Iamque mari magno. non multò, inquam, ſecus poſſum vaticinari: tanta malorum impendet ἰλιάς. Atque hoc noſtra grauior eſt cauſſa. qui domi ſumus, quàm illorum, vnà qui tranſierunt: quòd illi quidem alterum metuunt, nos vtrunque. Cur igitur, inquis, remanſimus? Vel tibi paruimus, vel non occurrimus, vel hoc fuit rectius. Conculcari, inquam, miſeram Italiam videbis proxima æſtate ab vtriuſque mancipiis ex omni genere collectis: nec tam proſcriptio pertimeſcenda, quæ Luceriæ

teriæ multis ſermonibus denuntiata eſt, quàm vniuerſæ interitus: tantas in confligendo vtriuſque vires video futuras. habes coniecturam meam. tu autem conſolationis fortaſſe aliquid expectaſti: nihil inuenio. nihil fieri poteſt miſerius, 5 nihil perditius, nihil fœdius. Quòd quæris, quid Cæſar ad me ſcripſerit. quod ſæpè, gratiſſimum ſibi eſſe, quòd quierim, oratque, in eo vt perſeuerem. Balbus minor hæc eadem mandata: iter autem eius erat ad Lentulum COS. cum literis Cæſaris, præmiorumque promiſſis, ſi Romam reuertiſſet: 10 verùm, cùm habeo rationem dierum, antè puto tranſmiſſurum, quàm potuerit conueniri. Epiſtolarum Pompeii duarum, quas ad me miſit, negligentiam, meamque in reſcribēdo diligentiàm, volui tibi notam eſſe: earum exempla ad te miſi. Cæſaris hic per Apuliam ad Brundiſium curſus quid ef-15 ficiat, expecto: vtinam aliquid ſimile Parthicis rebus. ſimul aliquid audiero, ſcribam ad te: tu ad me velim bonorum ſermones. Romæ frequentes eſſe dicuntur. Scio equidem te in publicum non prodire: ſed tamen, audire te multa, neceſſe eſt. Memini tibi librum afferri, à Demetrio Magnete ad te 20 miſſum, ſcilicet περὶ ὁμονοίας: eum mihi velim mittas: vides quam cauſam mediter. Vale.

Cn. Pompeius Procos. M. Cic. Imp. s. 12

Quintus Fabius ad me venit a. d. IIII. id. Febr. is nuntiat 25 L. Domitium cum ſuis cohortibus XI. & cohortibus XIIII. quas Vibullius adduxit, ad me iter habere: habuiſſe in animo proficiſci Corfinio, & a. d. V. id. Febru. C. Hirrum cum V. cohortibus ſubſequi. Cenſeo ad nos Luceriam venias, nam te hîc tutiſſimè puto fore. Vale.

30

Cicero Cneo Pompeio Procos. s. 13

A. D. XV. cal. Martii Formiis accepi tuas literas, ex quibus ea, quæ in agro Piceno geſta erant, cognoui commodiora eſſe multò, quàm vt erat nobis nuntiatum: Vibul-35 liique virtutem induſtriamque libenter agnoui. Nos adhuc in ea ora, vbi præpoſiti ſumus, ita fuimus, vt nauem paratam haberemus: ea enim audiebamus, & ea verebamur, vt, quodcunque tu conſilium præcepiſſes, id nobis perſequendum putaremus. Nunc, quoniam autoritate, & conſilio tuo in ſpe

firmiore sumus, si teneri posse putas Tarracinam, & oram maritimã, in ea manebo: etsi præsidia in oppidis nulla sunt. nemo enim nostri ordinis in his locis est, præter M. Oppiũ, quem ego Minturnis esse volui, vigilantem hominem, & industrium. Nam L. Torquatum, virum fortem, & cum autoritate, Formiis non habemus: ad te profectum arbitramur. ego omnino, vt proximè tibi placuerat, Capuam veni, eo ipso die, quo tu Theano Sidicino es profectus: volueras enim me cum M. Considio propraetore illa negotia tueri. Cùm eò venissem, vidi T. Ampium delectum habere diligentissimè, ab eo accipere Libonem summa item diligentia, & in illa colonia autoritate. Fui Capuæ, quoad coss. iterum, vt erat dictũ ab coss. veni Capuam a. d. non. Febr. cùm fuissem triduum, recepi me Formias. Nunc quod tuum consilium, aut quę ratio belli sit, ignoro. Si tenendam hanc oram putas, quæ opportunitatem, & dignitatem habet, & egregios ciues, &, vt arbitror, teneri potest, opus est esse, qui præsit. sin omnia in vnum locum contrahenda sunt: non dubito quin ad te statim veniam: quo mihi nihil optatius est: idq; tecum, quo die ab Vrbe discessimus, locutus sum. Ego, si cui adhuc videor segnior fuisse, dum ne tibi videar, non laboro: & tamen, si vt video, bellum gerendum est, confido me omnibus facilè satisfacturum. M. Tullium meum necessarium ad te misi, cui tu, si tibi videretur, ad me literas dares. Vale.

Cn. Pompeius Procos. M. Cic. Imp. s. 14

Tuas literas libenter legi: recognoui enim tuam pristinã virtutem etiam in salute communi. Consules ad eum exercitum, quem in Apulia habui, venerunt. Magnoperè te hortor pro tuo singulari perpetuoque studio in rempub. vt te ad nos conferas, vt communi consilio reip. afflictæ opem atque auxilium feramus. Censeo via Appia iter facias, & celeriter Brundisium venias. Cura vt valeas.

M. Cicero Cn. Pompeio Procos. s. 15

Cvm ad te literas misissem, quæ tibi Canusii redditæ sunt, suspicionem nullam habebam, te reipubl. caussa mare transiturum, eramque in spe magna, fore, vt in Italia possemus aut concordiam constituere, qua mihi nihil vtilius videbatur,

debatur, aut rempubl. summa cum dignitate defendere. interim nondũ meis literis ad te perlatis, ex iis mandatis, quæ Dialio ad consules dederas, certior tui consilii factus, nõ expectaui dum mihi à te literæ redderentur, confestimq; cum
5 Quinto fratre, & cum liberis nostris iter ad te in Apuliã facere cœpi. Cùm Theanum Sidicinum venissem, C. Messius familiaris tuus mihi dixit, aliique complures, Cæsarem iter habere Capuam, & eo ipso die mansurum esse Eserniæ. Sanè sum commotus. quod, si ita esset, non modò iter meum in-
10 terclusum, sed me ipsum planè exceptum putabam. itaque tum Cales processi, vt ibi potissimùm consisterem, dum certum nobis ab Esernia de eo, quod audieram, referretur. At mihi, cùm Calibus essem, affertur literarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum cos. misisses: Hę scriptæ sic erant:
15 Literas tibi à L. Domitio a.d. XIII. cal. Martii allatas esse, earumque exemplum subscripseras: magnique interesse reip. scripseras, omneis copias primo quoque tempore in vnum locum conuenire, & vt, præsidii quod satis esset, Capuæ relinqueret. His ego literis lectis, in eadem opinione fui, qua
20 reliqui omnes, te cum omnibus copiis ad Corfiniũ esse venturum: quò mihi, cùm Cæsar ad oppidum castra haberet, tutum iter esse non arbitrabar. Cùm res in summa expectatione esset, vtrunque simul audimus, & quæ Corfinii acta essent, & te iter Brundisium facere cœpisse. Cumq; nec mihi,
25 nec fratri meo dubium esset, quin Brundisium contenderemus, à multis, qui è Samnio, Apuliaque veniebant, admoniti sumus, vt caueremus ne exciperemur à Cæsare, quòd is in eadem loca, quæ nos petebamus, profectus, celerius etiam quàm nos possemus, eò, quò intenderat, vẽturus esset. Quod
30 cùm ita esset, nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, vt temeritas nostra nõ solùm nobis, sed etiam reipubl. noceret: cùm præsertim non dubitaremus, quin, si etiam tutum nobis iter fuisset, te tamen iam consequi non possemus. interim accepimus tuas literas, Canusio a.d. X. cal. Martii datas, quibus nos hortaris, vt celerius
35 Brundisium veniamus. quas cùm accepissemus a. d. III. cal. Martii non dubitabamus, quin tu iam Brundisium peruenisses: nobisq; iter illud omnino interclusũ videbatur, neq; minus nos esse captos, quàm qui Corfiniũ venissent: neque

enim eos ſolos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidiſſent, ſed eos nihilo minùs, qui regionibus excluſi, intra præſidia, atq; intra arma aliena veniſſent. Quod cũ ita ſit, maximè vellem primùm tecum ſemper fuiſſe: quod quidem tibi oſtenderam, cùm à me Capuam reiiciebam, quod feci nõ vitandi oneris cauſa, ſed quòd videbam teneri illam vrbem ſine exercitu non poſſe: accidere autem mihi nolebam, quod doleo viris fortiſſimis áccidiſſe. Quoniam autẽ tecum vt eſſem, non contigit: vtinam tui conſilii certior factus eſſem: nam ſuſpicione aſſequi non potui, quòd omnia prius arbitratus ſum fore, quàm vt hæc reipub. cauſſa in Italia non poſſet duce te conſiſtere. Neque verò nunc conſilium tuum reprehendo, ſed fortunam reipubl. lugeo: nec, ſi ego, quid tu ſis ſecutus, non perſpicio, iccirco minus exiſtimo, te nihil, niſi ſumma ratione, feciſſe. Mea quę ſemper fuerit ſententia, primùm de pace vel iniqua conditione retinẽda, deinde de Vrbe (nam de Italia quidẽ nihil mihi vnquam oſtenderas) meminiſſe te arbitror. Sed mihi non ſumo, vt meum conſilium valere debuerit: ſecutus ſum tuum, neque id reipublicæ cauſſa, de qua deſperaui, quæ & nunc afflicta eſt, nec excitari ſine ciuili pernicioſiſſimo bello poteſt: ſed te quærebam: tecum eſſe cupiebam. neque eius rei facultatẽ, ſi qua erit, prætermittam. Ego me in hac omni cauſſa facilè intelligebam pugnandi cupidis hominibus non ſatisfacere. Primum enim præ me tuli, me nihil malle, quam pacem: non, quin eadem timerem, quæ illi: ſed ea bello ciuili leuiora ducebam. Inde ſuſcepto bello, cùm pacis conditiones ad te afferri, à teque ad ea honorificè, & largè reſponderi viderem, duxi meam rationẽ, quam tibi facilè me probaturum pro tuo in me beneficio arbitrabar. Memineram me eſſe vnum, qui pro meis maximis in rempubl. meritis ſupplicia miſerrima, & crudeliſſima pertuliſſem: me eſſe vnum, qui ſi offendiſſem eius animum, cui tum, cùm iam in armis eſſemus, conſulatus tamen alter, & triumphus ampliſſimus deferebatur, ſubiicerer eiſdem præliis: vt mea perſona ſemper ad improborum ciuium impetus aliquid videretur habere populare. Atque hæc non ego prius ſum ſuſpicatus, quàm mihi palàm denuntiata ſunt: neque ea tam pertimui, ſi ſubeunda eſſent, quàm declinanda putaui, ſi honeſtè vitare poſ-

ſem,

ſem. Quoniam breuem illius temporis, dum in ſpe pax fuit, rationem noſtram vides: reliqui facultatem res ademit. Iis autem, quibus non ſatisfacio, facilè reſpondeo: neque enim ego amicior C. Cæſari vnquam fui, quàm illi, neque illi amiciores reip. quàm ego. Hoc inter me, & illos intereſt, quòd cùm & illi ciues optimi ſint, & ego ab iſta laude non abſim: ego conditionibus, quod idem te intellexeram velle, illi armis diſceptari maluerunt. quæ quoniam ratio vicit, perficiam profectò, vt neque reſpubl. ciuis à me animum, neque tu amici deſideres. Vale.

CICERO ATTICO S. 16

MIHI moleſtior lippitudo erat etiam, quàm antè fuerat: dictare tamen hanc epiſtolam malui, quàm Gallo Fabio amantiſſimo vtriuſque noſtrûm nihil ad te literarum dare. nam pridie quidem, quoquomodo potueram, ſcripſeram ipſe eas literas, quarum vaticinationem falſam eſſe cupio. Huius autem epiſtolæ non ſolùm ea cauſſa eſt, vt ne quis à me dies intermittatur, quin dem ad te literas, ſed etiam haciuſtior, vt à te impetrarem, vt ſumeres aliquid temporis: quo quia tibi perexiguo opus eſt, explicari mihi tuum conſilium planè volo, vt penitus intelligam. Omnia ſunt integra nobis: nihil prætermiſſum eſt, quòd non habeat ſapientem excuſationem, non modò probabilem. nam certè neque tum peccaui, cùm imperatam Capuam, nō ſolùm ignauiæ delectus, ſed etiam perfidiæ ſuſpicionem fugiens, accipere nolui: neq;, cùm poſt conditiones pacis per L. Cæſarem, & Fabium allatas, caui ne animum eius offenderem, cui Pompeius iam armatus armato conſulatum, triumphumq; deferret. Nec verò hæc extrema quiſquam poteſt iure reprehendere, quòd mare non tranſierim: id enim etſi erat deliberationis, tamen obire non potui: neque enim ſuſpicari debui, præſertim cùm ex ipſius Pompeii literis, idem quod video te exiſtimaſſe, non dubitarim, qùin is Domitio ſubuenturus eſſet. Et planè, quid rectum, & quid faciendũ mihi eſſet, diutius cogitare malui. Primùm igitur hæc qualia tibi eſſe videantur, etſi ſæpiùs ſignificata ſint à te, tamen accuratius, mihi ſuperſcribas velim: deinde aliquid etiã in poſterũ proſpicias, fingasq; quem me eſſe deceat, & vbi me plurimũ prodeſſe reip. ſentias: ecqua pacifica perſona deſideretur: an

in bellatore sint omnia. Atque ego, qui omnia officio metior, recordor tamen tua consilia: quibus si paruissem, tristitiam illorum temporum non subiissem. memini quid mihi tum suaseris per Theophanem, per Culeonem: idq; sæpè ingemiscens sum recordatus. Quare nunc saltem ad illos calculos reuertamur, quos tum abiecimus, vt non solùm gloriosis consiliis vtamur, sed etiam paulò salubrioribus. sed nihil præscribo. accuratè velim perscribas tuam ad me sententiam. volo etiam exquiras quàm diligentissimè poteris (habebis autem per quos possis) quid Lentulus noster, quid Domitius agat, quid acturus sit, quemadmodum nunc se gerat, num quem accusent, nũ cui succenseant: quid dico, num cui? num Pompeio? Omnino culpam omnem Pompeius in Domitium cõfert, quod ipsius literis cognosci potest: quarum exemplum ad te mitto. Hæc igitur videbis: & quod ad te antè scripsi, Demetrii Magnetis librum, quem ad te misi, de concordia, velim mihi mittas. Vale.

Cn. Magnus M. Marcello, L. Lentulo COSS. S. 17

Ego quòd existimabam dispersos nos, neque reipublicæ vtiles, neque vobis præsidio esse posse, iccirco ad L. Domitium literas misi, primùm vti ipse cum omni copia ad nos veniret: si de se dubitaret, vt cohorteis XIX. quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. Quod veritus sum, factum est, vt Domitius implicaretur, neque ipse satis firmus esset ad castra facienda, quod meas XIX. & suas XII. cohorteis tribus in oppidis distributas haberet (nam partim Albæ, partim Sulmone collocauit) neque, si vellet, expedire posset. Nunc scitote me esse in summa solicitudine. nam & tot, & taleis viros periculo obsidionis liberare cupio: neque subsidio ire possum, quòd his duabus legionibus non puto esse committendum, vt illuc ducantur. ex quibus tamẽ non amplius XIIII. cohorteis contrahere potui, quas Brundisium misi: neque Canusium sine præsidio, dum abessem, putaui esse dimittendum. D. Lælio mandaram, quòd maiores copias sperabam nos habituros, vt si vobis videretur, alteruter vestrum ad me veniret: alter in Siciliam cum ea copia, quam Capuæ, & circum Capuam comparastis, & cum iis

militibus

militibus, quos Faustus legit, proficisceretur. Domitius cum XII. suis cohortibus eodem adiungeretur, reliquæ copiæ omnes Brundisium cogerentur, & inde nauibus Dyrrachium transportarentur. Nunc cum hoc tempore nihilò magis ego, quàm vos, subsidio Domitio ire possim, seu per monteis explicare, non est nobis committendum, vt ad has XIIII. cohorteis, quas dubio animo habeo, hostis accedere, aut in itinere me consequi possit. Quamobrem placitum est mihi (etiam video C. Marcello, & cæteris nostri ordinis qui hic sunt) vt Brundisium ducerem hanc copiam, quam ego habeo mecum. Vos hortor, vt, quodcunque militum contrahere poteritis, contrahatis, & eôdem veniatis quamprimū. Arma, quæ ad me missuri eratis, iis, censeo, armetis milites: quos vobiscum habetis: quæ arma superabunt, ea si Brundisium iumentis deportaritis, vehementer reipublicæ profueritis. de hac re vellem nostros certiores faceretis. Ego ad P. Lupum, & C. Coponium prætores misi, vt se nobis coniungerent, &, militū quod haberent, ad nos deducerent. Valete.

Cn. Pompeius Procos L. Domitio Procos. s. 18

Miror te ad me nihil scribere, & potius ab aliis, quàm à te de rep. certiorem me fieri. Nos disiecta manu pares aduersariis esse non possumus. Contractis nostris copiis, spero nos & reip. & communi saluti prodesse posse. Quamobrem cùm constituisses, vt Vibullius mihi scripserat, a.d.v.id.Febr. Corfinio proficisci cum exercitu, & ad me venire, miror quid caussæ fuerit, quare consilium mutaris. nam illa causa, quam mihi Vibullius scribit, leuis est, te propterea moratum esse, quòd audieris Cæsarē Firmo progressum in Castrū Truentinum venisse; quantò enim magis appropinquare aduersarius cœpit, eò tibi celerius agendum erat, vt te mecum coniungeres, priùs quàm Cæsar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere posset. Quamobrem etiam te rogo, & hortor, id quod nō destiti superiorib. literis à te petere, vt primo quoque die Luceriā aduenias, antè quàm copiæ, quas instituit Cæsar contrahere, in vnum locū coactæ nos à nobis distrahant. Sed, si erunt qui te impediant, vt illas suas seruent:

æquum est me à te impetrare, vt cohortes, quæ ex Piceno, & Camerino venerunt, quæ fortunas suas reliquerunt, ad me missum facias. Vale.

Cn. Pompeius Procos. L. Domitio Procos. s. 5 19

Literas abs te M. Calenius ad me attulit a. d. XIIII. calendarum Martii: in quibus literis scribis, tibi in animo esse obseruare Cæsarem, &, si secundum mare ad me ire cœpisset, confestim in Samnium ad me venturum: sin autem 10 ille circum isthæc loca commoraretur, te ei, si propius accessisset, resistere velle. te animo magno, & forti istam rem agere existimo: sed diligentius nobis est videndum, ne distracti pares esse aduersario non possimus, cùm ille magnas copias habeat, & maiores breui habiturus sit. Non enim pro 15 tua prudentia debes illud solùm animaduertere, quot in præsentia cohortes contra te habeat Cæsar, sed quantas breui tempore equitum, & peditum copias contracturus sit. cui rei testimonio sunt literę, quas Bussenius ad me misit, in quibus scribit, id quod ab aliis quoque mihi scribitur, præsidia 20 Curionem, quæ in Vmbria, & Tuscis erant, contrahere, & ad Cæsarem iter facere. quæ si copiæ in vnum locum fuerint coactæ, vt pars exercitus ad Albam mittatur, pars ad te accedat, vt non pugnet, sed locis suis repugnet, hærebis: neque solus cum ista copia tantam multitudinem sustinere pote- 25 ris, vt frumentatum eas. Quamobrem te magnoperè hortor, vt quamprimùm cum omni copia huc venias. Consules constituerunt idem facere. Ego Metuscilio ad te mandata dedi prouidendum esse, ne duæ legiones sine Picentinis cohortibus in conspectum Cæsaris committerentur. Quam- 30 obrem nolito cõmoueri, si audieris me regredi, si fortè Cæsar ad me veniet: cauendum enim puto esse, ne implicatus hæream. nam neq; castra propter anni tempus, & militum animos facere possum: neq; ex omnib. oppidis cõtrahere copias expedit, ne receptũ amittã. itaq; non amplius XIIII. co- 35 hortes Luceriam coegi. Consules præsidia omnia deducturi sunt, aut in Siciliam ituri: nam aut exercitum firmum habere oportet, quo cõfidamus perrumpere nos posse: aut regiones eiusmodi obtinere, è quibus repugnemus, id quod neu-

trum

trum nobis hoc tempore contingit, quòd & magnam partem Italiæ Cæsar occupauit, & nos non habemus exercitum tam amplum, neque tam magnum, quàm ille. Itaque nobis prouidendum est, vt summam reip. rationem habeamus. Etiam atq; etiam te hortor, vt cum omni copia quamprimùm ad me venias. possumus etiam nunc remp. erigere, si cõmuni consilio negotium administrabimus: sin distrahemur, infirmi erimus, mihi hoc constitutum est. His literis scriptis, Sica à te mihi literas attulit, & mandata. Quod me hortare vt istuc veniam: id me facere non arbitror posse, quòd non magnopere his legionibus confido. Vale.

Cn. Pompeius L. Domitio. s. 20

Literæ mihi à te redditæ sunt ad XIII. Calend. Mart. in quibus scribis Cæsarem apud Corfinium castra posuisse. Quod putaui, & præmonui, fit, vt nec in præsentia committere tecum prælium velit, & omnibus copiis conductis te implicet, ne ad me iter expeditum tibi sit, atque istas copias coniungere optimorũ ciuium possis cum his legionibus, de quarum voluntate dubitamus: quo etiam magis tuis literis sum commotus. Neque enim eorum militum, quos mecum habeo, voluntati satis confido, vt de omnibus fortunis reip. dimicem: neq; etiam qui ex delectibus conscripti sunt à cõsulibus, conuenerunt. Quare da operam, si vlla ratione etiã nunc efficere potes, vt te explices, huc quamprimùm venias, antè quàm omnes copiæ aduersariorum conueniant. Neq; enim celeriter ex delectibus hûc homines cõuenire possunt: & si conuenirent, quantum iis committendum sit, qui inter se ne noti quidem sunt, contra veteranas legiones, non te præterit. Vale.

Cicero Attico s. 21

Lippitudinis meæ signum tibi sit librarii manus, & eadem causa breuitatis: etsi nunc quidem, quod scriberem, nihil erat. Omnis expectatio nostra erat in nuntiis Brundisinis. si nactus hic esset Cneum nostrum, spes dubia pacis: sin ille antè transmisisset, exitiosi belli metus. Sed vidésne in quem hominem inciderit respublica? quàm acutum? quàm vigilantem? quàm paratum? si mehercule neminem occi-

derit, nec cuiquam quicquam ademerit: ab iis, qui eum maximè timuerant, maximè diligetur. Multùm mecum municipales homines loquuntur, multùm rusticani: nihil prorsus aliud curant, nisi agros, nisi villulas, nisi nummulos suos. Et vide, quàm conuersa res est. illum, quo anteà confidebant, metuunt: hunc amant, quem timebant. Id quantis nostris peccatis, vitiisque euenerit, non possum sine molestia cogitare. Quæ autem impendere putarem, scripseram ad te, & iam tuas literas expectabam. Vale.

CICERO ATTICO S. 22

NON dubito quin tibi odiosæ sint epistolæ quotidianæ, cùm præsertim neq; noua de re aliqua certiorem te faciam, neque nouam deniq; iam reperiam scribendi vllam sententiam. sed si dedita opera, cùm caussa nulla esset, tabellarios ad te cum inanibus epistolis mitterem, facerem ineptè: euntibus verò, domesticis præsertim, vt nihil ad te dem literarũ, facere non possum; & simul (crede mihi) requiesco paululũ in his miseriis, cùm quasi tecum loquor: cùm verò tuas epistolas lego, multò etiam magis. Omnino intelligo, nullum fuisse tempus post has fugas, & formidines, quod magis debuerit mutum esse à literis, propterea quòd neque Romæ quicquam auditur noui, nec in his locis, quæ à Brundisio absunt propius, quàm tu, biduum aut triduum. Brundisii autem omne certamen vertitur huius primi temporis: qua quidẽ expectatione torqueor: sed omnia antè nos sciemus. eodem enim die video Cæsarem à Corfinio post meridiem profectum esse, quo Canusio manè Pompeium: eo modo autem ambulat Cæsar, & iis diariis militum celeritatem incitat, vt timeam ne citius ad Brundisium, quàm opus sit, accesserit. Dices, Quid igitur proficis, qui anticipes eius rei molestiam, quam triduo sciturus sis? Nihil equidem: sed, vt suprà dixi, tecum perlibenter loquor: & simul scito labare meum consilium illud, quod satis iam fixum videbatur. nõ mihi satis idonei sunt autores ii, qui à te probantur. quod enim vnquam eorum in repu. forte factum extitit? aut quis ab iis vllam rem laude dignã desiderat? nec mehercule laudandos existimo, qui trans mare belli parandi causa profecti sunt. quanquam hæc ferenda non erant: video enim, quantum id bellum, & quàm pestiferum futurum sit: sed me mo-

uet

net vnus vir, cuius fugientis comes, rempu. recuperantis socius videor esse debere. Totiésne igitur sententiam mutas? Ego tecum, tanquam mecum loquor: quis autem est, tanta quidem de re, quin variè secum disputet? simul & elicere cu-
5 pio sententiam tuam: si manet, vt firmior sim: si mutata est, vt tibi assentiar. Omnino ad id, de quo dubito, pertinet me scire quid Domitius acturus sit, quid noster Lentulus. De Domitio varia audimus, modò esse in Tiburtino Lepidi, quo cùm Lepidus accessurus esset ad Vrbem, quòd item falsum
10 video esse. Ait enim Lepidus, eum, nescio quò, penetrasse itineribus: occultandi sui caussa, an maris apiscendi, ne id quidem scit. ignorat enim de filio. Addit illud, sanè molestum, pecuniam Domitio satis grandem, quam is Corfinii habuerit, non esse redditam. De Lentulo autem nihil audimus. hęc
15 velim exquiras, ad meque perscribas. Vale.

CICERO ATTICO S. 23

A. D. V. non. Mart. epistolas mihi tuas Ægypta reddidit, vnam veterem IIII. calend. quam tę scribis dedisse Pinario, quem nō vidimus: in qua expectas quidnam præmissus agat
20 Vibullius, qui omnino non est visus à Cæsare (in altera epistola video te scire ita esse) & quemadmodum redeuntem excipiam Cæsarem, quē omnino vitare cogito, & ad Hemonis fugam tendis, cōmutationémq; vitæ tuæ: quod tibi puto esse faciendū: & ignoras, Domitius cum fascibusne sit: quod
25 cùm scies, facies vt sciamus. Habes ad primam epistolam. Secutæ sunt duæ; prid. cal. ambæ datæ, quæ me conuellerūt de pristino statu, iam tamen, vt antè ad te scripsi, labantē. Nec me mouet, quod scribis Ioui ipsi iniquum: nam periculum in vtriusque iracundia positum est: victoria autem ita incer-
30 ta, vt deterior causa paratior mihi esse videatur. Nec me consules mouent, qui ipsi pluma aut folio facilius mouentur. Officii me deliberatio cruciat, cruciauitque adhuc. cautior certè est mansio: honestior existimatur traiectio. Malo interdum multi me non cautè, quàm pauci non honestè fecisse
35 existiment. De Lepido & Tullio quod quæris: illi verò non dubitant quin Cæsari præstò futuri, in senatumque venturi sint. Recentissima tua est epistola cal. data, in qua optas congressum, pacem non desperas. sed ego cùm hæc scribebā, nec illos congressuros: nec si congressi essent, Pompeium ad vllā

conditionem accessurum putabam. Quod videris non dubitare, si consules transeant, quid nos facere oporteat: certè transeunt, vel, quomodo nunc est, transierunt. sed memento, præter Appium, neminem esse ferè, qui non ius habeat transeundi. Nam aut cum imperio sunt, vt Pompeius, vt Scipio, Setenas, Fannius, Coponius, Sestius, ipsi consules (quib. more maiorum concessum est vel omnes adire prouincias) aut legati sunt eorum. sed nihil desidero. Quid placeat tibi, & quid propemodum rectum sit, intelligo. Plura scriberem, si ipse possem: sed, vt mihi videor, potero biduo. Balbi Cornelii literarum exemplum, quas eodem die accepi, quo tuas, misi ad te, vt meam vicem doleres, cùm me derideri videres. Vale.

Balbus Ciceroni Imper. s 24

OBSECRO te Cicero, suscipe curam, & cogitationem dignissimam tuæ virtutis, vt Cæsarem & Pompeium perfidia hominum distractos, rursus in pristinam concordiam reducas. Crede mihi, Cæsarem nō solùm in tua fore potestate, sed etiam maximum beneficiū te sibi dedisse iudicaturū, si huc te reiicis. Velim, idem Pompeius faciat: qui vt adduci tali tempore ad vllam conditionē possit, magis opto quàm spero. sed cùm constiterit, & timere desierit: tum incipiā non desperare, & tuam autoritatē plurimùm apud eum valiturā. Quòd Lentulum COS. meum voluisti hîc remanere, Cæsari gratum, mihi verò gratissimum medius fidius fecisti. nam illum tanti facio, vt non Cæsarem magis diligam: qui si passus esset, nos secum, vt consueueramus, loqui, & non se totum etiam atq; etiam ab sermone nostro auertisset, minus miser, quàm sum, essem. Nam caue putes, hoc tempore plus me quenquam cruciari, quòd eum, quem ante me diligo, video in consulatu quiduis potius esse, quàm consulem. Quòd si voluerit tibi obtemperare, & nobis de Cæsare credere, & consulatum reliquum Romæ peragere: incipiam sperare, etiam consilio senatus, autore te, illo relatore, Pompeium & Cæsarem coniungi posse. quod si factum erit, me satis vixisse putabo. Factum Cæsaris de Corfinio totum me probaturū scio: &, quomodo in huiusmodi re commodius cadere non potuit, quàm vt res sine sanguine confieret. Balbi mei, tuiq;

aduentu

aduentu delectatum te, valde gaudeo. Is quæcunque tibi de Cæsare dixit, quæq; Cæsar scripsit, scio re tibi probabit, quęcunque fortuna eius fuerit, verissimè scripsisse. Vale.

CICERO ATTICO S. 25

5 Omnia mihi prouisa sunt præter occultum & tutum iter ad mare superum: hoc enim mari vti non possumus hoc tempore anni: illuc autem, quò spectat animùs, & quò res vocat, quà veniam? cedendum enim est celeriter, ne fortè qua re impediar, atque alliger. Nec verò ille me ducit, qui videtur
10 quem ego hominem ἀπολιτικώτατον omniũ iam antè cognoram, nunc verò etiam ἀστρατηγικώτατον. Non me igitur is ducit, sed sermo hominum, qui ad me à Philotimo scribitur. is enim me ab optimatibus ait conscindi: quibus optimatibus Dii boni? qui nunc quomodo occurrunt? quomodo autem
15 se venditant Cæsari? municipia verò Deum: nec simulant, vt cùm de illo ægroto vota faciebant. Sed planè, quicquid mali hic Pisistratus non fecerit, tam gratum est, quàm si alium facere prohibuerit: hunc propitium sperant: illum iratum putant. Quas fieri censes ἀπαντήσεις ex oppidis? quos honores?
20 Metuunt, inquies. credo, sed mehercule illum magis: huius insidiosa clementia delectantur: illius iracundiam formidant. Iudices DCCCL. qui præcipuè Cneo nostro delectabantur, ex quibus quotidie aliquem video, nescio quas eius Lucerias horrent. Itaq; quæro qui sint isti optimates, qui me
25 exturbent, cùm ipsi domi maneant: sed tamẽ quicunq; sunt, αἰδέομαι Τρῶας: etsi qua spe proficiscar, video: coniungoque me cum homine magis ad vastandam Italiam, quàm ad vincendum parato. demum quẽ expecto? & quidem, cum hæc scribebam IIII. non. iam expectabam aliquid à Brundisio.
30 Quid autem aliquid? quàm inde turpiter fugisset, & victor hic quà se referret, & quo. quod vbi audissem, si ille Appia veniret, ego Arpinum cogitabam. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum,

LIBER IX.

CICERO ATTICO S. 1

ETSI, cùm tu has literas legeres, putabam fore, vt scirem iam quid Brundisii actũ esset, (nam Canusio VIII. cal. profectus erat Cneus: hæc autẽ scribebã prid. no. XIIII. die postquàm ille Canusio mouerat) tamẽ angebar singularum horarũ expectatione: mirabarque nihil allatum esse, ne rumoris quidem: nam erat mirum silentium. Sed hæc fortasse κενόσπουδα sunt: quæ tamen iam sciantur, necesse est. Illud molestum, me adhuc inuestigare non posse, vbi Lentulus noster sit, vbi Domitius. Quæro autem, quò facilius scire possim, quid acturi sint, iturine ad Pompeium: &, si sint, quà, quandove ituri sint. Vrbẽ quidem iam refertam esse optimatiũ audio. Sosium & Lupũ, quos Cneus noster antè putabat Brundisium venturos esse, quam se, ius dicere. Hinc verò vulgò vadunt. Etiam M. Lepidus, quocum diem conterere solebam, cras cogitabat. Nos autem in Formiano morabamur, quò citius audiremus, deinde Arpinum volebamus: inde, iter quà maximè ἀνακαίνητον esset, ad mare superũ, remotis, siue omnino missis lictoribus. Audio enim bonis viris, qui & nunc, & sæpè anteà magno præsidio reipubl. fuerunt, hanc cunctationem nostram non probari: multaque in me, & seuerè quidem in conuiuiis tempestiuis disputari. Cedamus igitur: &, vt boni ciues simus, bellum Italiæ terra marique inferamus: & odia improborum rursus in nos, quæ iam extincta erant, incendamus, & Luceii consilia, ac Theophani persequamur. Nam

Scipio

Scipio vel in Syriam proficiſcitur ſorte, vel cum genero honeſtè, vel Cæſarem fugit iratum. Marcelli quidem, niſi gladium Cæſaris timuiſſent, manerent. Appius & eodem timore, & inimicitiarum recentium. Et tamen præter hunc, & C.
5 Caſſiũ, reliqui legati: Fauſtus propræt. Ego vnus, cui vtrumuis liceret. Frater acceſſerit, quem ſocium huius fortunæ eſſe non erat æquum: cui magis etiam Cæſar iraſcetur: ſed impetrare nõ poſſum vt maneat. Dabimus hoc Pompeio, quod debemus. nam me quidem alius nemo mouet: non ſermo
10 bonorum, qui nulli ſunt: non cauſſa, quę acta timidè eſt, agetur improbè. Vni hoc damus, ne id quidem roganti, nec ſuam cauſam vt ait, agenti, ſed publicam. Tu quid cogites de tranſeundo in Epeirum, ſcire ſanè velim. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

15 ETSI non. Martiis, die tuo (vt opinor) expectabam à te epiſtolam longiorem: tamen ad eam ipſam breuem, quam III. non. Mart. ὑπὸ τὴν λῆψιν dediſti, reſcribendum putaui. Gaudere aìs te, manſiſſe me: & ſcribis, in ſentẽtia te manere. Mihi autem ſuperioribus literis videbare non dubitare quin
20 cederem, ita, ſi & Cneus bene comitatus conſcendiſſet, & conſules tranſiſſent. Vtrum, hoc tu parum meminiſti, an ego non ſatis intellexi? an mutaſti ſententiam? ſed aut ex epiſtola, quam expecto, perſpiciam quid ſentias: aut alias abs te literas eliciam. Brundiſio nihildum erat allatum. ô
25 rem difficilem, planeque perditam! Quàm nihil prætermittis in conſilio dando, quàm nihil tamen, quod tibi ipſi placeat, explicas! Non eſſe me vnà cum Pompeio gaudes: ac proponis, quàm ſit turpe me adeſſe, cùm quid de illo detrahatur: nefas eſſe approbare. Certè. contra igitur? Dii, inquis,
30 auerruncent. Quid ergo fiet, ſi in altero ſcelus eſt, in altero ſuppliciũ? Impetrabis, inquis, à Cæſare, vt tibi abeſſe liceat, & eſſe otioſo. Supplicandum igitur? miſerũ. Quid, ſi non impetraro? Et de triumpho erit, inquis, integrum. Quid, ſi hoc ipſo premar? accipiam? quid fœdius? negem? repudiari ſe to-
35 tum, magis etiam, quàm olim in [illegible] viratu putabit. Ac ſolet, cùm ſe purgat, in me conferre omnem illorum temporum culpam. ita me ſibi fuiſſe inimicum, vt ne honorem quidem à ſe accipere vellem. Quantò nunc hoc idem accipiet aſperius? tantò ſcilicet, quantò & honor hic illo eſt amplior

& ipse robustior. Nam quòd negas te dubitare, quin magnã in offensa sim apud Pompeium hoc tempore: nõ video causam, cur ita sit, hoc quidem tempore. Qui enim amisso Corfinio, denique certiorẽ me sui consilii fecit, is quereturBrundisium me non venisse, cùm inter me, & Brundisium Cæsar esset: deinde etiam scit, ἀπαρρησίαστον esse in ea causa querelã suam. Me putat de municipiorum imbecillitate, de delectibus, de pace, de Vrbe, de pecunia, de Piceno occupando plus vidisse, quàm se. Sin, cùm potuero, non venero, tum erit inimicus: quod ego non eò vereor, ne mihi noceat (quid enim faciet? τίς δ᾽ ἐστὶ δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν;) sed quia ingrati animi crimen horreo. Confido igitur aduentum nostrum illi, quoquo tempore fuerit, vt scribis, ἀτιμώριστον fore. Nam quod ais, si hic temperantius egerit, consideratius consilium te daturum: quî hic potest se gerere non perditè? vita, mores, antè facta, ratio suscepti negotii, socii, vires bonorum, aut etiam constantia? Vixdum epistolam tuam legeram, cùm ad me, currens ad illũ, Posthumus Curtius venit, nihil nisi classeis loquens, & exercitus. Eripiebat Hispanias: tenebat Asiam, Siciliam, Africam, Sardiniam: confestim in Græciam persequebatur. cundum igitur est: nec tam vt belli, quàm vt fugæ socii simus. nec enim ferre potero sermones istorum, quicunque sunt: non sunt enim certè, vt appellantur, boni: sed tamen idipsum scire cupio quid loquantur: idque vt exquiras, meque certiorem facias, te vehementer rogo. Nos adhuc, quid Brundisii actum esset, planè nesciebamus: cùm sciemus, tum ex re, & ex tempore consilium capiemus, sed vtemur tuo. Vale.

CICERO ATTICO S. 3

Domitii filius transiit Formias VIII. id. currens ad matrem, Neapolim, mihique nuntiari iussit, patrem ad Vrbem esse, cùm de eo curiosè quæsisset seruus noster Dionysius. Nos autem audieramus eum profectum siue ad Pompeium, siue in Hispaniam. id cuiusmodi sit, scire sanè velim. nam ad id, quod delibero, pertinet, si ille certè nusquam discessit, intelligere Cneũ, non esse faciles nobis ex Italia exitus, cùm ea tota armis, præsidiisq; teneatur, hyeme præsertim. Nam si commodius anni tempus esset, vel infero mari liceret vti: nunc nihil potest, nisi supero transmitti, quò iter interclusum

ſum eſt. Quæres igitur & de Domitio, & de Lentulo. A Brundiſio nulla adhuc fama venerat: & erat hic dies VII. id. quo die ſuſpicabamur, aut pridie Brundiſium veniſſe Cæſarem: nam calendis Arpis manſerat. Sed ſi poſthumũ audire velles: perſecuturus erat Cneum: tranſiiſſe enim iam putabat coniectura tempeſtatum, ac dierũ. Ego nautas eum non putabã habiturum: ille confidebat, & eò magis, quòd audita nauicularіis hominis liberalitas eſſet. Sed tota res Brundiſina iam quomodo habeat ſe, diutius neſcire nõ poſſum. Ego etſi tandiu requieſco, quandiu aut ad te ſcribo, aut tuas literas lego: tamen & ipſe egeo argumento epiſtolarũ, & tibi idem accidere certò ſcio: quę enim ſoluto animo familiariter ſcribi ſolent, temporib. his excluduntur: quæ autẽ ſunt horum temporũ, ea iam contriuimus. Sed tamen ne me totũ ægritudini dedam, ſumpſi mihi quaſdam tanquã θέσεις, quæ & politicæ ſunt, & temporũ horũ: vt & abducam animũ ab querelis, & in eo ipſo de quo agitur, exercear. Eę ſunt huiuſmodi: Εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ. τυραννουμένης δ' αὐτῆς, εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πειρατέον, κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύσειν. Εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα μὴ αὐτὸς αἴρηται. Εἰ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι εἰρήνῃ μᾶλλον, ἢ πολέμῳ. Εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι, τῆς πατρίδος τυραννουμένης, ἢ διὰ παντὸς ἰτέον κινδύνου τῆς ἐλευθερίας πέρι. Εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον αὐτὴν τυραννουμένην. Εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος, συναπογραπτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις. εἰ τοῖς εὐεργέταις, καὶ φίλοις συγκινδυνευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς, κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. Εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας, δι' αὐτό τε τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν, καὶ φθονηθεὶς, κινδυνεύσειεν ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἢ ἀφετέον αὐτῷ ἑαυτοῦ ποτε, καὶ τῶν οἰκειοτάτων ποιεῖσθαι πρόνοιαν, ἀφεμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας, διαπολιτείας. in his ego me conſultationibus exercens, & diſſerens in vtranque partem tum Græcè, tum Latinè, & abduco parumper animum à moleſtiis, & τῶν προὔργου τι delibero. Sed vereor ne tibi ἄκαιρος ſim: ſi enim rectè ambulauit is, qui hanc epiſtolam tulit, in ipſum tuum diem incidit. Vale.

CICERO ATTICO. S. 4

Natali die tuo ſcripſiſti epiſtolam ad me plenam conſilii, ſummæque tum beneuolentiæ, tum etiam prudentiæ,

Eam mihi Philotimus postridie, quàm à te acceperat, reddidit. Sunt ista quidem, quæ disputas, difficilima: iter ad superum, nauigatio infero, discessus Arpinum, ne hunc fugisse: mansio Formiis, ne obtulisse nos gratulationi videamur: sed miserius nihil, quàm ea videre, quę tamen iam, iam inquam, videnda erunt. Fuit apud me Posthumus: scripsi ad te, quàm grauis. Venit ad me etiam Q. Fufius, quo vultu, quo spiritu? properans Brundisium, scelus accusans Pompeii; leuitatem, stultitiam senatus. Hæc qui in mea villa non feram, quî tum in curia potero ferre? Age, finge me quamuis ἀστομάχως hęc ferentem. Quid illa, dic M. Tulli, quem habebũt exitum? & omitto caussam reip. quam ego amissam puto tum vulneribus suis, tum medicamentis his, quæ parantur. De Pompeio quid agam? cui planè (quid enim negem?) succensui: semper enim causæ euentorum magis mouent, quàm ipsa euenta. Hæc igitur mala (quibus maiora esse quæ possunt?) considerans, vel potius iudicans eius opera accidisse, & culpa, inimicior eram huic, quàm ipsi Cæsari. Vt maiores nostri funestiorem diem esse voluerunt Alliensis pugnæ, quàm Vrbis captæ, quòd hoc malum ex illo: itaque alter religiosus etiam nunc dies, alter in vulgus ignotus: sic ego decem annorum peccata recordans, in quibus inerat ille etiam annus, qui nos, hoc non defendente, ne dicam grauius affixerat, præsentisque temporis cognoscens temeritatem, ignauiam, negligentiam, succensebam: sed ea iam mihi exciderunt: beneficia eiusdem cogito: cogito etiam dignitatem, intelligo serius equidem, quàm vellem propter epistolas, sermonesque Balbi: sed video planè nihil aliud agi, nihil actum ab initio, quàm vt huic occideret. Ego igitur, si quis apud Homerum, cùm ei & mater, & dea dixisset, Αὐτίκα γάρ τοι, ἔπειτα μεθ' Ἕκτορα πότμος ἑτοῖμος, matri ipse respondit, Αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ' ἔμελλον, ἑταίρῳ κτεινομένῳ ἐπαμῦναι. quid si nō ἑταίρῳ solùm, sed etiam εὐεργέτῃ: adde tali viro talem caussam agenti. Et ego verò hæc officia mercāda vita puto. Optimatib. verò tuis nihil confido, nihil iam ne inseruio quidem. video vt se huic dent, vt daturi sint. Quicquam tu illa putas fuisse de valetudine decreta municipiorum, prę his de victoria gratulationibus? Timẽt, inquies. At ipsi tum se timuisse dicunt. Sed videamus quid actum sit Brundisii: ex eo fortasse

tasse mea consilia nascentur, aliæq; literæ. Nos adhuc Brundisio nihil. Roma scripsit Balbus, putare iam Lentulum cos. transmisisse, nec eum à minore Balbo conuentum, quòd is hoc iam Canusii audisset: inde ad se eum scripsisse, cohorteisque sex, quæ Albæ fuissent, ad Curium Minucia transiisse: id Cæsarem ad te scripsisse, & breui tempore eum ad Vrbem futurum. Ergo vtar tuo consilio, neque me in Arpinum hoc tempore abdam: etsi Ciceroni meo togam puram cùm dare Arpini vellem, hanc eram ipsam excusationem relicturus ad Cæsarem: sed fortasse in eo ipso offendetur, cur non Romæ potius. sed tamen, si est conueniendus, hîc potissimùm: tũ reliqua videbimus, id est, & quò, & quà & quando. Domitius, vt audio, in Cosano, & quidem, vt aiunt, paratus ad nauigandum: si in Hispaniam, nõ probo: si ad Cneũ, laudo: quouis potius certè, quàm vt Curtium videat, quem ego patronus aspicere non possum. Quid alios? sed opinor quiescamus, ne nostram culpam coarguamus: qui, dũ Vrbem, id est patriam, amamus, dumque rem conuenturam putamus, ita nos gessimus, vt planè interclusi, captique simus. Scripta iam epistola, Capua literæ sunt allatæ hoc exemplo, POMPEIVS mare transiit cùm omnibus militibus, quos secum habuit: hic numerus est hominum millia XXX. & consules duo & tribuni pleb. & senatores qui fuerant cum eo: omnes cum vxoribus & liberis, conscendisse dicitur a.d. IIII. non. Mart. ex ea die fuêre Septentriones venti. naues, quibus vsus non est, omnes aut præcidisse, aut incendisse dicunt. De hac re literæ L. Metelli trib. pleb. Capuã allatæ sunt ab Clodia socru, quæ ipsa transiit. Antè solicitus eram, & angebar, sicuti res scilicet ipsa cogebat, cùm consilio explicare nihil possem: nunc autem postquàm Pompeius & consules ex Italia exierunt, non angor, sed ardeo dolore. οὐδέ μοι ἦτορ ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι. non sum, inquã (mihi crede) mẽtis compos: tantum mihi dedecoris admisisse videor. Me non primum cum Pompeio qualicunque consilio vso, deinde cum bonis esse, quamuis causa temere instituta? præsertim cùm ii ipsi, quorum ego causa timidius me fortunæ committebam, vxor, filia, Cicerones pueri me illuc sequi mallent, hoc turpe, & me indignum putarent. Nam Quintus quidem frater, quicquid mihi placeret, id rectum

ſe putare aiebat, id animo æquiſſimo ſeqḋebatur. Tuas nunc epiſtolas à primo lego. Hæ me paulum recreant: primæ monent, & rogant ne me proiiciam: proximæ gaudere te oſtendũt, me remanſiſſe: eas cùm lego, minus mihi turpis videor. ſed tandiu dum lego. Deinde emergit rurſum dolor, & αἰσχροῦ φαντασία. Quam ob rem obſecro te, mi Tite, eripe mihi hunc dolorem, aut minue ſaltem, aut conſolatione, aut conſilio, aut quacunque re potes. quid tu autem poſſis? aut quid homo quiſquam? vix iam Deus. Equidem illud molior, quod tu mones, ſperasq́; fieri poſſe, vt mihi Cæſar concedat, vt abſim cùm aliquid in ſenatu contra Cneũ agatur: ſed timeo ne non impetrem. Venit ab eo Furnius, vt quidem ſcias quos ſequamur. Q. Titinii filium cum Cæſare eſſe nuntiat: ſed illum maiores mihi gratias agere, quàm vellem. Quid autem me roget (paucis ille quidem verbis, ſed ἐν δυνάμει) cognoſce ex ipſius epiſtola. Me miſerum, quod tu non valuiſti! vnà fuiſſemus: conſilium certè non defuiſſet σύν τε δύ' ἐρχομένω. Sed acta ne agamus: reliqua paremus. Me adhuc hæc duo fefellerunt: initio ſpes compoſitionis, qua facta videbam, vt populari, vt mea, ſolicitudine ſenectutem noſtram liberari: deinde bellum crudele, & exitioſum ſuſcipi à Pompeio intelligebam. Melioris mediusfidius ciuis, & viri putabam, quouis ſupplicio affici, quàm illi crudelitati non ſolùm præeſſe, verùm etiam intereſſe. videbatur vel mori ſatiùs fuiſſe, quàm eſſe cum iis. Ad hæc igitur cogita, mi Attice, vel potius excogita: quemuis euentum fortius feram, quàm hunc dolorem. Vale.

Cæſar Imp. s.d. Ciceroni Imp. 5

Cùm Furnium noſtrum tantùm vidiſſem, neq; loqui, neque audire me cõmodè potuiſſet properantẽ, atq; eſſem in itinere præmiſſis iam legionibus: prętereire tamen nõ potui, quin & ſcriberem ad te, & illum mitterem, gratiasq́; agerẽ, & ſi hoc officiũ & feci ſæpè, & ſæpiùs mihi facturus videor: ita de me mereris. In primis à te peto, quoniam confido me celeriter ad Vrbem venturum, vt te ibi videam: vt tuo conſilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum, vti poſſim. Ad propoſitum reuertar: feſtinationi meæ, breuitatique literarum ignoſces: reliqua ex Furnio cognoſces. Vale.

CICERO ATTICO S. 6

Scripſeram ad te epiſtolam quam darem IIII. id. ſed eo die is, cui dare volueram, non eſt profectus. venit autem eo ipſo die ille Celeripes, quem Saluius dixerat: attulit vberri-
5 mas tuas literas, quę mihi quiddam quo ſtarem inſtillarunt: recreatum enim me non queo dicere: ſed planè τὸ συνέχον effeciſti: ego enim non iam id ago (mihi crede) vt proſperos exitus conſequar: ſic enim video, nec duobus his viuis, nec hoc vno, nos vnquam remp. habituros. Ita neque de otio no-
10 ſtro ſpero iam, nec vllam acerbitatem recuſo: vnum illud extimeſcebam, ne quid turpiter facerem, vel, dicam, iam effeciſſem. Sic ergo habeto, ſalutareis te mihi literas miſiſſe: neque ſolùm has longiores, quib. nihil poteſt eſſe explicatius, nihil perfectius: ſed etiam illas breuiores, in quibus hoc mi-
15 hi iucundiſſimum fuit conſilium, factumque noſtrum ab Sexto probari: pergratumq; mihi tu feciſti, à quo diligi me, &, quid rectũ ſit, intelligi ſcio. Longior verò tua epiſtola non me ſolùm, ſed meos omneis ægritudine leuauit: itaque vtar tuo conſilio, & ero in Formiano, ne aut ad Vrbem ἀπαίτησις
20 mea animaduertatur, aut, ſi nec hîc, nec illic eum videro, deuitatum ſe à me putet. Quòd autem ſuades, vt ab eo petam, vt mihi concedat, vt idem tribuam Pompeio quod ipſi tribuerim: id me iampridem agere intelliges ex literis Balbi & Oppii. quarum exempla tibi miſi: miſi etiam Cæſaris ad eos
25 ſana mente ſcriptas. quomodo in tanta inſania? ſin mihi Cęſar hoc non cõcedat, video tibi illud placere, me πολίτευμα de pace ſuſcipere: in quo non extimeſco periculum: cùm enim tot impendeant, cur non honeſtiſſimo depaciſci velim? Sed vereor ne Pompeio quid oneris imponã, μή μοι γοργείην
30 κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου intorqueat: mirandum enim in modum Cneus noſter Syllani regni ſimilitudinem concupiuit. εἰδὼς σοι λέγω. nihil inquam ille minus obſcurè tulit. Cùm hocne igitur inquies, eſſe vis? beneficium ſequor (mihi crede) nõ cauſam, vt in Milone, vt in. ſed hactenus. Cauſa igitur
35 nõ bona eſt? imò optima: ſed agetur (memento) fœdiſſimè. Primùm, conſilium eſt, ſuffocare Vrbem & Italiam fame: deinde agros vaſtare, vrere, pecuniis locupletum non abſtinere. Sed cùm eadem metuam ab hac parte: ſi illinc beneficium non ſit, rectius putem quiduis domi perpeti: ſed ita

meruisse illum de me puto, vt ἀχαριστίας crimen subire non audeam: quanquam à te eius quoq; rei iusta defensio est explicata. De triumpho tibi assentior: quem quidem totum facilè, & libenter abiecero. egregiè probo fore, vt, dum agamus, ὁ πλοῦς ὡραῖος obrepat: si modò, inquis, satis ille erit firmus. Est firmior etiam, quàm putabamus. De isto licet bene speres, promitto tibi, si valebit, tegulam illum in Italia nullam relicturum. Téne igitur socio? contra mehercule meum iudicium & contra omnium antiquorum autoritatem: nec tam vt illa adiuuem, quàm vt hæc ne videam, cupio discedere: noli enim putare tolerabiles horum insanias nec vniusmodi fore. etsi, quid te horum fugit, legibus, iudiciis, senatu sublato, libidines, audacias, sumptus, egestates tot egentissimorum hominum, nec priuatas posse res, nec rempub. sustinere? Abeamus igitur inde qualibet nauigatione: etsi id quidem, vt tibi videbitur: sed certè habeamus. sciemus enim id quod expectas, quid Brundisii actum sit. Bonis viris quod ais probari, quæ adhuc fecerimus, scirique ab iis non profectos, valde gaudeo: si est nunc vllus gaudendi locus. De Lentulo inuestigabo diligentius: id mandaui Philotimo, homini forti, ac nimium optimati. Extremum est, vt tibi argumentum ad scribendum fortasse iam desit: nec enim alia de re nunc vlla scribi potest: & de hac quid iam amplius inueniri potest? Sed quoniam & ingenium suppeditat (dico mehercule vt sentio) & amor, quo & meum ingenium incitatur: perge vt facis, & scribe quantum potes. In Epeirum quòd me non inuitas, comitē non molestum, subirascor: sed vale. Nam, vt tibi ambulandum, vnguendum, sic mihi dormiendum: etenim literæ tuæ mihi somnum attulerunt.

CICERO ATTICO S. 7

Cœnantibus prid. id. nobis de noctu quidem, Statius à te epistolam breuem attulit. De L. Torquato quod quæris: non modò Lucius, sed etiam Aulus profectus est, alii multi. De Reatinorum corona quod scribis, molestè fero in agro Sabino sementem fieri proscriptionis. Senatores multos esse Romæ, nos quoque audieramus: ecquid potes dicere cur exierint? In his locis opinio est coniectura magis, quàm nuncio, aut literis, Cæsarem Formiis a. d. XI. calend. April.

April. fore: hîc ego vellem habere Homeri illam Mineruam simulatam Mentori, cui dicerem, Μέντορ πῶς τ' ἄρ ἴω, πῶς τ' ἄρ προσπτύξομαι αὐτόν. nullam rem vnquam difficiliorem cogitaui, sed cogito tamen: nec ero, vt in malis imparatus. Sed
5 cura vt valeas, puto enim diem tuum heri fuisse.

Cæsar Oppio Cornelio s. 8

Gaudeo mehercule vos significare literis, quàm valde probetis ea, quæ apud Corfinium sunt gesta. consilio vestro
10 vtar libenter, & hòc libentius, quòd mea sponte facere constituueram, vt quàm lenissimum me præberē, & Pompeiũ darem operam, vt reconciliarē. Tentemus hoc modo. si possumus omnium voluntates recuperare, & diuturna victoria vti: quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potue-
15 runt, neq; victoriam diutius tenere, præter vnum L. Sullam, quem imitaturus non sum. hæc noua sit ratio vincendi, vt misericordia, & liberalitate nos muniamus. Id quemadmodum fieri possit, nonnulla mihi in mentem veniunt, & multa reperiri possunt. De his rebus, rogo vos, vt cogitationem
20 suscipiatis. Cn. Magium Pompeii præfectum deprehendi: scilicet meo instituto vsus sum, & eum statim missum feci. iam duo præfecti fabrûm Pompeii in meam potestatem venerunt, & à me missi sunt. Si volent grati esse, debebũt Pompeium hortari, vt malit mihi esse amicus, quàm iis, qui & illi,
25 & mihi semper fuerunt inimicissimi: quorum artificiis effectum est, vt resp. in hunc statum perueniret. Valete.

Balbus Ciceroni Imp. s. 9

S. V. B. E. E. V. Posteaquàm literas communeis cum
30 Oppio ad te dedi, ab Cęsare epistolam accepi, cuius exemplũ tibi misi, ex quibus perspicere poteris, quàm cupiat concordiam, & Pompeium reconciliare: & quàm remotus sit ab omni crudelitate: quod eum sentire, vt debeo, valde gaudeo. De te, & tua fide, & pietate idem mehercule, mi Cicero, sen-
35 tio quod tu, non posse tuam famam, & officium sustinere, vt contra eum arma feras, à quo tantum beneficium te accepisse prædices. Cæsarem hoc idem probaturum, exploratum pro singulari eius humanitate habeo: eique cumulatissimè satisfacturum te certò scio, cùm nullam partem

belli contra eum suscipias, neq; socius eius aduersariis fueris. atque hoc nō solùm in re tali, & tanto viro, satis habebit, sed etiā mihi ipse sua cōcessit bonitate, ne in iis castris essem, quæ contra Lentulum, aut Pompeium futura essent, quorū beneficia maxima haberem: sibiq; satis esse dixit, si togatus vrbana officia sibi præstitissem, quæ etiam illis, si vellem, præstare possem. Itaque nunc Romæ omnia negotia Lentuli procuro, sustineo: meumq; officium, fidē, pietatem iis præsto. sed mehercule rursus tam abiectam compositionis spem non desperatissimam esse puto: quoniam Cæsar est ea mente, qua optare debemus. Hac re mihi placet. si tibi videtur, te ad eum scribere, & ab eo præsidium petere, vt petisti à Pompeio, me quidem approbante, temporibus Milonianis: præstabo (si Cæsarem bene noui) eū prius tuæ dignitatis, quàm suæ vtilitatis rationem habiturum. Hæc quàm prudenter tibi scribam, nescio: sed illud certè scio, me ab singulari amore, ac beneuolentia, quæcunq; scribo, tibi scribere, quòd te (ita incolumi Cæsare moriar) tanti facio, vt paucos æquè ac te charos habeam. De hac re cùm aliquid constitueris, velim mihi scribas: nam non mediocriter laboro, vt vtrique, vt vis, tuam beneuolentiam præstare possis, quàm mehercule te præstaturum confido. Fac valeas.

Balbus & Oppius s. D. M. Ciceroni. 10

NEDVM hominum humilium, vt nos sumus, sed etiam amplissimorum virorum consilia ex euentu, non ex voluntate à plerisque probari solent: tamen freti tua humanitate, quod verissimū nobis videbitur, de eo, quod ad nos scripsisti, tibi consiliū dabimus. quòd si non fuerit prudens, at certè ab optima fide, & optimo animo proficiscetur. Nos nisi id, quod nostro iudicio Cæsarem facere oportere existimamus, vt simul Romam venerit, agat de reconciliatione gratiæ suæ, & Pompeii, id eum facturum ex ipso cognouissemus: te hortari desineremus, vt velles his rebus interesse: quò facilius, & maiore cum dignitate per te, qui vtrique es coniunctus, res tota confieret: aut si ex contrario putaremus Cæsarem id non facturum, & eum velle cum Pompeio bellum gerere sciremus, nunquam tibi suaderemus, contra hominem

minem optime de te meritum arma ferres, ſicuti te ſemper orauimus ne contra Cæſarem pugnares. ſed cùm etiamnũ, quid facturus Cæſar ſit, magis opinari, quàm ſcire poſſimus: non poſſumus niſi hoc, nõ videri eam tuam eſſe dignitatem, neque fidem omnibus cognitam, vt contra alterutrum, cùm vtrique ſis maximè neceſſarius, arma feras: & hoc, non dubitamus, quin Cæſar pro ſua humanitate maximè ſit probaturus. Nos tamen (ſi ita videbitur) ad Cæſarem ſcribemus, vt nos certiores faciat, quid in hac re acturus ſit: à quo ſi erit nobis reſcriptum, ſtatim, quæ ſentiemus, ad te ſcribemus, & tibi fidem faciemus, nos ea ſuadere, quæ nobis videntur tuæ dignitati, non Cæſaris rationi eſſe vtiliſſima, & hoc Cæſarem pro ſua indulgentia in ſuos probaturum putamus. Vale.

CICERO ATTICO S. II

TREIS epiſtolas tuas accepi poſtridie id. erant autem IIII. III. prid. id. datæ: igitur antiquiſſimæ cuique primùm reſpondebo. Aſſentio tibi, vt in Formiano potiſſimùm cõmorer, & iam de ſupero mari perlabor, vt anteà ad te ſcripſi. & quonam modo poſſem voluntate eius nullam reipub. partem attingere? Quòd laudas, quia obliuiſci me ſcripſi antè facta, & dicta noſtri amici: ego verò ita facio: quin ea ipſa, quæ à te commemorantur, ſecus ab eo in me ipſum facta eſſe, non memini: tantò plus apud me valere beneficii gratiam, quàm iniuriæ dolorem volo. Faciamus igitur vt cenſes, colligamusque nos: feſtino enim ſimilis rus decurro: in decurſu θέσεις meas commentari non deſino. Sed ſunt quędam earum perdifficiles ad iudicandum. De optimatibus ſit ſanè ita vt vis: ſed noſti illud Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. Titinii filius apud Cæſarem eſt. Quod autem quaſi vereri videris, ne mihi tua conſilia diſpliceant: me verò nihil delectat aliud niſi conſilium & literæ tuæ. Quare fac, vt oſtendis, ne deſtiteris ad me, quicquid tibi in mentem venerit, ſcribere. mihi nihil poteſt eſſe gratius. Venio ad alteram nunc epiſtolam. Rectè non credis de numero militũ: ipſo dimidio plus ſcripſit Clodia. Falſum etiam de corruptis nauibus. Quòd conſules laudas, ego quoque animum laudo: conſilium reprehendo. Diſceſſu enim illorum actio de pace ſublata eſt, quã quidem ego meditabar. Itaque poſteà Demetrii librum de

concordia tibi remisi, & Philotimo dedi. Nec verò dubito, quin exitiosum bellum impendeat, cuius initium ducetur à fame. Et me tamen doleo nō interesse huic bello, in quo tanta vis sceleris futura est, vt cùm parentes non alere nefarium sit, nostri principes antiquissimam, & sanctissimam parentem patriam fame necandam putēt. Atque hoc non opinione timeo, sed interfui sermonibus. Omnis hæc classis, Alexandria, Colchis, Tyro, Sidone, Arado, Cypro, Pamphylia, Lycia, Rhodo, Chio, Byzantio, Lesbo, Smyrna, Mileto, Coo, ad intercludendos commeatus Italiæ, & ad occupandas frumentarias prouincias comparatur. At quàm veniet iratus, & iis quidem maximè, qui eam maximè saluam volebant: quasi relictus ab iis, quos reliquit. Itaq; mihi dubitanti, quid me facere par sit, permagnum pondus affert beneuolentia erga illum: qua dempta, perire melius esset in patria, quàm patriam seruando euertere. De Septentrione planè ita est. Metuo, ne vexetur Epeirus. Sed quem tu locum Græciæ non direptum iri putas? prædicat enim palàm, & militibus ostendit, se largitione ipsa superiorem, quàm hunc fore. Illud me præclarè admones, cùm illum videro, ne nimis indulgenter, & vt cum grauitate potius loquar. Planè sic faciendum. Arpinum, cùm eum cōuenero, cogito: ne fortè aut absim cùm veniet, aut cursem huc illuc via deterrima. Bibulum (vt scribis) audio venisse, & rediisse prid. id. Philotimum, vt ais epistola tertia, expectabas. At ille idibus à me profectus est. Eò serius ad tuam illam epistolam, cui ego statim rescripseram. redditæ sunt meæ literæ. De Domitio (vt scribis) ita opinor esse, vt & in Cosano sit, & consilium eius ignoretur. Iste omnium turpissimus & sordidissimus, qui consularia comitia à prætore ait haberi posse, est idem qui semper in repub. fuit. Itaque nimirum hoc illud est, quod Cæsar scribit in ea epistola, cuius exemplum ad te misi, se velle vti CONSILIO meo: agè esto hoc commune: GRATIA: ineptum id quidem, sed puto hoc simulat ad quasdam senatorum sententias. DIGNITATE: fortasse sententia consulari. Illud extremum est, OPE omnium rerum. id ego suspicari cœpi tum ex tuis literis, aut hoc ipsum esse, aut non multò secus. nam permagni eius interest, rem ad interregnū non venire. Id assequitur, si per prætores consules creantur. Nos

autem

autem in libris habemus, non modò consules à prætoribus, sed ne prætores quidem creari ius esse, idque factum esse nunquam. consules eò non esse ius, quòd maius imperium à minore rogari non sit ius: prætores autem, cùm ita rogentur, vt collegæ consulum sint, quorum est maius imperium. Aberit non longè, quin hoc à me decerni velit, neque sit contentus Galba, Scæuola, Cassio, Antonio τόττε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. Sed quanta tempestas impendeat, vides. Qui transierint senatores, scribam ad te, cùm certum habebo. De re frumentaria rectè intelligis: quæ nullo modo administrari sine vectigalibus potest: nec sine caussa & eos, qui circum illum sunt, omnia postulantes, & bellum nefarium times. Trebatium nostrum, etsi (vt scribis) nihil bene sperat, tamen videre sanè velim. Quem fac horteris, vt properet: opportunè enim ad me ante aduentum Cæsaris venerit. De Lanuino statim vt audiui Phameam mortuũ, optaui, si modò esset futura respub. vt id aliquis emeret meorum: neque tamen de te, qui maximè meus, cogitaui: sciebam enim te quoto anno, & quantum in solo, solere quærere: neq; solùm Romę, sed etiam Deli tuum digamma videram. Veruntamẽ ego illud, quanquam est bellum, minoris æstimo, quàm æstimabatur Marcellino cos. cùm ego istos hortulos propter domum Antii, quam tum habebam, iucundiores mihi fore putabam, & minore impensa, quàm si Tusculanum refecissem. volui H-S. Q. egi per prædem, illi daret, Antii cùm haberet venale: noluit. Sed nunc omnia ista iacere puto propter nummorum caritatem. Mihi quidem erit aptissimum, vel nobis potius, si tu emeris: sed eius dementias caue cõtemnas: valde est venustum. Quanquam mihi ista omnia iam addicta vastitati videntur. Respondi epistolis tribus. Sed expecto tuas: nam me adhuc tuæ literæ sustentarunt. D. Liberalibus.

CICERO ATTICO S. 12.

Nihil habebam, quod scriberem: neque enim noui quicquam audierã, & ad tuas omneis rescripserã pridie. Sed cùm me ægritudo non solùm somno priuaret, verùm ne vigilare quidẽ sine summo dolore pateretur; tecũ vt quasi loquerer, in quo vno acquiesco, hoc nescio quid, nullo argumento proposito, scribere institui. Amens mihi fuisse videor à prin-

cipio & me vna hæc res torquet, quòd non omnibus in rebus labentem, vel potius ruentem Pompeium tanquam vnus manipularis ſecutus ſim. Vidi hominem XIIII. calen. Febr. plenum formidinis. illo ipſo die ſenſi quid ageret. nunquam mihi poſteà placuit, nec vnquam aliud in alio peccare deſtitit. Nihil interim ad me ſcribere, nihil niſi fugam cogitare. Quid quæris? ſicut ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς alienantur immundæ, inſulſę, indecoræ, ſic me illius fugæ negligentiæque deformitas auertit ab amore: nihil enim dignum faciebat, quare eius fugæ comitem me adiungerem. Nunc emergit amor, nunc deſiderium ferre non poſſum: nunc mihi nihil libri, nihil literæ, nihil doctrina prodeſt. Itaque dies & noctes, tanquam auis illa, mare proſpecto, euolare cupio. Do, do pœnas temeritatis meæ. Etſi quæ fuit illa temeritas? quid feci non conſideratiſſimè? ſi enim nihil præter fugam quæreretur, fugiſſem libentiſſimè. ſed genus belli crudeliſſimi, & maximi, quod nondum vident homines quale futurum ſit, perhorrui. Quæ minæ municipiis? quæ nominatim viris bonis? quæ denique omnibus, qui remanſiſſent? quàm crebrò illud, SVLLA potuit, ego non potero? Mihi autem hæſerunt illa, MALE Tarquinius, qui Porſenam, qui Octauium Manilium contra patriam: impiè Coriolanus, qui auxilium petiit à Volſcis: rectè Themiſtocles, qui mori maluit: nefarius Hippias Piſiſtrati filius, qui in Marathonia pugna cecidit, arma contra patriam ferens. At Sulla, at Marius, at Cinna rectè, imò iure fortaſſe. Sed quid eorum victoria crudelius? quid funeſtius? huius belli genus fugi, & eò magis, quòd crudeliora etiam cogitari, & parari videbam. Me, quem nõnulli, conſeruatorem iſtius vrbis: quem parentem eſſe dixerunt, Getarum, & Armeniorum, & Colchorum copias ad eam adducere? me meis ciuibus famem, vaſtitatem inferre Italiæ? hunc primùm mortalem eſſe, deinde etiam multis modis poſſe extingui cogitabam. Vrbem autem, & populũ noſtrum ſeruandum ad immortalitatem, quantum in nobis eſſet, putabam. Et tamen ſpes quædam me obtentabat, fore, vt aliquid conueniret potius, quàm aut hic tantum ſceleris, aut ille tantum flagitii admitteret. Alia res nunc tota eſt, alia mea. Sol (vt eſt in tua quadam epiſtola) excidiſſe mihi è mundo videtur. Vt ægroto dum anima eſt, ſpes eſſe dicitur:

citur: sic ego, quoad Pompeius in Italia fuit, sperare non destiti. Hæc me fefellerunt, & (vt verũ loquar) ætas iam à diuturnis laboribus deuexa ad otium, domesticarum me rerũ delectatione molliuit. Nunc siue periculo experiundũ erit,
5 experiar certè, vt hinc auolem: antè oportuit fortasse: sed ea, quæ scripsisti, me tardarunt, & autoritas maximè tua. Nam cùm ad hunc locum venissem, euolui volumen epistolarum tuarum, quod ego sub signo habeo, seruoq; diligentissimè. Erat igitur in ea, quam x. cal. Febr. dederas hoc modo: SED
10 videamus, & Cneus quid agat, & illius rationes quorsum fluant. Quòd si iste Italiam relinquet, faciet omnino malè, & (vt ego existimo) ἀλογίστως. sed tum demum consilia nostra commutanda erunt. Hoc scribis post diem quartum, quàm ab Vrbe discessimus. Deinde VIII. calend. Febr.
15 Tantummodo Cneus noster, ne vt Vrbem ἀλογίστως reliquit, sic Italiam relinquat.

Eodem die das alteras literas, quibus mihi consulenti planissimè respondes: est enim sic: SED venio ad consultationẽ tuam. Si Cneus Italia cedit, in vrbem redeundum puto: qui
20 enim finis peregrinationis? Hoc mihi planè hæsit. Et nunc ita video, infinitum bellum iunctum miserrima fuga, quam tu peregrinationem ὑποκορίζῃ. Sequitur χρησμὸς VI. calend. Febr. EGO, si Pompeius manet in Italia, nec res ad pactionẽ venit, longius bellum puto fore: sin Italiam relinquit, ad po-
25 sterum, bellũ ἄσπονδον strui existimo. Huius igitur belli ego particeps, & socius & adiutor esse cogor, quòd & ἄσπονδον, & cum ciuibus. Deinde VI. id. Febr. cùm iam plura audires de Pompeii consilio, concludis epistolam quandam hoc modo:

EGO quidem tibi non sim autor, si Pompeius Italiam re-
30 linquit, te quoque profugere: summo enim periculo facies, nec reip. proderis: cui quidem posterius poteris prodesse, si manseris. Quem φιλόπατριν ac πολιτικὸν hominis prudentis, & amici tali admonitu non moueret autoritas? Deinceps III. id. Febr. iterum mihi respondes consulenti, sic: QVOD
35 quæris à me, fugamne fœdam, an moram deserendã vtiliorem putem: ego verò in præsentia subitum discessum, & præcipitem profectionem cùm tibi, tum ipsi Cneo inutilem, & periculosam puto, & satius esse existimo, vos dispertitos, & in speculis esse. Sed medius fidius, turpe nobis puto esse d

fuga cogitare. Hoc turpe Cneus noster biennio antè cogitauit: ita Sullaturit animus eius, & proscripturit iamdiu. Inde, vt opinor, cùm tu ad me quædam γλυκώτερον scripsisses, & ego mihi à te quædam significari putassem, vt Italia cederem, detestaris hoc diligenter x i. calend. Mart. Ego verò nulla epistola significaui, si Cneus Italia cederet, vt tu vnà cederes: aut si significaui, non dico, fui inconstans, sed demens.

In eadem epistola alio loco, Nihil relinquitur, nisi fuga, cui te socium neutiquàm puto esse oportere, nec vnquã putaui. Totam autem hanc deliberationem euoluis accuratius in literis viii. calend. Mart. datis. Si M. Lepidus, & L. Volcatius remanent, manendum puto, ita vt, si saluus sit Pompeius, & constiterit alicubi, hanc νεκυίαν relinquas, & te in certamine vinci cum illo faciliùs patiaris: quàm cum hoc in ea, quæ perspicitur, futura colluuie regnare. Multa disputas huic sententiæ conuenientia. Inde ad extremum, Quid si, inquis, Lepidus, & Volcatius discedunt? planè ἀπορῶ. Quod euenerit igitur, & quòd egeris, id στερκτέον putabo. Si tum dubitares, nunc certè non dubitas istis manentibus. Deinde in ipsa fuga v. calend. Mart. Interea non dubito, quin in Formiano mansurus sis: commodissimè enim τὸ μέλλον ibi καραδοκήσεις. ad calend. Mart. cùm ille quintum iam diem Brundisii esset.

Tum poterimus deliberare, non scilicet integra re, sed certè minus infracta, quàm si vnà proieceris te. Deinde iiii. non. Mart. ὑπὸ τὴν λῆψιν cùm breuiter scriberes, tamen ponis hoc; Cras scribam plura, & ad omnia. Hoc tamen dicam, non pœnitere me consilii de tua mansione: & quanquam magna solitudine, tamen quià minus mali puto esse, quàm in illa profectione, maneo in sententia, & gaudeo te mansisse. Cùm verò iam angerer, & timerem, ne quid à me dedecoris esset admissum, iii. non. Mart. Tamen te non esse vnà cum Pompeio, non fero molestè. Posteà si opus fuerit, nõ erit difficile: & illi, quoquo tẽpore fiet, erit ἀσμενιστόν. Sed hoc ita dico, si hic qua ratione initium fecit, eadem cætera aget, sincerè, temperatè, prudenter, valde videro, & consideratius vtilitati nostræ consuluero. vii. id. Mart. scribis, Peducæo quoque nostro probari, quòd quierim: cuius autori-

autoritas multùm apud me valet. His ego tuis scriptis me cōsolor, vt nihil à me adhuc delictum putem. Tu modò autoritatem tuam defendito, aduersus me nihil opus esse, conscius ego aliis. Ego, si nihil peccaui, reliqua tuebor. Ad ea
5 tu te hortare, & me omnino tua cogitatione adiuua. Hîc nihildum de reditu Cæsaris audiebatur. Ego his literis hoc tamen profeci: perlegi omnes tuas, & in eo acquieui. Lentulum nostrum scis Puteolis esse: quòd cùm è viatore quodam esset auditum, qui se diceret, eum in Appia, cùm is pau-
10 lum lecticam aperuisset, cognosse, etsi vix verisimile, misi tamen Puteolos pueros, qui peruestigarent, & ad eum literas. Inuentus est vix, in hortis suis se occultans, literasque mihi remisit, mirificè gratias agens Cæsari: de suo autem consilio C. Cæcio mandata ad me dedisse. Eum ego hodie
15 expectabam, id est XIIII. calend. April. Venit etiam ad me Matius Quinquatribus, homo mehercule, vt mihi visus est, temperatus, & prudens: existimatus quidem est semper autor otii. Quàm ille hæc non probare mihi quidem visus est? quàm illam νεκυίαν (vt tu appellas) timere? huic ego
20 in multo sermone epistolam ad me Cæsaris ostendi, eam, cuius exemplum ad te anteà misi: rogauique, vt interpretaretur, quid esset, quod ille scriberet, consilio meo se vti velle, gratia, dignitate, ope rerum omnium. Respondit, se non dubitare, quin & opem, & gratiam meam ille ad paci-
25 ficationem quæreret. Vtinam aliquod in hac miseria reipublicæ πολιτικὸν opus efficere, & nauare mihi liceat. Matius quidem & illum in ea sententia esse confidebat, & se autorem fore pollicebatur. Pridie autem apud me Crassipes fuerat, qui se prid. non. Martii Brundisio profectum, atque ibi
30 Pompeium reliquisse dicebat. quod etiam, qui VIII. id. illinc profecti erant, nuntiabant. illa verò omnes, in quibus etiam Crassipes, qui prudentia potuit attendere sermones, minaceis, inimicos optimatium, municipiorũ hosteis, meras proscriptiones, meros Sullas: quæ Luceium loqui, quæ
35 totam Græciam, quæ verò Theophanem; & tamen omnis spes salutis in illis est: & ego excubo animo, nec partem vllam capio quietis: & vt has pestes effugiam, cum dissimillimis nostri esse cupio. Quid enim tu illuc Scipionem, quid Faustũ, quid Libonem prætermissurum sceleris putas? quo-

rum creditores conuenire dicuntur. Quid eos autem, cùm vicerint, in ciues effecturos? quam vero putas μικροψυχίαν Cnei nostri esse: nuntiant Ægyptum & Arabiam εὐδαίμονα cogitare, Hispaniam abiecisse. Monstra narrant: quæ falsa esse possunt. sed certè & hæc perdita sunt, & illa non salutaria. Tuas literas iam desidero. Post fugam nostram, nunquã iam nostrum earum interuallum fuit. Misi ad te exemplum literarum mearum ad Cæsarem, quibus me aliquid profecturum puto. Vale.

Cicero Imp. S. D. Cæsari Imp. 13

VT legi tuas literas, quas ab Furnio nostro acceperam, quibus mecum agebas, vt ad Vrbem essem, te velle vti consilio, & dignitate mea, minus sum admiratus: de gratia, & de ope quid significares, mecum ipse quærebam: spe tamen deducebar ad eam cogitationem, vt te pro tua admirabili, ac singulari sapientia de otio, de pace, de concordia ciuium agi velle arbitrarer: & ad eam rationem existimabã satis aptam esse & naturam, & personam meam. quod si ita est, & si qua de Pompeio nostro tuendo, & tibi, ac reip. reconciliando cura te attingit: magis idoneum, quàm ego sum, ad eam caussam, profectò reperies neminem: qui & illi semper, & senatui, cùm primùm potui, pacis autor fui, nec sumptis armis, belli vllam partem attigi: iudicauique te eo bello violari, contra cuius honorem populi Rom. beneficio concessum, inimici atque inuidi niterentur. Sed, vt eo tempore non modò ipse autor dignitatis tuæ fui, verùm etiam cæteris autor ad te adiuuandum: sic me nunc Pompeii dignitas vehementer mouet. aliquot enim sunt anni, cùm vos duos delegi, quos præcipuè colerem, & quibus essem, sicut sum, amicissimus. Quamobrem à te peto, vel potius precibus omnibus oro, & obtestor, vt in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi, vt tuo beneficio, bonus vir, gratus, pius deniq; esse in maximi beneficii memoria possim: quæ si tantùm ad me ipsum pertinerent, sperarẽ me à te tamen impetraturum: sed, vt arbitror, & ad tuam fidem, & ad rempub. pertinet, me & pacis vtriusque vestrum, & ad ciuium concordiam, per te, quàm accommodatissimũ conseruari. Ego, cùm anteà tibi de Lentulo gratias egissem, cum

cùm ei saluti, qui mihi fuerat, fuisses: tamen eius literis lectis, quas ad me gratissimo animo de tua liberalitate, beneficioq; misit, eandem me salutem à te accepisse putaui, quã ille. in quem si me intelligis esse gratum, cura obsecro vt etiam in Pompeium esse possim. Vale.

CICERO ATTICO S. 14

Legebam tuas literas XIII. calend. cùm mihi epistola affertur à Lepta, circumuallatum esse Pompeium: ratibus etiã exitus portus teneri. Non medius fidius præ lacrymis possum reliqua nec cogitare, nec scribere. misi ad te exemplũ. Miseros nos. cur non omnes fatũ illius vnà executi sumus? Ecce eadem à Matio, & Trebatio: quibus Minturnis obuii Cæsaris tabellarii. Torqueor infelix, vt iam illum Mutianum exitum exoptem. At quàm honesta, at quàm expedita tua consilia? quàm euigilata tuis cogitationibus? quà itineris, quà nauigationis, quà congressus, sermonisque cum Cęsare? Omnia tum honesta, tum cauta. In Epeirum verò inuitatio quàm suauis, quàm liberalis, quàm fraterna! De Dionysio sum admiratus: qui apud me honoratior fuit, quàm apud Scipionẽ Panætius: à quo impurissimè hæc, hæc nostra fortuna despecta est. Odi hominẽ, & odero: vtinam vlcisci possem: sed illum vlciscentur mores sui. Tu, quæso, nunc vel maximè, quid agendum nobis sit, cogita. populi Rom. exercitus Cn. Pompeium circumsidet: fossa & vallo septũ tenet: fuga prohibet. Nos viuimus, & stat vrbs ista? prætores ius dicunt? ædiles ludos parant? viri boni vsuras perscribunt? ego ipse sedeo? coner illuc ire, vt insanus? implorare fidem municipiorum? boni non sequentur: leues irridebunt: rerum nouarum cupidi, victores præsertim, & armati, vim & manus afferent. Quid censes igitur? & quidnam est tui consilii? quid? finis huius miserrimæ vitæ? nunc doleo, nunc torqueor, cum quibusdam aut sapiens videor, quòd vnà non ierim, aut felix fuisse. mihi contrà: nunquã enim illius victoriæ socius esse volui, calamitatis mallẽ fuisse. Quid ego nunc tuas literas, quid tuam prudentiam, aut beneuolentiam implorem? actum est. nulla re iam possum iuuari, qui ne quid optem quidem iam habeo, nisi vt aliqua inimici misericordia liberetur, οὐκ εἰς ἔτυμος ὁ λόγος (vt opinor) ille de ratibus. Quid enim est, quod Dolabella iis literis, quas III. id. Mart.

à Brundisio dedit, hanc δύσημερίαν quasi Cæsaris scriberet, Pompeium in fuga esse, eumque primo vento nauigaturũ: quod valde discrepat ab iis epistolis, quarum exempla anteà ad te misi. Hîc quidem mera scelera loquuntur: sed non erat nec recentior autor, nec huius rei quidem melior Dolabella. Vale.

CICERO ATTICO S. 15

Tuas XI. calend. accepi literas, quibus omnia consilia differs in id tempus, cùm scierimus quid actum sit. Et certè ita est: nec interim potest quicquam statui, sed ne cogitari quidem. Quanquam hæ mihi literæ Dolabellæ iubent ad pristinas cogitationes reuerti: fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempestas, qua ego illum vsum puto. συναγωγὴ consiliorum tuorum non est à me collecta ad querelam, sed magis ad consolationem meam: nec enim me tam hæc mala angebant, quàm suspicio culpæ, ac temeritatis meæ. Eam nullam puto esse, quoniam cum consiliis tuis mea & facta & consilia consentiunt. Quòd mea prædicatione factũ esse scribis magis, quàm illius merito, vt tantum ei debere viderer: est ita. Ego illũ extuli semper, & eò quidẽ magis, ne quid illum superiorum meminisse me putaret. Quæ si maximè meminissem, tamen illius temporis similitudinem iam sequi deberem. Nihil me adiuuit: cùm posset: & posteà fuit amicus, & tam valde, & quam ob caussam, planè scio. Ergo ego quoque illi. Quin etiam illud par in vtroque nostrûm, quòd ab eisdem illecti sumus. Sed vtinam tantùm ego ei prodesse potuissem, quantum ille mihi potuit. Mihi tamen, quod fecit, est gratissimum. Nec ego eum nunc iuuare qua re possim, scio: nec si possem, cùm tam pestiferum bellum pararet, adiuuandum putarem. Tantum offendere animum eius hîc manens nolo. Nec mehercule ista videre, quæ tu potes iam animo prouidere, nec interesse istis malis possem. Sed eò tardior ad discedendũ fui, quòd difficile est de discessu voluntario sine vlla spe reditus cogitare. nam ego hunc ita paratum video peditatu, equitatu, classibus, auxiliis Gallorum, quos Matius ἐπελπίζειν (vt puto) sed CCC. M. dicebat peditum, equitũ LX. polliceri sumptu suo annos decem. Sed sit hoc λάπισμα. Magnas habet certè copias, & habebit non ille vectigal, sed ciuium bona. Adde confidentiam hominis, adde

adde imbecillitatem bonorum virorum: qui quidem, quòd
illum sibi meritò iratum putant, oderunt, vt tu scribis, ludunt.
Ac vellem, scribis. Quid? non hæc significas? scilicet
& istum, quia plus ostenderat quàm fecit, vulgò amant: & il-
5 lũ, quia amarunt, non amant. Municipia verò, & rustici Ro-
mani illum metuunt: hunc adhuc diligunt. quare ita paratus
est, vt, etiam si vincere non possit, quomodo tamen ipse vinci
possit, non videam. Ego autem nõ tã γοητείαν huius timeo,
quàm πειθανάγκην: αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις, inquit Πλά-
10 των, οἶσθ' ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις. Illa ἀλίμματα video tibi non
probari: quæ ne mihi quidem placebant: sed habebam in il-
lis & occultationẽ, & ὑπηρεσίαν fidelem: quæ si mihi Brundi-
sii suppetant, mallem. sed ibi occultatio nulla est. Verùm
(vt scribis) cùm sciemus. Viris bonis me non nimis excuso.
15 quas enim eos cœnas & facere, & obire scripsit ad me Sex-
tus? quàm lautas, quàm tempestiuas? sed sint quamuis boni:
non sunt meliores, quàm nos. mouerent me, si essent fortio-
res. De Lanuuino Phameæ erraui: Troianum somniaueram.
Id ego volui Q. sed pluris est. Istud tamen cuperem emeres,
20 si vllam spem fruendi viderem. Nos quæ monstra quotidie
intelligamus, ex illo libello, qui in epistolam coniectus est.
Lentulus noster Puteolis est, ἀδημονῶν, vt Cæcius narrat,
quid agat? διατροπὴν Corfiniensem reformidat: Pompeio
nec putat satisfactum: beneficio Cæsaris mouetur: sed ta-
25 men mouetur magis perspecta re, nec hæc potest ferre. O-
mnia misera: sed hoc nihil miserius. Pompeius Cn. Magium
de pace misit, & tamen oppugnatur, quod ego non crede-
bam. Sed habeo à Balbo literas, quarum ad te exemplum
misi. Lege, quæso, & illud infimum caput ipsius Balbi opti-
30 mi, cui Cneus noster locum, vbi hortos ædificaret, dedit: quẽ
cui nostrum non sæpè prætulit? itaque miser torquetur. Sed
ne bis eadem legas, ad ipsam te epistolam reiicio. Spem au-
tem pacis habeo nullam. Dolabella suis literis idib. Martii
datis merum bellum loquitur. Maneamus ergo in illa eadẽ
35 sententia misera, & desperata, quando hoc miserius esse ni-
hil potest.

Balbus Ciceroni Imp. s. 16

CAESAR nobis literas perbreues misit, quarum exem-

plum ſubſcripſi. Breuitate epiſtolæ ſcire poteris eum valde eſſe diſtentũ, qui tanta de re tam breuiter ſcripſerit. Si quid prætereà noui fuerit, ſtatim tibi ſcribam. Cæſar Oppio, Cornelio s. A. d. VII. id. Mart. Brundiſium veni: ad murum caſtra poſui. Pompeius eſt Brundiſii: miſit ad me Cn. Magium de pace: quæ viſa ſunt, reſpondi. Hoc vos ſtatim ſcire volui. Cùm in ſpem venero de compoſitione aliquid me conficere, ſtatim vos certiores faciam. Valete. Quomodo me nunc putas, mi Cicero, torqueri, poſtquàm rurſus in ſpem pacis veni, ne qua res compoſitionem eorũ impediat? namque quod abſens facere poſſum, opto, quòd ſi vnà eſſem, aliquid fortaſſe proficere poſſem. Nunc expectatione crucior. Vale.

CICERO ATTICO S. 17

Miſeram ad te VIII. cal. exemplum epiſtolæ Balbi ad me, & Cæſaris ad eum. Ecce tibi eodem die Capua literas accepi ab Q. Pedio, Cæſarem ad ſe prid. id. Mart. miſiſſe literas hoc exemplo: POMPEIVS ſe oppido tenet. Nos ad portas caſtra habemus: conamur opus magnum, & multorum dierum propter altitudinem maris: ſed tamen nihil eſt quod potius faciamus. Ab vtroque portus cornu moleis iacimus, vt aut illum quamprimùm traiicere, quod habet Brundiſii copiarum, cogamus, aut exitu prohibeamus. Vbi eſt illa pax, de qua Balbus ſcripſerat torqueri ſe? ecquid acerbius? ecquid crudelius? atque eum loqui quidam αὐθεντικῶς narrant, Cn. Carbonis, M. Bruti ſe pœnas perſequi, omniumque eorum, in quos Sulla crudelis hoc ſocio fuiſſet: nihil Curionem ſe duce facere, quod non hic, Sulla duce, feciſſet: ad ambitionem, quibus exilii pœna ſuperioribus legibus nõ fuiſſet, ab illo patriæ proditores de exilio reductos eſſe: queri de Milone per vim expulſo: neminem tamen ſe violaturum, niſi qui arma hæc contra. Bæbius quidem à Curione III. id. profectus, homo non infans, ſed quis illa non dicat? planè neſcio quid agam. Illinc quidem Cneum profectum puto. Quicquid eſt, biduo ſciemus. A te nihil ante dies quinque literarum: nec mirum: quid enim eſt quod ſcribamus? ego tamen nullum diem prætermitto. Scripta epiſtola, literæ mihi ante lucem à Lepta Capua redditæ ſunt idib. Mart. Pompeiũ à Brundiſio conſcendiſſe, ac Cæſarem a. d. VII. cal. April. Capuæ fore. Vale.

CICE-

CICERO ATTICO S. 18

CVM dedissem ad te literas, vt scires Cæsarem Capuæ VII. calend. fore, allatæ mihi sunt literæ, eum in Albano apud Curionem v. calend. fore. Eum cùm videro, Arpinum per-
5 gam. si mihi veniam, quam peto, dederit, vtar conditione: sin minus, impetrabo aliquid à me ipso. Ille, vt ad me scripsit, legiones singulas posuit Brundisii, Tarenti, Siponti. claudere mihi videtur maritimos exitus, & tamen ipse Græciam spectare potius, quàm Hispanias. sed hæc longius absunt.
10 Me nunc & congressus huius stimulat (is verò adest) & prima eius actionis horreo: volet enim (credo) S.C. facere: volet augurum decretum: rapiemur, aut absentes vexabimur, vel vt consules roget prætor, vel dictatorem dicat: quorum neutrum ius est. at si Sulla potuit efficere ab interrege vt di-
15 ctator diceretur, & magister equitum: cur hic non possit? nihil expedio, nisi vt aut ab hoc tanquam Q. Mutius, aut ab illo tanquam L. Scipio. Cùm tu hæc leges, ego illum fortasse conuenero. τέτλα, κύντερον, ne illud quidem proprium: erat enim spes propinqui reditus, erat hominum querela: nunc
20 exire cupimus: qua spe reditus, mihi quidem nunquam in mentem venit. Non modò autem nulla querela est municipalium hominum, ac rusticorum, sed cõtrà metuunt vt crudelem & iratum: nec tamen mihi quicquam est miserius, quàm remansisse, nec optatius, quàm euolare, non tam ad
25 belli, quàm ad fugæ societatem. sed tu omnia consilia differebas in id tempus, cùm sciremus quæ Brundisii acta essent, scimus nempè: hæremus nihilominus: vix enim spero mihi hunc veniam daturum: etsi multa affero iusta ad impetrandum. Sed tibi omnem illius meumque sermonem omnibus
30 verbis expressum statim mittam. Tu nunc omni amore enitere, vt nos cura tua, & prudẽtia iuues. Ita subitò accurrit, vt ne Trebatium quidẽ, vt constitueram, possim videre. omnia nobis imparatis agenda, sed tamen ἄλλα μὲν αὐτὸς, vt ait ille, ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται. quicquid egero, continuò scies.
35 Mandata Cæsaris ad consules, & ad Pompeium quæ rogas, nulla habeo: quæ descripta attulit, illa è via misi ad te: è quibus mandata puto intelligi posse. Philippus Neapoli est. Lentulus Puteolis. De Domitio, vt facis, sciscitare, vbi sit, quid cogitet. Quòd scribis asperius me, quàm mei patian-

tur mores, de Dionysio scripsisse: vide, quàm sim antiquorum hominum: te mediusfidius hanc rem grauius putaui laturum esse, quàm me. nam præterquàm quòd te moueri arbitror oportere iniuria, quæ mihi à quoquã facta sit: præterea te ipsum quodam modo hic violauit, cùm in me tam improbus fuit. sed tu id quanti æstimes, tuum iudicium est: nec tamen in hoc tibi quicquam oneris impono: ego autem illum malè sanum semper putaui, nunc etiam impurum & sceleratum puto, nec tamen mihi inimiciorem, quàm sibi. Philargyro bene: caussam certè habuisti & veram & bonam: relictum esse me potius, quàm reliquisse. Cùm dedissem iam literas a.d. VIII. calen. quos cum Matio pueros, & Trebatio miseram, epistolam mihi attulerunt hoc exemplo.

Matius, & Trebatius Ciceroni Imp. s.

Cùm Capua exissemus, in itinere audiuimus, Pompeium Brundisio a.d. XVI. calend. April. cum omnibus copiis, quas habuerat, profectũ esse: Cæsarẽ postero die in oppidum introisse, concionatum esse, inde Romam contendisse, velle ante calend. esse ad Vrbem, & paucos dies ibi commorari, deinde in Hispanias proficisci: nobis non alienum visum est, quoniam de aduentu Cæsaris pro certo habebamus, pueros tuos ad te remittere, vt id tu quàm primùm scires. Mandata tua nobis curæ sunt, eaque, vt tempus postularit, agemus. Trebatius Scæuola facit, vt antecedat. Epistola conscripta nuntiatum est nobis, Cęsarem a.d. VIII. cal. Capuæ, a.d. VII. Sinuessæ. hoc pro certo putamus. Vale.

CICERO ATTICO S. 19

CVM quid scriberem ad te nihil haberem, tamen, ne quẽ diem intermitterem, has dedi literas. A.d. VII. cal. Cæsarem Sinuessæ mansurum nuntiabant. ab eo mihi literæ redditæ sunt a.d. VII. cal. quibus iam opes meas, non vt in superioribus literis, opem expectat. Cùm eius clementiam Corfiniẽsem illam per literas collaudauissem, rescripsit hoc exemplo: Cæsar Imp. Ciceroni Imp. s. Rectè auguraris de me (bene enim tibi cognitus sum) nihil à me abesse longius crudelitate: atque ego cùm ex ipsa re magnam capio voluptatem: tum meum factũ probari abs te triumpho, & gaudeo. Neque illud me mouet, quòd ii, qui à me dimissi sunt, discessisse dicantur, vt mihi rursus bellum inferrent: nihil enim

enim malo, quàm & me mei similem esse, & illos sui. Tu velim mihi ad Vrbem præstò sis, vt tuis consiliis, atque opibus (vt consueui) in omnibus rebus vtar. Dolabella tuò nihil scito mihi esse iucundius. hanc adeò habebo gratiam illi: neque enim aliter facere poterit: tanta eius humanitas, is sensus, ea in me est beneuolentia. Vale.

CICERO ATTICO S. 20

Trebatium VI. calend. quo die has literas dedi, expectabam. ex eius nuntio, Matiique literis meditabor, quo modo cum illo loquar. ô tempus miserum! nec dubito, quin à me contendat, ad Vrbem veniam: senatum enim cal. velle se frequẽtem adesse, etiam Formiis proscribi iussit. Ergo ei negandum est? sed quid præripi? statim ad te perscriba omnia: ex illius sermone statuam, Arpinumne mihi eundum sit, an quò alio. Volo Ciceroni meo togam puram dare, istic puto: tu quæso cogita quid deinde: nam me hebetem molestiæ reddiderunt. A Curio, velim scire, ecquid ad te scriptum sit de Tirone: ad me enim ipse Tiro ita scripsit, vt verear quid agat. Qui autem veniunt inde, inania nuntiant: sanè in magnis curis etiam hæc me solicitant: in hac enim fortuna perutilis eius & opera & fidelitas esset.

CICERO ATTICO S. 21

Vtrunque ex tuo consilio. nam & oratio fuit ea nostra, vt bene potius ille de nobis existimaret, quàm gratias ageret: & in eo mansimus, ne ad Vrbem: illa fefellerunt, facilem quòd putaramus. nihil vidi minus. damnari se nostro iudicio: tardiores fore reliquos, si in his non veniremus, dicere. ego, dissimilem illorum esse caussam. Cum multa: Veni igitur, & age de pace: Meone, inquam, arbitratu? An tibi, inquit, ego præscribam? Sic, inquam, agam, senatui non placere in Hispanias iri, nec exercitus in Græciam transportari: multaque, inquam, de Cneo deplorabo. Tum ille, Ego verò ista dici nolo. Ita putabam, inquam. Sed ego eò nolo adesse, quòd aut sic mihi dicendum est, multaque, quæ nullo modo possem silere, si adessem: aut non veniendum. summa fuit, vt ille quasi exitum quærens, vt deliberarem. non fuit negandum. ita discessimus. Credo igitur hunc me non amare. at ego me amaui, quod mihi iam pridem vsu non venit. Reliqua ô Dii, qui comitatus, quæ, vt tu soles dicere, νεκυία

in qua erat Eros Celeris. O rem perditam, ô copias desperatas! Quid? Seruii filius? quot in his castris fuerunt, quibus Pompeius circumsideretur? sex legiones. multum vigilat, audet. nullum video finem mali. Nunc certè promenda tibi sunt consilia: hoc fuerat extremum. Illa tamen κατάκλεισις illius est odiosa, quam penè præterii: si sibi consiliis nostris vti non liceret, vsurum quorum posset, ad omniaque esse descensurum. Vidisti igitur virum? vt scripseras. ingemuisti? certè. cedò reliqua. Quid? continuò ipse in Puteolanum, ego Arpinum: inde expecto quidem ἀλλὰ θελείαν illam tuam. Tu (malum) inquies, actum ne agas. etiam illum ipsum, quẽ sequimur, multa fefellerunt. Sed ego tuas literas expecto: nihil est enim iam vt antea, VIDEAMVS HOC QVORSVM EVADAT. Extremum fuit de congressu nostro: quo quidem non dubito, quin istum offenderim. eò maturius agendum est. Amabo te, epistolam, & πολιτικήν, valde tuas literas nunc expecto. Vale.

CICERO ATTICO S. 22

EGO meo Ciceroni, quoniam Roma caremus, Arpini potissimùm togam puram dedi: idq; municipibus nostris fuit gratum. etsi omnes, & illos, & quà iter feci, mœstos afflictosque vidi: tam tristis, & tam atrox est ἀναθεώρησις huius ingentis mali. Delectus habentur, in hyberna deducuntur: ea, quæ etiam cùm à bonis viris, cùm iusto in bello, cùm modestè fiunt, tamen ipsa per se molesta sunt, quàm censes acerba nunc esse, cùm à perditis, in ciuili nefario bello, petulantissimè fiant? caue autem putes, quenquam hominem in Italia turpem esse, qui hinc absit. Vidi ipse Formiis vniuersos: neq; mehercule vnquam homines putaui: & noram omnes, sed nunquam vno loco videram. Pergamus igitur quò placet: & nostra omnia relinquamus: proficiscamur ad eum, cui gratior noster aduentus erit, quàm si vnà fuissemus. tum enim eramus in maxima spe: nunc ego quidem in nulla: nec præter me quisquam Italia cessit, nisi qui hunc inimicum sibi putaret: nec mehercule hoc facio reip. caussa, quam funditus deletam puto, sed nequis me putet ingratum in eum, qui me leuauit iis incommodis, quibus idem affecerat, & simul quòd ea quæ fiunt, aut quæ certè futura sunt, videre non potero. Etiam equidem S. C. facta quædam iam puto:

vtinam in Volcatii ſententiam. ſed quid refert? eſt enim vna ſententia omnium. ſed erit immitiſſimus Seruius, qui filium miſit ad affligendũ Cn. Pompeium, aut certè capiendum, cum Pontio Titiano: etſi hic quidem timoris cauſa: ille verò. Sed ſtomachari deſinamus, & aliquando ſententiam terminemus, vt nihil noui, niſi id, quod minimum vellem, ſpiritum reliquum eſſe. Nos, quoniam ſuperum mare obſidetur, infero nauigabimus: &, ſi Puteolis erit difficile, Crotonem petemus, aut Thurios, & boni ciues, amantes patriæ mare infeſtum habebimus. aliam rationem huius belli gerendi nullam video. In Ægyptum nos abdimus: exercitu pares eſſe non poſſumus, pacis fides nulla eſt: ſed hæc ſatis deplorata ſunt. Tu velim literas Cephaloni des de omnibus rebus actis: denique etiam de ſermonibus hominum, niſi planè obmutuerunt. Ego tuis conſiliis vſus ſum, maximè quòd & grauitatem in congreſſu noſtro tenui quam debui, & ad Vrbem vt non accederem, perſeueraui. Quod ſupereſt, ſcribe quæſo quàm accuratiſſimè (iam enim extrema ſunt) quid placeat, quid cenſeas: etſi iam nulla dubitatio eſt: tamen ſi quid, vel potius quicquid veniat in mentem, ſcribas velim. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad

T. Pomponium Atticum,

LIBER X.

Cicero Attico s. I

TErtio non. cùm in Laterium fratris venissem, accepi literas, & paulùm respiraui, quod post has ruinas mihi nõ acciderat: per enim magni æstimo, tibi firmitudinẽ animi nostri, & factum nostrum 5 probari. Sexto enim nostro quòd scribis probari, ita lætor, vt me quasi patris eius, cui semper vni tribui plurimum, iudicio comprobari putem: qui mihi, quod sæpe soleo recordari, dixit, olim nonis illis, illis Decemb. cùm ego, Sexte, quidnam ergo? Μὴ μὰν, inquit ille, ἀσπουδεί γε καὶ 10 ἀκλειῶς ἀπολοίμην, Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι. Eius igitur mihi viuit autoritas, & similimus eius filius eodẽ est apud me pondere, quo fuit ille: quẽ saluere velim iubeas plurimùm. Tu tuũ consilium, etsi non in longũ tempus differs (iam enim illum emptum pacificatorẽ perorasse puto, 15 iam iactum aliquid esse in consessu senatorum: nõ enim puto senatũ) tamen suspensum me detines: sed eò minus, quòd nõ dubito, quid nobis agendũ putes. Quid enim Flauio legionem & Siciliam dari scribis? & id iam fieri? quę tu scelera partim parari, & iam cogitari, partim ex tempore futura 20 censes? Ego verò Solonis popularis tui, &, vt puto, etiã mei, legem negligam, qui capite sanxit, si qui in seditione non alterutrius partis fuisset: nisi tu aliter censes, & hinc abero, & filii. sed alterum mihi est certius: nec præripiam tamen: expectabo tuum consilium, & eas literas, nisi alias iam dedisti, 25 quas

quas scripsi vt Cephaloni dares. Quòd scribis, non quò alicundè audieris, sed ipsum putare, me attractum iri, si de pace agatur: mihi omnino non venit in mentem, quæ possit actio esse de pace, cùm illi certissimum sit, si possit expoliare exer-
5 citu, & prouincia Pompeium. nisi fortè iste nummarius ei potest persuadere, vt dum oratores eant, & redeant, quiescat, nihil video quod sperem, aut quod iam putem fieri posse: sed tamen hominis hoc ipsum probi est, & magnum sit τῶν πολιτικωτάτων σκεμμάτων, veniendumne sit in consilium tyranni,
10 si is aliqua de re bona deliberaturus sit. Quare si quid eiusmodi euenerit, vt accersamur: quod equidem nõ curo (quid enim essem de pace dicturus, dixi, ipse valde repudiauit) sed tamen si quid acciderit, quid censeas mihi faciendum, vtiq; scribito: nihil enim mihi adhuc accidit quod maioris consilii
15 esset. Trebatii boni viri, & ciuis verbis te gaudeo delectatũ: tuaque ista crebra ἐκφώνησις ὑπέρευ, me sola adhuc delectauit. Literas tuas vehementer expecto: quas quidẽ credo iam datas esse. Tu cum Sexto seruasti grauitatem eandem, quam mihi præcipis. Celer tuus disertus magis est, quam sa-
20 piens. De iuuenibus, quæ ex Tullia audisti, vera sunt. M. Antonii istud quod scribis, non mihi videtur tam re esse triste, quam verbo. hæc est ἄλη, in qua nunc sumus, mortis instar: aut enim mihi liberè inter malos πολιτεύεσθαι fuit, aut vel periculosè cum bonis. aut nos temeritatem bonorum sequa-
25 mur, aut audaciam improborũ insectemur: vtrunque periculosum est. at hoc quod agimus & turpe, nec tamen tutum. Istum, qui filium Brundisium de pace misit, (de pace idem sentio quod tu, simulationem esse apertam, parari autẽ bellum acerrimè) me legatum iri non arbitror, cuius adhuc (vt
30 optaui) mentio facta nulla sit. eò minus habeo necesse scribere, aut etiam cogitare, quid sim facturus, si acciderit, vt leger. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

Ego cùm accepissem tuas literas nonis Aprilis, quas Ce-
35 phalio attulerat, essemq; Minturnis postridie mansurus, & inde protinus: sustinui me in Arcano fratris, vt, dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco essemus, agerenturque nihilominus, quæ sine nobis agi possunt. ΗΜΤΕΥΧΑ iam adest, & animus ardet: nec est quicquam, quò, & quà: sed

hæc noſtra erit cura,&peritorum. Tu tamen,quoad poteris, vt adhuc feciſti,nos conſiliis iuuabis: res ſunt inexplicabiles. fortunæ ſunt committenda omnia. ſine ſpe conamur vlla, melius ſi quid acciderit,mirabimur. Dionyſium nolim ad me profectum,de quo ad me Tullia mea ſcripſit: ſed & tempus alienum eſt, & homini non amico noſtra incommoda, tanta præſertim, ſpectaculo eſſe nollem:cui te meo nomine inimicum eſſe nolo. Vale.

CICERO ATTICO S. 3

CVM quod ſcriberem planè nihil haberem, hæc autem reliqua eſſent, quæ ſcire cuperem, profectuſne eſſet, quo in ſtatu Vrbem reliquiſſet, in ipſa Italia quem cuique regioni, aut negotio præfeciſſet, & qui eſſent ad Pompeiũ,& ad conſules ex S.C. de pace legati: vt igitur hæc ſcirem, dedita opera has ad te literas miſi. feceris igitur commodè,mihiq; gratum, ſi me de his rebus, & ſi quid erit aliud, quod ſcire opus ſit, feceris certiorem. ego in Arcano operior, dum iſta cognoſco. A. D. VI. id. alteram tibi eodem die hanc epiſtolam dictaui, & pridie dederam mea manu longiorem. Viſum te aiunt in regia,nec reprehendo,quippe cùm ipſe iſtam reprehenſionem non fugerim. ſed expecto tuas literas: neq; iam ſanè video quid expectem:ſed tamen, etiam ſi nihil erit, idipſum ad me velim ſcribas. Cæſar mihi ignoſcit per literas, quòd non venerim, ſeſeque in optimam partem id accipere dicit. Facilè patior, quòd ſcribit, ſecum Tullum & Seruium queſtos eſſe,quia non idem ſibi quod mihi,remiſiſſet: homines ridiculos,qui cùm filios miſiſſent ad Cn. Pompeium circumſidendum,ipſi in ſenatum venire dubitarent. ſed tamen exemplum miſi ad te Cæſaris literarum. Vale.

CICERO ATTICO S. 4

MVLTAS à te accepi epiſtolas eodem die omneis diligenter ſcriptas: ea verò quæ voluminis inſtar, erat ſæpè legenda, ſicuti facio: in qua non fruſtrà laborẽ ſuſcepiſti. mihi quidem pergratum feciſti. Quare,vt id quoad licebit, id eſt, quoad ſcies vbi ſumus, quàm ſæpiſſimè facias, te vehementer rogo. At deplorandi quidem, quod quotidie facimus,ſit iam nobis aut finis omnino,ſi poteſt:aut moderatio quædã: quod profectò poteſt. nõ enim quam dignitatem, quos honores, quem vitæ ſtatum amiſerim, cogito: ſed quid conſe-

cutus

cutus ſim, quid præſtiterim, qua in laude vixerim: his deniq; in malis quid interſit inter me, & iſtos, quos propter omnia amiſimus. ii ſunt, qui niſi me ciuitate expuliſſent, obtinere ſe non poſſe putarunt licentiam cupiditatum ſuarum. quo-
5 rum ſocietatis, & ſceleratæ conſenſionis fides quò eruperit, vides. Alter ardet furore & ſcelere, nec remittit aliquid, ſed in dies ingraueſcit: modò Italia expulit, nunc alia ex parte perſequi, ex alia, prouincia ſpoliare conatur: nec iam recuſat, ſed quodammodo poſtulat, vt quemadmodum eſt, ſic etiam
10 appelletur tyrannus. alter, is, qui nos ſibi quondam ad pedes ſtratos ne ſubleuabat quidem, qui ſe nihil contra huius voluntatem aiebat facere poſſe, elapſus è ſoceri manibus ac ferro, bellum terra, & mari comparat, non iniuſtum ille quidem, ſed tum pium, tum etiam neceſſarium, ſuis tamen ciui-
15 bus exitiabile, niſi vicerit: calamitoſum etiam, ſi vicerit. Horum ego ſummorum imperatorum non modò res geſtas nō antepono meis, ſed ne fortunam quidem ipſam, qua illi florentiſſima, nos duriore conflictati videmur. Quis enim poteſt aut deſerta per ſe patria, aut oppreſſa beatus eſſe? & ſi (vt
20 nos à te admonemur) rectè in illis libris diximus, nihil eſſe bonū, niſi quod honeſtum: nihil malum, niſi quod turpe ſit: certè vterq; iſtorum eſt miſerrimus, quorū vtriq; ſemper patriæ ſalus, & dignitas poſterior ſua dominatione, & domeſticis cōmodis fuit. Præclara igitur cōſcientia ſuſtentor, cùm
25 cogito me de repu. aut meruiſſe optimè, cùm potuerim: aut certè nunquam niſi diuinè cogitaſſe, eaque ipſa tempeſtate euerſam eſſe remp. quā ego XIIII. annis antè proſpexerim. Hac igitur conſcientia comite proficiſcar, magno equidē cū dolore, nec tam id propter me, aut propter fratrem meum,
30 quorū iam acta ætas, quàm propter pueros, quibus interdum videmur præſtare etiam remp. debuiſſe: quorum quidem alter non tam, quia maiore pietate eſt, me mirabiliter excruciat: alter (ô rem miſeram! nihil enim mihi accidit in omni vita acerbius) indulgentia videlicet noſtra deprauatus,
35 eò progreſſus eſt, quò non audeo dicere, & expecto tuas literas: ſcripſiſti enim te ſcripturum eſſe plurima, cùm ipſum vidiſſes. Omne meum obſequium in illum fuit cum multa ſeueritate: neque vnum eius, nec paruum, ſed multa magna delicta compreſſi. patris autem lenitas amanda potius ab

illo, quàm tam crudeliter negligenda. Nam literas eius ad Cæsarem missas ita grauiter tulimus, vt te quidem celaremus: sed ipsius videmus vitam insuauẽ reddidisse. Hoc verò eius iter, simulatioque pietatis qualis fuerit, non audeo dicere: tantum scio, post Hircium cõuentum, accersitum ab Cæsare: cum eo de meo animo ab suis rationibus alienissimo, & consilio relinquendi Italiam: & hæc ipsa timidè: sed nulla nostra culpa est: natura metuenda est. Hæc Curionem, hæc Hortensii filium, non patrum culpa, corrupit: iacet in mœrore meus frater, neque tam de sua vita, quàm de mea metuit. Huic tu, huic tu malo affer consolationes, si vllas potes: maximè quidem illam velim, ea quæ ad nos delata sint, aut falsa esse, aut minora: quæ si vera sint, quid futurum sit in hac vita & fuga, nescio: nam si haberemus rempub. consilium mihi non deesset, nec ad seueritatem, nec ad indulgentiam. Hæc siue iracundia, siue dolore, siue metu permotus, grauius scripsi, quàm aut tuus in illum amor, aut meus postulabat: si vera sunt ignosces: si falsa, me libente, eripies mihi hunc errorem. quoquomodo verò se res habeat, nihil assignabis nec patruo, nec patri. Cùm hæc scripsissem, à Curione mihi nuntiatum est, eum ad me venire: venerat enim is in Cumanum vesperi pridie, id est, idibus. Si quid eius igitur sermo eiusmodi attulerit, quod ad te scribendum sit, id in literis adiungam. Præteriit villam meam Curio, iussitque mihi nuntiari mox se venturũ: cucurritque Puteolos, vt ibi concionaretur: concionatus est: rediit: fuit ad me sanè diu. O rem fœdam! nosti hominem: nihil occultauit: in primis nihil esse certius, quàm vt omnes, qui lege Pompeia condemnati essent, restituerentur: itaque se in Sicilia eorum opera vsurum. De Hispaniis nõ dubitabat quin Cæsaris essent: inde ipsum cum exercitu, vbicunque Pompeius esset: eius interitum finem belli fore: propius factum esse nihil: eum planè iracundia elatum voluisse occidi Metellum trib. pl. quod si esset factum, cædẽ magnam futuram esse: permultos hortatores esse cædis, ipsum autem non voluntate, aut natura non esse crudelem, sed quòd putaret popularem esse clementiam. quod si populi studium amisisset, crudelem fore: eumq; perturbatũ, quòd intelligeret, se apud ipsam plebem offendisse de ærario. itaq; ei cùm certissimum fuisset,

fuiſſet, antequàm proficiſceretur, concionem habere, auſum non eſſe, vehementérq; animo perturbato profectum. Cùm autem ex eo quærerem quid videret, quod exemplum, quam rempub. planè fatebatur, nullam ſpem reliquam: Pompeii
5 claſſem timebat: quæ ſi eſſet, ſe de Sicilia abiturũ. Quid iſti, inquam, ſex tui faſces: ſi ab ſenatu, cur laureati? ſi ab ipſo, cur ſex? Cupiui, inquit, ex S.C. ſurrepto: nam aliter non poterat. At ille impendiò nunc magis odit ſenatũ. à me, inquit, omnia proficiſcentur. ſex autem, quia duodecim nolui: nam
10 licebat. Tum ego, Quàm vellem, inquã, petiiſſe ab eo, quod audio Philippum impetraſſe: ſed veritus ſum, quia ille à me nihil impetrabat. Libenter, inquit, tibi conceſſiſſet: verùm puta te impetraſſe: ego enim ad eum ſcribã, vt tu ipſe voles, de ea re nos inter nos locutos. Quid autẽ illius intereſt, quo-
15 niam in ſenatum nõ venis, vbi ſis? quin nunc ipſum minimè offendiſſes eius cauſſa ſi in Italia non fuiſſes. Atq; ego me receſſum, & ſolitudinem quærere, maximè quòd lictores haberem. Laudabat cõſilium. Quid ergo, inquam? nam mihi curſus in Græciam per tuam prouinciam eſt, quoniam ad
20 mare ſuperũ milites ſunt. Quid mihi, inquit, optatius? Hoc loco multa perliberaliter: ergo hoc quidem eſt profectũ, vt non modò tutò, verùm etiam palàm nauigaremus. Reliqua in poſterum diem diſtulit: ex quibus ſcribam ad te, ſi quid erit epiſtola dignum. Sunt autẽ quæ præterii, interregnumne
25 eſſet expectaturus, an, quomodo dixerim? Ad ſe ille quidem deferri conſulatum, ſed ſe nolle in proximum annum; & alia ſunt, quæ exquiram: iurabat ad ſummam, quod nullo negotio faceret, amiciſſimum mihi Cæſarem: eſſe debet. quid enim, inquam, ſcripſit ad me Dolabella de eo? Quid?
30 Affirmabat, cùm ſcripſiſſet, quòd me cuperet ad Vrbem venire, illum quidẽ gratias agere maximas, & nõ modò, probare, ſed etiam gaudere. Quid quæris? atq; iubebat: eſt enim ſuſpicio illa domeſtici mali, & ſermonis Hirciani. quàm cupio illum dignum eſſe nobis: & quàm ipſe me inuito, quæ
35 pro illo ſit ſuſpicandum. ſed opus fuit Hircio conuento. Eſt profectò neſcio quid, ſed velim quàm minimo. & tamen eũ nondum rediſſe miramur: ſed hæc videbimus. Tu Oppios Terentiæ dabis: iam enim vrbis vnum periculum eſt. me tamen conſilio iuua, pedibusne Rhegium, an hinc ſtatim in

nauem. cæterùm quoniam commoror, ego ad te statim habebo quod scribam, simul vt videro Curionem. De Tirone cura quæso, quod facis, vt sciam quid is agat. De tota mea cogitatione scripsi ad te anteà satis, vt mihi visus sum, diligẽter: de die nihil sanè potest scribi certi præter hoc, non ante lunam nouam. Curionis sermo postridie eandem habuit ferè summam, nisi quòd apertius significauit, se earum rerũ exitum non videre. Quod mihi mandas de quodam regendo, ἀργηφοδίαν. tamen nihil prætermittam, atque vtinam tu: sed molestior non ero. Epistolam ad Vestorium statim de Tullia: ac valde requirere solebat. commodius tecum Vectenus est locutus, quàm ad me scripserat. Sed mirari satis hominis negligentiam non queo: cùm enim mihi Philotimus dixisset, H-S. L. emere de Canuleio diuersorium illud posse, minoris etiam empturum, si Vectenum rogassem: rogaui vt si quid posset, ex ea summa detraheret: promisit. ad me nuper, se H-S. XXX. emisse. vt scriberem cui vellem addici: diem pecuniæ idibus Nouemb. esse, rescripsi ei stomachosius, cum ioco tamen familiari. nunc, quoniam agit liberaliter, nihil accuso hominem: scripsique ad eum, me à te certiorem esse factum. Tu de tuo itinere quid & quando cogites, velim me certiorem facias. A. d. XV. cal. Maii. Vale.

CICERO ATTICO S. 5

ME adhuc nihil præter tempestatem moratur. astutè nihil sum acturus. fiat in Hispania quidlibet: & tamen reticee. Meas cogitationes omneis explicaui tibi superioribus literis: quocirca hæc sunt breues: tamen quia festinabam eramq; occupatior de Quinto filio, ita me quidem sedulò. sed nosti reliqua. Quod dein me mones: & amicè, & prudenter mones: sed erunt omnia facilia, si ab vno illo cauero. magnũ opus est: mirabilia multa, nihil simplex, nihil sincerum: vellẽ, suscepisses iuuenem regendum: pater enim nimis indulgẽs, quicquid ego astrinxi, relaxat. si sine illo possem, regerem, quod tu potes. sed ignosco. magnũ, inquam, opus est. Pompeium pro certo habemus, per Illyricum proficisci in Galliam: ego nunc, quà, & quò videbo. Ego verò Apuliã, & Sipontum, & tergiuersationem istam probo, nec tuam rationem eandem esse duco, quàm meam. non quin in repub. rectum idem sit vtrique nostrûm, sed ea non agitur. Regnandi conten-

contentio est, in qua pulsus est modestior rex, & probior, & integrior, & is, qui nisi vincit, nomen populi Rom. deleatur necesse est: sin autem vincit, Sullano more, exemploque vincet. Ergo hac in contentione neutrum tibi palàm sentiendũ, 5 & tempori seruiendum est: mea caussa autem alia est, quòd beneficio victus, ingratus esse non possum: nec tamen in acie, sed Melitæ, aut alio in loco, siue in oppido futurum puto. Nihil, inquies, iuuas eum, in quem ingratus esse non vis? imò minus fortasse voluisset: sed de hoc videbimus, exeamus 10 modò: quòd vt meliore tempore possimus, facit Adriano mari Dolabella: freto Siciliensi, Curio. Iniecta autem mihi spes quædam est, velle mecum Ser. Sulpitium colloqui. ad eũ misi Philotimum cum literis: si vir esse volet, præclara συνόδια: sin autem, erimus nos qui solemus. Curio mecum vixit, 15 iacere Cæsarem putans offensione populari, Siciliæque diffidens, si Pompeius nauigare cœpisset. Quintum puerũ accepi vehementer. auaritiam video fuisse, & spem magni cõgiarii. magnum hoc malum est: sed scelus id quod timueramus, spero nullum fuisse. hoc autẽ vitium puto te existimare 20 non nostra indulgentia, sed à natura profectum, quẽ tamen nos disciplina regimus. De Oppiis Veliensibus quid placeat, cum Philotimo videbis. Epeirum nostram putabimus: sed alios cursus videbamur habituri. Vale.

CICERO ATTICO S. 6

25 Et res ipsa monebat, & tu ostenderas, & ego videbam, de his rebus, quas intercipi periculosum esset, finem inter nos scribendi fieri tempus esse. Sed cùm ad me sæpè mea Tullia scribat, orans, vt quid in Hispania geratur expectem, & semper ascribat, idem videri tibi, idque ipse etiam ex tuis literis 30 intellexerim: non puto esse alienum, me ad te, quid de ea re sentiam, scribere. Consilium istud tunc esset prudens, vt mihi videtur, si nostras rationes ad Hispaniensem casum accommodaturi essemus, quod fieri dicitis oportere. necesse est enim aut id, quod maximè velim, pelli istum ab Hispa- 35 nia, aut trahi id bellum, aut istum, vt confidere videtur, apprehendere Hispanias. si pelletur, quàm gratus, aut quàm honestus tum erit ad Pompeium noster aduetus, cùm ipsum Curionem ad eum transiturum putem? sin trahitur bellum, quid expectem? aut quandiu? relinquitur, vt, si vincimur in

Hispania, quiescamus. id ego contrà puto: istum enim victo-
tem magis relinquendum puto, quàm victum, & dubitanté
magis, quàm fidentem suis rebus. nam cædem video, si vice-
rit, & impetum in priuatorum pecunias, & exulum reditum,
& tabulas nouas, & turpissimorum honores & regnum non 5
modò Romano homini, sed ne Persæ quidem cuiquam to-
lerabile. Tacita esse poterit indignitas nostra? pati pote-
runt oculi, me cum Gabinio sententiã dicere? & quidem il-
lum rogari prius? præstò esse clientem tuum Chlœlium, Ca-
tuli Plaguleium, cæteros? Sed cur inimicos colligo, qui 10
meos necessarios â me defensos, nec vidère in curia sine do-
lore, nec versari inter eos sine dedecore potero? Quid si ne id
quidẽ est exploratum, fore vt mihi liceat? (scribunt enim ad
me amici eius, me illi nullo modo satisfecisse, quòd in sena-
tum nõ venerim) taménne dubitemus, an ei nos etiam cum 15
periculo venditemus, qui cum cõiuncti ne cum pręmio qui-
dem voluimus esse? deinde hoc vide, non esse iudicium de
tota contentione in Hispaniis: nisi fortè his amissis, arma
Pompeium abiectúrum putas, cuius omne consilium The-
mistocleum est: existimat enim qui mare teneat, eũ necesse 20
rerum potiri. Itaque qui nunquam id egit, vt Hispaniæ per se
tenerentur, naualis apparatus ei semper antiquissima cura
fuit. Nauigabit igitur, cùm erit tempus, maximis classibus,
& ad Italiam accedet: in qua nos sedentes quid erimus? nam
medios esse iam non licebit. classibus aduersabimur igitur? 25
quod malum maius, aut scilicet tantum? denique quid tur-
pius? Annis ab hinc nouem absens & solus tuli scelus eius-
dem: cum Pompeio, & cum reliquis principibus non feram?
Quod si iam misso officio, periculi ratio habenda est, ab illis
est periculum, si peccâro: ab hoc, si rectè fecero! nec vllum in 30
his malis consilium periculo vacuum inueniri potest, vt non
sit dubium, quin cum periculo fugiamus, quod fugeremus
etiam cum salute. non simul cum Pompeio mare transieri-
mus? omnino non potuimus. extat ratio dierum. Sed tamen
(fateamur enim quod est) ne condamus quidẽ vt possumus: 35
fefellit ea res, quę fortasse non debuit, sed fefellit: pacem pu-
taui fore, quæ si esset, iratum mihi Cæsarem esse, cùm idem
amicus esset Pompeio, nolui: senserã enim, quàm iidẽ essent.
hoc veritus in hanc tarditatem incidi: sed assequar omnia, si

propero

prŏpero: ſi cunctor, amitto. Et tamē, mi Attice, auguria quo-
que me incitant quadā ſpe non dubia, non hæc collegii no-
ſtri ab Appio, ſed illa Platonis de tyrannis: nullo enim modo
poſſe video ſtare iſtum diutius, quin ipſe per ſe etiā languen-
tibus nobis, cōcidat: quippe qui florentiſſimus ac nouus ſex,
ſeptem diebus, ipſi illi egenti, ac perditæ multitudini in o-
dium acerbiſſimum venerit, qui duarum rerū ſimulationem
tam citò amiſerit, manſuetudinis in Metello, diuitiarum in
ærario. Iam quib. vtatur vel ſociis, vel miniſtris, ſi ii prouin-
cias, ſi rem publ. regent, quorum nemo duos menſes potuit
patrimonium ſuum gubernare? non ſunt omnia colligenda
quæ tu acutiſſimè proſpicis: ſed tamen ea pone ante oculos:
iam intelliges id regnum vix ſemeſtre eſſe poſſe. Quòd ſi me
fefellerit, feram, ſicut multi præclariſſimi homines in repu.
excellentes tulerunt: niſi fortè me Sardanapali vice in ſuo
lectulo mori malle cēſueris, quàm exilio Themiſtocleo: qui
cùm fuiſſet, vt ait Thucydides, τῶν τε παραχρῆμα δι᾽ ἐλαχίστης
βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησο-
μένου ἄριστος εἰκαστής, tamen incidit in eos caſus, quos vitaſſet,
ſi eum nihil fefelliſſet. etſi is erat (vt ait idem) qui τό τε ἄμει-
νον, ἢ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι προεώρα μάλιστα. tamen non vidit,
nec quomodo Lacedæmoniorum, nec quomodo ſuorum ci-
uium inuidiam effugeret, nec quid Artaxerxi polliceretur.
Non fuiſſet & illa nox tam acerba Africano ſapientiſſimo vi-
ro, non tam dirus ille dies Sullanus callidiſsimo viro C. Ma-
rio, ſi nihil vtrunque eorum fefelliſſet. Nos tamen hoc con-
firmamus illo augurio, quod diximus: nec fallit, nec aliter
accidet: corruat iſte neceſſe eſt, aut per aduerſarios, aut ipſe
per ſe: qui quidē ſibi eſt aduerſarius vnus acerrimus. Id ſpe-
ro viuis nobis fore: quanquā tempus eſt, nos de illa perpetua
iam, non de hac exigua vita cogitare: ſin quid acciderit ma-
turius, haud ſanè mea multum interfuerit, vtrum factum vi-
deam, an futurū eſſe multò antè viderim. Quæ cùm ita ſint,
non eſt committendum, vt iis paream quos contra me ſena-
tus, ne quid reſpub. detrimenti acciperet, armauit. Tibi ſunt
omnia cōmendata, quæ cōmendationis meæ pro tuo in nos
amore nō indigent. ne hercule quidē reperio quid ſcribam:
ſedeo enim πλουδοκῶν: etſi nihil vnquā tam fuit ſcribendum,
quā nihil mihi vnquā ex plurimis tuis iucunditatib. gratius

accidisse, quàm quòd meam Tulliam suauissimè, diligentissiméque coluisti. Valde eo ipsa delectata est. ego autem non minus: cuius quidem virtus mirifica. quomodo illa fert publicam cladem? quomodo domesticas tricas? quantus autē animus in discessu nostro? στοργῆς sit summa συντηξις: tamen nos rectè facere, & bene audire vult. Sed hac super re nimis, ne meam ipse συμπάθειαν euocem. Tu si quid de Hispanis certius, & si quid aliud, dum adsumus, scribes: & ego fortasse discedens dabo ad te aliquid: eò etiam magis, quòd Tullia te non putabat ex Italia hoc tempore. Cum Antonio item est agendum, vt cum Curione Melitæ me velit esse: huic bello nolle interesse: eo velim tam facili vti possem, & tam bono in me, quàm Curio. Is ad Missenum VI. non. venturus dicebatur, id est, hodie: sed præmisit mihi odiosas literas hoc exemplo.

Antonius Trib. pl. Propr. Cic Imp. s. 7

Nisi te valde amarem, & multò quidem plus, quàm putas, non extimuissem rumorem, qui de te prolatus est, cùm præsertim falsum esse existimarem. sed quia te nimiò plus diligo, non possum dissimulare, mihi famam quoq;, quamuis sit falsa, magni esse. Te iturum trans mare credere non possum, cùm tanti facias Dolabellam, & Tulliam fœminam lectissimam, tantiq; ab omnibus nobis fias: quibus mehercule dignitas, amplitudoq; tua, penè charior est, quàm tibi ipsi. Sed tamen non sum arbitratus esse amici, non commoueri etiam improborum sermone: atque eò feci studiosius, quòd iudicabam duriores parteis mihi impositas esse ab offensione nostra, quæ magis à ζηλοτυπία mea, quàm ab iniuria tua nata est: sic enim volo te tibi persuadere, mihi neminem esse chariorem te, excepto Cæsare, meq; illud vnâ iudicare, Cæsarem maximè in suis M. Ciceronē reponere. Quare, mi Cicero, te rogo, vt tibi omnia integra serues, eius fidē improbes, qui tibi vt beneficium daret, prius iniuriam fecit: contrà, ne profugias, qui te, etsi non amabit (quod accidere non potest) tamen saluū amplissimumq; esse cupiet. Dedita opera ad te Calpurnium familiarissimum meū misi, vt mihi magnæ curæ tuam vitam, ac dignitatem esse scires. Eodem die à Cæsare Philotimus literas attulit hoc exemplo.

Cæsar

Cæſar Imp. M. Ciceroni Imp. s. 8

Etsi te nihil temerè, nihil imprudenter facturũ iudicaram: tamen permotus hominum fama, ſcribendum ad te exiſtimaui, & pro noſtra beneuolentia petendum, ne quò progredereris inclinata iam re, qua integra etiam progrediendum tibi non exiſtimaſſes. Namque & amicitiæ grauiorem iniuriam feceris, & tibi minus commodè conſulueris, ſi non fortunæ obſecutus videbere (omnia enim ſecundiſſima nobis, aduerſiſſima illis accidiſſe videntur) nec cauſſam ſecutus (eadem enim tum fuit, cùm ab eorum conſiliis abeſſe iudicaſti) ſed meum aliquod factum condemnaſſe: quo mihi grauius abs te nihil accidere poteſt: quod ne facias, pro iure noſtræ amicitiæ à te peto. Poſtremò, quid viro bono, & quieto, & bono ciui magis conuenit, quàm abeſſe à ciuilibus controuerſiis? quod nonnulli cùm probarent, periculi cauſa ſequi non potuerunt. Tu explorato & vitæ meæ teſtimonio, & amicitiæ iudicio, neque tutius, neque honeſtius reperies quicquam, quàm ab omni contentione abeſſe, xv. cal. Maii ex itinere. Vale.

Cicero Attico s. 9

Adventvs Philotimi (at cuius hominis, quàm inſulſi, & quàm ſæpè pro Pompeio mentientis) exanimauit omneis, qui mecum erant, nam ipſe obdurui. dubitauit noſtrûm nemo, quin Cæſar itinera repreſſiſſet, (volare dicitur) Petreius ſe cum Afranio coniunxiſſet? nihil affert eiuſmodi. quid quæris? etiam illud erat perſuaſum, Pompeium cum magnis copiis iter in Germaniam per Illyricum feciſſe: id enim αὐθεντικῶς nuntiabatur. Melitam igitur opinor capeſſemus, dum quod in Hiſpania: quod quidem propemodum videor ex Cæſaris literis ipſius voluntate facere poſſe, qui negat neque honeſtius, neque tutius mihi quicquam eſſe, quam ab omni contentione abeſſe. Dices, Vbi ille ergo tuus animus, quem proximis literis? Adeſt, & idem eſt: ſed vtinam de meo ſolùm capite decernerem: lacrymæ meorũ me interdum molliunt precantium, vt de Hiſpaniis expectemus. M. Cælii quidem epiſtolam ſcriptam miſerabiliter, quę hoc idem obſecraret, vt expectarẽ, ne fortunas meas, ne vnicam filiam, ne meos omneis tam temerè proderẽ, non ſine

magno fletu legerunt pueri nostri. etsi meus quidem est fortior, eoq; ipso vehementius cõmouet, nec quicquam nisi de dignatione laborat. Melitam igitur, deinde quò videbitur. Tu tamen etiam nunc mihi aliquid literarum, & maximè siquid ab Afranio. Ego si cum Antonio locutus ero, scribam ad te quid actum sit: ero tamen in credendo, vt mones, cautus: nam occultandi ratio tum difficilis, tum etiam periculosa. Seruium expecto ad non. & adiicit à Posthumia: sed & Seruii filii quartanam leuiorem esse gaudeo. Misi ad te Cœlii etiam literarum exemplum. Vale.

Cœlius M. Ciceroni Imp. s.

Exanimatus tuis literis, quibus te nihil nisi triste cogitare ostendisti, neque id quid esset, perscripsisti, neque non tamen quale esset quid cogitares, aperuisti: has ad te illico literas scripsi. Per fortunas tuas, Cicero, per liberos te oro, & obsecro, ne quid grauius de salute, & incolumitate tua cõsulas: nam deos hominesq; amicitiamque nostram testificor, me tibi prædixisse, neq; temerè monuisse: sed postquàm Cæsarem conuenerim, sententiamq; eius, qualis futura esset parta victoria, cognorim, te certiorem fecisse. Si existimas eandem rationẽ fore Cæsaris in dimittendis aduersariis & conditionibus ferendis, erras: nihil nisi atrox, & sæuum cogitat, atque loquitur: iratus senatui exiit: his intercessionibus planè incitatus est: nõ mehercule erit deprecationi locus. Quare si tibi tu, si filius vnicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi charæ sunt, si aliquid apud te nos, si vir optimus gener tuus valet, eorum fortunam non debes velle conturbare, vt eam caussam, in cuius victoria salus nostra est, odisse, aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. Denique illud cogita, quod offensæ fuerit, in ista cunctatione te subiisse: nunc te contra victorem facere. quem dubiis rebus lædere noluisti, & ad eos fugatos accedere, quos resistenteis sequi nolueris, summæ stultitiæ est. Vide, ne dum pudet te parum optimatem esse, parum diligẽter, quod optimum sit, eligas. Quod si totum tibi persuadere non possum, saltem, dum quid de Hispaniis agamus, scitur, expecta, quas tibi nuntio aduentu Cæsaris fore nostras. Quam isti spem habeãt amissis Hispaniis, nescio: quod

porrò

porrò tuum consilium sit ad desperatos accedere, non mediusfidius reperio. Hoc, quod tu nõ dicendo mihi significasti, Cæsar audierat: ac simul atq; AVE, mihi dixit, statim, quid de te audisset, exposuit. Negaui me scire: tamen ab eo petiui, vt ad te literas mitteret, quibus maximè ad remanendum commoueri posses. Me secum in Hispaniam ducit. nam nisi ita faceret, ego prius quàm ad Vrbem accederem, vbicunq; esses, ad te percurrissem, & hæc à te præsens contendissem, atque omni vi te retinuissem. Etiam atque etiam Cicero, cogita ne te, tuosq; omneis funditus euertas, ne te sciens prudensq; eò demittas, vnde exitum vides nullum esse. Quòd si te aut voces optimatium commouent: aut nonnullorũ hominum insolentiam, & iactationem ferre non potes: eligas censeo aliquod oppidum vacuum à bello, dum hæc decernuntur, quæ iam erunt confecta. Id si feceris, ego te sapienter fecisse iudicabo, & Cæsarem non offendes. Vale.

CICERO ATTICO S. II

Me cæcum, qui hæc antè non viderim! misi ad te epistolam Antonii. Et cùm ego sæpissimè scripsissem, nihil me contra Cæsaris rationes cogitare, meminisse me generi mei, meminisse amicitiæ, potuisse, si aliter sentirem, esse cum Pompeio: me autem, quia cum lictoribus inuitus cursarem, abesse velle, nec idipsum certum etiam nunc habere: vide quàm ad hæc τυραννικῶς. Tuum consilium quàm verum est! nam qui se medium esse vult, in patria manet: qui proficiscitur, aliquid de alterutra parte iudicare videtur. Sed ego is nõ sum, qui statuere debeam, iure quis proficiscatur, nécne. Parteis mihi Cæsar has imposuit, ne quem omnino discedere ex Italia paterer. quare parui refert me probare cogitationem tuam, si nihil tamen tibi remittere possum. Ad Cæsarem mittas censeo, & ab eo hoc petas: non dubito quin impetraturus sis, cùm præsertim te amicitiæ nostræ rationẽ habiturũ esse pollicearis. Habes σκυτάλην Λακωνικήν. omnino excipiam hominem: erat autem v. non. venturus vesperi, id est, hodie. cras igitur ad me fortasse veniet: tẽtabo audeamne nihil properare. missurum ad Cæsarem clamabo cum paucissimis. alicubi occultabor. Certè hinc istis inuitissimis euolabo, atque vtinam ad Curionem. σὺν θεῷ τοι λέγω: magnus

dolor accessit: efficietur aliquid dignum nobis. δυσχέλα tua mihi valde molesta. medere amabò, dum est ἀρχή. De Massiliensibus gratæ tuæ mihi literæ. quæso, vt sciam, quicquid audieris. Siciliam cuperem, si possem palàm, quòd à Curione effeceram. Hîc ego Seruium expecto; rogor enim ab eius vxore, & filio: & puto opus esse. hic tamen Cytheridem secum lectica aperta portat, altera vxorem. septem præterea coniunctæ lecticæ amicarũ: hæ sunt amicorũ. Vide, quàm turpi letho pereamus. & dubita, si potes, quin ille, seu victor, seu victus redierit, cædem factuurus sit. Ego verò vel lintriculo, si nauis nõ erit, eripiam me ex istorũ parricidio. sed plura scribam, cùm illum conuenero. Iuuenem nostrum non possum non amare: sed ab eo nos non amari planè intelligo. Nihil ego vidi tã ἀνηθοποίητον, tam auersum à suis, tam nescio quid cogitans, vim incredibilem molestiarum, sed erit curæ, & est vt regatur: mirum est enim ingenium: ἤθους ἐπιμελητέον.

CICERO ATTICO S. 12

Obsignata iam epistola superiore, non placuit ei dare, cui constitueram, quòd erat alienus; itaque eo die data non est. Interim venit Philotimus, & mihi à te literas reddidit: quibus quæ de fratre meo scribis, sunt ea quidem parum firma, sed habent nihil ὕπουλον, nihil fallax, nihil non flexibile ad bonitatem, nihil quod non, quò velis, vno sermone possis perducere. ne multa, omneis suos etiam quib. irascitur crebrius, tamen charos habet, me quidem se ipso chariorem. Quòd de puero aliter ad te scripsit, & ad matrem de filio, nõ reprehendo. De itinere, & de sorore, quæ scribis, molesta sunt: eoque magis, quòd ea tempora nostra sunt, vt ego his mederi non possim. nam certè mederer: sed quibus in malis, & qua in desperatione rerum simus, vides. Illa de ratione nũmaria non sunt eiusmodi (sæpè enim audio ex ipso) vt non cupiat tibi præstare, & in eo laboret. Sed si mihi Q. Axius in hac mea fuga H-S. XIII. nõ reddit, quę dedi eius filio mutua, & vtitur excusatione temporis: si Lepta, si cæteri: soleo mirari de nescio queis H-S. XX. cùm audio ex illo se vrgeri. vides enim profectò angustias: curari tamen ea tibi vtique iubet. An existimas illum in isto genere lentulum, aut restrictum? nemo est minus. De fratre satis: de eius filio. indulsit illi quidem suus pater semper, sed non facit indulgẽtia mendacem,

aut

aút auarum, aut non amantem ſuorum: ferocem fortaſſe, & arrogantem, & infeſtum facit. Itaque habet hæc quoq; quæ naſcuntur ex indulgentia: ſed ea ſunt tolerabilia: quid enim dicam hac iuuentute? ea verò quæ mihi quidem, qui illum
5 amo, ſunt his ipſis malis, in queis ſumus, miſeriora, non ſunt ab obſequio noſtro: nam ſuas radices habent, quas tamen euellerem profectò, ſi liceret: ſed ea omnia mihi ſunt patienda. Ego meum facilè teneo: nihil eſt enim eo tractabilius: cuius quidem miſericordia languidiora adhuc conſilia cepi:
10 & quo ille me fortiorem vult eſſe, eo magis timeo, ne in eum exiſtam crudelior. Sed Antonius venit heri veſperi, iam fortaſſe ad me veniet, aut ne id quidem, quoniam ſcripſit quid fieri vellet. ſed ſcies continuò quid actum ſit: nos iam nihil niſi occultè. De pueris quid agam? paruone nauigio com-
15 mittam? quid mihi animi in nauigando cenſes fore? Recordor enim æſtate cum illo Rhodiorum ἀφράκτῳ nauigans, quàm fuerim ſolicitus. quid duro tempore anni actuariolo fore cenſes? ô rem vndique miſeram! Trebatius erat mecũ, vir planè, & ciuis bonus. quæ ille monſtra! Dii immortales,
20 etiamne Balbus in ſenatum venire cogitet? ſed ei ipſi cras ad te literas dabo. Vectenum mihi amicum, vt ſcribis, ita puto eſſe: cum eo (quod ἀποτόμως ad me ſcripſerat de nummis curandis) θυμικώτερον eram: id tu, ſi aliter acceperit ac debuit, lenies. Monetali autem aſcripſi, quòd ille ad me proconſuli.
25 ſed quoniam eſt homo, & nos diligit, ipſe quoque à nobis diligatur. Vale.

CICERO ATTICO S. 13

Quidnam mihi futurum eſt? aut quis me non ſolùm infelicior, ſed iam etiam turpior? nominatim de me ſibi im-
30 peratum dicit Antonius, nec me tamen ipſe adhuc viderat, ſed hoc Trebatio narrauit. Quid agam nunc, cui nihil procedit, caduntque ea quæ diligentiſſimè ſunt cogitata, teterrimè? ego enim Curionem nactus omnia me conſecutum putaui. is de me ad Hortenſium ſcripſerat. Reginus erat to-
35 tus noſter. huic nihil ſuſpicabamur cum hoc mari negotii fore. Quò me nunc vertam? vndique cuſtodior. ſed ſatis lacrymis. παρακλευστέον igitur, & occultè in aliquã onerariam corrependum: nõ committendum, vt etiam compacto prohibiti videamur. Sicilia petẽda; quam ſi erimus nacti, maio-

ra quædam consequemur. sit modò rectè in Hispaniis. quã-
quam de ipsa Sicilia vtinam sit verũ: sed adhuc nihil secun-
di. Concursus Siculorum ad Catonem dicitur factus: orasse,
vt resisteret, omnia pollicitus: commotum illum, delectum
habere cœpisse. non credo, vt est luculentus autor. potuisse 5
certè tenere illam prouinciam scio. ab Hispaniis autem iam
audietur. Hîc nos C. Marcellum habemus eadem de re co-
gitantem, aut bene simulantem: quanquam ipsum non vi-
deram, sed ex familiarissimo eius audiebã. Tu quæso, si quid
habebis noui. ego, si quid moliti erimus, ad te statim scribã. 10
Quintum filium seuerius adhibebo: vtinam proficere pos-
sem: tu tamen eas epistolas, quibus asperius de eo scripsi ali-
quando, concerpito, ne quando quid emanet: ego item tuas.
Seruium expecto, nec ab eo quicquam ὑγιές. scies quid erit,
sine dubio errasse nos confitendum est. at semel? at vna in re? 15
imò omnia quo diligẽtius cogitata, eo facta sunt impruden-
tius. ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ. in reli-
quis modò ne ruamus: iubes enim profectionẽ meam pro-
uidere. Quid prouideam? ita patent omnia quæ accidere
possunt, vt ea si vitem, sedendum sit cum dedecore, & dolo- 20
re: si negligam, periculum est ne in manus incidam perdito-
rum. Sed vide quantis in miseriis simus: optandum interdum
videtur, vt aliquam accipiamus ab istis, quamuis acerbã, in-
iuriam, vt tyranno in odio fuisse videamur. Quòd si nobis is
cursus, quem speraram, pateret, effecissem aliquid profectò, 25
vt tu optas, & hortaris, dignũ nostra mora: sed mirificæ sunt
custodiæ: & quidem ille ipse Curio suspectus. quare vi, aut
clàm agendum est: & si vi, fortè & cum tempestate: clàm au-
tem istis: in quo si quod σφάλμα, vides quàm turpe sit: trahi-
mur, nec fugiendum, si quid violentius. De Cælio sæpè me- 30
cum agito, nec si quid habuero tale, dimittã. Hispanias spe-
ro firmas esse. Massiliensium factum cùm ipsum per se lu-
culentum est, tum mihi argumento est, rectè esse in Hispa-
niis. minus enim auderent, si aliter esset, & scirent: nam &
iuncti, & diligentes sunt. Odium autem rectè animaduertis 35
significatum theatro. Legiones etiam has, quas in Italia as-
sumpsit, alienissimas esse video: sed tamen nihil inimicius,
quàm sibi ipse: illud rectè times, ne ruat: si desperarit, certè
ruet. quò magis efficiendum aliquid est, fortuna velim me-
liore,

liore, animo Cæliano: ſed primum quidq;, quod qualecunque erit, continuò ſcies. Nos iuueni, vt rogas, ſuppeditabimus, & Peloponneſum ipſam ſuſtinebimus. Eſt enim indoles, modò aliquod ſit ἦθος ἀκίμαλιον. Quod ſi adhuc nullus
5 eſt, eſſe tamen poteſt, aut ἀρετὴ non eſt διδακτὸν, quòd mihi perſuaderi non poteſt. Vale.

CICERO ATTICO S. 14

Epiſtola tua gratiſſima fuit meæ Tulliæ, & mehercule mihi ſemper ſecum aliquid afferunt tuæ literæ. Scribes igi-
10 tur. ac ſi quid ad ſpem poteris, ne dimiſeris. Tu Antonii leones pertimeſcas caue. Nihil eſt illó homine iucundius. Attende πρᾶξιν πολιτικῦ. Euocauit literis è municipiis denos: & quatuor viri venerunt ad villam eius manè. Primum dormiit ad horas treis, deinde, cùm eſſet nuntiatũ veniſſe Nea-
15 politanos, & Cumanos (his enim eſt Cæſar iratus) poſtridie redire iuſſit, lauari ſe velle, & περὶ κοιλιολυσίαν γίνεσθαι. Hoc heri effecit. hodie autem in Ænariam tranſire conſtituit: exulibus reditum pollicetur. Sed hæc omittamus, de nobis aliquid agamus. Ab Axio accepi literas. De Tirone gratum.
20 Vectenũ diligo: Veſtorio reddidi. Seruius prid. non. Maii Minturnis manſiſſe dicitur, hodie in Liternino manſurus apud C. Marcellũ. cras igitur nos maturè videbit, mihique dabit argumentũ ad te epiſtolæ: iam enim non reperio quid tibi ſcribam. Illud admiror, quòd Antonius ad me ne nuntiũ
25 quidem, cùm præſertim me valde obſeruarit. videlicet aut aliquid atrocius de me imperatum eſt, coràm negare mihi non vult: quod ego nec rogaturus eram, nec, ſi impetraſſem, crediturus. Nos tamen aliquid excogitabimus. Tu quæſo, ſi quid in Hiſpaniis: iam enim poterit audiri: & omneis ita
30 expectant, vt ſi rectè fuerit, nihil negotii futurum putent. Ego autem, nec retentis his, confectam rem puto: neq; amiſſis, deſperatam. Silium & Ocellam, & cæteros credo retardatos. Te quoque à Curtio impediri video. Etſi, vt opinor, habes Scytha ὄνον. ô vitam miſeram, maiusq; malũ, tamdiu
35 timere, quàm eſt illud ipſum, quod timetur. Vale.

CICERO ATTICO S. 15

Seruius, vt anteà ſcripſi, cùm veniſſet non. Maiis, poſtridie ad me venit: ne diutius te teneam, nullius conſilii exitum inuenimus, nunquam vidi hominem perturbatiorẽ metu,

neque hercule quicquam timebat, quod non esset timendū: illum sibi iratum, hunc non amicum: horribilem vtriusque victoriam, cùm propter alterius crudelitatem, alterius audaciam, tum propter vtriusque difficultatem pecuniariam, qua frui nusquam, nisi ex priuatorum bonis posset. atque 5 hæc ita multis cum lacrymis loquebatur, vt ego mirarer eas tam diuturna miseria non exaruisse. Mihi quidem etiam lippitudo hæc, propter quam non ipse ad te scribo, sine vlla lacryma est: sed sæpius odiosa est propter vigilias. Quamobrē quicquid habes ad consolandum, collige, & illa scribe, non 10 ex doctrina, neque ex libris. nam id quidem domi est: sed nescio quomodo imbecillior est medicina, quā morbus. hæc potius conquire de Hispanis, de Massilia: quæ quidem satis bella Seruius affert: qui etiā de duabus legionibus luculentos autores esse dicebat. Hæc igitur si habebis, & talia: & 15 quidem paucis diebus aliquid audiri necesse est. Sed redeo ad Seruium. distulimus omnino sermonem in posterum. sed tardius ad exeundum: multò se in suo lectulo malle, quicquid foret. odiosus scrupulus de filii militia Brundusina. Vnum illud firmissimè asseuerabat, si damnati restituerentur, 20 in exilium se iturum. nos autem ad hæc, & id ipsum certò fore, & quæ iam fiebant, non esse leuiora: multaque colligebamus. Verùm ea non animum eius augebant, sed timorem. vt iam celandus magis de nostro consilio, quàm ad idem videretur. Quare in hoc non multum est. Nos à te admoniti 25 de Cælio cogitabimus. Vale.

CICERO ATTICO. S. 16

Seruius cùm esset apud me, Cephalio cum tuis literis VI. idus venit, quæ nobis magnam spem attulerunt meliorum rerum de octo cohortibus: etenim hæ quoque, quæ in his 30 locis sunt, labare dicuntur. Eodem die Funisulanus à te attulit literas, in quibus erat confirmatius idem illud: ei de suo negotio respondi cumulatè cum omni tua gratia, adhuc non satisfaciebat. Debet autem mihi multos nummos, nec habetur locuples: nunc ait se daturum, cui expensum 35 tulerit, morari tabellariis, si apud te esset, quà satisfecisses, dares: quantum sit, Eros Philotimi tibi dicet. Sed ad maiora redeamus. Quod optas, Cælianum illud maturescit. itaque torqueor, vtrum ventum expectem. vexillo opus est: conuo-

labunt

labunt. Quod suades, vt palàm: prorsus assentior. Itaque me profecturum puto: tuas tamen interim literas expecto. Seruii consilio nihil expeditur: omnes captiones in omni sen-
tentia occurrunt: vnum C. Marcello cognoui timidiorem.
5 quem consulem fuisse pœnitet. ὢ πολλῆς ἀγεννείας, qui etiam Antonium confirmasse dicitur, vt me impediret, quò ipse credo honestius. Antonius autem VI. id. Capuam profectus est. ad me misit, se pudore deterritũ ad me non venisse, quòd me sibi succensere putaret. Ibitur igitur, & ita quidem vt
10 censes, nisi cuius grauioris personæ suscipiendæ spes erit antè oblata. sed vix erit tam citò. Halienus autem præt. putabat aliquem, si ego nõ ex collegis suis. quiuis licet, dummodo aliquis. De sorore laudo. De Quinto puero, datur opera: spero esse meliora. De Quinto fratre, scio eum non medio-
15 criter laborare de vsura: sed adhuc nihil à L. Egnatio expressit. Axius XII. millibus pudens: sæpè enim ascripsit, vt Gallio, quantum is vellet, darem. Quòd si non scripsisset, possémne aliter? & quidem sæpè sum pollicitus. sed tantum voluit citò. Me verò adiuuarent iis in angustiis: sed tu istos. verùm a-
20 liàs. Te à quartana liberatum gaudeo, itemque Piliam. Ego dum panes, & cætera in nauem parantur, excurro in Pompeianum. Vecteno velim gratias, quòd studiosus est. si quenquam nactus fueris, qui perferat, literas des antè quàm discedimus. Vale.

25 CICERO ATTICO S. 17

Commodum ad te dederam literas de pluribus rebus cùm ad me bene manè Dionysius fuit, cui quidem ego non modò placabilem me præbuissem, sed totum remisissem, si venisset, qua mente tu ad me scripseras: erat enim sic in tuis
30 literis, quas Arpini acceperam, eum venturum, facturumq; quid ego vellem. Ego volebam autem, vel cupiebam potius, esse eum nobiscum. quod quia planè, cùm in Formianum venisset, præciderat, asperius ad te de eo scribere solebam. at ille perpauca locutus. hanc summam habuit orationis, vt si-
35 bi ignoscerem: se rebus suis impeditum nobiscum ire non posse. Pauca respondi: magnum accepi dolorem: intellexi fortunam ab eo nostram despectam esse, Quid quæris? fortasse miraberis: in maximis horum temporum doloribus, hunc mihi scito esse. Velim, vt tibi amicus sit: hoc cùm tibi

opto, opto vt beatus sis: erit enim tamdiu. Consilium nostrum spero vacuum periculo fore. nam & dissimulabimus, &, vt opinor, acerrimè obseruabimus: nauigatio modò sit, qualem opto. Cætera quæ quidem consilio prouideri poterunt, cauebuntur. Tu, dum adsumus, non modò quæ scieris, audierisve, sed etiam quæ futura prouidebis, scribas velim. Cato, qui Siciliã tenere nullo negotio potuit, & si tenuisset, omnes boni ad eum se contulissent, Syracusis profectus est, ante diem VIII. cal. Maii, vt ad me Curio scripsit. Vtinã quod aiunt, Cotta Sardiniam teneat: est enim rumor. O, si id fuerit, turpem Catonẽ! Ego, vt minuerem suspicionẽ profectionis, aut cogitationis meæ, profectus sum in Pompeianum a. d. IIII. idus, vt ibi essem, dum quæ ad nauigandũ opus essent pararentur: cùm ad villam venissem, ventum est ad me: centuriones trium cohortiũ, quæ Pompeii sunt, me velle postridie (hæc mecum Ninnius noster) velle eos mihi se, & oppidum tradere. At ego tibi postridie à villa ante lucem, vt me omnino illi ne viderẽt. Quid enim erat in trib. cohortibus? Quid si plures? quo apparatu? cogitaui eadẽ illa Cæliana, quæ legi in epistola tua, quã accepi: simul & in Cumanũ veni eodem die, & simul fieri poterat, vt tentaremur. Omnem igitur suspicionem sustuli: sed cùm redeo, Hortensius venerat, ad Terentiam salutatum diuerterat. sermone erat vsus honorifico erga me. tamen eum (vt puto) videbo: misit enim puerum, se ad me venire. Hoc quidẽ melius, quàm collega noster Antonius: cuius inter lictores, lectica Mima portatur. Tu, quoniam quartana cares, & non modò morbum remouisti, sed etiam grauedinem, te vegetum nobis in Græcia siste, & literarum aliquid intereà. Vale.

CICERO ATTICO S. 18

Pridie id. Hortensius ad me venit scripta epistola. vellem cætera eius. quàm in me incredibilem ἐκτένειαν. qua quidem cogito vti: deinde Serapion cum epistola tua: quam priusquàm aperuissem, dixi ei, te ad me de eo scripsisse anteà, vt feceras: deinde epistola lecta, cumulatissime cætera. & hercule hominem probo. nam & doctum, & probum existimo. quin etiam naui eius me, & ipso conuectore vsurum puto. Crebrò refricat lippitudo, non illa quidem perodiosa, sed tamen quæ impediat scriptionem meam. Valetudinem tuam

tuam iam confirmatã eſſe & à vetere morbo, & à nouis tentationibus gaudeo. Ocellam vellem haberemus: videntur enim eſſe hæc paulò faciliora. nunc quidem æquinoctiũ nos moratur, quod valde perturbatũ erat: id ſcilicet cras erit. Vtinã idẽ maneat Hortenſius: ſi quidẽ, vt adhuc erat, liberalius eſſe nihil poteſt. De diplomate admiraris, quaſi neſcio cuius te flagitii inſimularim: negas enim te reperire quî mihi id in mentem venerit. Ego autem, quia ſcripſeras te proficiſci cogitare (etenim audieram nemini aliter licere) eò te habere cenſebam, & quia pueris diploma ſumpſeras. Habes cauſſam opinionis meæ, & tamen velim ſcire quid cogites, imprimisq; ſi quid etiam nunc noui eſt: XVII. cal. Iun.

CICERO ATTICO S. 19

Tullia mea peperit XIIII. cal. Iun. puerum ἑπταμηνιαῖον: quòd εὐτόκησεν, gaudebam: quod quidem eſt natum, perimbecillum eſt. Me mirificæ tranquillitates adhuc tenuerunt, atque maiore impedimento fuerunt, quàm cuſtodiæ quibus aſſeruor. nam illa Hortenſiana omnia fuere infantia. Ita fiet homo nequiſſimus. à Saluio liberto deprauatus eſt. itaque poſthac non ſcribã ad te, quid facturus ſim: ſed quid fecerim. Omnes enim κωρυκαῖοι videntur ſubauſcultare quæ loquor. Tu tamen, ſi quid de Hiſpaniis, ſiue quid aliud, perge quæſo, ſcribere, ne meas literas expectaris, niſi cùm quò opto peruenerimus, aut ſi quis ex curſu. ſed hoc quoque timidè ſcribo: ita omnia adhuc tarda, & ſpiſſa. vt malè poſuimus initia, ſic cætera ſequentur. furias nunc ſequimur: eædem nos fortaſſe furiæ perſequentur. Ex Balbi autem ſermone, quem tecum habuit, non probamus de Melita. Dubitas igitur, quin nos in hoſtium numero habeat? ſcripſi equidem Balbo, te ad me de beneuolentia ſcripſiſſe, & de ſuſpicione: de altero egi gratias: de altero ei me purgaui. Ecquem tu hominem infeliciorem? non loquor plura, ne te quoque excruciem: ipſe conficior veniſſe tempus, cùm iam nec fortiter, nec prudenter quicquam facere poſſim. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad

T. Pomponium Atticum,

LIBER XI.

Cicero Attico s. 1

ACcepi à te ſignatū libellum, quem Anteros attulerat: ex quo ſcire nihil potui de noſtris domeſticis reb. de quibus acerbiſſimè afflictor: quòd qui eas diſpenſauit, neque adeſt iſtic, neq; vbi terrarū ſit, ſcio. 5 Omnem autem ſpē habeo exiſtimationis priuatarumq; rerum in tua erga me mihi perſpectiſſima beneuolentia: quam ſi his temporibus miſeris, & extremis præſtiteris, hæc pericula, quæ mihi communia ſunt cum cæteris fortiùs feram, idque vt facias, te obteſtor, atque obſecro. 10 Ego in Ciſtophoro in Aſia habeo ad H-S. bis & vicies. huius pecuniæ permutatione fidem noſtram facilè tuebere: quam quidem ego niſi expeditam relinquere putaſſem, credens ei, cui tu ſcis, iam pridem minimè credere, commoratus eſſem pauliſper, nec domeſticas res impeditas reliquiſſem: 15 ob eamq; cauſſam ſerius ad te ſcribo, quòd ſerò intellexi, quid timendum eſſet. Te etiam atque etiam oro, vt me totum tuendum ſuſcipias: vt ſi ii ſalui erunt, quibuſcum ſum, vnâ cum iis poſſim incolumis eſſe, ſalutemque meam beneuolentiæ tuæ acceptam referre. Vale. 20

Cicero Attico s. 2

Literas tuas accepi pridie non. Februar. eoque ipſo die ex teſtamento creui hæreditatem. ex multis meis, & miſerrimis curis eſt vna enata, ſi, vt ſcribis, iſta hæreditas fidem, & 25 famam

famam meam tueri poteſt, quam quidem te intelligo etiam ſine hæreditate, tuis opibus defenſurũ fuiſſe. De dote quod ſcribis, per omneis Deos te obteſtor, vt totam rem ſuſcipias, & illam miſeram mea culpa, & negligentia, tueare meis o-
5 pibus, ſi quæ ſunt, tuis, quibus tibi moleſtum non erit facultatibus: cui quidem deeſſe omnia, quod ſcribis, obſecro te, noli pati. in quos enim ſumptus abeunt fructus prædiorum? Iam illa H-S. LX. quæ ſcribis, nemo mihi vnquam dixit ex dote eſſe detracta: nunquam enim eſſem paſſus. Sed hæc
10 minima eſt ex iis iniuriis quas accepi: de quibus ad te dolore & lacrymis ſcribere prohibeor. Ex ea pecunia, quæ fuit in Aſia, partem dimidiam ferè exegi. tutius videbatur fore ibi, vbi eſt, quàm apud publicanos. Quòd me hortaris, vt firmo ſim animo, vellem poſſes aliquid afferre, quam ob rem id fa-
15 cere poſſem. ſed ſi ad cæteras miſerias acceſſit etiã id, quod mihi Chryſippus dixit parari (tu nihil ſignificaſti) de domo, quis me miſerior vno iam fuit? Oro, obſecro, ignoſce. non poſſum plura ſcribere. quanto mœrore vrgear profectò vides. Quod ſi mihi commune cum cæteris eſſet, qui videntur
20 in eadem cauſſa eſſe, minor mea culpa videretur, & eò tolerabilior eſſet: nunc nihil eſt, quod conſoletur, niſi quid tu efficis, ſi modò etiam nunc effici poteſt, vt ne qua ſingulari afficiar calamitate & iniuria. Tardius ad te remiſi tabellariũ, quòd poteſtas mittendi non fuit. A tuis & nummorum acce-
25 pi H-S. LXX. & veſtimentorum quod opus fuit. Quibus tibi videbitur, velim des literas nomine meo: noſti meos familiareis. ſignum requirent, aut manum: dices iis, me propter cuſtodias ea vitaſſe. Vale.

CICERO ATTICO S. 3

30 Quid hîc agatur, ſcire poteris ex eo, qui literas attulit: quem diutius tenui, quia quotidie aliquid noui expectabamus, neque nunc mittendi tamen vlla cauſſa fuit, præter eam, de qua tibi reſcribi voluiſti, quod ad cal. Quint. pertinet, quid vellem: vtrunque graue eſt: & tam graui tempore
35 periculum tantæ pecuniæ, & dubio rerum exitu, iſta quam ſcribis, abruptio. Quare vt alia, ſic hoc vel maximè tuæ fidei, beneuolentiæque permitto, & illius conſilio, & voluntati: cui miſeræ cõſuluiſſem melius, ſi tecum olim coràm potius, quàm per literas de ſalute noſtra, fortuniſque deliberauiſ-

ſem. Quòd negas præcipuũ mihi vllum incommodum impendere: etſi iſta res nihil habet conſolationis, tamen etiam præcipua multa ſunt: quæ tu profectò vides & grauiſſima eſſe, & me facilimè vitare potuiſſe: ea tamen erunt minora, ſi (vt adhuc factum eſt) adminiſtratione, diligentiaq; tua leuabuntur. Pecunia apud Egnatium eſt. ſit à me, vt eſt: neque enim hoc, quod agitur, videtur diuturnum eſſe poſſe, vt ſcirẽ iam poſſim quid maximè opus ſit. etſi egeo rebus omnibus, quòd is quoq; in anguſtiis eſt, qui cum ſumus, cui magnam dedimus pecuniam mutuam, opinantes nobis conſtitutis rebus eam rem etiam honori fore. Tu, vt anteà feciſti, velim ſi qui erunt ad quos aliquid ſcribendum à me exiſtimes, ipſe conficias. Tuis ſalutem dic. Cura vt valeas: in primis id quod ſcribis omnibus rebus cura, & prouide, ne quid ei deſit, de qua ſcis me miſerrimum eſſe, idib. Iun. ex caſtris.

CICERO ATTICO S. 4

Accepi ab Iſidoro literas, & poſteà datas binas. ex proximis cognoui, prædia non veniſſe. videbis ergo, vt ſuſtentetur per te. De Fruſinati, ſi modò futuri ſumus, erit mihi res opportuna. Meas literas quòd requiris, impedior inopia rerum, quas nullas habeo literis dignas: quippe cui nec quæ accidunt, nec quæ aguntur, vllo modò probentur. vtinam coram tecũ olim potius, quàm per epiſtolas. Hîc tua, vt poſſum, tueor apud hos: cætera Celer. Ipſe fugi adhuc omne munus, eò magis, quòd ita nihil poterat agi, vt mihi, & meis rebus aptum eſſet. Quid ſit geſtum noui, quæris: ex Iſidoro ſcire poteris: reliqua non videntur eſſe difficiliora. Tu id velim quod ſcis me maximè velle, cures, vt ſcribis, vt facis. Me conficit ſolicitudo, ex qua etiam ſumma infirmitas corporis: qua leuata, ero vnâ cum eo, qui negotium gerit: eſtque in ſpe magna. Brutus amicus in cauſa verſatur acriter. Hactenus fuit, quod cautè à me ſcribi poſſet. De penſione altera, oro te, omni cura cõſidera quid ſit faciendũ, vt ſcripſi iis literis, quas Pollex tulit. Vale.

CICERO ATTICO S. 5

Quæ me cauſſæ mouerint, quàm acerbæ, quàm graues, quàm nouæ, coegerintque impetu magis quodam animi vti, quam cogitatione, non poſſum ad te ſine maximo dolore ſcribere. fuerunt quidem tantæ, vt id, quod vides, effecerint.

tint. Itaque nec quid ad te ſcribam de meis rebus, nec quid à te petam, reperio. rem & ſummam negotii vides. Equidem ex tuis literis intellexi, & iis quas cõmuniter cum aliis ſcripſiſti, & iis quas tuo nomine, quod etiam mea ſponte videbam, te ſubita re quaſi debilitatum nouas rationes tuendi mei quærere. Quòd ſcribis placere vt propius accedam, iterque per oppida noctu faciam: non ſanè video quemadmodum id fieri poſſit. Neque enim ita apta habeo diuerſoria, vt tota tẽpora diurna in his poſſim conſumere. neq; ad id quod quæris, multùm intereſt, vtrum me homines in oppido videant, an in via. Sed tamen hoc ipſum, ſicut alia, cõſiderabo, quemadmodum commodiſſimè fieri poſſe videatur. Ego propter incredibilem & animi, & corporis moleſtiam conficere plureis literas non potui: iis tantùm reſcripſi, à quibus acceperam. Tu velim & Baſilio, & quibus præterea videbitur etiam Seruilio, cõſcribas vt tibi videbitur, meo nomine. Quod tanto interuallo nihil omnino ad vos: profectò intelligis rem mihi deeſſe de qua ſcribam, non voluntatẽ. Quòd de Vatinio quæris: neq; illius, neq; cuiuſquã mihi præterea officiũ deeſt, ſi reperire poſſent, qua in re me iuuarẽt. Quintus auerſiſſimo à me animo Patris fuit. eodẽ Corcyra filius venit: inde profectos eos vnà cùm cæteris arbitror. Vale.

CICERO ATTICO S. 6

Solicitum eſſe te cùm de tuis, communibuſque fortunis, tum maximè de me, ac de dolore meo ſentio: qui quidẽ dolor meus non modò non minuitur, cùm ſocium ſibi adiungit dolorem tuum, ſed etiam augetur. Omnino pro tua prudentia ſentis, qua cõſolatione leuari maximè poſſim: probas enim meũ conſiliũ, negaſq; mihi quicquam tali tẽpore potius faciendũ fuiſſe. Addis etiam (quod etſi mihi leuius eſt, quàm tuum iudicium, tamen non eſt leue) cęteris quoq;, id eſt, qui pondus habeant, factum noſtrũ probari. id ſi ita putarem, leuius dolerem. Crede, inquis, mihi. Credo equidẽ, ſed ſcio quàm cupias minui dolorẽ meum. Me diſceſſiſſe ab armis nunquã pœnituit: tanta erat in illis crudelitas, tanta cũ barbaris gentib. cõiunctio, vt non nominatim, ſed generatim proſcriptio eſſet informata: vt iam omniũ iudicio cõſtitutũ eſſet, omniũ veſtrũ bona prędã eſſe illius victorię. veſtrũ planè dico: nunquã enim de te ipſo, niſi crudeliſſimè cogita-

tum est. Quare voluntatis me meæ nunquam pœnitebit: consilii pœnitet. In oppido aliquo mallē resedisse, quoad accerserer: minus sermonis subiissem: minus accepissem doloris: ipsum hoc me nō angeret. Brundisii iacere, in omneis parteis est molestū. propius accedere (vt suades) quomodo sine lictoribus, quos populus dedit, possum? qui mihi incolumi adimi non possunt, quos ego modò paulisper cum bacillis in turbam conieci ad oppidū accedens, ne quis impetus militum fieret: recipi, ô tempora, me domo, & hunc? Ad Oppium, quoniam iis placeret modò propius accedere, vt hac de re considerarent. credo fore autores (sic enim recipiunt) Cæsari non modò de conseruanda, sed etiam de augenda mea dignitate curæ fore: meque hortantur vt magno animo sim, vt omnia summa sperem, ea spondent, confirmant. quæ quidē mihi exploratiora essent, si remansissem. Sed ingero præterita. Vide quæso igitur ea quæ restant, & explora cum istis: & si putabis opus esse, & si istis placebit, quò magis factum nostrum Cæsar probet, quasi de suorum sententia factū, adhibeantur Trebonius, Pansa, si qui alii, scribantque ad Cæsarem, me quicquid fecerim, de sua sententia fecisse. Tulliæ meæ morbus, & imbecillitas corporis me exanimat, quam tibi intelligo magnæ curæ esse, quod est mihi gratissimum. De Pompeii exitu mihi dubium nunquā fuit: tanta enim desperatio rerum eius omniū regum, & populorum animos occuparat, vt quocunque venisset, hoc putarem futurum. non possum eius casum non dolere: hominem enim integrum & castum, & grauem cognoui. De Fannio cōsoler te? perniciosa loquebatur de mansione tua. Lucius verò Lentulus Hortensii domum sibi & Cæsaris hortos, & Baias desponderat. Omnino hæc eodem modo ex hac parte fiunt: nisi quod illud erat infinitum: omnes enim, qui in Italia remanserant, hostium numero habebantur. Sed velim hæc aliquando solutiore animo. Quintum fratrem audio profectū in Asiam, vt deprecaretur. De filio nihil audiui. sed quære ex Diochare Cæsaris liberto, quem ego non vidi, qui istas Alexandrinas literas attulit. Is dicitur vidisse, an euntem, an iam in Asia? Tuas literas, prout res postulat, expecto: quas velim cures quàm primùm ad me perferendas. Vale. IIII. cal. Decemb.

CICE-

CICERO ATTICO S. 7

Gratæ mihi tuæ literæ sunt, quibus accuratè perscripsisti omnia, quæ ad me pertinere arbitratus es. factum igitur, vt scribis istis placere, iisdem istis lictoribus me vti. quòd concessum Sestio sit, cui non puto suos esse concessos, sed ab ipso datos: audio enim eum ea S.C. improbare, quæ post discessum tribunorum facta sunt. Quare poterit, si volet sibi constare, nostros lictores comprobare. quanquam quid ego de lictoribus, qui penè ex Italia decedere sim iussus? nam ad me misit Antonius exemplum Cæsaris ad se literarum, in quibus erat, se audiuisse Catonem, & L. Metellum in Italiam venisse, Romæ vt essent palam: id sibi non placere, ne qui motus ex eo fierent: prohiberique omnes Italia, nisi quorum ipse caussam cognouisset, deq; eo vehementius erat scriptũ. Itaque Antonius petebat à me per literas, vt sibi ignoscerem: facere se non posse quin his literis pareret: tum ad eum misi L. Lamiam, qui demonstraret illum Dolabellæ dixisse, vt ad me scriberet, vt in Italiam quamprimùm venirem: eius me literis venisse: tũ ille edixit ita, vt me exciperet, & Lælium nominatim: quod sanè nollem: poterat enim sine nomine re ipsa excipi. O multas & graueis offensiones: quas quidem, tu das operam, vt lenias: nec tamen nihil proficis: quin hoc ipso minuis dolorem meũ, quòd, vt minuas, tam valde laboras: idq; velim ne grauere quàm sæpissimè facere. Maximè autẽ assequêre quod vis, si me adduxeris vt existimem me bonorum iudicium non funditus perdidisse. quanquam quid tu in eo potes? nihil scilicet. Sed, si quid res dabit tibi facultatis, id me maximè consolari poterit, quod nunc quidem video non esse, sed, si quid ex euentis: vt hoc nunc accidit. Dicebar debuisse cũ Pompeio proficisci: exitus illius minuit eius officii prætermissi reprehensionem. Sed ex omnibus nihil magis tamen desideratur, quàm quòd in Africam non ierim. iudicio hoc sum vsus, non esse barbaris auxiliis fallacissimæ gentis remp. defendendam, præsertim contra exercitum sæpè victorem. non probant fortasse. multos enim viros bonos in Africam venisse audio, & scio fuisse anteà. Valde hoc loco vrgeor. hîc quoque opus est casu aliqui sint ex eis, aut si potest, omnes, qui salutem anteponant. nam si perseuerant, & obtinent, quid nobis futurum sit, vides. Dices, Quid illis

si victi erunt? Honestior est plaga. hæc me excruciant. Sulpitii autem consilium, non scripsisti, cur meo non anteponeres. quod etsi non tam gloriosum est, quàm Catonis, tamē & periculo vacuum est, & dolore. Extremum est eorū, qui in Achaia sunt. ii tamen ipsi se hoc melius habēt, quàm nos, quòd 5 & multi sunt vno in loco, & cùm in Italiam venerint, domū statim venerint. hæc tu perge, vt facis, mitigare & probare quamplurimis. Quòd te excusas, ego verò & tuas causas nosco, & mea interesse puto, te istic esse, vel vt cum iis, quibus oportebit, agas quæ erunt agenda de nobis, vt ea quæ egisti, in 10 primisq; hoc velim animaduertas: multos esse arbitror qui ad Cæsarem detulerint, delaturive sint, me aut pœnitere cōsilii mei, aut non probare quæ fiant. quorum etsi vtrunq; verum est, tamen ab illis dicitur animo à me alienato: non quò ita perspexerint, sed totum vt hoc Balbus sustineat & Oppius, 15 & eorum crebris literis, illius voluntas erga me confirmetur: & hoc planè vt fiat, diligentiam adhibebis. Alterū est, cur te nolim discedere. quòd scribis te flagitari. O rem miseram! quid scribam? aut quid velim? breue faciam: lacrymæ enim se subitò profuderunt. tibi permitto: tu consule. tantùm vi- 20 de, ne hoc temporis tibi obesse aliquid possit. Ignosce, obsecro te, non possum præ fletu, & dolore diutius in hoc loco commorari, tantùm dicam, nihil mihi gratius esse, quàm quòd eam diligis. Quòd literas, quibus putas opus esse, curas dandas, facis commodè. Quintum filium vidi, qui Sami vi- 25 disset, patrem Sicyone: quorum deprecatio est facilis. Vtinā illi, qui prius illum viderunt, me apud eum velint adiutum tantum, quantum ego illos vellem, si quid possem. Quòd rogas, vt in bonam partem accipiam, si qua sint in tuis literis, quæ me mordeant: ego verò in optimam: teque rogo, vt 30 apertè, quemadmodum facis, scribas ad me omnia, idque facias quàm sæpissimè. Vale. XIIII. cal. Ian.

CICERO ATTICO S. 8

Quantis curis afficiar, etsi profectò vides, tamen cognosces ex Lepta & Trebatio. maximas pœnas pendo temerita- 35 tis meæ, quam tu prudentiam mihi videri vis. neque te deterreo, quò minus id disputes, scribasq; ad me quàm sæpissimè: nonnihil enim me leuant tuæ literæ hoc tempore. Per eos, qui nostra caussa volunt, valentq; apud illum, diligentissimè

tissime contendas opus est, per Balbũ & Oppium maximè, vt de me scribant quàm diligentissimè. Oppugnamur enim, vt audio, & à præsentibus quibusdam, & per literas: iis ita occurrendum, vt rei magnitudo postulat. Furnius est illic mihi
5 inimicissimus. Quintus misit filium non solùm sui deprecatorem, sed etiam accusatorem mei. Dictitat se à me apud Cæsarem oppugnari: quod refellit Cæsar ipse, omnesq; eius amici. neque verò desistit, vbicunq; est, omnia in me maledicta conferre. Nihil mihi vnquam tam incredibile accidit:
10 nihil in his malis tam acerbũ. qui ex ipso audissent, cùm Sicyone palàm multis audientibus loqueretur nefaria quædã, ad me pertulerunt. Nosti genus, etiam expertus es fortasse: in me id est omne conuersum. Sed augeo commemorando dolorẽ: & facio etiam tibi. Quare ad illud redeo, cura vt hu-
15 ius rei caussa dedita opera mittat aliquẽ Balbus. Ad quos videbitur, velim cures literas meo nomine. Vale. xv. cal. Ian.

CICERO ATTICO. S. 9

Ego verò & incautè, vt scribis, & celerius quàm oportuit, feci, nec in nulla sum spe: quippe qui exceptionibus edicto-
20 rum retinear. quæ si non essent sedulitate effectæ, & beneuolentia tua, liceret mihi abire in solitudines aliquas. nunc ne id quidẽ licet. Quid autem me iuuat, quòd ante initũ tribunatum veni, si ipsum quòd veni, nihil iuuat? iam quid sperem ab eo, qui mihi amicus nunquam fuit, cùm iam lege et-
25 iam sim confectus, & oppressus? quotidie Balbi ad me literæ languidiores, multæque multorum ad illum fortasse contra me. meo vitio pereo: nihil mihi mali caussa attulit. omnia culpa contracta sunt. ego enim, cùm genus belli viderẽ, imparata & infirma omnia, contra paratissimos ieram, (quid
30 facerem?) ceperamque consilium non tam forte, quàm mihi præter cæteros concedendũ. cessimus, vel potius parui. Ex quibus vnus qua mente fuerit, is, quem tu mihi commendas, cognosces ex ipsius literis, quas ad te & ad alios misit. quas ego nunquam aperuissem, nisi res acta sic esset. delatus
35 est ad me fasciculus: solui, si quid esset ad me literarum: nihil erat. Epistola Vatinio, & Ligurio altera. iussi ad eos deferri. illi ad me statim ardentes dolore venerunt, scelus hominis clamantes. Epistolas mihi legerunt plenas omnium in me probrorum: hic Ligurius furere: se enim scire summo

illum in odio fuiſſe Cæſari: illum tamen non modò fouiſſe, ſed & tantam pecuniam illi dediſſe, honoris mei cauſſa. hoc ego dolore accepto, volui ſcire quid ſcripſiſſet ad cæteros: ipſi enim illi putaui perniciosum fore, ſi eius hoc tantum ſcelus percrebuiſſet. Cognoui eiuſdem generis. Literas ad te miſi, quas ſi putabis illi ipſi vtile eſſe reddi, reddes. nil me lædet. nam quod reſignatæ ſunt, habet opinor eius ſignum Pomponia. Hac ille acerbitate initio nauigationis cùm vſus eſſet, tanto me dolore affecit, vt poſteà iacuerim. neq; nunc tam pro ſe, quàm contra me laborare dicitur. Ita omnibus rebus vrgeor, quas ſuſtinere vix poſſum, vel planè nullo modo poſſum: quib. in miſeriis vna eſt pro omnibus: quòd iſtã miſeram patrimonio, fortuna omni ſpoliatam relinquam. Quare te, vt polliceris videre planè velim: aliũ enim, cui illã commendem, habeo neminem: quoniam matri quoque eadem intellexi eſſe parata, quæ mihi. ſed ſi me non offendes, ſatis tamen habeto commendatam, patruumq; in ea, quantum poteris, mitigato. Hæc ad te die natali meo ſcripſi: quo vtinam ſuſceptus non eſſem, aut ne quid ex eadẽ matre poſteà natum eſſet. Plura ſcribere fletu prohibeor. Vale.

CICERO ATTICO S. 10

AD meas incredibileis ægritudines aliquid noui accedit, ex iis, quæ de Q. F. ad me afferuntur. P. Terentius meus neceſſarius operas in portu, & ſcriptura Aſiæ pro magiſtro dedit. Is Quintum filium Epheſi vidit, VI. id. Decemb. cumq; ſtudioſè propter amicitiam noſtram inuitauit. Cumq; ex eo de me contaretur, eum ſibi ita dixiſſe narrabat, ſe mihi eſſe inimiciſſimum, volumenq; ſibi oſtendiſſe orationis, quam apud Cæſarem contra me eſſet habiturus: multa à ſe dicta contra eius amentiam: multa poſteà Patris, conſimili ſcelere ſecum Quintum patrem locutum: cuius furorem ex iis epiſtolis, quas ad te miſi, perſpicere potuiſti. Hæc tibi dolori eſſe certò ſcio, me quidem excruciant, & eò magis, quòd mihi cum illis ne querendi quidem locum futurum puto. De Africanis rebus longè alia nobis, ac tu ſcripſeras, nuntiantur: nihil enim firmius eſſe dicunt, nihil paratius: accedit Hiſpania, & alienata Gallia: legionum nec vis eadem, nec voluntas: vrbanæ res perditæ. Quid eſt vbi acquieſcam? niſi quamdiu tuas literas lego, quæ eſſent profectò crebriores

briores, si quid haberes, quo putares meam molestiam minui posse. Sed tamen te rogo, ne intermittas scribere ad me quicquid erit: eosq;, qui mihi tam crudeliter inimici sunt, si odisse non potes, accuses tamen: non vt aliquid proficias, sed
5 vt tibi me charum esse sentiant. Plura ad te scribam, si mihi ad eas literas, quas proximè ad te dedi, rescripseris. Vale. xii.cal.Febr.

CICERO ATTICO S. II

Confectus iam cruciatu maximorum dolorum, ne si sit
10 quidē, quod ad te debeam scribere, facilè id exequi possem, hoc minus, quòd res nulla est, quæ scribenda sit: cùm præsertim ne spes quidem vlla ostendatur fore melius. Ita iam ne tuas quidem literas expecto, quanquam semper aliquid afferunt quod velim. Quare tu quidem scribito, cum erit cui
15 des. Ego tuis proximis, quas tamen iam pridem accepi, nihil habeo quod rescribam: longo enim interuallo video immutata esse omnia: illa esse firma quæ debeant, nos stultitiæ nostræ grauissimas pœnas pendere. P. Sallustio curanda sunt H-S. XXX, quæ accepi à Cn. Sallustio: velim videas, vt sine mo-
20 ra curentur. De ea re scripsi ad Terentiam: atque hoc ipsum iam propè consumptum est. Quare id quoque velim, cū illa videas, vt sit, quî vtamur. hîc fortasse potero sumere, si sciam paratū isthic fore: sed prius, quàm id scirem, nihil sum ausus sumere. Qui sit omnium rerum status noster, vides, nihil
25 est mali, quod non & sustineam, & expectem. Quarum rerū eò grauior est dolor, quò culpa maior. Ille in Achaia non cessat de nobis detrahere: nihil videlicet tuæ literæ profecerūt. Vale. VIII. id. Martii.

CICERO ATTICO S. 12

30 Cephalio mihi à te literas reddidit a. d. VIII. id. Mart. vespere. Eodem autem die manè tabellarios miseram, quibus ad te dederam literas. tuis tamen lectis literis, putaui aliquid rescribendum esse; maximè, quòd ostendis, te pendere animi, quamnam rationem sim Cæsari allaturus pro-
35 fectionis meæ tum, cùm ex Italia discesserim. Nihil opus est mihi noua ratione: sæpè enim ad eum scripsi, multisq; mandaui, non potuisse, cùm cupiissem, sermones hominū sustinere: multaq; in eam sententiā: nihil enim erat, quod minus eum vellem existimare, quàm me tanta de re non meo con-

ſilio vſum eſſe. Poſteaque quàm mihi literæ à Balbo Cornelio minore miſſæ eſſent, illum exiſtimare Quintum fratrem lituum meæ profectionis fuiſſe (ita enim ſcripſit) qui nondum cognoſſem, quæ de me Quintus ſcripſiſſet ad multos: etſi multa præſens in præſentẽ acerbè dixerat, & fecerat: tamen L. in eo his verbis adCæſarem ſcripſi: De Quinto fratre meo non minus laboro, quàm de me ipſo: ſed eum tibi cõmendare hoc meo tempore non audeo. Illud duntaxat tamẽ audebo petere abs te, quòd te oro, ne quid exiſtimes ab illo factum eſſe, quò minùs mea in te officia cõſtarent, minusve te diligerem, potiusque illum ſemper autorem noſtræ coniunctionis fuiſſe, meique itineris comitem, non ducẽ. Quare cæteris in rebus tantum ei tribues, quantum humanitas tua, amicitiaque veſtra poſtulat. Ego ei nequid apud te obſim, id te vehementer etiam atq; etiam rogo. Quare, ſi quis congreſſus fuerit mihi cum Cæſare (etſi non dubito quin is lenis in illum futurus ſit, idque iam declarauerit) ego tamen is ero, qui ſemper fui. Sed, vt video, multò magis eſt nobis laborandum de Africa: quam quidem tu ſcribis confirmari quotidie magis ad conditionis ſpem, quàm victoriæ: quod vtinã ita eſſet. Sed longè aliter eſſe intelligo, téque ipſum ita exiſtimare arbitror: aliter autem ſcribere non fallendi, ſed confirmandi mei causâ, præſertim cùm adiungatur ad Africam etiam Hiſpania. Quòd me admones, vt ſcribam ad Antonium, & ad cæteros: ſiquid videbitur tibi opus eſſe, velim facias id, quod ſępe feciſti: nihil enim venit mihi in mentem, quod ſcribendum putem. Quòd me audis fractiore eſſe animo: quid putas, cùm videas acceſſiſſe ad ſuperiores ægritudines præclaras generi actiones? Tu tamen velim, ne intermittas, quoad eius facere poteris, ſcribere ad me, etiam ſi rẽ, de qua ſcribas, non habebis: ſemper enim afferunt aliquid mihi literę tuæ. Galeonis hæreditatem creui: puto enim cretionẽ ſimplicem fuiſſe, quoniam ad me nulla miſſa eſt. Vale. VIII. id. Mart.

CICERO ATTICO S. 13

A Murenæ liberto nihil adhuc acceperam literarum. P. Siſer reddiderat eas, quibus reſcribo. De Seruii patris literis quod ſcribis, item Quintum in Syriam veniſſe, quòd ais, eſſe qui nuntient: ne id quidem verum eſt. Quòd certiorem te vis

te vis fieri, quo quisque in me animo sit, aut fuerit eorum, qui huc venerunt: neminem alieno intellexi: sed quantum id mea intersit, existimare te posse certò scio. Mihi cùm omnia sunt intolerabilia ad dolorem, tum maximè, quòd in eam causam venisse me video, vt sola vtilia mihi esse videãtur, quæ semper nolui. P. Lentulum patrem Rhodi esse aiunt, Alexandriæ filium: Rhodoque Alexãdriam C. Cassium profectum esse constat. Quintus mihi per literas satisfacit multò asperioribus verbis, quàm cùm grauissimè accusabat. Ait enim se ex literis tuis intelligere, tibi non placere, quòd ad multos de me asperiùs scripsit. Itaque se pœnitere, quòd animum tuum offenderit, sed iure fecisse. Deinde perscribit spurcissimè, quas ob caussas fecerit. Sed neque hoc tempore, nec anteà patefecisset odium suum in me, nisi omnibus rebus me esse oppressum videret. Atque vtinam vel nocturnis, quemadmodum tu scripseras, itineribus propius te accessissem. nunc nec vbi, nec quando te sim visurus, possum suspicari. De cohæredibus Fufidianis nihil fuit, quòd ad me scriberes: & æquum postulant, & quicquid egisses, rectè esse actum putarem. De fundo Frusinati redimendo iam pridem intellexisti voluntatem meam. Et si tum meliore loco res erant nostræ, neque tam mihi desperaturi videbamur: tamen in eadem sum voluntate. Id quemadmodum fiat, videbis, & velim, quoad poteris, consideres, vt sit vnde nobis suppeditentur sumptus necessarii. Si quas habuimus facultates, eas Pompeio tum, cùm id videbamur sapienter facere, detulimus. Itaque tum & à tuo villico sumpsimus, & aliunde mutuati sumus, cùm Quintus quereretur per literas, sibi nos nihil dedisse, qui neque ab illo rogati sumus, neque ipsi eam pecuniam aspeximus. Sed velim videas quid sit, quod confici possit, quidque mihi de omnibus des consilii, & caussam nosti. Plura ne scribam, dolore impedior. Si quid erit, quod ad quos scribendum meo nomine putes, velim, vt soles, facias: quotiesque habebis, cui des ad me literas, nolim prætermittas. Vale.

CICERO ATTICO S. 14

NON me offendit veritas literarum tuarum, quòd me tum communibus, tum præcipuis malis oppressum ne incipis quidem, vt solebas, consolari: faterisq; id fieri iam nō

posse: nec enim ea sunt, quæ erant anteà, cùm, vt nihil aliud, comites me, & socios habere putabam: omnes enim Achaici deprecatores, item qui in Asia, quibus non erat ignotum, etiam quibus erat, in Africam dicuntur nauigaturi. Ita præter Lælium, neminem habeo culpæ socium: qui tamen hoc meliore in caussa est, quòd iam est receptus. De me autem, non dubito, quin ad Balbum, & ad Oppium scripserit: à quibus, si quid esset lætius, certior factus essem, tecum etiam essent locuti: quibus cum tu de hoc ipso colloquare velim, & ad me, quid tibi responderint, scribas: non quòd ab isto salus data quicquam habitura sit firmitudinis: sed tamen aliquid consuli, & prospici poterit. Etsi omnium conspectũ horreo, præsertim hoc genero: tamen in tantis malis quid aliud velim, non reperio. Quintus pergit, vt ad me & Pansa scripsit, & Hirtius: isque item Africam petere cum cæteris dicitur. Ad Minutium parentem scribam, & tuas literas mittam: ad te scribam, nũquid egerit. H-S.XXX. potuisse mirarer, nisi multa de Fufidianis prædiis: & id video tamen. Te expecto, quẽ videre, si vllo modo potes venire, peruellem. Iam extremum concluditur: ibi facile est, quid, quale sit, grauiùs existimare. Vale.

CICERO ATTICO S. 15

QVONIAM iustas caussas affers, quòd te hoc tempore videre non possim, quæso, quid sit mihi faciendum. Ille enim ita videtur Alexandriam tenere, vt eum scribere etiam pudeat de illis rebus: ii autem ex Africa iam affuturi videntur: Achaici item ex Asia redituri ad eos, aut libero aliquo loco commoraturi. Quid mihi igitur putas agendum? Video difficile esse consilium: sum enim solus, aut cum altero, cui neque ad illos reditus sit, neque ab iis ipsis quicquam ad spem ostendatur. sed tamen scire velim, quid censeas, idque erat cum aliis, cur te, si fieri posset, cuperem videre. Minutiũ XII. sola curasse scripsi ad te anteà: quod superest, velim videas, vt curetur. Quintus non modò non cum magna prece ad me, sed acerbissimè scripsit: filius verò mirifico odio. Nihil fingi potest mali, quo non vrgear. omnia tamen sunt faciliora, quã peccati dolor, qui & maximus est, & æternus. Cuius peccati si socios essem habiturus ego, quos putaui: tamen esset ea consolatio tenuis. Sed habet aliorum omnium

ratio

ratio exitum: mea, nullum. Alii capti, alii interclusi non veniunt in dubium de voluntate: eò minùs, scilicet, cùm se expedierint, & vnà esse cœperint: ii autem ipsi, qui sua volũtate ad Fusiũ venerunt, nihil possunt, nisi timidi existimari. Multi
5 autem sunt, qui, quicunq; sint, modò ad illas se recipere volent, recipientur: quò minùs debes mirari, nõ posse me tanto dolori resistere: solius enim meum peccatum corrigi nõ potest, & fortasse Lælii: sed quid me id leuat? nam C. quidem Cassium aiunt consilium Alexandriã eundi mutauisse. Hæc
10 ad te scribo, non vt queas tu demere solicitudinem: sed vt cognoscam, ecquid tu ad ea afferas, quæ me conficiunt: ad quæ gener accedit, & cætera, quæ, fletu reprimor, ne scribã. Quin etiam Æsopi F. me excruciat. prorsus nihil abest, quin sim miserrimus. Sed ad primum reuertor: quid putes faciendũ,
15 occulténe aliquò propius veniendum, an mare transeundũ: nam hîc maneri diutiùs nõ potest. De Fufidianis quare nihil potuit confici? genus enim cõditionis eiusmodi fuit, in quo non solet esse cõtrouersia: cùm ea pars, quæ videtur esse minor, licitatione expleri posset. Hæc ego non sine caussa quæ-
20 ro. Suspicor enim cohæredes dubiam nostram caussam putare, & eò rem in integro esse. Vale. prid. id. Maii.

CICERO ATTICO. S. 16

Non meo vitio fit hoc quidem tempore (antè enim est peccatum) vt mea ista epistola nihil consoletur: nam & exi-
25 gua scripta est, & suspiciones magnas habet, non esse ab illo, quas animaduertisse te existimo. De obuiã itione ita faciã, vt suades: neq; enim vlla de aduentu eius opinio est, neq;, si qui ex Asia veniunt, quicquam auditũ esse dicunt de pace: cuius ego spe in hanc fraudem incidi. Nihil video quod speran-
30 dũ putem, nunc præsertim, cùm ea plaga in Asia sit accepta, in Illyrico, in Cassiano negotio, in ipsa Alexandria, in Vrbe, in Italia. Ego verò, etiam si rediturus ille est, qui adhuc bellum gerere dicitur, tamen ante reditum eius, negotium cõfectum iri puto. Quòd autem scribis quandam lætitiam bo-
35 norum esse commotam, vt sit auditum de literis: tu quidem nihil prætermittis, in quo putes aliquid solatii esse: sed ego non adducor quenquam bonum vllam salutem putare mihi tanti fuisse, vt eam peterem ab vllo: & eò minùs, quòd huius consilii iam ne socium quidem habeo quenquam. Qui in

Alia sunt, rerum exitum expectant: Achaici etiam Fusio spem deprecationis afferunt: horum & timor idem fuit primò, qui meus, & constitutum: mora Alexandrina causam illorum correxit, meam euertit. Quam ob rem idẽ à te nunc peto, quod superioribus literis, vt, si quid in perditis rebus dispiceres, quod mihi putares faciendum, me moneres. si recipior ab iis, quod vides non fieri, tamen quoad bellum erit, quid agam, aut vbi sim, non reperio. sin iactor, eò minùs. Itaque tuas literas expecto: easque vt ad me sine dubitatione scribas, rogo. Quòd suades, vt ad Quintum scribam de his literis: facerem, si me quicquam istæ literæ delectarent. Etsi quidam scripsit ad me his verbis: Ego, vt in his malis, Patris sum nõ inuitus: essem libentius, si frater tuus ea de te loqueretur, quæ ego audire vellem. Quòd ais illum ad te scribere, me sibi nullas literas remittere: semel ab ipso accepi: ad eas Cephalioni dedi, qui multos menseis tempestatibus retentus est. Quintum filium ad me acerbissimè scripsisse, iam antè ad te scripsi. Extremum est, quod te orem, si putas rectũ esse, & à te suscipi posse, cum Camillo communices, vt Terentiam moneatis de testamento: tempora monent, vt videat, vt satisfaciat, quibus debeat. Auditum ex Philotimo est, eam scelerate quædam facere: credibile vix est, sed certè, si quid est, quod fieri possit, prouidendum est. De omnibus rebus velim ad me scribas & maximè quid scribas de ea: in quo tuo consilio egeo, etiã si nihil excogitas: id enim mihi erit pro desperato. Vale. III. non. Iun.

CICERO ATTICO S. 17

Properantibus tabellariis alienis hanc epistolam dedi. eò & breuior est, quòd eram missurus meos. Tullia mea venit ad me prid. Id. Iun. déq; tua erga se obseruantia, beneuolentiaq; mihi plurima exposuit, literasque reddidit trinas. Ego autem ex ipsius virtute, humanitate, pietate non modò eam voluptatem non cepi, quam capere ex singulari filia debui: sed etiam incredibili sum dolore affectus, tale ingenium in tam misera fortuna versari, idque accidere nullo ipsius delicto, summa culpa mea. Itaq; à te neque consolationem iam, qua cupere te vti video, neque consilium, quod capi nullum potest, expecto: téque omnia cum superioribus sæpè literis, tum proximis tentasse intelligo. Ego cum Sallustio Ciceronem

nem

nem ad Cæſarem mittere cogitabam: Tulliam autem non videbam eſſe cauſſam, cur diutius mecum tanto in commu- ni mœrore retinerem. Itaque eram tibi eam, cùm primùm per ipſam liceret, remiſſurus. pro ea quemadmodum conſo- 5 landi ſcilicet cauſſa ſcripſiſti, putato ea me ſcripſiſſe, quæ tu ipſe intelligis reſponderi potuiſſe. Quòd Oppium tecũ ſcri- bis locutum, non abhorret à mea ſuſpicione eius oratio: ſed non dubito, quin iſtis perſuaderi nullo modo poſſit, ea, quæ faciunt, mihi probari poſſe, quoquo modo loquar. Ego ta- 10 men vtar moderatione, qua potero, quanquam quid mea in- terſit, vt eorum odium ſubeam, non intelligo. Te iuſta cauſa impediri, quò minùs ad nos venias, video, idque mihi valde moleſtum eſt. Illum ab Alexandria diſceſſiſſe nemo nuntiat, conſtatque ne profectum quidem illò quenquam poſt id. 15 Mart. nec poſt id. Decembr. ab illo datas vllas literas: ex quo intelligis, illud de literis a.d.v.id. Febr. datis (quod inane eſ- ſet etiam ſi verum eſſet) non verum eſſe. L. Terentium diſ- ceſsiſſe ex Africa ſcimus, Pæſtumque veniſſe. quid is afferat, aut quomodo exierit, aut quid in Africa fiat, ſcire velim: di- 20 citur enim per Naſidium emiſſus eſſe. id quale ſit, velim, ſi inueneris, ad me ſcribas. De H-S.X. vt ſcribis, faciam. Vale. XIII. cal. Quint.

CICERO ATTICO S. 18

De illius ab Alexandria diſceſſu nihil adhuc rumoris: 25 contraque opinio, valde eſſe impeditum. Itaq; nec mitto, vt conſtitueram, Ciceronem: & te rogo, vt me hinc expedias. quoduis enim ſupplicium leuius eſt hac permanſione. Hac de re & ad Antonium ſcripſi, & ad Balbum, & ad Oppium: ſi- ue enim bellum in Italia futurum eſt, ſiue claſſibus vtetur, 30 hîc eſſe me minimè conuenit: quorum fortaſſe vtrunque e- rit: alterum certè. Intellexi omnino ex Oppii ſermone, quem tu mihi ſcripſiſti, quæ iſtorum via eſſet: ſed vt eam flectas, te rogo. Nihil omnino iam expecto, niſi miſerum: ſed hoc per- ditius, in quo nunc ſum, fieri nihil poteſt. Quare cum Anto- 35 nio loquâre velim, & cum iſtis: & rem, vt poteris, expedias, & mihi quamprimùm de omnibus rebus reſcribas. Vale. XII. cal. Quint.

CICERO ATTICO S. 19

Cum tuis dare poſſem literas, non prætermiſi: etſi quod

ſcriberem, non habebam. Tu ad nos & rarius ſcribis, quàm ſolebas, & breuius: credo, quia nihil habes, quod me putes libenter legere, aut audire poſſe. Veruntamē velim quod erit, qualecunq; erit, ſcribas. Eſt autē vnum, quod mihi ſit optandum, ſi quid agi de pace poſſit: quod nulla equidem habeo in ſpe: ſed quia, vt leuiter interdum ſignificas, cogis me ſperare, quod optandum vix eſt. Philotimus dicitur idibus Sext. nihil habeo de illo amplius. Tu, velim, ad ea mihi reſcribas, quæ ad te anteà ſcripſi. Mihi tantum temporis ſatis eſt, dum, vt in peſſimis rebus, aliquid caueam, qui nihil vnquam caui. Vale. XI. cal. Sext.

CICERO ATTICO S. 20

Decimoſeptimo calen. Sept. venerat die XXVIII. Seleucia Pieria C. Trebonius, qui ſe Antiochiæ diceret apud Cæſarem vidiſſe Quintum filium cum Hircio: eos de Quinto, quæ voluiſſent, impetraſſe: nullo quidem negotio: quod ego magis gauderem, ſi iſta nobis impetrata quicquam ad ſpem explorati haberent. Sed & alia timenda ſunt, ab aliiſque: & ab hoc ipſo quæ dantur vt à domino, rurſus in eiuſdem ſunt poteſtate. etiam Salluſtio ignouit. Omnino dicitur nemini negare; quod ipſum eſt ſuſpectum, notionē eius differri. M. Gallius, Q. F. mancipia Salluſtio reddidit. Is venit, vt legiones in Siciliam traduceret, & protinus iturum Cæſarem Patris. Quòd ſi faciet, ego, quod antè mallem, aliquò propius accedam. Tuas literas ad eas, quibus à te proximè conſilium petiui, vehementer expecto. Vale. XVI. cal. Sept.

CICERO ATTICO S. 21

Accepi VI calend. Septemb. literas à te datas XII. calend. doloremque, quem ex Quinti ſcelere iampridem acceptum iam abieceram, lecta eius epiſtola grauiſſimum cœpi. Tu etſi non potuiſti vllo modo facere, vt mihi illam epiſtolam non mitteres, tamen mallem non eſſe miſſam. Ad ea autem, quæ ſcribis de teſtamento, videbis quid, & quo modo. De nūmis & illa ſic ſcripſit, vt ego ad te anteà, & nos ſiquid opus erit, vtemur ex eo, de quo ſcribis. Ille a. d. cal. Sept. Athenis non videtur fore: multa eum in Aſia dicuntur morari, maximè Pharnaces. Legio XII. ad quam primùm Sulla venit, lapidibus egiſſe hominem dicitur: nullam putant ſe commoturam: illum arbitrantur protinus Patris in Siciliam. Sed, ſi hoc

si hoc ita est, huc veniat, necesse est: ac mallem illum: aliquo enim modo hinc euasissem. nunc metuo, ne sit expectandũ: & cum reliquis etiam loci grauitas hic miserrimè perferenda. Quòd me mones, vt ea videam, quæ ad tempus accommodem: facerem, si res pateretur, & si vllo modo fieri posset. sed in tantis nostris peccatis tantisque nostrorum iniuriis nihil est, quod aut facere dignum nobis, aut simulare possim. Sullana confers: in quibus omnia genere ipso præclarissima fuerunt, moderatione paulò minus temperata: hæc autem eiusmodi sunt, vt obliuiscar mei. idque malim, quod omnibus sit melius: quorum vtilitati meam iunxi. Tu ad me tamen velim quàm sæpissimè scribas: eoque magis, quòd præterea nemo scribit: ac si omnes, tuas tamen maximè expectarem. Quòd scribis illum per me Quinto fore placatiorem: scripsi ad te anteà, eum statim Q.F. omnia tribuisse, nostri nullam mentionem. Vale.

CICERO ATTICO S. 22

Diligenter mihi fasciculum reddidit Balbi tabellarius. accepi enim à te literas, quibus videris vereri, vt epistolas illas acceperim: quas quidem vellem mihi nunquam redditas: auxerunt enim mihi dolorem: nec si in aliquem incidissent, quicquam noui attulissent. Quid enim tam peruulgatum, quàm illius in me odium, & genus hoc literarum? quod ne Cæsar quidem ad istos videtur misisse, quasi quo illius improbitas offenderetur: sed credo vti notiora nostra mala essent. Nam quòd te vereri scribis, ne illi obsint, eique rei mederi: ne rogari quidem se passus est de illo: quod quidem mihi molestum non est: illud molestius, istas impetrationes nostras nihil valere. Sulla, vt opinor, cras erit hic cum Messala. currunt ad illum pulsi à militibus, qui se negant vsquam, nisi acceperint. Ergo ille huc veniet: quod non putabant: tardè quidem: itinera enim ita facit, vt multos dies in oppidum ponat. Pharnaces autem, quomodo agit, afferet moram. Quid mihi igitur censes? iam enim corpore vix sustineo grauitatem huius cœli, quæ mihi laborem affert in dolore. An his illuc euntibus mandem, vt me excusent? ipse accedam propius? quæso attende, & me, quod adhuc sæpè rogatus non fecisti, consilio iuua: scio rem difficilem esse: sed vt in malis, etiam illud mea magni interest, te vt videam.

profectò aliquid profecero, si id acciderit. De testamento, vt scribis, animaduertes. Vale.

CICERO ATTICO S. 23

Quod ad te scripseram, vt cum Camillo communicares, de eo Camillus mihi scripsit, te cum eo locutum. Tuas literas expectabam: nisi illud quidem mutari, si aliter est, atque oportet, non video posse: sed cùm à nullo accepissem literas, desideraui tuas (etsi putabam te fortiorem factum non esse) modò valeres: scripseras enim te quodam valetudinis genere tentari. Augusius quidem Rhodo venerat VIII. id. Quint. Is nuntiabat, Quintum F. ad Cæsarem profectum IIII. calendas Iun. Philotimum Rhodum pridie eius diei venisse: habere ad me literas. ipsum Augusium audies: sed tardius iter faciebat. eò feci, vt celeriter eunti darem. Quid sit in his literis, nescio: sed mihi valde Quintus frater gratulatur. Equidem in meo tanto peccato nihil ne cogitatione quidem assequi possum, quod mihi tolerabile possit esse. Te oro, vt de hac miseria cogites, & illud, de quo ad te proximè scripsi, vt aliquid conficiatur ad inopiam propulsandam, & etiam de ipso testamento. Illud quoque vellem anteà. sed omnia timuimus: melius quidē in pessimis nihil fuit dissidio. aliquid fecissemus, vt viri vel tabularum nouarum nomine, vel nocturnarum expugnationum, vel Metellæ, vel omnium maiorum: nec res periisset, & videremur aliquid doloris virilis habuisse. Memini omnino tuas literas: sed & tempus illud, & si quid vis præstitit. nunc quidē ipsa videtur denuntiare. audimus enim de statu reipublicæ. O Dii, generumne nostrum potissimum, vt hoc, vel tabulas nouas? Placet mihi igitur, & idem tibi, nuntium remitti. petet fortasse tertiam pensionē. Considera igitur tumne cùm ab ipso nascetur, an prius. ego si vllo modo potuero, vel nocturnis itineribus experiar, vt te videam. Tu & hæc, & si quid erit, quod intersit me scire, scribas velim. Vale.

CICERO ATTICO S. 24

QVAE dudum ad me, & quæ etiam ad meam Tulliam de me scripsisti, ea sentio esse vera. Eò sum miserior: etsi nihil videatur addi posse, quod mihi non modò irasci grauissima iniuria accepta, sed ne dolore quidem impunè liceat. Quare istud feramus: quod cùm tulerimus, tamen eadem erunt

perpe-

perpetienda, quæ tu, ne accidant, vt caueamus, mones. Ea enim eſt à nobis contracta culpa, vt omni ſtatu, omniq; populo eundem exitum habitura videatur. ſed ad meam manum redicro. etenim hæc occultiùs agenda. Vide quæſo etiam nunc de teſtamento, quod tum factum, cùm illa quærere cœperat. non credo, & commonui, non quem rogari, ne me quidem? ſed quaſi ita ſit, quoniam in ſermonem iam veniſti, poteris eam monere, vt alicui committat, cuius extra periculum huius belli fortuna ſit. Equidem tibi potiſſimùm velim, ſi idem illa vellet: quam quidē celo miſeram, me hoc timere de illo altero, ſcio equidem venire nunc nihil poſſe: ſed ſeponi, & occultari poſſunt, vt extra ruinam ſint eam, quę impendet. Nam quòd ſcribis, nobis noſtra & tua Terentiæ fore parata: tua credo: noſtra quæ poterunt eſſe? De Terentia autem (mitto cætera, quæ ſunt innumerabilia) quid ad hoc addi poteſt? ſcripſeras, vt H-S. XII. permutaret, tantum eſſe reliquum de argento, miſit illa CCIↃↃ. mihi: & aſcripſit tantum eſſe reliquum. Cùm hoc tam paruum de paruo detraxerit, perſpicis quid in maxima re fecerit? Philotimus non modò nullus venit, ſed ne per literas quidem, aut per nuntium certiorem facit me quid egerit. Epheſo qui veniunt, ibi ſe eum de ſuis controuerſiis in ius adeuntem vidiſſe nuntiant: quæ quidem (ita enim veriſimile eſt) in aduentum Cæſaris fortaſſe reiiciuntur. Ita aut nihil puto eũ habere, quod putet ad me celeriùs perferendum, & eò me magis eſſe deſpectum: aut etiam ſi quid habet, id niſi omnibus ſuis negotiis confectis, ad me referre non curet. Ex quo magnũ equidem capio dolorem: ſed non tantum, quantum videor debere: nihil enim mea minus intereſſe puto, quàm quid illinc afferatur. Id quamobrē, te intelligere certò ſcio. Quòd me mones de vultu, & oratione ad tempus accommodanda, etſi difficile eſt, tamē imperarem mihi, ſi mea quicquam intereſſe putarem. Quòd ſcribis, literis te putare Africanum negotium confici poſſe: velim ſcriberes, cur ita putares. Mihi quidem nihil in mentem venit, quare id putem fieri poſſe. Tu tamen velim ſi quid erit, quod conſolationis aliquid habeat, ſcribas ad me: ſin, vt perſpicio, nihil erit, ſcribas id ipſum. Ego ad te ſi quid audiero, citiùs ſcribam. Vale. VIII. idus Sext.

CICERO ATTICO S. 25

Facilè aſſentior tuis literis, quibus exponis pluribus verbis, nullum te habere conſiliũ, quo à te poſſim iuuari. Conſolatio certè nulla eſt, quæ leuare poſſit dolorem meum: nihil eſt enim contractum caſu. nam id eſſet ferendum.' ſed omnia fecimus his erroribus, & miſeriis & animi, & corporis, quibus proximi vtinam mederi maluiſſent, quàm obeſſe. Quoniam neque conſilii tui, neque conſolationis cuiuſquã ſpes vlla mihi oſtenditur, non quęram hæc à te poſthac. tantùm velim ne priſtinum hoc officium intermittas: ſcribas ad me quicquid veniet tibi in mentem, cùm habebis cui des, & dum erit ad quem des: quod longum non erit. Illum diſceſſiſſe Alexandria rumor eſt non firmus, ortus ex Sulpitii literis, quas cuncti poſteà nuntii confirmarunt. Quod verum, an falſum ſit, quoniam mea nihil intereſt, vtrum malim, neſcio. Quòd ad te iam pridem de teſtamento ſcripſi, quod poſtulas, velim vt poſſim aduerſus ego huius miſeriam tua facultate, confectus, conflictari. Nihil vnquam ſimile natum puto. Cui ſi qua re conſulere aliquid poſſum, cupio à te admoneri. Video eandem eſſe difficultatem, quam in conſilio dato antè: tamen hoc me magis ſolicitat, quàm omnia. In penſione ſecunda cæci fuimus. Alium mallem. ſed pręteriit. Te oro, vt in perditis rebus, ſiquid cogi conficique poteſt, quod ſit in tuto, ex argento, neque ſatis multa ex ſupellectile, des óperam. Iam enim mihi videtur adeſſe extremum, nec vlla fore conditio pacis: eáque quæ ſunt, etiam ſine aduerſario peritura. Hæc etiam, ſi videbitur, cum Terentia loquere opportunè. Non queo omnia ſcribere. Vale. III. non. Quintil.

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum,

LIBER XII.

CICERO ATTICO S. 1

VNdecimo die, postquàm à te discesseram, hoc literularum exaraui egrediens è villa ante lucẽ: atq; eo die cogitabam in Anagnino, postero autem in Tusculano. Ibi
5 vnum diem. V. cal. igitur ad constitutum, atq; vtinam continuò ad complexũ meæ Tulliæ, ad osculum Atticæ possim currere. Quod quidem ipsum scribe, quæso, ad me, vt dum consisto in Tusculano, sciã quid garriat: sin rusticatur, quid scribat ad te: eiq; intereà aut
10 scribes salutem, aut nuntiabis, itemque Piliæ. & tamen etsi continuò congressuri sumus, scribes ad me, si quid habebis. Cùm complicarem hanc epistolam, noctuabundus ad me venit cum epistola tua tabellarius: qua lecta, de Atticæ febricula scilicet, valde dolui. Reliqua quę expectabam, ex tuis
15 literis cognoui omnia. Sed quod scribis igniculum matutinum, γεροντικώτερον est memoriola vacillare. Ego enim IIII. cal. Axio dederam, tibi III. Quinto, quo die venissem, id est, V. cal. Hoc igitur habebis, noui nihil. Quid ergo opus erat epistola? quid, cùm coràm sumus, & garrimus quicquid in
20 buccam? est profectò quiddam λέσχη, quæ habet, etiam si nihil subest, collocutione ipsa suauitatem.

CICERO ATTICO S. 2

HIC rumor est, T. Murcum periisse naufragio, Asinium delatum viuum in manus militum: L. naueis delatas Vticam
25 reflatu hoc, Pompeium non comparere, nec in Balearibus

omnino fuisse, vt Patietus affirmat. Sed auctor nullus rei quisquam. Habes, quæ, dum tu abes, locuti sint. Ludi intereà Præneste. Ibi Hircius, & isti omnes, & quidem ludi dies octo. Quæ cœnæ? quæ deliciæ? res intereà fortasse transacta est. O miros homines. At Balbus ædificat. τί γὰρ αὐτῷ μέλει; Verum, si quæris hominem, homini non recta, sed voluptaria quærenti nonne βεβίωται; tu intereà dormis. Iam explicandum est πρόβλημα, siquid acturus es. Si quæris quid putem, ego fructum puto. Sed quid multa? iam te videbo, & quidē, vt spero, de via rectà ad me: simul enim & diem Tyrannioni constituemus, & si quid aliud.

CICERO ATTICO S. 3

1 Vnum te puto minus blandum esse, quàm me: aut, si vterque nostrûm est aliquando aduersus aliquem, inter nos certè nunquam sumus. Audi igitur me hoc ἀγοητεύτως dicētem. Ne viuam, mi Attice, si mihi non modò Tusculanum, vbi cæteroqui sum libenter, sed μακάρων νῆσοι tanti sunt, vt sine te sim totos dies. Quare obduretur hoc triduū, vt te quoquè ponam in eodem πάθει: quod ita est profectò. Sed velim scire hodiéne statim de auctione, & quo die venias. Ego me intereà cum libellis. At molestè fero Vennonii me historiā non habere. Sed tamen ne nihil de re, nomen illud, quod à Cæsare, treis habet conditiones, aut emptionē ab hasta (perdere malo: etsi præter ipsam turpitudinem, hoc ipsum puto esse perdere) aut delegationem à mancipe annua die (quis erit, cui credam? aut quando ipsi Metoni annus veniet?) aut Vecteni conditionem semisse. σκέψαι igitur. Ac vereor, ne iste iam auctionem nullam faciat, sed ludis factis Clypo subsidio currat, ne talis vir ἀλογηθῇ. Sed μελήσει.

CICERO ATTICO S. 4

O gratas tuas mihi, iucundasque literas. Quid quæris? restitutus est mihi dies festus: angebar enim, quòd Tiro ἐνερευθέστερον te sibi esse visum dixerat. Addam igitur, vt censes, vnum diem. Sed de Catone πρόβλημα ἀρχιμήδειον est. Nō assequor, vt scribam, quod tui conuiuæ non modò libenter, sed etiam æquo animo legere possint. Quin etiam, si à sententiis eius dictis, si ab omni voluntate, consiliisque, quæ de rep. habuit, recedam, ψιλῶςque velim grauitatem, constantiamque eius laudare: hoc ipsum tamen iis odiosum ἄκουσμα sit.

ſit. Sed verè laudari ille vir non poteſt, niſi hæc ornata ſit, quòd ille ea, quæ nunc ſunt, & futura viderit, &, ne fierent contenderit, & facta ne videret, vitam reliquerit. Horum quid eſt, quod Atedio probare poſſimus? ſed cura obſecro, 5 vt valeas, eamq́ue quam ad omnes res adhibes, in primis ad conualeſcendùm adhibe prudentiam.

CICERO ATTICO S. 5

QVINTVS pater quartùm, vel potius mi[illegible]ſimùm, nihil ſapit, qui lætetur Luperco filio, & Statio [illegible] cernat duplici 10 dedecore cumulatam domum: addo etiam [illegible] nilotimum tertium. O ſtultitiam, niſi mea maior eſſet, ſingularem! Quòd autem olim hanc rem, ἔργον à te. fac, nõ ad διψῶσαν κρήνην, ſed ad πειρήνην cum veniſſe, & ἄμπνευμα σεμνὸν Ἀλφειοῦ κρήνην (vt ſcribis) haurire, in tantis ſuis præſertim anguſtiis. ποῖ 15 ταῦτ' ἄρ' ἀποσκήψει; ſed ipſe viderit. Cato me quidem delectat, ſed etiam Baſſum Lucilium ſua. De Cælio, tu quæres vt ſcribis. Ego nihil noui. noſcenda eſt natura, non facultas modò. De Hortenſio, & Virginio, tu ſiquid dubitabis, & ſi quod magis placeat, ego quantum aſpicio, non facilè in- 20 ueneris. Cum Muſtella, quemadmodum ſcribis, cùm venerit Criſpus. Ad Aulum ſcripſi, vt ea, quæ bene noſſem de auro, Piſoni demonſtrarem. Tibi enim ſanè aſſentior, & iſtud nimiùm diu duci, & omnia nunc vndique contrahenda. Te quidẽ nihil agere, nihil cogitare aliud, niſi quod ad me per- 25 tineat, facilè perſpicio: meisq́ue negotiis impediri cupiditatem tuam ad me veniendi. Sed mecum eſſe te puto, non ſolùm quòd meam rem agis, verumetiam quòd videre videor, quo modo agas: neque enim vlla hora tui mihi eſt operis ignota. Tubulũ prætorẽ video L. Metello, Q. Maximo coss. 30 Nunc velim, P. Scæuola pontifex maximus, quibus COSS. trib. pleb. equidem puto Cæpione, & Pompeio: præt. enim P. Furio, Sex. Attilio. Dabis igitur tribunatum, & ſi poteris, Tubulus quo crimine. Et vide quæſo, L. Libo, ille qui de Ser. Galba? Cenſorino ne, & Manlio, an T. Quintio, M. Aci- 35 lio COSS. trib. pl. fuerit: conturbor enim. In Bruti epitome Fannianorũ ſcripſi, quod erat in extremo, idq; ego ſecutus, hunc Fannium, qui ſcripſit hiſtoriam, generum eſſe ſcripſeram Lælii. Sed tu me γεωμετρικῶς refelleras. te autem nunc Brutus & Fannius. Ego tamen de bono auctore Hortenſio

ſic acceperam, vt apud Brutum eſt. Hunc igitur locum expedies. Ego miſi Tironem Dolabellæ obuiam. Is ad me idibus reuertetur. Te expectabo poſtridie. De Tullia mea tibi antiquiſſimum eſſe video: idque ita vt ſit, te vehementer rogo. Ergo & in integro omnia: ſic enim ſcribis. Mihi etſi calendæ vitandæ fuerunt, inceſſionumque ἀρχέτυπα fugienda, conficiendæque tabulæ: nihil tamen tanti, vt à te abeſſem, fuit. Cùm Romæ eſſem, & te iam, iamq; viſurum me putarem quotidie: tamen horæ, quibus expectabam, longæ videbantur. Scis me minimè eſſe blandum. itaque minùs aliquantò dico, quàm ſentio.

CICERO ATTICO S. 6

DE Cœlio vide, quæſo, ne qua lacuna ſit, in auro. Ego iſta non noui. Sed certè in collybo eſt detrimenti ſatis. Huc aurum ſi accedit. Sed quid loquor? Tu videbis. Habes Hegeſiæ genus, quod Varro laudat. Venio ad Tyrannionem. Ain tu? verum hoc fuit? ſine me? At ego quoties, cùm eſſem otioſus, ſine te tamen nolui? quomodo hoc ergo lues? Vno ſcilicet, ſi mihi librum miſeris: quod vt facias, etiam atque etiam rogo. Etſi me non magis liber ipſe delectabit, quàm tua admiratio delectauit: amo enim πάντα φιλόδημον: teque iſtam tã tenuem θεωρίαν tam valde admiratum eſſe gaudeo. etſi tua quidem ſunt eiuſmodi omnia: ſcire enim vis quo vno animus alitur. Sed quæſo quid ex iſta acuta, & graui refertur ad τέλος; ſed longa oratio eſt, & tu occupatus in meo fortaſſe aliquo negotio. At pro iſto aſſo ſole, quo tu abuſus es in noſtro pratulo, à te nitidum ſolem, vnctumque repetemus. Sed ad prima redeo. Librũ ſi me amas, mitte: tuus eſt enim profectò: quoniam quidem eſt miſſus ad te.

CICERO ATTICO S. 7

Tantumne ab re tua eſt otii tibi, vt etiam Oratorem legas? macte virtute, mihi quidem gratum, & erit gratius, ſi non modò in libris tuis, ſed etiam in aliorum per librarios tuos Ariſtophanem repoſueris pro Eupoli. Cæſar autem mihi irridere viſus eſt QVAESO illud tuum, quod erat εὐτενὲς, & vrbanum. Ita porrò te ſine cura eſſe iuſſit, vt mihi quidem dubitationem omnem tolleret. Atticam doleo tandiu: ſed quoniam iam ſine horrore eſt, ſpero eſſe, vt volumus.

CICE-

CICERO ATTICO S. 8

Quæ deſideras, omnia ſcripſi in codicillis, eosque Eroti dedi. breuiter, ſed etiam plura quàm quæris: in iis de Cicerone, cuius quidem cogitationis initium tu mihi attuliſti. Locutus ſum cum eo liberaliſſimè: quòd ex ipſo velim, ſi modò tibi erit commodum, ſciſcitêre. Sed quid differo? Expoſui, te ex me detuliſſe, ecquid vellet, ecquid requireret: velle Hiſpaniam, requirere liberalitatem. De liberalitate dixi, quantum Publius, quantum Flamen, Lentulus filio. De Hiſpania duo attuli, primùm idem, quod tibi: me vereri vituperationem: non ſatis eſſe, ſi hæc arma reliquiſſemus: etiam contraria: deinde fore, vt angeretur, cùm à fratre familiaritate, & omni gratia vinceretur. Velim magis liberalitate vti mea, quàm ſua libertate: ſed tamen permiſi: tibi enim intellexeram non nimis diſplicere. Ego etiam, atque etiam cogitabo: téque, vt idem facias, rogo. Magna res: ſimplex eſt manere: illud anceps. Verùm videbimus. De Balbo, & in codicillis ſcripſeram, & ita cogito, ſimul ac redierit. Sin ille tardiùs, ego tamen triduum, &, quod præterii, Dolabella etiam mecum.

CICERO ATTICO S. 9

De Cicerone, multis res placet, comes eſt idoneus. Sed de prima penſione antè videamus: adeſt enim dies, & ille currit. Scribe, quæſo, quid referat Celer egiſſe Cæſarem cum candidatis, vtrum ipſe in fœnicularium, an in campũ Martium cogitet. Et ſanè ſcire velim, nunquid neceſſe ſit comitiis eſſe Romæ: nam & Piliæ ſatisfaciendum eſt, & vtique Atticæ.

CICERO ATTICO S. 10

Nae ego eſſem hîc libenter, atque id quotidie magis, ni eſſet ea cauſſa, quã tibi ſuperioribus literis ſcripſi. Nihil hac ſolitudine iucundius, niſi paulùm interpellaſſet Amyntæ filius, ὢ ἀπεραντολογίαν ἀδῆ. Cætera noli putare amabiliora fieri poſſe villa, littore, proſpectu maris, his rebus omnibus. Sed neque hæc digna longioribus literis. nec erat quod ſcriberem, & ſomnus vrgebat.

CICERO ATTICO S. 11

Male mehercule de Athamante. Tuus autem dolor humanus is quidem, ſed magnoperè moderandus. conſo-

lationum autem multæ viæ: sed illa rectissima. Impetret ratio, quod dies impetratura est. Alexim verò curemus, imaginem Tironis, quem ægrum Romam remisi: & si quid habet collis ἐπιδήμιον, ad me cum testamento transferamus. Tota domus superior vacat, vt scis: hoc puto valde ad rem pertinere.

CICERO ATTICO S. 12

Malè de Seio: sed omnia humana tolerabilia ducenda. Ipsi enim quid sumus? aut quādiu hæc curaturi sumus? Ea videamus quæ ad nos magis pertinent: nec tamen multò: quid agamus de senatu. Et, vt ne quid prętermittam, Cæsonius ad me literas misit, Posthumiam Sulpitii, domum ad se venisse. De Pompeii magni filia tibi rescripsi, nihil me hoc tempore cogitare: alteram verò illam, quam tu scribis, puto nosti: nihil enim vidi fœdius. sed adsum: coràm igitur. Obsignata epistola accepi tuas. Atticæ hilaritatem libenter audio: commotiunculis συμπάσχω.

CICERO ATTICO S. 13

De dote tantò magis perpurga. Balbi regia conditio est delegandi: quoquo modo confice: turpe est rem impeditam iacere. Insula Arpinas habere potest germanam ἀποθέωσιν: sed vereor ne minorem τιμὴν habere videatur, ἐκτόπισμα est: igitur animus in hortis: quos tamen inspiciam, cùm venero. De Epicuro vt voles: etsi μεθαρμόζομαι in posterum. genus hoc personarum incredibile est, quàm ea quidem requirant. Ad antiquos igitur: ἀνεμέσητον γάρ. Nihil habeo ad te quod perscribam: sed tamen institui quotidie mittere, vt eliciam tuas literas: non quò aliquid ex his expectem, sed nescio quomodo tamen expecto. Quare siue habes quid, siue nihil habes, scribe tamen aliquid: teque cura. Commouet me Attica, etsi assentior Cratero. Bruti literæ scriptæ & prudenter, & amicè, multas mihi tamen lacrymas attulerunt. me hæc solitudo minùs stimulat, quàm ista celebritas. Te vnum desidero. sed & literis non difficilius vtor, quàm si domi essem: ardor tamen ille vrget, & manet, non mehercule indulgente me, sed tamen non repugnante. Quod scribis de Apuleio, nihil puto opus esse tua contentione, nec Balbo, & Oppio: quibus quidem ille receperat, mihique etiam iusserat nunciari, se molestum omnino non futurum: sed cura vt excuser

cuſer morbi cauſa in dies ſingulos. Lænas hoc receperat: prende C. Septimium, L. Statilium: denique nemo negabit ſe iuraturum, quem rogaris. Quòd ſi erit durius, veniam & ipſe perpetuum morbum iurabo: cùm enim mihi carendum ſit conuiuiis, malo id lege videri facere, quàm dolore. Cocceium velim appelles: quod enim dixerat, non facit. Ego autem volo aliquod emere latibulum & perfugium doloris mei.

CICERO ATTICO S. 14

De me excuſando apud Apuleium dederam ad te pridie literas. nihil eſſe negotii arbitror. quemcunque appellaris, nemo negabit. Sed Septimium vide, & Lænatem, & Statiliũ: tribus enim opus eſt. ſed mihi Lænas totũ receperat. Quòd ſcribis à Iuuio te appellatum: omnino Cornificius locuples eſt: ſed tamen ſcire velim, quando dicar ſpopondiſſe, & pro patre, anne pro filio: neque eo minus, vt ſcribis, procuratores Cornificii, & Apuleium prædiatorem videbis. Quòd me ab hoc mœrore recreari vis, facis vt omnia. ſed me mihi non defuiſſe tu teſtis es: nihil enim de mœrore minuendo ſcriptũ ab vllo eſt, quod ego non domi tuæ legerim: ſed omnẽ conſolationem vincit dolor. Quin etiam feci, quod profectò ante me nemo, vt ipſe me per literas conſolarer: quem librum ad te mittam, ſi deſcripſerint librarii: affirmo tibi nullam conſolationem eſſe talem. Totos dies ſcribo: non quò proficiam quid, ſed tantiſper impedior, non equidem ſatis (vis enim vrget) ſed relaxor tamen, omniaque nitor nõ ad animum, ſed ad vultum ipſum, ſi queam, reficiendũ: idq; faciens interdũ mihi peccare videor, interdũ peccaturus eſſe, niſi faciam. Solitudo aliquid adiuuat: ſed multò plus proficeret, ſi tu tamen intereſſes: quę mihi vna cauſſa eſt hinc diſcedendi: nam pro malis rectè habebat. quanquam ipſum doleo: non enim iam in me idem eſſe poteris: perierunt illa quæ amabas. De Bruti ad me literis ſcripſi ad te anteà. prudenter ſcriptæ, ſed nihil quod me adiuuarent. Quòd ad te ſcripſit, id vellem, vt ipſe adeſſet: certè aliquid, quoniam me tam valde amat, adiuuaret. Quòd ſi quid ſcies, ſcribas ad me velim: maximè autem, Panſa quando. De Attica doleo; credo tamen Cratero. Piliam angi vetabat.

CICERO ATTICO S. 15

Pro omnibus apud Apuleium, quoniam in perpetuum non placet, in dies vt excuſer, videbis. In hac ſolitudine careo omnium colloquio. cumque manè me in ſyluam abſtruſi denſam & aſperam, non exeo inde ante veſperum: ſecundum te, nihil eſt mihi amicius ſolitudine. In hac mihi omnis ſermo eſt cum literis: eum tamen interpellat fletus: cui repugno, quoad poſſum: ſed adhuc pares non ſumus. Bruto, vt ſuades, reſcribam. eas literas cras habebis. cùm erit cui des, dabis.

CICERO ATTICO S. 16

Te tuis negotiis relictis nolo ad me venire: ego enim potius accedam, ſi diutius impediêre: etſi ne deceſſiſſem quidem è conſpectu tuo, niſi me planè nihil vlla res adiuuaret. Quòd ſi eſſet aliquod leuamen, id eſſet in te vno. & cùm primùm ab aliquo poterit eſſe, à te erit. Nunc tamen ipſum ſine te eſſe non poſſum: ſed nec tuæ domui probatur, nec meæ poteram: nec ſi propius eſſem vſpiam, tecum tamen eſſem: idem enim te impediret, quò minùs mecum eſſes, quod nũc etiam impedit. Mihi adhuc nihil aptius fuit hac ſolitudine: quam vereor, ne Philippus tollat: heri enim veſperi venerat. Me ſcriptio, & literæ non leniunt, ſed obturbant.

CICERO ATTICO S. 17

Martianus ad me ſcripſit, me excuſatum eſſe apud Apuleium à Laterenſi, Naſone, Lænate, Torquato, Strabone. His velim meo nomine reddendas literas cures, gratum mihi eos feciſſe. Quòd pro Cornificio me abhinc amplius annis xxv. ſpopondiſſe dicit Flauius, etſi reus locuples eſt, & Apuleius prædiator liberalis: tamen velim des operam vt inueſtiges ex conſponſorum tabulis ſitne ita: mihi enim ante ædilitatem meam nihil erat cum Cornificio, poteſt tamen fieri. ſed ſcire certum velim. & appelles procuratores, ſi tibi videtur: quanquam quid ad me? Veruntamen Panſæ profectionem ſcribes, cùm ſcies. Atticam ſaluere iube, & eam cura, obſecro, diligenter. Piſiæ ſalutem.

CICERO ATTICO S. 18

Dum recordationes fugio, quæ quaſi morſu quodam dolorem efficiunt, refugio à te admonendo. Quod velim mihi ignoſcas, eiuſmodi eſt: etenim habeo nonnullos ex iis,

quos

quos nunc lectito, auctores, qui dicant fieri id oportere, quod sæpè tecum egi, & quod a te approbari volo. de fano illo dico: de quo tantùm quantùm me amas, velim cogites. Equidem neque de genere dubito: placet enim mihi Cluatii: neque de re: statutum est enim. de loco nonnunquam. Velim igitur cogites. Ego quantum his temporibus, tam eruditis fieri poterit, profectò illam consecrabo omni genere monimentorum ab omnium ingeniis scriptorum & Græcorum & Latinorum. Quæ res forsitan sit refricatura vulnus meum. sed iam quasi voto quodam, & promisso me teneri puto: longumque illud tempus, cùm non ero, magis me mouet, quàm hoc exiguum, quod mihi tamen nimium longũ videtur. Habeo enim nihil (tentatis rebus omnibus) in quo acquiescam: nam dum illud tractabam, de quo anteà scripsi ad te, quasi fouebam dolores meos. nunc omnia respuo, nec quicquam habeo tolerabilius, quàm solitudinem, quam (quod eram veritus) non obturbauit Philippus. nam, vt heri me salutauit, statim Romam profectus est. Epistolã, quam ad Brutũ, vt tibi placuerat, scripsi, misi ad te: curabis cum tua perferendam. Eius tamen misi ad te exemplum, vt si minus placeret, ne mitteres. Domestica quòd ais ordine administrari, scribes quæ sint ea: quædam enim expecto. Cocceius vide, ne frustretur. nam Libo quod pollicetur, vt Eros scribit, non incertum puto. de sorte mea Sulpicio confido, & Egnatio scilicet. De Apuleio quid est, quòd labores, cùm sit excusatio facilis? tibi ad me venire, vt ostendis, vide, ne non sit facile: est enim longũ iter, discedentemq; te, quod celeriter tibi erit fortasse faciendum, non sine magno dolore dimittam. Sed omnia, vt voles: ego enim, quicquid feceris, id cùm rectè, tum etiam mea caussa factum putabo. Heri, cùm ex aliorum literis cognouissem de Antonii aduentu, admiratus sum, nihil esse in tuis. sed erant pridie fortasse scriptæ, quàm datæ. neque ista quidem curo: sed tamen opinor propter prædes suos accurrisse. Quòd scribis Terentiam de obsignatoribus mei testamenti loqui: primùm tibi persuade, me isthæc non curare: neque esse quicquam aut paruæ curæ, aut nouæ loci: sed tamen quid simile est? Illa eos n[illegible] adhibuit, quos existimauit quæsituros, nisi scissent quid e[illegible] set. Num id etiam mihi periculi fuit? Sed tamen faciat ill[illegible],

quod ego. dabo meum testamentum legendum cui voluerit. Intelliget non potuisse honorificentiùs à me fieri de Nepote, quàm fecerim. Nam quòd non aduocaui ad obsignandum, primùm mihi non venit in mentem: deinde ea re non venit, quia nihil attinuit. Tute scis (si modò meministi) me tibi tum dixisse, vt de tuis aliquos adduceres. Quid enim opus erat multis? Equidem domesticos iusseram. Tum tibi placuit vt mitterem ad Silium: inde est natum, vt ad Publium. sed necesse neutrum fuit. Hoc tu tractabis, vt tibi videbitur.

CICERO ATTICO S. 19

EST hic quidem locus amœnus, & in mari ipso, qui & Antio, & Circæis aspici possit, sed ineũda nobis ratio est, quemadmodum in omni mutatione dominorum, qui innumerabiles fieri possunt in infinita posteritate (si modò hæc stabunt) illud quasi consecratum remanere possit. Equidem iam nihil egeo vectigalibus, & paruo contentus esse possum. Cogito interdum trans Tyberim hortos aliquos parare, & quidem ob hanc caussam maximè. nihil enim video quod tam celebre esse possit: sed quos, coràm videbimus: ita tamen, vt hac æstate fanum absolutum sit. Tu tamen cum Appella Chio confice de columnis. De Cocceio, & Libone quæ scribis, approbo: maximè quod de iudicatu meo responsum sit. Si quid perspexeris, & tamen quid procuratores Cornificii dicant, velim scire, ita vt in ea re, cùm tam occupatus sis, non multum operæ velim ponere. De Antonio quoque Balbus ad me cum Oppio conscripsit, idque tibi placuisse, ne perturbarer. Illis egi gratias. Te tamen, vt iam antè ad te scripsi, scire volo, me neque isto nuntio esse perturbatum, nec iam vllo perturbatum iri. Pansa si hodie, vt putabas, profectus est: posthac iam incipito scribere ad me, de Bruti aduentu quid expectes, id est, quos ad dies. Id si scies, vbi iam sit, facilè coniectura assequêre. Quod ad Tironem de Terentia scribis, obsecro te, mi Attice, suscipe totum negotium. vides & officium agi meum quoddam, cui tu es cõscius, &, vt nonnulli putant, Ciceronis rem. Me quidem id multò magis mouet, quòd mihi est & sanctius, & antiquius, præsertim cùm hoc alterum neque sincerum, neque firmum putem fore.

CICE-

CICERO ATTICO S. 20

Nondum videris perſpicere, quàm me nec Antonius cõmouerit, nec quicquam iam eiuſmodi poſſit commouere. De Terentia autem ſcripſi ad te iis literis, quas dederam pri-
5 die. Quòd me hortaris, idq; à cęteris deſiderari ſcribis, vt diſſimulem me tam grauiter dolere: poſſumne magis, quàm quòd totos dies cõſumo in literis? Quod etſi non diſſimulationis, ſed potiùs leniendi, & ſanandi animi cauſſa facio: tamen ſi mihi minus proficio, ſimulationi certè facio ſatis. Mi-
10 nus multa ad te ſcripſi, quòd expectabam tuas literas ad eas, quas ad te pridie dederam. Expectabam autem maximè de fano, nonnihil etiam de Terentia. Velim, me facias certiorẽ proximis literis, Cn. Cæpio Seruiliæ Claudii pater, viuone patre ſuo naufragio perierit, an mortuo: item Rutilia viuo-
15 ne C. Cotta filio ſuo mortua ſit, an mortuo. Pertinet ad eum librum, quem de luctu minuendo ſcripſimus.

CICERO ATTICO S. 21

Legi Bruti epiſtolam, eamq; tibi remiſi, ſanè nõ prudẽtèr reſcriptam ad ea, quæ requiſieras. ſed ipſe viderit. quamquã
20 illud turpiter ignorat. Catonẽ primùm ſententiam putat de animaduerſione dixiſſe, quã omnes antè dixerãt, præter Cæſarem, & cùm ipſius Cæſaris tã ſeuera fuerit, qui tum prætorio loco dixerit, conſulariũ putat leniores fuiſſe, Catuli, Seruilii, Lucullorũ, Curionis, Torquati, Lepidi, Gellii, Volcatii,
25 Figuli, Cottæ, L. Cæſaris, C. Piſonis, etiã M. Glabrionis, Syllani, Murenæ, deſignatorũ conſulũ. Cur ergo in ſententiam Catonis? quia verbis luculentiorib. & plurib. rem eandẽ cõprehenderat. Me autem hic laudat, quòd retulerim, nõ quòd patefecerim, quòd cohortatus ſim, quòd deniq; antè quàm
30 cõſulerem, ipſe iudicauerim. Quæ omnia, quia Cato laudibus extulerat in cælũ, perſcribendaq; cenſuerat, iccirco in eius ſententiam eſt facta diſceſſio. Hic autẽ ſe etiam tribuere multùm mihi putat, quòd ſcripſerit, optimũ conſulẽ: quis enim ieiuniùs dixit inimicus? Ad cætera verò, tibi quemad-
35 modum reſcripſit? tantùm rogat de S.C. vt corrigas. Hoc quidem feciſſet, etiam ſi Ranio admonitus eſſet. ſed hæc iterum ipſe viderit. De hortis, quoniam probas, effice aliquid: Rationes meas noſti. Si verò etiam à Faberio procedit, nihil negotii eſt: ſed etiã ſine eo poſſe videor contendere. Venales

certè ſunt Druſi, fortaſſe & Lamiani, & Caſſiani. ſed corâm. De Terentia non poſſum commodiùs ſcribere, quàm tu ſcribis. Officium ſit nobis antiquiſſimum. ſi quid nos feſellerit, illius malo me, quàm mei pœnitere. Quia C. Lolii curanda ſunt H-S. C. negat Eros poſſe ſine me: credo, quòd 5
accipienda aliqua ſit, & danda æſtimatio. Vellem tibi dixiſſet: ſi enim res eſt, vt mihi ſcribit, parata, nec in eo ipſo mẽtitur, per te confici potuit, cognoſcas, & conficias velim. Quòd me in forum vocas, eò vocas vnde, etiam bonis meis rebus, fugiebam. Quid enim mihi cum foro ſine curia, in o- 10
culos incurrentibus iis, quos æquo animo videre non poſſum? Quod autẽ homines à me poſtulare ſcribis, vt Romæ ſim, neq; mihi, vt abſim, cõcedere, aut aliquatenus eos mihi concedere: iam pridẽ ſcito eſſe, cùm vnũ te pluris, quàm omneis illos putem. Ne me quidẽ contemno, meoq; iudicio 15
multò ſtare malo, quàm omnium reliquorũ. Neque tamen progredior longiùs, quàm mihi doctiſſimi homines concedunt: quorum ſcripta omnia, quæcunq; ſunt in eam ſententiam, non legi ſolùm (quod ipſum erat fortis ægroti, accipere medicinam) ſed in mea etiã ſcripta tranſtuli: quod cer- 20
tè afflicti, & fracti animi non fuit. Ab his me remediis noli in iſtam turbam vocare, ne recidam. De Terentia, quòd mihi omne onus imponis, nõ cognoſco tuam in me indulgentiam: iſta enim ſunt ipſa vulnera, quæ non poſſum tractare ſine maximo gemitu. Moderare igitur, quæſo, vt potes: neq; 25
enim à te plus, quàm potes, poſtulo: potes autem, quid veri ſit, perſpicere tu vnus. De Rutilia, quoniam videris dubitare, ſcribes ad me, cùm ſcies: ſed quàm primùm, num Clodia D. Bruto conſulari filio ſuo mortuo vixerit. id de Marcello, aut certè de Poſthumia ſciri poteſt: illud autem de M. Cotta, aut 30
de Syro, aut de Satyro. De hortis etiam atque etiam rogo, omnibus meis, eorumq;, quos ſcio mihi non defuturos, facultatibus, ſed potero meis, enitendum mihi eſt. Sunt etiam quæ vendere facilè poſſim, ſed, vt non vendam, eique vſuram pendam, à quo emero, non plus annũ poſſum aſſequi, quoad 35
volo. Si tu me adiuuas, paratiſſimi ſunt Druſi: cupit enim vẽdere. Proximos puto Lamiæ: ſed abeſt. Tu tamen ſi quid potes, odorare: ne Silius quidem quicquam vtitur, & iis vſuris facilimè ſuſtentabitur. Habe tuum negotium, nec quid

res

res mea familiaris postulet, quam ego non curo, sed quid velim existima.

CICERO ATTICO S. 22

Putaram te aliquid noui, quòd eiusmodi fuerat initium
5 literarum, quamuis non curarem, quid in Hispania fieret, tamen te scripturum. sed videlicet meis literis respondisti, vt de foro & de curia. Sed domus est, vt ais, forum. Quid ipsa domo mihi opus est carenti foro? Occidimus, occidimus, Attice, iampridem nos quidem: sed nunc fatemur, postea-
10 quàm vnum, quo tenebamur, amisimus. Itaque solitudinē sequor: & tamen si qua me res istò abduxerit, enitar, si quo modo potero (potero autē) vt præter me nemo dolorem meū sentiat: si vllo modo poterit, ne tu quidē. Atq; etiam illa caussa est non veniendi. meministi quid ex te Aledius quæ-
15 sierit. Quinetiam nunc molesti sunt. quid existimas si venero? De Terentia ita cura, vt scribis, méque hac ad maximas ægritudines accessione non maxima libera. &, vt scias me ita dolere, vt non iaceam, quibus consulibus Carneades, & ea legatio Romam venerit, scriptum est in tuo annali. hæc nūc
20 quæro, quæ caussa fuerit. De Oropo opinor: sed certum nescio: etsi ita est, quæ cōtrouersiæ prætereà: qui eo tempore nobilis Epicureus fuerit Athenis, qui præfuerit hortis: qui etiā Athenis πολιτικοὶ fuerint illustres, quæ etiā ex Apollodori puto posse inueniri. De Attica molestum: sed quoniam le-
25 uiter, rectè esse confido. De Magala dubium mihi non erat. Vnde enim tam felix Ligus pater? Nam quid de me dicam, cui vt omnia contingant, quæ volo, leuari non possum? De Drusi hortis quanti licuisse tu scribis, id ego quoque audieram, & vt opinor, heri ad te scripseram: sed quanti, quanti,
30 bene emitur, quod necesse est. Mihi, quoquo modo tu existimas (scio. n. ego ipse, quid de me existimem) leuatio quædam est, si minus doloris, at officii debiti. Ad Siccam scripsi, quòd vtitur L. Cotta. si nihil conficeretur de Transtyberinis, habet in Ostiensi Cotta celeberrimo loco, sed pusillum loci.
35 Ad hanc rem tamen plus etiam satis. Id velim cogites. Nec tamen ista pretia hortorum pertimueris: nec mihi argento iam, nec veste opus est, nec quibusquam amœnis locis: hoc opus est. Video etiam à quibus adiuuari possim: sed loquere cum Silio. Nihil enim est melius. Mandaui etiam Siccæ: re-

ſcripſit, conſtitutum ſe cum eo habere. Scribat igitur ad me quid egerit, & tu videbis.

CICERO ATTICO S. 23

Bene fecit A. Silius, qui tranſegerit: neque enim ei deeſſe volebam: & quid poſſem, timebam. De Ouia confice, vt ſcribis. De Cicerone tẽpus eſſe iam videtur, ſed quæro, quod illi opus erit Athenis, permutarine poſſit, an ipſi ferendum ſit: de totaque re, quemadmodum, & quando placeat, velim conſideres. Publius iturus ne ſit in Africam, & quando, ex Aledio ſcire poteris: quæras & ad me ſcribas velim. Et, vt ad meas ineptias redeam, velim me certiorem facias, P. Craſſus Vinuliæ filius viuone P. Craſſo conſulari patre ſuo, mortuus ſit, vt ego meminiſſe videor, an pòſt. item, quæro de Regillo Lepidi filio, recténe meminerim patre viuo mortuum. Cuſpiana explicabis, itemq; Pretiana. De Attica, optimè: & ei ſalutem dices, & Piliæ.

CICERO ATTICO S. 24

Scripſit ad me diligenter Sicca de Silio, ſéque ad te rem detuliſſe: quod tu idem ſcribis. Mihi & res, & conditio placet: ſed ita vt numeratò malim, quàm æſtimatione. Voluptarias enim poſſeſſiones nolet Silius. Vectigalibus autem, vt his poſſum eſſe contentus, quæ habeo, ſic vix minoribus. Vnde ergo numerato? H-S. DC. exprimes ab Hermogene, cùm præſertim neceſſe erit. Et domi video eſſe H-S. DC. reliquæ pecuniæ vel vſuram Silio pendemus, dum à Faberio, vel ab aliquo, qui Faberio debet, repræſentabimus. Erit etiam aliquid alicunde. ſed totam rem tu gubernabis. Druſianis verò hortis multò antepono: neque ſunt vnquam comparati, mihi crede. Vna me cauſſa mouet, in qua ſcio me πτυφᾶσθαι: ſed, vt facis, obſequere huic errori meo. Nam quod ſcribis ἐγγήραμμα: actum iam de iſto eſt: alia magis quæro.

CICERO ATTICO S. 25

SICCA, vt ſcribit, etiamſi nihil confecerit cum A. Silio: tamen ſe ſcribit X. cal. eſſe venturum: cuius occupationibus ignoſco: eæque mihi ſunt notæ. De voluntate tua vt ſimul ſimus, vel ſtudio potiùs, & cupiditate, non dubito. De Nicia quod ſcribis: ſi ita me haberem, vt eius humanitate frui poſſem, in primis vellem illum mecum habere: ſed mihi ſolitudo,

do,& receſſus prouincia eſt. Quod quia facilè ferebat Sicca, eò magis illum deſidero. Prætereà noſti Niciæ noſtri imbecillitatem, mollitiam, conſuetudinem victus. Cur ego illi moleſtus velim, cùm mihi ille iucundus eſſe non poſſit? Voluntas tamen eius mihi grata eſt. Vnam rem ad me ſcripſiſti, de qua decreui nihil tibi reſcribere: ſpero enim me à te impetraſſe, vt priuares me iſta moleſtia. Piliæ & Atticæ ſalutem. Vale.

CICERO ATTICO S. 26

DE Siliano negotio etſi mihi non eſt ignota conditio: tamen hodie me ex Sicca arbitror omnia cogniturum. Cottæ quidem negas te noſſe: ſed vltra Silianã villam eſt (quam puto tibi notam eſſe) villula ſordida, & valde puſilla: nihil agri: ad aliam rem loci nihil ſatis ad eam, quam quæro: ſequor celebritatem. Sed ſi perficitur de hortis Silii, hoc eſt, ſi perficis (eſt enim totum poſitũ in te) nihil eſt ſcilicet, quod de Cotta cogitemus. De Cicerone, vt ſcribis, ita faciam. ipſi permittam de tempore, nummorum quantum opus erit, vt permutetur, tu videbis. Ex Aledio quod ſcribis, ſi quid inueneris, ſcribes. Et ego ex tuis animaduerto literis, & profectò tu ex meis, nihil habere nos quod ſcribamus: eadem quotidie, quæ iam iamq; ipſa contrita ſunt, tamen facere non poſſum, quin quotidie ad te mittam, vt tuas accipiam. De Bruto tamen ſi quid habebis: ſcire enim iam puto vbi Panſam expectet: ſi, vt conſuetudo eſt, in prima prouincia, circiter calendas affuturus videtur: vellem tardius: valde enim Vrbem fugio multas ob cauſſas. Itaque idipſum dubito, an excuſationem aliquam ad illum parem: quod quidem video facile eſſe. Sed habemus ſatis temporis ad cogitandũ: Piliæ & Atticæ ſalutem. Vale.

CICERO ATTICO S. 27

DE Silio nihilo plura cognoui ex præſente Sicca, quàm ex literis tuis: ſcripſeras enim diligenter. Si igitur tu illum conueneris, ſcribes ad me, ſi quid videbitur, de quo putes ad me miſſum eſſe. Sit miſſum, nécne, ſcio dictum quidem mihi: certè nihil eſt. Tu igitur, vt cœpiſti: & ſi quid ita, conficies (quod equidem non arbitror fieri poſſe) vt illi probetur, Ciceronem, ſi tibi placebit, adhibebis. Eius aliquid intereſt videri illius cauſſa voluiſſe, mea quidem nihil: niſi id,

quod tu ſcis,quod ego magni æſtimo. Quòd me ad conſuetudinem reuocas, fuit meum quidem iampridem remp. regere: quod faciebam. ſed intereà erat vbi acquieſcerē. Nunc planè nec ego victum, nec vitam illam colere poſſum: nec in ea re quid aliis videatur, mihi puto curandum. Mea mihi conſcientia pluris eſt, quàm omnium ſermo. Quòd me ipſe per literas conſolatus ſum, nō pœnitet me quantum profecerim: mœrorem minui: dolorem nec potui, nec ſi poſſem, vellem. De Triario, bene interpretaris voluntatem meam. Tu verò nihil, niſi vt illi volent. Amo illum mortuum, tutor ſum liberis, totam domum diligo. De Caſtriciano negotio, ſi Caſtricius pro mancipiis pecuniam accipere volet, eamq; ei ſolui, vt nunc ſoluitur, certè nihil eſt commodius: ſin autē ita actum eſt, vt ipſa mancipia abduceret, non mihi videtur eſſe æquum: rogas enim me, vt tibi ſcribā, quid mihi videatur: nolo enim negotii Quintum fratrem quicquam habere: quod videor mihi intellexiſſe, tibi videri idem. Publius ſi æquinoctium expectat, vt ſcribis Aledium dicere, nauigaturus videtur. mihi autē dixerat per Siciliam: vtrum, & quando velim ſcire. Et velim aliquando, cùm erit tuum commodum, Lentulum puerum viſas: eique de mancipiis, quæ tibi videbitur, attribuas. Piliæ, Atticæ ſalutem. Vale.

CICERO ATTICO S. 28

SILIVS, vt ſcribis, hodie. cras igitur, vel potius cùm poteris, ſcribes, ſi quid erit, cùm videris. Nec ego Brutum vito, nec tamen ab eo leuationem vllam expecto. ſed erant cauſſæ cur hoc tempore iſtic eſſe nollem: quæ ſi manebunt, quęrenda erit excuſatio ad Brutum: &, vt nunc eſt, manſuræ videntur. De hortis, quæſo, explica. Caput illud eſt quod ſcis. Sequitur, vt etiam mihi ipſi quiddam opus ſit: nec enim eſſe in turba poſſum, nec à vobis abeſſe. Huic meo conſilio nihil reperio iſto loco aptius, & de hac re quid tui conſilii ſit, mihi perſuaſum eſt: & eò magis, quòd idem intellexi tibi videri, me ab Oppio & Balbo valde diligi. Cùm iis communices quantopore, & quare velim hortos, ſed id ita poſſe, ſi expediatur illud Faberianum. Sint igitur autores futuri, ſi qua etiam iactura facienda ſit in repræſentando (quod poſſum) adducito. Tum enim illud deſperatum denique intelliges, & quid inclinent ad hoc meum conſilium adiuuandum. Si

quid

quid erit, magnum eſt adiumentum: ſin minus, quacunque ratione contendamus. Vetus illud ἐγγήραμα, quemadmodum ſcripſiſti, vel ἐντάφιον puto. De illo Oſtienſi nihil eſt cogitandum, ſi hoc non aſſequimur, a Lamia non puto poſ-
5 ſe. Damaſippi experiendum eſt. Quæro quid ad te ſcribam, ſed nihil eſt, eadem quotidie. Quòd Lentulum inuiſis, valde gratum. Pueros attribue ei, quot, & quos videbitur.

CICERO ATTICO S. 29

10 DE Silii voluntate vendendi, & de eo quanti tu vereri videris, primùm ne nolit, deinde ne tanti: Sicca aliter, ſed tibi aſſentior. Quare vt ei placuit, ſcripſit ad Egnatium. Quòd Silius te cum Clodio loqui vult, potes id mea voluntate facere, commodiusque id eſt, quàm quod ille à me petit, me
15 ipſum ſcribere ad Clodium. De mancipiis Caſtricianis, cõmodiſſimum eſſe credo tranſigere Egnatium. Quòd ſcribis te ita futurum putare, cum Ouia vt conficiatur, quæſo quidem. Quoniam vt ſcribis, nox erat: in hodierna epiſtola plura expecto.

20 CICERO ATTICO S. 30

Silium mutaſſe ſententiam Sicca mirabatur. Equidẽ magis miror, quod cùm in filium cauſſam conferret, quæ mihi non iniuſta videtur (habet enim, qualem vult) ais te putare, ſi addiderimus aliud, à quo refugiat, cùm ab ipſo id
25 fuerit deſtinatum, vendíturum. Quæris à me, quod ſummũ pretium conſtituam, & quantum anteire iſtos hortos Druſi. acceſſi nunquam. Coponianam villam & veterem, & non magnam noui: ſyluam nobilem, fructum autem neutrius. Quod tamen puto nos ſcire oportere. Sed mihi vtrius iſto-
30 rum, tempore magis meo, quàm ratione æſtimandi ſunt. Poſſim autem aſſequi, nécne, tu velim cogites. Si enim Faberianum venderem, explicare vel repræſentatione non dubitarem. de Silianis, ſi modò adduceretur, vt venderet: ſi venales non haberet, tranſierim ad Druſum vel tanti, quanti
35 Egnatius illum velle tibi dixit. Magno etiam adiumento nobis Hermogenes poteſt eſſe in repræſentando. At tu concede mihi, quæſo, vt eo animo ſim, quo is debeat eſſe, qui emere cupiat: & tamen ſeruio ita cupiditati, & dolori meo, vt à te regi velim. Egnatius mihi ſcripſit. Is, ſi quid tecũ locutus

erit (commodissimè enim per eum agi potest) ad me scribes, & id agendum puto. nam cum Silio non video confici posse. Piliæ & Atticæ salutem. hæc ad te mea manu. Vide quæso quid agendum sit.

CICERO ATTICO S. 31

Publilia ad me scripsit, matrem suam cum Publilio loqui, eam ad me cum illo venturam, & se vnà, si ego paterer. Orat multis & supplicibus verbis, vt liceat, & vt sibi rescribam. Res quàm molesta sit, vides. Rescripsi me etiam grauiùs esse affectum, quàm tum, cùm illi dixissem me solum esse velle: quare nolle me hoc tempore eam ad me venire. Putabam, si nihil rescripsissem, illam cum matre venturam: nunc non puto: apparebat enim illas literas non illius esse. Illud autẽ, quod fore video, ipsum volo vitare, ne illæ ad me veniant. Et vna est vitatio: & ego nollem: sed necesse est (te hoc nunc rogo) vt explores, ad quam diem hîc ita possim esse, vt ne opprimar. Ages, vt scribis, temperatè. Ciceroni velim hoc proponas (ita tamen, si tibi non iniquum videbitur) vt sumptus huius peregrinationis (quibus, si Romæ esset, domumque conduceret, quod facere cogitabat, facilè contentus futurus erat) accommodet ad mercedes Argileti, & Aduentini: & cùm ei proposueris, ipse velim reliqua moderere, quemadmodum ex his mercedibus suppeditemus ei, quod opus sit. Præstabo nec Bibulum, nec Acidinum, nec Messalam, quos Athenis futuros audio, maiores sumptus facturos, quàm quod ex eis mercedibus recipietur. Itaque velim videas, primùm conductores qui sint, & quanti: deinde vt sit, qui ad diem soluat, & quid viatici, quid instrumenti satis sit. Iumẽto certè Athenis nihil opus sit: quibus autẽ in via vtatur, domi sunt plura, quàm opus erat: quod etiam tu animaduertis.

CICERO ATTICO S. 32

Ego, vt heri ad te scripsi, si & Silius is fuerit, quem tu putas, nec Drusus facilem se præbuerit, Damasippum velim aggrediare. Is opinor, ita parteis fecit in ripa nescio quotenorum iugerum, vt certa pretia constitueret, quæ mihi nota non sunt. Scribes ad me igitur quicquid egeris. Vehementer me solicitat Atticæ nostræ valetudo, vt verear etiam ne qua culpa sit. sed & pædagogi probitas, & medici assiduitas,

& tota

& tota domus in omni genere diligens, me rursus id suspicari vetat. Cura igitur: plura enim non possum.

CICERO ATTICO S. 33

Ego hîc vel sine Sicca (Tironi enim melius est) facilimè possem esse, vt in malis. sed cùm scribas, videndum mihi esse ne opprimar, ex quo intelligam te certum illius profectionis diem non habere: putaui esse commodiùs, me istuc venire: quod idẽ video tibi placere. Cras igitur in Siccæ suburbano: inde, quemadmodũ suades, puto me in Ficulensi fore. Quibus de rebus ad me scripsisti, quoniam ipse venio, coràm videbimus. Tuam quidem & in agendis nostris rebus & in consiliis ineundis, mihiq; dandis, in ipsis literis, quas mittis, beneuolentiam, diligentiã, prudentiam mirificè diligo.

CICERO ATTICO S. 34

Tv tamen, si quid cum Silio, vel illo ipso die, quo ad Siccã venturus ero, certiorẽ me velim facias, & maximè cuius loci detractionem fieri velit. Quod enim scribis EXTREMI, vide ne is ipse locus sit, cuius caussa de tota re (vt scis) est à nobis cogitatum. Hircii epistolam tibi misi & recentem, & beneuolè scriptam. Antè quàm proximè discessi, nunquam mihi venit in mentem, quò plus insumptum in monimentum esset, quàm nescio quid, quod lege conceditur, tantundem populo dandũ esse: quod non magnoperè moueret, nisi nescio quo modo (ἀλόγως fortasse) nollẽ illud vllo nomine, nisi fani, appellari. Quòd si volumus, vereor ne assequi non possimus, nisi mutato loco. Hoc quale sit, quæso, considera: nam etsi minus vrgeor, meque ipse propemodum collegi, tamen indigeo tui consilii: Itaque te vehementer etiam atque etiam rogo, magis quàm à me vis, aut pateris te rogari, vt hanc cogitationem toto pectore amplectare.

CICERO ATTICO S. 35

FANVM fieri volo, neque hoc mihi erui potest. Sepulchri similitudinem effugere non tam propter pœnam legis studeo, quàm vt maximè assequar ἀποθέωσιν: quod poteram, si in ipsa villa facerem: sed, vt sæpè locuti sumus, commutationes dominorum reformido. In agro vbicunq; fecero, mihi videor assequi posse, vt posteritas habeat religionẽ. Hæ meæ tibi ineptiæ (fatebor enim) ferendę sunt. nam habeo, ne me quidem ipsum, quicum tam audacter communicem, quàm

tecum. Si tibi res, si locus, si institutum placet, lege, quæso legem, mihiq; eam mitte. Si quid in mentem veniet, quomodo eam effugere possimus, vtemur. Ad Brutum si quid scribes, nisi alienum putabis, obiurgato eum, quòd in Cumano esse noluerit propter eam caussam, quam tibi dixi: cogitanti enim mihi, nihil tam videtur potuisse facere rusticè. Et si tibi placebit sic agere de fano, vt cœpimus, velim cohortere & exacuas Cluatium: nam etiam si alio loco placebit, illius nobis opera consilioque vtendum puto.

CICERO ATTICO S. 36

Tv ad villam fortasse cras. A te heri duas epistolas accepi, alteram pridie datam Hilaro, alteram eodem die à tabellario. Accepique ab Ægypta literas eodem die, Piliam & Atticam planè bellè se habere. Tuæ literæ mihi redditæ sunt tertiodecimo die. Quòd mihi Bruti literas, gratum: ad me quoque misit. Eam ipsam ad te epistolam misi, & ad eam exemplum mearum literarum. De fano, si nihil mihi hortorum inuenis, qui quidem tibi inueniendi sunt, si me tanti facis, quanti certè facis, valde probo rationem tuam. De Tusculano, quamuis prudens ad cogitandũ sis, sicut es, tamen nisi magnæ curæ tibi esset, vt ego consequerer id, quod magnoperè vellem, nunquã ea res tibi tam bellè in mentem venire potuisset. Sed nescio quo pacto celebritatem requiro. Itaque hortos mihi conficias necesse est. Maxima est in Scapulæ celebritas, propinquitas: prætereà vbi sis, ne totum diẽ in villa. Quare antè, quàm discedis, Othonem, si Romæ est, conuenias peruelim. Si nihil erit, & si tu meã stultitiam consuesti ferre, eò tamen progrediar, vt mihi stomachere: Drusus enim certè vendere vult. Si ergo aliud erit, non mea erit culpa, nisi emero? qua in re ne labar, quæso, prouide. Prouidendi autẽ vna ratio est, si quid de Scapulanis possumus. Et velim me certiorẽ facias, quandiu in suburbano sis futurus. Apud Terentiam tua gratia opus est nobis, tuaq; autoritate: sed facies vt videbitur: scio enim, si quid mea intersit, tibi maiori curæ solere esse, quàm mihi. Hircius ad me scripsit, Sex. Pompeium Corduba exiisse, & fugisse in Hispaniam citeriorem: Cneum fugisse nescio quò: neque enim curo: nihil prætereà noui. Literas Narbone dedit XIIII, calend. Maii. Tu mihi de Caninii naufragio, quasi dubia re, misisti.

ſcribas igitur, ſi quid erit certius. Quòd me à mœſtitia auocas, multùm proficies, ſi locum ſano dederis. Multa mihi εἰς ἀποθέωσιν in mentem veniunt: ſed loco valdè opus eſt. Quare etiam Othonem vide.

5 CICERO ATTICO S. 37

Non dubito, quin occupatiſſimus fueris, qui ad me nihil literarum: ſed homo nequam, qui tuum commodum non expectarit, cùm ob eam vnam cauſſam miſſus eſſet. nunc quidem, niſi quid te tenuit, ſuſpicor eſſe in ſuburbano. At ego 10 hìc ſcribendo dies totos nihil equidem leuor, ſed tamen aberro. Aſinius Pollio ad me ſcripſit de impuro noſtro cògnato. Quod Balbus minor nuper ſatis planè, Dolabella obſcurè, hic apertiſſimè. Ferrem grauiter, ſi nouæ ægrimoniæ locus eſſet. Sed tamen quid impurius? O hominem cauen- 15 dum! quanquam mihi quidem. ſed tenendus dolor eſt. Tu, quoniã neceſſe nihil eſt, ſic ſcribis aliquid, ſi vacabis. Quòd putas oportere prouideri iam animi mei firmitatem, grauiusq́ue quoſdam ſcribis de me loqui, quàm aut te ſcribere, aut Brutum: ſi qui me fractum animo, & debilitatum pu- 20 tant, ſciant, quid literarum, & cuius generis conficiam: credo (ſi modò homines ſint) exiſtimẽt me, ſiue ita leuatus ſim, vt animum vacuum ad res difficileis ſcribendas afferam, reprehendendum non eſſe, ſiue hanc aberrationem à dolore delegerim maximè, quæ eſt liberaliſſima, doctoq; homine 25 digniſſima, laudari etiã oportere. Sed cùm ego faciã omnia, quæ facere poſſim ad me adiuuandum: tu effice id, quod video te non minus, quàm me laborare. Hoc mihi debere videor, neq; leuari poſſe, niſi ſoluero, aut videro me poſſe ſoluere, id eſt, locum, qualem volo, inuenero. Hæredes Sca- 30 pulæ ſi iſtos hortos, vt ſcribis tibi Othonem dixiſſe partibus quatuor factis, liceri cogitant: nihil eſt ſcilicet emptori loci: ſin venibunt: quid fieri poſſit, videbimus. Nam ille locus publicanus, qui eſt Trebonii, & Cuſinii, erat ad me allatus. ſed ſcis aream eſſe: nullo pacto probo. Clodiæ ſanè placent, 35 ſed non puto eſſe venaleis. De Druſi hortis, quamuis ab his abhorreas, vt ſcribis, tamen eò confugiam, niſi quid inueneris. Ædificatio me nõ mouet: nihil enim aliud ædificabo, niſi id, quod etiam ſi illos nõ habuero. Κῦρος mihi ſic placuit, vt cætera Anthiſthenis, hominis acuti magis, quàm eruditi.

CICERO ATTICO S. 38

Tabellarius cùm ad me ſine literis tuis veniſſet, exiſtimaui tibi eam cauſſam non ſcribendi fuiſſe, quòd pridie ſcripſiſſes ea ipſa, ad quæ reſcripſi hac epiſtola. Expectaram tamẽ aliquid de literis Aſinii Pollionis, ſed nimiùm ex meo otio 5 tuum ſpecto: quanquam tibi remitto, niſi quid neceſſe erit, neceſſe ne habeas ſcribere, niſi eris valde otioſus. De tabellariis facerem quod ſuades, ſi eſſent vllæ neceſſariæ literæ, vt erant olim, cùm breuioribus diebus, tamen quotidie reſpondebant tempori tabellarii: & erat aliquid, Silius, Druſus, alia 10 quædam. Nunc niſi Otho extitiſſet, quid ſcriberemus, non erat. Id ipſum dilatum eſt: tamen alleuor, cùm loquor tecum abſens, multò etiam magis, cùm tuas literas lego. Sed quoniam & abes (ſic enim arbitror) & ſcribendi neceſſitas nulla eſt, conquieſcent literæ, niſi quid noui extiterit. 15

CICERO ATTICO S. 39

Qualis futura ſit Cæſaris vituperatio contra laudationẽ meam, perſpexi ex eo libro quem Hircius ad me miſit: in quo colligit vitia Catonis, ſed cum maximis laudibus meis. Itaque miſi librum ad Muſcam, vt tuis librariis daret: volo 20 enim eum diuulgari: quod quò faciliùs fiat, imperabis tuis. συμβουλευτικὸν ſæpè conor: nihil reperio & quidem mecũ habeo & Ἀριστοτέλους, & Θεοπόμπου πρὸς Ἀλέξανδρον. ſed quid ſimile? Illi quæ & ipſis honeſta eſſent, ſcribebant, & grata Alexandro. Ecquid tu eiuſmodi reperis? mihi quidem nihil in 25 mentem venit. Quòd ſcribis te vereri, ne & gratia & autoritas noſtra hoc meo mœrore minuatur: ego quid homines aut reprehendant, aut poſtulent, neſcio. Ne doleam? quî poteſt? Ne iaceam? quis vnquam minus? Dum tua me domus leuabat, quis à me excluſus? quis venit, qui offenderetur? A- 30 ſturam ſum à te profectus. Legere iſti læti, qui me reprehendunt, tam multa non poſſunt, quàm ego ſcripſi: quàm bene, nihil ad rem. Sed genus ſcribendi id fuit, quod nemo abiecto animo facere poſſet. xxx. dies in hortis fui. Quis aut cõgreſſum meum, aut facilitatẽ ſermonis deſiderauit? Nũc ipſum, 35 ea lego, ea ſcribo, vt ii qui mecum ſunt, difficiliùs otiũ ferãt, quàm ego laborem. Si quis requirit, cur Romæ nõ ſim: quia diſceſſus eſt. cur nõ ſim in his meis prędiolis, quę ſunt huius temporis; quia frequentiam illam nõ facilè ferrem. Ibi ſum

igitur,

igitur, vbi is, qui optimas Baias habebat, quotannis hoc tẽpus consumere solebat. Cùm Romam venero, nec vultu, nec oratione reprehendar. Hilaritatem illam, qua hanc tristitiã temporum condiebamus, in perpetuum amisi. Constantia
5 & firmitas nec animi, nec orationis requiretur. De hortis Scapulanis hoc videtur effici posse, aliud tua gratia, aliud nostra, vt præconi subiiciantur. Id nisi fit, excludemur: sin ad tabulam venimus, vincemus facultates Othonis nostra cupiditate Nam quod ad me de Lentulo scribis, non est in eo.
10 Faberiana modò res certa sit, tuq; enitare, quod facis, quod volumus, consequemur. Quòd quæris, quandiu hîc? paucos dies: sed certum non habeo: simulac constituero, ad te scribam: & tu ad me, quandiu in suburbano sis futurus. Quo die ego ad te hæc misi; de Pilia & Attica mihi quoque eadem,
15 quæ scribis, & scribuntur, & nuntiantnr.

CICERO ATTICO S. 40

NIHIL erat, quod scriberem: scire tamen volebam vbi esses: si abes, aut absuturus es, quando rediturus esses. Facias igitur velim me certiorẽ. & quod tu scire volebas, ego quan-
20 do ex hoc loco: postridie iduum Lanuuii constitui manere: inde postridie in Tusculano, aut Romæ. Vtrũ sim facturus, eo ipso die scies. Scis quàm sit φιλαίτιον συμφορὰ, minimè in te quidem: sed tamen auidè sum affectus de fano. Quod nisi, non dico effectum erit, sed fieri videro: audebo hoc dicere,
25 & tu, vt soles, accipies, incursabit in te dolor meus, non iure ille quidem, sed tamen feres hoc ipsum, quod scribo, vt omnia mea fers, ac tulisti. Omneis tuas consolationes vnam hanc in rem velim conferas. Si quæris quid optem: primùm Scapulæ, deinde Clodiæ, postea, si Silius nolet, Drusus aget
30 iniustè, Cusinii, & Trebonii. Puto Terentium esse dominũ. Rebilũ fuisse certè scio. Sin autẽ tibi Tusculanum placet, vt significasti quibusdam literis: tibi assentiar. Hoc quidẽ vtiq; perficies, si me leuari vis, quẽ iam etiã grauiùs accusas, quàm patitur tua cõsuetudo: sed facis summo amore, & victus for-
35 tasse vitio meo. sed tamen, si me leuari vis, hæc est summa leuatio, vel si verum scire vis, vna. Hircii epistolã si legeris, quæ mihi quasi πρόπλασμα videtur eius vituperationis, quàm Cæsar scripsit de Catone, facies me, quid tibi visum sit (si tibi erit commodum) certiorem. Redeo ad fanum. Nisi hac

æstate absolutum erit, quàm vides integram restare, scelere me liberatum non putabo.

CICERO ATTICO, S. 41

Nullum à te desideraui diem literarum: videbam enim quæ scribis: & tamen suspicabar, vel potius intelligebam, nihil fuisse, quod scriberes. a. d. VI. id. verò & abesse te putabam, & planè videbam nihil te habere. Ego tamen ad te ferè quotidie mittam: malo enim frustra, quàm te nõ habere cui des, si quid fortè sit, quòd putes me scire oportere. Itaq; accepi VI. id. literas tuas inaneis. quid enim habebas, quod scriberes? Mihi tamen illud, quicquid erat, non molestum fuit, nihil aliud scire me, noui te nihil habere: scripsisti tamen nescio quid de Clodia. Vbi ergo ea est, aut quando ventura? placet mihi res sic. Vt secundum Othonem nihil magis. Sed neque hanc vendituram puto: delectatur enim, & copiosa est: & illud alterum quàm sit difficile, te non fugit. Sed obsecro, enitamur, vt aliquid ad id, quod cupio, excogitemus. Ego me hinc postridie exiturum puto, sed aut in Tusculanum, aut domum, inde fortasse Arpinum, cùm certum sciero, scribam ad te. Venerat mihi in mentem monere te, vt idipsum, quod facis, faceres: putabam enim commodiùs te idem istud domi agere posse interpellatione sublata. Ego postridie iduum, vt scripsi ad te antè, Lanuuii manere constitui, inde aut Romæ, aut in Tusculano: scies antè vtrunque.

CICERO ATTICO S. 42

Quòd scribis reri te illam rem mihi fore leuamento, benefacis: quãquàm id esset (mihi crede) perinde, vt existimare tu nõ posses. Res indicat quantoperè id cupiam, cùm tibi audeam confiteri, quem id non ita valde probare arbitrer, sed ferendus tibi in hoc meus error: ferendus? imò verò etiam adiuuandus. De Othone diffido, fortasse quia cupio: sed tamen maior etiam res est, quàm facultates nostræ, præsertim aduersario & cupido, & locuplete, & hærede. Proximum est, vt velim Clodiæ. Si ita minus confici possunt, effice quiduis. Ego me maiore religione, quàm quisquam fuit vllius voti, obstrictum puto. Videbis etiam Trebonianos: etsi absunt domini. Sed vt ad te heri scripsi, considerabis etiam de Tusculano, ne æstas effluat: quod certè non est cõmittendum.

CICE-

CICERO ATTICO S. 43

Et Hircium aliquid ad te συμπαθῶς de me scripsisse facilè patior (fecit enim humanè), & te eius epistolam ad me nō misisse, multò faciliùs: tu enim etiam humaniùs. Illius librum, quem ad me misit de Catone, propterea volo diuulgari ab tuis, vt ex istorum vituperatione sit illius maior laudatio. Quod per Mustellam agis, habes hominem valde idoneum, meique sanè studiosum iam inde à Pontiano. Perfice igitur aliquid. Quid autem aliud, nisi vt aditus sit emptori? quod per quemuis hæredem potest effici. Sed Mustellam id perfecturum, si rogaris, puto. Mihi verò & locum, quē opto ad id quod volumus, dederis: & prætereà ἐγχείρημα. Nam illa Silii, & Drusi non satis οἰκοδεσποτικά mihi videntur: quid enim sedere totos dies in villa ista? Igitur malim primùm Othonis, deinde Clodiæ. si nihil fiet, aut Druso ludus est suggerendus, aut vtendum Tusculano. Quòd domi te inclusisti, ratione fecisti: sed quæso confice, & te vacuum redde nobis. Ego hinc, vt scripsi anteà, postridie idus Lanuuium, deinde postridie in Tusculano: contudi enim animum, & fortasse vici, si modò permansero. Scies igitur fortasse cras, summū perendie. Sed quid est, quæso? Philotimus nec Carteiæ Pomponium teneri: qua de re literarum ad Clodium Patauinum missarum exemplum mihi Oppius & Balbus miserant: se id factum arbitrari: bellumq; narrat reliquum satis magnum. Solet omnino esse Fuluiaster. Sed tamen si quid habes. Volo etiā scire de naufragio Caniniano, quid sit. Ego hîc duo magna συντάγματα absolui: nullo enim alio modo à miseria quasi aberrare possum. Tu mihi etiam si nihil erit, quod scribas (quod fore ita video) tamen id ipsum scribas velim, te nihil habuisse quod scriberes, dummodo ne his verbis. De Attica optimè ἀκηδία tua me mouet: etsi scribis nihil esse. In Tusculano eò commodiùs ero, quòd & crebrius tuas literas accipiam, & te ipsum nonnunquam videbo: nam cæteroqui ἀνεκτότερα erant Asturæ: nec hæc, quæ refricant, hîc, me magis angunt. etsi tamen vbicunque sum, illa sunt mecum.

CICERO ATTICO S. 44

De Cæsare vicino scripserā ad te, quia cognôram ex tuis literis. Eum σύνναον Quirini malo, quàm Salutis. Tu verò

peruulga Hircium: id enim ipſum putaram, quod ſcribis: vt cùm ingenium amici noſtri probaretur, ὑπόθεσις vituperandi Catonis irrideretur.

CICERO ATTICO S. 45

Vincam (opinor) animum: Lanuuio pergam Tuſculanũ: aut enim mihi in perpetuum fundo illo carendum eſt (nam dolor idem manebit: tantùm mediocrius) aut neſcio quid interſit, vtrum illuc nunc veniam, an ad decem annos. neque enim iſta maior admonitio, quàm quibus aſſiduè conficior & dies & noctes. Quid ergo, inquies, nihil literæ? In hac quidem re vereor, ne etiam contrà. nam eſſem fortaſſe durior. exculto enim animo nihil agreſte, nihil inhumanum eſt.

CICERO ATTICO S. 46

TV igitur, vt ſcripſiſti, nec id incommodo tuo: vel binæ enim poterunt literæ. occurram etiam, ſi neceſſe erit. Ergo id quidem, vt poteris. De Muſtella, vt ſcribis, etſi magnum opus eſt: eò magis delabor ad Clodiam: quanquam in vtroque Faberianum nomen explorandum eſt: de quo, nihil nocuerit, ſi aliquid cum Balbo eris locutus, & quidem, vt res eſt, emere nos velle, nec poſſe ſine iſto nomine, nec audere incerto. Sed quando Clodia Romæ futura eſt, & quia tanti rem æſtimas, eò prorſus ſpecto: non quin illud malim: ſed & magna res eſt, & difficile certamen cum cupido, cum locuplete, cum hærede: etſi de cupiditate nemini concedam: cæteris rebus infirmiores ſumus. ſed hæc coràm. Hircii librum (vt facis) diuulga. De Philotimo idem & ego arbitrabar. Domum tuam pluris video futuram vicino Cæſare. Tabellarium meum hodie expectamus. nos de Pilia & Attica certiores faciet.

CICERO ATTICO S. 47

Domi te libenter eſſe, facilè credo: ſed velim ſcire quid tibi reſtet, aut iamne confeceris. Ego te in Tuſculano expecto, eoq; magis quòd Tironi ſtatim te venturum ſcripſiſti, & addidiſti, te putare opus eſſe. Sentiebam omnino quantum mihi præſens prodeſſes, ſed multò magis poſt diſceſſum tuũ ſentio. Quam ob rem, vt antè ad te ſcripſi, aut ego ad te totus, aut tu ad me: quotus licebit.

CICERO ATTICO S. 48

HERI non multò pòſt, quàm tu à me diſceſſiſti, puto quidam

quidam vrbani, vt videbantur, ad me mandata, & literas attulerunt à C. Mario C. F. Eum multis verbis agere mecum, per cognationem, quæ mihi secum esset, per eum Marium, quem scripsissem, per eloquentiam L. Crassi aui sui, vt se de- 5 fenderem, caussamque suam mihi perscripsit. Rescripsi patrono illi nihil opus esse, quoniam Cæsaris propinqui eius omnis potestas esset, viri optimi, & hominis liberalissimi: me tamen ei fauturum. O tempora! fore cùm dubitet Curtius consulatum petere! sed hæc hactenus. De Tirone mihi curæ 10 est: sed iam sciam quid agat: heri enim misi qui videret: cui etiam ad te literas dedi. Epistolam ad Cæsarē tibi misi. Horti quam in diem proscripti sint, velim ad me scribas.

CICERO ATTICO S. 49

15 VT me leuârat tuus aduentus, sic discessus afflixit. Quare cùm poteris, id est, cùm Sestii auctioni operam dederis, reuises nos: vel vnus dies mihi erit vtilis: quid dicam, gratus? Ipse Romam venirem, vt vnà essemus, si satis consilii quadā de re haberem.

20 CICERO ATTICO S. 50

Tironem habeo citiùs, quàm verebar. venit etiam Nicias: & Valerium hodie audiebam esse venturum. quamuis multi sint, magis tamen ero solus, quàm si vnus esses. Sed expecto te à Peducco vtique: tu autem significas aliquid etiam antè: 25 verùm id quidem, vt poteris. De Virgilio, vt scribis. hoc tamen velim scire, quando auctio. Epistolam ad Cæsarem mitti, video tibi placere. Quid quæris? mihi quoque idem maximè placuit, & eò magis, quòd nihil est in ea, nisi optimi ciuis: sed ita optimi, vt tempora, quibus parere omnes πολιτι- 30 κοὶ præcipiunt: sed scito, ita nobis esse visum, vt isti antè legerent. Tu igitur id curabis: sed, nisi planè iis intelliges placere, mittenda non est. Id autem vtrum illi sentiant, an verò simulent, tu intelliges: sed mihi simulatio pro repudiatione fuerit: τοῦτο δὲ μηλώσῃ. De Cerelia quid tibi placeret, Tiro mi- 35 hi narrauit: ei debere, non esse dignitatis meæ: perscriptionē tibi placere: hoc metuere, alterum in metu non ponere. Sed & hæc, & multa alia coràm. Sustinenda tamen (si tibi videbitur) solutio est nominis Cereliani, dum & de Metone, & de Faberio sciamus.

CICERO ATTICO S. 51

L. Tullium Montanum nosti, qui cum Cicerone profectus est. ab eius sororis viro literas accepi. Montanum Planco debere: quod præs pro Flaminio sit, H-S.XX. de ea re nescio quid te à Montano rogatum. Sanè velim, siue Plancus est rogandus, siue qua re potes illum iuuare, iuues. pertinet ad nostrum officium. si res tibi fortè notior est, quàm mihi, aut si Plancum rogandum putas, scribas ad me, velim: vt quid res sit, & quid rogandum sciam. De epistola ad Cæsarē quid egeris, expecto. De Silio non ita sanè laboro. Tu mihi aut Scapulanos, aut Clodianos efficias, necesse est. sed nescio quid videris dubitare de Clodia, vtrum quando veniat, aut sintne venales? Sed quid est, quod audio Spintherem fecisse diuortium? De lingua Latina securi es animi, dices, qui talia conscribis. ἀπόγραφα sunt: minore labore fiunt: verba tantùm affero, quibus abundo.

CICERO ATTICO S. 52

Ego, etsi nihil habeo, quod ad te scribam: scribo tamen, quia tecum loqui videor. hîc nobiscum sunt Nicias & Valerius. hodie tuas literas expectabamus matutinas. Erunt fortasse alteræ pomeridianæ, nisi te Epiroticæ literæ impedient: quas ego non interpello. Misi ad te epistolas ad Martianum, & ad Montanum: eas in eundem fasciculum velim addas, nisi fortè iam dedisti. Vale.

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum,

LIBER XIII.

CICERO ATTICO S. 1

AD Ciceronem ita ſcripſiſti, vt neque ſeuerius, neque temperatius ſcribi potuerit, nec magis, quàm quemadmodũ ego maximè vellem. Prudentiſſimè etiã ad Tul-
5 lios. Quare aut iſta proficiant, aut aliud agamus. De pecunia verò, video à te omnẽ diligentiam adhiberi, vel potius iam adhibitam, &, ſi efficis, à te hortos habebo. Nec verò vllum genus poſſeſſionis eſt, quod malim, maximè ſcilicet ob eam cauſam, quæ ſuſcepta
10 eſt: cuius feſtinationem mihi tollis, quoniam de æſtate polliceris, vel potius recipis. Deinde etiam ad καταβίωσιν, mœſtitiamq; minuendã nihil mihi reperiri poteſt aptius. Cuius rei cupiditas impellit me interdum, vt te hortari velim: ſed me ipſe reuoco. Nõ enim dubito, quin, quòd me valde velle pu-
15 tes, in eo tu me ipſum cupiditate vincas, Itaq; iſtuc iam pro facto habeo. Expecto quid iſtis placeat de epiſtola ad Cæſarem. Nicias te (vt debet) amat, vehementerq; tua ſui memoria delectatur. Ego verò Peduceum noſtrũ vehementer diligo. nam & quanti patrem feci, totum in hunc: ipſum per ſe
20 æquè amo, atq; illum amaui: te verò plurimùm, qui hoc ab vtroq; noſtrûm fieri velis. Si hortos inſpexeris, & ſi de epiſtola certiorẽ me feceris, dederis mihi quod ad te ſcribã: ſin minus, ſcribam tamen aliquid: nunquam enim deerit.

CICERO ATTICO S. 2

25 Gratior mihi celeritas tua, quàm ipſa res: quid enim

indignius? sed iam ad ista obduruimus, & humanitatem omnem exuimus. Tuas literas hodie expectabam, nihil equidem, vt ex iis noui: quid enim? veruntamen. Oppio & Balbo epistolas deferri iubebis, & tamen Pisonem sicubi de auro. Faberius si venerit, videbis vt tātum attribuatur, si modò attribuetur, quantum debetur: accipies ab Erote. Ariarathes Ariobarzanis filius Romam venit. vult, opinor, regnum aliquod emere à Cæsare: nam, quomodo nunc est, pedem vbi ponat, in suo, non habet: omnino eum Sestius noster parochiis publicis occupauit. quod quidem facilè patior. Veruntamen, quòd mihi summo beneficio meo magna cum fratribus illius necessitudo est, inuito eum per literas, vt apud me diuersetur. Ad eam rem cùm mitterem Alexandrum, has ei dedi literas. Cras igitur auctio Peducei. cùm poteris ergo: etsi impediet fortasse Faberius: sed tamen, cùm licebit. Dionysius noster grauiter queritur, & tamen iure, se à discipulis abesse tandiu. Multis verbis scripsit ad me, credo item ad te. mihi quidem videtur etiam diutius absfuturus, ac nollē: valde hominem desidero.

CICERO ATTICO S. 3

A te literas expectabam, nondū, scilicet. nā has manè rescribebam. Ego verò ista nomina sic probo, vt nihil aliud me moueat, nisi quòd tu videris dubitare: illud enim non accipio in bonam partem, quod ad me refers. Quid? ipse negotium meum gererē, nisi cōsilio tuo? Sed tamē intelligo, magis te id facere diligentia, qua semper vteris, quàm quòd dubites de nominibus istis: etenim Cælium non probas: plura non vis. vtrunq; laudo. His igitur vtendum est. prçs aliquando factus es, & in his quidē tabulis. A me igitur omnia, quòd dies longior est. teneamus modò, quod volumus: puto fore istam etiam à præcone diē, certè ab hæredibus. De Crispo, & Mustella videbis: & velim scire, quæ sit pars duorū. De Bruti aduentu erā factus certior: attulerat enim ab eo Ægypta libertus literas. misi ad te epistolam, quia cōmodè scripta erat.

CICERO ATTICO S. 4

HABEO munus à te elaboratum decem legatorum: & quidem puto: nam filius anno pòst quæstor fuit, quàm consul Mummius. sed quoniam sæpius de nominib. quæris quid placeat: ego quoque tibi sæpius respondeo, placere. Si quid

poteris

poteris cum Pisone, conficies: Aulus enim videtur in officio futurus. velim antè poßis: si minus, vtique simul simus, cùm Brutus veniet in Tusculanum. magni interest mea, vnà nos esse. Scies autem, qui dies is futurus sit, si puero negotiũ de-
5 deris, vt quærat. Spurium Mummium putaram in decem legatis fuisse: & videlicet (etenim εὔλογον) fratri fuisse: fuit enim ad Corinthum. Misi tibi Torquatum.

CICERO ATTICO. S. 5

Colloquere tu quidem cum Silio, vt scribis, & vrge. Illam
10 diem negabat esse mense Maio, istam non negabat. sed tu, vt omnia, isthuc quoque ages diligenter. De Crispo, & Mustella scilicet cùm quid egeris. Quoniam ad Bruti aduentũ fore te nobiscum polliceris, satis est: præsertim cùm hi tibi dies in magno nostro negotio consumantur.

15 CICERO ATTICO S. 6

De aquæductu probè fecisti. columnarium, vide, ne nullum debeamus. quanquam mihi videor audisse à Camillo, cõmutatam esse legem. Pisoni quid est, quod honestius respondere poßimus, quàm solitudinẽ Catonis? nec cohære-
20 dibus solùm Herennianis, sed etiam vt scis, (tu enim mecum egisti) de puero Lucullo: quã pecuniam tutor (nã hoc quoque ad rem pertinet) in Achaia sumpserat. Sed agit liberaliter: quoniam negat se quicquam facturum contra nostram voluntatẽ. coràm igitur, vt scribis, constituemus, quemad-
25 modũ rem explicemus. Quòd reliquos cohęredes cõuenisti, planè bene. Quòd epistolam meam ad Brutum poscis, non habeo eius exemplum, sed tamen saluum est: & ait Tiro te habere oportere: & vt recordor, vna cum illius obiurgatoria, tibi meam quoq;, quam ad eum rescripseram, misi. Iudiciali
30 molestia vt caream, videbis. Tuditanũ istum proauum Hortensii planè non noram, & filium, qui tum non potuerat esse legatus, fuisse putaram. Mummium fuisse ad Corinthũ pro certo habeo: sæpè enim hic Spurius, qui nuper est, epistolas mihi pronuntiabat versiculis facetis, ad familiareis missas à
35 Corintho: sed non dubito quin fratri fuerit legatus, non in decem. Atque hoc etiam accepi, non solitos maiores nostros legare in decem, qui essent imperatorum necessarii, vt nos ignari pulcherrimorum institutorũ, aut negligentes potius, M. Lucullum & L. Murænam, & cæteros ad L. Lucullum

miſimus:illudq; εὐλογώτατον,illum fratri in primis eius legatis fuiſſe.Operam tuam multam,qui & hæc cures,& mea expedias,& ſis in tuis multò minus diligens, quàm in meis.

CICERO ATTICO. S. 7

Seſtius apud me fuit,& Theopompus pridie.veniſſe à Cæſare narrabat literas:hoc ſcribere, ſibi certũ eſſe Romæ manere,cauſſamq; eam aſcribere, quę erat in epiſtola noſtra,ne ſe abſente leges ſuæ negligerentur, ſicut eſſet neglecta ſumptuaria:eſt εὔλογον:idque eram ſuſpicatus: ſed iſtis mos gerendus eſt,niſi placet hanc ipſam ſententiam nos perſequi:& Lentulum cum Metella certè feciſſe diuortium. Hæc omnia tu melius. reſcribes igitur quicquid voles, dummodo quid: iam enim non reperio quid te reſcripturum putẽ, niſi fortè de Muſtella,aut ſi Silium videris.Brutus heri venit in Tuſculanum poſt horã decimam. hodie igitur me videbit, ac vellem cùm tu adeſſes. miſi equidem ei nuntiari, te, quoad potuiſſes, expectaſſe eius aduentum, venturumque ſi audiſſes, meque,vt facio, cõtinuò te certiorem eſſe facturum.

CICERO ATTICO S. 8

Planè nihil erat,quod ad te ſcriberem. modò enim diſceſſeras,& paulò poſt triplices remiſeras. Velim cures faſciculum ad Veſtorium deferendum: & alicui des negotium qui quærat, Q.Faberii fundus nunquis in Pompeiano Nolano venalis ſit. Epitome Bruti Cælianorũ velim mihi mittas,& à Philoxeno Παναιτίου περὶ προνοίας. Te idib. videbo cum tuis.

CICERO ATTICO S. 9

COMMODVM diſceſſeras heri, cùm Trebatius venit:paulò pòſt Curtius. hic ſalutãdi cauſa,ſed manſit inuitatus. Trebatium nobiſcum habemus. hodie manè Dolabella.multus ſermo ad multum diẽ:nihil poſſum dicere ἐκτενέστερον, nihil φιλοστοργότερον.Ventum eſt tamen ad Quintum.multa ἄφατα, ἀδιήγητα: ſed vnum eiuſmodi, quod niſi exercitus ſciret, non modò Tironi dictare, ſed ne ipſe quidem auderem ſcribere.Sed hactenus εὐκαίρως ad me venit, cùm haberem Dolabellam, Torquatus: humaniſſiméque Dolabella, quibus verbis ſecum egiſſem, expoſuit: commodùm enim egeram diligentiſſimè:quæ diligentia grata eſt viſa Torquato. A te expecto,ſi quid de Bruto: quanquam Nicias confectum putabat. ſed diuortium non probari; quo etiam magis laboro

idem

idem quod tu: si quid est enim offensionis, hæc res mederi potest. Mihi Arpinum eundum est. nam & opus est constitui a nobis illa prædiola, & vereor ne exeundi potestas non sit, cùm Cæsar venerit: de cuius aduentu eam opinionem Do-
5 labella habet, quam tu. coniecturam faciebas ex literis Messalæ. Cùm illuc venero, intellexeroq; quid negotii sit, tum, ad quos dies rediturus sim, scribam ad te.

CICERO ATTICO S. 10

Minimè miror, te & grauiter ferre de Marcello, & plura
10 vereri periculi genera. Quis enim hoc timeret, quod neque acciderat anteà, nec videbatur natura ferre, vt accidere posset? omnia igitur metuẽda: sed illud παρὰ τὴν ἱστορίαν, tu præsertim, me reliquum consularẽ. Quid? tibi Seruius, quid videtur? quanquam hoc nullam ad partem valet scilicet, mihi
15 præsertim, qui nõ minus bene actum cum illis putem. quid enim sumus? aut quid esse possumus? domine, an foris? quòd nisi hoc mihi venisset in mentẽ, scribere ista nescio quæ, quò verterem me, non haberem. Ad Dolabellam, vt scribis, ita puto faciendũ, κοινότερα quædam, & πολιτικώτερα. facien-
20 dum certè aliquid est: valde enim desiderat. Brutus si quid, curabis vt sciam. Cui quidem quamprimùm agendum puto: præsertim si statuit. sermunculum enim omnem aut restrinxerit, aut sedarit: sunt enim qui loquantur etiam mecũ. sed hæc ipse optimè, præsertim si etiam tecũ loquetur: mihi
25 enim est in animo proficisci XI. calend. hîc enim nihil habeo quod agam, ne hercule illic quidem, nec vsquam. sed tamen illic hodie Spintherem expecto: misit enim Brutus ad me per literas. purgat Cæsarem de interitu Marcelli: in quẽ ne, si insidiis quidem ille interfectus esset, caderet vlla suspicio: nũc
30 verò, cùm de Magio constet, nonne furor eius omnem caussam sustinet? Planè quid sit, non intelligo. explanabis igitur. quanquam nihil habeo quod dubitem, nisi ipsi Magio, quæ fuerit causa amẽtiæ: pro quo quidem etiam sponsor factus est. nimirum id fuit, soluendo enim non erat. credo eũ
35 petiisse a Marcello aliquid: & illum, vt erat, constantius respondisse, οὐ γὰρ ὄνειδος.

CICERO ATTICO S. 11

CREDEBAM esse facile: totum est aliud, posteà quàm sum à te disiunctior. sed fuit faciendum, vt & constituerem mer-

cedulas prædiorum, & ne magnum onus obseruantiæ Bruto nostro imponerem: posthac enim poterimus cõmodius colere inter nos in Tusculano. hoc autem tempore, cùm ille me quotidie videre vellet, ego ad illum ire non possem, priuabatur omni delectatione Tusculani. Tu igitur, si Seruilia venerit, si Brutus quid egerit, etiam si constituerit, quando obuiam, quicquid denique erit, quod scire me oporteat, scribes. Pisonem, si potueris, conuenias. vides quàm maturum sit: sed tamen quod commodo tuo fiat.

CICERO ATTICO S. 12

Valde me momorderunt epistolæ tuæ de Attica nostra: eædem tamen sanauerunt. Quòd enim te ipse consolabare eisdem literis, id mihi erat satis firmum ad leniendam ægritudinem. Ligarianam præclarè vendidisti: posthac quidquid scripsero, tibi præconium deferam. Quòd ad me de Varrone scribis, scis me anteà orationes, aut aliquid id genus solitum scribere, vt Varronem nusquam possem intexere. Posteà autẽ quàm hæc cœpi φιλολογώτερα, iam Varro mihi denunciauerat magnã sanè, & grauem προσφώνησιν. biennium præteriit, cùm ille καλλιππίδης assiduo cursu cubitum nullum processerit. Ego autẽ me parabam ad id, quod ille mihi misisset, vt αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον, si modò potuissem. nam hoc etiam Hesiodus ascribit. αἴκε δύνῃαι. Nunc illam περὶ τελῶν σύνταξιν, sanè mihi probatam, Bruto, vt tibi placuit, despondimus: idque eum non nolle mihi scripsisti. ergo illam ἀκαδημαϊκὴν, in qua homines, nobiles illi quidem, sed nullo modo philologi, nimis acutè loquuntur, ad Varronem transferamus: etenim sunt Ἀντιόχεια, quæ iste valde probat. Catulo & Lucullo alibi reponemus, ita tamen, si tu hoc probas: deque eo mihi rescribas velim. De Brinniana auctione accepi à Vestorio literas. ait sine vlla controuersia rem ad me esse collatam (Romæ videlicet, aut in Tusculano me fore putauerunt) a.d. VIII. calend. Quint. Dices igitur vel amico tuo, vel Othoni cohæredi meo, vel Labeoni nostro, paulum proferant auctionem, me circiter nonas in Tusculano fore. cum Pisone Erotem habes. De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus. dies adest.

CICERO ATTICO S. 13

COMMOTVS tuis literis quòd ad me de Varrone scripseras,

ras,totam Academiam ab hominibus nobiliſſimis abſtuli, tranſtuliq; ad noſtrum ſodalem, & ex duobus libris contuli in quatuor. grandiores ſunt omnino, quàm erant illi, ſed tamen multa detracta. Tu autem mihi peruelim ſcribas, qui
5 intellexeris illum velle. Illud vtique ſcire cupio, quem intellexeris ab eo ζηλοτυπεῖν, niſi fortè Brutum. id hercle reſtabat, ſed tamen ſcire peruelim. Libri quidem ita exierunt (niſi fortè me communis φιλαυτία decipit) vt in tali genere nę apud Græcos quidem ſimile quicquam. Tu illam iacturam
10 feres æquo animo, quòd illa, quæ habes de Academicis, fruſtrà deſcripta ſunt. multò tamen hæc erunt ſplendidiora, breuiora, meliora. Nunc autem ἀπορῶ, quò me vertam. volo Dolabellæ valdè deſideranti: nō reperio quid, & ſimul αἰδέομαι Τρῶας. neque, ſi aliquid, potero μέμψιν effugere. aut ceſ-
15 ſandum igitur, aut aliquid excogitandum. Sed quid hæc leuia curamus? Attica mea, obſecro te, quid agit? quæ me valde angit. ſed crebrò reguſto tuas literas: in his acquieſco: tamen expecto nouas.

CICERO ATTICO S. 14.

20 Brinnii libertus cohæres noſter, ſcripſit ad me, velle, ſi mihi placet, cohæredes, & Sabinum Albium ad me venire. id ego planè nolo. hæreditas tanti non eſt, & tamen obire auctionis diem facilè poterunt (eſt enim III. id.) ſi me in Tuſculano poſtridie non. manè cōuenerint. quòd ſi laxius volēt
25 proferre diem, poterunt vel biduum, vel triduum, vel, vt videbitur: nihil. n. intereſt. Quare, niſi iam profecti ſunt, retinebis homines. De Bruto ſi quid erit: de Cæſare, ſi quid ſcies, prætereà, ſcribes. Illud etiam atque etiam conſideres velim, placeatne tibi mitti ad Varronem quod ſcripſimus: etſi etiā
30 ad te aliquid pertinet: nam ſcito te ei dialogo adiunctum eſſe tertium. Opinor igitur conſideremus: etſi nomina iam facta ſunt: ſed vel induci, vel mutari poſſunt.

CICERO ATTICO S. 15

Quid agit, obſecro te, Attica noſtra? nam triduo abs te
35 nullas acceperam. nec mirum: nemo enim venerat, nec fortaſſe cauſſa fuerat. Itaq; ipſe, quid ſcriberem, non habebam. quo autem die has Valerio dabam, expectabam aliquem meorum: qui ſi veniſſet, & à te quid attuliſſet, videbam non defuturum quod ſcriberem.

CICERO ATTICO S. 16

Nos cùm flumina & solitudinem sequeremur, quò facilius sustentare nos possemus, pedem è villa adhuc egressi nō sumus: ita magnos, & assiduos imbres habebamus. Illam Academicen σύνταξιν totam ad Varronem traduximus: modò 5 fuit Catuli, Luculli, Hortensii: deinde, quia παρὰ τὸ πρέπον videbatur, quod erat hominibus ignota, nō illa ἀπαιδευσία, sed in his rebus ἄτεχνια, simulac veni ad villam, eosdem illos sermones ad Catonem Brutumq; transtuli. Ecce tuæ literæ de Varrone. nemini visa aptior Ἀντιοχεία ratio: sed ta- 10 men velim scribas ad me, primùm placeatne tibi aliquid ad illum: deinde si placebit, hocne potissimum. Quid? Seruilia iamne venit? Brutus ecquid agit, ecquando? de Cæsare quid auditur? Ego ad nonas in Tusculano, quemadmodum dixi: tu cum Pisone, si quid poteris. 15

CICERO ATTICO S. 17

DIE VI. cal. expectabam Roma aliquid, non quo imperassem. igitur aliquid tuis. nunc eadem illa, quid Brutus cogitet, aut si aliquid egit, ecquid à Cæsare. Sed quid ista, quæ 20 minus curo? Attica nostra quid agat scire cupio. etsi quæ literæ (sed iam minus veteres sunt) rectè sperare iubent, tamē expecto recens aliquid.

CICERO ATTICO S. 18

Vides propinquitas quid habeat. nos verò conficiamus 25 hortos. Colloqui videbamur in Tusculano cùm essem: tanta erat crebritas literarū. sed id quidem iam erit. Ego intereà admonitu tuo perfeci sanè argutulos libros ad Varronem: sed tamen expecto quid ad ea quæ scripsi ad te: primùm: quî intellexeris eū desiderare à me, cùm ipse homo πολυγραφώ- 30 τατος nunquam me lacessisset: deinde quem ζηλοτυπεῖν multò Hortensium minus, aut eos qui de rep. loquuntur. Planè hoc mihi explices velim: in primis, maneasne in sententia, vt mittam ad eum quæ scripsi: an nihil necesse putes: sed hæc coràm. 35

CICERO ATTICO S. 19

Commodum discesserat Hilarus librarius III. calend. cui dederam literas ad te, cùm venit tabellarius cum tuis literis pridie datis: in quibus illud mihi gratissimum fuit, quòd

Attica

Attica nostra rogat te, ne tristis sis, quodque tu ἀκίνδυνα esse scribis. Ligarianam, vt video, præclarè autoritas tua commendauit. scripsit enim ad me Balbus, atque Oppius, mirificè se probare, ob eamque caussam ad Cæsarem eam se oratiunculam misisse. Hæc igitur idem tu mihi anteà scripseras. In Varrone ista caussa me non moueret, ne viderer φιλένδοξος: sic enim constituebam, neminem includere in dialogo eorum qui viuerent, sed quia scribis, & desiderari à Varrone, & magni illum æstimare, eos confeci, & absolui: nescio quàm bene, sed ita accuratè, vt nihil posset suprà. Academicam omnem quæstionem libris quatuor. in eis, quæ erant contra ἀκαταληψίαν, præclarè collecta ab Antiocho, Varroni dedi: ad ea ipse respondeo: tu es tertius in sermone nostro. Si Cottam & Varronem fecissem inter se disputanteis, vt à te proximis literis admoneor, meum κωφὸν πρόσωπον esset. hoc in antiquis personis suauiter fit, vt & Heraclides in multis, & nos sex de repub. libris fecimus. Sunt etiam de Oratore nostri tres, mihi vehementer probati: in eis quoque eæ personæ sunt, vt mihi tacendum fuerit: Crassus enim loquitur, Antonius, Catulus senex, C. Iulius, frater Catuli, Cotta, Sulpitius. Puero me hic sermo inducitur, vt nullæ esse possent partes meæ. Quæ autem his temporibus scripsi, Ἀριστοτέλειον morem habent. in quo sermo ita inducitur cęterorum, vt penes ipsum sit principatus. Ita confeci quinque libros περὶ τελῶν, vt Epicurea L. Torquato, Stoica M. Catoni, περὶ παντελῶς M. Pisoni daremus. ἀζηλότυπον id fore putaram, quòd omnes illi decesserant. Hæc Academia, vt scis, cùm Catulo, Lucullo, Hortensio contuleram. sanè in personas non cadebant: erant autem λογικώτερα, quàm vt illi de iis somniasse vnquam viderentur. Itaque, vt legi tuas de Varrone, tanquam ἕρμαιον arripuit: aptius esse nihil potuit ad id philosophiæ genus, quo ille maximè mihi delectari videtur, measq; parteis, eò non sum consecutus, vt superior mea caussa videatur: sunt enim vehementer πιθανὰ Antiochia: quæ diligenter à me expressa acumen habent Antiochi, nitorem orationis nostrum, si modò is est aliquis in nobis. Sed tu dandosne putes hos libros Varroni, etiam atque etiam videbis. mihi quædam occurrunt. sed ea coràm.

CICERO ATTICO S. 20

A Cæsare literas accepi consolatorias, datas prid. cal. Maii, Hispali. De Vrbe augenda quid sit promulgatum, non intellexi: id sanè scire velim. Torquato nostra officia grata esse facilè patior: eaque augere non desinam. De vxore Tuberonis & priuigna, neque possum iam abdere (est enim res peruulgata) neq; Tuberonẽ volo defendere: mirificè est enim φιλαίτιος. Theatrum quidem sanè bellum habuisti. Ego etsi hoc loco facilimè sustentor, tamen te videre cupio: itaque vt constitui, adero. Fratrẽ credo à te esse conuentum: scire igitur studeo quid egeris. De fama nihil sanè laboro: etsi scripseram ad te tunc stultè. Nihil melius (curandum enim nobis est) atq; hoc, in omni vita sua quenque à recta conscientia, transuersum vnguem non oportere discedere. Viden' quã φιλοσόφως? an tu nos frustrà existimas hæc in manibus habere? δεδῆχθαι te nollem, quod nihil erat: redeo enim rursus eodem. Quicquamne me putas curare in toto, nisi vt ei ne desim? id ago scilicet, vt iudicia videar tenere: μὴ γὰρ αὐτοῖς. Vellem tam domestica ferre possem, quàm ista contemnere. putas autem me voluisse aliquid, quod profectũ non sit? non licet scilicet sententiam suam: sed tamen quæ tum acta sunt, non possum non probare: & tamen non curare pulchrè possum, sicuti facio. Sed nimium multa de nugis.

CICERO ATTICO S. 21

AD Hircium dederam epistolam sanè grandem, quã scripseram proximè in Tusculano. huic, quam tu mihi misisti, rescribam aliàs: nũc aliis malo. Quid possum de Torquato, nisi aliquid à Dolabella? quod simulac continuo scietis. Expectabam hodie, aut summum cras ab eo tabellarios: qui simulac venerint, mittentur ad te. A Quinto expecto: proficiscens enim è Tusculano VIII. cal. vt scis, misi ad eum tabellarios. Nunc ad rẽ vt redeam, INHIBERE illud tuum, quod valdè mihi arriserat, vehementer displicet: est enim verbum totum nauticum: quanquam id quidem sciebam: sed arbitrabar sustineri remos, cùm inhibere essent remiges iussi. id non esse eiusmodi didici heri, cùm ad villam nostram nauis appelleretur: non enim sustinent, sed alio modo remigant: id ab ἐποχῆς remotissimum est. Quare facies vt ita sit in libro quemadmodum fuit. Dices hoc idem Varroni, si

fortè

forte mutauit. nec est melius quicquam quàm vt Lucilius,
Sustineat currum, vt bonus sæpè agitator, equosq́z. semperque Carneades προβολὴν pugilis, & retentionem aurigæ, similem facit ἐποχῇ. Inhibitio autem remigum motum habet
5 & vehementiorem quidem, remigationis nauem conuertentis ad puppim. Vides quanto hoc diligentius curẽ, quàm aut de rumore, aut de Pollione. De Pansa etiam, si quid certius: credo enim palàm factum esse. De Critonio si quid esset. certéne de Metello & Balbino? Dic mihi, placétne tibi
10 primum edere iniussu meo? Hoc ne Hermodorus quidem faciebat, is qui Platonis libros solitus est diuulgare. ex quo λόγοισιν Ἑρμόδωρος. quid illud? rectumne existimas cuiquã quicquam antè, quàm Bruto? cui te autore προσφωνῶ: scripsit enim Balbus, ad me, se à te quintum de finibus librũ de-
15 scripsisse: in quo non sanè multa mutaui, sed tamen quædam. Tu autem commodè feceris, si reliquos continueris, ne & ἀδιόρθωτα habeat Balbus, & ἕωλα Brutus. Sed hæc hactenus, ne videar περὶ μικρὰ σπουδάζειν. etsi nunc quidem maxima mihi sunt hæc: quid est enim aliud? Varroni quidem, quæ
20 scripsi te autore, ita propero mittere, vt iam Romam miserim describenda. ea si voles, statim habebis: scripsi enim ad librarios vt fieret tuis, si tu velles, describendi potestas. Ea verò continebis, quoad ipse te videam: quod diligentissimè facere soles, cùm à me tibi dictum est. Quomodo autem fu-
25 git me, tibi dicere? mirificè Cerelia, studio videlicet philosophiæ flagrans, describit à tuis. istos ipsos de Finibus habet. Ego autem tibi confirmo (possum falli, vt homo) à me non habere: nunquam enim ab oculis meis abfuerunt. tantùm porrò aberat vt binos scriberent: vix singulos confecerunt.
30 tuorum tamen eò nullum delictum arbitror. idemque te volo existimare: à me enim prætermissum est, vt dicerem, me eos exire nondum velle. Hui, quandiu de nugis? de re enim nihil habeo quod loquar. De Dolabella tibi assentior: cohæredes, vt scribis, in Tusculano. De Cæsaris aduẽtu, scripsit ad
35 me Balbus, nõ ante cal. Sext. De Attica optimè, quòd leuius ac lenius, & quòd fert εὐκόλως. Quòd autẽ de illa nostra cogitatione scribis, in qua nihil tibi cedo: ea quæ noui, valde probo, hominẽ, domũ, facultates. quod caput est, ipsum non noui, sed audio laudabilia de Scrofa. etiam proximè accedit,

ſi quid hoc ad rem. ἀγχινέστερος eſt etiam, quàm pater: coràm igitur, & quidem propenſo animo ad probandum: accedit enim, quòd patrem (vt ſcire te puto) plus etiam, quàm non modò tu, ſed quàm ipſe ſcit, amo: idque & meritò, & iamdiu.

CICERO ATTICO S. 22

De Varrone non ſine cauſſa, quid tibi placeat, tam diligenter exquiro. occurrunt mihi quædam: ſed ea corà m. te autem ἀσμενέστατα intexui, faciamq; id crebrius: proximis enim tuis literis primùm te id non nolle cognoui. De Marcello ſcripſerat ad me Caſſius anteà, τὰ κατὰ μέρος Seruius: ô rem acerbam! Ad prima redeo. ſcripta noſtra nuſquā malo eſſe, quàm apud te: ſed ea tum foras dari, cùm vtrique noſtrū videbitur. Ego & librarios tuos culpa libero, neque te accuſo, & tamen aliud quiddam ad te ſcripſeram. Cereliam quædam habere, quæ niſi à te, non potuerit. Balbo quidem intelligebam ſatisfaciendum fuiſſe: tantùm nolebam, aut obſoletum Bruto, aut Balbo inchoatū dari. Varroni ſimulac te videro (ſi tibi videbitur) mittam. Quid autem dubitarim, cùm videro te, ſcies. Attributos quòd appellas, valdè probè: te de prædio auiæ exerceri, moleſtè fero. De Bruto noſtro perodioſum. ſed vita fert. mulieres autem vix ſatis humanè, quæ inimico animo ferant, cùm vtraque officio pareat. Tullium ſcribam. nihil fuit quòd appellares. nam tibi mandaſſem, ſi fuiſſet: nihil enim eſt apud eum poſitum nomine voti. Sed eſt quiddam apud illum meum. id ego in hanc rem ſtatui conferre. Itaque & ego rectè tibi dixi, vbi eſſet, & tibi ille rectè negauit. Sed hoc quoque ipſum continuò adoriamur. Locū hominib. non ſanè probo, quòd eſt deſertior: ſed habet εὐλογίαν. Verùm hoc quoq; vt cenſueris. quippe qui omnia. Ego, vt conſtitui, adero, atque vtinam tu quoque eodem die. ſin quid (multa enim) vtiq; poſtridie. etenim cohæredes à queis ſine te opprimi malitia eſt. Alteris iam literis nihil ad me de Attica: ſed id quidē mihi in optima ſpe pono, illud accuſo nō te, ſed illam, ne ſalutem quidem. at tu & illi, & Piliæ plurimā. nec me tamen iraſci iudicaris. Epiſtolam Cęſaris miſi, ſi minus legiſſes.

CICERO ATTICO S. 23

Antemeridianis tuis literis heri ſtatim reſcripſi: nunc reſpondebo veſpertinis. Brutus mallem me accerſeret. nam &

æquius

æquius erat, cùm illi iter instaret & subitum, & longum: & mehercule nunc, cùm ita simus affecti, vt non possimus planè simul viuere (intelligis enim profectò, quo maximè posita sit συμβιώσεως) facilè patiebar nos potius Romæ vnà esse, quàm in Tusculano. Libri ad Varronem non morabantur: sunt enim defecti, vt vidisti: tantùm librariorũ menda tolluntur, de quibus libris scis me dubitasse. sed tu videris. Item quos Bruto mittimus, in manibus habẽt librarii. Mea mandata (vt scribis) explica: quanquam ista retentione omneis ait vti Trebatius. quid tu istos putas? nosti domum quam confice δι' ὀγώς. incredibile est quàm ego ista non curem. Omni tibi asseueratione affirmo, quòd mihi credas velim, mihi maiori offensioni esse, quàm delectationi possessiunculas meas: magis enim doleo, me non habere cui tradam, quàm delector habere, qui vtar: atque illud Trebatius se tibi dixisse narrabat. Tu autem veritus es fortasse, ne ego inuitus audirem: fuit id quidem humanitatis: sed mihi crede, iam ista non curo. Quare da te in sermonem, & perseca, & confice: excita, compella, loquere, vt te cum illo Scæuola loqui putes: ne existimes, eos, qui non debita consectari soleant, quod debeatur, remissuros. De die tantùm videto, & id ipsum bono modo.

CICERO ATTICO S. 24

Quid est, quod Hermogenes Clodius mihi, Andromenem sibi dixisse, se Ciceronem vidisse Corcyræ? ego enim audita tibi putaram. nihil igitur, ne ei quidem, literarum? an non vidit? facies ergo vt sciam. Quid tibi ego de Varrone rescribam? quatuor διφθέραι sunt in tua potestate. quod egeris, id probabo. nec tamen αἰδέομαι Τρῶας. quid enim? sed ipsi quàm res illa probaretur, magis verebar. sed quoniam tu suscipis, in alteram aurem.

CICERO ATTICO S. 25

De retentione, rescripsi ad tuas literas accuratè scriptas: conficies igitur, & quidem sine vlla dubitatione, aut retractatione. Hoc fieri & oportet, & opus est. De Andromene, vt scribis, ita putaram. scisses enim, mihique dixisses. Tu tamen ita mihi de Bruto scribis, vt te nihil. quando autem illum putas? nam ego Romam prid. id. ita volui Bruto scribere: sed quoniam tu te legisse scribis, fui fortasse ἀσυμφέστερος,

me ex tuis literis intellexisse, nolle eum me quasi prosequendi sui caussa Romam nunc venire. Sed quoniam iam adest meus aduentus, fac quæso, ne quid eum idus impediant, quò minus suo commodo in Tusculano sit: nec enim ad tabulam eum desideraturus eram: in tali enim negotio cur tu vnus nõ satis es? Sed ad testamentũ volebã: quod iam malo alio die: ne ob eam caussam Romam venisse videar. Scripsi igitur ad Brutũ, iam illud, quod putassem, idibus nihil opus esse. velim ergo totum hoc ita gubernes, vt ne minima quidem re vlla, Bruti commodum impediamus. Sed quid est tandem, quod perhorrescas, quia tuo periculo iubeam libros dari Varroni? etiam nunc si dubitas, fac vt sciamus: nihil est enim illis elegantius. Volo Varronem, præsertim cùm ille desideret: sed est, vt scis, δεινὸς ἀνήρ, τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόῳτο. Ita mihi sæpè occurrit vultus eius querentis fortasse vel hoc, meas parteis in his libris copiosius defensas esse, quam suas: quod mehercule intelliges non esse, si quando in Epeirum veneris. nam nunc Alexionis epistolis cedimus: sed tamen ego non despero probatum iri Varroni. & id, quoniam impẽsam fecimus in Macrocola, facilè patior teneri. Sed etiam atque etiam dico, tuo periculo fiet. Quare, si addubitas, ad Brutum transeamus: est enim is quoque Antiochius. ô Academiam volaticam, & sui similem, modò huc, modò illuc! Sed quæso, epistola mea ad Varronem valdéne tibi placuit? Male mihi sit, si vnquam quicquam tam enitar. At ego ne Tironi quidem dictaui: qui totas περιοχὰς persequi solet, sed Spinthero syllabatim.

CICERO ATTICO S. 26

De Virgilii parte valde probo. Sic ages igitur: & quidem id erit primum, proximum Clodiæ. Quòd si neutrum, metuo ne turbem, & irruam in Drusum. intemperans sum in eius rei cupiditate quam nosti. Itaque reuoluor identidem in Tusculanum: quiduis enim potius, quàm vt non hac æstate absoluatur. Ego, vt tempus est nostrum, locum habeo nullum, vbi facilius esse possim, quàm Asturæ. sed quia qui mecum sunt, credo quòd mœstitiam meam non ferunt, domũ properant: etsi poteram remanere, tamen vt scripsi tibi, proficiscar hinc, ne relictus videar. Quo autem? Lanuuium? Conor equidem in Tusculanum. sed faciam te statim certiorẽ.

Tu

Tu literas conficies. Equidem credibile non est, quantum scribam die: quin etiam noctibus: nihil est enim somni. Heri etiam effeci epistolam ad Cæsarem: tibi enim placebat. quam nõ fuit malum scribi, si fortè opus esse putares. vt quidem nunc est, nihil sanè est necesse mittere, sed id quidem, vt tibi videbitur: mittam tamen ad te exemplum fortasse Lanuuio, nisi fortè Romam: sed cras scies.

CICERO ATTICO S. 27

Epistolã ad Cæsarem, nobis verò semper rectissimè placuit, vt isti antè legerent: aliter enim fuissemus & in hos inofficiosi, & in nosmetipsos, si illum offensuri fuimus, penè periculosi. Isti autem ingenuè, mihique gratum, quòd, quid sentirent, non reticuerunt: illud verò vel optimè, quòd ita multa mutari volunt, vt mihi de integro scribendi caussa nõ sit, quanquam de Parthico bello quid spectare debui, nisi quod illum velle arbitrabar? quod enim aliud argumentum epistolæ nostræ, nisi κολακία fuit? an, si ea, quæ optima putaram, suadere voluissem, oratio mihi defuisset? Totis igitur literis nihil opus est. Vbi enim ἐπίτευγμα magnum nullum fieri possit, ἀπότευγμα vel non magnum, molestum futurum sit, quid opus est παρακινδυνεύειν; præsertim cùm illud occurrat, illum, cùm anteà nihil scripserim, existimaturum me, nisi toto bello confecto, nihil scripturum fuisse. atque etiam vereor, ne putet me hoc quasi Catonis μείλιγμα esse voluisse. Quid quæris? valdè me pœnitebat: nec in hac quidem re quicquam magis vt vellem, accidere potuit, quàm quòd σπουδὴ nostra non est probata. incidissemus etiam in illos: in eis, in cognatum tuum. Sed redeo ad hortos. Planè illuc te ire, nisi tuo magno commodo nolo: nihil enim vrget: quicquid erit, operam Faberio ponamus. De die tamen auctionis, si quid, scies. Eum, qui è Cumano venerat, quòd & planè valere Atticam nuntiabat, & literas se habere aiebat, statim ad te misi.

CICERO ATTICO S. 28

HORTOS quoniam hodie eras inspecturus, quid visum tibi sit, cras scilicet. De Faberio autem, cùm venerit. De epistola ad Cæsarem (iurato mihi crede) non possum, nec me turpitudo deterret, etsi maximè debebat: quàm enim turpis est assentatio, cùm viuere ipsum turpe sit nobis?

Sed, vt cœpi, non me hoc turpe deterret: ac vellem quidem (essem enim qui esse debebam) sed in mentem nihil venit. Nam quæ sunt ad Alexandrum hominum eloquentium, & doctorum suasiones, vides quibus in rebus versentur: adolescentem incensum cupiditate verissimæ gloriæ, cupientem sibi aliquid consilii dari, quod ad laudem sempiternam valeret, cohortantur ad decus. non deest oratio. Ego quid possum? tamen nescio quid è quercu exculpseram, quod videretur simile simulacri. In eo quòd nonnulla erant paulò meliora, quàm ea quæ fiunt, & facta sunt, reprehenduntur. quod me minimè pœnitet: si enim peruenissent istæ literæ (mihi crede) nos pœniteret. Quid? tu non vides, ipsum illum Aristotelis discipulum summo ingenio, summa modestia, posteaquàm Rex appellatus sit, superbum, crudelẽ, immoderatum fuisse? quid? tu hunc de pompa, Quirini contubernalem, his nostris moderatis epistolis lætaturum putas? ille verò potiùs non scripta desideret, quàm scripta non probet. Postremò, vt volet: abiit illud, quod tum me stimulabat, quòd tibi dabam πρόβλημα ἀρχιμήδειον. Multò mehercule magis nunc opto casum illum, quàm tum timebam, vel quẽ libet. nisi quid te aliud impediet, mihi optatò veneris. Nicias à Dolabella magno opere accersitus (legi enim literas) etsi inuito me, tamen eodem me autore profectus est. Hoc manu mea.

CICERO ATTICO S. 29

CVM quasi alias res quærerem de philologis è Nicia, incidimus in Talnam. Ille de ingenio nihil nimis: modestum, & frugi. sed hoc mihi non placuit. se scire aiebat ab eo nuper petitam Cornificiam Quinti filiam, vetulam sanè, & multarum nuptiarum: nõ esse probatam mulieribus, quòd ita reperirent, rem non maiorem DCCC. hoc putaui te scire oportere. De hortis ex tuis literis cognoui, & Chrysippo, cuius insulsitatem bene noram in villa. video nihil, aut pauca mutata. balnearia tamen laudat, maiora de minoribus ait hiberna effici posse. Tecta igitur ambulatiunculę addenda, quam vt tantam faciamus, quantam in Tusculano fecimus, propè dimidio minori constabit isto loco. Ad id autem quod volumus ἀφίδρυμα, nihil aptius videtur, quàm lucus, quem ego noram. sed celebritatem nullam tum habebat,

nunc

nunc audio maximam. nihil est quod ego malim. In hoc τὸν
τύφον μου πρὸς θεῶν τροποφόρησον. Reliquum est, si Faberius no-
bis nomen illud explicat: noli quærere quanti: Othonē vin-
cas volo. Nec tamen insaniturum illum puto: nosse enim
5 mihi hominem videor. Ita malè autem audio ipsum esse tra-
ctatum, vt mihi ille empturus non esse videatur. quid enim
pateretur? sed quid argumentor? si Faberianum explicas, e-
mamus vel magno, sin minus, ne paruo quidem possumus.
Clodiam igitur; à qua ipsa ob eam caussam sperare videor,
10 quòd & multò minoris sunt, & Dolabellæ nomen iam expe-
ditum videtur, vt etiam repræsentatione concludam. De
hortis satis. Cras aut te, aut caussam: quam quidem futuram
Faberianam. sed si poteris.

Ciceronis epistolam tibi remisi. ô te ferreum, qui illius
15 periculis non moueris! me quoque accusat. eam epistolam
tibi misissem. nam illam alteram de rebus gestis, eodem ex-
emplo puto. In Cumanum hodie misi tabellarium, ei dedi
tuas ad Vestorium: quas Pharnaci dederas.

CICERO ATTICO S. 30

20 Commodùm ad te miseram Demeam, cùm Eros ad me
venit. sed in eius epistola nihil erat noui, nisi auctionē biduū.
Ad ea igitur, vt scribis: & velim confecto negotio Faberia-
no, quem quidem negat Eros hodie. cras manè putat: à te
colendus est. Istæ autem κολακίαι non longè absunt à scele-
25 re. Te, vt spero, perendie. Sicunde potes, erues qui decem le-
gati Mumio fuerint: Polybius nō nominat. Ego memini Al-
binum consularem, & Sp. Mumium. videor audisse ex Hor-
tensio Tutidanum. Sed in Libonis annali XIIII. annis pòst,
prætor est factus Tutidanus, quàm consul Mumius. non sa-
30 nè quadrat. Volo aliquem Olympiæ, aut vbiuisnam πολιτικὸν
σύλλογον, more Dicæarchi familiaris tui.

CICERO ATTICO S. 31

V. cal. manè accepi à Demea literas pridie datas, ex qui-
35 bus aut hodie, aut cras te expectare deberem. Sed (vt opi-
nor) idem ego qui expecto tuum aduentum, morabor te: nō
enim puto tam expeditum Faberianum negotium futurum,
etiam si est futurum, vt non habeat aliquid moræ. Cùm po-
teris igitur: quoniam etiam dum abes. Dicæarchi quos scri-

bis libros, ſanè velim mihi mittas: addas etiam κατάβάσεως. De epiſtola ad Cæſarem κεκρίκα, atque id ipſum quod iſti aiunt illum ſcribere, ſe, niſi conſtitutis rebus, non iturum in Parthos; idem ego ſuadebam in illa epiſtola: vtrum liberet, 5 faceret: poſſe autore me. Hoc enim ille expectat videlicet, neque eſt facturus quicquam, niſi de meo conſilio. Obſecro, abiiciamus iſta, & ſemiliberi ſaltem ſimus: quod aſſequemur & tacendo, & latendo. Sed aggredere Othonem, vt ſcribis. Confice mi Attice, iſtam rem. nihil enim aliud reperio, 10 vbi & in foro non ſim, & tecum eſſe poſſim. Quanti autem hoc, mihi venit in mentem. C. Albanius proximus eſt vicinus. is ∞ iugerũ de M. Pilio emit, vt mea memoria eſt. H-S. CXV. omnia ſcilicet nunc minoris. ſed accedit cupiditas, in qua præter Othonem, non puto nos vllum aduerſarium ha- 15 bituros. ſed eum ipſum tu poteris monere, facilius etiam, ſi Canum haberes. ô gulam inſulſam: pudet me patris. Reſcribes, ſi quid voles.

CICERO ATTICO S. 32

Alteram à te epiſtolam cùm hodie accepiſſem, volui te 20 vna mea contentum. Tu verò age, quod ſcribis de Faberio: in eo enim totum eſt poſitũ id, quod cogitamus. Quæ cogitatio ſi non incidiſſet (mihi crede iſtuc, vt cætera) non laborarem. Quam ob rem, vt facis (iſtuc enim addi nihil poteſt) vrge, inſta, perfice, Dicæarchi περὶ ψυχῆς vtroſq; velim 25 mittas, & καταβάσεως. τριπολιτικὸν non inuenio, & epiſtolam eius quam ad Ariſtoxenum miſit. Treis eos libros maximè nunc vellem. apti eſſent ad id, quod cogito. Torquatus Romæ eſt. iuſſi vt tibi daretur. Catulum & Lucullum, vt opinor, anteà: his libris noua procœmia ſunt addita, quibus eo- 30 rum vterque laudatur. Eas literas volo habeas, & ſunt quædam alia, & quod ad te de decem legatis ſcripſi, parum intellexiſti: credo, quia διὰ σημείων ſcripſeram: de C. Tuditano enim quærebam, quem ex Hortenſio audieram fuiſſe in decem. Eum video in Libonis prætorem L. Popilio, P. Rupilio 35 coss. annis XIIII. antè quàm prætor factus eſt, legatus eſſe potuiſſet! niſi admodum ſerò quæſtor eſt factus, quod non arbitror: video enim curules magiſtratus eum legitimis annis perfacilè cepiſſe. Poſthumium autem, cuius ſtatuam in Iſthmo meminiſſe te dicis, ſciebam fuiſſe. Is autem eſt, qui cum

cum Lucullo fuit, quem tu mihi addidisti: sanè ad illum σύλλογον personam idoneam. Videbis igitur, si poteris, cæteros, vt possimus, πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις.

CICERO ATTICO S. 33

Negligentiam miram! seméłne putas mihi dixisse Balbum & Faberium professionem relatam? quìn etiam eorum iussu miseram qui profiteretur: ita enim oportere dicebant. Professus est Philotimus libertus: nosti credo librarium: sed scribis, & quidem confectum. Ad Faberium, vt tibi placet, literas misi. cum Balbo autem puto te aliquid fecisse. H. in Capitolio. In Virgilio mihi nulla est δυσωπία: nec enim eius caussa sanè debeo, &, si emero, quid erit quod postulet? sed videbis, ne is, cùm sit in Africa, vt Cælius. De nomine tu videbis cum Cuspio: sed si Plancus destinat, tum habet res difficultatem. Te ad me venire vterque nostrûm cupit: sed ista res nullo modo relinquenda est. Othonem quod speras posse vinci, sanè bene narras. De æstimatione, vt scribis, cùm agere cœperimus: etsi nihil scripsit, nisi de modo agri. Cũ Pisone, si quid poterit. Dicæarchi librum περὶ ψυχῆς accepi: καταβάσεως expecto: negotium de decem reperies in eo libro in quo sunt S.C. Cn. Cornelio, & L. Mummio coss. De Tuditano autem quod putas, εὔλογον est: tum illũ, quoniam fuit ad Corinthum: non enim temerè dixi: Hortensius, aut quæstorẽ, aut tribunum mil. idque potius fuisse credo: sed tu de Antiocho scire poteris. Vide etiam quo anno quæstor, aut tribunus mil. fuerit: si neutrù, eodẽ in præfectis an cõtubernalibus fuerit, modò fuerit in eo bello. De Varrone loquebamur: lupus in fabula. venit enim ad me, & quidem id temporis, vt retinendus esset. sed ego ita egi, vt non scinderem penulam: memini enim tui: & multi erant, nosq; imparati. Quid refert? Paulò pòst C. Capito cum T. Carrinate. horum ego vix attigi penulam: tamen remanserunt. Sed cecidit bellè: casù sermo à Capitone de Vrbe augenda, à ponte Miluio Tyberim duci secundum montes Vaticanos, campum Martium coædificari, illum autem campũ Vaticanum fieri quasi Martiũ campũ. Quid ais, inquam? at ego ad tabulã, vt si rectè possem Scapulanos hortos. Caue facias, inquit, nã ista lex perferretur. Vult. n. Cęsar. audire me, facilè passus sum: fieri autẽ, molestè fero. Sed tu quid ais? quanquã quid quæ-

ro? nosti diligentiam Capitonis in rebus nouis perquirendis: non concedit Camillo. Facies igitur me certiorem de idibus: ista enim me res adducebat. eò adiunxeram cæteras, quas consequi tamen biduo, aut triduo pòst facilè potero. te tamen in via confici minimè volo: quin etiam Dionysio ignosco. De Bruto quod scribis, feci vt ei liberum esset, quòd ad me attineret: scripsi enim ad eum heri idibus Maii, eius opera mihi nihil opus esse.

CICERO ATTICO S. 34

ASTVRAM veni VII. calend. Iul. vitandi enim caloris causa Lanuuii treis horas acquieueram. Tu velim, si graue non erit, efficias, ne ante nonas mihi illuc veniendum sit. Id potes per Egnatium Maximum. Illud in primis cum Publilio me penè absente conficies: de quo quę fama sit, scribes. id populus curat, scilicet. non mehercule arbitror. Etenim hæc decantata erat fabula, sed complere paginam volui. Quid plura? ipse enim adsum, nisi quid tu prorogas: scripsi enim ad te de hortis.

CICERO ATTICO S. 35

O rem indignam! Gentilis tuus Vrbem auget, quam hoc biennio primum vidit: & ei parum magna visa est, quæ etiam ipsum capere potuerit. Hac de re igitur expecto literas tuas. Varroni scribis te, simulac venerit. Dati igitur iam sunt, nec tibi integrum est. Hui, si scias quanto periculo tuo: aut fortasse literæ meæ te retardarunt: sed eas nondum legeras, cùm has proximas scripsisti. Scire igitur aueo quomodo res se habeat.

CICERO ATTICO S. 36

DE Bruti amore, vestraque ambulatione, etsi mihi nihil noui affers, sed idem quod sæpè, tamen hoc audio libentius, quò sæpiùs: eoque mihi iucundius est, quòd tu eo lætaris: certiusque eo est, quod à te dicitur.

CICERO ATTICO S. 37

HAS alteras hodie literas. de Xenonis nomine & de Epeiroticis quadraginta nihil potest fieri nec commodius, nec aptius, quàm vt scribis. Id erat locutus mecum eodem modo Balbus minor. Noui nihil sanè, nisi Hirtium cum Quinto acerrimè pro me litigasse. omnibus eum locis facere, maximéque in conuiuiis: cùm multa de me, tum redire ad pa-

ad patrem. Nihil autem ab eo ἀξιοπίστως dici, quàm alieniſſimos nos eſſe à Cæſare: fidem nobis habendam non eſſe, me verò etiam cauendum: φοβερὸν ἦν, niſi viderem, ſcire regem, me animi nihil habere: Ciceronem verò meum vexari, ſed
5 id quidem arbitratu ſuo. Laudationẽ Porciæ gaudeo me antè dediſſe Leptæ tabellario, quàm tuas acceperim literas. Eã tu igitur, ſi me amas, curabis, ſi modò mittetur, iſto modo mittendam Domitio & Bruto. De gladiatoribus, de cæteris, quę ſcribis ἀνεμοφόρητα, facias me quotidie certiorem velim:
10 ſi tibi videtur, appelles Balbũ, & Offilium de auctione proſcribenda. Equidem locutus ſum cum Balbo. placebat puto conſcripta habere Offilium omnia, habet & Balbus, ſed Balbo placebat, propinquum diem, & Romæ. ſi Cæſar moraretur, poſſe in diem, diem differri. Sed is quidem adeſſe vide-
15 tur. Totum igitur conſidera. placet enim Veſtorio.

CICERO ATTICO S. 38

Ante lucem cùm ſcriberem contra Epicureos, de eodem oleo & opera exaraui neſcio quid ad te, & ante lucem dedi. Deinde cùm ſomno repetito, ſimul cum Sole experrectus
20 eſſem, datur mihi epiſtola à ſororis tuæ filio: quam ipſam tibi miſi, cuius eſt principium non ſine maxima contumelia, ſed fortaſſe οὐκ ἐπέστησεν. Eſt autem ſic: EGO enim non probo, quicquid non bellè in te dici poteſt. Poſſe vult in me multa dici non bellè. ſed ea ſe negat approbare. Hoc quic-
25 quam poteſt eſſe impurius? iam cætera leges (miſi enim ad te) iudicabiſque. Bruti noſtri quotidianis aſſiduiſque laudibus, quas ab eo de nobis haberi permulti mihi renuntiauerunt, commotum iſtum aliquando ſcripſiſſe puto aliquid ad me: credo, & ad te: idq; vt ſciam facies. nam ad patrem de
30 me quid ſcripſerit, neſcio: de matre, quam piè: VOLVERAM, inquit, vt quàm plurimum tecum eſſem, conduci mihi domum: & id ad te ſcripſeram: neglexiſti. ita minus multum vnà erimus. nam ego iſtam domũ videre nõ poſſum: qua de cauſſa, ſcis. Hanc autem cauſſam pater odium matris eſſe di-
35 cebat. nunc me iuua, mi Attice, conſilio, πότερον δίκας τεῖχος ὕψιον, id eſt, vtrum apertè hominem aſpernerer ac reſpuam, ἢ σκολιαῖς ἀπάταις. vt enim Pindaro, ſic δίχα μοι νόος ἀτρέκειαν εἰπεῖν. Omnino moribus meis illud aptius: ſed hoc fortaſſe temporibus. Tu autem, quod ipſe tibi ſuaſeris, idem mihi

persuasum putato. Equidem vereor maximè, ne in Tusculano opprimar: in turba hæc essent faciliora. Vtrum igitur Asturæ? quid si Cæsar subitò? iuua me, quæso, consilio: vtar eo quod tu decreueris.

CICERO ATTICO S. 39

O incredibilem vanitatem! ad patrem, domo sibi carendum, propter matrem plenam pietatis. Hic autem iam languescit, & ait tibi illum iure iratum: sed vtar tuo consilio: σκολιὰ enim tibi video placere. Romam, vt censes, veniam, sed inuitus: valde enim in scribendo hæreo. Brutum, inquis, eadem, scilicet, sed nisi hoc esset, res me ista non cogeret: nec enim inde venit, vnde mallem, neque diu abfuit, neq; vllam literam ad me. Sed tamen scire aueo, qualis ei totius itineris summa fuerit. Libros mihi, de quibus ad te anteà scripsi, velim mittas, & maximè Φαίδρου περὶ θεῶν, τῆς Ἑλλάδος. Itane nuntiat Brutus, illum ad bonos viros εὐαγγέλια. Sed vbi eos? nisi fortè se suspendit: hic autem, vt fuit tum, est. Vbi igitur φιλοτέχνημα illud tuum, quod vidi in Parthenone? Ahalam & Brutum. Sed quid faciant? illud optimè, quod ne is quidẽ, qui omnium flagitiorum autor, bene de nostro. At ego verebar, ne etiam Brutus eum diligeret: ita enim significat iis literis, quas ad meas. At vellem aliquid degustasse de fabulis, sed coràm vt scribis: etsi quid mihi autor es? aduolóne, an maneo? Equidem & in libris hæreo, & illum hic excipere nolo: ad quem, vt audio, pater hodie ad saxa κρουσίωμα. Mirum, quàm inimicus ibat, vt ego obiurgarem. Sed ego ipse κέκφαμα. Itaque posthac. tu tamen vide quid de aduentu meo censeas, & τὰ ὅλα cras, si perspici potuerint, manè statim, vt sciam.

CICERO ATTICO S. 40

Ego verò Quinto epistolam ad sororem misi. cùm ille quereretur filio cum matre bellũ, & se ob eam caussam domo cessurum filio diceret: dixi, illum commodas ad matrem literas: ad te nullas. Ille alterum mirabatur: de te autẽ suam culpam, quòd sæpè grauiter ad filium scripsisset de tua in illum iniuria. quòd autem relanguisse se dicit, ego ei tuis literis lectis σκολιαῖς ἀπάταις significaui me non fore, tum enim mentio Canai. Omnino, si id consilium placeret, esset necesse. sed, vt scribis, ratio est habenda grauitatis, & vtriusque

que

que noſtrûm idem conſilium eſſe debet: etſi in me grauiores iniuriæ, & certè notiores. Si verò etiam Brutus aliquid afferret, nulla dubitatio eſt. ſed coràm. magna enim res & multæ cautionis. Cras igitur, niſi quid à te commotus.

5 CICERO ATTICO S. 41

Venit ille ad me, καὶ μάλα κατηφής. Et ego, σὺ δὲ τί σκυθρωπός; Rogas, inquit? quòd iter inſtet, & iter ad bellum, idque tum periculoſum, tum etiam turpe. Quæ vis igitur, inquam? AES, inquit, alienum: & tamen ne viaticum quidem. Hoc lo-
10 co ego ſumpſi quiddam de tua eloquentia. nam tacui. At ille. Sed me maximè angit auunculus. Quidnam, inquam? Quòd mihi, inquit, iratus eſt. cur pateris, inquam? malo enim ita dicere, quàm cur cõmittis? Non patiar, inquit: cauſſam enim tollam. Et ego. Rectiſſimè quidem, ſed ſi graue
15 non eſt, velim ſcire quid ſit cauſſæ. Quia dum dubitabam quam ducerem, non ſatisfaciebam matri: ita ne illi quidem. Nunc nihil mihi tanti eſt: faciam quod volunt. Feliciter velim, inquã, téque laudo. ſed quando? Nihil ad me, inquit, de tempore, quoniam rem probo. At ego, inquam, cenſeo prius
20 quàm proficiſcaris. ita patri quoque morẽ geſſeris. Faciam, inquit, vt cenſes. Hic dialogus ſic concluſus eſt. Sed heus tu diem meum ſcis eſſe III. non. Ian. aderis igitur. Scripſeram iam. ecce tibi, orat Lepidus vt veniam (opinor augures nihil habere) ad templum effandum Saturni ἀπὸ σπονδῶν. videbi-
25 mus te igitur.

CICERO ATTICO S. 42

Ego verò vtar prorogatione diei: tuque humaniſſimè feciſti, qui me certiorem feceris, atque ita, vt eo tempore acciperem literas, quo non expectarem, tuque vt ab ludis ſcri-
30 beres. Sunt omnino mihi quædam agenda Romæ: ſed conſequemur biduo pòſt.

CICERO ATTICO S. 43

Suaueis tuas literas: etſi acerba pompa: veruntamen ſcire omnia non acerbum eſt, vel de Cotta. Populum verò
35 præclarum, quòd propter malum vicinum, ne Victoriæ quidem plauditur. Brutus apud me fuit, cui quidem valde placebat me aliquid ad Cæſarem. Annueram, ſed pompã videret. Tu tamen auſus es Varroni dare. Expecto quid iudicet. quando autem perleget? De Attica probo. eſt quiddã etiam,

animum leuari tum ſpectatione, tum etiam religionis opinione & fama. Cottam mihi velim mittas. Libonẽ mecum habeo, & habueram ante Caſcam. Brutus mihi T. Ligarii verbis nuntiauit, quòd appelletur L. Curſidius in oratione Ligariana, erratum eſſe meũ, ſed, vt aiunt, μνημονικὸν ἁμάρτημα. Sciebam Curſidium perneceſſarium Ligariorum: ſed eum video antè eſſe mortuum. Da igitur quæſo negotium Pharnaci, Antæo, Saluio, vt id nomen ex omnibus libris tollatur.

CICERO ATTICO S. 44

Fuit apud me Lamia poſt diſceſſum tuum, epiſtolamque ad me attulit miſſam ſibi à Cæſare. quæ quanquam antè data erat, quàm illæ Diocharinæ, tamen planè declarabat, illum ante ludos Romanos eſſe venturum. In qua extrema ſcriptum erat, vt ad ludos omnia pararet, néve committeret, vt fruſtra ipſe properaſſet. Prorſus ex his literis non videbatur eſſe dubium, quin ante eam diem venturus eſſet. Idemq; Balbo, cùm eam epiſtolã legiſſet, videri Lamia dicebat. Dies feriarum mihi additos video: ſed quàm multos, fac, ſi me amas, ſciam. De Bæbio poteris, & de altero vicino Egnatio. Quòd me hortaris vt eos dies conſumam in philoſophia explicanda: currentem quidem: ſed cum Dolabella viuendum eſſe iſtis diebus vides. Quòd niſi me Torquati cauſſa teneret, ſatis erat dierum, vt Puteolos excurrere poſſem, & ad tẽpus redire. Lamia quidem à Balbo (vt videbatur) audiuerat, multos nummos domi eſſe numeratos, quos oporteret quãprimum diuidi: magnum pondus argenti: auctionem, præter prædia, primo quoq; tempore fieri oportere. Scribas ad me velim, quid tibi placeat. Equidem, ſi ex omnibus eſſet eligendum, nec diligentiorem, nec officioſiorem facilè delegiſſem Veſtorio: ad quem accuratiſſimas literas dedi: quod idem te feciſſe arbitror. mihi quidem hoc ſatis videtur. Tu quid dicis? vnum enim pungit, ne negligentiores eſſe videamur. Expectabo igitur tuas literas.

CICERO ATTICO S. 45

Pollex quidem, vt dixerat, ad id. Sextil. ita mihi Lanuuii pridie iduum præſtò fuit, ſed planè pollex, non index. Cognoſces igitur ex ipſo. Balbum conuenit: Lepta enim de ſua curatione laborans, me ad eum perduxerat. In eo autem

tem Lanuuino, quod Lepido tradidit, ex eo hoc primũ paulò antè acceperam eas literas, in quibus magnoperé confirmat ante ludos Romanos. legi epiſtolam. Multa de meo Catone: quem ſæpiſſimè legendo ſe dicit copioſiorem factum:
5 Bruti Catone lecto ſe ſibi viſum diſertum. Ex eo cognoui cretionem Cluuii (ô Veſtorium negligentẽ) liberam, teſtibus præſentibus ſexaginta diebus. Metuebam ne ille arceſſendus eſſet: nunc mittendum eſt, vt meo iuſſu cernat. Idem igitur Pollex. etiam de hortis Cluuianis egi cum Balbo li-
10 beralius: ſe enim ſtatim ad Cæſarem ſcripturum: Cluuium autem à T. Hordeonio legare & Terentiæ H-S. ıↄↄↄ. & ſepulchro, multiſque rebus: nihil à nobis. Subaccuſa quæſo Veſtorium. Quid minus probandum, quàm Plotium vnguentarium per ſuos pueros omnia tantò antè Balbo, illum
15 mihi ne per meos quidem? De Coſinio doleo. Dilexi hominem. Quinto delegabo, ſi quid æri meo alieno ſuperabit, & emptionibus: ex quibus mihi etiam æs alienum faciendum puto. De domo Arpini nihil ſcio. Veſtorium nihil eſt quòd accuſes: iam enim obſignata hac epiſtola, noctu tabellarius
20 noſter venit, & ab eo literas diligenter ſcriptas attulit, & exemplum teſtamenti.

CICERO ATTICO S. 46

Poſteaquàm abs te Agamemno, non vt venirem (nam id quoque feciſſem, niſi Torquatus eſſet) ſed vt ſcriberem, te-
25 tigit, omiſi ea, quæ in manibus habebam, abieci, quod iuſſeras edolaui. Tu velim è Pollice cognoſcas rationes noſtras ſumptuarias: turpe eſt enim nobis illũ, qualiſcunq; eſt, hoc primo anno agere. pòſt moderabimur diligẽtius. idem Pollex remittendus eſt, vt ille cernat. Planè Puteolos non fuit
30 eundum, cùm ob ea, quæ ad te ſcripſi, tum quòd Cæſar adeſt, Dolabella ſcribit ſe ad me poſtridie iduum. ô magiſtrũ moleſtum. Lepidus ad me heri veſperi literas miſit Antio: nam ibi erat: habet enim domum, quam nos vendidimus. Rogat magnoperè, vt ſim calendis in ſenatu: me & ſibi, & Cæſari ve-
35 hementer gratum eſſe facturum. Puto equidem nihil eſſe: dixiſſet enim fortaſſe aliquid tibi Oppius, quoniam Balbus eſt æger. ſed tamen malim venire fruſtrà, quàm deſiderari, ſi opus eſſet: moleſtè ferrem poſteà. Itaq; hodie Antii, cras ante meridiem domi. Tu velim (niſi te impediuiſti) apud nos

prid.cal.cum Pilia. Te ſpero cum Publilio confeciſſe. Equidē calendis in Tuſculanum recurram: me enim abſente omnia cum illis tranſigi malo. Quinti fratris epiſtolam ad te miſi, non ſatis humanè illam quidem reſpondentem meis literis, ſed tamen quod tibi ſatis ſit, vt equidem exiſtimo. tu videbis. 5 Heri neſcio quid in ſtrepitu videor exaudiſſe, cùm diceres te in Tuſculanum venturum: quod vtinam, iterum vtinam, tuo tamen commodo. Leptà me rogat, vt ſi quid ſibi opus ſit, accurram: mortuus enim eſt Babulius. Cæſar, opinor, ex vncia, etſi nihil adhuc: ſed Lepta ex triente. Veretur autem ne non 10 liceat tenere hæreditatem: ἀλόγως omnino, ſed veretur tamen. Is igitur ſi accierit, accurram: ſin minus, haud antè, quàm neceſſe erit. Tu Pollicem, cùm poteris.

CICERO ATTICO S. 47

Laudationem Porciæ tibi miſi correctam: atque eò pro- 15 peraui, vt ſi fortè aut Domitio filio, aut Bruto mitteretur, hęc mitteretur. id ſi tibi erit commodum, magnoperè cures velim: & velim M. Varronis, & Lollii mittas laudationem. Lollii vtique, nam illam legi. Volo tamen reguſtare: quædam enim vix mihi credo legiſſe. Atticæ primùm ſalutem. quam 20 equidem ruri eſſe arbitror. Multam igitur ſalutem & Pilię. De Tigellio, ſi quid noui. Qui quidem, vt mihi Gallus Fabius ſcripſit, μέμψιν ἀναφέρει: mihi quandam iniquiſſimam, me Phameæ defuiſſe, cùm eius cauſſam recepiſſem, quam quidem receperam cõtra pueros Octauios Cn. F. non liben- 25 ter: ſed Phameæ cauſa volebam: erat enim, ſi meminiſti, in cõſulatus petitione per te mihi pollicitus, ſi quid opus eſſet. quod ego perinde tuebar, ac ſi vſus eſſem. Is ad me venit, dixitque iudicem operam dare ſibi conſtituiſſe eo die ipſo, quo de Seſtio noſtro lege Pompeia in conſilium iri neceſſe 30 erat: ſcis enim dies illorum iudiciorum præſtitutos fuiſſe. Reſpondi, non ignorare eum, quid ego deberem Seſtio: quē vellet, alium diem ſi ſumpſiſſet, me ei non defuturum: ita tum ille diſceſſit iratus. puto me tibi narraſſe. Non laboraui ſcilicet, nec hominis alieni iniuſtiſſimam iracundiam mi- 35 hi curandum putaui. Gallo autē narraui, cùm proximè Romæ fui, quid audiſſem, neque nominaui Balbum minorem. Habuit ſuum negotium Gallus, vt ſcribit. Ait illum me animi conſcientia, quòd Phameam deſtituiſſem, de ſe ſuſpicari.

Quare

Quare tibi hactenus mando, de illo nostro, si quid poteris, exquiras: de me ne quid labores. Est bellum, aliquem libenter odisse, quemadmodum & non omnibus seruire. Et si mehercule, vt tu intelligis, magis mihi isti seruiunt, si obseruare seruire est.

CICERO ATTICO S. 48

Admonitus quibusdam tuis literis, vt ad Cæsarem vberiores literas mitterem, instituteram, cùm mihi Balbus nuper in Lanuuio dixisset, se & Oppium scripsisse ad Cæsarem, me legisse libros contra Catonem & vehementer probasse. Conscripsi de his ipsis libris epistolam Cæsari, quæ deferretur ad Dolabellam: sed eius exemplum misi ad Oppium & Balbũ, scripsiq; ad eos, vt tum deferri ad Dolabellam iuberẽt meas literas, si ipsi exemplum probassent. ita mihi rescripserunt, nihil vnquam se legisse melius: epistolamq; meam iusserunt dari Dolabellæ. Vestorius ad me scripsit, vt iuberem mancipio dari seruo suo pro mea parte Hetereio cuidam fundum Brinnianum, vt ipse ei Puteolis rectè mancipio dare posset. Eum seruum, si tibi videbitur, ad me mittes: opinor enim ad te etiam scripsisse Vestorium. De aduentu Cæsaris idẽ quod ad te, mihi scriptum est ab Oppio & Balbo. Miror te nihildũ cum Tigellio, vel vt hoc ipsum quantum acceperit. prorsus aueo scire, nec tamen flocci facio. Quæris, quid cogitem de obuiam itione. Quid censes, nisi Alsium? & quidem ad Murenam de hospitio scripseram, sed opinor cum Matio profectum. Sallustius igitur vrgebitur. Scripto iam superiore versiculo, Eros mihi dixit, sibi Murenã liberalissimè respondisse. eo igitur vtamur: nam Silius culcitras non habet. Dida autem (opinor) hospitibus totam villam concessit.

CICERO ATTICO S. 49

AD Cæsarem quam misi epistolam, eius exemplum fugit me tum tibi mittere, ne id fuit quod suspicaris, vt me puderet tui, ne ridiculè Micillus, nec mehercule scripsi aliter, ac si πρὸς ἴσον ὅμοιόνque scriberem: bene enim existimo de illis libris, vt tibi coram. itaque scripsi & ἀκολακεύτως, & tamen sic, vt nihil eum existimem lecturũ libentius. De Attica nunc demum mihi est exploratũ. itaq; ei de integro gratulare. Tigellium totum mihi, & quidem quamprimùm. nam pendeo animi. Narrabo tibi: Quintus cras, sed ad me, an ad te,

nescio. Mihi scripsit Romam VII. calend. sed misi qui inuitaret: etsi herclè iam Romam veniendum est, nec ille antè aduolet.

CICERO ATTICO S. 50

O Hospitem mihi tam grauem ἀμεταμέλητον! fuit enim periucundè. sed cùm secundis Saturnalibus ad Philippũ vesperi venisset, villa ita completa militibus est, vt vix tricliniũ, vbi cœnaturus ipse Cæsar esset, vacaret: quippe hominum ∞ ∞. Sanè sum commotus, quid futurum esset postridie. ac mihi Barba Cassius subuenit: custodes dedit, castra in agro. villa defensa est. ille tertiis Saturnalibus apud Philippũ ad horam VII. neque quenquam admisit. rationes opinor cum Balbo: inde ambulauit in littore: post horam VIII. in balneum. tum audiuit: de Mamurra non mutauit, vnctus est, accubuit, ἐμετικὴν agebat. Itaque & edit, & bibit ἀδεῶς, & iucundè: opiparè sanè & apparatè: nec id solùm, sed bene cocto, condito, sermone bono, &, si quæris, libenter. Præterea tribus tricliniis accepi οἱ περὶ αὐτὸν valde copiosè. libertis minus lautis, seruisque nihil defuit: nam lautiores eleganter accepi. Quid multa? Homines visi sumus: hospites tamen, non is, cui diceres: amabò te, eodem ad me cum reuertère. semel satis est: σπουδαῖον οὐδὲν in sermone, φιλόλογα multa. Quid quæris? delectatus est, & libenter fuit. Puteolis se aiebat vnum diem fore, alterum ad Baias. habet hospitium, siue ἐπισταθμίαν. odiosam mihi duxi, nõ molestam. Ego paulisper hîc: deinde in Tusculanum. Dolabellæ villam cùm præteriret, omnis armatorũ copia dextra, sinistra ad equum, nec vsquam alibi. Hoc ex Nicia. Vale.

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum,

LIBER XIIII.

CICERO ATTICO S. I

DIVERTI ad illum, de quo tecum manè. nihil perditius. explicari rem non posse: etenim si ille tali ingenio exitũ non reperiebat, quis nunc reperiet? Quid quæris? periisse omnia aiebat. quod, haud scio, an ita 5 sit. verùm ille gaudens: affirmatq; minus diebus x x. tumultum Gallicum. In sermonem se post idus Martii, præterquàm Lepido, venisse nemini: ad summam, non posse istæc sic abire. O prudentem Oppium, qui nihilò 10 minus illum desiderat! sed loquitur nihil, quod quenquam bonum offendat: sed hæc hactenus. Tu quæso quicquid noui (multa autem expecto) scribere ne pigrere: in his, de Sexto satisne certum, maximè autem de Bruto nostro: de quo quidem ille, ad quem diuerti, Cæsarem solitum dicere, Magni 15 refert hic quid velit: sed quicquid vult, valde vult, idq; eum animaduertisse, cùm pro Deiotaro Niceæ dixerit, valde vehementer eum visum, & liberè dicere. Atque etiam (vt enim quidquid succurrit, libet scribere) proximè cum Sestii rogatu apud eum fuissem, expectaremque sedens quoad vocarer, 20 dixisse eum, Ego dubitem quin summo in odio sim, cùm M. Cicero sedeat, nec suo commodo me cõuenire possit? Atqui si quisquam est facilis, hic est: tamen non dubito, quin me malè oderit. Hæc, & eiusmodi multa. sed ad propositũ. quicquid erit, non modò magnum, sed etiam paruum, scribes: ego 25 quidem nihil intermittam. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

Duas à te accepi epiſtolas heri, ex priore theatrum, Publiumque cognoui: bona ſigna conſentientis multitudinis. plauſus verò L. Caſſio datus, etiam facetus mihi quidem viſus eſt. Altera epiſtola de Madaro ſcripta, apud quèm nullum σαλάκωμα, vt putas: proceſſit enim, ſed minus diu: eius ſermone enim ſum retentus. Quod autem ad te ſcripſeram obſcurè fortaſſe, id eiuſmodi eſt: aiebat Cæſarem ſecum, quo tempore Seſtii rogatu veni ad eum, cùm expectarem ſedens dixiſſe, Ego nunc tam ſim ſtultus, vt hunc ipſum facilem hominem putem mihi eſſe amicum, cùm tandiu ſedens meum commodum expectet? Habes igitur φαλάκρωμα inimiciſſimum otii, id eſt Bruti. In Tuſculanum hodie, Lanuuii cras, inde Aſturæ cogitabam. Piliæ paratum eſt hoſpitium: ſed vellem Atticam: verùm tibi ignoſco: quarum vtrique ſalutem. Vale.

CICERO ATTICO S. 3

Tranquillæ quidem tuæ literæ: quod vtinam diutius. nam Matius poſſe negabat. Ecce autem ſtructores noſtri ad frumentum profecti, cùm inanes rediiſſent, rumorem afferunt magnum, Romæ domum ad Antonium frumentum omne portari. πανικὸν certè: ſcripſiſſes enim. Corumbus Balbi nullus adhuc, & mihi notum nomen: bellus enim eſſe dicitur architectus. Ad obſignandum tu adhibitus non ſine cauſſa videris: volunt enim nos ita putare: neſcio cur non animo quoque ſentiant. Sed quid hæc ad nos? Odorare tamen Antonii διάθεσιν: quem quidem ego epularum magis arbitror rationem habere, quàm quicquam mali cogitare. Tu, ſi quid pragmaticon habes, ſcribe: ſin minus, populi ἐπισημασίαν, & mimorum dicta perſcribito. Piliæ & Atticę ſalutem. Vale.

CICERO ATTICO S. 4

Nunc quid putas me Lanuuii? At ego te iſtic quotidie aliquid noui ſuſpicor: tument negotia. nam cùm Matius, quid cenſes cæteros? Equidem doleo, quòd nunquam in vlla ciuitate accidit, non vnà cum libertate rempu. recuperatam. horribile eſt, quæ loquantur, quæ minitentur. ac vereor Gallica etiam bella. ipſe Sextus quò euadat. Sed omnia licet concurrant, Idus Martiæ conſolantur. Noſtri autem ἥρωες, quod

quod per ipsos confici potuit, gloriosissimè & magnificentissimè confecerunt. reliquæ res opes & copias desiderant, quas nullas habemus. Hæc ego ad te: vt si quid noui (nam quotidie aliquid expecto) confestim ad me: & si noui nihil, 5 nostro more tamen ne patiamur intermitti literulas. equidem non committam. Vale.

CICERO ATTICO S. 5

Spero tibi iam esse, vt volumus; quoniam quidē ἰσίγνους quàm leuiter commotus esses. sed tamen velim scire, quid a-10 gas. signa bella, quòd Caluena molestè fert, se suspectum esse Bruto. illa signa non bona, si cum signis legiones veniunt è Gallia: quid tu illas putas, quæ fuerant in Hispania? nonne idem postulaturas? Quid eas, quas Annius transportauit? Caninium volui, sed μνημονικὸν ἁμάρτημα, ab aleatore φυρ-15 μὸς πολύς. Nam ista quidem Cæsaris libertorum coniuratio facilè opprimeretur, si recta saperet Antonius. Meam stultam verecundiam, qui legari noluerim ante res prolatas, ne deserere viderer hunc rerum tumorem: cui certè, si possim, mederi, deesse non deberem. sed vides magistratus, si quidē 20 magistratus illi sunt: vides tamen tyranni satellites in imperiis: vides eiusdem exercitus: vides in latere veteranos. quæ sunt εὐρίπιστα omnia. eos autem, qui orbis terræ custodiis non modò septi, verùm etiam magni esse debeant, tantummodò laudari atque amari, sed parietibus contineri. atque 25 illi quoquo modo beati: ciuitas misera: sed velim scire quid aduentus Octauii: num qui concursus ad eum, num quæ νεωτερισμοῦ suspicio. non puto equidem: sed tamen, quicquid est, scire cupio. Hæc scripsi ad te proficiscens Astura III. Id. Vale.

30 CICERO ATTICO S. 6

Prid. id. Fundis accepi tuas literas cœnans. Primùm igitur, melius esse: deinde meliora te nuntiare: odiosa illa enim fuerant, legiones venire. Nam de Octauio, susq; deque. expecto quid de Mario: quem quidem ego sublatum rebar à 35 Cæsare. Antonii colloquiū cum heroibus nostris pro re nata non incommodum. sed tamen adhuc me nihil delectat præter idus Mart. Nam quoniam Fundis sum cū Ligure nostro, discrutior, Sestilii fundum à verberone Curtilio possideri; quod cùm dico, de toto genere dico: quid enim miserius,

quàm ea nos tueri, propter quæ illum oderamus? Etiamne consules & tribunos pleb. in biennium, quos ille voluit? nullo modo reperio quemadmodum possim πολιτεύεσθαι: nihil enim tam σόλοικον, quàm τυραννοκτόνους in cœlo esse, tyranni facta defendi. sed vides consules: vides reliquos magistratus, si isti magistratus: vides languorē bonorū: exultant lætitia in municipiis: dici enim non potest, quantoperè gaudeant, vt ad me concurrant, vt audire cupiant verba mea de re: nec vlla intereà decreta: sic enim πεπολιτεύμεθα, vt victos metueremus. Hæc ad te scripsi apposita secunda mensa. plura & πολιτικώτερα posteà, & tu, quid agas, quidq; agatur.

CICERO ATTICO S. 7

Postridie iduum Paulum Caietæ vidi. is mihi de Mario & de republica alia quædam sanè pessima. à te scilicet nihil: nemo enim meorum. sed Brutum nostrum audio visum sub Lanuuio: vbi tandem est futurus? nam cùm reliqua, tum de hoc scire aueo omnia. Nunc ego è Formiano exiens XVII. calend. vt inde altero die in Puteolanum, scripsi hæc. A Cicerone mihi literæ sanè πεπυκνωμέναι, & bene longæ. Cætera autem vel fingi possunt: πῖνος literarum significat doctiorem. Nunc magnoperè à te peto, de quo sum nuper tecum locutus, vt videas ne quid ei desit. id cùm ad officium nostrū pertinet, tum ad existimationem, & dignitatem. quod idem intellexi tibi videri. omnino ego, si est, vt volo, mense Quintili in Græciam. Sunt omnia faciliora: sed cùm sint ea tempora, vt certi nihil esse possit, quid honestum mihi sit, quid liceat, quid expediat: quæso da operam, vt illum quàm honestissimè, copiosissiméque tueamur. Hæc, & cætera, quæ ad nos pertinebunt, vt soles, cogitabis: ad méque aut, quod ad rem pertineat, aut, si nihil erit, quod in buccam venerit, scribes.

CICERO ATTICO S. 8

Tu me iam rebare, cùm scribebas, in agris esse nostris: at ego accepi XVII. cal. in diuersoriolo Sinuessano tuas literas. De Mario probè. etsi doleo L. Crassi nepotem: optimè, tam etiam Bruto nostro probari Antonium. nam quòd Iuniam scribis moderatè & amicè scriptas literas attulisse, mihi Paulus dedit ad se à fratre missas, quibus in extremis erat, sibi insidias fieri, se id certis autoribus comperisse. hoc nec mihi pla-

placebat, & multò illi minùs: reginæ fuga mihi nō molesta, sed Clodia quid egerit, scribas ad me velim. De Byzantiis curabis vt cætera: & Pelopem ad te arcesse. Ego, vt postulas, Baiana negotia: chorumq; illum de quo scire vis, cùm per-
5 spexero, tum scribam, ne quid ignores. Quid Galli, quid Hispani, quid Sextus agat, vehementer expecto. ea scilicet tu declarabis, qui cætera. Nauscolam tibi tum causam otii dedisse facilè patiebar: videbar enim mihi legenti tuas literas requiêsse paulisper. De Bruto semper ad me omnia perscri-
10 bito, vbi sit, quid cogitet: quem quidem ego spero iam tutò, vel solum tota vrbe vagari posse. Veruntamen de rep.

CICERO ATTICO S. 9

Multa cognoui ex tuis literis, quas quidem multiiuges accepi vno tempore à Vestorii liberto. Ad ea autem, quę re-
15 quiris, breuiter respondebo. primùm vehementer me Cluuiana delectant. Sed quod quæris, quid arcessierim Chrysippum: tabernæ mihi duæ corruerunt, reliquæ ruinas agūt: itaque non solùm inquilini, sed mures etiam migrauerunt. Hanc cæteri calamitatem vocant, ego ne incommodū qui-
20 dem. O Socrates, ô Socratici viri! nunquam vobis gratiam referam? Dii immortales, quàm mihi ista pro nihilo. sed tamen ea ratio ædificandi initur, consiliario quidem, & autore Vestorio, vt hoc damnum quæstuosum sit. Hìc turba magna est, eritq;, vt audio, maior: duo quidem quasi designati con-
25 sules. O Dii boni, viuit tyrannis: tyrannus occidit? eius interfecti morte lętamur, cuius facta defendimus? Itaq; quàm seuerè nos M. Curtius accusat! vt pudeat viuere, neque iniuria! nam mori millies præstitit, quàm hæc pati, quæ mihi videntur habitura etiam vetustatem. Et Balbus hìc est, mul-
30 tumq; mecum: ad quem à Vetere literæ datæ prid. cal. Ianu. cùm à se Cæcilius circunsideretur, & iam teneretur, venisse cum maximis copiis Pacorum Parthum: ita sibi esse eum ereptum multis suis amissis: in qua re accuset Volcatium. Ita mihi videtur bellum illud instare, sed Dolabella, & Nicias
35 viderint. Idem Balbus meliora de Gallia, xxi. die literas habebat: Germanos illasque nationes re audita de Cæsare, legatos misisse ad Aurelium, qui est præpositus ab Hircio, se, quod imperatum esset, esse facturos. Quid quæris? omnia plena pacis, aliter ac mihi Caluena dixerat.

CICERO ATTICO S. 10

Itane verò? hoc meus & tuus Brutus egit, vt Lanuuii esset: vt Trebonius itineribus deuiis proficisceretur in prouinciã? vt omnia facta, scripta, dicta, promissa, cogitata Cæsaris plus valerent, quàm si ipse viueret? meministine me clamare illo 5 ipso primo Capitolino die? senatum in Capitoliũ à prætorib. vocari? Dii immortales! quæ tum opera effici potuerunt, lætantibus omnibus bonis, etiam sat bonis, fractis latronibus? Liberalia tu accusas. quid fieri tum potuit? Iampridem perieramus. Meministine te clamare caussam periisse, 10 si funere elatus esset? At ille etiam in foro combustus, laudatusque miserabiliter: seruique & egentes in tecta nostra cũ facibus immissi. Quæ deinde? vt audeant dicere, Tune contra Cæsaris nutum? Hæc, & alia ferre non possum. Itaq; γῆν pro γῆς cogito. Tua tamen ὑπηνέμιος nausea iamne planè 15 abiit? mihi quidem ex tuis literis coniectanti ita videbatur. Redeo ad Thebassos, Scæuas, Frangones. hos tu existimas confidere se illa habituros stantibus nobis? in quibus plus virtutis putarunt, quàm experti sunt. pacis isti scilicet amatores, & non latrocinii autores? At ego cùm tibi de Curtilio 20 scripsi, Sestilianoque fundo, scripsi de Censorino, de Messala, de Planco, de Posthumio, de genere toto. Melius fuit periisse illo interfecto (quod nunquam accidisset) quàm hæc videre. Octauius Neapolim venit XIIII. cal. ibi eum Balbus manè postridie: eodemq; die mecum in Cumano: illum hæ- 25 reditatem aditurum, sed, vt scribis, ῥῆξιν magnã cum Antonio. Buthrotia mihi tua res est, vt debet, eritq; curæ. Quòd quæris, iamne ad centena Cluuianum: aduentare videtur: sed primo anno LXXX. detersimus. Quintus pater ad me grauia de filio, maximè quòd matri nunc indulgeat, cui anteà 30 bene merenti fuerit inimicus. ardenteis in eũ literas ad me misit. Ille autem quid agat, si scis, neque dum Roma es profectus, scribas ad me velim, & herculè si quid aliud. Vehementer delector tuis literis. Vale.

CICERO ATTICO S. 11

35 Nudiustertius dedi ad te epistolam longiorem, nunc ad ea, quæ proximè. Velim mehercule Asturæ Brutus. ἀκολασίαν istorum scribis. an censebas aliter? Equidem etiam maiora expecto. Cùm equidem concionem lego de tanto viro,

de

de clariſſimo ciue, ferre non queo. Etſi iſta iam ad riſum. ſed
memento. Sic alitur conſuetudo perditarum concionum, vt
noſtri illi non heroes, ſed dii futuri quidem in gloria ſempi-
terna ſint, ſed non ſine periculo quidem. Verùm illis magna
5 conſolatio cõſcientia maximi & clariſſimi facti. nobis quæ?
qui interfecto rege liberi non ſumus? Sed hæc fortuna vide-
rit, quoniam ratio non gubernat. De Cicerone quæ ſcribis,
iucunda mihi ſunt. velim ſint proſpera. Quòd verò curæ tibi
eſt, vt ei ſuppeditetur ad vſum & cultum copiosè, per mihi
10 gratum eſt: idq; vt facias, te etiam rogo. De Buthrotiis & tu
rectè cogitas, & ego non dimitto iſtam curam: ſuſcipiam o-
mnem etiam actionem, quam video quotidie faciliorem.
De Cluuiano, quoniam in re mea ipſum diligentia vincis, res
ad centena perducitur. Ruina rem non fecit deteriorẽ: haud
15 ſcio an iam fructuoſiorẽ. Hîc mecum Balbus, Hircius, Panſa:
modò venit Octauius, & quidem in proximam villam Phi-
lippi, mihi totus deditus. Lentulus Spinther hodie apud me:
cras manè vadit. Vale.

CICERO ATTICO S. 12

20 O mi Attice, vereor ne nobis idus Martiæ nihil dederint
prçter lætitiam, & odii pœnam ac doloris. Quæ mihi iſthinc
afferuntur? quæ hîc video? ὦ πράξεως καλῆς μὲν, ἀτελοῦς δέ.
ſcis quàm diligam Siculos, & quàm illam clientelam hone-
ſtam iudicẽ. Multa illis Cæſar, neq; me inuito, etſi Latinitas
25 erat non ferenda. Veruntamen. ecce autem Antonius acce-
pta grandi pecunia, fixit legem à dictatore comitiis latam,
qua Siculi ciues Romani: cuius rei viuo illo mentio nulla.
Quid? Deiotari noſtri cauſſa non ſimilis? dignus ille quidem
omni regno, ſed non per Fuluiam. Sexcenta ſimilia. Verum
30 illuc refero. Tam claram, tamq; teſtatam rẽ, tamq; iuſtam,
Buthrotiam non tenebimus aliqua ex parte? & eò quidem
magis, quò iſta plura. Nobiſcum hîc perhonorificè & amicè
Octauius: quem quidem ſui Cæſarem ſalutabant, Philippus
non. itaq; ne nos quidem: quem nego poſſe bonũ ciuem, ita
35 multi circumſtant, qui quidem noſtris mortem minitantur.
Negat hæc ferri poſſe. Quid cẽſes, cùm Romã puer venerit,
vbi noſtri liberatores tutò eſſe nõ poſſunt? qui quidẽ ſemper
erunt clari, conſcientia verò facti ſui etiã beati. Sed nos (niſi
me fallit) iacebimus. Itaq; exire aueo, vbi nec Pelopidarum

inquit. Haud amo vel hos designatos: qui etiam declamare me coegerunt: vt ne apud aquas quidem acquiescere liceret. sed hoc meæ nimiæ facilitatis. nam id erat quondam quasi necesse, nunc quoquo modo se res habet, non est tam, quàm dudum: nihil habeo quod ad te scribam: scribo tamen, non vt delecter meis literis, sed vt eliciam tuas. Tu, si quid erit de cæteris, de Bruto vtiq;, quicquid erit. Hæc conscripsi x. calen. accubans apud Vestorium, hominem remotum à dialecticis, in arihtmeticis satis exercitatum.

CICERO ATTICO S. 13

Septimo denique die literæ mihi redditæ sunt, quæ erant à te XIII. cal. datæ, quibus quæris, atq; etiam me ipsum nescire arbitraris, vtrum magis tumulis, prospectuque, an ambulatione ἁλιτενεῖ delecter. Est mehercule (vt dicis) vtriusq; loci tanta amœnitas, vt dubitem vtra anteponenda sit:

Ἀλλ' οὐ δαιτὸς ἐπηράτου ἔργα μέμηλεν
Ἀλλὰ λίην μέγα πῆμα διοτρεφὲς, εἰσορόοντες
Δείδιμεν, ἐν δοίῃ δὲ σαωσέμεν ἢ ἀπολέσθαι,

Quamuis enim tu magna, & mihi iucunda scripseris de D. Bruti aduentu ad suas legiones, in quo spem maximã video: tamẽ si est bellum ciuile futurum, (quod certè erit, si Sextus in armis permanebit, quem permansurũ esse certò scio) quid nobis faciendum sit ignoro. Neque enim iam licebit, quod Cæsaris bello licuit, neq; huc, neq; illuc: quencunque enim hæc pars perditorũ lætatum morte Cæsaris putabit (lætitiã autem apertissimè tulimus omnes) huncin hostium numero habebit. quæ res ad cædem maximam spectat. Restat, vt in castra Sexti, aut, si fortè, Bruti nos conferamus. Res odiosa & aliena nostris ætatibus & incerto exitu belli: & nescio, quo pacto tibi ego possim, mihi tu dicere:

Τέκνον ἐμὸν, οὔτοι δέδοται πολεμήϊα ἔργα,
Ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο.

Sed hæc fors viderit, ea quæ talibus in rebus plus, quàm ratio potest. Nos autem id videamus, quod in nobis ipsis esse debet, vt quicquid acciderit, fortiter & sapienter feramus, & accidisse hominibus meminerimus, nosq; cùm multum literæ, tum non minimum idus quoque Martiæ consolentur. Suscipe nunc meam deliberationem, qua solicitor, ita multa veniunt in mentem in vtranque partẽ. Proficiscor, vt constitueram

tueram, legatus in Græciam: cædis impendentis periculum nõnihil vitare videor, ſed caſurus in aliquam vituperationẽ, quod reipub. defuerim tam graui tempore. Sin autem manſero, equidẽ video in diſcrimine: ſed accidere poſſe ſuſpicor, vt prodeſſe poſſim reipu. Iam illa conſilia priuata ſunt, quòd ſentio valde eſſe vtile ad confirmationẽ Ciceronis, me illuc venire. Nec alia cauſſa profectionis mihi vlla fuit, cùm conſilium cepi, legari ab Cæſare. Tota igitur hac de re (vt ſoles) ſi quid ad me pertinere putas, cogitabis. Redeo nunc ad epiſtolam tuam. Scribis enim eſſe rumores, me, ad lacum quod habeo, venditurum: minuſculam verò villam vtiq; Quinto traditurum, vel impenſo pretio, quò introducatur, vt tibi Quintus F. dixerit, dotata Aquilia. Ego verò de venditione nihil cogito, niſi quid, quod magis me delectet, inuenero. Quintus autem de emendo nihil curat hoc tempore: ſatis enim torquetur dubitione dotis, in qua mirificas Q. Egnatio gratias agit. A ducenda autem vxore ſic abhorret, vt quicquã libero lectulo neget eſſe iucũdius. Sed hæc quoq; hactenus: redeo enim ad miſeram, ſeu nullam potius rempub. M. Antonius ad me ſcripſit de reſtitutione Sex. Clodii. quàm honorificè, quod ad me attinet, ex ipſius literis cognoſces: (miſi enim tibi exemplũ) quàm diſſolutè, quàm turpiter, quamq; perniciosè, vt nonnunquam Cæſar deſiderandus eſſe videatur, facilè exiſtimabis. Quæ enim Cæſar nunquam neque feciſſet, neq; paſſus eſſet, ea nunc ex falſis eius commentariis proferuntur. Ego autem Antonio facilimum me præbui: etenim ille, quoniam ſemel induxit animum, ſibi licere quod vellet, feciſſet nihilò minus me inuito. Itaque mearum quoque literarum miſi tibi exemplum. Vale.

Antonius Coſ. s. d. M. Ciceroni. 14

Occupationibus eſt factum meis & ſubita tua profectione, ne tecum coràm de hac re agerem. Quam ob cauſſam vereor, ne abſentia mea leuior ſit apud te. Quòd ſi bonitas tua reſponderit iudicio meo, quod ſemper habui de te, gaudebo. A Cæſare petii, vt Sext. Clodium reſtitueret: impetraui. erat mihi in animo etiam tum, ſic vti beneficio eius, ſi tu conceſſiſſes: quò magis laboro, vt tua voluntate id per me facere nunc liceat. Quòd ſi duriorem te eius miſeriæ &

afflictæ fortunæ præbes non contendam ego aduersus te. Quanquam videor debere tueri commentarium Cæsaris. Sed mehercule si humaniter, & sapienter, & amabiliter in me cogitare vis, facilè te profectò præbebis, & voles P. Clodium in optima spe puerum repositum existimare nō te insectatum esse, cùm potueris, amicos paternos. Patere, obsecro te, pro republica videri gessisse simultatem cum patre eius. non contempseris hanc familiam. honestius enim, & libentius deponimus inimicitias reipublicæ nominè susceptas, quàm contumaciæ. Me deinde sine ad hanc opinionē iam nunc dirigere puerū, & tenero animo eius persuadere, non esse tradendas posteris inimicitias. Quanquā tuam fortunā, Cicero, ab omni periculo abesse certum habeo: tamen arbitror malle te quietā senectutē, & honorificam potius agere, quàm solicitam. Postremò meo iure te hoc beneficiū rogo: nihil enim non tua caussa feci. Quòd si non impetro, per me Clodio daturus nō sum: vt intelligas quanti apud me autoritas tua sit, atq; eò te placabiliorem præbeas. Vale.

Cicero Antonio Cos. s. 15

QVOD mecum per literas agis, vnam ob caussam mallem coràm egisses: non enim solùm ex oratione, sed etiam ex vultu & oculis, & fronte (vt aiunt) meum erga te amorem perspicere potuisses. Nam cùm te semper amaui primùm tuo studio, pòst etiam beneficio prouocatus, tum his temporibus respubl. te mihi ita commendauit, vt chariorem habeam neminē. Literæ verò tuæ tum amantissimè, tū honorificentissimè scriptæ sic me affecerunt, vt non dare tibi beneficiū viderer, sed accipere à te ita petente, vt inimicū meū necessarium tuū, me inuito seruare nolles, cùm id nullo negotio facere posses. Ego verò tibi isthuc, mi Antoni, remitto, atq; ita, vt me à te, cùm his verbis scripseris, liberalissimè, atque honorificentissimè tractatū existimē. Itaq; cùm totum quoquo modo se res haberet, tibi dandū putarē, tum do etiam humanitati, & naturæ meæ: nihil enim vnquā nō modo acerbum in me fuit, sed ne paulò quidē tristius aut seuerius, quā necessitas reipublicæ postulauit. Accedit, vt ne in ipsum quidē Clodium, meū insigne odiū fuerit vnquam: semperq; ita statui, non esse insectandos inimicorū amicos, præsertim humi-

humiliores; nec his præsidiis nosmetipsos esse spoliandos Nam de puero Clodio tuas parteis esse arbitror, vt eius animum tenerũ, quemadmodũ scribis, his opinionib. imbuas, vt ne quas inimicitias residere in familiis nostris arbitretur.
5 Contendi cum P.Clodio, cùm ego publicam causam, ille suã defenderet. Nostras contentiones resp. diiudicauit: si viueret, mihi cum illo nulla cõtentio iam maneret. Quare, quoniã hoc à me sic petis, vt quæ tua potestas est, ea neges te me inuito vsurum: puero quoque hoc à me dabis (si tibi videbi-
10 tur) nõ quò aut ætas nostra ab illius ætate quicquam debeat periculi suspicari, aut dignitas mea vllam contentionem extimescat, sed vt nosmetipsi inter nos coniunctiores simus, quàm adhuc fuimus. Interpellantibus enim his inimicitiis, animus tuus mihi magis patuit, quàm domus. Sed hæc hac-
15 tenus. Illud extremum. Ego quæ te velle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, semper sine vlla dubitatione summo studio faciam. Hoc velim tibi penitus persuadeas. Vale.

CICERO ATTICO S. 16

Itera dum eadem ista mihi. Coronatus Quintus noster
20 Parilibus? Parilibus! solusne? etsi addis Lamiam, quod demiror equidem: sed scire cupio, qui fuerint alii. quanquã satis scio, nisi improbũ neminem. Explanabis igitur hoc diligentius. Ego autem casu, cùm dedissem ad te literas VI. cal. satis multis verbis, tribus ferè horis pòst accepi tuas, & ma-
25 gni quidem ponderis. Itaq; ioca tua plena facetiarũ, de hæresi Vestoriana, & de Pherionum more Puteolano risisse me satis, nihil est necesse rescribere. Πολιτικώτερα illa videamus. Ita Brutos Cassiumque defendis, quasi eos ego reprehendã, quos satis laudare non possum. rerum ego vitia collegi non
30 hominum. sublato enim tyranno, tyrannida manere video. Nam, quæ ille facturus nõ fuit, ea fiunt, vt de Clodio: de quo mihi exploratum est, illum nõ modò non facturũ, sed etiam ne passurum quidem fuisse. sequetur Rufio Vestorianus, victor nunquam scriptus, cæteri, quis non? cui seruire ipsi non
35 potuimus, eius libellis paremus. Nam Liberalibus quis potuit in senatum non venire? Fac id potuisse aliquo modo: nũ etiam cùm venissemus, liberè potuimus sententiam dicere? nónne omni ratione veterani, qui armati aderant, cùm præsidii nos nihil haberemus, defendendi fuerunt? Illã sessionẽ

Capitolinam mihi non placuisse, tu testis es. quid ergo, culpa ista Brutorum? minimè illorum quidem, sed aliorum Brutorum: qui se cautos, ac sapienteis putant, quibus satis fuit lætari, nonnullis etiam gratulari, nullis permanere. Sed præterita omittamus: istos omni cura, præsidioq; tueamur: 5
&, quemadmodũ tu præcipis, contenti idibus Martii simus: quæ quidem nostris amicis diuinis viris aditum ad cœlum dederunt, libertatem populo Rom. non dederunt. recordare tua. nonne meministi clamare te, omnia periisse, si ille funere elatus esset? sapienter id quidem. Itaq; ex eo, quæ manarint, vides. Quæ scribis calendis Iunii Antonium de prouinciis relaturũ? vt & ipse Gallias habeat, & vtrisq; dies prorogetur: licebitne decerni liberè? si licuerit: libertatem esse recuperatam lætabor: si nõ licuerit, quid mihi attulerit ista domini mutatio præter lætitiam, quã oculis cepi iusto interitu tyranni? Rapinas scribis ad Opis fieri, quas nos quoque tum videbamus. næ nos & liberati ab egregiis viris, nec liberi sumus. ita laus illorum est, culpa nostra. Et hortaris me, vt historias scribam: vt colligam tanta eorum scelera, à quibus etiam nunc obsidemur? poterónе eos ipsos non laudare, qui te obsignatorem adhibuerunt? Nec mehercule me Raudusculus mouet: sed homines beneuolos, qualescunq; sunt, graue est insequi contumelia. Sed de omnibus meis consiliis, vt scribis, existimo exploratius nos ad calend. Iun. statuere posse. ad quas adero, & omni ope atque opera enitar, adiuuante me scilicet authoritate tua, & gratia, & summa æquitate caussæ, vt de Buthrotiis S. C. quale scribis, fiat. Quod me cogitare iubes, cogitabo equidem: etsi tibi dederam superiore epistola cogitandum. Tu autem, quasi iam recuperata repu. vicinis tuis Massiliensibus sua reddis. Hæc armis (quę quàm firma habebimus, ignoro) restitui fortasse possunt, autoritatę non possunt.

CICERO ATTICO S. 17

Epistola breuis, quæ posteà ad te scripta est, sanè mihi fuit iucunda de Bruti ad Antonium, & de eiusdem ad te literis. Posse videntur esse meliora, quàm adhuc fuerint. sed nobis, vbi simus, & quò iam nos cõferamus, prouidendum est: ô mirificum Dolabellam meum! iam enim dico meũ, anteà (crede

(crede mihi) subdubitabam: magnã ἀναθεώρησιν res habet; de saxo in crucem, columnam tollere, locum illum sternendum locare. Quid quæris? heroica. sustulisse mihi videtur simulationẽ desiderii adhuc quæ serpebat in dies, & inueterata, verebar ne periculosa nostris tyrannoctonis esset. Nũc prorsus assentior tuis literis, speroque meliora. quanquam istos ferre non possum, qui dum se pacem velle simulant, acta nefaria defendunt. sed non possunt omnia simul. Incipit res melius ire, quàm putaram: nec verò discedam, nisi cùm tu id me honestè putabis facere posse. Bruto certè meo nullo loco deero: idque etiam si mihi cum illo nihil fuisset, facerem propter eius singularem incredibilemque virtutem. Piliæ nostræ villam totam, quæque in villa sunt, trado, in Pompeianum ipse proficiscens calend. Maii. Quam velim Bruto persuadeas, vt Asturæ sit! Vale.

CICERO ATTICO S. 18

Quinto non. conscendens ab hortis Cluuianis in phaselum epicópum has dedi literas, cùm Piliæ nostræ villam ad Lucrinum, villicosque procuratores tradidissem. Ipse autem eo die in Pęti nostri tyrotarichum imminebam, perpaucis diebus in Pompeianum, pòst in hæc Puteolana, & Cumana regna renauigare. O loca cæteroqui valde expetenda, interpellantium autem multitudine penè fugienda! Sed ad rem vt veniam. O Dolabellæ nostri magnam ἀριστείαν quanta est ἀναθεώρησις? Equidem laudare eum, & hortari non desisto. rectè tu omnibus epistolis significas, quid de re, quid de viro sentias. mihi quidem videtur Brutus noster iam vel coronam auream per forum ferre posse. quis enim audeat violare, proposita cruce, vel saxo? præsertim tantis plausibus, tanta approbatione infimorum. Nunc, mi Attice, me fac vt expedias, cupio, cùm Bruto nostro affatim satisfecerim, excurrere in Græciam. magni interest Ciceronis, vel mea potius, vel mehercule vtriusque, me interuenire discenti. Nam epistola Leonidæ, quam ad me misisti, quid habet quæso, in quo magnoperè lætemur? Nunquam ille mihi satis laudari videbitur, cùm ita laudabitur. QVOMODO adhuc EST. non est fidentis hoc testimonium, sed potius timentis. Herodi autem mandaram, vt mihi κατὰ μίτον

ſcriberet: à quo adhuc nulla litera eſt. Vereor ne nihil habuerit, quod mihi cùm cognoſſem, iucundum putaret fore. Quòd ad Xenonem ſcripſiſti, valde mihi gratum eſt: nihil enim deeſſe Ciceroni cùm ad officium, tum ad exiſtimationem meam pertinet. Flammam Flaminium audio Romæ eſſe. Ad eum ſcripſi, me tibi mandaſſe per literas, vt de Montani negotio cum eo loquerere: & velim cures epiſtolam, quam ad eum miſi, reddendam, & ipſe (quod commodo tuo fiat) cum eo colloquare. puto, ſi quid in homine pudoris eſt, præſtaturum eum, ne pro ſe quodammodo dependatur. De Attica pergratum mihi feciſti, quòd curaſti antè ſcirem rectè eſſe, quàm non bellè fuiſſe.

CICERO ATTICO S. 19

In Pompeianum veni v. cal. Maii, cùm pridie (vt anteà ad te ſcripſi) Piliam in Cumano collocauiſſem. ibi mihi cœnãti literæ tuæ ſunt redditæ, quas dederas Demetrio liberto prid. cal. in quibus multa ſapienter: ſed tamen talia (quemadmodum tute ſcribebas) vt omne conſilium in fortuna poſitum videretur. itaq; his de rebus ex tempore, & coràm. De Buthrotio negotio vtinam quidem Antonium conueniam: multum profectò proficiam. ſed non arbitrantur eum à Capua declinaturum. quò quidem metuo ne magno reip. malo venerit: quod idem L. Cæſari videbatur: quem pridie Neapoli affectum grauiter videram. Quam ob rem iſta nobis ad cal. Iun. tractanda & perficienda ſunt. Sed hactenus. Quintus filius ad patrẽ acerbiſſimas literas miſit: quæ ſunt ei redditæ, cùm veniſſemus in Pompeianum: quarum tamen erat caput, Aquiliam nouercam non eſſe laturum. Sed hoc tolerabile fortaſſe. illud verò? ſe ab Cæſare habuiſſe omnia, nihil à patre, reliqua ſperare ab Antonio. O perditum hominem! ſed μελήσει. Ad Brutum noſtrum & Caſſium, & ad Dolabellam epiſtolas ſcripſi. earum exempla tibi miſi, non vt deliberarem reddendæne eſſent (planè enim iudico eſſe reddendas) ſed quòd non dubito, quin tu idem exiſtimaturus ſis. Ciceroni meo, mi Attice, ſuppeditabis quantum videbitur, méq; tibi hoc onus imponere patiere. quæ adhuc feciſti, mihi ſunt gratiſſima. Librum meum illum ἀνέκδοτον, nondum, vt volui, perpoliui. iſta verò quæ tu contexi vis, aliud

quod-

quoddam ſeparatum volumen expectant. Ego autem (credas mihi velim) minore periculo exiſtimo contra illas nefarias parteis viuo tyranno dici potuiſſe, quàm mortuo. Ille enim neſcio quo pacto ferebat me quidem mirabiliter: nunc
5 quacunq; nos commouimus, ad Cæſaris non modò acta, verùm etiã cogitata reuocamur. De Montano, quoniã Flãma venit, videbis: puto rem meliore loco eſſe debere. Vale.

Cicero Dolabellæ Coſ. ſuo s. 20

10 Etſi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, ſatisque ex ea magnam lætitiam voluptatemque capiebam: tamen non poſſum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quòd vulgò hominum opinio ſocium me aſcribat tuis laudibus. Neminem conueni (conuenio autem quotidie plurimos:
15 ſunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis cauſſa in hæc loca veniant, prætereà ex municipiis frequentes neceſſarii mei) quin omnes, cùm te ſummis laudibus ad cœlum extulerunt: mihi continuò maximas gratias agant. negant enim ſe dubitare, quin tu meis præceptis, & cõſiliis obtem-
20 perans, præſtantiſſimum te ciuem & ſingularem conſulem præbeas. Quibus ego quanquam veriſſimè poſſim reſpondere, te, quæ facias, tuo iudicio, & tua ſponte facere, nec cuiuſquam egere conſilio: tamen neq; planè aſſentior, ne imminuam tuam laudem, ſi omnis à meis conſiliis profecta vi-
25 deatur. neq; valde nego: ſum enim auidior, etiam quàm ſatis eſt, gloriæ. & tamen non alienum eſt dignitate tua, quod ipſi Agamemnoni regi regũ fuit honéſtũ, habere aliquem in conſiliis capiendis Neſtorẽ: mihi verò glorioſum, te iuuenẽ conſulem florere laudibus, quaſi alumnũ diſciplinæ meæ. L.
30 quidẽ Cęſar, cùm ad eum ægrotũ Neapolim veniſſem, quanquam erat oppreſſus totius corporis doloribus, tamen antè quàm me planè ſalutauit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cũ tantum vales apud Dolabellam, quantum ſi ego apud ſororis filiũ valerẽ, iam ſalui eſſe poſſemus. Dolabellæ verò tuo
35 & gratulor, & gratias ago: quem quidem poſt te conſulem, ſolum poſſum verè conſulem dicere. Deinde multa de facto, ac de re geſta: tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum vnquam, nihil reipubl. ſalutarius. Atq; hæc vna vox omnium eſt. A te autem peto, vt me hanc quaſi falſam hęredi-

tatem alienæ gloriæ ſinas cernere, meque aliqua ex parte in ſocietatem tuarum laudum venire patiare. Quanquam, mi Dolabella, (hæc enim iocatus ſum) libentius omneis meas, ſi modò ſunt aliquæ meæ laudes, ad te transfuderim, quàm aliquam partẽ exhauſerim ex tuis. Nam cùm te ſemper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuiſti, tum his tuis factis ſic incenſus ſum, vt nihil vnquam in amore fuerit ardentius: nihil eſt enim (mihi crede) virtute formoſius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amaui, vt ſcis, M. Brutum propter eius ſummum ingenium, ſuauiſſimos mores, ſingularem probitatem, atque conſtantiam: tamen idibus Martii tantum acceſſit ad amorem, vt mirarer locum fuiſſe augendi in eo, quod mihi iam pridem cumulatum etiam videbatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quẽ erga te habebam, poſſe aliquid accedere? tantum acceſſit, vt mihi nunc denique amare videar, anteà dilexiſſe. Quare, quid eſt, quod ego te horter, vt dignitati & gloriæ ſeruias? proponam tibi claros viros, quòd facere ſolent qui hortantur? neminem habeo clariorem, quàm teipſum: te imitere oportet, tecum ipſe certes. nec licet quidem tibi iam tantis rebus geſtis non tui ſimilem eſſe. Quod cùm ita ſit, hortatio non eſt neceſſaria: gratulatione magis vtendum eſt. Contigit enim tibi, quod, haud ſcio, an nemini, vt ſumma ſeueritas animaduerſionis non modò non inuidioſa, ſed etiam popularis eſſet, & cùm bonis omnibus, tum infimo cuique gratiſſima. Hoc ſi tibi fortuna quadam contigiſſet, gratularer felicitati tuæ: ſed contigit magnitudine tum animi tum etiam ingenii atque conſilii. Legi enim concionem tuam. nihil illa ſapientius. ita pedetentim tum acceſſus à te ad cauſſam facti, tum receſſus, vt res ipſa maturitatem tibi animaduertendi omnium conſenſu daret. Liberaſti igitur & Vrbem periculo, & ciuitatem metu: neque ſolùm ad tempus maximam vtilitatem attuliſti, ſed etiam ad exemplum. Quo facto intelligere debes, in te poſitam eſſe remp. tibique non modò tuendos, ſed etiam ornandos illos viros, à quibus initium libertatis profectum eſt. Sed his de rebus coràm plura propediem, vt ſpero. Tu quoniam remp. noſq; conſeruas, fac vt diligentiſſimè te ipſum, mi Dolabella, cuſtodias. Vale.

CICE-

CICERO ATTICO S. 21

Sæpius me iam agitas, quòd rem gestam Dolabellæ nimis in cœlum videar efferre. Ego autem quanquam sanè probo factum, tamen vt tantoperè laudarem, adductus sum 5 tuis & vnis & alteris literis. sed totũ se à te abalienauit Dolabella, ea de caussa, qua me quoque sibi inimicissimum reddidit. O hominem pudentem! calend. Ian. debuit. adhuc non soluit, præsertim cùm se maximo ære alieno Faberii manu liberarit, & opem ab eo petierit. licet enim iocari, ne me 10 valde conturbatum putes. Atque ego ad eum VIII. id. literas dederam bene manè: eodem autem die tuas literas vesperi acceperam in Pompeiano, sanè celeriter, tertio abs te die. Sed, vt ad te eo ipso die scripseram, satis aculeatas ad Dolabellam literas dedi, quæ si nihil profecerint, puto fore, vt 15 me præsentem non sustineat. Albianum te confecisse arbitror. De Petulciano nomine, quod mihi suppeditatus es, gratissimum est, & simile tuorum omnium. Sed ego Erotem, ad ista expedienda factum, mihi videbar reliquisse, cuius non sine magna culpa vacillauerunt. Sed cum ipso videro. De 20 Montano, vt sæpè ad te scripsi, erit tibi tota res curæ. Seruius proficiscens, quòd desperanter tecum locutus est, minimè miror, neque ei quicquam in desperatione concedo. Brutus noster singularis vir, si in senatum non est cal. Iun. venturus, quid facturus sit in foro, nescio: sed hoc ipse melius. Ergo ex 25 his, quæ parari video, non multum id. Mart. profectum iudico. Itaque de Græcia quotidie magis & magis cogito: nec enim Bruto meo auxilium, vt scribis ipse, meditanti video quid prodesse possim. Leonidæ me literæ non satis delectarunt. De Herode tibi assentior. Saufeium legisse vellem: ego 30 ex Pompeiano VI. id. Maii cogitabam.

CICERO ATTICO S. 22

Non. Mai. cùm essem in Pompeiano, accepi binas à te literas, alteras sexto die, alteras quarto: ad superiores igitur 35 prius. Quàm mihi iucundum opportunè tibi Barnacum literas reddidisse. tum verò cum Cassio, vt cætera. quam commodè autem, quòd id ipsum, quod me mones, quatriduo antè ad eum scripseram, exemplumque mearum literarum ad te miseram. Sed cùm Dolabellæ auaritia (sic enim tu ad

me ſcripſeras) magna deſperatione affectus eſſem, ecce tibi & Bruti,& tuæ literæ. ille exilium meditari: nos autem alium portum propriorem huic ætati videbamus: in quem mallem equidem peruehi, florente Bruto noſtro, conſtitutaq; repub. ſed nunc quidem vt ſcribis, non vtrum vis: aſſentires enim mihi, noſtram ætatem præſertim à caſtris ciuilibus abhorrere. M. Antonius ad me tantùm de Clodio reſcripſit, meam lenitatem, & clementiam & ſibi eſſe gratam, & mihi voluptati magnæ fore. Sed Panſa furere videtur de Clodio, itémque de Deiotaro: & loquitur ſeuerè, ſi velis credere. Illud tamen non bellè, vt mihi quidem videtur, quòd factũ Dolabellę vehementer improbat. De coronatis, cùm ſororis tuæ filius à patre accuſatus eſſet, reſcripſit ſe coronã habuiſſe honoris Cæſaris cauſa, poſuiſſe luctus gratia: poſtremò ſe libẽter vituperationem ſubire, quòd amaret etiam mortuum Cæſarem. Ad Dolabellam, quemadmodum tibi dicis placere, ſcripſi diligenter, ego etiam ad Siccam. tibi hoc oneris nõ impono. nolo te illum iratum habere. Seruii orationẽ cognoſco: in qua plus timoris video, quàm conſilii. ſed quoniã præteriti omnes ſumus, aſſentior Seruio. Publilius tecũ tricatus eſt. huc enim Cerelia miſſa ab iſtis eſt legata ad me: cui facilè perſuaſi, mihi id, quod rogaret, ne licere quidem, non modò non libere. Antonium ſi videro, accuratè agam de Buthroto. Venio ad recentiores literas. quanquam de Seruio iam reſcripſi, me facere magnam πρᾶξιν Dolabellæ. mihi mehercule ita videtur, non potuiſſe maior tali re, taliq; tempore. Sed tamen quicquid ei tribuo, tribuo ex tuis literis. tibi verò aſſentior maiorẽ πρᾶξιν eius fore, ſi mihi quod debuit, diſſoluerit. Brutus velim ſit Aſturæ. Quòd autẽ laudas me, quòd nihil antè de profectione conſtituam, quàm, iſta quò euaſura ſint, videro: muto ſententiam, neque quicquam tamen antè quàm te videro. Atticam meam gratias mihi agere de matre gaudeo. cui quidem ego totam villam, cellamq; tradidi, eamq; cogitabam v. id. videre. Tu Atticæ ſalutem dices. nos Piliam diligenter tuebimur. Vale.

CICERO ATTICO S. 22

E Pompeiano naui aduectus ſum in Luculli noſtri hoſpitium VI. idus, hora ferè tertia. Egreſſus autem è naui accepi tuas literas, quas tuus tabellarius in Cumanum attuliſſe

lisse dicebatur, nonis Maii datas: à Lucullo postridie eadem
ferè hora, qua veni, VII. id. Lanuuio datas. Audi igitur ad o-
mneis. primùm, quæ de re mea gesta & in solutione, & in Al-
bano negotio grata. De tuo autem Buthroto, cùm im Pom-
5 peiano essem, Misenum venit Antonius: inde antè discessit,
quàm illũ venisse audissem: à quo in Samniũ. vide quid spe-
res. Romæ igitur de Buthroto. L. Antonii horribilis concio,
Dolabellæ pręclara: iam vel sibi habeat nummos, modò nu-
meret idibus. Tertullæ nollem abortum: tam enim Cassii
10 sunt iam, quàm Bruti serendi. De regina velim atq; etiam de
Cęsare illo. Persolui primę epistolæ. venio ad secundam. De
Quinctis, Buthroto, cùm venero, vt scribis. Quod Ciceroni
suppeditas, gratum. Quòd errare me putas, qui remp. putem
pendere è Bruto, sic se res habet: aut nulla erit, aut ab isto,
15 istisve seruabitur. Quòd me hortaris vt scriptam cionẽ
mittam: accipe à me, mi Attice, καθολικὸν θεώρημα earum re-
rum, in quibus satis exercitati sumus. nemo vnquam neque
poeta, neque orator fuit, qui quenquam meliorem, quàm se
arbitraretur. Hoc etiam malis contigit. Quid tu Bruto pu-
20 tas & ingenioso, & erudito? de quo etiam experti sumus
nuper in edicto. scripseram rogatu tuo. meum mihi place-
bat, illi suum. Quinetiam, cùm ipsius precibus penè addu-
ctus, scripsissem ad eum, de optimo genere dicendi, nõ mo-
dò mihi, sed etiam tibi scripsit, sibi illud, quod mihi place-
25 ret, non probari. Quare sine, quæso, sibi quemque scribere.
suam cuique sponsam, mihi meam: suum cuique amorem,
mihi meũ. non scitè. hoc enim Atilius poeta durissimus. At-
que vtinam liceat isti cõcionari: cui si esse in Vrbe tutò lice-
bit, vicimus: ducem enim noui belli ciuilis, aut nemo seque-
30 tur, aut ii sequentur, qui facilè vincantur. Venio ad tertiam.
Gratas fuisse meas literas Bruto & Cassio gaudeo: itaque iis
scripsi. Quòd Hircium per me meliorẽ fieri volunt, do equi-
dẽ operã: & ille optimè loquitur, sed viuit habitatq; cum Bal-
bo: qui item bene loquitur. quid credas, videris. Dolabellam
35 valdè placere tibi video: mihi quidem egregiè. Cùm Pansa
vixi in Pompeiano. is planè mihi probabat se bene sentire,
& cupere pacem, caussam amorum quæri planè video. Edi-
ctũ Bruti & Cassii probo. Quæris vt suscipiam cogitationẽ,
quidnam istis agendum putem, consilia temporum sunt

quæ in horas commutari vides. Dolabellæ & prima illa actio, & hæc contra Antonium concio mihi profecisse permultum videtur. prorsus ibat res. nunc autem videmur habituri ducem: quod vnum municipia, boniq́ue desiderant. Epicuri mentionem facis, & audes dicere μὴ πολιτεύεσθαι; 5
nō te Bruti nostri vulticulus ab ista oratione deterret? Quintus frater, vt scribis, est dextella. per eum igitur, quod volemus, facilè auferemus. Expecto, si, vt putas, L. Antonius produxit Octauium, qualis concio fuerit. Hæc scripsi, statim enim Cassii tabellarius. eram continuò Piliam salutaturus: 10
deinde ad epulas Vestorii nauicula. Atticæ plurimam salutem. Vale.

CICERO ATTICO S. 23

CVM paulò antè dedissem ad te Cassii tabellario literas, v. id. venit noster tabellarius: & quidem (portenti simile) sine tuis literis. sed citò conieci, Lanuuii te fuisse. Eros autem 15
festinauit, vt ad me literæ Dolabellæ perferrentur, non de re mea (nondum enim meas acceperat) sed rescripsit ad eas, quarum exemplum tibi miseram, sanè luculentè. ad me autem, cùm Cassii tabellarium dimisissem, statim Balbus. O 20
Dii boni, quàm facilè perspiceres timere otium! & nosti virum: quàm tectus! sed tamen Antonii consilia narrabat. illum circuire veteranos, vt acta Cæsaris sancirent, itaq́ue se facturos esse iurarent: vt rata omnes haberent, eaq́; duumuiri omnibus mensibus inspicerent. Questus est etiam de 25
sua inuidia, eaq́ue omnis eius oratio fuit, vt amare videretur Antonium. Quid quæris? nihil synceri. Mihi autem non est dubiū, quin res spectet ad castra: acta enim illa res est animo virili, consilio puerili: quis enim hoc non vidit, regni hæredem relictum? quid autem absurdius, hoc metuere, al- 30
terum in metu non ponere? quin etiam hoc ipso tempore multa ὑποσόλοικα. Pontii Neapolitanū à matre tyrānoctoni possideri. Legendus mihi sępiùs est Cato maior ad te missus: amariorem enim me senectus facit. stomachor omnia. sed mihi quidem βεβίωται. Venerunt iuuenes. tu mea cura- 35
bis, vt curas. Hæc scripsi, seu dictaui, apposita secunda mensa apud Vestorium. postridie apud Hircium cogitabam: & quidem πεντέλοιπον. sic hominem traducere ad optimates paró. λῆρος πολύς. nemo est istorum, qui otium non timeat.

quare

quare talaria induamus: quiduis enim potius, quàm castra. Atticæ salutem plurimam velim dicas. Expecto Octauii cōcionem, & si quid aliud. maximè autem ecquid Dolabella tinniat, an in meo nomine tabulas nouas fecerit. Vale.

CICERO ATTICO S. 24

Certior à Pilia factus, mitti ad te idibus tabellarios, statim hoc, nescio quid, exaraui. Primùm igitur scire te volui, me hinc Arpinum XVI. cal. Iun. eò igitur mittes, si quid erit posthac. quanquam ipse iam, iamque adero: cupio enim antè, quàm Romam venio, odorari diligentius quid futurū sit. quanquam vereor ne nihil coniectura aberrem: minimè enim obscurum est, quid isti moliantur. Meus verò discipulus, qui hodie apud me cœnat, valdè amat illum, quem Brutus noster sauciauit: &, si quæris (perspexi enim planè) timēt otium. ὑπόθεσιν autem hanc habent, eamq; præ se ferunt, virum clarissimum interfectum: totam rempub. illius interitu perturbatam: irrita fore, quæ ille egisset simulac desistemus timere: clementiam illi malo fuisse: qua si vsus non fuisset, nihil ei tale accidere potuisse. mihi autem venit in mentem, si Pompeius cum exercitu firmo veniat, quod est εὔλογον, certè fore bellum. Hæc me species, cogitatioq; perturbat: neque enim iam, quod tibi tum licuit, nobis nunc licebit. nam apertè lætati sumus. Deinde habent in ore nos ingratos. nullo modo licebit, quod tum & tibi licuit, & multis. φαινοπροσωπητέον ergo: & ἰτέον in castra? millies mori melius, huic præsertim ætati. Itaque me idus Martiæ non tam consolantur, quàm anteà: magnum enim mendum continent. etsi illi iuuenes ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς, τόνδ' ἀπωθοῦνται ψόγον. sed, tu melius quippiam speras: quòd & plura audis, & interes consiliis, scribas ad me velim: simulq; cogites quid agendum nobis sit super legatione votiua. Equidem in his locis moneor à multis, ne in senatu calendis: dicuntur enim occultè milites ad eam diem comparati, & quidem in istos, qui mihi videntur vbiuis tutius quàm in senatu fore. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad

T. Pomponium Atticum.

LIBER XV.

Cicero Attico S. 1

O Factvm malè de Alexione! incredibile est, quanta me molestia affecerit, nec mehercule ex ea parte maximè, quòd plerique mecum. ad quem igitur medicum te conferes? Quid mihi iam medico? aut, si opus est, tanta inopia est? amorē erga me, humanitatem, suauitatemq; desidero. Etiam illud. quid est, quod non pertimescendum sit, cū hominem temperantem, summum medicum, tantus improuiso morbus oppresserit? sed ad hæc omnia vna consolatio est quòd ea conditione nati sumus, vt nihil, quod homini accidere posit, recusare debeamus. De Antonio iam anteà tibi scripsi, non esse eum à me conuentū: venit enim Misenum, cùm ego essem in Pompeiano: inde antè profectus est, quàm ego eum venisse cognoui. Sed casu cùm legerē tuas literas, Hircius erat apud me in Puteolano. ei legi, & egi primùm, quod attinet: nihil mihi concedebat. Deinde ad summam, arbitrum me statuebat non modò huius rei, sed totius consulatus sui. Cum Antonio autem sic agemus, vt perspiciat, si in eo negotio nobis satisfecerit, totum me futurum suum. Dolabellam spero domi esse. Redeamus ad nostros: de quibus tu bonam spem te significas habere propter edictorum humanitatem. ego autem perspexi, cùm à me XVII. cal. de Puteolano Neapolim Pansæ conueniendi caussa proficisceretur

retur

retur Hircius, omnem eius ſenſum: ſeduxi enim, & ad pacem ſum cohortatus. Non poterat ſcilicet negare ſe velle pacem, ſed nō minus ſe noſtrorū arma timere, quàm Antonii: & tamen vtroſq; non ſine cauſſa præſidium habere, ſe autē vtraque arma metuere. Quid quæris? οὐδὲν ὑγιές. De Quinto F. tibi aſſentior, patri quidē gratiſſimæ & bellæ tuæ literæ fuerunt. Cereliæ verò facilè ſatisfeci, nec valde laborare mihi viſa eſt: & ſi illa, ego certè non laborarē. iſtam verò, quam tibi moleſtam ſcribis eſſe, auditam à te eſſe omnino demiror. Nam, quòd eam collaudaui apud amicos, audientibus trib. filiis eius, & filia, τοῦτο ἄλογον. Quid eſt hoc? Quid eſt autem cur ego perſonatus ambulem? parumne fœda perſona eſt ipſius ſenectutis? Quòd Brutus rogat, vt ante calendas: ad me quoq; ſcripſit: & fortaſſe faciam: ſed planè, quid velit, neſcio. Quid enim illi afferre conſilii poſſum, cùm ipſe egeam conſilio, & cùm ille ſe ſuæ immortalitati melius, quam noſtro otio conſuluerit? De Regina rumor extinguetur. De Flamma obſecro te, ſi quid potes. Heri dederam ad te literas exiens è Puteolano, diuerteramq; in Cumanum: ibi penè valentem videram Piliam. Quinetiam paulò clarius eam vidi. venerat enim in funus: cui funeri ego quoque operam dedi. Cn. Lucullus familiaris noſter matrem efferebat. manſi igitur eo die in Sueſſano, atque inde manè poſtridie Arpinum proficiſcens hanc epiſtolam exaraui. Erat autem nihil noui quod aut ſcriberē, aut ex te quærerē: niſi fortè hoc ad te putas pertinere. Brutus miſit ad me orationem ſuam habitam in concione Capitolina, petiuitq; à me, vt eam ne ambitiosè corrigerem antè quàm ederet. Eſt autem oratio ſcripta elegantiſſimè ſententiis, verbis, vt nihil poſſit vltra. Ego tamen, ſi illam cauſſam habuiſſem, ſcripſiſſem ardentius ὑποθέσεις. vides quæ ſit perſona dicentis. itaque eam corrigere non potui. Quod enim in genere Brutus noſter eſſe vult, & quod iudiciū habet de optimo genere dicendi, ita cōſecutus eſt ea oratione, vt elegātius nihil eſſe poſsit. Sed ego ſolus alius ſum, ſiue hoc rectè, ſiue non rectè. Tu tamen velim orationem legas, niſi fortè iam legiſti, certioremq; me facias, quid iudices ipſe: quanquā vereor, ne cognomine tuo lapſus ὑπεραττικὸς ſis in iudicando. Sed ſi recordabere Δημοσθένους fulmina, tum intelliges, poſſe & ἀττικώτατα grauiſsimè dici. Sed hæc

corâm. Nunc nec ſine epiſtola, nec cum inani epiſtola volui ad te Metrodorum venire. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

Decimoquinto calend. è Sinueſſano proficiſcens, cùm dediſſem ad te literas, diuertiſſemque à Cumis in Veſtiano, accepi à tabellario tuas literas, in quibus nimis multa de Buthroto: non enim tibi ea res maiori curæ aut eſt, aut erit, quàm mihi: ſic enim decet te mea curare, tua me. Quamobrem id quidem ſic ſuſceptum eſt mihi, vt nihil ſim habiturus antiquius. L. Antonium concionatum eſſe, cognoui tuis literis, & aliis, ſordidè: ſed id quale fuerit, neſcio: nihil enim ſcripſiſti. De Menedemo probè. Quintus certè ea dictitat, quę ſcribis. Conſiliũ meum a te probari, quòd ea non ſcribã, quæ tu à me poſtularis, facilè patior: multoque magis id probabis, ſi orationem meam, de qua hodie ad te ſcripſi, legeris. Quæ de legionibus ſcribis, ea vera ſunt. Sed non ſatis hoc mihi videris tibi perſuaſiſſe, quid de Buthrotiis noſtris per ſenatum ſperes confici poſſe. quod puto (tantum enim video) non videmur eſſe victuri. ſed ſi etiam nos hoc fallat, de Buthroto te non fallet. De Octauii concione idem ſentio quod tu: ludorumq; eius apparatus, & Matius ac Poſthumus mihi procuratores non placent. Saſerna collega dignus. ſed iſti omnes, quemadmodum ſentis, non minus otium timẽt, quàm nos arma. Balbum leuari inuidia per nos velim. ſed ne ipſe quidem id fieri poſſe confidit: itaque alia cogitat. Quòd prima diſputatio Tuſculana te confirmat, ſanè gaudeo: neque enim vllum eſt perfugiũ aut melius, aut paratius. Flamma quòd bene loquitur, non moleſtè fero. Tyndaritanorum cauſſa, de que laboras, quæ ſit, ignoro. Hos tamen πεντέλοιπον mouere iſta videntur, in primis erogatio pecuniæ. De Alexione doleo. ſed quoniam inciderat in tam grauem morbum, bene actum cum illo arbitror. quos tamen ſecundos hæredes, ſcire vellem, & diem teſtamenti. Vale.

CICERO ATTICO S. 3

VI. cal. accepi duas epiſtolas tuas, quibus duabus meis reſpondiſti: vna erat XV. calend. altera XII. data. ad ſuperiorem igitur prius. Accurres in Tuſculanum, vt ſcribis, quò me

me VI. cal. venturum arbitrabar. Quòd ſcribis parendum victoribus: non mihi quidem, cui ſunt multa potiora. nam illa quæ recordaris Lentulo & Marcello COSS. acta in æde Apollinis, nec cauſſa eadem eſt, nec ſimile tempus, præſertim cum Marcellum ſcribas, aliosque diſcedere. Erit igitur nobis coràm odorandum, & conſtituendum, tutone Romæ eſſe poſſimus. Noui conuentus habitatores ſanè mouent: in magnis enim verſamur anguſtiis. Sed ſint iſta parui: quin & maiora contemnimus. Caluę teſtamentum cognoui, hominis turpis, & ſordidi. Tabula Demonici quòd tibi curæ eſt, gratum. De Mario ſcripſi iampridem ad Dolabellam accuratiſſimè, modò literæ redditæ ſint: eius cauſſa & cupio & debeo. Venio ad propiorem. Cognoui de Alexione, quæ deſiderabam. Hircius eſt tuus. Antonio, quàm eſt, volo peius eſſe. De Quinto filio, vt ſcribis ac de Q. patre coràm agemus. Brutum omni re, qua poſſum, cupio iuuare: cuius de oratiuncula idem te, quod me, ſentire video. ſed parũ intelligo, quid me velis ſcribere, quaſi à Bruto habita oratione, cùm ille ediderit. Quî tandem conuenit? an ſicut in tyrannum iure optimo cæſum? multa dicentur, multa ſcribentur à nobis. ſed alio modo, & tempore. De ſella Cæſaris, bene tribuni. pręclaros etiam XIIII. ordines. Brutum apud me fuiſſe gaudeo, modò & libenter fuerit, & ſat diu.

CICERO ATTICO S. 4

XVIII. cal. VIII. ferè H. à Q. Fufio venit tabellarius, neſcio quid ab eo literularum, vt me ſibi reſtituerem, ſanè inſulsè, vt ſolet: niſi fortè, quem non ames, omnia videntur inſulsè fieri. Scripſi ita: vt te probaturum exiſtimem. mihi tuas à te epiſtolas reddidit, vnam XI. alteram X. calendas. ad recentiorem prius. De Lenio rem laudo. ſi verò etiam Calfulenus, ἄνω ποταμῶν. Antonii conſilia narras turbulenta: atque vtinam potius per populum agat, quàm per ſenatum., quod quidem ita credo. ſed mihi totum eius conſilium ad bellum ſpectare videtur: ſiquidem D. Bruto prouincia eripitur. Quomodo ego de illius neruis exiſtimo, non videtur fieri poſſe ſine bello. ſed non cupio, quoniam cauetur Buthrotiis. Rides. At ego doleo, non mea potius aſſiduitate, diligẽtia, gratia perfici. Quòd ſcribis te neſcire, quid noſtris fa-

ciendum sit: iam pridem me illa ἀπορία solicitat. itaque stulta iam iduum Martiarum est consolatio: animis enim vsi sumus virilibus, cõsiliis (mihi crede) puerilibus: excisa enim est arbor, non euulsa. itaque, quàm fruticetur, vides. Redeamus igitur, quoniam sæpè vsurpas, ad Tusculanas disputationes. Saufeium pete: celemus: ego nunquam indicabo. Quòd te à Bruto rogari scribis, vt certior fieret, quo die in Tusculanum essem futurus: vt ad te anteà scripsi, VI. calen. & quidem ibi te quàm primùm peruidere velim: puto enim nobis Lanuuium eundum, & quidem nõ sine multo sermone. sed μελήσει. Redeo ad superiorem: ex qua prætereo illa prima de Buthrotiis, quæ mihi sunt inclusa medullis: sit modò (vt scribis) locus agendi. De oratione Bruti prorsus contendis, mecumque iterum tam multis verbis agis. Egone vt eam caussam, quam is scripsit? ego scribam non rogatus ab eo? Nulla παρεγχείρησις fieri potest contumeliosior. At, inquis, ἡρακλείδειον aliquod. Non recuso id quidem: sed & componendum argumentum est, & scribendi expectandum tempus maturius. licet enim de me, vt libet, existimes (velim quidem quàm optimè) si hæc ita manant, vt videntur (feres quod dicam) me idus Martiæ non delectant. Ille enim nunquam reuertisset: nos timor confirmare eius acta non coegisset: aut (vt in Saufeianum reliquasque Tusculanas disputationes, ad quas tu etiam Vestorium hortaris) ita gratiosi eramus apud illum, quem Dii mortuum perdant, vt nostræ ætati, quoniam interfecto domino liberi non sumus, non fuerit dominus ille fugiendus. Rubeo (mihi crede) sed iam scripseram, delere nolui. De Menedemo, vellẽ verũ fuisset. De Regina, velim verum sit. Cætera coràm: & maximè quid nostris faciendũ sit, quid etiam nobis, si Antonius militibus obsessurus est senatũ. Hanc epistolam si illius tabellario dedissem, veritus sum ne solueret: itaque misi dedita opera: erat enim rescribendum tuis. Quàm vellem Bruto studium tuum nauare potuisses! ego igitur ad eum literas. Ad Dolabellam Tironem misi cum mandatis, & literis. eum ad te vocabis, & si quid habebis quod placeat, scribes. Ecce autem de transuerso L. Cæsar, vt veniam ad se, rogat, in nemus à aut scribam, quò se venire velim. Bruto enim placere, se à me conueniri. O rem odiosam, & inexplicabilem! Puto me ergo itu-

go iturum, & inde Romam, nisi quid mataro. Summatim adhuc ad te: nihil dum enim à Balbo. Tuas igitur expecto, nec actorum solùm, sed etiam futurorum.

CICERO ATTICO S. 5

A Bruto tabellarius rediit: attulit & ab eo & Cassio. Consilium meum magnoperè exquirunt. Brutus quidem vtrum de duobus. ô rem miseram! Planè non habeo quid scribam. itaque silentio puto me vsurum, nisi quid aliud tibi videtur: sin tibi quid venit in mentem, scribe quæso. Cassius verò vehementer orat, ac petit, vt Hircium quàm optimum faciam. sanum putas? ὁ θησαυρὸς ἄνθρακες. Epistolam tibi misi, vt tu de prouincia Bruti, & Cassii per S.C. Ita scribit & Balbus. Et Hircius quidem se acturum. etenim iam in Tusculano est. mihique vt absim vehementer autor est, ille quidem periculi caussa, quod sibi etiam fuisse dicit: ego autē, etiam vt nullum periculum sit, tantum abest vt Antonii suspicionem fugere non curem, ne videar eius secundis rebus non delectari, vt mihi caussa sit cur Romam venire nolim, ne illum videam. Varro autem noster ad me epistolam misit, sibi à, nescio, quo missam (nomen enim delerat) in qua scriptum erat, veteranos eos, qui reiiciantur (nam partem esse dimissam) improbissimè loqui: vt magno periculo Romæ sint futuri, qui ab eorum partibus dissentire videantur. Quis porrò noster itus, reditus, vultus, incessus inter istos? quòd si, vt scribit L. Antonius in D. Brutum, reliqui in nostros: ego quid faciam? aut quo me pacto geram? Mihi verò deliberatum est, vt nunc quidem est, abesse ex ea vrbe, in qua non modò florui cum summa, verumetiam seruii cum aliqua dignitate: nec tam statui ex Italia exire, de quo tecum deliberabo, quàm istuc non venire. Cùm ad me Brutus noster scripsisset, & Cassius, vt Hircium, quem adhuc bonum fuisse sciebant, neque confidebant fore, mea autoritate meliorem facerem: (Antonio est enim fortasse iratior, caussæ verò amicissimus) tamen ad eum scripsi; eique dignitatem Bruti, & Cassii commendaui. Ille quid mihi rescripsisset, scire te volui: si fortè idem tu quod ego existimares, istos etiam nunc vereri, ne fortè ipsi nostri plus animi habeant, quàm habent.

Hircius Ciceroni suo s. 6

Rure an redierim, quæris: an ego, cùm omnes caleant, ignauiter aliquid faciam? Etiam ex Vrbe sum profectus: vtilius enim statui abesse. has tibi literas exiens in Tusculanũ scripsi. Noli autem me tam strenuum putare, vt ad nonas recurrã: nihil enim iã video opus esse nostra cura: quoniã præsidia sunt in tot annos prouisa. Brutus & Cassius vtinã quàm facilè à te de me impetrare possunt, ita per te exorentur: ne quod callidius ineant consilium: cedenteis enim hęc ais scripsisse: quo? aut quare? Retine, obsecro te Cicero, illos: noli sinere hæc omnia perire, quæ funditus mediusfidius rapinis, incendiis, cædibus peruertuntur. Tantùm si quid timent, caueant; nihil præterea moliantur. non mediusfidius acerrimis consiliis, plus quàm etiam inertissimis, dum modò diligentib. consequentur: hæc enim quæ fluunt, per se diuturna non sunt: in contentione præsenteis ad nocendum habent vireis. Quid speres de illis, in Tusculanum ad me scribe. *Epistola 5. pars reliqua.* Habes Hircii epistolam, cui rescripsi, nihil illos callidius cogitare, idque confirmaui: hoc, qualecunque esset, te scire volui. Obsignata iam epistola Balbus ad me Seruiliam rediisse, confirmare non discessuros: nũc expecto à te literas.

Cicero Attico s. 7

Gratum, quòd mihi epistolas: quæ quidem me delectarunt: in primis Sexti nostri. Dices. Quia te laudat. Puto mehercule id quoque esse caussæ: sed tamẽ etiam antè, quàm ad eum locum veni, valde mihi placebat cùm sensus eius de rep. tum scribendi cura. Seruius verò pacificator cum librariolo suo videtur obiisse legationem, & omneis captiunculas pertimescere. Debuerat autem non EX IVRE MANV CONSERTVM, sed quæ sequuntur. tu quoque scribes.

Cicero Attico s. 8

POST tuum discessum binas à Balbo. nihil noui: itemque ab Hircio, qui se scribit vehementer offensum esse veteranis. Expectat animus quidnã agant de cal. Martiis. Misi igitur Tironem, & cum Tirone plureis, quibus singulis, vt quidque accidisset, dares literas. atque etiam scripsi ad Antonium

tonium de legatione, ne, si ad Dolabellã solùm scripsissem, iracundus homo commoueretur. Quòd autem aditus ad eũ difficilior esse dicitur, scripsi ad Eutrapelum, vt is ei meas literas redderet: legatione mihi opus esse. honestior est votiua: sed licet vti vtraque. De te, quæso, etiam atque etiam vide. velim possis coràm: si minus possis, literis idem cõsequemur. Græceius ad me scripsit C. Cassium sibi scripsisse, homines comparari, qui armati in Tusculanum mitterentur. Id quidem mihi videbatur: sed cauendum tamen (vt ille) QVAE PLVRES VIDENT: sed aliquid crastinus dies ad cogitandum nobis dabit.

CICERO ATTICO. S. 9

IIII. non. vesperi à Balbo redditæ mihi literæ, fore Nonis senatum, vt Brutus in Asia, Cassius in Sicilia frumentum emendum, & ad Vrbem mittendum curarent. O rem miseram! primùm vllã ab istis: dein, si aliquam, hanc legatariam prouinciam! atque haud scio an melius sit, quàm ad Eurotã sedere. Sed hæc casus gubernabit. Ait autem eodem tempore decretum iri, vt & iis, & reliquis prætoriis prouinciæ decernantur. Hoc certè melius, quàm illa Persice porticus: nolo enim Lacedæmonem longinquam Lanuuium existimaris. Rides, inquies, in talibus rebus? Quid faciam? plorando fessus sum.

CICERO ATTICO S. 10

DII immortales, quàm me conturbatũ tenuit epistolæ tuæ prior pagina! Quid autem iste in domo tua casus armorum? Sed hunc quidem nimbum citò transiisse lætor. Tu quid egeris tua cum tristi, tum etiam difficili ad consilium dandum legatione, vehementer expecto: est enim inexplicabilis: ita circunsidemur copiis omnibus. Me quidem Bruti literæ, quas ostendis à te lectas, ita perturbarunt, vt quanquam antè egebam consilio, tamen animi dolore sim tardior. Sed plura, cùm ista cognoro. Hoc autẽ tempore quod scriberem, nihil erat: eóque minus, quòd dubitabam, tu has ipsas literas esséſne accepturus: erat enim incertum, visurusne te esset tabellarius. Ego tuas literas vehementer expecto. ô Bruti amanter scriptas! ô iniquum tuum tempus, qui ad eum ire non possis! Ego autem quid scribam? vt beneficio istorum vtantur? quid turpius? vt moliantur aliquid? nec au-

dent,nec iam possunt.Age quiescāt autorib.nobis? quis incolumitatē præstat? si verò aliquid de Decimo grauius: quæ nostris vita,etiam si nemo molestus sit?ludos verò nō facere, quid fœdius? frumentum imponere. quæ est alia Dionis legatio?aut quod munus in rep.sordidius? prorsus quidē consilia tali in re ne iis quidem tuta sunt, qui dant, sed possim id negligere proficiens.Frustrà verò quid ingrediar?matris cōsilio cùm vtatur,vel etiam precibus, quid me interponā? sed tamen cogitabo quo genere vtar literarū.nam silere nō possum.statim igitur mittam vel Antium, vel Circæos. Vale. 10

CICERO ATTICO S. II

Antium veni ante VI. calend. Bruto iucundus noster aduentus: deinde multis audientibus, Seruilia, Tertulla, Porcia quærere quid placeret. aderat etiam Fauonius. Ego quod eram meditatus in via, suadere, vt vteretur Asiatica curatione frumenti.nihil esse iam reliqui quod ageremus,nisi vt saluos esse:in eo etiam ipsi reip.esse præsidium. Quam orationem cùm ingressus essem, Cassius interuenit.ego eadem illa repetiui. hoc loco fortibus sanè oculis Cassius, Martem spirare diceres,se in Siciliam non iturum.Egone vt beneficium accepisse in contumelia? Quid ergo agis,inquam? At ille in Achaiam se iturum. Quid tu,inquā, Brute? Romam,inquit, si tibi videtur. Mihi verò minimè: tutò enim non eris. Quid si possem esse? placerétne? Atque vt omnino neque nunc neque ex prætura in prouinciam ires. Sed autor non sum,vt te Vrbi committas. dicebam ea, quæ tibi profectò in mentem veniunt, cur non esset tutò futurus. Multo inde sermone querebantur: atque id quidem Cassius maximè, amissas occasiones,Decimumque grauiter accusabat. Ea negabam oportere præterita:assentiebar tamen: quanquam ingressus essem dicere quid oportuisset: nec verò quicquā nóui,sed ea, quæ quotidie omnes: nec tamen illum locū attingere,quenquam prætereà oportuisse tangi, sed senatum vocari,populū ardentem studio vehementius incitari, totā suscipere remp. exclamat tua familiaris. Hoc verò neminem vnquā audiui. ego repressi. Sed & Cassius mihi videbatur iturus (etenim Seruilia pollicebatur se curaturā, vt illa frumenti curatio de S.C.tolleretur)& nōster citò deiectus est de illo inani sermone:velle enim se dixerat.Constituit igitur, vt ludi absente se fierent

15

20

25

30

35

fierent suo nomine: proficisci autẽ mihi in Asiam videbatur ab Antio velle. Ne multa. nihil me in illo itinere præter conscientiam delectauit: non enim fuit committendũ, vt ille ex Italia priùs, quàm à me cõuentus esset, discederet. Hoc dempto munere amoris atq; officii, sequebatur, vt mecum ipse, ἢ δεῦρ' ὁδός σοι τί δύναται νῦν θεοπροπεῖς, prorsus dissolutum offendi nauigium, vel potius dissipatum. nihil cõsilio, nihil ratione, nihil ordine. Itaq;, etsi ne anteà quidem dubitaui, tamen nunc eò minus, euolare hinc; idque quàmprimum, vbi nec Pelopidarũ facta, neq; famã audiam. Sed heus tu, ne fortè scis nescius. Dolabella me sibi legauit a.d. IIII. non. Apr. id mihi heri vesperi nuntiatum est. votiua ne tibi quidẽ placebat: etenim erat absurdũ, quæ si stetisset resp. vouissem, ea me, euersa illa, vota dissoluere, & habent, opinor, liberę legationes diffinitũ tempus lege Iulia, nec facilè addi potest: idq; adeò genus legationis, vt cũ velis introire, exire, liceat: quod nunc mihi additum est. Bella est autẽ huius iuris quinquennii licentia: quanquam quid de quinquennio cogitem? contrahi mihi negotium videtur. sed βλάσφημα mittamus.

CICERO ATTICO S. 12

Bene mehercule de Buthroto: at ego Tironem ad Dolabellam cum literis, quia iusseras, miseram. Quid nocet? de nostris autem Antiatibus satis videbar planè scripsisse, vt nõ dubitares, quin essent otiosi futuri, vsuriq; beneficio Antonii contumeliosa. Cassius frumentariam rem aspernabatur: eam Seruilia sublaturam ex S. C. se esse dicebat. Noster verò καὶ μάλα σεμνός, in Asiam, posteà quàm mihi est assensus, tutò se Romæ esse non posse: ludos enim absens facere malebat, statim autem se iturum, simul ac ludorũ apparatũ iis, qui curaturi essent, tradidisset, nauigia colligebat: erat animus in cursu. Intereà in eisdẽ locis erant futuri. Brutus quidem se aiebat Asturæ. L. quidem Antonius liberaliter literis sine cura me esse iubet. Habeo vnum beneficium: alterũ fortè, si in Tusculanum venerit. ô negotia non ferenda, quæ feruntur tamen. τῶν δ' αἰτίων τῶν βρύτων τίς εἶχεν. Octauiano vt perspexi, satis ingenii, satis animi: videbaturq; erga nostros ἥρωας ita fore, vt nos vellemus, animatus. Sed quid ætati credendum sit, quid nomini, quid hæreditati, quid κατηχήσεως, magni consilii est. Vitricus quidẽ nihil censebat, quẽ Asturæ

vidimus. sed tamen alendus est,&,vt nihil aliud,ab Antonio seiungendus. Marcellus præclarè si præcipit nostro, nostri: cui quidem ille deditus mihi videbatur. Pansæ autē & Hircio non nimis credebat:bona indoles, ἐὰν διαμείνῃ.

CICERO ATTICO S. 13

Octauo calend. duas à te accepi epistolas. respondebo igitur priori prius. Assentior tibi, vt nec duces simus, nec agmen cogamus,faueamus tamen. Orationem tibi misi : eius custodiendæ & proferendæ arbitrium tuum. sed quando illum diem, cùm tu edendam putes? inducias quas scribis, nō intelligo fieri posse. melior est ἀναυλιφωνησία: qua me vsurū arbitror. Quod scribis legiones duas Brundisium venisse, vos omnia prius:scribes igitur quicquid audieris. Varronis διάλογον expecto:iam probo ἡρακλείδειον, præsertim cùm tu tantoperè delectere : sed quale velis, velim scire. Quod ad te anteà atque adeò prius scripsi (sic enim me mauis dicere) tu verò ad scribendum fecisti me alacriorem. Ad tuum enim iudicium, quod mihi erat notum, addidisti Peducei autoritatem, magnam quidem apud me, & in primis grauē.Enitar igitur ne desideres aut industriam meam, aut diligentiam. Vectenum vt scribis, & Faberium foueo. Clodium nihil arbitror malitiosè. quanquam, si quid egerit de libertate retinenda, qua certè nihil est dulcius,tibi assentior. Itane? Gallo Caninio hominem nequam? quid enim dicam aliud? Cautum Marcellum. me sic, sed non tamen cautissimum.Longiori epistolæ,superioriq; respondi:nunc breuiori,propiorique quid respondeam, nisi eam fuisse dulcissimā? Res Hispanienses valde bonæ, modò Balbilium incolumem videam,subsidiū nostræ senectutis. De Anniano item, quòd me valde obseruat Visellia. sed hæc quidē humana. De Bruto te nihil scire dicis, sed Selicia venisse M.Scaptium, eumque non qua pompa,ad se tamen clàm venturum, sciturumque me omnia, quæ ego statim. Intereà narrat eadem,Bassi seruum venisse, qui nuntiaret legiones Alexandrinas in armis esse:Bassum arcessi:Cassium expectari. Quid quæris? videtur respub. ius suum recuperatura : sed ne quid antè. nosti horum exercitationem in latrocinio, & amentiam. Dolabella vir optimus. etsi cùm scribebam secunda mensa apposita, venisse eum ad Baias audiebam : tamen ad me ex For-

miano

miano ſcripſit: quas literas, cùm è balneo exiiſſem, accepi, ſeſe de attributione omnia ſumma feciſſe. Vectenum accuſat. tricatur ſcilicet, vt homo talis. ſed ait totum negotium Seſtium noſtrum ſuſcepiſſe, optimum quidem illum virum, noſtrique amantiſſimum. Quæro autem, quid tandem Seſtius in hac re facere poſſit, quod nõ quis noſtrûm? ſed ſiquid præter ſpem erit, facies vt ſciam: ſin eſt (vt arbitror) negotium perditum, ſcribes tamen. neque iſta res commouebit. Nos hîc φιλοσοφοῦμεθα: quid enim aliud? & τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος magnificè explicamus, προσφωνοῦμενque Ciceroni: qua de re enim potiùs pater filio? deinde alia. Quid quæris? Extabit opera peregrinationis huius. Varronẽ hodie, aut cras venturum putabant. Ego autem in Pompeianum properabam, non quò hoc loco quicquam pulchrius, ſed interpellatores illic minus moleſti. Sed perſcribe, quæſo, quæ cauſa ſit in Myrtillo. Pœnas quidem illum perpendiſſe audiui: & ſatisne patet vnde corruptus? Hæc cùm ſcriberem, tantùm, quòd exiſtimabam ad te orationem eſſe perlatam. hui, quàm timeo quid exiſtimes! etſi quid ad me, quæ non ſit foras proditura, niſi repub. recuperata? de quo quid ſperem, non audeo ſcribere.

CICERO ATTICO S. 14

VI. cal. accepi à Dolabella literas, quarum exemplum tibi miſi: in quibus erat, omnia ſe feciſſe, quæ tu velles. ſtatim ei reſcripſi, & multis verbis gratias egi. Sed tamen ne miraretur, cùm idem iterum facerem, hoc cauſſæ ſumpſi, quòd ex te ipſo coràm anteà nihil potuiſſem cognoſcere. Sed quid multa? literas hoc exemplo dedi.

Cicero Dolabellæ Cos. ſuo s. 15

Anteà cùm per literas Attici noſtri de tua ſumma liberalitate, ſummoque erga ſe beneficio certior factus eſſem, cumque tu ipſe etiam ad me ſcripſiſſes, te feciſſe ea, quæ nos voluiſſemus, egi tibi gratias per literas iis verbis, vt intelligeres, nihil te mihi gratius facere potuiſſe. Poſteà verò, quã ipſe Atticus ad me venit in Tuſculanũ, huius vnius rei cauſſa, tibi vt apud me gratias ageret, cuius eximiam quandam, & admirabilẽ in cauſſa Buthrotia voluntatem, & ſingularem erga ſe amorem perſpexiſſet: teneri nõ potui, quin tibi aper-

tiùs illud idem his literis declararem. Ex omnibus enim, mi Dolabella, studiis in me,& officiis, quæ summa sunt, hoc scito mihi & amplissimum videri, & gratissimū esse, quod perfeceris, vt Atticus intelligeret, quantum ego te, quantum tu me amares. Quod reliquum est, Buthrotiam & caussam, & ciuitatem, quanquam à te constituta est (beneficia autē nostra tueri solemus) tamen velim receptam in fidem tuam, à méq; etiam tibi commendatam, authoritate & auxilio tuo tectam velis esse. Satis erit in perpetuum Buthrotiis præsidii: magnaq; cura & solicitudine Atticū, & me liberaris, si hoc honoris mei caussa susceperis, vt eos semper à te defensos velis. Quod vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo.

Quæ sequuntur ad finem vsque sunt annectenda superiori epistolæ Ciceronis ad Atticum.

His literis scriptis, me ad συντάξεις dedi: quæ quidem vereor, ne miniata cerula tua pluribus locis notandæ sint: ita sum μετέωρος, & magnis cogitationibus impeditus. L. Antonio malè sit, si quidem Buthrotiis molestus est. Ego testimonium composui, quod cùm voles, obsignabo. Tu nummos Arpinatū, si L. Fadius ædilis petet, vel omneis reddito, Ego ad te alia epistola scripsi de H-S. CX. quæ Statio curarentur. Si ergo petet Fadius, ei volo reddi: præter Fadiū, nemini. Apud me item puto depositum. Id scripsi ad Erotem, vt redderet. Reginam odi. me iure facere scit. Sponsor promissorū eius Ammonius, quæ quidem erant φιλόλογα, & dignitatis meæ, vt vel in concione dicere auderem. Saram, autem, prę terquàm quòd nefarium hominem cognoui, prętereà in me contumacē (semel eum omnino domi meæ vidi) cùm φιλοφρόνως ex eo quærerē quid opus esset, Atticū se dixit quęrere. Superbiam autem ipsius Reginæ, cùm esset trans Tyberim in hortis, cōmemorare, sine magno dolore, nō possum. Nihil igitur cum istis. nec tam animum me, quàm stomachum nō habere arbitrantur. Profectionem meam, vt video, Erotis dispensatio impedit: nam eùm ex reliquis, quæ nonis Aprilis fecit, abundare debeam, cogor mutuari: quodq; ex istis fructuosis rebus receptum est, id ego ad illud fanum sepositum putabam. Sed hæc Tironi mandaui: quem ob eam causam Romam misi. te nolui impeditum impedire. Cicero noster quò modestior est, cò me magis commouet: ad me enim de

hac re

hac re nihil scripsit, ad quem nimirum potissimùm debuit. Scripsit hoc autem ad Tironem, sibi post cal. April. (sic enim annuum tempus confici) nihil datum esse: tibi pro tua natura semper placuisse, téq; existimasse, id etiam ad dignitatem
5 meam pertinere, cum non modò liberaliter à nobis, sed etiam ornatè, cumulatéque tractari. Quare velim cures (nec tibi essem molestus, si per alium hoc agere possem) vt permutetur Athenas, quod sit in annuum sumptum. ei scilicet Eros numerabit. Eius rei causa Tironem misi. Curabis igi-
10 tur, & ad me, si quid tibi de eo videbitur, scribes.

CICERO ATTICO S. 16

Tandem à Cicerone tabellarius, & mehercule literæ πεπυκνωμένως scriptæ, quod ipsum προκοπὴν aliquam significaret: itemq; cæteri præclara scribunt. Leonides tamen reti-
15 net suum illud ADHVC: summis verò laudib. Herodes. Quid quæris? vel verba mihi dari facilè patior in hoc, méque libenter prębeo credulum. Tu velim, si quid tibi est à tuis scriptũ, quod pertineat ad me, certiorem me facias. Narro tibi. hæc loca venusta sunt, abdita certè, & si quid scribere velis,
20 ab arbitris libera. Sed nescio quomodo οἶκος φίλος. Itaq; me referunt pedes in Tusculanum, & tamen hæc ῥωπογραφία ripulæ, videtur habitura celerem satietatem. Equidem etiam pluuias metuo si prognostica nostra vera sunt: ranæ enim ῥητορεύουσι. Tu, quæso, fac vt sciam vbi Brutum nostrum &
25 quo die videre possim.

CICERO ATTICO S. 17

Duas accepi postridie iduum, alteram eo die datam, alteram idibus. Priùs igitur superiori. De Bruto, cùm scies. De consulum ficto timore cognoueram: Sicca enim φιλοστόργως
30 ille quidem, sed tumultuosiùs ad me etiam illam suspicionem pertulit. Quid tu autem? τὰ μὲν διδόμενα. nullum enim verbum à Siregio. non placet. De Pletorio vicino tuo permolestè tuli quenquã priùs audisse, quàm me. De Syro prudenter. L. Antonium per M. fratrem, vt arbitror, facilimè de-
35 terrebis autoritate, vel vi: sed nondum acceperas literas: nec cuiquam nisi L. Fadio ædili: aliter enim nec cautè, nec iure fieri potest. Quòd scribis tibi deesse H-S. C. quę Ciceroni curata sint: velim ab Erote quæras, vbi merces insularũ. Arabioni de Sicio nihil irascor. Ego de itinere, nisi explicato Λ, nihil

cogito. Quòd idem tibi videri puto. Habes ad ſuperiorem. nunc audi ad alteram. Tu verò facis, vt omnia, quòd Seruiliæ non dees, id eſt Bruto. De Regina gaudeo te non laborare, certè etiam tibi probari. Erotis rationes & ex Tirone cognoui, & vocaui ipſum. Gratiſſimum, quòd polliceris Ciceroni nihil defuturum. De quo mirabilia Meſſala, qui Lanuuio rediens ab illis venit ad me. Et mehercule ipſius literæ ſic & φιλοστόργως & πυκνῶς ſcriptæ, vt eas vel in acroaſi audeam legere: quò magis illi indulgendum puto. De Buciliano Seſtiũ puto non moleſtè ferre. Ego, ſi Tiro ad me, cogito in Tuſculanum. Tu verò, quicquid erit, quod me ſcire par ſit, ſtatim XVII. calend. abibo.

CICERO ATTICO S. 18

Etſi ſatis videbar ſcripſiſſe ad te, quid mihi opus ſit, & quid te facere vellem, ſi tibi commodum eſſet: tamen cùm profectus eſſem, & in lacu nauigarem, Tironem ſtatui ad te eſſe mittendum, vt iis negotiis, quæ agerentur, intereſſet. atque etiam ſcripſi ad Dolabellam, me, ſi ei videretur, velle proficiſci: petiique ab eo de mulis vecturæ itineris. Vt in eis cùm intelligo te diſtentiſſimum eſſe, quà de Buthrotiis, qua de Bruto, cuius etiam ludorum curam, etiam adminiſtrationẽ ſuſpicor ex magna parte ad te pertinere. tu ergo in eiuſmodi re tribues nobis paulum operæ: nec enim multùm opus eſt. Mihi res ad cædem, & eam quidem propinquam ſpectare videtur. Vides homines: vides arma: prorſus non mihi videor eſſe tutus. Si tu aliter ſentis, velim ad me ſcribas, domi enim manere, ſi rectè poſſum, multò malo.

CICERO ATTICO S. 19

Quidnam eſt, quod audendum ampliùs de Buthrotiis? ſtetiſſe enim te fruſtrà ſcribis. Quid autem ſe refert Brutus? Doleo mehercule me tam eſſe detentum. quod decem hominibus referendum eſt acceptum. eſt illud quidem ἐργῶδες, ſed ἀνεκτόν, mihiq; gratiſſimum. De armis, nihil vidi apertius. fugiamus igitur, & vt ais, coràm. Theophanes quid velit neſcio: ſcripſerat enim ad me, cui reſcripſi, vt potui. mihi autem ſcribit venire ad me ſe velle, & vt de ſuis rebus, & quædam, quæ ad me pertinerent. Tuas literas expecto. Vide quæſo ne quid temerè fiat. Statius ſcripſit ad me loquutum ſecum eſſe Q. Ciceronem valde aſſeuerãter, ſe hęc ferre

non

non posse: certum sibi esse ad Brutum & Cassium transire. Hoc enimuerò nunc discere aueo: hoc ego quid sit, interpretari non possum. Potest aliquid iratus Antonio? potest gloriam nouam quærere? potest totũ esse σχεδιασμα: & nimirũ 5 ita est, sed tamen & ego vereor & pater conturbatus est: scit quæ ille de hoc mecum: quædã ἄφατα nolim. Planè, quid velit, nescio. A Dolabella mandata habebo, quę mihi videbuntur οὐδέν. Dic mihi, C. Antonius voluitne fieri Septemuir? fuit certè dignus. De Menedemo, est, vt scribis. facies omnia mi- 10 hi nota. Egi gratias Vecteno. nihil enim potuit humanius.

CICERO ATTICO S. 20

Dolabellæ mandata sint quælibet, modò aliquid, vel quod Niciæ nuntiem. quis enim hæc, vt scribis antè? ne nunc dubitare quenquam prudentem, quin meus discessus despe- 15 rationis sit, non legationis? Quòd ais, extrema quædam iam homines de rep. loqui, & eos quidem viros bonos: ego, quo die audiui illum tyrannum in concione clarissimum virum appellari, subdiffidere cœpi. posteà verò quàm tecum Lanuuii vidi nostros tantum spei habere ad viuendum, quantum 20 accipissent ab Antonio, desperaui. Itaque, mi Attice, fortiter hoc velim accipias, vt ego scribo. Genus illud interitus, quo casurus est, fœdum duces, & quasi denunciatũ nobis ab Antonio. Ex hac massa exire constitui non ad fugam, sed ad spẽ mortis melioris. Hæc omnis culpa Bruti. Pompeium Car- 25 theiæ receptum scribis. Iam igitur contra hunc exercitum. Vtra ergo castra? media enim tollit Antonius. illa infirma, hæc nefaria. Properemus igitur. sed iuua me consilio, Brundisióne, an Puteolis. Brutus quidem subitò. sed sapienter. πάχω τι. quando enim illum? sed humana ferenda. Tu ipse eum 30 videre non potes. Dii illi mortuo, qui vnquam Buthrotum. Sed acta missa. videamus quæ agenda sint. Rationes Erotis, etsi ipsum nondum vidi, tamẽ & ex literis eius, & ex eo, quòd Tiro cognouit, propemodum cognitas habeo. Versuram scribis esse faciendam mensium quinque, id est, calen. Nou. 35 H-S. C C. in eam diem cadere nummos, qui à Quinto debentur. Velim igitur, quoniam Tiro negat tibi placere me eius rei causa Romam venire (si te ea res nihil offendet) videas, vnde nũmi sint, mihi feras expensum. hoc video in præsentia opus esse. Reliqua diligentiùs ex hoc ipso exquiram. in his de

mercedibus dotalium prædiorum: quæ si fideliter Ciceroni curabuntur, quanquam volo laxius, tamen ei propemodum nihil deerit. Equidem video mihi quoq; opus esse viaticum: sed ei ex prædiis vt cadet, ita soluetur. Mihi autem opus est vniuerso quidem. Etsi mihi videtur iste, qui vmbras timet, ad cædem spectare: tamen nisi explicata solutione non sum discessurus. Sitne autẽ excitata, necne tecum cognoscam. Hanc putaui mea manu scribendam: itaque feci. De Fadio, vt scribis. vtique alii nemini. Rescribas velim hodie.

CICERO ATTICO S. 21

Narro tibi. Quintus pater exultat lætitia: scripsit enim filius, se idcirco profugere ad Brutum voluisse, quòd cùm sibi negotium daret Antonius, vt eum dictatorem efficeret, præsidium occuparet: id recusasset. Recusasse autem se, ne patris animum offenderet. ex eo sibi illũ hostem. Tum me, inquit, collegi, verens, ne quid ille iratus tibi noceret: itaque eum placaui: & quidem CCCC. certa, reliqua in spe. Scribit autem Statius illum cum patre habitare velle. Hoc verò mirum: & id gaudet. Quem tu illo certiorem nebulonem? ἐποχὴν vestram de re Canii deliberationis probo. Nihil eram suspicatus de tabulis. ἀκεραίως restitutam arbitrabar. Quæ differs, vt mecum coràm, expectabo. tabellarios, quoad voles, tenebis: es enim occupatus. Quòd ad Xenonem, probè. Quod scribo, cùm absoluero. Quinto scripsisti, te ad eum literas. nemo attulerat. Tiro negat iam tibi placere Brundisium, & quidem dicere aliquid de militibus. at ego iam destinaram Hydruntem quidem. Mouebant me tuæ quinque horæ. hic autem quantus πλοῦς; sed videbimus. Nullas à te XI. calend. quippe: quid enim iam noui? cùm primùm igitur poteris, venies. Ego propero, ne antè Sextus: quem aduentare aiunt.

CICERO ATTICO S. 22

Gratulor nobis Quintum filium exiisse. molestus non erit. Pansam bene loqui credo. semper enim coniunctum esse cum Hircio scio. amicissimum Bruto, & Cassio puto, si expediet: sed quando illos videbit? inimicũ Antonio. quando, aut cur? quousque ludemur? Ego autem scripsi Sextum aduentare, non quò iam adesset, sed quia certè id ageret, ab armisque nullus discederet. Certè, si pergit, bellum paratũ

est

eſt. Hic autem noſter Cytherius, niſi victorem neminem victurum. Quid ad hæc Panſa? cum vtro erit, ſi bellum erit? quod videtur fore. Sed & hæc, & alia coràm. Hodie quidem (vt ſcribis) aut cras.

CICERO ATTICO S. 23

Mirificè torqueor, ſine dolore tamen: ſed permulta mihi de noſtro itinere in vtranque partem occurrunt. Quouſque inquies? quoad erit integrum. erit autem vſquedum ad nauem. Panſa ſi reſcripſerit, & meam tibi, & illius epiſtolā mittam. Silium expectabam: cui ὑπόμνημα compoſitum, ſi quid noui. Ego literas miſi ad Brutum: cuius de itinere etiam ex te velim, ſi quid ſcies, cognoſcere. Tabellarius, quem ad eum miſeram, ex itinere rediit VII. calend. ei Seruilia dixit, eo die Brutum Puteolis profectum. Sanè dolui meas literas redditas non eſſe. Silius ad me nō venerat. cauſam compoſui. eum libellum tibi miſi. Te quo die expectem, velim ſcire.

CICERO ATTICO S. 24

De meo itinere variæ ſententiæ. multi enim ad me. ſed tu incumbe, quæſo, in eam curam. magna res eſt. An probas, ſi ad cal. Ian. cogitamus? meus animus eſt æquus, ſic tamen, vt ſi nihil offenſionis ſit, & tuus. Etiam ſcribe, quo die Olympia. cùm myſteria ſcilicet, vt tu ſcires. Caſus conſilium noſtri itineris iudicabit. Dubitemus igitur: hyberna enim nauigatio odioſa, eoq; ex te quæſieram myſteriorum diem. Brutum, vt ſcribis, viſum iri à me puto. Ego hinc volo prid. cal.

CICERO ATTICO S. 25

De Quinti negotio video à te omnia facta: ille tamen dolet, dubitans, vtrum morem gerat Leptæ, an fidem infirmet Silio Mandibili. L. Piſonem vellem exire legatum. ψευδεγγράφῳ S.C. velim ſcire, quid ſit. Tabellarius ille, quem tibi dixeram à me ad Brutum eſſe miſſum in Anagninum, ad me venit ea nocte, quæ proxima ante cal. fuit, literaſque ad me attulit: in quibus vnum alienum ſumma ſua prudentia, vt ſpectem ludos ſuos. Reſcripſi ſcilicet, primùm me iam profectum, vt non integrum ſit: dein ἀτοπώτατον eſſe, me, quî Romam omnino poſt hæc arma nō acceſſerim, neq; id tam periculi mei cauſa fecerim, quàm dignitatis, ſubitò ad ludos venire. Tali enim tēpore ludos facere illi honeſtū eſt, cui nō neceſſe eſt ſpectare: mihi vt nō eſt neceſſe, ſic nec honeſtū eſt.

Equidem illos celebrari,& eſſe quàm gratiſſimos, mirabiliter cupio,idq; ita futurum eſſe confido:& tecum ago, vt iam ab ipſa commiſſione ad me: quemadmodũ accipiantur,deinde omnino reliquorum dies ſingulos perſequare. Sed de ludis hactenus.Reliqua pars epiſtolę,eſt illa quidẽ in vtramque:ſed tamen nonnullos interdum iacit igniculos virileis. Quod quale tibi videretur, vt poſſis interpretari, miſi ad te exemplum epiſtolæ. quanquam mihi tabellarius noſter dixerat, tibi quoq; ſe attuliſſe literas à Bruto,easque à Tuſculano eſſe deletas.Ego itinera ſic compoſueraẽ,vt non. Quint. Puteolis eſſem: valde enim feſtino:ita tamen vt quantũ homo poſſit,quàm cautiſſimè nauigem.M.Ælium cura libera: ei ſine paucos ſpecus in extremo fundo, & eos quidem ſubterraneos,ſeruitutis apud Talnæ quid habituros:id me iamiam nolle, neq; mihi quicquam eſſe tanti:ſed (vt mihi dicebas) quàm leniſſimè, potiùs vt cura liberetur, quàm vt me ſuccenſere aliquid ſuſpicetur. Idem de illo Tulliano cupidè libero.Cum Caſelio loquare.Parua res eſt:ſed tu bene attendiſti:nimis callidè agebatur. Ego autem,ſi mihi impoſuiſſet aliquid(quod penè fecit,niſi tua malitia affuiſſet)animo iniquo tuliſſem. Itaque, vt erit, rem impediri malo. Octauam partem tolli luminarium ad Strenæ memineris. cui Cerelia, videris mancipio dare ad eam ſummã, quæ ſub præcone fuit maxima:id opinor eſſe CCCLXXX. Noui ſi quid erit,atque etiam ſi quid proſpicies, quod futurum putes, ſcribas ad me quàm ſæpiſſimè,velim. Varroni,quemadmodum tibi mandaui, memineris excuſare tarditatem literarum mearum. Mundus iſtum.Menius quid egerit de teſtamento, curioſius facias me velim certiorem. Ex Arpinati,VI.non.

CICERO ATTICO S. 26

Gaudeo id te mihi ſuadere, quod ego mea ſponte pridie feceram. nam cùm ad te VI. non. darem, eidem tabellario dedi etiam ad Seſtium ſcriptas πανυ φιλοστόργως. Ille autem, quòd Puteolos proſequitur,humanè:quòd queritur,iniuſtè: non enim ego tam illum expectare, cùm de Coſſano rediret,debui:quàm ille aut non ire antè, quàm me vidiſſet, aut citiùs reuerti. Sciebat enim me celeriter velle proficiſci, ſeſeq; ad me in Tuſculanum ſcripſerat eſſe venturum. Te,vt à me diſceſſeris,lacrymaſſe,moleſtè ferebam. Quòd ſi me pręſente

ſente feciſſes, conſiliũ totius itineris fortaſſe mutaſſem. Sed illud præclarè, quòd te conſolata eſt ſpes breui tempore cõgrediendi: quæ quidem expectatio me maximè ſuſtentat. Meæ tibi literæ nõ deerunt. De Bruto ſcribam ad te omnia.
5 Librum tibi celeriter mittam de gloria. excudam aliquid ἡρακλείδειον, quod lateat in theſauris tuis. De Planco memini. Attica iure queritur. Quòd me de Bacchi, de ſtatuarũ coronis certiorem feciſti, valde gratum: nec quicquam poſthac non modò tantùm, ſed ne tantulum quidem prætterieris. Et
10 de Herode, & Metio meminero, & de omnibus quæ te velle ſuſpicor modò. Turpem ſororis tuæ filium, cùm hæc ſcriberem. Aduentabat autem βουλύσει cœnantibus nobis. Ego, vt ad te pridie ſcripſeram, nonis conſtitueram venire in Tuſculanum. Ibo igitur. quotidie tuas literas expectabo, & ma-
15 ximè de ludis: de quibus etiam ad Brutum tibi ſcribendum eſt: cuius epiſtolæ, quam interpretari ipſe vix poteram, exemplum pridie tibi miſeram. Atticæ meæ velim me ita excuſes, vt omnem culpam in te transferas: & ei tamen confirmes, me minimè totum amorem eo mecum abſtuliſſe.
20 Bruti ad te epiſtolam miſi. Dii boni! quanta ἀμηχανία! cognoſces, cùm legeris. De celebratione ludorum, tibi aſſentior. Ad M. Ælium nullus tu quidem, domum: ſed ſicubi inciderit: de Tulliano ſemiſſe. M. Axianum adhibebis, vt ſcribis. Quòd cum Cottiano, egiſti optimè. Quòd non ſolum
25 mea, verùm etiam tua expedis, gratum. Legationem probari meã gaudeo. Quòd promittis, Dii faxint: quid enim mihi meis iucundius? Sed iſtam, quam tu excipis, metuo. Brutum cùm conuenero, perſcribam omnia. De Planco, & Decimo ſanè velim Sextum ſcutũ abiicere. De Mundo, ſi quid ſcies.
30 Reſcripſi ad omnia. nunc noſtra accipe. Quintus filius vſque Puteolos: mirus ciuis, vt tu Fauonium Aſinium dicas: & quidem duas ob cauſſas, & vt mecum, & σπείσασθαι vult cum Bruto & Caſſio. Sed tu quid ais? ſcio enim te familiarem eſſe Othonum: ait hic ſibi Iuliam ferre: conſtitutum enim eſſe
35 diſſidium. Quæſiuit ex me pater, qualis eſſet fama: dixi, ſanè nihil me audiiſſe: neſciebam enim cur quæreret, niſi de ore, & patre. Sed cur tu, inquam? At ille, filium velle. Tum ego etſi ἐβδελυττόμην, tamen negaui: putaui illa eſſe vera (σκοπὸς hic eſt enim) huic noſtro nihil præbere. Illa autem οὐ παρὰ

τοῦ. Ego tamen suspicor hunc, vt soles, hallucinari: sed velim quæras (facilè autem potes) & me certiorem. Obsecro te, quid est hoc? signata iam epistola, Formiani, qui apud me cœnabant, Plancum se aiebant hunc Buthrotium pridie, quàm hoc scribebam, id est, III. nonarum vidisse demissum sine phaleris: seruulos autẽ dicere, eum, & agripetas, eiectos à Buthrotiis. Macte. Sed amabò te, perscribe mihi totum negotium. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum,

LIBER XVI.

CICERO ATTICO S. 1

NONIS Quintil. veni in Puteolanum iens ad Brutũ: in Neside hæc scripsi. Sed eo die quo veneram, cœnanti Eros tuas literas. Itane? Nonis Iuliis? mehercule istis. Sed stomachari totum diẽ licet. Quicquamne turpius, quàm Bruto Iul. Redeo ad meum igitur, ἐλθωρῶν: nihil vidi. Sed quid est quæso, quòd agripetas Buthroti concisos audio? Quid autem Plancus tam cursim? (ita enim audiebam) diem & noctem. Sanè cupio scire quid sit. Meam profectionẽ laudari gaudeo. Dymæos agro pulsos, mare infestum habere, nil mirum. Videndũ est vt mansio laudetur. ἐν ὁμοπλοίᾳ Bruti videtur aliquid præsidii esse. sed opinor minuta nauigia. Sed iã sciã, & ad te cras. De Ventidio, πανικὸν puto. De Sexto, pro certo habebatur, ad arma. Quod si verum est, sine bello ciuili video seruiendum. Quid ergo? Calendis Ianuar. Pansa spes, λῆρος πολὺς in vino, & in

somno istorum. De ccx. optimè Ciceronis rationes explicentur: Ouius enim recenset multa, quæ vellem: in his ne hoc quidem malum: in mandatis sat abundè: H-S. LXXII. satis esse, affatim prorsus, sed Xenonem perexiguè, & γλίσχρως præbere, minutatimq;. Quò plus permutasti, quàm ad fructum insularũ: id ille annus habeat, in quẽ itineris sumptus accessit. Hinc ex cal. April. ad H-S. LXXX. accõmodetur: nunc enim insulæ tantum. Videndum enim est, quid cùm Romæ erit: non enim puto socrum illam ferendam. Pindaro de Cumano negaram. Nunc cuius rei caussa tabellarium miserim, accipe. Quintus filius mihi pollicetur se Catonem. Egit autem & pater, & filius, vt tibi sponderem: sed ita, vt tum crederes, cùm ipse cognosces. Huic ego literas ipsius arbitratu dabo: eæ te ne mouerint. Has scripsi in eam partem, ne me motum putares. Dii faxint, vt faciat ea, quę promittit: commune enim gaudiũ. sed ego nihil dico amplius. Is hinc VII. id. ait enim attributionem in idus, se autem vrgeri acriter. Tu ex meis literis, quomodo respondeas, meditabere. Plura cùm & Brutum videro & Erotem remittam. Atticæ meæ excusationem accipio, eamque amo plurimùm: cui, & Piliæ salutem. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

Sexto idus duas epistolas accepi: vnam à meo tabellario, alteram Bruti. De Buthrotiis longè alia fama in his locis fuerat: sed cum aliis multis hoc ferendum. Erotem remisi citiùs, quàm constitueram, vt esset cum Hortensio, & quia equitibus quidem ait se idibus constituisse. Hortensius verò impudenter: nihil enim debetur ei, nisi ex tertia pensione, quæ est cal. Sext. ex qua pensione ipsa maior pars est ei soluta aliquantò ante diem. Sed hæc Eros videbit idibus. De Publilio autem quod perscribi oportet, moram nõ puto esse faciendam. Sed cùm videas, quantum de iure nostro decesserimus, qui de residuis CCCC H-S. CC. præsentia soluerimus, reliqua perscribamus. Loqui cum eo (si tibi videbitur) poteris, eum commodũ nostrum expectare debere, cùm tanta sit à nobis iactura facta iuris. Sed, amabò te, mi Attice (vidésne quàm blandè?) omnia nostra, quoad erit Romæ, ita gerito, regito, gubernato, vt nihil à me expectes. Quanquã enim reliqua satis apta sint ad soluendum, tamen fit sæpè

vt ii qui debent, non reſpondeant ad tempus. Si quid eiuſmodi acciderit, ne quid tibi ſit fama mea potius: non modò verſura, verùm etiam venditione, ſi ita res coget, nos vindicabis. Bruto tuo literæ gratę erant: fui enim apud illũ multas horas in Neſide, cùm paulò antè tuas literas accepiſſem. Delectari mihi Tereo videbatur, & habere maiorẽ Accio, quàm Antonio gratiam. Mihi autem quò lætiora ſunt, eò plus ſtomachi, & moleſtiæ eſt, populum Roman. manus ſuas non in defendenda repub. ſed in plaudendo conſumere. Mihi quidẽ videntur iſtorum animi incendi etiam ad repræſentandam improbitatem ſuam. Sed tamen dummodo doleant aliquid, doleant quidlibet. Conſilium meum quod ais quotidie magis laudari, non moleſtè fero, expectabamque, ſi quid de eo ad me ſcriberes: ego enim in varios ſermones incidebam: quin etiam iccirco trahebam, vt quàm diutiſſimè integrum eſſet. Sed quoniam Euro villa extrudimur, Brundiſium cogito: facilior enim & exploratior deuitatio legionum fore videtur, quàm piratarum, qui apparere dicuntur. Sextius VI. id. expectabatur, ſed non venerat, quod ſciã. Caſſius cum claſſicula ſua venerat. Ego cùm eum vidiſſem V. cal. in Pompeianum cogitabam, inde Herculanium: noſti reliqua. De Tutia ita putaram. De C. Metio, non credo: nec tamen curo plus quàm tu. Planco, & Oppio ſcripſi equidẽ, quoniam rogaras: ſed ſi tibi videbitur, ne neceſſe habueris reddere. Cùm enim tua cauſſa fecerint omnia, vereor, ne meas literas ſuperuacaneas arbitrentur. Oppio quidem vtique: quem tibi amiciſſimum cognoui. verùm vt voles tu. Quoniam ſcribis hyematurum te in Epeiro, feceris mihi gratum, ſi antè eò veneris, quàm mihi in Italiam te auctore veniendum eſt. Literas ad me quàm ſæpiſſimè, ſed de rebus minùs neceſſariis áliquem nactus: ſin autem erit quid maius, domo mittito. Ἡρακλείδειον, ſi Brundiſium ſalui, adoriemur. De gloria miſi tibi. cuſtodies igitur, vt ſoles: ſed notentur eclogarii, quos Salvius, bonos auditores nactus, in conuiuio duntaxat legat. mihi valde placent: mallem tibi. Etiam atque etiam vale.

CICERO ATTICO S. 3

TV verò ſapienter: nunc demum enim reſcribo iis literis, quas mihi miſiſti conuento Antonio Tiburi: ſapienter

igitur

igitur, quòd manus dedisti, quodq́ue etiam vltro gratias egisti: certe enim, vt scribis deseremur ocyus à repub. quàm à re familiari. Quòd verò scribis, te magis delectari, O TITE SI QVID EGO: si quid agis, addis mihi scribendi a-
5 lacritatem. Quòd Erotem nō sine munusculo expectare dicis, gaudeo non fefellisse eam rem opinionem tuam: sed tamen idem σύνταγμα misi ad te retractatius, & quidem ἀρχέτυπον ipsum crebris locis inculcatum & refectum. Hunc tu tralatum in Macrocolū lege arcano conuiuis tuis: sed, si
10 me amas, hilaris & bene acceptis, ne in me stomachum erumpant, cùm sint tibi irati. De Cicerone, velim ita sit, vt audiuimus. De Xenone coràm cognoscam: quanquam nihil ab eo arbitror neque indiligenter, neque illiberaliter. De Erote faciam vt mandas: & ea, quæ scribis, ex Saufeio, & ex
15 Xenone cognoscam. De Quinto fratre, gaudeo tibi meas literas prius à tabellario meo, quàm ab ipso redditas: quanquam te nihil fefellisset. veruntamen. Sed expecto quid ille tecum, quid tu vicissim: nec dubito quin suo more vterque. sed eas literas Curium mihi spero redditurum: qui quidem
20 etsi per se est amabilis, à meq́ue diligitur, tamen accedit magnus cumulus commendationis tuæ. Literis tuis satis responsum est, nunc audi, quod etsi intelligo scribi necesse nō esse, scribo tamen. Multa me mouent in discessu, in primis mehercule, quòd disiungor à te. mouet etiam nauigationis
25 labor, alienus non ab ætate solùm nostra, verùm etiam à dignitate: tempusq́ue discessus subabsurdum. Relinquemus enim pacem, vt ad bellum reuertamur: quodq́ue temporis in prædiolis nostris & bellè ædificatis, & satis amœnis consumi potuit, in peregrinatione consumimus. Consolantur
30 hæc: aut proderimus aliquid Ciceroni, aut quantùm profici possit, iudicabimus: deinde tu iam, vt spero, & vt promittis, aderis: quod quidem si acciderit, omnia nobis erunt meliora. Maximè autem me angit ratio reliquorum meorum: quę quanquam explicata sunt: tamen quòd & Dolabellæ no-
35 men in his est, & attributio est mihi nominum ignota, conturbor: nec me vlla res magis angit ex omnibus. Itaq; non mihi videor errasse, quòd ad Balbum scripsi apertius, vt si quid tale accidisset, vt non concurrerent nomina, subueniret: méq́ue tibi etiam mandasse, vt si quid eiusmodi accidis-

ſet,cum eo communicares: quod facies,ſi tibi videbitur,eo-
q́ue magis,ſi proficiſceris in Epeirum. Hæc ego cõſcendens
è Pompeiano tribus actuariolis,decem ſcalmis. Brutus erat
in Neſide etiam nunc.Neapoli Caſſius.Ecquid amas Deiota-
rum, & non amas Hieram? qui, vt Bleſamius venit ad me, 5
cùm ei præſcriptum eſſet, ne quid ſine Sexti noſtri ſententia
ageret,neque ad illum, neq; ad quenquam noſtrûm retulit.
Atticam noſtram cupio ſuauiari. ita mihi dulcis ſalus viſa eſt
per te miſſa ab illa.Referes igitur ei plurimam, itemq́ue Pi-
liæ dicas velim. 10

CICERO ATTICO S. 4

ITA vt heri tibi narraui,vel fortaſſe hodie: Quintus enim
altero die ſe aiebat.In Neſida VIII.id.ibi Brutus. quam ille
doluit? de nonis Iul.mirificè eſt conturbatus. Itaq; ſeſe ſcri- 15
pturum aiebat, vt venationem etiam, quæ poſtridie ludos
Apollinareis futura eſt,proſcriberẽt III.id. Quint.Libo in-
teruenit.Is Philonem Pompeii libertum, & Hilarum ſuum
veniſſe à Sexto cum literis ad conſules, ſiue quo alio nomi-
ne ſunt.earum exemplũ nobis legit, ſi quid videretur. Pauca 20
παρὰ λέξιν: cæteroqui & ſatis grauiter, & non contumaci-
ter. tantùm addi placuit, quòd erat, coss. ſolùm,vt eſſet,
PRAET. TRIB. PL. SENATVI, ne illi non proferrent
eas,quæ ad ſeipſos miſſæ eſſent. Sextum autem nuntiauit cũ
vna ſolùm legione fuiſſe Carthagine: eiq́ue eo ipſo die, quo 25
oppidum Boream cepiſſet, nuntiatum eſſe de Cæſare: capto
oppido,miram lætitiam,commutationemq; animorũ,con-
curſumq́ue vndique:ſed illum ad ſex legiones, quas in vlte-
riore reliquiſſet,reuertiſſe. Ad ipſum autẽ Libonem ſcripſit,
nihil eſſe,niſi ad larem ſuum liceret. Summa poſtulatorum, 30
vt omnes exercitus dimittantur, qui vbique ſint. Hæc ferè
de Sexto. De Buthrotiis vndique quærens nihil reperiebam:
alii conciſos agripetas: alii Plancum acceptis nummis, reli-
ctis aliis,aufugiſſe. Itaq; non video ſciturũ me quid eius ſit,
ni ſtatim aliquid literarũ. Iter illud Brundiſium, de quo du- 35
bitabam,ſublatum videtur:legiones enim aduentare dicun-
tur. Hæc autem nauigatio habet quaſdam ſuſpiciones peri-
culi: itaque conſtituebam vti ὁμοπλοίᾳ.Paratiorem offendi
Brutũ,quam audiebam. nã & ipſe Domitius bona planè ha-
bet

bet dicrota, ſuntque nauigia præterea luculenta Seſtii, Bucillani, cæterorum. nam Caſſii claſſem, quæ planè bella eſt, non numero vltra fretum. Illud eſt mihi ſubmoleſtũ, quòd parum Brutus properare videtur. Primùm confectorum ludorum nuntios expectat, deinde quantum intelligo, tardè eſt nauigaturus, conſiſtens in locis pluribus. tamen arbitror eſſe commodius tardè nauigare, quàm omnino non nauigare: etſi cùm proceſſerimus, exploratiora videbuntur, Eteſiis vtemur.

CICERO ATTICO S. 5

TVAS iam literas Brutus expectabat: cui quidem ego nõ nouum attuleram de Tereo Accii. Ille Brutum putabat, ſed tamen rumoris neſcio quid afflauerat, cõmiſſione Græcorum frequentiam non fuiſſe: quę quidem me minimè fefellit: ſcis enim, quid ego de Græcis ludis exiſtimem. Nunc audi quod pluris eſt, quàm omnia. Quintus fuit mecum dies complureis: & ſi ego cuperem, ille vel plureis fuiſſet: ſed quantum fuit; incredibile eſt, quàm me in omni genere delectarit, in eoque maximè, in quo minimè ſatisfaciebat: ſic enim commutatus eſt totus & ſcriptis meis quibuſdam, quæ in manibus habebam, & aſſiduitate orationis, & præceptis, vt tali animo in remp. quali nos volumus, futurus ſit. Hoc cùm mihi non modò confirmaſſet, ſed etiã perſuaſiſſet, egit mecũ accuratè multis verbis, tibi vt reſponderem, ſe dignũ & te, & nobis futurũ; neq; ſe poſtulare, vt ſtatim crederes: ſed cùm ipſe perſpexiſſes, tum vt ſe amares. Quòd niſi fidem mihi feciſſet, iudicaſſemq; hoc, quod dico, firmum fore, nõ feciſſem id quod dicturus ſum: duxi enim mecũ adoleſcentem ad Brutum. Sic ei probatũ eſt, quod ad te ſcribo, vt ipſe crediderit, me ſponſorem accipere noluerit, eumq; laudans amiciſſimè mentionẽ tui fecerit, cõplexus, oſculatusq; dimiſerit. Quamobrẽ etſi magis eſt, quod gratuler tibi, quàm quòd te rogem: tamen etiam rogo, vt ſi quæ minus anteà propter infirmitatem ætatis conſtanter ab eo fieri videbantur, ea iudices illum abieciſſe: mihiq; credas, multũ allaturã, vel plurimũ potiùs ad illus iudicium confirmandum autoritatem tuam. Bruto cùm ſępè inieciſſem de ὁμοπλοίᾳ, nõ perinde atque ego putaram, arripere viſus eſt. exiſtimabã μετεωρότερον

esse:& hercule erat,& maximè de ludis. At mihi,cùm ad villam rediissem, Cn.Luccius,qui multum vtitur Bruto,narrauit illum valde morari,non tergiuersantem, sed expéctantẽ, si qui fortè casus.Itaque dubito,an Venusiam tendam, &ibi expectem de legionibus: si aberunt (vt quidam arbitrantur) Hydruntem: si neutrum erit ἀσφαλὲς, eodem reuertar. Iocari me putas? moriar si quisquam me tenet præter te:etenim circumspice:sed antè erubesco. O dies in auspiciis Lepidi descriptos, & aptos ad consilium reditus nostri! Magna ῥοπὴ ad proficiscendum tuis literis: atque vtinam te illic. sed vt conducere putabis. Nepotis epistolam expecto. Cupidus ille meorum, qui ea, quibus maximè γαυριῶ, legenda non putet! & ais μετ' ἀμύμονα :tu verò ἀμύμων, ille quidem ἄμβροτος.Mearum epistolarũ nulla est συναγωγὴ:sed habet Tiro instar septuaginta: & quidem sunt à te quædam sumendæ: eas ego,oportet,perspiciam, corrigam. tum denique edentur.

CICERO ATTICO S. 6

Ego adhuc (perueni enim Vibonem ad Siccam) magis commodè, quàm strenuè nauigaui: remis enim magnam partem,prodromi nulli.Illud satis opportunè,duo sinus fuerunt,quos transmitti oportet,Pæstanus & Vibonẽsis. vtrunque pedibus, equis transmisimus. Veni igitur ad Siccam octauo die è Pompeiano, cùm vnum diẽ Veliæ constitissem. vbi quidem fui sanè libenter apud Talnam nostrum: nec potui accipi (illo absente præsertim) liberalius. IX. cal. igitur ad Siccam. Ibi tanquam domi meæ scilicet. itaque obduxi posterum diem. Sed putabam, cùm Regium venissem, fore vt illic δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες, cogitaremus corbitáne Patras, an actuariolis ad Leucopetram Tarentinorum: ast inde Corcyram: & si oneraria, statimne freto, an Syracusis. Hac super re scribam ad te Regio. Mehercule,mi Attice, sæpè mecum ἡ δεῦρ' ὁδός σοι τί δύναται;Cur ego tecum non sum? Cur ocellos Italiæ, villulas meas non video? Sed id satis superque, tecum me non esse fugientem periculum. Nec id nunc quidem (nisi fallor) nullum est: ad ipsum enim reuocat me authoritas tua: scribis enim in cœlum ferri profectionem meam:sed ita,si ante cal.Ian.redeam,quod quidem certè

certè enitar. malo enim vel cum timore domi esse, quàm sine timore Athenis tuis. Sed tamē prospice, quò ista vergant: mihique aut scribe, aut (quod multò malim) affer ipse: hæc hactenus. Illud velim in bonam partem accipias, me agere tecum, quod tibi maiori curæ sciam esse, quàm ipsi mihi. Nomina mea, per deos, expedi, exsolue: bella reliqui: sed opus est diligentia, cohæredibus pro Cluuiano calend. Sext. persolutum vt sit. Cum Publio quomodo agendum sit, videbis: non debet vrgere, quoniam iure non vtimur: sed tamen ei quoque satisfieri planè volo. Terentiæ verò quid ego dicam? etiam ante diem, si potes. quin si, vt spero, celeriter in Epeirum, hoc, quod satisdato debeo. peto à te, vt antè prouideas, planéque expedias, & solutum relinquas. Sed de his satis, metuoq; ne tu nimium putes. Nunc negligentiam meam cognosce. De gloria librum ad te misi: & in eo proœmium id est, quod in Academico tertio. Id euenit ob eam rem, quòd habeo volumen proœmiorum: ex eo eligere soleo, cùm aliquod σύγγραμμα institui. Itaque iam in Tusculano, qui non meminissem me abusum isto proœmio, conieci id in eum librum, quem tibi misi. Cùm autem in naui legerem Academicos, agnoui erratum meum: itaque statim nouum proœmium exaraui, & tibi misi. Tu illud desecabis, & hoc agglutinabis. Piliæ salutem dices, & Atticæ, deliciis, atque amoribus meis. Vale.

CICERO ATTICO S. 7

Octauo id. Sext. cùm à Leucopetra profectus (inde enim transmittebam) stadia circiter CCC. processissem: reiectus sum austro vehementi ad eandem Leucopetram. Ibi cùm ventum expectarem (erat enim villa Valerii nostri, vt familiariter essem, & libenter) Regini quidam illustres homines, eò venerunt Roma, sanè recentes: in iis Bruti nostri hospes, qui Brutum Neapoli reliquisset. Hæc afferebant: edictum Bruti & Cassii: & fore frequentem senatum cal. à Bruto, Cassio literas missas ad consulareis, & prætorios: vt adessent, rogare. Summam spem nuntiabant, fore vt Antonius cederet, res conueniret, nostri Romam redirent. Addebant etiam, me desiderari, subaccusari. Quæ cùm audissem, sine vlla dubitatione abieci consilium profectionis, quo meher-

cule ne anteà quidem delectabar. Lectis verò tuis literas admiratus equidem sum; te tam vehementer sententiam commutasse: sed non sine caussa arbitrabar. Etsi, quamuis nõ fueris suasor & impulsor profectionis meæ, approbator certè fuisti, dummodò cal. ian. Romæ essem. Ita fiebat, vt dum minus periculi videretur, abessem, in flammam ipsam venirem. Sed hæc etiam si non prudenter, tamen ἀνεμέσητα sunt: primùm, quòd de mea sententia acta sunt: deinde, etiam si te authore: quid debet, qui consilium dat, præstare præter fidem? Illud admirari satis non potui, quod scripsisti his verbis: BENE igitur tu, qui εὐθανασίαν, bene. relinque patriam. An ego relinquebam? aut tibi tum relinquere videbar? tu id non modo non prohibebas, verumetiam approbabas. Grauiora, quæ restant, VELIM χόλιον aliquod elimes ad me, oportuisse te isthuc facere. Itane mi Attice, defensione eget meum factum, præsertim apud te, qui id mirabiliter approbasti? Ego verò istum ἀπολογισμὸν συντάξομαι, sed ad eorum aliquem, quibus inuitis, & dissuadentibus, profectus sum. Etsi quid iam opus est χολίῳ; si perseuerassem, opus fuisset. At hoc ipsum non constanter. Nemo doctus vnquam (multa autem de hoc genere scripta sunt) mutationem consilii, inconstantiam dixit esse. Deinceps igitur hæc, NAM si à Phædro nostro expedita excusatio esset: nũc quid respondemus? Ergo id erat meum factum quod Catoni probare non possim, flagitii scilicet plenum, & dedecoris. Vtinam à primo ita tibi esset visum: tu mihi, sicut esse soles, fuisses Cato. Extremum illud vel molestissimum; NAM Brutus noster silet: hoc est, non audet hominem id ætatis monere. Aliud nihil habeo quod ex iis à te verbis significari putem. & hercule ita est. nam XVI. cal. Sept. cùm venissem Veliam, Brutus audiuit: erat enim cum suis nauibus apud Haletem fluuium citra Veliam millia passum III. pedibus ad me statim. Dii immortales, quàm valde ille reditu, vel potius reuersione mea lætatus! effudit illa omnia, quæ tacuerat: vt recordarer illud tuum, NAM Brutus noster silet. Maximè autem dolebat, me calend. Sext. in senatu non fuisse. Pisonem ferebat in cœlum: se autem lætari, quòd effugissem duas maximas vituperationes: vnam, quam itinere faciendo me intelligebam suscipere desperationis, ac relictionis reipublicę flentes

mecum

mecum vulgò quærebantur, quibus de meo celeri reditu nō probabam: alteram, de qua Brutus, & qui vnà erant (multi autem erant) lætabantur, quòd eam vituperationem effugissem, me existimari ad Olympia. Hoc verò nihil turpius
5 quouis reipub. tempore. sed hoc ἀναπολόγητον. Ego verò Austro gratias miras ago, qui me à tanta infamia auerterit. Reuersionis has speciosas causas habes, iustas illas quidem, & magnas: sed nulla iustior, quàm quòd tu idem aliis literis: PROVIDE, si cui quod debetur, vt sit vnde par pari respon-
10 deatur. mirifica enim δυσχρηστία est propter metum armorū. In freto medio hanc epistolam legi, vt quid possem prouidere, in mentem non veniret mihi, nisi quòd præsens me ipse defenderem. Sed hæc hactenus: reliqua coràm. Antonii edictum legi à Bruto, & horum contra scriptum præclarè. Sed
15 quid ista edicta valeant, aut quò spectent, planè nón video. Nec ego nunc, vt Brutus censebat, istuc ad rempub. capessendam venio. Quid enim fieri potest? nū quis Pisoni est assensus? num rediit ipse postridie? sed abesse hanc ætatem longè à sepulchro negant oportere. Sed obsecro te, quid est, quod
20 audiui de Bruto? Piliam πελάζειν παραλύσει te scripsisse aiebat. Valde sum commotus: etsi idem te scribere, sperare meliùs. ita planè velim. Ei dicas plurimam salutem, & suauissimæ Atticæ. Hæc scripsi nauigans, cùm Pompeianum accederem. XIIII. calen.

25
CICERO ATTICO S. 8

CVM sciam quo die venturus sim, faciam, vt scias. Impedimenta expectanda sunt, quæ Anagnia veniunt: & familia ægra est. cal. vesperi literæ mihi ab Octauiano redditę sunt.
30 Magna molitur: veteranos, quique Casilini, & Calatiæ sunt, perduxit ad suam sententiam: nec mirum: quingenos denarios dat: cogitat reliquas colonias obire: planè hoc spectat, vt se duce bellum geratur cum Antonio. Itaque video paucis diebus nos in armis fore. Quem autem sequamur? vide
35 nomen: vide ætatem. Atque à me postulat, primùm vt clàm colloquatur mecum vel Capuæ. Puerile hoc quidem, si id putat clàm fieri posse. Docui literis, id nec opus esse, nec fieri posse. Misit ad me Cæcinnam quendam Volaterranum familiarem suum, qui hoc pertulit, Antonium cum legio-

aut in Arcano. Nunc, mi Attice, tota mente incumbe in hanc curam: magna enim res est. Tria sunt autem, maneamne Arpini, an propius accedam, an veniam Romam. Quod censueris, faciam: sed quàm primùm. Auidè expecto tuas literas. VI. id. manè, in Sinuessano.

CICERO ATTICO S. II

Nonis accepi à te duas epistolas. quarum alteram calend. dederas, alteram pridie. Igitur prius ad superiorē. nostrum opus tibi probari lætor: ex quo antè ipse posuisti, quæ mihi florentia sunt visa tuo iudicio: cerulas enim tuas miniatulas illas extimescebam. De Sicca ita est vt scribis: ast ab ea ægrè me tenui. Itaq; perstringam sine vlla contumelia Siccæ & Septimiæ, tantùm, vt sciant παῖδες παίδων sine vallo Luciliano, cum ex C. Fadii filia liberos habuisse. Atque vtinam eum diem videam, cùm ista liberè vagetur, vt etiam in Siccæ domum introeat: sed illo tempore opus est, quod fuit illis triumuiris. moriar, nisi facetè. Tu verò leges Sexto, eiusq; iudicium mihi perscribes, εἷς ἐμοὶ μύριοι. Caleni interuentum, & Caluenæ cauebis. Quòd vereris ne ἀδολεσχ@: mihi tu? quis minus, cui, vt Aristophani Archilochi iambus, sic epistola longissima quæque optima videtur? Quòd me admones, tu verò etiamsi reprehenderes, non modò facilè paterer, sed etiã lætarer: quippe cùm in reprehensione est prudentia cum εὐμενείᾳ. Ita libenter ea corrigã, quæ à te animaduersa sunt, eodem iure, quo Rubriana potiùs, quàm quo Scipionis: & de laudibus Dolabellæ deruam cumulum. Attamen est isto loco bella, vt mihi videtur, εἰρωνεία, quòd eum ter contra ciueis in acie. Illud etiam malo, indignius esse hũc viuere, quàm quid indignius. πεπλογραφίαν Varronis tibi probari non molestè fero: à quo adhuc ἡρακλείδειον illud nõ abstuli. Quòd me hortaris ad scribendum, amicè tu quidẽ, sed me scito agere nihil aliud. Grauedo tua mihi molesta est: quæso adhibe, quam soles, diligentiam. O TITE, tibi prodesse lætor. Anagnini sunt, Mustella ταξιάρχης, & Laco, qui plurimũ bibit. Librum, quẽ rogas, perpoliam, & mittã. Hæc ad posteriorem. τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος, quatenus Panetius, absolui duobus: illius tres sunt. Sed cùm initiò diuisisset ita, tria genera exquirendi officii esse: vnũ cùm delibera-

mus, honestum an turpe sit: alterum, vtile an inutile: tertiũ, cùm hæc inter se pugnare videntur, quomodo iudicandum sit: qualis causa Reguli, redire honestum, manere vtile: de duobus primis præclarè disseruit: de tertio pollicetur se deinceps scripturum, sed nihil scripsit. Eum locum Possidonius persecutus: ego autem & eius librum accersiui, & ad Athenodorum Caluum scripsi, vt ad me τὰ κεφάλαια mitteret: quem expecto: quem velim cohortere, & roges, vt quamprimùm. In eo est περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος. Quòd de inscriptione quæris, non dubito, quin τὸ καθῆκον officium sit, nisi quid tu aliud: sed inscriptio plenior, de officiis. προσφωνῶ autem Ciceroni filio. visum est non ἀνοικεῖον. De Myrtilo dilucidè. O qualeis tu semper istos! itane in D. Brutum de istis? Ego me, vt scripseram, in Pompeianum non abdidi, primò tempestatibus, quibus nihil tetrius: deinde ab Octauio quotidie literæ: vt negotium susciperẽ, Capuam venirem, iterum remp. seruarem. Romam vtiq; statim αἰδεσθεῖν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. Is tamen egit sanè strenuè, & agit: Romã venit cum manu magna, sed est planè puer. putat senatum statim. Quis veniet? Si venerit, quis incertis in rebus offendet Antonium? cal. Ian. erit fortasse præsidio, aut quidẽ antè depugnabitur. Puero municipia mirè fauent: iter enim faciens in Samnium venit Cales, mansit Theani. Mirifica ἀπάντησις & cohortatio. Hoc tu putares? ob hoc ego citiùs Romam, quàm constitueram: simulac instituero, scribam. Etsi nondũ stipulationes legeram (nec enim Eros venerat) tamẽ rem prid. id. velim conficias. Epistolas, Catinam, Tauromenium, Syracusas cõmodiùs mittere potero, si Valerius interpres ad me nomina gratiosorũ scripserit: alii enim sunt aliàs, nostriq; familiares ferè demortui. Publicè tamẽ scripsi, si vti vellet eis Valerius, aut mihi nomina mitteret. De Lepidianis feris Balbus ad me. Vsque ad III. cal. expectabo tuas literas: deq; Torquati negotiolo sciturum puto. Quinti literas ad te misi, vt scires quàm valde eum amaret, quem dolet à te minus amari. Atticæ, quoniam (quod primum in pueris est) hilarula est, meis verbis suauium des. Vale.

CICERO ATTICO S. 12

OPPII epistolæ, quia perhumana erat, tibi misi exemplum.

plum. De Ocella, dum tu muginaris, nec quicquam rescribis, cepi consilium domesticum. Itaque me prid. id. arbitror Romæ futurum. Commodius est visum, frustrà me istic esse, cùm id non necesse esset, quàm, si opus esset, non adesse: & si-
5 mul, ne intercluderer, metuebam. Ille enim iam aduentare potest: etsi varii rumores, multique, quos cuperem veros: nihil tamen certi. Ego verò, quicquid est, tecũ potiùs, quàm animi pendeam, cùm à te absim, & de te, & de me. Sed quid dicam? bonum animum. de ἡρακλειδείῳ. Varronis negotia
10 salsa: me quidem nihil vnquam sic delectauit. Sed hæc, & alia maiora coràm. Vale.

CICERO ATTICO S. 13

O casum mirificum! v. id. cùm ante lucem de Sinuessano
15 surrexissem, venissemq; diluculo ad Pontum Tiretium, qui est Minturnis, in quo flexus est ad iter Arpinas: obuiam mihi fit tabellarius, qui me offendit, δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα. Ego statim, Cedò, inquam, si quid ab Attico. Nondùm legere poteramus: nam & lumina dimiseramus, nec satis lucebat.
20 Cùm autem luceret, ante scripta epistola ex duabus tuis, prior mihi legi cœpta est, illa omnium quidem elegantissima (ne sim saluus, si aliter scribo ac sentio) nihil legi humanius. Itaque veniam quò vocas, modò adiutore te, sed nihil tam ἀπροσδιόνυσον mihi primo videbatur, quàm ad eas lite-
25 ras, quibus ego à te consilium petieram, te mihi ista rescribere. Ecce tibi altera, qua hortaris παρ' ἠνεμόεντα Μίμαντα, νήσου ἐπὶ Ψυρίης. Appiam ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντα. Itaque eo die mansi Aquini. Longulum sanè iter, & via inepta. Inde postridie manè proficiscens, has literas dedi: & quidem, vt à me dimitterem
30 inuitissimus, fecerunt Erotis literæ. Rem tibi Tiro narrabit. Tu, quid faciendum sit, videbis: prætereà, possimne propius accedere (malo enim esse in Tusculano, aut vspiam in suburbano) an etiam longiùs discedendum putes, crebrò ad me velim scribas: erit autem quotidie cui des. Quòd
35 prætereà consulis, quid tibi censeam faciendum: difficile est, cùm absim. Veruntamen, si pares æquè inter se, quiescẽdum: sin, latiùs manabit. & quidem ad nos, deinde communiter. Auidè tuum consilium expecto: timeo, ne absim, cùm adesse me sit honestius: venire non audeo. De Antonii itine-

rebus nescio quid aliter audio, atque vt ad te scribebam. Omnia igitur velim explices, & ad me certas mittas. De reliquo quid ego tibi dicam? Ardeo studio historiæ: incredibiliter enim me commouet tua cohortatio, quæ quidem nec institui, nec effici potest sine tua ope: coràm igitur hoc quidẽ conferemus. In præsentia mihi velim scribas quibus coss. C. Fannius M. F. trib. pl. fuerit: videor mihi audisse P. Africano, L. Mummio: id igitur quæro. Tu, mihi de iis rebus, quæ nouantur, omnia certa, clara. III. id. ex Arpinati.

CICERO ATTICO S. 14

Nihil erat planè, quod scriberem. Nam cùm Puteolis essem, quotidie aliquid noui de Octauiano, multa etiam falsa de Antonio. Ad ea autem, quæ scripsisti (treis enim acceperam III. id. à te epistolas) valde tibi assentior, si multùm possit Octauianus, multò firmius acta tyranni comprobatum iri, quàm in Telluris: atq; id contra Brutum fore: sin autem vincitur, vides intolerabilem Antonium: vt quem velis, nescias. O Sestii tabellarium hominem nequam! postridiè Puteolis Romæ se dixit fore. Quòd me mones, vt pedetentim, assentior: etsi aliter cogitabam. Nec me Philippus, aut Marcellus mouet: alia enim eorum ratio: &, si non est, tamen videtur. Sed in isto iuuene quanquam animi satis, authoritatis parum est. tamen vide, si fortè in Tusculano rectè esse possim, ne id meliùs sit. ero libentiùs: nihil enim ignorabo: an hoc, cùm Antonius venerit. Sed vt aliud ex alio, mihi non est dubium, quin, quod Græci καθῆκον, nos officium. id autem quid dubitas, quin etiam in rempublicam præclarè caderet? Nonne dicimus, consulum officium, senatus officium? præclarè conuenit. aut da melius. Malè narras de Nepotis filio. valde mehercule moueor, & molestè fero. nescieram omnino esse istum puerum. Caninium perdidi, hominem, quòd ad me attinet, non ingratum. Athenodorum nihil est quòd hortere: misit enim, satis bellum, ὑπόμνημα. Grauedini quæso omni ratione subueni. Quintus tui patris nepos scribit ad patris mei nepotem, se ex nonis iis, quibus nos magna gessimus, ædem opis explicaturum, idque ad populum: videbis igitur, & scribes. Sexti iudicium expecto. Vale.

CICE-

CICERO ATTICO S. 15

Noli putare pigritia facere me, quòd non mea manu scribam: sed mehercule pigritia: nihil enim habeo aliud, quod dicam: & tamen in tuis quoque epistolis Alexim videor agnoscere: sed ad rem venio. Ego si me non improbissimè Dolabella tractasset, dubitassem fortasse, vtrum remissior essem, an summo iure contenderem: nunc verò etiam gaudeo mihi caussam oblatam, in qua & ipse sentiat, & reliqui omnes, me ab illo alienatum. Idq; præ me feram, & quidem me mea facere, & reip. caussa, cur illum oderim: quòd cùm eam me authore defendere cœpisset, nō modò deseruit emptus pecunia, sed etiā quantùm in ipso fuerit, euertit. Quòd autem quæris, quomodo agi placeat, cùm dies venerit: primùm velim eiusmodi sit, vt non alienum sit me Romæ esse: de quo, vt de cæteris, faciam vt tu censueris. De summa autem agi prorsus vehementer, & seuerè volo. Etsi sponsores appellare, videtur habere quandā δυσωπίαν: tamen hoc quale sit, consideres velim: possumus enim vt sponsores appellētur, procuratorem introducere: neq; enim illi litem contestabuntur: quo facto, nō sum nescius, sponsores liberari. Sed & illi turpe arbitror eo nomine, quòd satisdato debeat, procuratores eius non dissoluere: & nostræ grauitatis, ius nostrum sine summa illius ignominia persequi. De hoc quid placeat rescribas velim: & non dubito, quin hoc tutū leniùs administraturus sis. redeo ad rempub. multa mehercule à te sæpè ἐν πολιτικῷ genere prudenter: sed his literis nihil prudentius. QVANQVAM enim posset in præsentia bellè iste puer retundere Antonium, tamen exitum expectare debemus. At quæ cōcio? nam est missa mihi. Iurat, ita sibi parentis honores cōsequi liceat, & simul dextram intendit ad statuam: μὴ δὲ σωθείην, εἴποτε τοιοῦτος. Sed, vt scribis, certissimū esse video discrimen Cascæ nostri tribunatum: de quo quidem ipso dixi Oppio, cùm me hortaretur, vt adolescentē, totamque caussam, manumque veteranorum complecterer, me nullo modo facere posse, ni mihi exploratum esset, eum non modò non inimicum tyrannoctonis, verùm etiam amicum fore. Cùm ille diceret, ita futurum, Quid igitur festinamus, inquam? illi enim mea opera ante calen. Ianuar. nihil opus est. Nos autem eius voluntatem ante id. Dec. perspiciemus

in Casca.mihi valde assensus est. Quam ob rem hæc quidem hactenus. Quod reliquum est, quotidie tabellarios habebis: &, vt ego arbitror, etiam quid scribas quotidie. Leptæ literarum exemplum tibi misi: ex quo mihi videtur στρατηλάτης ille deiectus de gradu: sed tu, cùm legeris, existimabis. Obsignata iam epistola, literas à te, & à Sexto accepi. Nihil iucundius literis Sexti, nihil amabilius: nam tuæ breues priores erant vberrimæ. Tu quidem & prudẽter, & amicè suades, vt in his locis potissimùm sim, quoad audiamus, hæc, quæ commota sunt, quorsum euadant: sed me, mi Attice, non sanè hoc quidem tempore mouet respubl. non quò ea sit mihi quicquã charius, aut esse debeat, sed desperatis etiam Hippocrates vetat adhibere medicinam. Quare ista valeant. Me res familiaris mouet. rem dico? imò verò existimatio. Cùm enim tanta reliqua sint, ne Terentiæ quidem adhuc, quod soluam, expeditũ est. Terentiam dico? scis nos pridem iam constituisse Montani nomine H-S. XXII. dissoluere. pudentissimè hoc Cicero petierat, vt ei de suo. liberalissimè, vt tibi quoque placuerat, promiseram, Erotique dixeram, vt sepositum haberet. non modò: sed iniquissimo fœnore versuram facere Aurelius coactus est. Nam de Terentiæ nomine Tiro ad me scripsit, te dicere, nummos à Dolabella fore. Malè eum credo intellexisse: si quisquam malè intelligit, potius nihil intellexisse: tu enim ad me scripsisti Cocceii respõsum, & iisdem penè verbis Eros. Veniendum est igitur vel in ipsam flammam: turpius est enim priuatim cadere, quàm publicè. Itaque cæteris de rebus, quas ad me suauissimè scripsisti, perturbato animo non potui, vt consueueram, rescribere. Consenti in hac cura, vbi sum, vt me expediam: quibus autem rebus, venit quidem mihi in mentem: sed certò constituere nihil possum, priusquam te videro. Quî minus autẽ ego istic rectè esse possim, quàm est Marcellus? Sed non id agitur: neque illa maximè curo. Quid curem, vides. Adsum igitur. Vale.

CICERO ATTICO S. 16

Iucundissimas tuas legi literas. Ad Plancum scripsi: habes exemplum. Cum Tirone quid sit locutus cognoscam ex ipso. Cum sorore ages attentius, si te occupatione ista relaxaris. Vale.

M. Cicero

M. Cicero L. Planco Præt. desi. s. 17

Attici nostri te valde studiosum esse cognoui, mei verò ita cupidum, vt mehercule paucos æquè obseruanteis atque
5 amanteis me habere existimem. Ad paternas enim magnas, & veteres, & iustas necessitudines magnā attulit accessionē tua voluntas erga me, meaque erga te par atque mutua. Buthrotia tibi caussa ignota non est: egi enim sæpè, tibiq; totā rem demonstraui: quæ est acta hoc modo. Vt primùm Bu-
10 throtium agrum proscriptum vidimus, commotus Atticus libellum composuit: eum mihi dedit, vt darem Cæsari: eram enim cœnaturus apud eum illo die. Cùm libellū Cæsari dedi, probauit caussam, rescripsit Attico æqua eum postulare: admonuit tamen, vt pecuniam reliquam Buthrotii ad diem
15 soluerent. Atticus, qui ciuitatem conseruatam cuperet, pecuniam numerauit de suo. Quod cùm esset factum, adimus ad Cæsarem, verba fecimus pro Buthrotiis: liberalissimum decretum abstulimus, quod est obsignatum ab amplissimis viris. Quæ cùm essent acta, mirari quidē solebam, pati Cæ-
20 sarem, conuenire eos, qui agrum Buthrotium concupiuissent: neq; solùm pati, sed etiam ei negotio te præficere. Itaq; & ego cùm illo loquutus sum, & sæpius quidem, vt etiam accusarer ab eo, quòd parum constantiæ suæ cōfiderem. Et M. Messalæ & ipsi Attico dixit, vt sine cura essent: apertéque o-
25 stendebat, se præsentium animos (erat enim popularis vt noras) offendere nolle: cùm mare transiissent, curaturum se, vt in alium agrum deducerentur. Hæc illo viuo. Post interitum verò Cæsaris, vt primùm ex S. C. caussas consules cognoscere instituerunt, hæc, quæ scripsi, ad eos delata sunt.
30 Probauerunt caussam sine vlla dubitatione, séque ad te literas daturos esse dixerunt. Ego autem, mi Plance, etsi non dubitabam, quin & S. C. & lex, & cōsulum decretum, ac literæ apud te plurimum authoritatis haberent, téque ipsius Attici caussa velle intellexeram: tamen hoc pro coniunctione
35 & beneuolentia nostra mihi sumpsi, vt id à te peterem, quod tua singularis humanitas, suauissimique mores à te essent impetraturi. id autem est, vt hoc quod te tua sponte facturum esse certò scio, honoris nostri caussa libenter, prolixè, celeriter, facias. Mihi nemo est amicior, nec iucundior, nec

charior Attico: cuius anteà res solùm familiaris agebatur, eáque magna: nunc accessit etiam existimatio, vt quòd consecutus est magna & industria & gratia & viuo Cæsare, & mortuo: id te adiuuante obtineat. Quòd si à te erit impetratum, sic velim existimes, me de tua liberalitate ita interpretaturum, vt tuo summo beneficio me affectum iudicem. Ego quæ te velle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, studiosè diligentérq; curabo. Da operam vt valeas. 5

Cicero Planco Præt. des. s. 18 10

Iam anteà petiui abs te per literas, vt cùm caussa Buthrotiorum probata à consulibus esset, quibus & lege, & S.C. permissum erat, vt de Cæsaris actis cognoscerent, statuerēt, iudicarent, eam rem tu adiuuares, Atticumque nostrum, cuius te studiosum cognoui, & me, qui non minus laboro, molestia liberares. Omnibus enim rebus magna cura, multa opera & labore confectis, in te positum est, vt nostra solicitudinis finem quàm primùm facere possimus. quanquam intelligimus ea te esse prudentia, vt videas, si ea decreta consulum, quæ de Cæsaris actis interposita sunt, non seruentur, magnam perturbationem rerum fore. Equidem cùm multa (quod necesse erat in tanta occupatione) non probentur, quæ Cæsar statuerit, tamen otii pacisque caussa acerrimè illa soleo defendere: quod tibi idem magnoperè faciendum censeo: quanquam hæc epistola non suasoris est, sed rogatoris. Igitur mi Plance, rogo te, & etiam oro sic mediusfidius, vt maiore studio, magisque ex animo agere non possim, vt totum hoc negotiū ita agas, ita tractes, ita cōficias, vt quod sine vlla dubitatione apud consules obtinuimus propter summam bonitatem, & æquitatem caussæ, id tu nos obtinuisse non modò facilè patiare, sed etiam gaudeas. Qua quidem voluntate esse erga Atticum, sæpè præsens & illi ostendisti, & verò etiam mihi. Quod si feceris, me, quem voluntate & paterna necessitudine coniunctū semper habuisti, maximo beneficio deuinctum habebis: idq; vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale. 15 20 25 30 35

Cicero Capitoni suo s. 19.

NVNQVAM putaui fore, vt supplex ad te venirem: sed hercule

hercule facilè patior datum tempus, in quo amorem experirer tuum. Atticum quanti faciam, ſcis. Amabò te, da mihi & hoc: obliuiſcere mea cauſſa, illũ aliquando ſuo familiari aduerſario tuo voluiſſe conſultum, cùm illius exiſtimatio ageretur. Hoc primùm ignoſcere eſt humanitatis tuæ: ſuos enim quiſque debet tueri: deinde, ſi me amas, omitte Atticum Ciceroni tuo: quem quanti facias, præ te ſoles ferre: totum hoc, vt quod ſemper exiſtimaui, nunc planè intelligam, me à te multùm amari. Buthrotios cùm Cæſar decreto ſuo, quod ego obſignaui cum multis ampliſſimis viris, liberauiſſet, oſtendiſſetque nobis, ſe, cùm agrarii mare tranſiſſent, literas miſſurum, quem in agrum deducerentur: accidit, vt ſubitò ille interiret. Deinde, quemadmodum tu ſcis (interfuiſti enim, cùm conſules oporteret ex S.C. de actis Cæſaris cognoſcere) res ab iis in cal. Ian. dilata. Acceſſit ad S.C. lex, quæ lata eſt a.d. IIII. non. Iun. quæ lex earum rerum, quas Cæſar ſtatuiſſet, decreuiſſet, egiſſet, conſulibus cognitionem dedit. Cauſſa Buthrotiorum delata eſt ad conſules, decretum Cæſaris recitatum eſt, & multi prætereà libelli Cæſaris prolati. Conſules de conſilii ſententia decreuerunt ſecundum Buthrotios. Plancum dederunt. Nunc, mi Capito (ſcio enim quantùm ſemper apud eos, quibus cum ſis, poſſe ſoleas, eò plus apud hominem facilimum, atq; humaniſſimum Plancum) enitere, elabora, vel potius eblandire, effice, vt Plancus, quem ſpero optimũ eſſe, ſit etiam melior opera tua. Omnino res huiuſmodi videtur eſſe, vt ſine cuiuſquã gratia Plancus ipſe pro ingenio & prudentia ſua non ſit dubitaturus, quin decretum conſulum, quorum & lege, & S.C. cognitio & iudicium fuit, conſeruet: præſertim cùm, hoc genere cognitionum labefacto, acta Cæſaris in dubium ventura videantur: quæ non modò ii, quorum intereſt, ſed etiam ii, qui illa non probant, otii cauſſa confirmare velint. Quod cùm ita ſit: tamen intereſt noſtra, Plancum hoc animo libenti, prolixoque facere: quod certè faciet, ſi tu neruulos tuos mihi ſæpè cognitos, ſuauitatemque, qua nemo tibi par eſt, adhibueris. Quod vt facias, te vehementur rogo. Vale.

Cicero Cupiennio s. 20

PATREM tuum plurimi feci, meque ille mirificè & co-

fuit, & amauit: nec mehercule vnquam mihi dubium fuit, quin à te diligerer: ego quidem id facere non destiti. Quamobrem peto a te in maiorem modum, vt ciuitatem Buthrotiam subleues, decretumque consulum, quod ii secundum Buthrotios fecerunt, cùm & S.C. statuendi potestatem haberent, des operam, vt Plancus noster quàm primùm confirmet, & probet. Hoc te vehementer, mi Cupienni, etiam atque etiam rogo. Vale.

Cicero Planco Præt. des. s. 21

Ignosce mihi, quòd cùm anteà accuratissimè de Buthrotiis ad te scripserim: eadem de re sæpius scribam. Non mehercule, mi Plance, facio, quòd parùm confidam aut liberalitati tuæ, aut nostræ amicitiæ: sed cùm tanta res agatur Attici nostri, nunc verò etiam existimatio, vt id, quod probauit Cæsar nobis testibus, & obsignatoribus, qui & decretis, & responsis Cæsaris interfueramus, videatur obtinere potuisse: præsertim cùm tota potestas eius rei tua sit, vt ea, quæ consules decreuerunt secundum Cæsaris decreta, & responsa non dicam comprobes, sed studiosè, libenterq; comprobes. Id mihi sic erit gratum, vt nulla res gratior esse possit. Etsi iam sperabam, cùm has literas accepisses, fore vt ea quæ superioribus literis à te petiissemus, impetrata essent: tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nuntiatum erit, te id fecisse, quod magna cum spe expectamus. Deinde enim confido fore, vt alio genere literarum vtamur, tibique pro tuo summo beneficio gratias agamus. Quod si acciderit, velim sic existimes, non tibi tam Atticum, cuius permagna res agitur, quàm me, qui non minùs laboro, quàm ille, obligatum fore. Vale.

Cicero Capitoni s. 22

Non dubito, quin mirere, atque etiam stomachere, quòd tecum de eadem re agam sæpius. hominis familiarissimi, & mihi omnibus rebus coniunctissimi permagna res agitur Attici. Cognoui ego tua studia in amicos, etiam in te amicorum, multum potes nos apud Plancum iuuare: noui humanitatem tuam: scio quàm sis amicis iucundus. Nemo nos in hac caussa plus iuuare potest, quàm tu, & res ista est firma, vt debet

debet esse, quam consules de consilii sententia decreuerunt, cùm & lege, & S. C. cognoscerent: tamen omnia posita putamus in Planci tui liberalitate: quem quidem arbitramur, cùm officii tui, & reipu. caussa decretum consulum comprobaturum, tum libenter nostra caussa esse facturum. Adiuuabis igitur, mi Capito. quod vt facias, vehemẽter te etiam atque etiam rogo. Vale.

T. POMPONII ATTICI VITA,

Per Cornelium Nepotem.

POMPONIVS Atticus ab origine vltima stirpis Romanę generatus, perpetuò à maiorib. acceptam equestrẽ obtinuit dignitatem. Patre vsus est diligente, indulgente, &, vt tum erant tempora, diti, imprimisq; studioso literarum. Hic, prout ipse amabat literas, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudiuit. Erat autem in puero, præter docilitatem ingenii, summa suauitas oris, & vocis, vt non solùm celiter acciperet, quæ tradebantur, sed etiam excellenter pronũtiaret. Qua ex re pueritia nobilis inter æqualeis ferebatur, clariusque explendescebat, quàm generosi condiscipuli animo æquo ferre possent. Itaque incitabat omneis studio suo. Quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marii filius, M. Cicero: quos cõsuetudine sua sic sibi deuinxit, vt nemo iis perpetuò fuerit charior. Pater maturè discessit. Ipse adolescentulus propter affinitatem P. Sulpitii, qui trib. pleb, interfectus est, non expers fuit illius periculi. namque Anitia Pompeii consobrina nupserat Seruio fratri Sulpitii. Itaquę interfecto Sulpitio, posteaquam vidit Cinnano tumultu ciuitatem esse perturbatam, neq; sibi dari facultatem pro di-

gnitate viuendi, quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis ciuium, cùm alii Sullanis, alii Cinnanis fauerent partibus, idoneũ tempus ratus studiis obsequendi suis, Athenas se contulit. Neq; eò secius adolescentem Marium hostem iudicatum iuuit opibus suis: cuius fugam pecunia subleuauit. Ac ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarũ traiecit suarum. Hîc ita vixit, vt vniuersis Atheniensibus meritò esset charissimus. nam præter gratiam, quæ iam in adolescentulo magna erat, sæpè suis opibus inopiam eorum publicam leuauit. Cùm enim vsuram facere publicè necesse esset, neque eius conditionem æquam haberent, semper se interposuit, atque ita, vt neque vsuram vnquam ab iis acceperit, neq; longius quàm dictũ esset, debere passus sit. Quod vtrunq; erat iis salutare. nam neq; indulgendo inueterascere eorum æs alienum patiebatur, neq; multiplicandis vsuris crescere. Auxit hoc officiũ alia quoq; liberalitate. nam vniuersos frumento donauit, ita vt singulis VII. modii tritici darentur, qui modius mensuræ medimnus Athenis appellatur. Hic autem sic se gerebat, vt communis infimis, par principibus videretur. Quo factum est, vt huic omneis honores quos possent, publicè haberent, ciuemque facere studerent: quo beneficio ille vti noluit: quòd nonnulli ita interpretantur, amitti ciuitatem Romanam alia ascita. Quandiu affuit, ne qua sibi statua poneretur, restitit: absens prohibere non potuit. Itaq; aliquot ipsi & Piliæ locis sanctissimis posuerũt: hunc enim in omni procuratione reipu. actorem autoremq; habebant. Igitur primùm illud munus fortunæ, quòd in ea potissimùm Vrbe natus est, in qua domiciliũ orbis terrarũ esset imperii, vt eandem & patriam haberet, & domum: hoc specimen prudentiæ, quòd, cùm in eam se ciuitatem contulisset, quæ antiquitate, humanitate, doctrinaq; præstaret omneis, ei vnus ante alios fuerit charissimus. Huc ex Asia Sulla decedens cùm venisset, quandiu ibi fuit, secũ habuit Pomponium, captus adolescentis & humanitate & doctrina. Sic enim Græcè loquebatur, vt Athenis natus videretur: tanta autem erat suauitas sermonis Latini, vt appareret in eo natiuum quendam lepôrem esse, non ascitum. Idem poemata pronunciabat & Græcè & Latinè sic, vt suprà nihil posset.

Quibus rebus factum est, vt Sulla nusquam à se dimitteret, cuperétque secum deducere. Qui cùm persuadere tentaret: Noli, oro te, inquit Pomponius, aduersum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui.
5 At Sulla adolescentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiscens iussit deferri. Hic compluréis annos moratus, cùm & rei familiari tantum operæ daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, & omnia reliqua tempora aut literis, aut Atheniensium reipub.
10 tribueret: nihilò minus amicis vrbana officia præstitit. Nam & ad comitia eorum ventitauit, & si qua res maior acta est. non defuit: sicut Ciceroni in omnibus eius periculis singularem fidem præbuit: cui ex patria fugienti H-S. CC. & quinquaginta millia donauit. Tranquillatis autem rebus Ro-
15 manis remigrauit Romam, vt opinor, L. Cotta, & L. Torquato coss. quem diem sic vniuersa ciuitas Atheniensium prosecuta est, vt lacrymis desiderii futuri dolorem indicaret. Habebat auunculum Q. Cæcilium equitem Romanum, familiarem L. Luculli, diuitem, difficilima natura: cuius sic
20 asperitatem veritus est, vt quem nemo ferre posset, huius sine offensione ad summam senectutem retinuerit beneuolentiam. Quo facto, tulit pietatis fructum: Cæcilius enim moriens testamento adoptauit eum, hæredemque fecit ex dodrante: ex qua hęreditate accepit circiter centies H-S. Erat
25 nupta soror Attici Q. Tullio Ciceroni, easq; nuptias M. Cicero conciliarat, cùm quo à condiscipulatu viuebat coniunctissimè, multò etiam familiariùs, quàm cum Quinto: vt iudicari possit, plus in amicitia valere similitudinem morum, quàm affinitatem. Vtebatur autem intimè Q. Hortensio, qui
30 his temporibus principatum eloquentiæ tenebat, vt intelligi non posset, vter eum plus diligeret, Cicero an Hortensius: & id, quod erat difficilimum, efficiebat, vt inter quos tantæ laudis esset æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, essetq; talium virorũ copula. In rep. ita est versatus, vt semper opti-
35 marum partium & esset & existimaretur: neque tamen se ciuilibus fluctibus committeret, quod nõ magis eos in sua potestate existimabat esse, qui se his dedissent, quàm qui maritimis iactarentur. Honores non petiit, cùm ei paterent propter vel gratiam, vel dignitatem: quòd neque peti more ma-

iorum, neq; capi possent conseruatis legibus, in tam effusis ambitus largitionibus, neq; reip. sine periculo corruptis ciuitatis moribus. Ad hastam publicam nunquã accessit: nullius rei neq; præs, neq; manceps factus est. Neminẽ suo nomine, neque subscribens accusauit. In ius de sua re nunquam iit: iudicium nullum habuit. Multorum consulum, prætorumque præfecturas delatas sic accepit, vt neminem in prouinciam sit secutus, honore fuerit contentus, rei familiaris despexerit fructum: qui ne cum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Asiam, cùm apud eum legati locum obtinere posset. Non enim decere se arbitrabatur, cùm præturam gerere noluisset, assec lam esse prætoris. Qua in re non solùm dignitati seruiebat, sed etiam tranquillitati: cùm suspiciones quoque vitaret criminum. Quo fiebat, vt eius obseruantia omnibus esset charior, cùm eam officio non timori, neque spei tribui viderent. Incidit Cæsarianum ciuile bellum, cùm haberet annos circiter sexaginta: vsus est ætatis vacatione, neque quoquam se mouit ex Vrbe. Quæ amicis suis opus fuerant ad Pompeium proficiscentibus, omnia ex sua re familiari dedit. Ipsum Pompeium coniunctum non offendit. Nullum enim ab eo habebat ornamentum, vt cæteri, qui per eum aut honores, aut diuitias ceperant; quorum partim inuitissimi castra sunt secuti, partim summa cum eius offensione domi remanserunt. Attici autem quies tantoperè Cæsari fuit grata, vt victor, cùm priuatis pecunias per epistolas imperaret, huic non solùm molestus non fuerit, sed etiam sororis filium Q. Ciceronem ex Pompeii castris concesserit. Sic vetere instituto vitæ effugit noua pericula. Secutum est illud occiso Cæsare, cùm respub. penes Brutos videretur esse, & Cassium, ac tota ciuitas se ad eum conuertisse videretur. Sic M. Bruto vsus est, vt nullo ille adolescens æquali familiariùs, quàm hoc sene: neque solùm eum principem cõsilii haberet, sed etiam in conuictu. Excogitatum est à quibusdam, vt priuatum ærarium Cæsaris interfectoribus ab equitibus Romanis constitueretur. id facilè effici posse arbitrati sunt, si & principes illius ordinis pecunias contulissent. Itaque appellatus est à C. Flauio Bruti familiari Atticus, vt eius rei princeps esse vellet. At ille, qui officia amicis pręstanda sine factione existimaret, semperque à talibus se

consi-

consiliis remouisset, respondit, si quid Brutus de suis facultatibus vti voluisset, vsurum, quantum eæ paterentur: sed neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum. Sic ille consensionis globus huius vnius dissensione
5 disiectus est. Neque multò pòst superior esse cœpit Antonius, ita vt Brutus & Cassius prouinciarum, quæ iis necis caussa datæ erant à consulibus, desperatis rebus, in exilium proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum cæteris conferre noluerat florenti illi parti, abiecto Bruto, Italiaque ce-
10 denti H-S.C.M. muneri misit: eidem in Epeiro absens CCC. iussit dari: neque eò magis potenti adulatus est Antonio, neque desperatos reliquit. Secutum est bellum gestum apud Mutinam: in quo si tantùm eum prudentem dicam, minus quàm debeam, prædicem, cùm ille potiùs diuinus f erit: si
15 diuinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas, quæ nullis casibus augetur, neque minuitur. Hostis Antonius iudicatus Italia cesserat: spes restituendi nulla erat. Non solùm inimici, qui tamen erant potentissimi, & plurimi, sed etiam qui aduersariis eius se dabant, & in eo lædendo aliquam
20 consecuturos sperabant commoditatem, Antonii familiareis sequebantur, vxorem Fuluiam omnibus rebus spoliare cupiebant, liberos etiam extinguere parabant. Atticus cùm Ciceronis intima familiaritate vteretur, amicissimus esset Bruto, non modò nihil iis indulsit ad Antonium violan-
25 dum, sed econtrariò familiareis eius ex Vrbe profugienteis, quantùm potuit, texit: quibus rebus indiguerunt, adiuuit. P. verò Volumnio ea tribuit, vt plura à parente proficisci non potuerint: ipsi autem Fuluiæ, cùm litibus distineretur, magnisque terroribus vexaretur, tanta diligentia of-
30 ficium suum præstitit, vt nullum illa præstiterit vadimoniũ sine Attico, sponsor omnium rerum fuerit. Quinetiam, cùm illa fundum secunda fortuna emisset in diem, neque post calamitatẽ versuram facere potuisset, ille se interposuisset, pecuniamque sine fœnore, sineque vlla stipulatione credidit:
35 maximum existimans quæstum, memorem gratumq; cognosci: simulque aperire, se non fortunæ, sed hominibus solere esse amicum. Quæ cùm faciebat, nemo eum temporis caussa facere poterat existimare: nemini enim in opinionem veniebat, Antonium rerum potiturum, Sed sensim is

à nonnullis optimatibus eius reprehendebatur, quòd parum odisse malos ciueis videretur. Ille autem sui iudicii, potiùs, quid se facere par esset, intuebatur, quàm quid alii laudaturi forent. Conuersa fortuna est. Vt Antonius rediit in Italiam, nemo nō magno in periculo Atticum putarat, propter intimam familiaritatem Ciceronis & Bruti. Itaque ad aduentum imperatorum de foro decesserat, timens proscriptionem, latebatque apud P. Volumnium, cui, vt ostendimus paulò antè, opem tulerat: (tanta varietas his temporibus fuit fortunæ, vt modò hi, modò illi in summo essent aut fastigio, aut periculo) habebatque secum Q. Gellium Canium æqualem, similimumque sui. Hoc quoque sit Attici bonitatis exemplum; quod cùm eo, quem puerum in ludo cognorat, adeò coniunctè vixit, vt ad extremam ætatem amicitia eorum creuerit. Antonius autem etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem, vt non solùm ei, sed etiam omnibus suis amicis esset inimicus, eosque vellet proscribere multis hortantibus: tamen Attici memor fuit officii, & ei, cùm requisisset, vbinam esset, sua manu scripsit, ne timeret, statimque ad se veniret: se eum, & Gellium Canium de proscriptorū numero exemisse: ac ne quod periculum incideret, quòd noctu fiebat, præsidium ei misit. Sic Atticus in summo timore non solùm sibi, sed etiam ei quem charissimū habebat, præsidio fuit: neque enim suæ solùm à quoquam auxilium petiit salutis, sed cōiunctim: vt appareret nullam seiunctam sibi ab eo velle fortunam. Quòd si gubernator præcipua laude fertur, qui nauem ex hyeme, mariq; scopuloso seruat: cur non singularis eius existimetur prudentia, qui ex tot tantisque grauibus procellis ciuilibus ad incolumitatem peruenit? Quibus ex malis, vt se emerserat, nihil aliud egit, quàm, vt plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio. Cùm proscriptos præmiis imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epeirum venit, cui res vlla defuerit; nemini non ibi perpetuò manendi potestas facta est. Quinetiam post prælium Philippense interitumque C. Cassii, & M. Bruti, L. Iulium Mocillam prætorium, & filium eius, Aulumque Torquatum, cæterosque pari fortuna perculsos instituit tueri, atque ex Epeiro iis omnia Samothraciam supportari iussit. Difficile enim est omnia persequi, & non necessaria. Illud

vnum

vnum intelligi volumus, illius liberalitatem neq; temporariàm, neq; callidam fuisse. Id ex ipsis rebus, ac temporibus iudicari potest, quòd non florentibus se venditauit, sed afflictis semper succurrit: qui quidem Seruiliam Bruti matrem
5 non minus post mortem eius, quàm florentem coluerit. Sic liberalitate vtens nullas inimicitias gessit, quòd neq; lædebat quenquam, neque, si quam iniuriam acceperat, non malebat obliuisci, quàm vlcisci. Idem immortali memoria percepta retinebat beneficia: quæ autem ipse tribuerat, tandiu
10 meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat. Itaque hic fecit, vt verè dictum videatur, SVI cuique mores fingunt fortunam. Neque tamen prius ille fortunam, quàm se ipse finxit, qui cauit, ne qua in re plecteretur. His igitur rebus effecit, vt M. Vipsanius Agrippa intima familiaritate con-
15 iunctus adolescenti Cæsari, cùm propter suam gratiam, & Cæsaris potentiam nullius conditionis non haberet potestatem, potissimum eius diligeret affinitatem, peroptaretque equitis Romani filiam generosam nuptiis. Atque harum nuptiarum conciliator fuit (non enim est celandum)
20 M. Antonius triumuir reipublicæ, cuius gratia cùm augere possessiones posset suas, tantum abfuit à cupiditate pecuniæ, vt nulla in re vsus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. Quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit. Nam cùm L. Saufeii equitis Ro-
25 mani æqualis sui (qui cùm plureis annos studio ductus philosophiç habitabat, habebatque in Italia pretiosas possessiones) triumviri bona vendidissent, consuetudine ea, qua tum res gerebantur, Attici labore, atque industria factum est, vt eodem nuntio Saufeius fieret certior, se patrimonium ami-
30 sisse, & recuperasse. Idem L. Iul. Callidium (quem post Lucretii, Catullique mortem multò elegantissimum poetam nostram tulisse ætatem verè videor posse contendere, neque minus virum bonum, optimisque artibus eruditum) post proscriptionem equitum, propter magnas eius Africanas
35 possessiones, in proscriptorum numerum à P. Volumnio præfecto fabrûm Antonii absentē relatum, expediuit. Quod in præsenti vtrum ei laboriosius, an gloriosius fuerit, difficile fuit iudicare: quòd & in eorum periculis non secus absenteis, quam præsenteis amicos Attico esse curç, cognitum est.

Neque verò minus ille vir, bonus paterfamiliâs habitus est, quàm ciuis: nam cùm esset pecuniosus, nemo illo minus fuit emax, minus ædificator. Neque tamen non in primis bene habitauit, omnibusque optimis rebus vsus est. nam domum habuit in colle Quirinali Pamphilianam ab auunculo hæreditate relictam, cuius amœnitas non ædificio, sed sylua constabat: ipsum enim tectum antiquitus constitutum plus salis, quàm sumptus habebat: in quo nihil commutauit, nisi si quid vetustate coactus est. Vsus est familia, si vtilitate iudicandum est, optima: si forma, vix mediocri: namq; in ea erãt pueri literatissimi, anagnostæ optimi, & plurimi librarii: vt ne pedissequus quidẽ quisquam esset, qui nõ vtrunque horũ pulchrè facere posset. Pari modo artifices cæteri, quos cultus domesticus desiderat, apprimè boni: neq; tamẽ horũ quenquam, nisi domi natum, domiq; factum habuit: quod est signum non solùm continentiæ, sed etiam diligentiæ. nam & non intemperanter concupiscere, quod à pluribus videas, continentis debet duci: & potiùs diligentia, quàm pretio parare, non mediocris est industriæ. Elegans, non magnificus: splendidus, non sumptuosus, omni diligentia munditiam nõ affluentem affectabat. supellex modica, non multa, vt in neutram partem conspici posset. Nec præteribo (quanquam nonnullis leue visum iri putem) cùm in primis lautus esset eques Ro. & non parum liberaliter in domum suam omniũ ordinum homines inuitaret, scimus nõ amplius, quàm terna millia æris peræquè in singulos menses, ex ephemeride eum expensum sumptui ferre solitum: atq; hoc non auditum, sed cognitum prædicamus: sæpè enim propter familiaritatem domesticis rebus interfuimus. Nemo in conuiuio eius aliud ἀκρόαμα audiuit, quàm anagnosten: quod nos quidem iucundissimum arbitramur. Neq; vnquam sine aliqua lectione apud eum cœnatum est, vt non minus animo, quàm ventre conuiuæ delectarentur. namque eos vocabat, quorum mores à suis non abhorrerent. Cùm tanta pecuniæ facta esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutauit, nihil de vitæ cõsuetudine: tantaq; vsus est moderatione, vt neque in H-S. vicies, quod à patre acceperat, parum se splendidè gesserit: neq; in H-S. centies affluentius vixerit, quàm instituerat: parique fastigio steterit in vtraque fortuna: nullos habuerit hortos,

nullam

nullam suburbanam, aut maritimam sumptuosam villam, neq; in Italia, (præter Ardeatinum, & Nomentanũ) rusticũ prædium. Omnis eius pecuniæ reditus constabat in Epeiroticis & vrbanis possessionibus: ex quo cognosci potest, eũ,
5 vsum pecuniæ nõ magnitudine, sed ratione metiri solitum. Mendacium neq; dicebat, neq; pati poterat. Itaque eius comitas nõ sine seueritate erat, neq; grauitas sine facilitate: vt difficile esset intellectu, vtrũ eum amici magis vererẽtur, an amarent. Quicquid rogabatur, religiosè promittebat: quòd
10 non liberalis, sed leuis arbitrabatur polliceri, quòd præstare non posset. Idem in nitendo quod semel admisisset, tanta erat cura, vt non mandatam, sed suam rem videretur agere. Nusquam suscepti negotii eum pertæsum est: suam enim existimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat cha-
15 rius. Quo fiebat, vt omnia Ciceronis, Catonis, Quintique Hortensii, A. Torquati, multorum præterea equitum Romanorum negotia procuraret. ex quo iudicari poterat, non inertia, sed iudicio fuisse reipub. procurationem. Humanitatis verò nullum afferre maius testimonium possum, quàm
20 quòd adolescens idem seni Sullæ fuerit iucundissimus, senex adolescenti M. Bruto: cum æqualibus autem suis Q. Hortensio, & M. Cicerone sic vixerit, vt iudicare difficile sit, cui ætati fuerit aptissimus; quanquã eũ præcipuè dilexit Cicero, vt ne frater quidẽ ei Quintus charior fuerit, aut familiarior.
25 Ei rei sunt indicio, præter eos libros, in quib. de eo fecit mentionem, qui in vulgus sunt editi, sexdecim volumina epistolarum ab consulatu eius vsq; ad extremum tempus ad Atticũ missarũ: quę qui legat, non multum desideret historiam cõtextam eorũ temporum, Sic enim omnia de studiis princi-
30 pum, vitiis ducum, æmulationibus reip. perscripta sunt, vt nihil in his non appareat: & facilè existimari posit, prudentiam quodammodò esse diuinationem. Non enim Cicero ea solùm, quæ viuo se acciderunt, futura prædixit, sed etiam quæ nunc vsu veniunt, cecinit, vt vates. De pietate autẽ Atti-
35 ci quid plura commemorem? cùm hoc ipsum verè gloriantem audierim in funere matris suæ, quam extulit annorum nonaginta, cùm esset septem & sexaginta, se nunquam cum matre in gratiam rediisse, nunquam cum sorore fuisse in simultate, quam propè ætate æqualem habebat: quod est

ſignum, aut nullam vnquam inter eos querimoniam interceſſiſſe, aut hunc ea fuiſſe in ſuos indulgentia, vt quos amare deberet, iraſci eis nefas duceret. Neque id fecit natura ſolum (quanquam omnes ei paremus) ſed etiã doctrina: nam & principum philoſophorum ita percepta habuerat præcepta, vt his ad vitam agendam, non ad oſtentationem vteretur. Moris etiam maiorum ſummus imitator fuit, antiquitatiſque amator: quam adeò diligenter habuit cognitam, vt eam totam in eo volumine expoſuerit, quo magiſtratus ornauit. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illuſtris eſt pop. Rom. quæ non in eo ſuo tempore ſit notata: &, quod difficilimum fuit, ſic familiarũ originem ſubtexuit, vt ex eo clarorum virorum propagines poſſimus cognoſcere. Fecit hoc idem ſeparatim in aliis libris, vt M. Bruti rogatu Iuliam familiam à ſtirpe ad hanc ætatem ordine enumerauerit, notans qui à quoque ortus, quos honores, quibuſq; temporibus cepiſſet. Pari modo Marcelli Claudii de Marcellorum; Scipionis Cornelii, & Fabii Maximi de Fabiorum, & Æmyliorum: quibus libris nihil poteſt eſſe dulcius iis, qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum. Attigit quoque poeticen, credimus, ne eius expers eſſet ſuauitatis: namque verſibus, qui honore, rerumque geſtarum amplitudine cæteros Rom. populi præſtiterunt, expoſuit, ita vt ſub ſingulorum imaginibus facta magiſtratuſque eorum non amplius quaternis, quiniſque verſibus deſcripſerit: quod vix credendum ſit, tantas res tam breuiter potuiſſe declarari. Eſt etiam vnus liber Græcè confectus de conſulatu Ciceronis.

Hactenus Attico viuo edita à nobis ſunt. Nunc quoniam fortuna nos ſuperſtites ei eſſe voluit, reliqua perſequemur, &, quantùm poterimus, rerum exemplis lectores docebimus, ſicut ſuprà ſignificauimus, ſuos cuique mores plerunque conciliare fortunam. namque hic contentus ordine equeſtri, quo erat ortus, in affinitatem peruenit imperatoris diui Iulii filii, cùm iam antè familiaritatem eius eſſet conſecutus, nulla alia re, quàm elegantia vitæ, qua cæteros ceperat principes ciuitatis dignitate pari, fortuna humiliore. Tanta enim proſperitas Cæſarem eſt conſecuta, vt nihil ei non tribueret fortuna, quod cuiquam antè detulerit, & conciliarit,

quod

quod ciuis Romanus quiuit consequi. Nata autem est Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocauit. hanc Cæsar vix anniculam T. Claudio Neroni Drusilla nato priuigno suo despondit. Quæ coniunctio necessitudinem eorũ
5 sanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem. Quamuis ante hæc sponsalia non solùm cùm ab Vrbe abesset, nunquã ad suorũ quenquam literas misit, quin Attico mitteret, quid ageret in primis, quid legeret, quibusq; in locis, & quandiu esset moraturus: sed & cùm esset in Vrbe, & propter suas in-
10 finitas occupationes minùs sæpè, quàm vellet, Attico frueretur: nullus dies temerè intercessit, quo nõ ad eũ scriberet, quo aliquid de antiquitate ab eo requireret, modò aliquam quæstionem poeticam ei proponeret, interdum iocans eius verbosiores eliceret epistolas. Ex quo accidit, cùm ædes Io-
15 uis Feretrii in Capitolio ab Romulo constituta, vetustate, atque incuria detecta prolaberetur, vt Attici admonitu Cæsar eam reficiendam curaret. Neq; verò à M. Antonio minus absens literis colebatur, adeò vt accuratè ille exul tum his terris, quid ageret, quid curæ sibi haberet, certiorem faceret
20 Atticum. Hoc quale sit, facilius existimabit is, qui iudicare poterit, quantæ sit sapientiæ eorum retinere vsum, beneuolentiamq;, inter quos maximarum rerum non solùm æmulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat, quantum fuit intercedere necesse inter Cæsarem atque Antonium: cùm se
25 vterque principẽ non solùm Vrbis Romanæ, sed orbis terrarum esse cuperet. Tali modo cùm septem, & septuaginta annos complesset, atque ad extremam senectutem non minus dignitate, quàm gratia, fortunaque creuisset (multas enim hæreditates nulla alia re, quàm bonitate est consequu-
30 tus) tantaq; prosperitate vsus esset valetudinis, vt annis xxx. medicina non indiguisset: nactus est morbum, quem initio & ipse & medici contempserũt: nam putarũt esse tenasmon, cui remedia celeria, faciliaque proponebantur. In hoc cùm treis menses sine vllis doloribus, præterquàm quos ex cura-
35 tione capiebat, consumpsisset, subitò tanta vis morbi in vnũ intestinum prorupit, vt extremo tempore per lumbos fistula putris eruperit. Atque hoc priùs quàm ei accideret, postquàm in dies dolores accrescere, febreisque accesisse sensit. Agrippam generum ad se accersiri iussit, & cum eo L. Cor-

nelium, Balbum, Sextumq; Peduceum. Hos vt venisse vidit, in cubitum nixus, Quantam, inquit, curam, diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tēpore adhibuerim, cùm vos testes habeam, nihil opus est pluribus verbis cōmemorare: quibus, quoniam, vt spero, satisfeci, me nihil reliqui fecisse, 5 quod ad sanandum me pertineret, reliquum est, vt egomet mihi consulam. Id vos ignorare nolui. nam mihi stat alere morbum desinere: namque his diebus quicquid cibi sumpsi, ita produxi vitā, vt auxerim dolores sine spe salutis. Quare à vobis peto, primum vt consilium probetis meum: deinde 10 ne frustrà dehortando conemini. Hac oratione habita, tanta constantia vocis atque vultus, vt non ex vita, sed ex domo in domum videretur migrare: cùm quidē Agrippa eum flens, atque osculans oraret atque obsecraret, ne ad id quod natura cogeret, ipse quoque sibi acceleraret: &, quoniam tum quo- 15 que posset temporibus superesse, se sibi, suisque reseruaret: preces eius taciturna sua obstinatione depressit. Sic cùm biduum cibo se abstinuisset, subitò febris decessit, leuiorque morbus esse cœpit: tamen propositū nihilo secius peregit. Itaque die quinto postquam id consilium inierat, prid. calen. 20 April. Cn. Domitio C. Sosio coss. decessit. Elatus est in lecticula, vt ipse præscripserat, sine vlla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima vulgi frequentia. Sepultùs est iuxta viam Appiam ad quintum lapidem in monimēto Q. Cæcilii auunculi sui. 25

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD BRVTVM LIBER.

CICERO BRVTO S. I

CLODIVS trib. pleb. designatus valde me diligit, vel, vt ἐμφατικώτερον dicam, valde me amat. Quod cùm mihi ita persuasum sit, non dubito (bene enim me nosti) quin illum quoque iudices à me amari. Nihil enim mihi minus hominis videtur, quàm non respondere in amore iis, à quibus prouocere. Is mihi visus est suspicari, nec sine magno quidem dolore, aliquid à suis, vel per suos potiùs inimicos ad te esse delatum, quò tuus animus à se esset alienior. Non soleo, mi Brute (quod tibi notum esse arbitror) temere affirmare de altero: est enim periculosum propter occultas hominum voluntates, multiplicesq; naturas: Clodii animum perspectum habeo, cognitum, iudicatum. multa eius iudicia, sed ad scribēdum non necessaria: volo enim hoc testimonium tibi videri potius, quàm epistolam. Auctus Antonii beneficio est. eius ipsius beneficii magna pars à te est. Itaque eum saluis nobis vellet saluum. In eum autem locum rem adductam intelligit (est enim, vt scis, minimè stultus) vt vtrique salui esse non possint. Itaque nos mauult. de te verò amicissimè & loquitur, & sentit. Quare, si quis secus ad te de eo scripsit, aut si coràm locutus est, peto à te etiam atq; etiam, mihi vt potius credas, qui & faciliùs iudicare possum, quàm ille nescio quis, & te plus diligo. Clodium tibi amicissimum existima, ciuemque talem, qualis & prudentissimus, & fortuna optima esse debet. Scripta & obsignata iam epistola, literæ mihi redditæ sunt à te, plenæ rerum nouarum, maximeq; mirabiles: Dolabellam quinque cohortes misisse in Cherrhonesum,

Adcóne copiis abundat, vt is, qui ex Asia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? Quinque autem cohortibus quid se nam facturum arbitratus est, cùm tu eò quinq; legiones, optimum equitatũ, maxima auxilia haberes? quas quidem cohortes spero iam tuas esse, quoniam latro ille tam fuit demens. Et tuum consilium vehementer laudo, quòd nõ prius tuum exercitũ Apollonia, Dyrrachioq; mouisti, quàm de Antonii fuga audisti, Bruti eruptione, populi Rom. victoria. Itaque quod scribis posteà statuisse te ducere exercitum in Cherrhonesum, nec pati sceleratissimo hosti ludibrio esse imperium populi Rom. facis ex tua dignitate, & è rep. Quòd scribis de seditione, quæ facta est in legione quarta de C. Antonio (quod dicam, in bonam partem accipias) magis mihi probatur militum seueritas, quàm tua. Te beneuolentiam exercitus, equitumq́ue expertum esse, vehementer gaudeo. De Dolabella, vt scribis, si quid habes noui, facies me certiorem. In quo valde delector, me antè prouidisse, vt tuum iudicium liberum esset cum Dolabella belli gerendi: & id valde pertinuit, vt ego tum intelligebam, ad rempublicam, vt nunc iudico, ad dignitatem tuam. Quòd scribis me maximo odio egisse, vt insectarer Antonios, idq́ue laudas: credo ita videri tibi: sed illam distinctionem tuam nullo pacto probo: scribis enim acriùs prohibenda bella ciuilia esse, quã in superatos iracundiam exercendam. Vehementer à te, Brute, dissentio, neque clementiæ tuæ concedo: sed salutaris seueritas vincit inanem speciẽ clemẽtiæ. Quòd si clemẽtes esse voluerimus, nunquam deerunt bella ciuilia. Sed de hoc tu videris. De me possum idem, quod Plautinus pater in Trinummo, Mihi quidem ætas acta fermè est, tua istud refert maximè. Opprimemini (mihi crede) Brute, nisi prouideritis: neque enim populum semper eundem habebitis, neque senatum, neque senatus ducem. Hæc ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta: nihil potest esse verius. XIIII. calend. Maii.

CICERO BRVTO S. 2

Nostræ res meliore loco videbantur, scripta enim ad te certò scio quæ gesta sunt. Quales tibi sæpè scripsi consules, tales extiterunt. Cæsari verò puero mirifica indoles virtutis, vtinam tam facilè eum florentem, & honoribus & gratia rege-

regere, ac tenere possimus, quàm facilè adhuc tenuimus. Est omnino illud difficilius: sed tamen non diffidimus. persuasum est enim adolescenti, & maximè per me, eius opera nos esse saluos. Et certè, nisi is Antonium ab Vrbe auertisset, perìissent omnia. Triduo verò, aut quatriduo ante hanc rem pulcherrimam, timore quodam perculsa ciuitas tota ad te se cum coniugibus, & liberis effundebat, eadem recreata a. d. XII. calend. Maii, te huc venire, quàm se ad te ire malebat. Quo quidem die magnorum meorum laborum, multarumque vigiliarum fructum cepi maximum, si modò est aliquis fructus ex solida, veraque gloria. Nam tantæ multitudinis, quantum capit vrbs nostra, concursus est ad me factus; ea cùm vsque in Capitolium deductus, maximo clamore atque plausu in rostris collocatus sum. Nihil est in me inane: neque enim debet. Sed tamen omnium ordinum cõsensus gratiarum actio, gratulatioque me commouet, proptereà quòd popularem me esse in populi salute præclarum est. Sed hæc te malo ab aliis audire. Me velim de tuis rebus, consiliisque facias diligentissimè certiorem: illudque consideres, ne tua liberalitas dissolutior videatur. Sic sentit senatus, sic populus Romanus, nullos vnquam hosteis digniores omni supplicio fuisse, quàm eos ciueis, qui hoc bello contra patriam arma ceperunt. Quos quidem ego omnibus sentẽtiis vlciscor, & persequor, omnibus bonis approbantibus, Tu quid de hac re sentias, tui iudicii est: ego sic sentio, trium fratrum vnam & eandem esse caussam. Consules duos bonos quidem, sed duntaxat bonos, amisimus. Hircius quidem in ipsa victòria occidit, cùm paucis diebus magno prælio antè vicisset. Nam Pansa fugerat vulneribus acceptis, quæ ferre non potuit. Reliquias hostium Brutus persequitur, & Cæsar. Hostes autem omnes iudicati, qui M. Antonii sectam secuti sunt. Itaque id S.C. plerique interpretantur etiã ad tuos siue captiuos, siue dedititios pertinere. Equidẽ nihil disserui durius, cùm nominatim de C. Antonio decernerẽ: quòd ita statueram, à te cognoscere caussam eius senatum oportere. x. cal. Maii.

BRVTVS CICERONI S. 3

Quanta sim lætita affectus cognitis rebus Bruti nostri, & consulum, facilius est tibi existimare, quàm mihi scri-

bere. Cùm alia laudo, & gaudeo accidisse, tum quòd Bruti eruptio non solùm ipsi salutaris fuit, sed etiam maximo ad victoriam adiumento. Quòd scribis, trium Antoniorũ vnam atq; eandem caussam esse, quid ego sentiam, mei iudicii esse: statuo nihil, nisi hoc, senatus aut populi Rom. iudicium esse de iis ciuibus, qui pugnantes non interierint. At hoc ipsum, inquies, iniquè facis, qui hostilis animi in remp. homines ciueis appelles. Imò iustissimè: quod enim nondum senatus censuit, nec populus Rom. iussit, id arroganter non præiudico, neque reuoco ad arbitriũ meum. Illud quidem non muto, quod ei, quem me occidere res non coegit, neq; crudeliter quicquam eripui, neq; dissolutè quicquã remisi, habuiq; in mea potestate, quoad bellum fuit. Multo quidẽ honestius iudico, magisq; quod concedere possit resp. miserorum fortunam non insectari, quàm infinita tribuere potentius, quæ cupiditatẽ & arrogantiam incendere possint. Qua in re, Cicero vir optime, ac fortissime, mihiq; merito & meo nomine, & reip. charissime, nimis credere videris spei tuæ, statimq; vt quisque aliquid rectè fecerit, omnia dare, ac permittere: quasi non liceat traduci ad mala consilia corruptũ largitionib. animũ. Quæ tua est humanitas, æquo animo te moneri patieris, præsertim de cõmuni salute: facies tamen quod tibi visum fuerit: etiam ego, cùm me docueris. Nunc, Cicero, nunc agendum est, ne frustra oppressum esse Antonium gauisi simus, neu semper primi cuiusq; mali excidendi causa sit, vt aliud renascatur illo peius. Nihil iam neque opinantib. aut patientibus nobis aduersi euenire potest, in quo nõ cùm omnium culpa, cum præcipuè tua futura sit: cuius tantam autoritatem senatus, ac populus Rom. non solùm esse patitur, sed etiam cupit, quanta maxima in libera ciuitate vnius esse potest: quam tu non solùm bene sentiendo, sed etiam prudenter tueri debes. Prudentia porrò, quæ tibi superest, nulla abs te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus. Alia omnia sic abundè absunt, vt cum quolibet antiquorũ comparari possint. Vnum hoc grato animo liberaliq; profectum cautiorẽ ac moderatiorem liberalitatẽ desiderat: nihil enim senatus cuiquã dare debet, quod malè cogitantib. exemplo, aut præsidio sit. Itaque timeo de consulatu, ne Cæsar tuus altiùs se ascendisse putet decretis tuis, quàm inde, si consul

factus

factus sit, descensurum. Quòd si Antonius ab alio relictum regni instrumentum occasionem regnandi habuit: quónam animo fore putas, si quis authore non tyranno interfecto, sed ipso senatu, putat se imperia quælibet concupiscere posse? Quare tum & facilitatẽ & prouidentiam laudabo tuam, cùm exploratum habere cœpero, Cæsarem honoribus, quos acceperit, extraordinariis fore contentum. Alienæ igitur, inquies, culpæ me reum facies? Prorsus alienæ, si prouideri potuit, ne existeret: quòd vtinam inspectare possis timorem de illo meum. His literis scriptis, te consulem factum audiuimus. Tum verò incipiam proponere mihi rempublicam iustam, & iam sui nitentem viribus, si isthuc videro. Filius valet, & in Macedoniam cum equitatu præmissus est. idibus Maiis, ex castris.

CICERO BRVTO S. 4

A. D. v. cal. Maii, cùm de iis, qui hostes iudicati sunt, bello persequendis sententiæ dicerentur: dixit Seruilius etiam de Ventidio. & vt Cassius persequeretur Dolabellam. Cui cùm essem assensus, decreui hoc amplius, vt tu, si arbitrarere vtile fore, éque republ. esse, persequerere Dolabellam bello: si minus id commodo reip. facere posses, siue non existimares è rep. esse, vt in iisdem locis exercitum contineres. Nihil honorificentius potuit facere senatus, quàm vt tuum esset iudicium, quid tibi maximè conducere reip. videretur, equidẽ sic sentio, si manum habet, si castra, si, vbi consistat vspiam, Dolabella: ad fidem, & ad dignitatem tuam pertinere, eum persequi. De Cassii nostri copiis nihil sciebamus: neq; enim ab ipso vllæ literæ, neque nunciabatur quicquam, quod pro certo haberemus. Quantoperè autem intersit, opprimi Dolabellam, profectò intelligis: tum, vt sceleris pœnas persoluat, tum, ne sit, quò se latronũ duces ex Mutinensi fuga conferant. Atque hoc mihi iam antè placuisse, potes ex superioribus meis literis recordari: quanquã tum & fugæ portus erat in tuis castris, & subsidium salutis in tuo exercitu. Quo magis nunc liberati (vt spero) periculis in Dolabella opprimendo occupati esse debemus. Sed hæc cogitabis diligentiùs, statues sapienter: facies nos, quid constitueris, & quid agas (si tibi videbitur) certiores. Ciceronẽ nostrum in vestrũ

collegium cooptari volo. Existimo omnino absentium rationem sacerdotum comitii posse haberi. nã etiam factũ est antea. C. enim Marius, cùm in Cappadocia esset, lege Domitia factus est augur: nec, quò minus id posteà liceret, vlla lex sanxit. Est etiam in lege Iulia, quæ lex est de sacerdotiis proxima, his verbis, QVI PETIT, CVIVSVE RATIO HABEBITVR. apertè indicat posse rationem haberi etiam non præsentis. Hac de re scripsi ad eum, vt tuo iudicio vteretur, sicut in rebus omnibus. Tibi autem statuendum est de Domitio, & de Catone nostro. Sed quamuis liceat absentis rationem haberi, tamen omnia sunt præsentibus faciliora. Quòd si statueris in Asiam tibi eundum, nulla erat ad comitia nostros accersendi facultas. Omnino Pansa viuo celeriora omnia putabamus: statim enim collegam sibi subrogasset: deinde ante prætoria sacerdotum comitia fuissent. Nunc per auspicia longam moram video: dum enim vnus erit patricius magistratus, auspicia ad patres redire non possunt. Magna sanè perturbatio. Tu tota de re quid sentias, velim me facias certiorem. III. non. Maii.

BRVTVS CICERONI S. 5

Noli expectare dum tibi gratias agam. Iampridem hoc ex nostra necessitudine, quæ ad summam beneuolentiam peruenit, sublatum esse debet. Filius tuus à me abest: in Macedonia congrediemur: iussus est enim Ambraciam ducere equites per Thessaliam: & scripsi ad eum, vt mihi Heracleam occurreret. Cùm eum videro (quoniã nobis permittis) cõmuniter constituemus de reditu eius ad petitionem, aut ad commendationem honoris. Tibi Glycona medicum Pansæ, qui sororem Achilleos nostri in matrimonio habet, diligentissimè commendo. Audimus eum venisse in suspicionem Torquato de morte Pansæ, custodirique vt parricidam. Nihil minus credendum est: quis enim maiorem calamitatem morte Pansæ accepit? Prætereà est modestus homo, & frugi, quẽ ne vtilitas quidem videatur impulsura fuisse ad facinus. Rogo te, & quidem valde rogo (nam Achilleus noster non minus, quàm æquum est, laborat) eripias eum ex custodia, conseruesq;: hoc ego ad meum officium priuatarum rerum æquè, atque vllam aliam rem, pertinere arbitror. Cùm has

ad

ad te scriberem literas, ab Satrio, legato C. Trebonii, reddita est mihi epistola, à Tullio & Deiotaro Dolabellam cæsum fugatumque esse. Græcam epistolam tibi misi Cycherei cuiusdam ad Satrium missam. Flauius noster de controuersia, quam habet cum Dyrrhachinis hæreditariam, sumpsit te iudicem. Rogo te, Cicero, & Flauius rogat, rem conficias. Quin ei, qui Flauium fecit hæredem, pecuniam debuerit ciuitas, non est dubium, neque Dyrrhachini inficiantur, sed sibi donatum æs alienum à Cæsare dicunt. Noli pati, à necessariis tuis necessario meo iniuriam fieri. XVII. cal. Iun. ex castris, ad imam Candauiam.

BRVTVS CICERONI S. 6

Bibulus quàm charus mihi esse debeat, nemo melius iudicare potest, quàm tu, cuius tantæ pro republ. contentiones, solicitudinesque fuerunt. Itaque vel ipsius virtus, vel nostra necessitudo debet conciliare te illi: quò minùs multa mihi scribenda esse arbitror. voluntas enim te mouere debet nostra, si modò iusta, aut pro officio necessario suscipitur. In Pansæ locum petere constituit. Eam nominationem à te petimus. neque coniunctiori dare beneficium, quàm nos tibi sumus: neq; digniorem nominare potes, quàm Bibulum. De Domitio & Apuleio quid attinet me scribere? cùm ipsi per se tibi commendatissimi sint. Apuleium verò tu tua authoritate sustinere debes. Sed Apuleius in sua epistola celebrabitur. Bibulum noli dimittere ex sinu tuo, tantum iam virum, ex quanto (crede mihi) potest euadere, qui vestris paucorum respondeat laudibus.

CICERO BRVTO S. 7

Multos tibi commendo, & commendem necesse est: optimus enim quisque vir, & ciuis sequitur iudicium tuum: tibique omnes fortes viri nauare operam & studium volũt: nec quisquam est, quin ita existimet, meam apud te & gratiam & autoritatẽ valere plurimùm. Sed C. Nasennium municipem Suessanum tibi ita commendo, vt neminem diligentiùs. Cretensi bello Metello imperatore octauum principem duxit, posteà in re familiari occupatus fuit. Hoc tempore cùm reip. partibus, tum tua excellenti dignitate com-

motus, vellet per te aliquid authoritatis assumere. Fortem virum, Brute, tibi commendo, frugi hominem, &, siquid ad rem pertinet, etiam locupletem. Pergratũ mihi erit, si eum ita tractaris, vt merito tuo mihi gratias agere posit.

CICERO BRVTO S. 8

Fungorer officio, quo tu functus es in meo luctu, teque per literas consolarer, nisi scirem iis remediis, quibus meũ dolorem tu leuasses, te in tuo non egere: ac velim faciliùs, quàm tunc mihi, nunc tibi tute medeare. Est enim alienum tanto viro, vt es tu, quod alteri præceperit, id ipsum facere non posse. Me quidem cùm rationes, quas collegeras, tum authoritas tua à nimio mœrore deterruit. Cùm enim molliùs tibi ferre viderer, quàm deceret virum, præsertim eum, qui alios consolari soleret, accusasti me per literas grauioribus verbis, quàm tua consuetudo ferebat. itaque iudicium tuum magni ęstimans, idq; veritus, me ipse collegi: & ea, quę didiceram, legeram, acceperam, grauiora duxi tua authoritate addita. Ac mihi tum Brute, officio solùm erat, & naturæ: tibi nunc, populo, & scenæ (vt dicitur) seruiendum est. Nam cùm in te non solùm exercitus tui, sed omnium ciuium, ac penè gentium coniecti oculi sint: minimè decet, propter quẽ fortiores cæteri sumus, eum ipsum animo debilitatum videri. Quam ob rem accepisti tu quidem dolorem (id enim amisisti, cui simile in terris nihil fuit) & est dolendũ in tam graui vulnere, ne id ipsum carere omni sensu doloris sit miserius, quàm dolere: sed, vt modicè cæteris vtile est, tibi necesse est. Scriberem plura, nisi ad te hæc ipsa nimis multa essent. Nos te, tuumque exercitum expectamus: sine quo, vt reliqua ex sententia succedant, vix satis liberi videmur fore. de tota repub. plura scribam, & fortasse iam certiora iis literis, quas Veteri nostro cogitabam dare.

CICERO BRVTO S. 9

Nullas adhuc à te literas habebamus, ne famam quidem, quæ declararet te, cognita senatus authoritate, in Italiam adducere exercitum. quod vt faceres, idque maturares, magnoperè desiderabat respub. Ingrauescit enim in dies intestinum malum, nec externis hostibus magis, quàm domesticis

ſticis laboramus, qui erant omnino ab initio belli, ſed faciliùs frangebantur. Erectior ſenatus erat, non ſententiis ſolum noſtris, ſed etiam cohortationibus excitatus. Erat in ſenatu ſatis vehemens & acer Panſa, cùm in cæteros huius generis, tum maximè in ſocerum: cui conſuli non animus ab
5 initio, non fides ad extremũ defuit. Bellum ad Mutinam gerebatur, nihil vt in Cæſare reprehenderes, nonnulla in Hircio: huius belli fortuna, vt in ſecundis, fluxa, vt in aduerſis, bona. Erat victrix reſp. cæſis Antonii copiis, ipſo expulſo à
10 Bruto. Deinde ita multa peccata, vt quodammodo victoria excideret è manibus: perterritos, inermes, ſaucios non ſunt noſtri duces perſecuti: datumq; Lepido tẽpus eſt, in quo leuitatẽ eius ſæpè perſpectã, maioribus in malis experiremur. Sunt exercitus boni, ſed rudes Bruti & Plãci. Sunt fideliſsima
15 & maxima auxilia Gallorũ: ſed Cæſarẽ meis conſiliis adhuc gubernatum, præclara ipſum indole, admirabiliq; conſtantia improbiſsimis literis quidam, fallacibusq; interpretibus, ac nuntiis impulerunt in ſpem certiſsimã conſulatus. Quod ſimul atq; ſenſi, neq; ego illum abſentẽ literis monere deſti-
20 ti, nec accuſare præſenteis eius neceſſarios, qui eius cupiditati ſuffragari videbantur: nec in ſenatu ſceleratiſsimorũ conſiliorum fontes aperire dubitaui: nec verò vlla in re memini aut ſenatũ meliorẽ, aut magiſtratus. Nunquam enim in honore extraordinario potẽtis hominis, vel potẽtiſsimi potiùs
25 (quandoquidẽ potentia iam in vi poſita eſt, & armis) accidit, vt nemo tribunus pl. nemo alio magiſtratu, nemo priuatus autor exiſteret. ſed in hac conſtantia, atq; virtute erat tamen ſolicita ciuitas. Illudimur enim, Brute, cùm militũ deliciis, tũ imperatoris inſolentia: tantũ quiſque in rep. poſſe poſtulat,
30 quantũ habet viriũ. non ratio, non modus, non lex, nõ mos, non officium valet, non iudicium, non exiſtimatio ciuium, non poſteritatis verecundia. Hæc ego multò antè proſpiciens fugiebam ex Italia, tum, cùm me veſtrorũ edictorũ fama reuocauit. Incitaſti verò tu me, Brute, Veliæ. Quanquã e-
35 nim dolebam in eam me vrbem ire, quam tu fugeres, qui eã liberauiſſes, quod mihi quoq; quondã acciderat periculo ſimili, caſu triſtiore: perrexi tamen, Romamq; perueni, nulloq; præſidio patefeci Antoniũ: contraq; eius arma nefanda, præſidia, quæ oblata ſunt, Cæſaris conſilio, & authoritate fir-

maui. Qui si steterit idem, mihique paruerit, satis videmur habituri præsidii: sin autem impiorum consilia plus valuerint, quàm nostra, aut imbecillitas ætatis non potuerit grauitatem rerum sustinere: spes omnis est in te. Quamobrem aduola obsecro, atque eam remp. quàm virtute, atque animi magnitudine magis, quàm euentis rerum liberasti, exitu libera. omnis omnium concursus ad te futurus est. Hortare idem per literas Cassium: spes libertatis nusquam nisi in vestrorum castrorum præsidiis est. Firmos omnino & duces habemus ab occidente, & exercitus. Hoc adolescentis præsidium equidem adhuc firmum esse cõfido, sed ita multi labefactant, vt ne moueatur, interdum extimescam. Habes totum reip. statum, qui quidẽ tum erat, cùm has literas dabam. Velim deinceps meliora sint: sin aliter fuerit (quod Dii omen auertant) reip. vicem dolebo, quæ immortalis esse debeat. mihi quidem quantulum reliqui est.

BRVTVS CICERONI S. 10

Veteris Antistii talis animus est in rempub. vt non dubitem, quin in Cæsare & Antonio se præstiturus fuerit acerrimum propugnatorem communis libertatis, si occasioni potuisset occurrere. Nam qui in Achaia congressus, P. Dolabella milites atque equites habente, quoduis adire periculũ ex insidiis paratissimi ad omnia latronis maluerit, quàm videri aut coactus esse pecuniam dare, aut libenter dedisse homini nequissimo atq; improbissimo, is nobis vltrò pollicitus est, & dedit xx. H-S. ex sua pecunia, &, quod multò charius est, seipsum obtulit, & coniunxit. Huic persuadere cœpimus, vt imperator in castris remaneret, remque publicam defenderet. statuit eundum sibi, quoniam exercitum dimisisset: statim verò rediturum ad nos confirmauit legatione suscepta, nisi prætorum comitia habituri essent consules. Nam illi ita sentienti de republica magnoperè author fui, ne differret tempus petitionis suæ. Cuius factum omnibus gratum esse debet, qui modò iudicarint hunc exercitũ esse repub. tibi tantò gratius, quantò maiore animo, gloriaque libertatem nostram defendis, & dignitatem: si contigerit nostris consiliis exitus, quem optamus, perfuncturus es. Ego etiam, mi Cicero, propriè familiariterq; te rogo, vt Veterem

terem ames, velisque esse quàm amplissimum: qui, etsi nulla re deterreri a proposito potest, tamẽ excitari tuis laudibus, indulgentiaque poterit, cur magis amplexetur ac tueatur iudicium suum. id mihi gratissimum erit.

5

CICERO BRVTO S. 8

Etsi daturus eram Messalæ Coruino continuò literas: tamen Veterem nostrũ ad te sine literis meis venire nolui. Maximo in discrimine resp. Brute, versatur, victoresque rursus
10 decertare cogimur. id accidit M. Lepidi scelere, & amentia. Quo tempore cùm multa propter eam curam, quàm pro repub. suscepi, grauiter ferrem, tum nihil tuli grauius, quàm me non posse matris tuæ precibus cedere, non sororis. Nam tibi (quod mihi plurimi est) facilè me satisfacturũ arbitra-
15 bar. Nullo enim modo poterat caussa Lepidi distingui ab Antonio, omniumque iudicio etiam durior erat, quòd, cùm honoribus amplissimis à senatu esset Lepidus ornatus: tum etiam paucis antè diebus præclaras literas ad senatum misisset: repentè non solùm recepit reliquias hostium, sed bel-
20 lum acerrimum terra marique gerit: cuius exitus qui futurus sit, incertum est. Itaque cùm rogamur, vt misericordiam liberis eius impertiamus, nihil affertur, quò minùs summa supplicia, si (quod Iupiter omen auertat) pater puerorum vicerit, subeunda nobis sint. Nec verò me fugit, quàm sit acer-
25 bum, parentum scelera filiorum pœnis lui. Sed hoc præclarè legibus comparatum est, vt charitas liberorum amiciores parentes reip. redderet. Itaq; Lepidus crudelis in liberos: non is, qui Lepidum hostem iudicat. Atque ille si armis positis de vi damnatus esset, quo in iudicio certè defensionem nõ
30 haberet, eandẽ calamitatẽ subirent liberi bonis publicatis. quanquam quod tua mater, & soror deprecatur pro pueris, idipsum, & multa alia crudeliora nobis omnibus Lepidus, Antonius, & reliqui hostes denuntiant. Itaq; maximã spem hoc tempore habemus in te, atq; exercitu tuo. Cùm ad reip.
35 summam, tum ad gloriam & dignitatem tuam vehementer pertinet, te in Italiã, vt antè scripsi, venire quàm primùm: eget enim vehementer tum viribus tuis, tum etiam consilio respublica. Veterem pro eius erga te beneuolentia, singulariq; officio libenter ex tuis literis complexus sum, eumque

cùm tui, tum reip. studiosissimum, amantissimúmq; cognoui. Ciceronem meum propediem, vt spero, videbo: tecum enim illum, & te in Italiam celeriter esse venturum confido.

BRVTVS CICERONI S. 12

De M. Lepido vereri me cogit reliquorum timor: qui si eripuerit se nobis (quod velim temerè, atque iniuriosè de illo suspicati sint homines) oro atque obsecro te, Cicero, necessitudinem nostram tuamq; in me beneuolentiam obtestans, sororis meæ liberos obliuiscaris esse Lepidi filios, meque his in patris locum successisse existimes. Hoc si à te impetro, nihil profectò dubitabis pro his suscipere. Aliter alii cum suis viuunt: nihil ego possum in sororis meæ liberos facere, quo possit expleri voluntas mea, aut officium. Quid verò aut mihi tribuere boni possunt, si modò digni sumus, quibus aliquid tribuatur: aut ego matri, ac sorori, puerisq; illis præstaturus sum, si nihil valuerit apud te, reliquumq; senatum cõtra patrem Lepidum Brutus auunculus? Scribere multa ad te neque possum præ solicitudine, ac stomacho, neque debeo. Nam si in tanta re, tamque necessaria verbis mihi opus est ad te excitandum, & confirmandum: nulla spes est, facturum te, quod volo, & quod oportet. Quare noli expectare longas preces: intuere meipsum, qui hoc à te vel à Cicerone coniunctissimo homine priuatim, vel à consulari tali viro remota necessitudine priuata, impetrare debeo. Quid sis facturus, velim mihi quàm primùm rescribas. calend. Quin. ex castris.

CICERO BRVTO S. 13

Breues tuæ literæ: breues dico? imò nullæ. tribusne versiculis his temporibus Brutus ad me? nihil scripsissem potiùs: & requiris meas. Quis vnquam ad te tuorum sine meis venit? quæ autem epistola non pondus habuit? quæ si ad te perlatæ non sunt, ne domesticas quidem tuas perlatas arbitror. Ciceroni scribis te longiorem daturum epistolam. rectè id quidem: sed hæc quoque debuit esse plenior. Ego autem, cùm ad me de Ciceronis abs te discessu scripsisses, statim extrusi tabellarios, literasque ad Ciceronem, vt etiam si in Italiam venisset, ad te rediret. Nihil enim mihi iucundius, nihil

nihil illi honestius: quanquam aliquoties ei scripseram, sacerdotum comitia, mea summa contentione, in alterum annum esse reiecta: quod ego cùm Ciceronis caussa elaboraui, tum Domitii, Catonis, Lentuli, Bibulorum: quod ad te etiam scripseram. Sed videlicet, cùm illam pusillam epistolam tuam ad me dabas, nondum erat tibi id notum. Quare omni studio à te, mi Brute, contendo, vt Ciceronem meum ne dimittas, tecumq; adducas: quod ipsum, si rempub. cui susceptus es, respicis, tibi iam iamq; faciendum est: renatũ enim bellum est, idque non paruo scelere Lepidi. Exercitus autem Cæsaris, qui erat optimus, non modò nihil prodest, sed etiam cogit exercitum tuum flagitari: qui si Italiam attigerit, erit ciuis nemo (quem quidem ciuem appellari fas sit) qui se non in tua castra conferat, etsi Brutum præclarè cum Planco cõiunctum habemus. Sed non ignoras, quàm sint incerti & animi hominum, infecti partibus, & exitus præliorũ. Quinetiam si, vt spero, vicerimus, tamen magnam gubernationẽ tui consilii, tuæque authoritatis res desiderabit. Subueni igitur per Deos, idque quàm primùm. tibi persuade, non te idibus Martiis, quibus seruitutem à tuis ciuibus repulisti, plus profuisse patriæ, quàm si maturè veneris, profuturum. 11. id. Quint.

CICERO BRVTO S. 14

Messalam habes. Quibus igitur literis tam accuratè scriptis assequi possum, subtiliùs vt explicem, quæ gerantur, quæque sint in repub. quàm tibi is exponet, qui & optimè omnia nouit, & elegantissimè expedire, & deferre ad te potest? Caue enim existimes, Brute (quanquam non est necesse ea me ad te, quæ tibi nota sunt, scribere: sed tamen tantam omnium laudum excellentiam non queo silentio præterire) caue, putes probitate, constantia, cura, studio reipub. quicquam illi esse simile: vt eloquentia, qua mirabiliter excellit, vix in eo locum ad laudandum habere videatur. quanquam in hac ipsa sapientia plus apparet: ita graui iudicio, multaq; arte se exercuit in verissimo genere dicendi. Tanta autem industria est, tantumque euigilat in studio, vt non maxima ingenio, quod in eo summum est, gratia habenda videatur. Sed prouehor amore: non enim id propositũ est huic episto-

læ, Meſſalam vt laudem, præſertim ad Brutum, cui & virtus illius non minus, quàm mihi nota eſt, & hæc ipſa ſtudia, quæ laudo, notiora. Quem cùm à me dimittens grauiter ferrem, hoc leuabor vno, quòd ad te tanquam ad alterum me proficiſcens & officio fungebatur, & laudem maximam ſequebatur. Sed hæc hactenus. Venio nunc, longo ſanè interuallo ad quandam epiſtolam, qua mihi multa tribuens vnum reprehendebas, quòd in honotibus decernẽdis eſſem nimius, & tanquam prodigus. Tu hoc. alius fortaſſe, quòd in animaduerſione, pœnaque durior: niſi fortaſſe vtrumque tu. Quod ſi ita eſt, vtriuſque rei meum iudicium tibi cupio eſſe notiſſimum: neque ſolùm, vt Solonis dictum vſurpem, qui & ſapiens vnus fuit ex ſeptem, & legum ſcriptor ſolus ex ſeptem. Is rempubl. duabus rebus contineri dixit, præmio & pœna. eſt ſcilicet vtriuſque rei modus, ſicut reliquarum, & quædam in vtroque genere mediocritas. Sed non tanta de re propoſitum eſt hoc loco diſputare. Quid ego autem ſecutus hoc bello ſim in ſententiis dicendis, alienum non puto aperire. Poſt interitũ Cæſaris, & veſtras memorabileis idus Martias, Brute, quid ego prætermiſſum à vobis, quantamq; impendere reipubl. tempeſtatem dixerim, non es oblitus. Magna peſtis erat depulſa per vos, magna populi Romani macula deleta; vobis verò parta diuina gloria: ſed inſtrumentum regni delatum ad Lepidum & Antonium, quorum alter inconſtantior, alter impurior, vterq; pacem metuens, inimicus otio. His ardentib. perturbandę reip. cupiditate, quod opponi poſſet, præſidium non habebamus. Erexerat enim ſe ciuitas in retinenda libertate cõſentiens. Nos tum nimis acres: vos fortaſſe ſapientius exceſſiſtis Vrbe ea, quam liberaratis: Italiæ ſua vobis ſtudia profitenti remiſiſtis. Itaq; cùm teneri Vrbem à parricidis viderem: nec te in ea, nec Caſſium tutò eſſe poſſe, eamq; armis oppreſſam ab Antonio: mihi quoque ipſi eſſe excedendum putaui. Tetrum enim ſpectaculum, oppreſſa ab impiis ciuitas, opitulãdi poteſtate præciſa. ſed animus idem, qui ſemper infixus in patriæ charitate, diſceſſum ab eius periculis ferre non potuit. Itaq; in medio Achaico curſu, cùm Eteſiarum diebus Auſter me in Italiã, quaſi diſſuaſor mei conſilii retuliſſet, te vidi Veliæ, doluiq; vehementer. Cedebas enim Brute, cedebas, quoniam

niam Stoici vestri negant fugere sapientis. Romam, vt veni, statim me obtuli Antonii sceleri, atq; dementiæ. Quę cùm in me incitauissem, consilia inire cœpi Brutina planè (vestri enim hæc sunt propria sanguinis) reip. liberandæ. Longa
5 sunt quæ restant, prætereunda: sunt enim de me. Tantũ dico, Cæsarem hunc adolescentem, per quem adhuc sumus, si verum fateri volumus, fluxisse ex fonte consiliorum meorũ. Huic habiti à me honores. nulli quidẽ, Brute, nisi debiti, nulli nisi necessarii. Vt enim primum libertatẽ reuocare cœpi-
10 mus, cùm se nondum ne Decimi quidẽ Bruti diuina virtus ita cõmouisset, vt iam id scire possemus, atq; omne præsidiũ esset in puero, qui à ceruicibus nostris auertisset Antonium, quis honos ei non fuit decernendus? quãquam ego illi tum verborum laudem tribui, eamq; modicam. Decreui etiã im-
15 perium: quod quanquam videbatur illi ætati honorificum, tamen erat exercitum habenti necessarium. Quid enim est sine imperio exercitus? Statuam Philippus decreuit, celeritatem petitionis primò Seruius, post maiorem etiam Seruilius. Nihil tum nimium videbatur: sed nescio quomodo fa-
20 ciliùs in timore benigni, quàm in victoria grati reperimur. Ego enim D. Bruto liberato, cùm lætissimus ille ciuitati dies illuxisset, idemq; casu Bruti natalis esset, decreui, vt in fastis ad eum diem Bruti nomen ascriberetur. In eoq; sum maiorum exemplum secutus, qui hunc honorem mulieri Laurẽ-
25 tiæ tribuerunt, cui vos pontifices ad aram in Velabro facere soletis. Quod ego cùm dabam Bruto, notam esse in fastis gratissimæ victoriæ sempiternã memoriam volebam. Atq; illo die cognoui paulò plureis in senatu maleuolos esse, quã gratos. Eos per ipsos dies effudi (si ita vis) honores in mor-
30 tuos Hircium & Pansam, Aquilam etiam: quod quis reprehendit, nisi qui, deposito metu, præteriti periculi fuerit oblitus? Accedebat ad beneficii memoriam gratam ratio illa, quæ etiam posteris posset esset salutaris: extare enim volebã in crudelissimos hostes monimenta odii publici sempiter-
35 na. Suspicor illud minùs tibi probari, quod ab tuis familiaribus optimis illis quidem viris, sed in republica rudib. non probatur, quòd, vt ouanti introire Cæsari liceret, decreuerim. Ego autem (sed erro fortasse: nec tamen is sum, vt mea me maximè delectent) nihil mihi videor hoc bello sensisse

prudentiùs. Cur autem ita ſit, aperiendum non eſt: ne magis videar prouidus fuiſſe, quàm gratus. Hoc ipſum nimium; quare alia videamus. D. Bruto decreui honores, decreui L. Planco. Præclara illa quidem ingenia, quæ gloria inuitantur: ſed ſenatus etiam ſapiens, qui, qua quemque re putat, modò honeſta, ad rempub. iuuandam poſſe adduci, hac vtitur. At in Lepido reprehẽdimur: cui cùm ſtatuam in Roſtris ſtatuiſſemus, iidem illam euertimus. Nos illum honore ſtuduimus à furore reuocare: vicit amentia leuiſsimi hominis noſtram prudentiam. Nec tamẽ tantum in ſtatuenda Lepidi ſtatua factum eſt mali, quantum in euertenda boni. Satis multa de honoribus: nunc de pœna pauca ſunt dicenda. Intellexi enim ex tuis ſæpè literis, te in iis, quos bello deuiciſti, clementiam tuam velle laudari. Exiſtimo equidem, nil à te, niſi ſapienter: ſed ſceleris pœnam prætermittere (id enim eſt, quod vocatur ignoſcere) etiam ſi in cæteris rebus tolerabile eſt, in hoc bello pernicioſum puto. Nullum enim bellum ciuile fuit in noſtra republica omnium, quæ memoria mea fuerunt, in quo bello non, vtracunque pars viciſſet, tamen aliqua forma eſſet futura reipublicæ. Hoc bello victores quam rempublicam ſimus habituri, non facilè affirmarim: victis certè nulla vnquam erit. Dixi igitur ſententias in Antonium, dixi in Lepidum ſeueras: neque tam vlciſcendi cauſſa, quàm, vt & in præſens ſceleratos ciueis timore ab impugnanda patria deterrerem, & in poſterum documentum ſtatuerem, ne quis talem amentiam vellet imitari: quãquam hæc quidem ſententia non magis mea fuit, quàm omnium. In qua videtur illud eſſe crudele, quòd ad liberos, qui nihil meruerunt, pœna peruenit. ſed id & antiquum eſt, & omnium ciuitatum: ſiquidem etiam Themiſtoclis liberi eguerunt. Et ſi iudicio damnatos eadem pœna ſequitur ciueis, quî potuimus leniores eſſe in hoſteis? quid autem queri poteſt quiſquam de me, qui, ſi viciſſet, acerbiorem ſe in me futurum fuiſſe confiteatur, neceſſe eſt? Habes rationem mearum ſententiarum de hoc genere duntaxat honoris, & pœnæ: nam de cæteris rebus quid ſenſerim, quidque cenſuerim, audiſſe te arbitror. Sed hæc quidem non ita neceſſaria. Illud valde neceſſarium, Brute, te in Italiam cum exercitu venire quamprimùm. ſumma eſt expectatio tui.

qui

qui si Italiam attigeris, ad te concursus fiet omnium. Sine enim vicerimus (qui quidem pulcherrimè viceramus, nisi Lepidus perdere omnia, & perire ipse cum suis concupiuisset) tua nobis authoritate opus est ad collocandum aliquem 5 ciuitatis statum: siue etiam nunc certamen reliquum est, maxima spes est cùm in authoritate tua, tum in exercitus tui viribus. Sed propera per Deos: scis enim quantum sit in temporibus, quantum in celeritate. Sororis tuæ filiis, quàm diligenter consulam, spero te ex matris, & ex sororis literis 10 cogniturum: qua in caussa maiorem habeo rationem tuæ voluntatis, quæ mihi charissima est, quàm, vt quibusdam videor, constantiæ meæ. Sed ego nulla in re malo, quàm te amando constans & esse, & videri.

15 BRVTVS CICERONI S. 15

Particulam literarum tuarum, quas misisti Octauio, legi, missam ab Attico mihi. Studium tuum, curaque de salute mea nulla me noua voluptate affecit: non solùm enim vsitatum, sed etiam quotidianum est, aliquid audire de te, 20 quod pro nostra dignitate fideliter atque honorificè dixeris, aut feceris. At dolore, quantum animo maximum capere possum, eadem illa pars epistolæ scriptæ ad Octauium de nobis affecit. Sic enim illi gratias agis de republica tam suppliciter ac demissè (quid scribam? pudet conditionis, ac 25 fortunæ: sed tamen scribendum est: commendas nostram salutem illi: quæ morte qua non perniciosior?) vt prorsus præ te feras, non sublatam dominationē, sed dominum cōmutatū esse. Verba tua recognosce, & aude negare seruientis aduersus regem istas esse preces. Vnum ais esse, quod ab 30 eo postuletur, & expectetur, vt eos ciueis, de quibus viri boni, populusq; Rom. bene existimet, saluos velit. Quid si nolit? non erimus? atqui non esse, quàm esse per illum præstat. Ego mediusfidius non existimo tam omneis Deos auersos esse à salute pop. Rom. vt Octauius orandus sit pro salute cu- 35 iusquam ciuis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarum. Iuuat enim magnificè loqui, & certè decet aduersus ignoranteis, quid pro quoque timendum, aut à quoque petendum sit. Hoc tu, Cicero, posse fateris Octauium, & illi amicus es: aut, si me charum habes, vis Romæ videri, cùm,

vt tibi esse possem, cōmendandus puero illi fuerim? cui quid agis gratias, si, vt nos saluos esse velit, & patiatur rogandum putas? an hoc pro beneficio est habendum, quòd se, quàm Antonium, esse maluerit, à quo ista petenda essent? vindici quidem alienæ dominationis, non vicario, ecquis supplicat, 5 vt optimè meritis de rep. liceat esse saluis? Ista verò imbecillitas, & desperatio, cuius culpa nō magis in te residet, quàm in omnibus aliis, & Cæsarem in cupiditatem regni impulit, & Antonio pòst interitum illius persuasit, vt interfecti locū occupare conaretur, & nunc puerum istum extulit, vt tu iudi- 10 cares, precibus esse impetrandum salutem talibus viris, misericordiaque vnius, vix etiam nunc viri, tutos fore nos, haud vlla alia re. Quòd si Romanos nos esse meminissemus, non audaciùs dominari cuperent postremi homines, quàm id nos prohiberemus: neque magis irritatus esset Antonius 15 regno Cæsaris, quàm ob eiusdem mortem deterritus. Tu quidem consularis, & tantorum scelerum vindex (quibus oppressis vereor ne in breue tempus dilata sit abs te pernicies) qui potes intueri quæ gesseris, simul & ista vel probare, vel ita demissè, ac facilè pati, vt probantis speciem ha- 20 beas? Quod autem tibi cùm Antonio priuatum odium? nempe quia postulabat hæc, salutem ab se peti, precariam nos incolumitatem habere, à quibus ipse libertatem accepisse, esse arbitrium suum de rep. Quęrenda esse arma putasti, quibus dominari prohiberetur: scilicet, vt illo prohibito 25 rogaremus alterum, qui se in eius locum reponi pateretur? an, vt esset sui iuris ac mancipii respub. nisi fortè non de seruitutē, sed de cōditione seruiendi recusatum est à nobis. Atqui non solùm bono domino potuimus Antonio tolerare nostram fortunam, sed etiam beneficiis, atque honoribus, 30 vt participes, frui quantis vellemus. Quid enim negotiis, quorum patientiam videret maximū suę dominationis pręsidium esse? sed nihil tanti fuit, quo venderemus fidem nostram, & libertatem. Hic ipse puer, quem Cæsaris nomen incitare videtur in Cæsaris interfectores, quanti æstimet (si sit 35 commercio locus) posse nobis autoribus tantum, quantum profectò poterit, quoniam viuere, & pecunias habere, & dici consulares volumus? Cæterùm, ne quicquā perierit ille, cuius interitu quid gauisi sumus, si mortuo nihilominus ser-

uituri

nituri eramus? nulla cura adhibetur. Sed mihi prius omnia Dii Deæq; eripuerint, quàm illud iudicium, quo non modò hæredi eius, quem occidi, non concesserim, quod in illo non tuli, sed ne patri quidem meo, si reuiuiscat, vt patiente me
5 plus legibus ac senatu possit. An hoc tibi persuasum est, fore cæteros ab eo liberos, quo inuito nobis in ista ciuitate locus non sit? Qui porrò id, quod petis fieri potest vt impetres? rogas enim, velit nos saluos esse. Videmur ergo tibi salutem accepturi, cùm vitam acceperimus? quā, si prius dimittimus
10 dignitatem, & libertatem, quî possumus accipere? an tu Romæ habitare, id putas incolumem esse? res non locus, oportet prętet isthuc mihi. neque incolumis fui Cæsare viuo, nisi postquam illud consciui facinus: neq; vsquam exul esse possum, dum seruire, & pati contumelias, peius odero malis o-
15 mnibus aliis. Nonne hoc est in easdem tenebras recidisse, cùm ab eo, qui tyranni nomen asciuit sibi (cùm in Græcis ciuitatibus liberi tyrannorū, oppressis illis, eodem supplicio afficiantur) petitur, vt vindices, atq; oppressores dominationis salui sint? Hanc ego ciuitatem videre velim, aut putem
20 vllam, quæ ne traditam quidem atque inculcatam libertatē recipere possit: plusque timeat in puero nomen sublati regis, quàm confidat sibi: cùm illum ipsum, qui maximas opes habuerit, paucorum virtute sublatum videat? Me verò posthac ne cōmendaueris Cæsari tuo, ne te quidem ipsum, si
25 me audies. Valde carè æstimas tot annos, quot ista ætas recipit, si propter eā causam puero isti supplicaturus es. Deinde, quod pulcherrimè fecisti, ac facis in Antonium, vide ne conuertatur à laude maximi animi, ad opinionem formidinis. nam si Octauius tibi placet, à quo de nostra salute peten-
30 dum sit, non dominum fugisse, sed amiciorem dominum quæsisse videberis: quem quòd laudas ob ea, quæ adhuc fecit, planè probo: sunt enim laudanda, si modò contra alienā potentiam, non pro suo suscepit eas actiones. Cùm verò iudicas tantum illi nō modò licere, sed etiam à te ipso tribuen-
35 dum esse, vt rogandus sit, ne nolit esse nos saluos: nimiū magnam mercedē statuis. Id enim ipsum illi largiris, quod per illū habere videbatur resp. Neq; hoc tibi in mentem venit, si Octauius vllis dignus sit honoribus, quia cum Antonio bellum gerat, iis qui illud malum exciderint, cuius istæ reliquiæ

ſunt, nihil quo expleri poſſit eorum meritũ, tributurum vnquam populum Roman. ſi omnia ſimul congeſſerit. At vide quantò diligentius homines metuant, quàm meminerint, quia Antonius viuat atq; in armis ſit. De Cæſare verò quod fieri potuit ac debuit, tranſactũ eſt, neq; iam reuocari in integrum poteſt. Octauius is eſt, qui quid de nobis iudicaturus ſit, expectet populus Ro. nos ii ſumus, de quorum ſalute vnus homo rogandus videatur? Ego verò (vt iſtuc reuertar) is ſum, qui non modò non ſupplicem, ſed etiam coerceam poſtulanteis, vt ſupplicetur: aut longè à ſeruientibus abero, mihiq; eſſe iudicabo Romæ, vbicunque locorũ eſſe licebit: ac veſtri miſerebor, quibus nec ætas, neque honores, neque virtus aliena dulcedinẽ viuendi minuere potuerit. Mihi quidem ita beatus eſſe videbor, ſi modò conſtanter ac perpetuò placebit hoc conſilium, vt relatam putem gratiam pietati meæ. Quid enim eſt melius, quàm memoria rectè factorũ, & libertate contentum negligere humana? Sed certè non ſuccumbam ſuccumbentibus, nec vincar ab iis, qui ſe vinci volunt, experiarque & tentabo omnia, neq; deſiſtam abſtrahere à ſeruitio ciuitatẽ noſtram. Si ſecuta fuerit, quæ debet, fortuna, gaudebimus omnes: ſin minus, ego tamẽ gaudebo. Quibus enim potiùs hæc vita factis aut cogitationibus traducatur, quàm iis, quæ pertinuerint ad liberandos ciueis meos? Te, Cicero, rogo atq; hortor, ne defatigere, neu diffidas: ſemper in præſentibus malis prohibendis futura quoque, niſi antè ſit occurſum, explores, ne ſe inſinuent. Fortẽ, & liberum animũ, quo & conſul, & nunc conſularis remp. vindicaſti, ſine conſtantia & æquabilitate nullum eſſe putaris: fateor enim duriorem eſſe conditionem ſpectatæ virtutis, quàm incognitæ. Benefacta pro debitis exigimus: quæ aliter eueniunt, vt decepti ab his, infeſto animo reprehendimus. Itaq; reſiſtere Antonio Ciceronẽ, etſi magna laude dignũ eſt: tamen, quia ille conſul, hunc conſularẽ meritò præſtare videtur, nemo admiratur. Idem Cicero ſi flexerit aduerſus alios iudicium ſuũ, quod tanta firmitate ac magnitudine direxit in exturbando Antonio, non modò reliqui temporis gloriam eripuerit ſibi, ſed etiam præterita euaneſcere coget: nihil enim per ſe amplum eſt, niſi in quo iudicii ratio extat. Quia neminẽ magis decet quàm te, rẽp. amare, libertatiſq; defenſo-

defenſorem eſſe, vel ingenio, vel rebus geſtis, vel ſtudio, atq; efflagitatione omniũ. Quare non Octauius eſt rogandus, vt velit nos ſaluos eſſe: magis tu te exuſcita, vt eam ciuitatem, in qua maxima geſſiſti, liberam atq; honeſtã fore putes, ſi modò ſint populo duces ad reſiſtendum improborum conſiliis.

5

BRVTVS ATTICO. 16

Scribis mihi, mirari Ciceronem, quòd nihil ſignificem vnquam de ſuis actis. quoniam efflagitas, coactu tuo ſcribam quæ ſentio. Omnia feciſſe Ciceronem optimo animo ſcio: quid enim mihi exploratius eſſe poteſt, quàm illius animus in rempub.? ſed quædam mihi videtur, quid dicam imperitè, vir omnium prudentiſſimus, an ambitiosè feciſſe, qui valentiſſimum Antonium ſuſcipere pro repub. non dubitarit inimicum? Neſcio quid ſcribam tibi, niſi vnum, pueri & cupiditatem & licentiam potius eſſe irritatam, quàm repreſſam à Cicerone: tantumq; eum tribuere huic indulgentiæ, vt ſe maledictis non abſtineat, iis quidem, quæ in ipſum dupliciter recidunt, quod & plureis occidit vno: ſeq; prius oportet fateatur ſicarium, quam obiiciat Caſcæ quod obiicit, & imitatur in Caſca Beſtiam. An, quia non omnibus horis iactamus idus Martias, ſimiliter atq; ille nonas Decembreis ſuas in ore habet, eò meliore conditione Cicero pulcherrimum factum vituperabit, quàm Beſtia, & Clodius reprehendere illius conſulatum ſoliti ſunt? Suſtinuiſſe mihi gloriatur bellum Antonii togatus Cicero noſter: quid hoc mihi prodeſt, ſi merces Antonii oppreſſi poſcitur in Antonii locum ſucceſsio? & ſi vindex illius mali, autor extitit alterius, fundamentum, & radices habituri altiores ſi patiamur? vt iam iſta, quæ facit non dominationem, non, ſed dominum Antoniũ timentis ſint. Ego autem gratiam non habeo, ſi quis, dum ne irato ſeruiat, rem ipſam non deprecatur: imò triumphus, & ſtipendium decernitur, & omnibus decretis ornatur. Pudeat conſpicere fotunam, cuius nomen ſuſceperit. Conſularis hoc, an Ciceronis eſt? Quoniam tacere nõ licuit, leges, quæ tibi neceſſe eſt moleſta eſſe: etenim ipſe ſentio, quanto cum dolore hæc ad te perſcripſerim: nec ignoro quid ſentias in rep. & quàm deſperatam quoq; ſanari putes poſſe. Nec mehercule te, Attice, reprehendo: ætas enim, mores, liberi ſegnem efficiunt: quod quidem etiã in Flauio noſtro perſpexi.

10 15 20 25 30 35

Sed redeo ad Ciceronem. Quid inter Saluidenum, & eum intereſt? quid autẽ amplius ille decerneret? Timet, inquies, etiam nunc reliquias belli ciuilis. Quiſquam ergo ita timet profligatum, vt neque potentiam eius, qui exercitum victorem habeat, neq; temeritatem pueri putes extimeſcendam eſſe? An hoc ipſum ea re facit, quòd illi propter amplitudinẽ omnia iam, vltroq́; deferenda putat? ô magnam ſtultitiam timoris, id ipſum quod verearis, ita cauere, vt cùm vitare fortaſſe potueris, vltrò accerſas, & attrahas! nimium timemus mortem, exilium & paupertatem. Hæc mihi videntur Ciceroni vltima eſſe in malis: & dum habeat, à quibus impetret, quæ velit, & à quibus colatur ac laudetur, ſeruitutem honorificam modò, non aſpernatur. quicquam in extrema, ac miſerrima contumelia poteſt honorificum eſſe? Licet ergo patrem appellet Octauius Ciceronem, referat omnia, laudet, gratias agat: tamen illud apparebit, verba rebus eſſe contraria. Quid enim tam alienum ab humanis ſenſibus eſt, quàm eum patris habere loco, qui ne liberi quidem hominis numero ſit? Atqui eò tendit, id agit, ad eum exitum properat vir optimus, vt ſit illi Octauius propitius. Ego verò iam iis artibus nihil tribuo, quibus ſcio Ciceronem inſtructiſſimũ eſſe: quid enim illi proſunt, quæ pro libertate patriæ, de dignitate, quę de morte, exilio, paupertate ſcripſit copioſiſſimè? Quanto autem magis illa callere videtur Philippus, qui priuigno minus tribuerit, quàm Cicero, qui alieno tribuat? Deſinat igitur gloriando etiam inſectari dolores noſtros. quid enim noſtra, victum eſſe Antonium, ſi victus eſt, vt alii vacaret, quod ille obtinuit? tametſi tuæ literæ dubia etiam nunc ſignificant. Viuat hercule Cicero, qui poteſt, ſupplex, & obnoxius, ſi neque ætatis, neque honorum, neque rerum geſtarum pudet. Ego certè, qui cum ipſa re bellum geram, hoc eſt, cum regno, & imperiis extraordinariis, & dominatione, & potentia, quæ ſupra leges ſe eſſe velit, nulla erit tam bona conditio ſeruiendi, qua non deterrear, quamuis ſit vir bonus, vt ſcribis, Antonius. quod ego nunquam exiſtimaui. ſed dominum ne parentẽ quidem maiores noſtri voluerunt eſſe. Te niſi tantum amarem, quantum Ciceroni perſuaſum eſt diligi ſe ab Octauio, hæc ad te non ſcripſiſſem. Dolet mihi, quòd tu non ſtomacharis amantiſſimus tum

tuorum

tuorum omnium, tum etiam Ciceronis. Sed persuade tibi, de voluntate propria mea nihil esse remissum, de iudicio largiter: neque enim impetrari potest, quin quale quidque videatur ei, talem quisque de illo opinionem habeat. Vellem mihi
5 scripsisses, quæ conditiones essent Atticæ nostræ, potuissem tibi aliquid de meo sensu perscribere. Valetudinem Porciæ meæ tibi curæ esse non miror: denique quod petis, faciam libenter: nam etiam sorores me rogant: & hominem nôro, & quid sibi voluerit.

10
M. T. C. Marco Brvto s. 17

Cvm sæpè te literis hortatus essem, vt quamprimum reip. subuenires, in Italiamq; exercitum adduceres, neq; id arbitrarer dubitare tuos necessarios: rogatus sum à prudentissi-
15 ma & diligentissima fæmina matre tua, cùius omnes curæ ad te referuntur, & in te consumuntur, vt venirem ad se a.d. VIII. cal. Sext. quod ego, vt debui, sine mora feci. Cùm autẽ venissem, Casca aderat, & Labeo, & Scaptius. At illa retulit, quæsiuitq; quidnam mihi videretur, accerserimusne te, atq;
20 tibi id conducere putaremus, an tardare & cõmorari te melius esset. Respondi id, quod sentiebam, & dignitati, & existimationi tuæ maximè conducere, te primo quoq; tempore ferre præsidiũ labenti, & indeclinatæ reip. Quid enim abesse censes mali in eo bello, in quo victores exercitus fugientem
25 hostẽ persequi noluerũt? & in quo incolumis imperator, honoribus amplissimis, fortunisq; maximis, coniuge, liberis, vobis affinibus ornatus, bellum reip. indixerit? Quid dicã, in tanto senatus, populiq; consensu, cùm tantum resideat intra muros mali? Maximo autem, cùm hæc scribebam, af-
30 ficiebar dolore, quòd cùm me pro adolescentulo, ac penè puero respubl. accepisset vadem, vix videbar quod promiseram, præstare posse. Est autem grauior, & difficilior animi & sententiæ, maximis præsertim in rebus, pro altero, quàm pecuniæ obligatio. Hæc enim solui potest, & est rei familiaris
35 iactura tolerabilis: reipubl. quod spoponderis, quemadmodum soluas, nisi is dependi facilè patitur, pro quo spoponderis? Quanquam & hunc (vt spero) tenebo multis repugnantibus: videtur enim in eo esse indoles, sed flexibilis ætas: multiq; ad deprauandum parati, qui splendore falsi honoris

obiecto, aciem boni ingenii perstringi posse confidunt. Itaq; ad reliquos hic quoque labor mihi accessit, vt omneis adhibeam machinas ad tenendum adolescentẽ: ne famam subeam temeritatis. Quanquam quę temeritas est? magis enim illum, pro quo spopondi, quàm me obligaui. Nec verò pœnitere potest remp. me pro eo spopondisse, qui fuit in rebus gerendis tum suo ingenio, tum mea promissione cõstantior. Maximus autem (nisi fortè fallit) in repub. nodus est inopia rei pecuniariæ: obdurescunt enim magis quotidie boni viri ad vocem tributi, quod ex centesima collatum impudenti censu locupletum, in duarum legionum præmiis omne cõsumitur. Impendẽt autem infiniti sumptus tum in hos exercitus, quibus nunc defendimur, tum verò in tuum: nam Cassius noster videtur posse satis ornatus venire. Sed & hæc, & multa alia coràm cupio, idq; quamprimùm. De sororis tuæ filiis nõ expectaui, Brute, dum scriberes. Omnino iam tempora (bellum enim ducetur) integram tibi caussam reseruant. Sed ego à principio, cùm diuinare de belli diuturnitate non possem, ita caussam egi puerorum in senatu, vt te arbitror è matris literis potuisse cognoscere. Nec verò vlla res erit vnquam, in qua ego non vel vitæ periculo ea dicam, eaque faciam, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitror. Vale. VI. calend. Sext.

Sex has epistolas, vt à Germanis accepimus, ita damus. Quamuis enim in nullo veteri exemplari inuenerimus, tamen nec Germanorum fidem improbare, qui se in vetusto codice eas reperisse testati sunt: nec nostrum vllam in partem iudicium interponere voluimus.

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD BRVTVM LIBER.

CICERO BRVTO S. 1

QVVM hæc ſcribebam, res exiſtimabatur in extremũ adducta diſcrimen: triſtes enim de Bruto noſtro literæ nuntiiq; adferebantur. Me quidẽ non maximè cõturbabant: his enim exercitibus ducibusque quos habemus, nullo modo poteram diffidere. Neque aſſentiebar maiori parti hominũ: fidem enim conſulum non condemnabam, quæ ſuſpecta vehementer erat. Deſiderabam nonnullis in rebus prudentiam, & celeritatẽ: qua ſi eſſent vſi, iampridem rempub. recuperaſſemus. Non enim ignoras, quanta momenta ſint in rep. temporum: & quid interſit idem illud vtrum antè, an pòſt decernatur, ſuſcipiatur, agatur. Omnia quæ ſeuerè decreta ſunt hoc tumultu, ſi aut quo die dixi ſententiam, perfecta eſſent, & non in diem ex die dilata, aut quo ex tempore ſuſcepta ſunt, vt agerentur, non tardata & procraſtinata, bellum iam nullum haberemus. Omnia, Brute, præſtiti reipublicæ, quæ præſtare debuit is, qui eſſet eo, quo ego ſum, gradu ſenatus populiq; iudicio conlocatus: nec illa modò, quæ nimirum ſola ab homine ſunt poſtulanda, fidem, diligentiam, patriæ charitatem: ea ſunt enim, quæ nemo eſt qui non præſtare debeat. Ego autem ei, qui ſententiam dicat in principibus de republ. puto etiam prudentiam eſſe præſtandam. Nec me, cùm mihi tantum ſumpſerim, vt gubernacula reipubl. prenderem, minus putarim reprehendendum, ſi inutiliter aliquid ſenatui ſuaſerim, quàm ſi infideliter. Acta quæ ſint, quæq; agantur, ſcio perſcribi ad te diligenter. Ex me autem illud eſt, quod te velim habere cognitum, meum quidem animum in acie eſſe, neque reſpectum vllum quærere, niſi me

vtilitas ciuitatis fortè conuerterit. Maiores autem partes animi te, Cassiumque respiciunt. Quamobrẽ ita te para, Brute, vt intelligas, aut, si hoc tempore bene res gesta sit, tibi meliorem remp. esse faciendam, aut si quid offensum sit, per te esse eandem recuperandam. 5

CICERO BRVTO S. 2

Planci animum in remp. egregium, legiones, auxilia, copias ex literis eius, quarum exemplum tibi missum arbitror, perspicere potuisti. Lepidi tui necessarii (qui secundum fratrem affines habet, quos oderit proximos) leuitatem & in- 10 constantiam, animumque semper inimicum reip. iam credo tibi ex tuorum literis esse perspectum. nos expectatio solicitat, quæ est omnis iam in extremum adducta discrimen. Est enim spes omnis in Bruto expedienda, de quo vehementer timebamus. Ego hîc cum homine furioso satis habeo nego- 15 tii Seruilio: quem tuli diutius, quàm dignitas mea patiebatur, sed tuli reip. caussa, ne darem perditis ciuibus hominem parum sanum illum quidem, sed tamen nobilem, quò concurrerent: quod faciunt nihilominus: sed eum alienandum à repub. non putabam. Finem feci eius ferendi: cœperat enim 20 esse tanta insolentia, vt neminem liberum duceret. In Planci verò causa exarsit incredibili dolore, mecumque per biduũ ita contendit, & à me ita fractus est, vt eum in perpetuũ modestiorem sperem fore. Atque in hac contentione ipsa cùm maximè res ageretur a.d.v.id. Apr. literæ mihi in senatu red- 25 ditæ sunt à Lentulo nostro, de Cassio, de legionibus, de Syria: quas statim cùm recitàuissem, cecidit Seruilius, complures prætereà: sunt enim insignes aliquot, qui improbissimè sentiunt: sed acerbissimè tulit Seruilius, assensum esse mihi de Planco. 30

BRVTI EPISTOLA
imperfecta.

Magnum illud monstrum in repub. est. sed quo nos amisisse: quem sic vexari à Dolabella audio, vt iam non videatur crudelissimum eius facinus interfectio Trebonii. Vetus An- 35 tistius me tamen pecunia subleuauit. Cicero filius tuus sic mihi se probat, industria, patientia, labore, animi magnitudine, omni deniq; officio, vt prorsus nunquam dimittere videatur cogitationẽ cuius sit filius. Quare, quoniam efficere,

non possum, vt pluris facias eum, qui tibi est charissimus, illud tribue iudicio meo, vt tibi persuadeas, non fore illi abutendum gloria tua, vt adipiscatur honores paternos. calend. April. Carachio.

5 CICERO BRVTO S. 4

Datis manè a. d. VI. id. April. Scaptio literis eodem die tuas accepi cal. April. Dyrrhachio datas vesperi: itaque manè prid. idus April. cùm à Scaptio certior factus essem, non esse eos profectos, quibus pridie dederam, & statim ire, hoc paululum exaraui ipsa in turba matutinæ salutationis. De Cassio lætor, & reip. gratulor: mihi etiam, qui repugnante & irascente Pansa sententiam dixerim, vt Dolabellã bello Cassius persequeretur. Et quidem audacter dicebam, sine nostro S.C. iam illud eum bellum gerere. De te etiam dixi tum, quæ dicenda putaui. Hæc ad te oratio perferetur, quoniam te video delectari Philippicis nostris. Quòd me de Antonio consulis, quoad Bruti exitum cognorimus, custodiendum puto. Ex his literis, quas mihi misisti, Dolabella Asiam vexare videtur, & in ea se gerere teterrimè. Compluribus autem scripsisti, Dolabellã à Rhodiis esse exclusum: qui, si ad Rhodum accessit, videtur mihi Asiam reliquisse. Id si ita est, isthic tibi censeo commorandum: sin eam semel cepit, mihi crede, non erit. id. April.

BRVTVS CICERONI S. 5

25 Literas tuas valde expecto, quas scripsisti post nuntios nostrarum rerum: & de morte Trebonii: non enim dubito quin mihi consilium tuum explices. Indigno scelere & ciuẽ optimum amisimus, & prouinciæ possessione pulsi sumus, quam recuperari facile est. Neque minus turpe aut flagitiosum erit, si potest recuperari. Antonius adhuc est nobiscum: sed mediusfidius & moueor hominis precibus, & timeo ne illum aliquorum furor excipiat: planè æstuo. Quòd si scirem, quid tibi placeret, sine solicitudine essem: id enim optimũ esse persuasum esset mihi. Quare quamprimùm fac me certiorem quid tibi placeat. Cassius noster Syriam, legiones Syriacas habet, vltrò quidem à Marco, & à Martio, & ab exexercitu ipso accersitus. Ego scripsi ad Tertiam sororem, & ad matrẽ, ne prius ederent hoc, quod optimè ac felicissimè gessit Cassius, quàm tuum consilium cognouissent, tibique

dd D

visum esset. Legi orationes duas tuas, quarum alterà calend. Ian. vsus es, altera de literis meis, quæ habita est abs te contra Calenum. Nunc scilicet hoc expectas, dum eas laudem. Nescio animi, an ingenii tui maior in his libellis laus contineatur. Iam cõcedo, vt vel Philippici vocentur, quod tu quadam epistola iocans scripsisti. Duabus rebus egemus, Cicero, pecunia & supplemento: quarum altera potest abs te expediri, vt aliqua pars militum istinc mittatur nobis, vel secreto consilio aduersus Pansam, vel actione in senatu: altera quæ magis quàm reliquorum. Hoc magis doleo, Asiam. * at in Asiam censeo persequendum. Nihil mihi videris hoc tempore melius acturus. 5 10

CICERO BRVTO S. 6

QVOD egere te duabus necessariis rebus scribis, supplemento & pecunia, difficile consilium est: non enim mihi occurrunt facultates, quibus vti te posse videam, præter illas, quas senatus decreuit, vt pecunias à ciuitatibus mutuas sumeres. De supplemento autem non video quid fieri possit: tantum enim abest, vt Pansa de exercitu suo, aut delectu tibi aliquid tribuat, vt etiam molestè ferat, tam multos ad te ire voluntarios. Quomodo equidem credo, quòd his rebus, quę in Italia decernuntur, nullas copias nimis magnas esse arbitretur: quomodo autẽ multi suspicantur, ne te quidem nimis firmum esse velit: quod ego non suspicor. Quòd scribis te ad Tertiam sororem scripsisse, vt ne prius ederent ea, quæ gesta à Cassio essent, quàm mihi visum esset, video te veritũ esse id, quod verendum fuit, ne animi partium Cæsaris, quomodo etiam nunc partes appellantur, vehementer commouerentur. Sed antè quàm tuas literas accepimus, audita res erat, & peruulgata: tui etiam tabellarii ad multos familiares tuos literas attulerant. Quare neque supprimenda res erat, præsertim cùm id fieri non posset, neque si posset, non diuulgandã potius, quàm occultandam putaremus. De Cicerone meo, & si tantũ est in eo, quantum scribis, tantum scilicet quantum debeo, gaudeo, etsi quòd amas eum, eo maiora facis: idipsum incredibiliter gaudeo, à te eum diligi. 15 20 25 30 35

CICERO BRVTO S. 7

QVAE literæ tuo nomine recitatæ sunt idus Aprilis in senatu, eodemque tempore Antonii, credo ad te scripsisse

tuos, quorum ego nemini concedo. Sed nihil necesse erat eadem omnes: illud necesse, me ad te scribere quid sentirem de tota constitutione huius belli, & quo iudicio essem, quaq; sententia. Voluntas mea, Brute, de summa repub. semper eadem fuit quæ tua: ratio quibusdam in rebus, non omnibus, paulò fortasse vehementior. Scis mihi semper placuisse non rege solùm, sed regno liberari rempublicam. Tu lenius, immortali omnino cum tua laude: sed quid melius fuerit, magno dolore sensimus, magno periculo sentimus. Recenti illo tempore, tu omnia ad pacem, quæ oratione confici non poterant: ego omnia ad libertatem, quæ sine pace nulla est: pacem ipsam bello atque armis effici posse arbitrabar. Studia non deerant arma poscentium, quorum repressimus impetum, ardoremque restinximus. Itaque res in eum locum venerat, vt nisi Cæsari Octauiano Deus quidam illam mentem dedisset, in potestatem perditissimi hominis, & turpissimi M. Antonii veniendum fuit: quo cũ vides hoc tempore ipso, quod sit, quantumque certamem. Id profectò nullum esset, nisi tum conseruatus esset Antonius. Sed hæc omitto: res enim à te gesta memorabilis, & penè cœlestis repellit omnes reprehensiones: quippe quæ ne laude quidem satis idonea affici posit. Extitisti nuper vultu seuero: exercitum, copias, legiones idoneas per te breui tempore comparasti. Dii immortales, qui ille nuntius, quæ illæ literæ, quæ lætitia senatus, quæ alacritas ciuitatis erat? Nihil vnquam vidi tam omnium consensione laudatum. Erat expectatio reliquiarum Antonii: quem equitatu legionibusq; magna ex parte spoliaras. Ea quoque habuit exitum optabilem. Nam tuæ literæ, quæ recitatæ in senatu sunt, & imperatoris, & militum virtutem, & industriam tuorum, in quibus Ciceronis mei, declarant. Quòd si tuis placuisset de his literis referri, & nisi in tempus turbulentissimũ post discessum Pansæ consulis incidissent, honos quoque iustus & debitus Diis immortalibus decretus esset. Ecce tibi id. Apr. aduolat manè celer Pilus, qui vir (Dii boni) quàm grauis, quàm constans, quàm bonarum in rep. partium? Hic epistolas affert duas, vnam tuo nomine, alteram Antonii. dat Seruilio trib. pleb. ille Cornuto: recitantur in senatu. ANTONIVS PROCOS. magna admiratio, vt si esset recitatum, Dolabella im-

perator, à quo quidem venerant tabellarii: sed nemo Pili similis, qui proferre literas auderet, aut magistratibus reddere. Tuæ recitantur, breues illæ quidem, sed in Antonium admodum lenes: vehementer admiratus senatus, mihi autem non erat explicatum, quid agerem. falsas dicerem? quid si tu eas approbasses? confirmarē? non erat dignitatis tuæ. itaq; ille dies silentio. Postridie autem cùm sermo increbuisset, Pilusque oculos vehementius hominum offendisset, natum omnino est principium à me. De procos. Antonio multa; Sestius causæ nō defuit. Pòst mecum: quanto suum filiū, quanto meum in periculo futurum diceret, si contra procos. arma tulissent. Nosti hominem, causæ non defuit. Dixerunt etiam alii. Labeo verò noster, nec signum tuum in epistola, nec diē appositum, nec te scripsisse ad tuos, vt soleres. Hoc cogere volebat, falsas literas esse, & si quæris, probabat. Nunc tuum est consilium, Brute, de toto genere belli. Video te lenitate delectari, & eum putare fructum esse maximum. præclarè quidem, sed aliis rebus, aliis temporibus locus esse solet debetque clementiæ. Nunc quid agatur, Brute, templis Deorū immortalium imminet hominum egentium & perditorum spes, nec quicquam aliud decernitur hoc bello, nisi vtrum simus, nécne. cui parcimus, aut quid agimus? His ergo consulimus, quibus victoribus vestigium nostrum nullum relinquetur. Nam quid interest inter Dolabellam, & quemuis Antoniorum trium? quorum si cui parcimus, duri fuimus in Dolabella. Hæc vt ita sentiret senatus, populusque Roma. etsi res ipsa cogebat, tamen maxima ex parte nostro consilio atque autoritate perfectum est. Tu si hanc rationem non probas, tuam sententiam defendam, non relinquam meam. neque dissolutū à te quicquam homines expectant, nec crudele. Huius rei moderatio facilis est, vt in duces vehemens sis, in milites liberalis. Ciceronem meum, mi Brute, velim quamplurimùm tecum habeas. Virtutis disciplinam meliorem reperiet nullam, quàm contemplationem atque imitationem tui. XIII. cal. Maii.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad Quintum Fratrem.

LIBER I.

M. CICERO QVINTO FRATRI S. I

ETsi non dubitabam quin hanc epistolam multi nuntii, fama deniq; esset ipsa sua celeritate superatura, tuq; antè ab aliis auditurus esses, annum tertium accessisse desiderio nostro, & labori tuo: tamen existi-
5 maui à me quoque tibi huius molestiæ nuntium perferri oportere. Nam superioribus literis, non vnis, sed pluribus, cùm iam ab aliis desperata res esset, tamen ego tibi spem maturæ decessionis afferebam, non solùm vt
10 quàm diutissimè te iucunda opinione oblectarẽ, sed etiam quia tãta adhibebatur & à nobis, & à prætoribus contentio, vt rem posse confici non diffiderem. Nunc, quoniam ita accidit, vt neque prætores suis opibus, neque nos nostro studio quicquam proficere possemus, est omnino difficile, non gra-
15 uiter id ferre: sed tamen nostros animos maximis in rebus gerendis, & sustinendis exercitatos, frangi & debilitari molestia non oportet. Et quoniam ferre ea molestisimè homines debẽt, quæ ipsorum culpa contracta sunt, est quiddam in hac re mihi molestiùs ferendum, quàm tibi: factum est
20 enim mea culpa, contra quam tu mecũ & proficiscens, & per literas egeras, vt priore anno non succederetur. Quod ego, dum sociorum saluti consulo, dum impudentiæ nonnullorũ negotiorum resisto, dum nostrã gloriam tua virtute augeri expeto, feci non sapienter: præsertim cùm id commiserim,

vt ille alter annus etiam tertium posset adducere. Quod quoniam peccatum meum esse confiteor, est sapientiæ, atq; humanitatis tuæ curare, & perficere, vt hoc minus sapienter à me prouisum, diligentia tua corrigatur. Ac si te ipse vehementius ad omneis parteis bene audiendi excitaris, non vt 5 cum aliis, sed vt tecum iam ipse certes: si omnem tuam mentem, curam, cogitationem, & excellentem omnib. in rebus laudis cupiditatem incitaris: mihi crede, vnus annus additus labori tuo, multorum annorum lætitiã nobis, gloriam verò etiam posteris nostris afferet. Quapropter hoc te primùm 10 rogo, ne contrahas, aut demittas animum, ne te obrui tanquam fluctu, sic magnitudine negotii sinas, contraq; erigas, ac resistas, siue etiam vltrò occurras negotiis: neque enim eiusmodi partem reipub. geris, in qua fortuna dominetur, sed in qua plurimùm ratio possit & diligentia. Quòd si tibi bel- 15 lum aliquod magnum, & periculosum administranti prorogatum imperium viderem, tremerem animo, quòd eodẽ tempore esse intelligerem etiam fortunæ potestatem in nos prorogatam. Nunc verò ea pars tibi reipub. commissa est, in qua aut nullam, aut perexiguam partem fortuna teneat, & 20 quæ mihi tota in tua virtute, ac moderatione animi posita esse videatur. Nullas (vt opinor) insidias hostium, nullam prælii dimicationem, nullam defectionem sociorum, nullam inopiam stipendii, aut rei frumentariæ, nullam seditionem exercitus pertimescimus: quæ persæpe sapientissimis 25 viris acciderunt, vt quemadmodum gubernatores optimi vim tempestatis, sic illi fortunæ impetũ superare nõ possent. Tibi data est summa pax, summa tranquillitas: ita tamen, vt ea dormientem gubernatorẽ vel obruere, vigilantẽ etiã delectare possit. Constat.n. ea prouincia primùm ex eo genere 30 sociorum, quod est ex hominũ omni genere humanissimũ: deinde ex eo genere ciuiũ, qui, aut quòd publicani sunt, nos summa necessitudine attingunt, aut, quòd ita negotiantur, vt locupletes sint, nostri consulatus beneficio se incolumes fortunas habere arbitrantur. At enim inter hos ipsos existũt 35 graues controuersiæ, multæ nascuntur iniuriæ magnæ contentiones consequuntur. Quasi verò ego id putem, non te aliquantùm negotii sustinere: intelligo permagnum esse negotium, & maximi consilii. Sed memento consilii me hoc

nego-

negotium esse magis aliquātò, quàm fortunæ putare. Quid est enim negotii, continere eos quibus præsis, si te ipse contineas? Id autem sit magnum, & difficile cæteris, sicut est difficilimum: tibi & fuit hoc semper facilimum, & verò esse de-
5 buit: cuius natura talis est, vt etiam sine doctrina videatur moderata esse potuisse: ea autē adhibita doctrina est, quę vel vitiosissimam naturā excolere possit. Tu cùm pecuniæ, cùm voluptati, cùm omnium rerū cupiditati resistes, vt facis: erit, credo, periculum ne improbum negotiatorem, paulò cupi-
10 diorem publicanum comprimere non possis. Nam Græci quidem sic te ita viuentem intuebuntur, vt quendam ex annalium memoria, aut etiam è cœlo diuinū hominem esse in prouinciam delapsum putent. Atq; hæc nunc non, vt facias, sed vt te facere & fecisse gaudeas, scribo. Præclarū est enim
15 summo cum imperio fuisse in Asia trienniū, sic vt nullū te signum, nulla pictura, nullum vas, nulla vestis, nullum mancipium, nulla forma cuiusquā, nulla conditio pecuniæ (quibus rebus abundat ista prouincia) ab summa integritate, continentiaq; deduxerit. Quid autem reperiri tam eximium, aut
20 tam expetendum potest, quàm istam virtutē, moderationē animi, temperantiam non latere in tenebris, neq; esse abditā, sed in luce Asiæ, in oculis clarissimæ prouinciæ, atq; in auribus omnium gentium & nationū esse positam: nō itineribus tuis perterreri homines, non sumptu exhauriri, non ad-
25 uentu cōmoueri: esse quocunq; veneris, & publicè & priuatim maximam lætititiam: cùm vrbs custodem non tyrannū: dumus hospitem, non expilatorem recepisse videatur? His autem in rebus iam te vsus ipse profectò erudiuit, nequaquā satis esse, ipsum hasce habere virtutes: sed circunspiciendum
30 diligenter, vt in hac custodia prouinciæ non te vnum, sed omneis ministros imperii tui sociis & ciuibus. & reip. præstare videare. Quanquā legatos habes eos, qui ipsi per se habituri sint rationē dignitatis suæ: de quibus honore & dignitate, & ætate præstat Tubero: quem ego arbitror, præsertim
35 cum scribat historiam, multos ex suis annalibus posse deligere quos velit, & possit imitari. Hallienus autem noster cùm animo, & beneuolentia, tum verò etiam imitatione viuendi. Nam quid ego de Gratidio dicam? quem certò scio ita laborare de existimatione sua, vt propter amorem in nos

fraternum,etiam de nostra laboret. Quæstorem habes non tuo iudicio delectum,sed eum quem sors dedit. Hunc oportet & sua sponte esse moderatū:& tuis institutis & præceptis obtemperare. Quorū si quis fortè esset sordidior, ferres eatenus,quoad per se negligeret eas leges, quib. est adstrictus: non vt ea potestate, quā tu ad dignitatē permisisses, ad quæstū abuteretur. Neq; enim mihi sanè placet, præsertim cùm hi mores tantùm iā ad nimiam lenitatē, & ambitionem incubuerint,scrutari te omneis sordeis,excutere vnumquemq; eorum : sed quanta sit in quoq; fides, tantū cuique committere. Atque inter hos,eos, quos tibi comites & adiutores negotiorum publicorū dedit ipsa respub. duntaxat finibus iis præstabis,quos antè præscripsi. Quos verò aut ex domesticis conuictoribus,aut ex necessariis apparitoribus tecū esse voluisti,qui quasi ex cohorte prætoris appellari solent, horum non modò facta,sed etiā dicta omnia præstanda nobis sunt. Sed habes eos tecum, quos possis rectè facientes facilè diligere, minus consulenteis existimationi tuæ facilimè coercere : à quibus,rudis cùm esses, videtur potuisse tua liberalitas decipi:nam vt quisq; est vir optimus,ita difficilimè esse alios improbos suspicatur. Nunc verò tertius hic annus habeat integritatem eandem,quam superiores, cautionem etiam diligentiorem. Sint aures tuæ, quæ id quod audiunt,existimentur audire, non in quas fictè & simulatè quæstus caussa insusurretur. Sit annulus tuus, non vt vas aliquod,sed tanquam ipse tu: non minister alienæ voluntatis, sed testis tuæ.Accensus sit eo etiam numero,quo eum maiores nostri esse voluerunt, qui hoc non in beneficii loco, sed in laboris, ac muneris; non temerè nisi libertis suis deferebant: quibus illi quidem non multò secus ac seruis imperabant. Sit lictor non suæ,sed tuæ lenitatis apparitor, maioraq; præferant fasces illi,ac secures dignitatis insignia, quàm potestatis. Toti denique sit prouinciæ cognitū, tibi omnium quibus præsis,salutem,liberos,famam,fortunas esse charissimas. Denique hæc opinio sit,non modò iis, qui aliquid acceperint, sed iis etiam,qui dederint, te inimicum (si id cognoueris) futurum.Neque verò quisquam dabit, cùm erit hoc perspectum, nihil per eos, qui simulant se apud te multū posse, abs te solere impetrari. Nec tamen est hæc oratio mea huiusmodi, vt te in

te in tuos aut durum esse nimium, aut suspiciosum velim. Nam si quis est eorum, qui tibi biennii spatio nunquam in suspicionem auaritiæ venerit, vt ego Cæsium, & Chærippum, & Labeonem audio, & quia cognoui, existimo. nihil
5 est, quod non & iis, & si quis est alius eiusmodi, & committi, & credi rectissimè putem. Sed si quis est, in quo iam offenderis, de quo aliquid senseris: huic nihil credideris, nullam partem existimationis tuæ commiseris. In prouincia verò ipsa si quem es nactus, qui in tuam familiaritatem penitus
10 intrarit, qui nobis antè fuerit ignotus: huic quantum credendum sit, vide: non quin possint multi esse prouinciales viri boni: sed hæc sperare licet, iudicare periculosum est. MVLTIS enim simulationum inuolucris tegitur, & quasi velis quibusdam obtenditur vniuscuiusque natura: frons,
15 oculi, vultus persæpè mentiuntur, oratio verò sæpissimè. Quamobrem quî potes reperire ex eo genere hominum, qui pecuniæ cupiditate adducti careant iis rebus omnibus, à quibus nos diuulsi esse non possumus, te autem alienum hominem ament ex animo, ac non sui commodi caussa si-
20 mulent? Mihi quidem permagnum videtur: præsertim si iidem homines priuatum non ferè quenquam, prætores semper omneis amant. Quo ex genere si quem fortè tui cognouisti amantiorem (fieri enim potuit) quàm temporis, hunc ad tuum numerum libenter ascribito: sin autem id non per-
25 spicies, nullum erit genus in familiaritate cauendum magis: propterea quòd & omneis vias pecuniæ norunt, & omnia pecuniæ caussa faciunt: & qui cum victuri non sunt, eius existimationi consulere non curant. Atq; etiam è Græcis ipsis diligenter cauendæ sunt quædam familiaritates,
30 præter hominum perpaucorum, si qui sunt vetere Græcia digni. Sic verò fallaces sunt permulti & leues, & diuturna seruitute ad nimiam assentationem eruditi: quos ego vniuersos adhiberi liberaliter, optimum quemque hospitio amicitiaque coniungi dico oportere. Nimiæ familiaritates
35 eorum neque tam fideles sunt (non enim audent aduersari nostris voluntatibus) & inuident non nostris solùm, verumetiam suis. Iam, qui in eiusmodi rebus, in quibus vereor etiam ne durior sim, cautus esse velim, ac diligens, quo me animo in seruos esse censes? quos quidem cùm omnibus in lo-

cis, tũ præcipuè in prouinciis regere debemus. Quo de genere multa præcipi possunt: sed hoc & breuissimum est, & facilimè teneri potest, vt ita se gerant in istis Asiaticis itineribus, vt si iter Appia via faceres: néve interesse quicquam putent, vtrum Tralleis, an Formias venerint. Ac si quis est ex seruis egregiè fidelis, sit in domesticis rebus, & priuatis: quæ res ad officium imperii tui, atque ad aliquam partem reipublicæ pertinebũt, de iis rebus ne quid attingat: multa enim quæ rectè committi seruis fidelibus possunt, tamen sermonis, & vituperationis vitandæ caussa committenda non sunt. Sed nescio quo pacto ad præcipiendi rationem delapsa est oratio mea, cùm id mihi propositum initiò non fuisset. Quid enim ei præcipiam, quem ego, in hoc præsertim genere, intelligam prudentia non esse inferiorem, quàm me, vsu verò etiam superiorem? sed tamen si ad ea, quæ faceres, autoritas accederet mea, tibi ipsi illa putaui fore iucundiora. Quare sint hæc fundamẽta dignitatis tuæ, tua primũ integritas, & continentia, deinde omnium, qui tecum sunt, pudor. Delectus in familiaritatibus & prouincialium hominum, & Græcorum percautus, & diligens: familiæ grauis, & cõstans disciplina. Quæ cùm honesta sint in his priuatis nostris, quotidianisque rationibus: in tanto imperio, tam deprauatis moribus, tam corruptrice prouincia, diuina videã tur, necesse est. Hæc institutio, atque disciplina potest sustinere in rebus statuendis, decernendisque eam seueritatem, qua tu in iis rebus vsus es, ex quibus nonnullas simultates cum magna mea lætitia susceptas habemus: nisi fortè me Paconii nescio cuius, hominis ne Græci quidem, sed Mysi, aut Phrygii potius, querelis moueri putas: aut Tuscenii hominis furiosi, ac sordidi vocibus, cuius tu ex impurissimis faucibus inhonestissimam cupiditatem eripuisti summa cum æquitate. Hæc & cetera plena seueritatis, quæ statuisti in ista prouincia, non facilè sine summa integritate sustinebimus. Quare sit summa in iure dicendo seueritas, dũmodò ea ne varietur gratia, sed conseruetur æquabilis. Sed tamen parui refert, abs te ipso ius dici æqualiter & diligenter, nisi idem ab iis fiet, quibus tu eius muneris aliquam partẽ concesseris. Ac mihi quidem videtur, non sanè magna varietas esse negotiorum in administranda Asia, sed ea tota iurisdictione

ctione maximè sustineri: in qua, scientiæ præsertim prouincialis ratio ipsa expedita est. Cõstantia est adhibenda & grauitas quæ resistat non solùm gratiæ, verùm etiã suspicioni. Adiungenda etiam est facilitas in audiendo, lenitas in decernendo, in satisfaciendo ac disputando diligentia. His rebus nuper Cn. Octauius iucundissimus fuit: apud quem primùm lictor quieuit, tacuit accensus: quoties quisq; voluit, dixit, & quàm voluit diu. Quibus ille rebus fortasse nimis lenis videretur, nisi hæc lenitas illam seueritatem tueretur. Cogebantur Syllani homines, quæ per vim, & metum abstulerãt, reddere. qui in magistratibus iniuriosè decreuerant, eodem ipsis priuatis erat iure parendum. Hęc illius seueritas acerba videretur, nisi multis condimentis humanitatis mitigaretur. Quòd si hæc lenitas grata Romæ est, vbi tanta arrogantia est, tam immoderata libertas, tam infinita hominũ licentia, denique tot magistratus, tot auxilia, tanta vis, tanta senatus autoritas: quàm iucunda tandem prætoris comitas in Asia potest esse? in qua tanta multitudo ciuium, tanta sociorum, tot vrbes, tot ciuitates vnius hominis nutum intuentur? vbi nullum auxilium est, nulla conquestio, nullus senatus, nulla concio. Quare cùm permagni hominis est, & ipsa natura moderati, tum verò etiam doctrina, atque optimarum artium studiis eruditi, sic se adhibere in tanta potestate, vt nulla alia potestas ab iis, quibus præsit, desideretur. Cyrus ille à Xenophonte non ad historiæ fidem scriptus, sed ad effigiem iusti imperii, cuius summa grauitas ab illo philosopho cum singulari comitate coniungitur: quos quidem libros non sine caussa noster ille Africanus de manibus ponere non solebat: nullum est enim prætermissum in iis officium diligentis & moderati imperii: eaque si sic coluit ille, qui priuatus futurus nunquam fuit, quonam modo retinenda sunt iis, quibus imperium ita datum est, vt redderent, & ab iis legibus datum est, ad quas reuertendum est? At mihi quidem videntur huc omnia esse referenda ab iis, qui pręsunt aliis, vt ii, qui eorum in imperio erunt, sint quàm beatissimi: quod tibi & esse antiquissimum, & ab initio fuisse, vt primùm Asiam attigisti, cõstante fama atque omniũ sermone celebratũ est. Est autẽ non modò eius, qui sociis, & ciuibus, sed etiã eius, qui seruis, qui mutis pecudibus

præſit, eorum quibus præſit, commodis, vtilitatique ſeruire. Cuius quidem generis conſtare inter omnes video, abs te ſummam adhiberi diligentiam: nullũ æs alienum nouum contrahi ciuitatibus: vetere autem magno, & graui multas abs te eſſe liberatas vrbeis: complureis dirutas, ac penè deſertas, in quibus vnam Ioniæ nobiliſſimam, alteram Cariæ, Samum, & Halicarnaſſum, per te eſſe recreatas: nullas eſſe in oppidis ſeditiones, nullas diſcordias: prouideri abs te, vt ciuitates optimatum conſiliis adminiſtrentur: ſublata Myſiæ latrocinia, cædes multis locis repreſſas, pacem tota prouincia conſtitutam: neque ſolùm illa itinerum atque agrorum, ſed multò etiam plura, & maiora oppidorum & furta, & latrocinia eſſe depulſa: remotam à fama, & à fortunis, & ab otio locupletum illam acerbiſſimam miniſtram prætorum auaritiæ, calumniam: ſumptus, & tributa ciuitatum ab omnibus, qui earum ciuitatum fineis incolant, tolerari æquabiliter: facilimos eſſe aditus ad te: patere aureis tuas querelis omnium: nullius inopiam, ac ſolitudinem non modò nullo populari acceſſu, ac tribunali, ſed ne domo quidem tua, & cubiculo eſſe excluſam, tuo toto denique in imperio nihil acerbum eſſe, nihil crudele, atque omnia plena clementiæ, manſuetudinis, humanitatis. Quantum verò illud eſt beneficium tuũ, quod iniquo & graui vectigali ædilitiorum, magnis noſtris ſimultatibus, Aſiam liberaſti? Enimuerò ſi vnus homo nobilis queritur palam te, quòd edixeris, ne ad ludos pecuniæ decernerentur, H-S. CC. ſibi eripuiſſe: quanta tandem pecunia penderetur, ſi omnium nomine, quicunque Romæ ludos facerent, quod erat iam inſtitutũ, erogaretur? Quanquam has querelas hominũ noſtrorum illo conſilio oppreſſimus, quòd in Aſia, neſcio quonam modo, Romæ quidem non mediocri cum admiratione laudatur: quòd cùm ad templum monimentumque noſtrum ciuitates pecunias decreuiſſent, cumq; id & pro magnis meis meritis, & pro tuis maximis beneficiis ſumma ſua voluntate feciſſent, nominatimque lex exciperet, vt ad templum monimentumque capere liceret, cumque id, quod dabatur, non eſſet interiturum, ſed in ornamentis templi futurum, vt non mihi potius, quàm populo Romano, ac Diis immortalibus datum videretur: tamen id, in quo erat dignitas, erat

lex

lex, erat eorum, qui faciebant, voluntas, accipiendum non putaui: tum aliis de caufsis, tũ etiam vt animo æquiore ferrentii, quibus nec deberetur, nec liceret. Quapropter incumbe toto animo, & ſtudio omni in eam rationem, qua ad-
5 huc vſus es, vt eos, quos tuæ fidei poteſtatique, ſenatus populusque Romanus commiſit, & credidit, diligas, & omni ratione tueare, vt eſſe quàm beatiſsimos velis. Quòd ſi te ſors Afris, aut Hiſpanis, aut Gallis præfeciſſet, immanibus ac barbaris nationibus: tamen eſſet humanitatis tuæ, con-
10 ſulere eorum commodis & vtilitati, ſaluti que ſeruire. Cùm verò ei generi hominum præſimus, non modò in quo ipſa ſit, ſed etiam à quo ad alios perueniſſe putetur humanitas: certè iis eam potiſsimum tribuere debemus, à quibus accepimus. Non enim me hoc iam dicere pudebit, præſertim in
15 ea vita, atque iis rebus geſtis, in quibus non poteſt reſidere inertiæ aut leuitatis vlla ſuſpicio, nos ea, quæ conſecuti ſumus, iis ſtudiis & artibus eſſe adeptos, quæ ſint nobis Græciæ monumentis, diſciplinisque traditæ. Quare præter cõmunem fidem, quæ omnibus debetur, prætereà nos iſti ho-
20 minum generi præcipuè dèbere videmur, vt quorum præceptis ſimus eruditi, apud eos ipſos, quod ab iis didicerimus, velimus exprimere. Atque ille quidem princeps ingenii & doctrinæ Plato, tum denique fore beatas reſpublicas putauit, ſi aut docti & ſapientes homines eas regere cœpiſſent,
25 aut qui regerent, omne ſuum ſtudiũ in doctrina ac ſapientia collocaſſent. Hanc coniunctionem, videlicet poteſtatis & ſapientiæ, ſaluti cenſuit ciuitatibus eſſe poſſe: quod fortaſſe aliquando vniuerſæ reipub. noſtræ, nunc quidem profectò iſti prouinciæ contigit, vt is in ea ſummam poteſtatem
30 haberet, cui in doctrina, cui in virtute, atq; humanitate percipienda plurimũ à pueritia ſtudii fuiſſet & temporis. Quare cura, vt hic annus, qui ad laborem tuum acceſsit, idem ad ſalutem Aſiæ prorogatus eſſe videatur. quoniam in te retinendo fuit Aſia felicior, quàm nos in deducendo, perfice vt
35 lætitia prouinciæ, deſiderium noſtrum leniatur. etenim ſi in promerendo, vt tibi tanti honores haberentur, quanti haud ſcio an nemini, fuiſti omnium diligentiſsimus: multò maiorem in his honoribus tuendis adhibere diligentiam debes. Et quidem de iſto genere honorum quid ſentirem

ſcripſi ad te antè. Semper hos putaui, ſi vulgares eſſent, vileis: ſi temporis cauſa cõſtituerentur, leueis: ſi verò (id quod ita factum eſt) meritis tuis tribuerentur, exiſtimabam multam tibi in iis tuendis operam eſſe ponendam. Quare, quoniam in iſtis vrbibus cum ſummo imperio, & poteſtate verſaris, in quibus tuas virtutes conſecratas, & in Deorum numero collocatas vides: in omnibus rebus, quas ſtatues, quas decernes, quas ages, quid tantis hominum opinionib. tantis de te iudiciis, tantis honoribus debeas, cogitabis. Id autem erit eiuſmodi, vt conſulas omnibus, vt medeare incõmodis hominum, prouideas ſaluti, vt te parentem Aſiæ & dici, & haberi velis. Atque huic tuæ voluntati ac diligentiæ difficultatem magnã afferunt publicani: quibus ſi aduerſamur, ordinẽ de nobis optimè meritum, & per nos cum repub. cõiunctum, & à nobis, & à rep. diſiungemus: ſin autẽ omnibus in rebus obſequimur, funditus eos perire patiemur, quorũ non modò ſaluti, ſed etiam commodis conſulere debemus. Hæc eſt vna (ſi verè cogitare volumus) in toto imperio tuo difficultas: nam eſſe abſtinentem, continere omnes cupiditates, ſuos coercere, & iuris æquabilem tenere rationem, facilem te in rebus cognoſcendis, in hominibus audiendis, admittendisque præbere, præclarum magis eſt, quàm difficile. Non eſt enim poſitum in labore aliquo, ſed in quadam inductione animi atque voluntate. Illa cauſa publicanorum quantam acerbitatem afferat ſociis, intelleximus ex ciuibus, qui nuper in portoriis Italiæ tollendis, non tam de portorio, quàm de nonnullis iniuriis portitorum querebantur. Quare non ignoro quid ſociis accidat in vltimis terris, cùm audiuerim in Italia querelas ciuium. Hîc te ita verſari, vt & publicanis ſatisfacias, præſertim publicis malè redemptis, & ſocios perire non ſinas, diuinæ cuiuſdam virtutis eſſe videtur, id eſt, tuæ. Ac primùm Græcis id, quod acerbiſſimum eſt: quòd ſint vectigales, non ita acerbum videri debet, proptereà quòd ſine imperio populi Romani ſuis inſtitutis per ſe ipſi ita fuerunt. Nomen autem publicani aſpernari non poſſunt, qui pendere ipſi vectigal ſine publicano non potuerunt, quod iis æqualiter Sylla deſcripſerat. Non eſſe autem leniores in exigendis vectigalibus Græcos, quàm noſtros publicanos, hinc intelligi poteſt, quòd Caunii nuper

per omnes ex insulis, quæ erant ab Sylla Rhodiis attributæ, confugerunt ad senatum, nobis vt potius vectigal, quàm Rhodiis penderent. Quare nomen publicani neque ii debent horrere, qui semper vectigales fuerunt: neque ii aspernari, qui per se pendere vectigal non potuerunt: neque ii recusare, qui postulauerunt. Simul & illud Asia cogitet, nullam à se neque belli externi, neque discordiarum domesticarum calamitatem abfuturam fuisse, si hoc imperio non teneretur. Id autem imperium cùm retineri sine vectigalibus nullo modo possit, æquo animo parte aliqua suorum fructuum pacem sibi sempiternam redimat, atque otium. Quòd si genus ipsum, & nomen publicani non iniquo animo sustinebunt, poterunt iis consilio, & prudentia tua reliqua videri mitiora. Possunt in pactionibus faciendis non legem spectare censoriam, sed potius commoditatem conficiendi negotii, & liberationem molestiæ. Potes etiam tu id facere, quod & fecisti egregiè, & facis, vt commemores, quãta sit in publicanis dignitas, quantum nos illi ordini debeamus, vt, remoto imperio, ac vi potestatis, & fascium, publicanos cum Græcis gratia atq; autoritate coniungas. Sed & ab iis, de quibus optimè tu meritus es, & qui tibi omnia debent, hoc petas, vt facilitate sua nos eam necessitudinem, quæ est nobis cum publicanis, obtinere, & conseruare patiantur. Sed quid ego te hæc hortor, quæ tu non modò facere potes tua sponte sine cuiusquam præceptis, sed etiam magna iam ex parte perfecisti? non enim desistunt nobis agere quotidie gratias honestissimæ & maximæ societates: quod quidem mihi idcircò iucundius est, quòd idem faciunt Græci. DIFFICILE est autem ea quæ commodis, vtilitate & propè natura diuersa sunt, voluntate coniungere. At ea quidem, quæ supra scripta sunt, non vt te instituerem scripsi (neque enim prudentia tua cuiusquam præcepta desiderat) sed me in scribendo commemoratio tuæ virtutis delectauit: quanquam in his literis longior fui, quàm aut vellem, aut me putaui fore. Vnum est quod tibi ego præcipere non desinam, neq; te patiar, quantum in me erit, cum exceptione laudari. Omnes enim, qui istinc veniũt, ita de tua virtute, integritate, humanitate, cõmemorant, vt in tuis summis laudib. excipiant vnã iracundiã. Quòd vitiũ

cùm in hac priuata, quotidianaque vita leuis esse animi, atque infirmi videtur: tùm verò NIHIL est tam deforme, quã ad summum imperium etiam acerbitatem naturæ adiungere. Quare illud non suscipiam, vt quæ de iracundia dici solent à doctissimis hominibus, ea tibi nunc exponam, cùm & nimis longus esse nolim, & ex multorum scriptis ea facilè possis cognoscere. Illud quod est epistolæ proprium, vt is, ad quem scribitur, de iis rebus, quas ignorat, certior fiat, prætermittendum esse non puto. Sic ad nos omnes ferè deferunt, nihil, cùm absit iracundia, te fieri posse iucundius: sed cum te alicuius improbitas, peruersitasque commouerit, sic te animo incitari, vt ab omnibus tua desideretur humanitas. Quare, quoniam in eam rationem vitæ nos, non tam cupiditas quædam gloriæ, quàm res ipsa ac fortuna deduxit, vt sempiternus sermo hominum de nobis futurus sit, caueamus, quantum efficere & consequi possumus, ne quod in nobis insigne vitium fuisse dicatur. Neque ego nunc hoc contendo, quod fortasse cùm in omni natura, tum iam in nostra ætate difficile est, mutare animum, & si quid est penitus insitum moribus, id subitò euellere: sed te illud admoneo, vt si hoc plenè vitare non potes, quòd antè occupatur animus ab iracundia, quàm prouidere ratio potuit, ne occuparetur; te antè compares, quotidieque meditere, resistendum esse iracundiæ: cumque ea maximè animum moueat, tum tibi esse diligentissimè linguam continendam: quę quidem mihi virtus non interdum minor videtur, quàm omninò non irasci. Nam illud non solùm est grauitatis, sed nonnunquam etiam lentitudinis: moderari verò & animo, & orationi, cùm sis iratus, aut etiam tacere, & tenere in sua potestate motum animi, & dolorem, etsi non est perfectæ sapientiæ, tamen est non mediocris ingenii. Atque in hoc genere multò te esse iam commodiorem, mitioremque nuntiant. Nullæ tuæ vehementiores animi concitationes, nulla maledicta ad nos, nullæ contumeliæ perferuntur: quæ cùm abhorrent à literis, ab humanitate, tum verò contrariæ sunt imperio & dignitati. Nam si implacabiles sunt iracundiæ, summa est acerbitas: sin autem exorabiles, summa leuitas: quæ tamè (vt in malis) acerbitati anteponenda est. Sed quoniam primus annus habuit de hac reprehensione plurimum

sermo-

ſermonis, credo propterea, quòd tibi hominũ iniuria, quòd auaritia, quòd inſolentia pręter opinionem accidebat, & intolerabilis videbatur: ſecundus autem multò lenior, quòd & conſuetudo, & ratio, (vt ego arbitror) meę quoque literæ
5 te patientiorem, leniorem que fecerunt: tertius annus ita eſſe debet emendatus, vt ne minimam quidem rem quiſquam poſſit vllam reprehendere. Ac iam hoc loco non hortatione, neque præceptis, ſed precibus tecum fraternis ago, totum vt animum, curam cogitationem que tuam ponas in o-
10 mnium laude vndique colligenda. Quòd ſi in mediocri ſtatu ſermonis, ac prædicationis, noſtræ res eſſent: nihil abs te eximium, nihil præter aliorum conſuetudinem poſtularetur. Nunc verò propter earum rerum, in quibus verſati ſumus, ſplendorem & magnitudinem, niſi ſummam lau-
15 dem ex iſta prouincia aſſequimur, vix videmur ſummam vituperationem poſſe vitare. Ea noſtra ratio eſt, vt omnes boni cùm faueant, tum etiam à nobis omnem diligentiam, virtutem que & poſtulent & expectent: omnes autem improbi, quòd cum iis bellum ſuſcepimus ſempiternũ, vel mi-
20 nimá re ad reprehendendum contenti eſſe videantur. Quare, quoniam eiuſmodi theatrũ eſt totius Aſiæ celebritate refertiſſimum, magnitudine ampliſſimum, iudicio eruditiſſimum, natura autem ita reſonans, vt vſque Romam ſignificationes, voces que referantur: contende quæſo, atque ela-
25 bora, non modò vt his rebus dignus fuiſſe, ſed etiam vt illa omnia tuis artibus ſuperaſſe videare. Et quòniam mihi caſus vrbanam in magiſtratibus adminiſtrationem reipublicæ, tibi prouincialem dedit, etſi mea pars nemini cedit, fac vt tua cæteros vincat: ſimul & illud cogita, nos non
30 de reliqua & ſperata gloria iam laborare, ſed de parta dimicare: quæ quidem non tam expetenda fuit, quàm tuenda nobis eſt. Ac ſi mihi quicquam eſſet abs te ſeparatum, nihil amplius deſiderarem hoc ſtatu, qui mihi iam partus eſt. Nunc verò res ſic ſeſe habet, vt niſi omnia tua facta, atq; dicta no-
35 ſtris rebus iſtinc reſpondeant, ego me meis tantis laboribus, tantis que periculis, quorum tu omnium particeps fuiſti, nihil conſecutum putem. Quòd ſi, vt ampliſſimum nomen conſequeremur, vnus præter cæteros adiuuiſti: certè

idem, vt id retineamus, præter cæteros elaborabis. Non est tibi his solis vtendum existimationibus, ac iudiciis, qui nunc sunt, hominum, sed iis etiam, qui futuri sunt: quanquám illorum erit verius iudicium, obtrectatione, & maleuolentia liberatum. Denique illud etiam debes cogitare, non te tibi soli gloriam quęrere: quod si esset, tamen non negligeres, præsertim cum amplissimis monimentis consecrare voluisses memoriam nominis tui: sed ea tibi est communicanda mecum, prodenda liberis nostris: in qua cauendum est, ne, si negligentiòr fueris, non solùm tibi parum consuluisse, sed tuis etiam inuidisse videaris. Atque hæc non eò dicuntur, vt te oratio mea dormientem excitasse, sed potius vt currentem incitasse videatur: facies enim perpetuò quæ fecisti, vt omnes æquitatem tuam, temperantiam, seueritatem, integritatemque laudent. Sed me quædam tenet propter singularem amorem infinita in te auiditas gloriæ. Quanquam illud existimo, cùm iam tibi Asia, sicut vnicuique sua domus, nota esse debeat, cùm ad tuam summam prudentiam tantus vsus accesserit, nihil esse, quod ad laudem attineat, quod tu non optimè perspicias, & tibi non sine cuiusquam hortatione in mentem veniat quotidie. Sed ego qui, cùm tua lego, te audire, & qui, cùm ad te scribo, tecum loqui videor: ideo & tua longissima quaque epistola maximè delector, & ipse in scribendo sæpè sum longior. Illud te ad extremum & oro, & hortor, vt tanquam poetæ boni, & actores industrii solent, sic tu in extrema parte, & conclusione muneris, ac negotii tui diligentissimus sis, vt hic tertius annus imperii tui tanquam tertius actus perfectissimus atque ornatissimus fuisse videatur. Id facilimè facies, si me, cui semper vni magis, quàm vniuersis placere voluisti, tecum semper esse putabis, & omnibus iis rebus, quas dices ac facies, interesse. Reliquum est, vt te orem, vt valetudini tuæ, si me, & omneis tuos valere vis, diligentissimè seruias.

MARCVS QVINTO FR. S. 2

Statius ad me venit a.d. VIII. calend. Nouembr. eius aduentus, quòd ita scripsisti, direptum iri te à tuis, dum is abesset, molestus mihi fuit. Quòd autem expectationem

tui,

tui, concursumque eum qui erat futurus, si vnà tecum decederet, neque antea visus esset, sustulit, id mihi non incommodè visum est accidisse: exhaustus enim est sermo hominum, & multæ emissæ iam eiusmodi voces, ἀλλ' ὡρεί τινα φῶρα μέγαν, quæ te absente confecta esse lætor. Quòd autem iccirco à te missus est, mihi vt se purgaret, id necesse minimè fuit. primùm enim nunquam ille mihi fuit suspectus: neque ego quæ ad te de illo scripsi, scripsi meo iudicio: sed cùm ratio salusque omnium nostrûm, qui ad rempublicam accedimus, non veritate solùm, sed etiam fama niteretur, sermones ad te aliorum semper, non mea iudicia perscripsi: qui quidem quàm frequentes essent, & quàm graues, aduentu suo Statius ipse cognouit. Etenim interuenit nonnullorum querelis, quæ apud me de illo ipso habebantur, & sentire potuit sermones iniquorum in suum potissimùm nomen erumpere. Quod autem me maximè mouere solebat, cùm audiebam illum plus apud te posse, quàm grauitas illius ætatis, & imperii prudentia postularet (quàm multos enim mecum egisse putas, vt se Statio commendarem? quàm multa autem ipsum ἀφελῶς mecum in sermone ita protulisse?) id mihi non placuit, monui, suasi, deterrui. Quibus in rebus etiam si fidelitas summa est, quod prorsus credo, quoniam tu ita iudicas: tamen species ipsa tam gratiosi liberti, aut serui, dignitatem habere nullam potest. Atque hoc sic habeto (nihil enim nec temerè dicere, nec astutè reticere debeo) materiam omnem sermonum eorum, qui de te detrahere velint, Statium dedisse: anteà tantùm intelligi potuisse, iratos tuæ seueritati esse nonnullos: hoc manumisso, iratis quod loquerentur, non defuisse. Nunc respondebo ad eas epistolas, quas mihi reddidit L. Cæsius, cui quoniam ita te velle intelligo, nullo loco deero: quarum altera est de Blaudenio Zeuxide, quem scribis certissimum matricidam tibi à me intimè commendari. Qua de re, & de hoc genere toto, ne fortè me in Græcos tam ambitiosum factum esse mirere, pauca cognosce. Ego cùm Græcorum querelas nimium valere sentirem, propter hominum ingenia, ad fallendum parata, quoscunque de te queri audiui, quacunque potui ratione placaui. Primùm Dionysipolitas, qui erant inimicissi-

mi mei, leniui: quorum principem Hermippum non solùm sermone meo, sed etiam familiaritate deuinxi. Ego Apamēsem Ephesium, ego leuissimum hominem Meragistum Antandrium, ego Niciā Smyrnæum, ego nugas maximas omni mea comitate sum complexus, Nymphonem etiam Colophonium: quæ feci omnia, non quòd me aut ii homines, aut tota natio delectaret: pertæsum est enim leuitatis, assentationis animorum non officiis, sed temporibus seruientium. Sed vt ad Zeuxim reuertar, cùm is de Caselii sermone secum habito, quę tu scribis, ea ipsa loqueretur, obstiti eius sermoni, & hominem in familiaritatem recepi. Tua autem quæ fuerit cupiditas tanta, nescio: quòd scribis cupiisse te, quoniam Smyrnæ duos Mysos insuisses in culeum, simile in superiore parte prouinciæ edere exemplū seueritatis tuæ, & idcirco Zeuxim elicere omni ratione voluisse: quem adductum in iudicium, fortasse dimitti non oportuerit: conquiri verò, & elici blanditiis (vt tu scribis) ad iudiciū necesse non fuit, eum præsertim hominem, quem ego & ex suis ciuibus, & ex multis aliis quotidie magis cognosco nobiliorem esse propè quàm ciuitatē suam. At enim Græcis solis indulgeo. Quid L. Cæcilium? nónne omni ratione placaui? quem hominem? qua ira? quo spiritu? quem deniq; pręter Tusceniū, cuius caussa sanari non potest, non mitigaui? Ecce supra caput homo leuis, ac sordidus, sed tamen equestri censu, Catienus, etiam is lenietur. Cuius tu in patrē quòd fuisti asperior, non reprehendo. certò enim scio, te fecisse cum caussa. Sed quid opus fuit eiusmodi literis, quas ad ipsum misisti? illum crucem sibi ipsum constituere, ex qua tu eum ante detraxisses: te curaturū, fumo vt combureretur, tota plaudente prouincia. Quid verò ad C. Fabium nescio quē? (nam eam quoque epistolam T. Catienus circumgestat) renuntiari tibi, Licinium plagiarium cum suo pullo Meluino tributa exigere? Deinde rogas Fabium, vt & patrem, & filium viuos cōburat, si possit: sin minus, ad te mittat, vti iudicio comburantur. Hæ literæ abs te per iocum missę ad C. Fabium, si modò sunt tuæ, cùm leguntur, inuidiosam atrocitatem verborum habent. Ac si omnium mearum literarum præcepta repetes, intelliges nihil esse à me, nisi orationis acerbitatem, & iracundiam,

cundiam,& si fortè, rarò literarum missarum indulgentiam reprehensam: quibus quidem in rebus si apud te plus autoritas mea, quàm tua siue natura paulò acrior, siue quædam dulcedo iracundiæ, siue dicendi sal, facetiæque valuissent,
5 nihil sanè esset, quod nos pœniteret. Et mediocri me dolore putas affici, cùm audiã, qua sit existimatione Virgilius, qua tuus vicinus Cn. Octauius? Nam si te interioribus vicinis tuis, Ciliciensi, & Syriaco anteponis, valde magnum facis. Atq; is dolor est, quod cũ ii, quos nominaui, te innocẽtia nõ
10 vincant, vincunt tamen artificio beneuolentiæ colligendæ: qui neque Cyrum Xenophontis, neq; Agesilaum nouerint: quorum regum summo in imperio nemo vnquam verbum vllum asperius audiuit. Sed hæc à principio tibi præcipiens, quantum profecerim, non ignoro. Nunc tamen decedens
15 (id quod mihi iam facere videris) relinque, quæso, quàm iucundissimam memoriam tui: successorem habes perblandum. Cætera valde illius aduentu tua requirentur. In literis mittendis (vt sæpè ad te scripsi) nimium te exorabilem præbuisti. tolle omneis, si potes, iniquas, tolle inusitatas, tolle cõ-
20 trarias. Statius mihi narrauit scriptas ad te solere afferri, ab se legi, & si iniquæ sunt, fieri te certiorem: antequàm verò ipse ad te venisset, nullum delectum literarum fuisse: ex eo esse volumina selectarum epistolarum, quæ reprehendi solerent. Hoc de genere nihil te nunc quidem moneo, serò est
25 enim: ac scire potes, multa me variè diligenterq; monuisse. Illud tamen, quod Theopompo mãdaui, cùm essem admonitus ab ipso, vide per homines amãteis tui, quod est fácile, vt hæc genera tollantur epistolarũ, primum iniquarũ, deinde contrariarum, tum absurdè, & inusitatè scriptarum, po-
30 stremò in aliquem contumeliosarum. Atque ego hæc tam esse, quàm audio, non puto: & si sunt occupationibus tuis minus animaduersa, nunc perspice, & purga. Legi epistolam, quam ipse scripsisse Sylla Nomenclator dictus est, non probandam: legi nonnullas iracundas. Sed tempore
35 ipso de epistolis: nam cùm hanc paginam tenerem, L. Flauius prætor designatus ad me venit, homo mihi valde familiaris. Is mihi, te ad procuratores suos literas misisse; quæ mihi visæ sunt iniquissimæ, ne quid de bonis quæ L. Octa-

uii Nasonis fuissent, cui L. Flauius hæres est, diminuerent, antè quàm C. Fundano pecuniam soluissent: itémque misisse ad Apollonienses, ne de bonis, quæ Octauii fuissent, diminui paterentur, prius quàm Fundanio debitum solutum esset. Hæc mihi verisimilia non videntur: sunt enim à prudentia tua remotissima. Ne diminuat hæres? Quid si inficiatur? quid si omnino non debet? Quid? prætor solet iudicare deberi? quid? ego Fundanio non cupio? non amicus sum? non misericordia moueor? nemo magis: sed via iuris eiusmodi est quibusdam in rebus, vt nihil sit loci gratiæ. Atque ita mihi dicebat Flauius scriptum in ea epistola, quam tuam esse dicebat, te aut quasi amicis tuis gratias acturum, aut quasi inimicis incommoda laturum. Quid multa? ferebat grauiter. id vehementer mecum querebatur: orabatque, vt ad te quam diligentissimè scriberem: quod facio, & te prorsus vehementer etiam atque etiam rogo, vt & procuratoribus Flauii remittas de diminuendo, & Apolloniensibus ne quid præscribas, quod contra Flauium sit, amplius, & Flauii caussa, & scilicet Pompeii facias omnia. Nolo mediusfidius ex tua iniuria, in illum, tibi liberalem me videri. Sed & te oro, vt tu ipse authoritatem & monimentum aliquod decreti, aut literarum tuarum relinquas, quod sit ad Flauii rem, & ad caussam accommodatum: fert enim grauiter homo & mei obseruantissimus, & sui iuris dignitatisque retinens, se apud te neque amicitia, neque iure valuisse: &, vt opinor, Flauii aliquando rem & Pompeius & Cæsar tibi commendarunt, & ipse ad te scripserat Flauius, & ego certè. Quare si vlla res est, quam tibi faciendam petente me putes, hæc ea sit; si me amas, cura, elabora, perfice vt Flauius & tibi, & mihi quàm maximas gratias agat: hoc te ita rogo, vt maiore studio rogare non possim. Quod ad me de Hermia scribis, mihi mehercule valde molestum fuit. Literas ad te parum fraternè conscripseram, quas oratione Diodori Luculli liberti commotus, de pactione statim, quod audieram, iracundiùs scripseram, & reuocare cupiebam. huic tu epistolæ non fraternè scriptæ, fraternè debes ignoscere. De Censorino, Antonio, Cassio, Scæuola, te ab iis diligi, vt scribis, vehementer gaudeo. cætera fuerunt

runt in eadem epiſtola grauiora, quàm vellem, ὀρϑὰν τὰν ναῦν & ἀπυξϑανεῖν: maiora iſta erunt. Meæ obiurgationes fuerunt amoris pleniſſimæ, quæ ſunt nonnullæ, ſed tamen mediocres, & paruæ potius. Ego te nunquam vlla in
5 re dignnm minima reprehenſione putaſſem, cùm te ſanctiſſimè gereres, niſi inimicos multos haberemus. Quæ ad te aliqua admonitione, aut obiurgatione ſcripſi, ſcripſi propter diligentiam cautionis meæ: in qua & maneo, & manebo, & idem vt facias, non deſiſtam rogare. Atta-
10 lus Iphimenus mecum egit, vt ſe ne impedires, quo minus, quod ad Q. Publicani ſtatuam decretum eſt, erogaretur: quod ego te rogo, & admoneo, ne talis viri, tamque noſtri neceſſarii honorem minui per te, aut impediri velis. Prçtereà, Æſopi tragœdi noſtri familiaris Licinius ſeruus tibi
15 notus aufugit: is Athenis apud Patronem Epicureum pro libero fuit: inde in Aſiam venit: poſteà Plato quidam Sardianus Epicureus, qui Athenis ſolet eſſe multùm, & qui tum Athenis fuerat, cùm Licinius eò veniſſet, cùm eum fugitiuum poſteà eſſe ex Æſopi literis cognoſſet: hominẽ com-
20 prehendit, & in cuſtodiam Epheſi tradidit: ſed in publicam, an in piſtrinum, non ſatis ex literis eius intelligere potuimus. Tu quoquo modo, quoniam Epheſi eſt, hominem inueſtiges velim, ſummaque diligentiâ vel tecum deducas. Noli ſpectare, quanti homo ſit: parui enim pretii eſt, qui
25 iam nihil ſit: ſed tanto dolore Æſopus eſt affectus propter ſerui ſcelus, & audaciam, vt nihil ei gratius facere poſſis: quàm ſi illum per te recuperarit. Nunc ea cognoſce, quæ maximè exoptas, rempublicam funditus amiſimus, adeò vt Cato adoleſcens, nullius conſilii, ſed tamen ciuis Romanus,
30 & Cato, vix viuus effugeret: quod, cùm Gabinium de ambitu vellet poſtulare, neque prætores diebus aliquot adiri poſſent, vel poteſtatem ſui facerent, in concionem aſcendit, & Pompeium priuatus dictatorem appellauit. propius nihil eſt factum, quàm vt occideretur. Ex hoc, qui ſit ſtatus totius
35 reip. videre potes. noſtræ tamen cauſſæ non videntur homines defuturi. mirandum in modum profitentur, offerunt ſe, pollicentur: & quidem cùm ſpe ſum maxima, tum maiore etiam animo. ſpero ſuperiores fore nos: confido animo, vt in hac rep. ne caſum quidem vllum pertimeſcam. Sed tamẽ res

ſic ſe habet: ſi diem nobis Clodius dixerit, tota Italia concurret, vt multiplicata gloria diſcedamus: ſin autem vi agere conabitur, ſpero fore ſtudiis non ſolùm amicorum, ſed etiam alienorum, vt vi reſiſtamus. Omnes & ſe, & ſuos liberos, amicos, clientes, libertos, ſeruos, pecunias denique 5 ſuas pollicentur. Noſtra antiqua manus bonorum ardet ſtudio noſtri, atque amore: ſi qui anteà aut alieniores fuerant, aut languidiores, nunc horum odio ſe cum bonis coniungunt. Pompeius omnia pollicetur, & Cæſar: quibus ego ita credo, vt nihil de mea comparatione diminuam. Tri- 10 buni plebis deſignati ſunt nobis amici: conſules ſe optimè oſtendunt. Prætores habemus amiciſſimos, acerrimos ciueis, Domitium, Nigidium, Memmium, Lentulum, bonos etiam alios, ſed hos ſingulareis. Quare magnum fac animum habeas, & ſpem bonam. de ſingulis tamen rebus, quæ 15 quotidie gerantur, faciam te crebrò certiorem. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 3

Mi frater, mi frater, mi frater, tune id veritus es, ne ego 20 iracundia aliqua adductus pueros ad te ſine literis miſerim? aut etiam ne te videre noluerim? ego tibi iraſcerer? tibi ego poſſem iraſci? ſcilicet: tu me afflixiſti, tui me inimici, tua me inuidia, ac non ego te miſerè perdidi. Meus ille laudatus conſulatus, mihi te, liberos, patriam, fortunas: tibi velim 25 ne quid eripuerit præter vnum me. ſed certè à te mihi omnia ſemper honeſta & iucunda ceciderunt, à me tibi luctus meæ calamitatis, metus tuæ, deſiderium, mœror, ſolitudo. Ego te videre noluerim? imò verò me à te videri noluì: non enim vidiſſes fratrem tuum, non eum, quem reli- 30 queras, non eum, quem noras, non eum, quē flens flentem, proſequentem proficiſcens dimiſeras, ne veſtigium quidem eius, nec ſimulacrū, ſed quandam effigiem ſpirantis mortui. Atque vtinam me mortuum prius vidiſſes, aut audiſſes. Vtinam te non ſolùm vitæ, ſed etiam dignitatis meæ ſuperſti- 35 tem reliquiſſem. Sed teſtor omnes Deos, me hac vna voce à morte eſſe reuocatum, quòd omnes in mea vita partem aliquam tuæ vitæ repoſitā eſſe dicebant. Quare peccaui, ſcelerateque

rateq; feci: nã si cecidissem, mors ipsa meam pietatẽ, amoremq; in te facilè defenderet: nunc commisi, vt viuo me careres, viuo me aliis indigeres, mea vox in domesticis periculis potissimùm occideret, quæ sæpè alienissimis præsidio fu-
5 isset. Nam quòd ad te pueri sine literis venerunt, quoniam vides non fuisse iracundiæ causa, certè pigritia fuit, & quædam infinita vis lacrymarum & dolorum. Hæc ipsa me quo fletu putas scripsisse? eodem, quo te legere certò scio. An ego possum aut non cogitare aliquando de te, aut vnquam sine
10 lacrymis cogitare? cùm enim te desidero, fratrem solùm desidero? ego verò fratrem, suauitate propè æqualẽ, obsequio filium, consilio parentem. Quid mihi sine te vnquam, aut tibi sine me iucundum fuit? quid, quòd eodem tempore desidero filiam? qua pietate, qua modestia, quo ingenio, effi-
15 giem oris, sermonis, animi mei? quid filium venustissimũ, mihique dulcissimum? quem ego ferus, ac ferreus è complexu dimisi meo, sapientiorem puerum, quàm vellem: sentiebat enim miser iam quid ageretur. Quid verò tuum filiũ? quid? imaginem meam, quem meus Cicero & amabat, vt
20 fratrem, & iam, vt maiorem fratrem, verebatur. Quid, quòd mulierem miserrimam, fidelissimam cõiugem me prosequi non sum passus, vt esset, quæ reliquias communis calamitatis, communeis liberos tueretur? Sed tamen quoquo modo potui, scripsi, & dedi literas ad te Philogono liberto tuo,
25 quas credo tibi posteà redditas esse: in quibus idem te hortor, & rogo, quod pueri tibi verbis meis nuntiarunt, vt Romam protinus pergas & properes. Primùm enim te præsidio esse volui, si qui essent inimici, quorum crudelitas nondum esset nostra calamitate satiata: deinde congressus nostri
30 lamentationem pertimui, digressum verò non tulissem: atq; etiam idipsum quod tu scribis, metuebam, ne à me distrahi non posses. His de causis hoc maximum malum, quòd te nõ vidi, quo nihil amantissimis & coniunctissimis fratribus acerbius ac miserius videtur accidere potuisse, minus acer-
35 bum, minus miserum fuit, quàm fuisset tum congressio, tum verò digressio nostra. Nunc, si potes, id quod ego, qui fortis tibi semper videbar, non possum, erige te, & confirma, si qua subeunda dimicatio erit. Spero, si quid mea spes habet autoritatis, tibi & integritatem tuam, & amorem in te ciuitatis &

aliquid etiam misericordiã nostri præsidii laturam: sin erit ab ipso periculo vacuus, ages, scilicet, si quid agi posse de nobis putabis: de quo scribunt ad me quidem multi multa, & se sperare demonstrant: sed ego, quid sperem, non dispicio, cùm inimici plurimùm valeant, amici partim deseruerint 5 me, partim etiam prodiderint: qui in meo reditu fortassis reprehensionem sui sceléris pertimescant. Sed ista qualia sint, tu velim perspicias, mihique declares. Ego tamen, quandiu opùs erit, si quid periculi subeundum videbis, viuam. Diutius in hac vita esse nõ possum: neque enim tantum virium 10 habet vlla aut prudentia, aut doctrina, vt tantum dolorem possit sustinere. scio fuisse & honestius moriendi tempus, & vtilius: sed non hoc solùm, multa alia prætermisi: quæ si queri velim præterita, nihil agam, nisi vt augeam dolorem tuũ, indicem stultitiam meam. Illud quidem nec faciendum est, 15 nec fieri potest me diutius, quàm aut tuum tempus, aut firma spes postulabit, in tam misera, tamque turpi vita commorari: vt qui modò fratre fuerim, liberis, coniuge, copiis, genere ipso pecuniæ beatissimus, dignitate, autoritate, existimatione, gratia non inferior, quàm qui vnquam fuerunt 20 amplissimi, is nũc in tam afflicta, perditaque fortuna neque me, neque meos lugere diutius possim. Quare quid ad me scripsisti de permutatione? quasi verò nunc me non tuæ facultates sustineant. Qua in re ipsa videor miser, & sentio quid sceleris admiserim, cùm de visceribus tuis, & filii tui satisfa- 25 cturus sis quibus debes, ego acceptam de ærario pecuniam tuo nomine frustrà dissiparim. sed tamẽ & M. Antonio quãtum tu scripseras & Cæpioni tantundem solutũ est. mihi ad id quod cogito, hoc quod habeo, satis est: siue enim restituimur, siue desperamur, nihil amplius opus est. Tu, si fortè 30 quid erit molestiæ, te ad Crassum, & ad Calidium conferas censeo: quantum Hortensio credendũ sit, nescio. me summa simulatione amoris, summaq; assiduitate quotidiana sceleratissimè, insidiosissimeq; tractauit, adiuncto quoq; Arrio: quorum ego consiliis, promissis, præceptis destitutus in hanc 35 calamitatem incidi. Sed hæc occultabis, ne quid obsint. illud caueto, & eò puto per Pomponium fouendum tibi esse ipsum Hortensium, ne ille versus, qui in te erat collatus cùm ædilitatẽ petebas, de lege Aurelia falso testimonio cõfirmetur.

tur. Nihil enim tam timeo, quàm ne, cùm intelligant homines, quantum misericordiæ nobis tuæ preces, & tua salus allatura sit, oppugnent te vehementius. Messalam tui studiosum esse arbitror. Pompeium etiam simulatorem puto. sed
5 hæc vtinam non experiare: quod precarer Deos, nisi meas preces audire desiissent. Veruntamen precor, vt his infinitis nostris malis contenti sint: in quibus non modò tamen nullius inest peccati infamia, sed omnis dolor est, quòd optimè factis pœna est maxima constituta. Filiam meam & tuam,
10 Ciceronemq; nostrum quid ego, mi frater, tibi cõmendem? Quin illud mœreo, quòd tibi non minorem dolorem illorum orbitas affert, quam mihi. Sed te incolumi, orbi non erunt. Reliqua, ita mihi salus aliqua detur, potestasq; in patria moriendi, vt me lacrymæ non sinunt scribere. Etiam Teren-
15 tiam velim tueare, mihiq; de omnibus rebus rescribas. Sis fortis, quoad rei natura patietur. Idib. Iun. Thessalonicæ.

MARCVS QVINTO FR. S. 4

Amabo te mi frater, ne, si vno meo facto & tu, & omnes mei corruistis, improbitati, & sceleri meo potius, quàm im-
20 prudentię, misericordiæ que assignes. Nullũ est meum peccatum, nisi quòd iis credidi, à quibus nefas putaram esse me decipi, aut etiam, quibus ne id expedire quidem arbitrabar: intimus, proximus, familiarissimus quisq; aut sibi pertimuit, aut mihi inuidit. Ita mihi nihil misero præter fidem amico-
25 rum: cautum meum consilium fuit. Quòd si te satis innocentia tua, & misericordia hominum vindicat hoc tempore à molestia; perspicis profectò, ecquænam nobis salutis spes relinquatur. Nam me Pomponius, & Sestius, & Piso noster adhuc Thessalonicæ retinuerunt, cùm longius discedere
30 propter nescio quos motus vetarent. verùm ego magis exitum illorum, literis, quàm spe certa expectabam. Nam quid sperem, potentissimo inimico, dominatione obtrectatorum, infidelibus amicis, pluribus inuidis? De nouis autem tribunis pl. est ille quidem in me officiosissimus, Sestius, &
35 (spero) Curtius, Milo, Fadius, Gratidius, sed valde aduersante Clodio: qui etiám priuatus eadem manu poterit conciones concitare: deinde etiam intercessor parabitur. Hæc mihi proficiscenti nõ proponebãtur, sed sæpè triduo summa cum gloria dicebar esse rediturus. Quid tu igitur, inquies?

Quid? multa conuenerunt, quæ mentem exturbarent meã: subita defectio Pompeii: alienatio consulum, etiam prætorum timor, publicanorum arma, lacrymæ meorum me ad mortem ire prohibuerunt: quod certè & ad honestatem, & ad effugiendos intolerabileis doloreis fuit aptissimum. Sed de hoc scripsi ad te in ea epistola, quam Phaethonti dedi. Nunc tu, quoniam in tantum luctum, & laborem detrusus es, quantum nemo vnquam, si leuare potes communem casum misericordia hominum, scilicet incredibile quiddam assequeris. sin planè occidimus, me miserum! ego omnibus meis exitio fuero, quibus antè dedecori non eram. Sed tu, vt antè ad te scripsi, perspice rem, & percenta, & ad me, vt tempora nostra, non vt amor tuus fert, verè perscribe. Ego vitam, quoad putabo tua interesse, aut ad spem seruandam esse, retinebo. Tu nobis amicissimum Sestium cognosces. credo tua causa velle Lentulum, qui erit consul: quanquam sunt facta verbis difficiliora. tu, & quid opus sit, & quid sit, videbis omnino. Si tuam solitudinem, communemque calamitatem nemo despexerit, aut per te confici aliquid, aut nullo modo poterit: sin te quoque inimici vexare cœperint, ne cessaris: non enim gladiis tecum, sed litibus agetur. Verùm hæc absint velim. te oro, vt ad me de omnibus reb. scribas, & in me animi potius, aut cõsilii putes minus esse, quàm anteà: amoris verò, & officii non minus. Vale.

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad Quintum Fratrem,

LIBER. II.

MARCVS QVINTO FR. S.

EPISTOLAM, quam legiſti, manè dederam. Sed fecit humaniter Licinius, quòd ad me, miſſo ſenatu veſperi venit: vt ſi quid eſſet actum, ad te, ſi mihi videretur, perſcriberē. Senatus fuit frequentior, quàm putabamus eſſe poſſe menſe Decembri ſub dies feſtos. Conſulares nos fuimus, & duo conſules deſignati P. Seruilius, M. Lucullus: Lupus, Volcatius, Glabrio prętores. ſanè freqnētes fuimus, omnino ad ducētos. Commorat expectationem Lupus. Egit cauſam agri Campani ſanè accuratè: auditus eſt magno ſilentio: materiam rei non ignoras. nihil ex noſtris actionibus prætermiſit. fuerunt nonnulli aculei in C. Cæſarem, contumeliæ in Gellium, expoſtulationes cum abſente Pompeio: cauſa ferè perorata, ſententias ſe rogaturū negauit, ne quod onus ſimultatis nobis imponeret, ex ſuperiorum temporū conuitiis, & ex præſenti ſilentio, quid ſenatus ſentiret, ſe intelligere dixit. Milo cœpit dimittere. Tum Marcellinus, Noli, inquit, ex taciturnitate noſtra, Lupe, quid aut probemus hoc tempore, aut improbemus, iudicare. Ego quod ad me attinet, idemq; arbitror cæteros, iccircò taceo, quòd non exiſtimo, cùm Pompeius abſit, cauſam agri Campani agi conuenire. Tum ille ſe ſenatum negauit tenere. Racilius ſurrexit, & de iudiciis referre cœpit: Marcellinū quidem primum rogauit. is cùm grauiter de Clodianis incendiis, trucidationibus, lapidationibus

questus esset, sententiam dixit, vt ipse iudices per prætorem vrbanum sortiretur, iudicum sortitione facta, comitia haberentur: qui iudicia impediuisset, eum contra rempub. esse facturum. Approbata valde sententia, C. Cato contrà dixit, & Cassius, maxima acclamatione senatus, cùm comitia iúdiciis anteferret. Philippus assensit Lentulo. Posteà Racilius de priuatis me primum sententiam rogauit: multa feci verba de toto furore, latrocinioq; P. Clodii. eum tanquam reũ accusaui, multis & secundis admurmurationibus cuncti senatus. Orationem meam collaudauit satis multis verbis, nõ mehercule indisertè Vetus Antistius, isq; iudiciorum causam suscepit, antiquissimamq; se habiturum dixit. ibatur in eam sententiam. Tum Clodius rogatus, diem dicendo eximere cœpit: furebat à Racilio se contumaciter vrbaneq; vexatum: deinde eius operæ repentè à Græcostasi, & Gradibus clamorẽ satis magnum sustulerunt, opinor in Q. Sextilium, & amicos Milonis incitatæ. Eo metu iniecto repentè magna querimonia omnium discessimus. Habes acta vnius diei: reliqua, vt arbitror, in mensem Ianuarium reiicientur. De trib. pleb. longè optimum Racilium habemus: videtur etiã Antistius amicus nobis fore. Nam Plautius noster totus est. Fac, si me amas, vt consideratè diligenterq; nauiges de mense Decembri. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 2

Non occupatione, qua eram sanè impeditus, sed paruula lippitudine adductus sum, vt dictarem hanc epistolam, & non, vt soleo, ad te ipse scriberem. Et primùm me tibi excuso in eo ipso, in quo te accuso: me enim adhuc nemo rogauit, num quid in Sardiniam vellem? te puto sæpè habere, etsi non semper qui, num quid Romam velis, quærant. Quod ad me de Lentuli & Sexti nomine scripsisti, locutus sum cũ Cincio. Quomodo res se habet, non est facilima: sed habet profectò quiddam Sardinia appositum ad recordationem præteritæ memoriæ. Nam, vt ille Gracchus augur, posteaquam in istam prouinciam venit, recordatus est, quid sibi in campo Martio comitia consulum habenti contra auspicia accidisset, sic tu mihi videris in Sardinia de forma Minutiana, & de nominibus Pomponianis in otio recogitasse. sed ego adhuc emi nihil. Culeonis auctio facta est. Tusculano emptor nemo

nemo fuit. si conditio valde bona fuerit, fortasse non omittam. De ædificatione tua Cyrũ vrgere nõ cesso. spero eum in officio fore. sed omnia sunt tardiora propter furiosæ ædilitatis expectationẽ. nam comitia sine mora futura videntur.
5 edicta sunt ad XI. cal. Feb. te tamen solicitũ esse nolo. omne genus à nobis cautionis adhibebitur. De rege Alexandrino factũ est S.C. cum multitudine reduci, periculosum reip. videri, reliqua, cùm esset in senatu contentio, Lentulusne, an Pompeius reduceret, obtinere causam Lentulus videbatur.
10 in ea re nos & officio erga Lentulũ mirificè & voluntati Põpeii præclarè satisfecimus. Sed per obtrectatores Lentuli res calumnia extracta est. cõsecuti sunt dies comitiales, per quos senatus haberi non poterat. Quid futurũ sit latrocinio tribunorũ, non diuino. sed tamen suspicor per vim rogationẽ
15 Caninium perlaturũ. in ea re Pompeius quid velit, nõ dispicio. familiares eius quid cupiant, omnes vident. Creditores verò regis apertè pecunias suppeditant contra Lentulũ. Sine dubio res à Lentulo remota videtur esse, cum magno meo dolore: quanquàm multa fecit, quare, si fas esset, iure ei succensere possemus.
20 Tu, si ita expedit, velim quamprimũ bona, & certa tempestate conscendas, ad meq; venias, innumerabiles enim res sunt, in quibus te quotidie in omni genere desiderem. Tui, nostrique valent. Vale, XIIII. cal. Febr.

MARCVS QVINTO FR. S. 3

25 Scripsi ad te anteà superiora: nunc cognosce posteà quæ sint acta. A calend. Febr. legationes in id. Febr. reiiciebantur. eo die res confecta non est. a.d. IIII. Non. Milo affuit: ei Pompeius aduocatus venit. dixit Marcellus à me rogatus. honestè discessimus, producta dies est in VIII. id. interim re-
30 iectis legationibus in idus, referebatur de prouinciis quæstorum, & de ornandis prætorib. Sed res multis querelis de republ. interponendis nulla transacta est. Cato legem promulgauit, de imperio Lentuli abrogando. vestitũ filius mutauit. A.d. VIII. id. Milo affuit. dixit Pompeius, siue voluit.
35 nam, vt surrexit, operæ Clodianę clamorẽ sustulerunt: idque ei perpetua oratione contigit: non modò vt acclamatione, sed vt conuitio, & maledictis impediretur, qui vt perorauit, (nam in eo sanè fortis fuit, non est deterritus: dixit omnia, atque interdum etiam silentio, cum authoritate semper)

sed vt perorauit, surrexit Clodius, & tantus clamor à nostris (placuerat enim referre gratiam) vt neque mente, neq; lingua, neque ore consisteret. Ea res acta est, cùm hora VI. vix Pompeius perorasset, vsque ad horam VIII. cùm omnia maledicta, versus etiam obscœnissimi in Clodium & Clodiam dicerentur. Ille furens, & exanguis interrogabat suos in clamore ipso, quis esset qui plebem fame necaret: respondebant operæ, Pompeius. quis Alexandriam ire cuperet: respondebant, Pompeius. quem ire vellent: respondebant, Crassum. is aderat tum, Miloni animo non amico. Hora ferè IX. quasi signo dato, Clodiani nostros consputare cœperunt. exarsit dolor. vrgere illi, vt loco nos mouerent. factus est à nostris impetus, fuga operarum. eiectus de rostris Clodius, ac nos quoque tum fugimus, ne quid in turba. Senatus vocatus in curiam, Pompeius domum. Neque ego tamen in senatum, ne aut de tantis rebus tacerem, aut in Pompeio defendendo (nam is carpebatur à Bibulo, Curione, Fauonio, Seruilio filio) animos bonorum offenderem. res in posterũ dilata est. Clodius in Quirinalia produxit diem. A.d.VII. idus, senatus ad Apollinis fuit, vt Pompeius adesset. acta res est grauiter à Pompeio. eo die nihil profectum est. A.d.VI. id. ad Apollinis S.C. factum est, ea quæ facta essent a. d. VIII. id. contra rempub. esse facta. Eo die Cato est vehementer in Pompeiũ inuectus, & eum oratione perpetua tanquam reum accusauit: de me multa, me inuito, cum mea summa laude dixit, cùm illius in me perfidiam increparet. auditus est magno silentio maleuolorum. Respondit ei vehementer Pompeius, Crassumq; descripsit, dixitq; apertè, se munitiorẽ ad custodiendam vitam suam fore, quàm Africanus fuisset, quem C. Carbo interemisset. Itaque magnæ mihi res iam moueri videbantur. nam Pompeius hæc intelligit, nobiscumq; communicat, insidias vitæ suæ fieri, C. Catonem à Crasso sustentari, Clodio pecuniam suppeditari: vtrunque & ab eo, & à Curione, Bibulo, cæterisque suis obtrectatoribus confirmari: vehementer esse prouidendum, ne opprimatur: concionario illo populo à se propè alienato, nobilitate inimica, non æquo senatu, iuuentute improba. Itaque se comparat, homines ex agris accersit. Operas autem suas Clodius confirmat: manus ad Quirinalia paratur. in eo multò sumus superiores

periores ipsius copiis: sed magna manus ex Piceno, & Gallia expectatur, vt etiam Catonis rogationibus de Milone, & Lentulo resistamus. A.d. IIII. id. Feb. Sestius ab indice Cn. Nerio Pupinia de ambitu est postulatus, & eodem die à quodam M. Tullio de vi. Is erat æger. domum, vt debuimus, ad eum statim venimus, eiq; nos totos tradidimus, idq; fecimus præter hominum opinionem, qui nos ei iure succensere putabant, vt humanissimi gratissimique & ipsi & omnibus videremur: itaque faciemus. Sed idem Nerius index edidit ad allegatos Cn. Lentulum Vacciam & C. Cornelium. Eodem die S.C. factum est, vt sodalitates, decuriatique discederent, lexque de iis ferretur; vt qui non discesissent, ea pœna, quæ est de vi, tenerentur. A.d. IIII. id. dixi pro Bestia de ambitu apud prætorem Cn. Domitium in foro medio, maximo conuentu: incidiq; in eum locum in dicendo, cùm Sestius multis in templo Castoris vulneribus acceptis subsidio Bestiæ seruatus esset. Hic προῳκονομησάμην quidem ὑγιῶς καιρίως de iis, quæ in Sestium apparabanrur crimina, & eum ornaui veris laudibus, magno assensu omnium. res homini fuit vehementer grata. quæ tibi eò scribo, quòd me de retinenda Sestii gratia, literis sæpe monuisti. Pridie idus Febr. hæc scripsi ante lucem. eo die apud Pomponium in eius nuptiis eram cœnaturus. Cætera sunt in rebus nostris, cuiusmodi tu mihi ferè diffidenti prædicabas, plena dignitatis, & gratiæ: quæ quidem tua, mi frater, prudentia, patientia, virtute, pietate, suauitate etiam tibi, mihiq; sunt restituta. Domus tibi ad Lucum Pisonis Liciniana conducta est. Sed, vt spero, paucis mensibus post calendas Quint. in tuam commigrabis. Tuam in Carinis mundi habitatores Lamiæ conduxerunt. A te post illam Olbiensem epistolam, nullas literas accepi. quid agas, & vt te oblectes, scire cupio, maximéque teipsum videre quamprimùm. Cura, mi frater, vt valeas: & quanquam est hyems, tamen Sardiniam istam esse cogites. XV. cal. Mart.

MARCVS QVINTO FR. S. 4

Sestius noster absolutus est III. idus Mart. & quod vehementer interfuit reipub. nullam videri in eiusmodi caussa dissensionem esse, omnibus sententiis absolutus est. Illud, quod tibi sæpè curæ esse intellexeram, ne cui iniquo relin-

queremus vituperandi locum, qui nos ingratos esse diceret, nisi illius peruersitatem quibusdam in reb. quàm humanissimè ferremus, scito hoc nos in eo iudicio consecutos esse, vt omnium gratissimi iudicaremur. nam in defendēdo moroso homine cumulatissimè satisfecimus: & id, quod ille ma- 5 ximè cupiebat, Vatinium, à quo palàm oppugnabatur, arbitratu nostro concidimus, Diis hominibusq; plaudentibus. quin etiam Paulus noster, cùm testis productus esset in Sestium, cōfirmauit, se nomen Vatinii delaturum, si Macer Licinius cunctaretur: & Macer à Sestii subselliis surrexit, ac se 10 illi non defuturum affirmauit. Quid quæris? homo petulans & audax Vatinius, valde perturbatus, debilitatusq; discessit. Quintus tuus, puer optimus, eruditur egregiè. hoc nūc magis animaduerto, quòd Tyrannio docet apud me. Domus vtriusq; nostrûm ædificatur strenuè: redemptori tuo dimi- 15 dium pecuniæ curaui. spero nos ante hyemem contubernaleis fore. De nostra Tullia, tui mehercule amantissima, spero cum Crassipede nos confecisse: dies erant duo, qui post Latinas habentur religiosi, cæteroqui confectum erat. Latiari erat exiturus. 20

MARCVS QVINTO FR. S. 5

Dederam ad te literas anteà, quibus erat scriptum, Tulliā nostram Crassipedi prid. non. Apr. esse desponsatam. cæteraque de republica & priuata perscripserā. Posteà sunt hæc acta nonis April. S. C. Pompeio pecunia decreta in rem fru- 25 mentariam ad H-S. CCCC. Sed eodem die vehementer actū de agro Campano, clamore senatus propè concionali: acriorem caussam inopia pecuniæ faciebat, & annonæ caritas. Non prætermittam ne illud quidem. M. Furium Flaccum, equitem Rom. hominem nequam Capitolini & Mercuria- 30 les de collegio eiecerunt, præsentem ad pedes vniuscuiusque iacentem. A.d. VIII. id. April. sponsalia Crassipedi præbui: huic conuiuio puer optimus Quintus tuus, meusque, quòd perleuiter commotus fuerat, defuit. A.d. VI. id. Apr. veni ad Quintum, eumq; vidi planè integrum, multumq; is mecū 35 sermonem habuit & perhumanum de discordiis mulierum nostrarum. Quid quæris? nihil festiuius. Pomponia autem etiam de te questa est: sed hæc coràm agemus. A puero vt discessi, in aream tuam veni: res agebatur multis structoribus.

Longi-

Longilium redemptorem cohortatus sum. fidem mihi faciebat, se velle nobis placere. domus erit egregia: magis enim cerni iam poterat, quàm quantum ex forma iudicabamus: itemque nostra celeriter ædificabatur. eo die cœnaui a-
5 pud Crassipedem. Cœnatus, in hortos ad Pompeium lectica latus sum. Luceium conuenire nõ potueram, quòd abfuerat, videre autẽ volebam, quòd eram postridie Roma exiturus, & quod ille in Sardiniam iter habebat. hominem cõueni, & ab eo petiui, vt quamprimũ te nobis redderet. statim, dixit.
10 erat autẽ iturus (vt aiebat) a.d. III. id. Apr. vt aut Labrone aut Pisis conscenderet. Tu, mi frater, simul vt ille venerit, primam nauigationẽ (dummodò idonea tẽpestas sit) ne omiseris. ἀμφιλαφίαν autem illã, quam tu soles dicere, bono modo desidero, sic prorsus vt aduenientẽ excipiam libenter, la-
15 tentẽ etiam nunc non excitem. Tribus locis ædifico, reliqua recõcinno: viuo paulò liberalius, quàm solebam. Opus erat, si te haberem paulisper, fabris locum dare: sed & hęc (vt spero) breui inter nos cõmunicabimus. Res autẽ Romanæ sic se habent. Consul est egregius Lentulus, nõ impediente col-
20 lega, sic inquam bonus, vt meliorem non viderim. dies comitiales exemit omnes. nam etiam Latinæ instaurantur: nec tamen deerant supplicationes. Sic legibus perniciosissimis obsistitur, maximè Catonis. cui tamẽ egregiè imposuit Milo noster. Nam ille vindex gladiatorum, & bestiariorũ eme-
25 rat de Cosconio & Pomponio bestiarios, nec sine his armatis vnquam in publico fuerat. hos alere nõ poterat; itaq; vix tenebat. Sensit Milo: dedit cuidam nõ familiari negotium, qui sine suspicione emeret eam familiam à Catone. Quæ simul atq; abducta est, Racilius, qui vnus est hoc tempore trib. pl.
30 rem patefecit, eosq; homines sibi emptos esse dixit (sic enim placuerat) & tabulam proscripsit, se familiam Catonianam venditurum. In eam tabulam magni risus consequebantur. Nunc igitur Catonem Lentulus a legibus remouit, & eos, qui de Cæsare monstra promulgarunt, quibus intercederet
35 nemo. Nam quod de Pompeio Caninius agit, sanè quàm refrixit: neque enim res probatur, & Pompeius noster in amicitia P. Lentuli vituperatur, & mehercule non est idem. Nam apud illam perditissimam, atque infimam fæcem populi propter Milonem suboffendit: & boni multa ab eo

desiderant, multa reprehendunt. Marcellinus autẽ hoc vno mihi quidem non satisfacit, quòd eum nimis asperè tractat, quanquam id senatu non inuito facit: quò ego me libentiùs à curia, & ab omni parte reipub. subtraho. In iudiciis ii sumus, qui fuimus. domus celebratur ita, vt cùm maximè. Vnum accidit imprudentia Milonis incommodè de Sext. Clodio, quem neque hoc tempore, neque ab imbecillis accusatoribus mihi placuit accusari. Ei tres sententiæ teterrimæ in consilio defuerunt. Itaque hominẽ populus reuocat: & retrahatur necesse est: nõ enim fuerunt homines: & quia, cùm apud suos diceret, pene damnatus est, vident damnatũ. Ea ipsa in re Pompeii offensio nobis obstitit. senatorũ enim vrna copiosè absoluit, equitum adæquauit, tribuni ærarii recondemnarunt. Sed hoc incommodum consolantur quotidianæ damnationes inimicorum, in quibus me perlubente Seruius illisus est, cæteri conciduntur. Cato concionatus est se comitia haberi non siturum, si sibi cum populo dies agendi essent exempti. Appius à Cæsare nondũ redierat. Tuas mirificè literas expecto, atq; adhuc clausum mare scio fuisse: sed quosdam venisse tamen Olbia dicebant, qui te vnicè laudarent, plurimique in prouincia fieri dicerent. Iidem aiebant nuntiare, te prima nauigatione transmissurum. Id cupio: & quanquam teipsum scilicet maximè, tamen etiam literas tuas antè expecto. Mi frater vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 6

A. D. II. id. Apr. ante lucem hanc epistolam dictaueram, scripseramq; in itinere, vt eo die apud T. Titiũ in Anagnino manerem: postridie autẽ in Laterio cogitabam: inde, cùm in Arpinati quinq; dies fuissem, ire in Pompeianum: rediens aspicere Cumanum, vt, quoniã in nonas Maias Miloni dies producta est, prid. non. Romæ essem, teq; mi charissime & suauissime frater ad eam diem (vt sperabam) viderem. Ædificationem Arcani ad tuum aduentum sustentari placebat. Fac, mi frater, vt valeas, quamprimumque venias. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 7

O literas mihi tuas iucundissimas, expectatas: ac primò quidem cum desiderio, nunc verò etiam cum timore. Atq; has scito literas me solas accepisse post illas, quas tuus nauta attulit, Olbia datas. sed cætera (vt scribis) præsenti sermoni

moni reſeruentur. Hoc tamen non queo differre. Idib. Maii ſenatus frequens diuinus fuit in ſupplicatione Gabinio deneganda. adiurat Porcilius hoc nemini accidiſſe. Foris valde plauditur. Mihi cùm ſua ſponte iucundum, tum iucundius, quòd me abſente (eſt enim εἰλικρινὲς iudicium) ſine oppugnatione, ſine gratia noſtra. eram Antii. Quod idibus, & poſtridie fuerat dictum, de agro Campano actum iri, nō eſt actum. in hac cauſſa mihi aqua hæret. Sed plura, quàm conſtitueram: coràm enim. Vale mi optime atq; optatiſſime frater, & aduola. idem te noſtri rogant pueri. Illud ſcilicet: cœnabis, cùm veneris.

MARCVS QVINTO FR. S. 8

Placiturum tibi eſſe librum meum ſuſpicabar: tam valde placuiſſe, quàm ſcribis, valde gaudeo. Quòd me admones de noſtra Viania ſuadeſque vt meminerim Iouis orationem, quæ eſt in extremo illo libro; ego verò memini, & illa omnia mihi magis ſcripſi, quàm cæteris. Sed tamen poſtridie, quàm tu es profectus, multa nocte cum Vibullo veni ad Pompeium, cumque ego egiſſem de iſtis operibus, atque
5 inſcriptionibus, perbenignè mihi reſpondit. magnam ſpem attulit: cum Craſſo ſe dixit loqui velle, mihique, vt idem facerem, ſuaſit. Craſſum COS. ex ſenatu domum reduxi. ſuſcepit rem, dixitque eſſe, quod Clodius hoc tempore cuperet per ſe, & per Pompeium conſequi: putare ſe, ſi ego eum non
10 impedirem, poſſe me adipiſci ſine contentione, quod vellem: totum ei negotium permiſi, meque in eius poteſtate dixi fore. Interfuit huic ſermoni P. Craſſus, adoleſcens, noſtri (vt ſcis) ſtudioſiſſimus. Illud autem quod cupit Clodius, eſt legatio aliqua, ſi minus per ſenatum, per populum, libera
15 aut Byzantium, aut ad Brogitarum, aut vtrunque. plena res nummorum. Quod ego non nimium laboro, etiam ſi minus aſſequor, quod volo. Pompeius tamen cum Craſſo locutus eſt. videntur negotium ſuſcepiſſe. ſi perficiunt, optimè: ſin minus, ad noſtrum Iouem reuertamur. A. d. III. id.
20 Maii S.C. factum eſt de ambitu in Afranii ſententiam, quā ego dixeram, cùm tu adeſſes: ſed magno cum gemitu ſenatus conſules non ſunt perſecuti eorum ſententias. qui Afranio cùm eſſent aſſenſi, addiderunt, vt prætores ita crearentur, vt dies LX. priuati eſſent. Eo die Catonem planè repu-

diarunt. Quid multa? tenent omnia: idq; ita omnes intelligere volunt. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 9

Tv metuis, ne me interpelles? primùm si in isto essem, tu scis quid sit interpellare. An te Ateius? mehercule mihi docere videris istius generis humanitatem: qua quidem ego nihil vtor abs te. Tu verò vt me & appelles, & interpelles, & obloquare, & colloquare, velim: quid enim mihi suauius? non mehercule quisquam μουσοπάτακτος libentius sua recentia poemata legit, quàm ego te audio quacunque de re, publica, priuata, rustica, vrbana. Sed mea factum est insulsa verecundia, vt te proficiscens non tollerem. Opposuisti semel ἀντίλεκτον caussam, Ciceronis nostri valetudinem: conticui. iterum Cicerones: quieui. Nunc mihi iucunditatis plena epistola hoc aspersit molestiæ, quòd videris, ne mihi molestus esses, veritus esse, atque etiam nunc vereri. Litigarem tecum, si fas esset. sed mehercule isthuc si vnquam suspicatus ero, nihil dicam aliud, nisi verebor, ne quando ego tibi, cũ sum vna, molestus sim. Video te ingemuisse. sic fit, εἰ δ' αὖ ἴα, ἴζησας. nunquam enim dicam ἴα πάσας. Marium autem nostrum in lecticam mehercule coniecissem, non illam regis Ptolomæi Anitianam: memini enim, cùm hominẽ portarem ad Baias Neapoli octophoro Anitiano, machærophoris centum sequentibus miros risus nos edere, cùm ille ignarus sui comitatus, repentè aperuit lecticam, & penè ille timore, ego risu corrui. Tunc, vt dico, certè sustulissem, vt aliquando subtilitatem veteris vrbanitatis, & humanissimi sermonis attingerem: sed hominem infirmum in villam apertam, ac ne rudem quidem, etiam nunc inuitare nolui. Hoc verò mihi peculiare fuerit, hic etiam isto frui. Nam illorum prædiorum scito mihi vicinum Marium lumen esse: apud Anitium, videbimus, vt paratum sit. Nos enim ita philologi sumus, vt vel cum fabris habitare possimus. Habemus hanc philosophiam, non ab Hymetto, sed ab area Syra. Marius valetudine est & natura imbecillior. De interpellatione, tantum sumam à vobis temporis ad scribendum, quantum dabitis: vtinã nihil detis, vt potius vestra iniuria, quàm ignauia mea cessem. De repub. nimiùm te laborare doleo, & meliorem ciuem esse, quàm Philocteten, qui accepta

accepta iniuria, illa ſpectacula quærebat, quæ tibi acerba eſſe video. Amabò te, aduola. conſolabor te, & omnem abſtergebo dolorem. & adhuc, ſi me amas, Marium. ſed approperate. Hortus domi eſt. Vale.

5 MARCVS QVINTO FR. S. 10

Epiſtolam hanc conuicio efflagitarunt codicilli tui. Nam res quidem ipſa, & is dies, quo tu es profectus, nihil mihi ad ſcribendum argumenti ſanè dabat. Sed quemadmodum coràm cùm ſumus, ſermo nobis deeſſe non ſolet, ſic epiſto-

10 læ noſtræ debent interdum hallucinari. Tenediorum igitur libertas, ſecuri Tenedia præciſa eſt, cùm eos præter me, & Bibulum, & Callidiũ, & Fauonium nemo defenderet. De te magis ab Sypilo mentio eſt honorifica facta, cùm te vnum dicerent poſtulationi L. Seſtii Panſæ reſtitiſſe. Reliquis die-

15 bus, ſi quid erit, quod te ſcire opus ſit, aut etiam ſi nihil erit, tamen ſcribam quotidie aliquid. Pridie idus neque tibi neq; Pomponio deero. Lucretii poemata, vt ſcribis, non ita ſunt multis luminibus ingenii, multæ tamen artis. ſed cùm veneris, virum te putabo, ſi Salluſtii Empedoclea legeris, hominẽ

20 non putabo. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 11

Gaudeo tibi iucundas eſſe meas literas: nec tamen habuiſſem ſcribendi nunc quidem vllum argumentum, niſi tuas accepiſſem. nam pridie id. cùm Appius ſenatum infre-

25 quentem coegiſſet, tantum fuit frigus, vt populi conuicio coactus ſit nos dimittere. De Comageno rege quòd rem totam diſcuſſeram, mirificè mihi & per ſe, & per Pomponium blanditur Appius. Videt enim hoc genere dicendi ſi vtar in cæteris, Februarium ſterilem futurum: cumque luſi iocosè

30 ſatis: neq; ſolùm illud extorſi oppidulum, quod erat poſitũ in Euphrate, & Zeugmate, ſed præterea togã ſum eius prætextam, quam erat adeptus Cæſare conſule, magno hominum riſu cauillatus. Quòd nolit, inquam, renouare honores eoſdem, quò minus togam prætextam quotannis interpo-

35 let, decernẽdum nihil cenſeo. Vos autem homines nobiles, qui Buriſrienum prætextatum non ferebatis, Comagenum feretis? genus vides, & locum iocandi. Multa dixi in ignobilem regem, quibus totus eſt exploſus. Quo genere cõmotus (vt dixi) Appius, totũ me amplexatur. Nihil eſt enim facilius

quàm reliqua diſcutere, ſed non faciam, vt illum offendam, ne imploret fidem Iouis hoſpitalis; Graios omneis cõuocet, per quos mecum in gratiam rediit. Theopompo ſatisfaciemus. De Cæſare fugerat me ad te ſcribere. Video enim quas tu literas expectaris. Sed ille ſcripſit ad Balbum, faſciculũ illum epiſtolarum, in quo fuerat & mea, & Balbi, totum ſibi aqua madidum redditum eſſe: vt ne illud quidem ſciat meã fuiſſe aliquam epiſtolam. Sed ex Balbi epiſtola pauca verba intellexerat, ad quæ reſcripſit his verbis, De Cicerone video te quiddam ſcripſiſſe, quod ego non intellexi: quantum autem coniectura conſequebar, id erat huiuſmodi, vt magis optandum, quàm ſperandum putarem. Itaque poſteà miſi eodem illo exemplo literas. Iocum autem illius de ſua egeſtate ne ſis aſpernatus. Ad quem ego reſcripſi, nihil eſſe quod poſthac arcæ noſtræ fiducia conturbaret: luſique in eo genere & familiariter, & cum dignitate. Amor autem eius erga nos perfertur omnium nuntiis ſingularis. Et literæ quidem ad id, quod expectas, ferè cum tuo reditu iungentur. reliqua ſingulorum dierum ſcribemus ad te, ſi modò tabellarios tu præbebis. quanquã eiuſmodi frigus impendebat, vt ſummum periculum eſſet, ne Appio ſuæ ædes vrerentur. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 12

Riſi niuem atram: teque hilari animo eſſe, & prompto ad iocandum valde me iuuat. De Pompeio aſſentior tibi, vel tu potius mihi: nam vt ſcis, iampridem iſtum canto Cæſarem, mihi crede, in ſinu eſt, neque ego diſcingor. Cognoſce nunc idus. Decimus erat Cœlio dies. Domitius ad numerum iudices non habuit. Vereor, ne homo teter, & ferus Pola Seruius ad accuſationem veniat. nam noſter Cœlius valde oppugnatur à gente Clodia. certi nihil eſt adhuc: ſed veremur. Eodem igitur die Tyriis eſt ſenatus datus frequens: frequentes contrà Syriaci publicani; vehementer vexatus Gabinius: exagitati tamen à Domitio publicani, quòd eum eſſent cum equis proſecuti. Noſter Lamia paulò ferocius cùm Domitius dixiſſet, Veſtra culpa hæc acciderunt, equites Rom. diſſolutè enim iudicatis: Nos iudicamus, vos laudatis, inquit. Actum eſt eo die nihil, nox diremit. Comitialibus diebus, qui Quirinalia ſequũtur, Appius interpretatur

non

non impediri se lege Puppia, quo minùs habeat senatum: & quod Gabinia sanctum sit, etiam cogi ex calend. Febr. vsque ad calend. Mart. legatis senatum quotidie dari. Ita putantur detrudi comitia in Mensem Martium: sed tamen his comi-
5 tialibus trib. pleb. de Gabinio se acturos esse dicunt. Omnia colligo, vt noui scribam aliquid ad te: sed vt vides, res me ipsa deficit. Itaque ad Callisthenem, & Philistũ redeo: in quibus te video volutatum. Callisthenis quidem vulgare, & notum negotium quemadmodum Græci aliquot locuti
10 sunt. Siculus ille capitalis, creber, acutus, breuis, pene pusillus Thucydides: sed vtros eius habueris libros (duo enim sunt corpora) an vtrosque nescio. Me magis de Dionysio delectat: ipse est enim veterator magnus, & perfamiliaris Philisto. Sed quòd adscribis, aggrediarisne ad historiam? me au-
15 thore potes: & quoniam tabellarios sumministras, hodierni diei res gestas Lupercalibus habebis. Oblecta te cum Cicerone nostro quàm bellissimè.

MARCVS QVINTO FR. S. 13

20 Duas adhuc à te accepi epistolas, earum alteram in ipso discessu nostro, alteram Arimino datam. plureis, quas scribis te dedisse, non acceperam. Ego me in Cumano, & Pompeiano, præterquam quòd sine te, cæterum satis commodè oblectabar: & eram in eisdem locis vsque ad calend. Iun. fu-
25 turus. Scribebam illa, quæ dixeram, πολιτικὰ, spissum sanè opus, & operosum. Sed si ex sententia successerit, bene erit opera posita: sin minus, in illud ipsum mare deiiciemus, quod scribentes spectabamus: aggrediemur alia, quoniam quiescere nõ possumus. Tua mandata persequar diligenter,
30 & adiungendis hominibus, & quibusdam non alienandis. Maximè verò mihi curæ erit, vt Ciceronẽ tuum, nostrumq; videam scilicet quotidie, sed inspiciam, quid discat, quàm sæpissimè: &, nisi ille contemnat, etiam magistrũ me ei profitebor: cuius rei nonnullã consuetudinẽ nactus sum in hoc
35 horum dierum otio, Cicerone nostro minore perdocendo. Tu, quemadmodum scribis, quod etiam si non scriberes, facere te diligentissimè tamen sciebam, facies scilicet vt mea mandata digeras, persequare, conficias. Ego cùm Romam venero, nullum prætermittam Cæsaris tabellarium, cui li-

teras ad te non dem. His diebus (ignoſces) cui darem, fuit nemo ante hunc M. Orſium equitem Romanum, noſtrum & perneceſſarium, & quòd eſt ex municipio Atellano, quod ſcis eſſe in fide noſtra. Itaque eum tibi commendo in maiorem modum, hominem domi ſplendidum, gratioſum etiam extra domum: quem fac, vt tua liberalitate tibi obliges. Eſt tribunus mil. in exercitu noſtro, gratum hominem obſeruantemque cognoſces. Trebatium vt valde ames, vehementer te rogo. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 14

A. D. III. non. Iun. quo die Romam veni, accepi tuas literas datas Placentiæ: deinde alteras poſtridie datas Blandenonæ, cum Cæſaris literis refertis omni officio, diligentia, ſuauitate. Sunt iſta quidem magna, vel potius maxima: habent enim vim magnam ad gloriam & ad ſummam dignitatem. Sed, mihi crede, quem noſti, quod in iſtis rebus ego plurimi æſtimo, id iam habeo, te ſcilicet, primùm tam inſeruientem communi dignitati, deinde Cæſaris tantum in me amorem, quem omnibus iis honoribus, quos me à ſe expectare vult, antepono. Literæ verò eius vnà datæ cum tuis, quarum initium eſt, quàm ſuauis ei tuus aduentus fuerit, & recordatio veteris amoris: deinde ſe effecturum, vt ego in medio dolore, ac deſiderio tui, te, cùm à me abeſſes, potiſſimum ſecum eſſe lætarer: incredibiliter delectarunt. Quare facis tu quidem fraternè, quòd me hortaris: ſed mehercule currentem nunc quidem, vt omnia mea ſtudia in iſtũ vnum conferam. Ego verò ardenti quidem ſtudio: ac fortaſſe efficiam, quod ſæpè viatoribus, cùm properant, euenit, vt ſi ſerius, quàm voluerunt, forte ſurrexerint, properando etiam citiùs, quàm ſi de multa nocte euigilaſſent, perueniant quò velint: ſic ego quoniam in iſto homine colendo tam indormiui diu, te mehercule ſæpè excitante, curſu corrigam tarditatem, tum equis, tum verò (quoniam ſcribis poema ab eo noſtrum probari) quadrigis poeticis. Modò mihi date Britanniam, quam pingam coloribus tuis, penicillo meo. Sed quid ago? quod mihi tẽpus, Romæ præſertim, vt iſte me rogat, manenti vacuum oſtenditur? ſed videro: fortaſſe enim (vt fit) vincet tuus amor omneis difficultates. Trebatium quòd

quòd ad se miserim, persalsè, & humaniter etiam gratias mihi agit. Negat enim in tanta multitudine eorum, qui vnà essent, quenquam fuisse, qui vadimonium concipere posset. M. Curtio tribunatum ab eo petiui (nam Domitius se deri-
deri putasset, si esset à me rogatus: hoc enim est eius quotidianum, se non tribunum mil. quidem facere: etiam in senatu lusit, Appium collegam propterea isse ad Cæsarem, vt aliquem tribunatum auferret) sed in alterum annum. Id & Curtius ita volebat. Tu, quemadmodum me censes oporte-
re esse in rep & in nostris inimicitiis, ita & esse, & fore, auricula infima scito molliorem. Res Romanæ sic se habebant. Erat nonnulla spes comitiorum, sed incerta: erat aliqua suspicio dictaturæ, nec ea quidem certa. summum otium forense, sed senescentis magis ciuitatis, quàm acquiescentis:
sententia autẽ nostra à senatu eiusmodi, magis vt alii nobis assentiantur, quàm nosmetipsi. τοιαῦθ᾽ ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται. Calamo & atramento temperato, charta etiam dentata res agetur: scribis enim te meas literas superiores vix legere potuisse: in quo nihil eorũ, mi frater, fuit, quæ pu-
tas: neque.n. occupatus erã, neq; perturbatus, neq; iratus alicui. Sed hoc facio semper, vt quicunque calamus in manus meas venerit, eo sic vtar tanquã bono. Verùm attẽde nũc, mi optime & suauissime frater, ad ea dum rescribo, quę tu in hac eadẽ breui epistola πραγματικῶς valde scripsisti. De quo pe-
tis, vt ad te nihil occultans, nihil dissimulans, nihil tibi indulgẽs, germanè, fraternéq; rescribam, id est, vtrũ voles, vt diximus, ad expediendũ te: si causa sit, cõmorere. Si, mi Quinte, parua aliqua res esset, in qua sciscitarere quid vellem, tamen cùm tibi permissurus essem, vt faceres quod velles, ego ipse,
quid vellem, ostenderẽ. In hac verò re hoc profectò quæris, cuiusmodi illum annũ qui sequitur, expectẽ, planè aut tranquillũ nobis, aut certè munitissimũ: quod quotidie domus, quod forum, quod theatri significationes declarant, neq; laborant, quòd mea cõscientia copiarũ nostrarũ, quòd Cęsaris,
quòd Pompeii gratiã tenemus. Hæc me, vt confidã, faciunt. Sin aliquis erumpet amentis hominis furor, omnia sunt ad eum frangendũ expedita. Hæc ita sentio, iudico, ad te exploratè scribo: dubitare te, non assentatoriè, sed fraternè veto. Quare suauitatis equidem nostræ fruendæ caussa cupe-

rem te ad id tempus venire, quod dixeras. sed illud malo tamen, quod putas, magis etiam illa (etenim magni æstimo me) ἀμφιλαφίαν illam tuam, & expectationem debitorum tuorum. Illud quidem sic habeto, nihil nobis expeditis, si valebimus, fore fortunatius. parua sunt quæ desunt, quo nostris quidem moribus: & ea sunt ad explicandum expeditissima, modò valeamus. Ambitus redit immanis: nunquam fuit par. id. Quint. fœnus fuit 33. ex 3. coitione Memmii, quã cum Domitio habuit. Scaurus vnum vincere. Messala flaccet. non dico ὑπερβολικῶς. vel H-S. centies cõstituunt in prærogatiua pronuntiare. Res ardet inuidia. Tribunitii candidati compromiserunt H-S. quingenis in singulos apud M. Catonem depositis, petere eius arbitratu, vt, qui contra fecisset, ab eo condemnaretur. Quæ quidem comitia gratuita si fuerint, vt putantur, plus vnus Cato fuerit, quàm omnes leges, omnesque iudices.

MARCVS QVINTO FR. S. 15

CVM à me literas librarii manu acceperis, ne paulum otii me habuisse iudicato. cùm autem mea, nullum. sic enim habeto, nunquam me à caussis & iudiciis districtiorem fuisse, atque id anni tempore grauissimo, & caloribus maximis. Sed hæc quoniam tu ita præscribis, ferenda sunt: neque committendum, vt aut spei, aut cogitationi vestræ ego videar defuisse, præsertim cùm, tametsi id difficilius fuerit, tamen ex hoc labore magnam gratiam, magnamque dignitatem sim collecturus. Itaque, vt tibi placet, damus operam, ne cuius animum offendamus: atque vt etiam ab iis ipsis, qui nos cum Cæsare tam coniunctos dolent, diligamur: ab æquis verò, aut etiam à propensis in hanc partem, vehementer & colamur & amemur. De ambitu cùm atrocissimè ageretur in senatu multos dies, quòd ita erant progressi candidati consulares, vt non esset ferendum, in senatu non fui. Statui ad nullam medicinam reipublicæ sine magno præsidio accedere. Quo die hæc scripsi, Drusus erat de præuaricatione à tribunis ærariis absolutus, in summa quatuor sententiis, cùm senatores, & equites damnassent. Ego eodem die post meridiem Vatinium aderam defensurus. Ea res facilis est. Comitia in mensem Septembrem reie-

cta sunt. Scauri iudicium statim exercebitur: cui nos non
deerimus: σωυδείπνυς Σοφοκλέυς, quanquam à te actam fa-
bellam video esse festiuè, nullo modo probaui. Venio nunc
ad id, quod, nescio, an primum esse debuerit. O iucundas mi-
5 hi tuas de Britannia literas! timebam Oceanum, timebam
littus insulæ. Reliqua non equidem contemno: sed plus ha-
bent tamen spei, quàm timoris, magisq; sum solicitus expe-
ctatione ea, quàm metu. Te verò ὑπόθεσιν scribendi egregiã
habere video. Quos tu situs, quas naturas rerum, & locorũ,
10 quos mores, quas genteis, quas pugnas, quem verò ipsum
imperatorem habes? Ego te libenter, vt rogas, quibus rebus
vis, adiuuabo, & tibi versus, quos rogas, γλαῦκα εἰς Ἀθήνας
mittam. Sed heus tu, celari videor à te. quomodonam, mi
frater, de nostris versibus Cæsar? primum librum se legis-
15 se scripsit ad me antè. & prima sic, vt neget se ne Græca qui-
dem meliora legisse. Reliqua ad quendam locum ῥαθυμότε-
ρα, hoc enim vtitur verbo. Dic mihi verum, num aut res, aut
χαρακτὴρ non delectat? nihil est, quod vereare. ego enim ne
pilo quidem minus me amabo. Hac de re φιλαλήθως, &, vt
20 soles, scribe fraternè. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad Quintum Fratrem.

LIBER III.

MARCVS QVINTO FR. S. I

EGo ex magnis caloribus (non enim me
minimus maiores) in Arpinati summa cũ
amœnitate fluminibus me refeci, ludorũ
diebus, Philotimo tribulibus commenda-
25 tis. In Arcano a.d. IIII. id. Sep. fui. ibi Mes-
sidium cum Philoxeno, aquamque, quam

ii ducebant non longè à villa, bellè sanè fluentem vidi, præsertim maxima siccitate: vberioremque aliquantò sese collecturos esse dicebant. Apud Herum rectè erat. In Manliano offendi Diphilum Diphilo tardiorem. sed tamen nihil ei restabat præter balnearia, & ambulationẽ, & auiarium. Villa mihi valde placuit, propterea quòd summam dignitatẽ pauimentata porticus habebat. quod mihi denique apparuit, posteaquam & ipsa tota patet, & columnæ politæ sunt. Totum in eo est, quod mihi erit curæ, tectorium vt concinnum sit: pauimenta rectè fieri videbantur. Cameras quasdam nõ probaui, mutarique iussi. Quo loco in porticu te scribere aiunt, vt atriolũ fiat: mihi, vt est, magis placebat: neq; enim satis loci esse videbatur atriolo, neq; ferè solet, nisi in iis ædificiis fieri, in quibus est atrium maius: nec habere poterat adiuncta cubicula, & eiusmodi membra. Nunc hoc vel hyeme, testudinis; vel æstate valde boni æstiui locum obtinebit. Tu tamen si aliter sentis, rescribe quamprimùm. In balneariis assa in alterũ apodyterii angulum promoui, propterea quòd ita erant posita, vt eorum vaporarium, ex quo ignis erumpit, esset subiectũ cubiculo. Subgrande cubiculum autem, & hybernum altum valde probaui, quòd & ampla erãt, & loco posita ambulationis vno latere, eo, quod est proximũ balneariis. Columnas neq; rectas, neque è regione Diphilus collocarat: eas scilicet demolietur, aliquando perpendiculo, & linea discet vti. Omnino spero paucis mensibus opus Diphili perfectum fore: curat enim diligentissimè Cæsius, qui tum mecum fuit. Ex hoc loco rectà Vitularia via profecti sumus in Fufidianum fundum, quem tibi proximis nuntiis Arpini de Fufidio H-S. CCCIↃↃ C. emeramus. Ego locum æstate vmbrosiorem vidi nunquam, permultis locis aquam profluentem, & eam vberem. Quid quæris? iugera L. prati, Cæsius irrigaturum facilè te arbitrabatur. Equidem hoc, quod melius intelligo, affirmo, mirifica suauitate te villam habiturum piscina, & salientibus additis, palæstra, & sylua viridicata. Fundum audio te hunc Bouillianum velle retinere. De eo quid videatur, ipse constitues. Caluus aiebat, aqua dempta, & eius aqua iure constituto, & seruitute fundo illi imposita, tamen nos pretium seruare posse, si vendere vellemus. Messidium mecũ habui: is se ternis nummis in pedem

tecum

secum transegisse dicebat: sese autem mensum pedibus aiebat passuum III. millia. Mihi plus visum est: sed præstabo sumptum nusquam meliùs posse poni. Chilonẽ arcessieram Venafro. Sed eo ipso die quatuor eius conseruos, & discipulos Venafri cuniculus oppresserat. Idib. Sept. in Laterio fui: viam perspexi: quæ mihi ita placuit, vt opus publicũ videretur esse, præter CL. passus: sum enim ipse mensus ab eo ponticulo, qui est ad Furinæ, Satricum versus. Eo loco puluis, non glarea iniecta est, & mutabitur, & ea viæ pars valde accliuis est. Sed intellexi aliter duci non potuisse, præsertim cùm tu neque per Locustæ, neque per Varronis Velles ducere. Veluinus antè suum fundũ propè munierat: Locusta non attigerat: quem ego Romæ aggrediar, &, vt arbitror commouebo: & simul M. Taurum, quem tibi audio promisisse, qui nunc Romæ erat, de aqua per fundum eius ducenda rogabo. Nicephorum villicum tuum sanè probaui, quæsiuique ex eo, ecquid ei de illa ædificatiuncula Laterii, de qua mecũ locutus es, mandauisses: tum is mihi respondit, se ipsum eius operis H-S. XVI. CIↃ. conductorem fuisse, sed te posteà multa addidisse ad opus, nihil ad pretium: itaque id se omisisse. Mihi hercule valde placet, te illa, vt constituebas addere: quamquam ea villa, quæ nunc est, tanquam philosophia videtur esse, qua obiurget cæterarum villarum insaniam. Veruntamen illud additum delectabit. Topiarium laudaui, ita omnia conuestit hedera, quà basim villæ, quà intercolumnia ambulationis, vt denique illi palliati topiariam facere videantur, & hæderam vendere. Iam ἀποδυτηρίῳ nihil alsius, nihil muscosius. Habes ferè de rebus rusticis. Vrbanã expolitionem vrget ille quidem, & Philotimus, & Cincius, sed etiam ipse crebrò interuiso, quod est facile factu. Quamobrẽ ea te cura liberatũ volo. De Cicerone quòd me semper rogas, ignosco equidẽ tibi, sed tu quoq; velim mihi ignoscas: non enim concedo tibi, plus vt illum ames, quàm ipse amo. Atque vtinam his diebus in Arpinati, quod & ipse cupierat, & ego non minus, mecum fuisset. Quod ad Pomponiam, si tibi videtur, scribas velim: cùm aliquò exibimus, eat nobiscum, puerumque ducat: clamores efficiam, si eum mecum habuero otiosus. nam Romæ respirandi non est locus. Id me scis anteà gratis tibi esse pollicitum: quid nunc pu-

tas tanta abs te mihi mercede proposita? Venio nunc ad tuas literas, quas pluribus epistolis accepi, dum sum in Arpinati. Nam mihi vno die tres sunt redditæ, & quidem, vt videbantur, eodem abs te datæ tempore. Vna pluribus verbis, in qua primùm erat, quòd antiquior dies in tuis fuisset ascripta literis, quàm in Cæsaris. Id facit Oppius nonnunquam necessariò, vt cùm tabellarios constituerit mittere, literasque à nobis acceperit, aliqua re noua impediatur, & necessariò serius, quàm constituerat, mittat: neque nos, datis iam epistolis, diem commutari curemus. Scribis de Cæsaris summo in nos amore. hunc & tu fouebis, & nos, quibuscunque poterimus rebus, augebimùs. De Pompeio, & facio diligenter, & faciam, quod mones. Quòd tibi mea permissio mansionis tuæ grata est, id ego summo meo dolore, & desiderio: tamen ex parte gaudeo. In Hippodamis, & nonnullis aliis arcessendis quid cogites, non intelligo. Nemo istorum est, quin abs te munus, fundi suburbani instar expectet. Trebatium verò meum quòd isto admisceas, nihil est. Ego illum ad Cæsarem misi, qui mihi iam satisfecit: si ipsi minus, præstare nihil debeo, teque item ab eo vindico, & libero. Quòd scribis te à Cæsare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo. Balbum verò, qui est istius rei, quemadmodum scribis, adiutor, in oculis fero. Trebonium meum à te amari, teque ab illo, pergaudeo. De tribunatu quod scribis, ego verò nominatim petiui Curtio, & mihi ipse Cæsar nominatim Curtio paratum esse rescripsit, meamque in rogando verecundiam obiurgauit. Si cui prætereà petiero (id quod etiam Oppio dixi, vt ad illum scriberet) facilè patiar mihi negari: quoniam illi, qui molesti sunt, sibi negari à me non facilè patiuntur. Ego Curtium, id quod ipsi dixi, non modò rogatione, sed etiam testimonio tuo diligo, quòd literis tuis studium illius in salutem nostram facilè perspexii De Britannicis rebus cognoui ex tuis literis, nihil esse nec quod metuamus, nec quod gaudeamus. De publicis negotiis, quæ vis ad te Tironem scribere, negligentius ad te antè scribebam, quod omnia minima maxima ad Cæsarem mitti sciebam. Rescripsi epistolæ maximæ: audi nunc de minuscula: in qua primùm est de Clodii ad Cæsarē literis: in quo Cæsaris consilium probo, quòd tibi amantissimè petenti

veniam

veniam non dedit, vti vllum ad illam furiam verbum rescriberet. Alterum est de Caluentii Marii oratione. Quod scribis; miror, tibi placere me ad eum rescribere: præsertim cùm illam nemo lecturus sit, si ego nihil rescripsero: meam
5 in illum pueri omnes tanquam dictata perdiscant. Libros meos, quos expectas, inchoaui, sed conficere nō possum his diebus. Orationes efflagitatas pro Scauro, & pro Plancio absolui. Poema ad Cæsarem, quod composueram, incidi. Tibi quod rogas, quoniam ipsi fontes iam sitiunt, si quid ha-
10 bebo spatii, scribam. Venio ad tertiam. Balbū quod ais maturè Romam bene comitatū esse venturum, mecumq; assiduè vsque ad id. Maias futurum, id mihi pergratum, perque iucundum erit. Quòd me in eadem epistola, sicut sæpè anteà cohortaris ad ambitionem, & ad laborem: faciam equidem.
15 sed quando viuemus? Quarta epistola mihi reddita est idibus Sept. quam a.d. IIII. id. Sext. ex Britannia dederas. In ea nihil sanè erat noui, præter Erigonam: quam si ab Oppio accepero, scribam ad te quid sentiam: nec dubito, quin mihi placitura sit. Et, quod præterii, de eo, quem scripsisti de Mi-
20 lonis plausu scripsisse ad Cæsarem, ego verò facilè patior ita Cæsarem existimare, illum quàm maximum fuisse plausum: & prorsus ita fuit: & tamen ille plausus, qui illi datur, quodammodo nobis videtur dari. Reddita est etiam mihi peruetus epistola, sed serò allata, in qua de æde Telluris, & de
25 porticu Catuli me admones. fit vtrunque diligenter. Ad Telluris quidem etiam tuam statuam locaui. Item de hortis quòd me admones, nec fui vnquam valde cupidus, & nūc domus suppeditat mihi hortorū amœnitatē. Romam cùm venissem a.d. XIII. calend. Octobr. absolutum offendi in æ-
30 dibus tuis tectum: quod super conclauia non placuerat tibi esse multorum fastigiorum, id nunc honestè vergit in tectum inferioris porticus. Cicero noster, dum ego adsum, non cessauit apud rhetorem. De eius eruditione quòd labores, nihil est, quoniam ingenium eius nosti, studium ego vi-
35 deo: cætera eius suspicio, vt me putem præstare debere. Gabinium tres adhuc factiones postulant: L. Lentulus Flaminis filius, qui iam de maiestate postulauit: T. Nero, cum bonis subscriptoribus: C. Memmius trib. pl. cum L. Capitone. ad Vrbem accessit a.d. XII, calend. Oct. Nihil turpius, nec

deſertius: ſed his iudiciis nihil audeo confidere, quòd Cato non valebat. adhuc de pecuniis repetundis non erat poſtulatus. Pompeius à me valde contendit de reditu in gratiam, ſed adhuc nihil profecit: nec ſi vllam partem libertatis tenebo, proficiet. Tuas literas vehementer expecto. Quòd ſcribis, te audiſſe in candidatorum conſularium coitione me interfuiſſe, id falſum eſt: eiuſmodi enim pactiones in ea coitione factæ, quas poſteà Memmius patefecit, vt nemo bonus intereſſe debuerit: & ſimul mihi committendum non fuit, vt iis coitionibus intereſſem, quibus Meſſala excluderetur: cui quidem vehementer ſatisfacio rebus omnibus: vt arbitror, etiam Memmio. Domitio ipſi multa iam feci, quæ voluit, quæque à me petiuit. Scaurum beneficio defenſionis valde obligaui. Adhuc erat valde incertum & quando comitia, & qui conſules futuri eſſent. Cùm hanc iam epiſtolam complicarem, tabellarii à vobis venerunt a.d. XI. calend. Septemb. viceſimo die. O me ſolicitum, quantum ego dolui in Cæſaris ſuauiſſimis literis! ſed quò erãt ſuauiores, eò maiorem dolorem illius ille caſus afferebat. Sed ad tuas venio literas. Primùm tuam remanſionẽ etiam atque etiam probo, præſertim cùm, vt ſcribis, cum Cæſare communicaris. Oppium miror quicquam cum Publilio: mihi enim non placuerat. Quod interiore epiſtola ſcribis, me idib. Septem. Pompeio legatum iri: id ego non audiui, ſcripſique ad Cæſarem, Vibullium Cæſaris mandata de mea mãſione ad Pompeium pertuliſſe, nec ad Oppium: quo conſilio? Quanquam Oppium ego tenui, quòd priores partes Vibullii erant: cum eo enim coram Cæſare egerat, ad Oppium ſcripſerat. Ego verò nullas δευτέρας φροντίδας habere poſſum in Cæſaris rebus. Ille mihi ſecundum te, & liberos noſtros ita eſt, vt ſit penè par: videor id iudicio facere: iam enim debeo: ſed tamen amore ſum incenſus. Cùm ſcripſiſſem hæc infima, quæ ſunt mea manu, venit ad nos Cicero tuus ad cœnam, cùm Pomponia foris cœnaret: deditque mihi epiſtolam legendam tuam, quam paulò antè acceperat Ariſtophaneo modo, valde mehercule & ſuauem, & grauem, qua ſum admodum delectatus. Dedit etiam alteram illam mihi, qua iubes eum mihi eſſe affixum, tanquam magiſtro. Quàm illum epiſtolæ illæ delectarunt! quàm me! Nihil puero illo ſuauius, nihil

nostri amantius. Hæc inter cœnam Tironi dictaui, ne mirere alia manu esse. Annali literæ tuæ pergratæ fuerunt, quòd & curares de se diligenter, & tamen consilio se verissimo iuuares. P. Seruilius pater ex literis, quas sibi à Cæsare missas
5 esse dicebat, significat, valde te sibi gratum fecisse, quòd de sua voluntate erga Cæsarem humanissimè, diligentissiméque locutus esses. Cùm Romam ex Arpinati reuertissem, dictum mihi est, Hippodamum ad te profectũ esse. Non possum scribere me miratum esse, illum tam inhumaniter fe-
10 cisse, vt sine meis literis ad te proficisceretur: illud scribo, mihi molestum fuisse. Iam enim diu cogitaueram ex eo, quòd tu ad me scripseras, vt si quid esset, quod ad te diligentiùs perferri vellem, illi darem: quòd mehercule hisce literis, quas vulgò ad te mitto, nihil ferè scribo. quod si in ali-
15 cuius manus inciderit, molestè ferendum sit. Minutio me, & Saluio, & Labeoni reseruabam. Labeo autem tardè proficiscetur, aut hic manebit. Hippodamus, ne num quidem quid velim, rogauit. T. Pinarius amabileis ad me de te literas mittit, se maximè literis, sérmonibus, cœnis denìque tuis
20 delectari. Is homo semper me delectauit, fraterque eius mecum est multùm. Quare, vt instituisti, complectere adolescentẽ. Quòd multos dies epistolam in manibus habui propter commorationem tabellariorũ: ideò multa coniecta sunt, aliud alio tempore, velut hoc. T. Anicius mihi sæpè iam
25 dixit, sese tibi suburbanũ, si quod inuenisset, non dubitaturũ esse emere. In eius sermone ego vtrunque soleo admirari, & te de suburbano emendo, cùm ad illum scribas, non modò ad me nõ scribere, sed etiam aliam in sententiam scribere: & cùm ad illũ scribas, nihil te recordari de te, de epistolis illis,
30 quas in Tusculano eius mihi ostendisti, nihil de præceptis Epicharmi, γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται: totum denique vultum, animum, sermonem eius, quemadmodum coniicio, quasi. Sed hæc tu videris. De suburbano, cura vt sciam, quid velis: & simul, ne quid ille turbet, vide. Quid prætereà? Quid? et-
35 iam. Gabinius a. d. IIII. calend. Octobr. noctu in Vrbem introiuit: & hodie hora octaua, cum edicto C. Alfii de maiestate eum adesse oporteret, concursu magno, & odio vniuersi populi penè afflictus est. Nihil illo turpius: proximus est tamen Piso. Itaque mirificum ἐμβόλιον cogito in

ſecundum meorum librorum inducere dicentem Apollinem in concilio deorum, qualis reditus duorum imperatorum futurus eſſet: quorum alter exercitum perdidiſſet, alter vendidiſſet. Ex Britannia Cæſar ad me cal. Sept. dedit literas, quas ego accepi a.d. IIII. calend. Octob. ſatis commodas de Britannicis rebus: quibus ne admirer, quòd à te nullas acceperim, ſcribit, ſe ſine te fuiſſe cùm ad mare acceſſerit. Ad eas ego literas nihil reſcripſi, ne gratulandi quidem cauſſa propter eius luctum. Te oro etiam atque etiam, mi frater, vt valeas.

MARCVS QVINTO FR. S. 2

A.D. VI. id. Octobr. Saluius Oſtiam veſperi naui profectus eſt cum iis rebus, quas tibi domo mitti volueras. Eodem die Gabinium ad populũ luculentè calefecerat Memmius, ſic vt Calidio verbum facere pro eo non licuerit. Poſtridie autem eius diei, qui erat tum futurus, cùm hæc ſcribebam ante lucem, apud Catonem erat diuinatio in Gabinium futura inter Memmium, & T. Neronem, & C.L. Antonios M.F. Putabamus fore, vt Memmio daretur, etſi erat Neronis mira contentio. Quid quæris? probè premitur, niſi noſter Pompeius Diis, hominibuſque inuitis, negotium inuertit. Cognoſce nunc hominis audaciam, & aliquid in repub. perdita delectare. Cùm Gabinius, quacunq; veniebat, triumphum ſe poſtulare dixiſſet, ſubitoq; bonus imperator noctu Vrbem hoſtium planè inuaſiſſet, in ſenatum ſe non cõmittebat. Interim ipſe decimo die, quo ipſum oportebat hoſtium numerum, & militum renunciare, in re hæſit, ſumma in frequentia: cùm vellet exire, à cõſulibus retentus eſt: introducti publicani. Homo vndiq; actus, cùm à me maximè vulneraretur, non tulit, & me trementi voce exulem appellauit. Hic ô dii, nihil vnquam honorificentius nobis accidit. Cõſurrexit ſenatus cum clamore ad vnũ ſic, vt ad corpus eius accederet. pari clamore, atq; impetu publicani. Quid quæris? omnes, tanquam ſi tu eſſes, ita fuerunt. Nihil hominum ſermone foris clarius. Ego tamen teneo ab accuſando vix mehercule, ſed tamen teneo, vel quòd nolo cũ Pompeio pugnare (ſatis eſt quod inſtat de Milone) vel quod iudices nullos habemus: ἀπότευγμα formido: addo etiã maleuolẽ-

tiam

tiam hominum:& timeo, ne illi me accusante, aliquid accidat: nec despero rem & sine me & nonnihil per me confici posse. De ambitu postulati sunt omnes, qui consulatum petunt: à Memmio Domitius: à Q. Curtio, bono & erudito adolescente Memmius: à Q. Pompeio Messala: à Triario Scaurus. Magno res in motu est, propterea quòd aut hominum, aut legum interitus ostenditur. Opera datur, vt iudicia ne fiant. Res videtur spectare ad interregnum. Consules comitia habere cupiunt, rei nolunt, & maximè Memmius, quòd Cæsaris aduentu sperat se futurum consulem: sed mirum in modum iacet. Domitius cum Messala certus esse videbatur. Scaurus refrixerat. Appius sine lege curiata confirmat se Lentulo nostro successurum: qui quidem mirificus illo die (quod penè præterii) fuit in Gabinium: accusauit maiestatis: nomina data, cùm ille verbum nullum. Habes forensia. Domi rectè, & ipsa domus à redemptoribus tractatur non indiligenter. Vale

MARCVS QVINTO FR. S. 3

Occupationum mearum signum tibi sit librarii manus. Diem scito esse nullum, quo die non dicam pro reo. Ita, quicquid conficio, aut cogito in ambulationis ferè tempus confero. Negotia nostra sic se habent: domestica verò, vt volumus: valent pueri, studiose discunt, diligenter docentur: & nos, & inter se amant. Expolitiones vtriusq; nostrûm sunt in manibus: sed tua ad perfectum iam res est rustica Arcani & Laterii. Prætereà de aqua, & via nihil prætermisi quadam epistola, quin enucleatè ad te perscriberem. Sed me illa cura solicitat, angitque vehementer, quòd dierum iam amplius L. interuallo nihil à te, nihil à Cæsare, nihil ex istis locis non modò literarum, sed ne rumoris quidem affluxit. Me autem iam & mare istud, & terra solicitat: neque desino (vt fit in amore) ea, quæ minimè volo, cogitare. Quare non equidem iam te rogo, vt ad me de te, de rebus istis scribas (nunquã enim, cùm potes, prætermittis) sed hoc te scire volo, nihil ferè me vnquam ita expectasse, vt, cùm hæc scribebam, literas tuas. Nunc cognosce ea, quæ sunt in republica. Comitiorum quotidie singuli dies tolluntur obnuntiationibus magna voluntate honorum omnium: tanta inuidia sunt consules propter suspicionem pactorum à

candidatis præmiorum. Candidati consulares quatuor, omnes rei, caussæ sunt difficiles: sed enitemur, vt Messala noster saluus sit: quod est etiam cum reliquorum salute coniunctum. Gabinium de ambitu reum fecit P. Sylla, subscribente priuigno Memmio fratre Cæcilio, Sylla filio. Contrà dixit L. Torquatus, omnibusque libentius non obtinuit. Quæris, quid fiet? sciemus de maiestate triduo: quo quidem in iudicio odio premitur omnium generum: maximè testibus cæditur: accusatoribus frigidissimis vtitur: consiliũ varium, quæsitor grauis, & firmus Alfius, Pompeius vehemens in iudicibus rogandis. Quid futurum sit, nescio: locum tamen illi in ciuitate non video, animum præbeo ad illius perniciem moderatum, ad rerum euentum lenissimum. Habes ferè de omnibus rebus. Vnum illud addam. Cicero tuus, nosterque summo studio est Pæonii sui rhetoris, hominis (opinor) valde exercitati, & boni: sed nostrum instituendi genus esse paulò eruditius, & θετικώτερον non ignoras. Quare neque ego impediri Ciceronis iter, atque illam disciplinam volo, & ipse puer magis illo declamotorio genere duci, & delectari videtur. In quo quoniam ipsi quoque fuimus, patiamur illum ire nostris itineribus: eodem enim peruenturum esse confidimus. sed tamen si nobiscum eum rus aliquô eduxerimus, in hanc nostram rationem, consuetudinemque inducemus. Magna enim nobis à te proposita merces est: quã certè nostra culpa nunquam minus assequemur. Quibus in locis, & qua spe hyematus sis, ad me quàm diligentissimè scribas velim. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 4

Gabinius absolutus est: omninò nihil accusatore Lentulo, subscriptoribusque eius infantius: nihil illo consilio sordidius. Sed tamen, nisi incredibilis contentio, & preces Pompeii, dictaturæ etiam rumor plenus timoris fuisset, ipsi Lentulo non respondisset. qui cùm illo accusatore, illoque consilio sententiis condemnatus sit XXXII. cùm LXX. tulissent. Est omninò tam graui fama hoc iudiciũ, vt videatur reliquis iudiciis periturus, & maximè de pecuniis repetundis. Sed vides nullam esse remp. nullum senatum, nulla iudicia, nullam in vllo nostrûm dignitatem. Quid plura de iudicibus?

bus duo prætorii sederunt, Domitius Caluinus; is apertè absoluit, vt omnes viderent: & Cato, is diremptis tabellis de circulo se subduxit, & Pompeio primus nuntiauit. Aiunt nõnulli, Sallustius item, me oportuisse accusare. Iis ergo iudi-
5 cibus committerem? Quid essem, si me agente esset elapsus? Sed me alia mouerunt. Non putasset sibi Pompeius de illius salute, sed de sua dignitate mecum esse certamen: in Vrbem introisset: ad inimicitias res venisset: cum Esernino Samnite Pacidianus comparatus viderer: auriculam fortasse mor-
10 dicus abstulisset: cum Clodio quidem certè rediisset in gratiam. Ego verò meum consilium (si præsertim tu non improbas) vehementer approbo. Ille cũ à me singularib. meis studiis ornatus esset, cumque ego illi nihil deberem, ille mihi omnia, tamen in rep. me à se dissentientem non tulit (ni-
15 hil dicam grauius) & minùs potens eo tempore, quid in me florentem posset, ostendit: nunc, cùm ego ne curem quidem multùm posse, res quidem publica certè nihil possit, vnus ille omnia, cum illo ipso contenderem? sic enim faciendum fuisset. Non existimo te putare, id mihi suscipiendũ fuisse. Al-
20 terutrũ, inquit idem Sallustius, defendisses, idque Pompeio contendenti dedisses. Etenim vehementer orabat. Lepidum amicũ Sallustiũ, qui mihi aut inimicitias putet periculosas subendas fuisse, aut infamiã sempiternam! Ego verò hac mediocritate delector: ac mihi illud iucundum est, quòd cùm
25 testimonium secundum fidem & religionem grauissimè dixissem, reus dixit, si in ciuitate licuisset sibi esse, mihi se satisfacturum, neque me quicquam interrogauit. De versibus, quos tibi à me scribi vis, deest mihi quidem opera: quæ non modò tempus, sed etiam animum vacuum ab omni cura
30 desiderat: sed abest etiam ἐνθουσιασμὸς: non enim sumus omninò sine cura venientis anni, etsi sumus sine timore, simul & illud (sine vlla mehercule ironia loquor) tibi istius generis in scribendo priores parteis tribuo, quã mihi. De bibliotheca tua Græca supplenda, libris commutandis, Latinis cõ-
35 parandis, valde velim ista confici: præsertim cùm ad meum quoq; vsum spectent. sed ego, mihi ipsi ista per quem agam, non habeo: neq; enim venalia sunt, quæ quidẽ placeant, & confici, nisi per hominẽ & peritũ & diligentẽ, non possunt. Chrysippo tamen imperabo, & cũ Tyrannione loquar. De

fisco quid egerit Scipio, quæram. quod videbitur rectũ esse, curabo. De Ascanione, tu verò quod voles, facies: me nihil interpono. De suburbano, quod non properas, laudo: vt tu habeas, hortor. Hæc scripsi a.d. VIII. cal. Nouembr. quo die ludi committebantur, in Tusculanum proficiscens, ducensque mecum Ciceronem meum in ludum discendi, non lusionis: ea re non longius quàm vellẽ, quòd Pontinio ad triumphum a.d. III. non. Nou. volebam adesse: etenim enim erit, nescio quid, negotioli. nam Cato & Seruilius prætores prohibituros minantur: nec quid possint, scio. ille enim & Appium cos. secum habebit, & prætores, & tribunos pl. sed minantur tamen, in primisque ἄρης πνέων Q. Scæuola. Cura, mi suauissime & charissime frater, vt valeas.

MARCVS QVINTO FR. S. 5

Quòd quæris quid de illis libris egerim, quos, cùm essem in Cumano, scribere institui: non cessaui, neque cesso: sed sæpè iam scribendi totum consilium rationemque mutaui. nam, iam duobus factis libris (in quibus nouendialibus iis feriis, quæ fuerunt Tuditano & Aquilio COSS. sermo est à me institutus Africani, paulò ante mortẽ, & Lælii, Phili, Manilii, Q. Tuberonis, & Lælii, generorum Fannii, & Scæuolæ: sermo autem in nouem & dies, & libros distributus de optimo statu ciuitatis, & de optimo ciue. sanè texebatur opus luculenter, hominumque dignitas aliquantum orationi ponderis afferebat. hi libri cùm in Tusculano mihi legerentur, audiente Sallustio, admonitus sum ab illo, multo maiore authoritate illis de rebus dici posse, si ipse loquerer de rep. præsertim cùm essem nõ Heraclides Ponticus, sed cõsularis, & is qui in maximis versatus in rep. rebus essem: quæ tam antiquis hominibus attribuerem, ea visum iri ficta esse: oratorum sermonem in illis nostris libris, quòd esset de ratione dicendi, bellè à me remouisse: ad eos tamẽ retulisse, quos ipse vidissem. Aristotelem deniq;, quę de rep. & præstãte viro scribat, ipsum loqui. Cõmouit me, & eò magis, quòd maximos motus nostræ ciuitatis attingere non poteram, quòd erant inferiores, quàm illorum ætas, qui loquebantur. Ego autem idipsum tum eram secutus, ne in nostra tempora incurrens offenderem quempiam. nunc & id vitabo, & loquar

loquar ipſe tecum, & tamen illa, quæ inſtitueram, ad te, ſi
Romam venero, mittam: puto enim te exiſtimaturum, à me
libros illos non ſine aliquo meo ſtomacho eſſe relictos. Cæ-
ſaris amore, quem ad me perſcribis, vnicè delector: promiſſis
5 iis, quę oſtendit, non valde pendeo: nec honores ſitio, nec de-
ſidero gloriã, magisq; eius voluntatis perpetuitatem, quàm
promiſſorũ exitum expecto: viuo tamen in ea ambitione &
labore, tanquam id, quod non poſtulo, expectẽ. Quòd me de
faciendis verſibus rogas, incredibile eſt, mi frater, quam e-
10 geam tempore: nec ſanè ſatis commoueor animo ad ea, quæ
vis, canenda. ὑποθέσεις verò, & ea, quæ ipſe ego ne cogitando
quidem conſequor, tu, qui omneis iſto eloquendi & expri-
mendi genere ſuperaſti, à me petis? Facerẽ tamen vt poſſem:
ſed (quod te minimè fugit) opus eſt ad poema quadam ani-
15 mi alacritate, quam planè mihi tempora eripiunt. abduco
equidem me ab omni reipub. cura, dedoq; literis: ſed tamen
indicabo tibi, quod mehercule in primis te celatũ volebam.
Angor, mi ſuauiſſime frater, angor nullam eſſe rempublicã,
nulla iudicia, noſtrumque hoc tempus ætatis, quod in illa
20 autoritate ſenatoria florere debebat, aut forenſi labore ia-
ctari, aut domeſticis literis ſuſtentari: illud verò, quod à pue-
ro adamaram, αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων, totũ
occidiſſe: inimicos à me partim non oppugnatos, partim et-
iam eſſe defenſos: meum non modò animum, ſed ne odium
25 quidem eſſe liberum: vnumque ex omnibus Cæſarem eſſe
inuentum, qui me tantum, quantum ego vellem, amaret, aut
etiam (ſicut alii putant) hunc vnum eſſe, qui vellet. Quorum
tamen nihil eſt eiuſmodi, vt ego me non multa conſolatio-
ne quotidie leniam: ſed illa erit conſolatio maxima, ſi vnà e-
30 rimus. nunc ad illa, vel grauiſſimum, accedit tui deſiderium.
Gabinium ſi, vt Panſa putat oportuiſſe, defendiſſem, conci-
diſſem. qui illum oderunt (ii ſunt toti ordines) propter quẽ
oderunt, me ipſum odiſſe cœpiſſent. tenui me, vt puto, egre-
giè: tantum vt facerem, quantũ omnes viderent: & in omni
35 ſumma, vt mones, valde me ad otium pacemque conuerto.
De libris Tyrannio eſt ceſſator. Chryſippo dicam: ſed res o-
peroſa, & hominis perdiligentis: ſentio ipſe, qui in ſummo
ſtudio nihil aſſequor. De Latinis verò quò me vertã, neſcio:
ita mendosè & ſcibuntur & veneunt: ſed tamen quod fieri

poterit, non negligam. Crebrius, vt antè ad te ſcripſi, Romæ eſt: & qui omnia adiurant, debere tibi valde renuntiant. Ab ærario puto confectum eſſe, dum abſum. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 6

Quatuor tragœdias XVI. diebus abſoluiſſe cùm ſcribas, tu quicquã ab alio mutuaris? πλέον quæris, cùm Electram & Troadem ſcripſeris? Ceſſator eſſe noli, & illud, γνῶθι σεαυτὸν, noli putare ad arrogantiam minuendam ſolùm eſſe dictum, verumetiam vt bona noſtra norimus. ſed & iſtas, & Erigonẽ mihi velim mittas. Habes duas epiſtolas proximas. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 7

Romæ, & maximè Appia ad Martis, mira proluuies. Craſſipedis ambulatio ablata, horti, tabernæ plurimæ, magna vis aquæ vſq; ad piſcinam publicã. viget illud Homeri, ἤματ' ὀπωρινῷ (cadit enim in abſolutionem Gabinii) ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ Ζεύς, ὅτε δή γ' ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ, Οἳ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας, Ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες. Sed hæc non curare decreui. Romam cùm venero, quæ proſpexero, ſcribam ad te, & maximè de dictatura, & ad Labienum, & ad Ligarium literas dabo. hanc ſcripſi antè ad lychnuchum ligneolum, qui mihi erat periucundus, quòd eum te aiebant, cùm eſſes Sami, curaſſe faciendũ. Vale mi ſuauiſſime & optime frater.

MARCVS QVINTO FR. S. 8

Superiori epiſtolæ quod reſpondeam nihil eſt: quæ plena ſtomachi, & querelarum eſt: quo in genere alteram quoque te ſcribis pridie Labieno dediſſe, qui adhuc non venerat: deleuit enim mihi omnem moleſtiam recentior epiſtola. Tantùm te & moneo & rogo, vt in iſtis moleſtiis & laboribus, & deſideriis recordere, conſilium noſtrũ quòd fuerit profectionis tuæ. non enim commoda quædam ſequebamur parua ac mediocria: quid enim erat quod diſceſſu noſtro emendum putaremus? Præſidium firmiſſimum petebamus ex optimi & potentiſſimi viri beneuolentia ad omnẽ ſtatum noſtræ dignitatis. plura ponuntur in ſpe, quàm in pecuniis: reliqua ad iacturam ſtruentur. Quare, ſi crebrò referes animum tuum ad rationem & veteris conſilii noſtri & ſpei, facilius iſtos militiæ labores, cæteraq; quæ te offendũt,

feres

feres:& tamen, cùm voles, depones. Sed eius rei maturitas neq; dum venit, & tamen iam appropinquat. Etiam illud te admoneo, ne quid vllis literis committas, quod si prolatũ sit, molestè feramus. Multa sunt quæ ego nescire malo, quàm
5 cum aliquo periculo fieri certior. Plura ad te vacuo animo scribã, cum (vt spero) se Cicero meus bellè habebit. Tu velim cures, vt sciam quib. nos dare oporteat eas, quas ad te deinde literas mittemus: Cæsarisne tabellariis, vt is ad te protinus mittat, an Labieno: vbi enim isti sint Neruii, & quàm
10 longè absint, nescio. De virtute & grauitate Cæsaris, quam in summo dolore adhibuisset, magnam ex epistola tua accepi voluptatẽ. Quòd me institutũ ad illum poema iubes perficere: etsi distentus cùm opera, tum animo sum multò magis; quoniam tamen ex epistola, quam ad te miserã, cogno-
15 uit Cæsar me aliquid esse exorsum, reuertar ad institutũ: idque perficiam his supplicationũ otiosis diebus, quibus Messalam iam nostrũ, reliquosq; molestia leuatos vehementer gaudeo: eumq;, quòd certũ consulem cum Domitio numeraris, nihil à nostra opinione dissentis. Ego Messalam Cæsari
20 præstabo: sed Memmius in aduentu Cæsaris habet spem: in quo illũ puto errare. hic quidẽ friget. Scaurũ autèm iam pridem Pompeius abiecit, res prolatæ, ad integrũ comitia adducta: rumor dictatoris, iniucundus bonis, mihi etiã magis quæ loquuntur. Sed tota res & timetur, & refrigescit. Pom-
25 peius planè se negat velle: anteà ipse mihi non negabat. Hirrus autor fore videtur. ô Dii, quàm ineptus, quàm se ipse amans sine riuali! Crassum Licinianũ hominẽ mihi deditum per me deterruit: velit, nolit, scire difficile est. Hirro tamẽ agente nolle se non probabit. Aliud hoc tempore de rep. ni-
30 hil loquebantur: agebatur quidem certè nihil. Serrani Domestici filii funus perluctuosum fuit. a.d. IIII. cal. Decem. laudauit pater scripto meo. Nunc de Milone. Pompeius ei nihil tribuit, & omnia Guttæ: dicitque se perfecturum, vt in illo Cæsar incumbat. Hoc horret Milo, nec iniuria: &, si ille
35 dictator factus sit, penè diffidit. intercessorem dictaturæ si iuuerit manu, & præsidio suo, Pompeium metuit inimicum: si non iuuerit, timet ne per vim perferatur. Ludos apparat magnificentissimos, sic inquam, vt nemo sumptuosiores: stultè, bis terq; non postulatus: vel quia munus magnificum

dederat, vel quia facultates non erant, vel quia magister, vel quia potuerat magistrum se, non ædilem putare. omnia ferè scripsi. Cura, mi charissime frater, vt valeas.

MARCVS QVINTO FR. S. 9

De Gabinio nihil fuit faciendum istorũ, quæ amantissimè 5
cogitata sunt. τό τε μοι χάνοι. feci summa cum grauitate, vt omnes sentiunt, & summa cum lenitate quæ feci. Illũ neque vrsi, neque leuaui: testis vehemens fui, prætereà quieui. exitum iudicii fœdum, & perniciosum leuissimè tuli. quod quidem bonum mihi nunc denique redundat, vt his malis reip. 10
licentiaque audaciam, qua antè rumpebar, nunc ne mouear quidem. nihil ést enim perditius his hominibus, his temporibus. Itaque ex repub. quoniam voluptatis nihil iam capi potest, cur stomacher, nescio. literæ me, & studia nostra, & otium, villæq; delectant, maximeq; pueri nostri. angit vnus 15
Milo: sed vellem finem afferat consulatus: in quo enitar nõ minus quàm sum enisus in nostro: tuq; istinc, quod facis, adiuuabis. de quo cætera (nisi planè vis eripuerit) rectè sunt. De re familiari timeo, ὁ δὲ μαίνεται οὐκ ἔτ᾽ ἀνεκτῶς, qui ludos H-S. CCC. compararet, cuius in hoc vno considerantiam & ego 20
sustinebo vt potero: & tu, vt possis, est tuorum neruorũ. De motu temporum venientis anni, nihil te intelligere volueram domestici timoris, sed de communi reip. statu, in quo etiam si nihil procuro, tamen nihil curare vix possum. quàm autem te velim cautum esse in scribendo, ex hoc coniicito, 25
quòd ego ad te ne hæc quidem scribo, quæ palàm in republ. turbantur, ne cuiusquam animum meæ literæ interceptæ offendant. Quare domestica cura te leuatum volo. in repub. scio quàm solicitus esse soleas. video Messalam nostrum cos. si per interregem, sine iudicio: si per dictatorem, tamen sine 30
periculo, odii nihil habet. Hortensii calor multum valebit. Gabinii absolutio lex impunitatis putatur ἐν παρέργῳ. de dictatore tamẽ actum adhuc nihil est. Pompeius abest. Appius miscet: Hirrus parat: multi intercessores numerantur: populus non curat: principes nolunt: ego quiesco. De mancipiis 35
quod mihi polliceris, valde te amo: & sum equidẽ, vti scribis, & Romæ & in prædiis infrequens. Sed caue, amabò, quicquam, quod ad meũ incommodũ attineat, nisi maximo tuo commodo, & maxima tua facultate, mi frater, cogitaris. De

epistola

epiſtola Vatinii riſi: ſed me ab eo ita obſeruari ſcio, vt eius iſta odia non ſorbeam ſolùm, ſed etiam concoquam. Quòd me hortaris vt abſoluam, habeo abſolutum, ſuaue mihi quidem vt videtur, ἔπος ad Cæſarẽ. Sed quæro locupletẽ tabel-
5 larium, ne accidat quod Erigonæ tuæ, cui ſoli, Cæſare imperatore, iter ex Gallia tutum non fuit. Quid ſi cæmentũ bonũ non haberem, deturbem ædificium? Quod quidem quotidie mihi magis placet, in primisq; inferior porticus, & eius conclauia fiunt rectè. De Arcano, Cæſaris opus eſt, vel me-
10 hercule etiam elegantioris alicuius: imagines enim iſtæ, & palæſtra, & piſcina, & Nilus multorum Philotimorum eſt, non Diphilorum. Sed & ipſi ea adibimus, & mittemus, & mandabimus. De Felicis teſtamento, tum magis querere, ſi ſcias. quas enim tabulas ſe putauit obſignare, in quibus in
15 vnciis firmiſſimum tenuerat (lapſus eſt per errorẽ & ſuum, & Sicuræ ſerui) non obſignauit: quas noluit, eas obſignauit. ἀλλ' οἰμωζέτω, nos modò valeamus. Ciceronem, & vt rogas, amo; & vt meretur, & vt debeo: dimitto autem à me, & vt à magiſtris ne abducam, & quòd Pomponia diſcedit, ſine qua
20 edacitatem pueri pertimeſco. Sed ſumus vnà tamen valde multùm. Reſcripſi ad omnia. Mi ſuauiſſime & optime frater vale.

AD OCTAVIVM EPISTOLA.

SI per tuas legiones mihi licitum fuisset, quæ nomini meo, populoq; Rom. sunt inimicissimæ, venire in senatum, coramq; de repub. disputare, fecissem: neque tam libenter, quàm necessariò: nulla enim remedia, quę vulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quàm quæ sunt salutaria. Sed quoniam cohortibus armatis circunseptus senatus, nihil aliud verè potest decernere, nisi timere (in Capitolio signa sunt, in Vrbe milites vagantur, in campo castra ponuntur, & Italia tota legionibus ad libertatem nostram conscriptis, ad seruitutem adductis, equitatusq; exterarum nationũ distinetur) cedam tibi in præsentia foro, curia, & sanctissimis Deorũ immortalium templis: in quibus, reuiuiscente iam libertate, deinde rursus oppressa, senatus nihil consulitur, timet multa, assentitur omnia. Post etiam paulò temporibus ita postulantibus cedam Vrbe: quam per me conseruatam, vt esset libera, in seruitute videre non potero. cedam vita, quæ quanquam solicita est, tamen si profutura est reip. bona spe posteritatis me consolatur: qua sublata, non dubitanter occidam: atque ita cedam, vt fortuna iudicio meo, non animus mihi defuisse videatur. Illud verò, quod & præsentis doloris est indicium, & præteritę iniuriæ testimonium, & absentium sensus significatio, non pretermittam, quin, quoniam coràm id facere prohibeor, absens prosim. si quidem mea salus aut vtilis reipub. est, aut cõiuncta certè publicæ saluti. nã per Deûm immortalium fidem (nisi forte frustrà eos appello, quorum aures, atq; animus à nobis abhorret) perque fortunam populi Rom. (quæ quanquam nobis infesta est, fuit aliquando propitia, & vt spero, futura est) quis tam expers humanitatis, quis huius vrbis nomini, ac sedibus vsque adeò est inimicus, vt ista aut dissimulare possit, aut non dolere? aut si nulla ratione publicis incommodis mederi queat, non morte pro-

prium

prium periculum vitet? Nam vt ordiar ab initio, & perducam ad extremum, & nouissima cõferam primis, quæ non posterior dies acerbior priore, & quæ non insequens hora antecedente calamitosior pop. Ro. illuxit? M. Antonius, vir animi
5 maximi (vtinã etiam sapientis consilii fuisset) C. Cæsare fortissimè, sed parum feliciter à reip. dominatione semoto, cõcupierat magis regium, quàm quem libera ciuitas pati poterat, principatum. publicam dilapidabat pecuniam: ærarium exhauriebat: minuebat vectigalia, donabat ciuitate
10 ex commentario, dictaturã gerebat, leges imponebat prohibebat dictatorem creari legibus: S.C. ipse repugnabat in senatu, prouincias vnus omneis concupiebat: cui sordebat Macedonia prouincia, quam victor sibi sumpserat Cæsar. Quid de hoc sperare aut expectare nos oportebat? extitisti
15 tu vindex nostræ libertatis, vt tunc quidem, optimus (quod vtinam neq; nostra nos opinio, neque tua fides fefellisset) & veteranis in vnum conductis, & duabus legionibus à pernicie patriæ ad salutẽ auocatis, subitò propè iam affectam ac prostratam remp. tuis opibus extulisti. Quæ tibi non antè
20 quàm postulares, maiora quàm velles, plura quàm sperares, detulit senatus? dedit fasces, vt eum autoritate defensorem haberet, nõ vt imperio se aduersum armaret: appellauit imperatorem, hostium exercitu pulso tribuens honorem, non vt sua cæde cæsus ille fugiens exercitus te nominaret impe-
25 ratorem: decreuit in foro statuam, locum in senatu, summũ honorem ante tempus: si quid aliud est, quod dari possit, addat. Quid aliud est maius, quod velis sumere? sin autem supra ætatem, supra consuetudinem, supra etiam mortalitatem tuam tibi sunt omnia tributa, cur aut ingratus crudeli-
30 ter, aut immemor beneficii sceleratè circunscribis senatum? quò te misimus? à quibus reuerteris? contra quos armauimus? quibus arma cogitas inferre? à quibus exercitum abducis? aduersus quos aciem struis? Cur hostis relinquitur, ciuis hostis loco ponitur? cur castra medio itinere longius
35 aduersariorũ castris, & propius vrbẽ mouentur? O me nunquam sapientem, & aliquãdo, quod non eram, frustrà existimatum. Quantum te pop. Ro. de me fefellit opinio. O meã calamitosam ac præcipitem senectutẽ. O turpem exacta dementiq; ætate canitiẽ. Ego patres conscriptos ad parricidiũ

induxi: ego remp. fefelli: ego ipse senatum sibi manus afferre coegi, cum te Iunonium puerum, & matris tuæ partum aureum esse dixi. At te fata patriæ Paridem futurum prædicabant, qui vastares vrbem incendio, Italiam bello, qui castra in templis Deorum immortalium; senatum in castris habiturus esses. O miseram, & in breui tam celerem, & tam variam reipublicæ commutationem: Quisnam tali futurus ingenio est, qui possit hæc ita mandare literis, vt facta, non ficta videantur esse? Quis erit tanta animi facilitate, qui, quæ verissimè memoria propagata fuerint, non fabulę similia sit existimaturus? Cogita enim Antonium hostem iudicatum, ab eo circunsessum consulem designatũ, eundemq; reipub. parentem: te profectum ad consulem liberandum, & hostem opprimendum, hostemque à te fugatũ, & consulem obsidione liberatum: deinde paulò post fugatum illum hostem accersitum, tanquam cohæredem mortua rep. ad bona pop. Rom. capienda: consulem designatũ rursum inclusum eò, vbi se non mœnibus, sed fluminibus, & montibus tueretur. Hæc quis conabitur exponere? quis credere audebit? Liceat semel impunè peccare: sit erranti medicina confessio: verum enim dicam: vtinam te potius, Antoni, dominum nõ expulissemus, quàm hunc reciperemus; nõ quòd vlla sit optanda seruitus, sed quia dignitate domini minus turpis est fortuna serui. in duobus autẽ malis cùm fugiendũ maius sit, leuius est eligendũ. ille ea tamen exorabat, quæ volebat auferre: tu extorques. Ille consul prouinciam petebat: tu priuatus concupisti. Ille ad malorũ salutem iudicia constituebat, & leges ferebat: tu ad perniciem optimorũ. Ille à sanguine, & incendio seruorũ Capitoliũ tuebatur: tu cruore & flamma cuncta delere vis. Si, qui dabat prouincias Cassio, & Brutis & illis custodibus nominis nostri, regnabat, quid faciet qui vitã adimit: si, qui vrbe eiiciebat, tyrannus erat: quẽ hunc vocemus, qui ne locum quidem reliquit exilio? Itaq; si quid illæ maiorum nostrorũ sepultæ reliquiæ sapiunt, si nõ vnà cum corpore sensus omnis vno atq; eodem consumptus est igni; quid illis interrogantibus quid agat nũc pop. Ro. respondebit aliquis nostrûm, qui proximus in illam æternã domum discesserit? aut quem accipient de suis posteris nuntium illi veteres Africani, Maximi, Pauli, Scipiones? Quid de sua

patria

patria audient, quam spoliis triumphisque decorarunt? an esse quendam annos XXIII. natum, cuius auus fuerit argentarius, adstipulator pater, vterq; verò precarium fecerit quęstum, sed alter vsque ad senectutem, vt non negaret, alter à
5 pueritia, vt non posset non confiteri: tum agere, rapere rempublicam, cui nulla virtus, nullæ bello subactæ, & ad imperium adiunctæ prouinciæ, nulla dignitas maiorum conciliasset opem potentium, sed forma per dedecus pecuniam, & nomen nobile consceleratum impudicitia dedisset: veteres
10 vulneribus & ætate confectos Iulianos gladiatores, egenteis reliquias Cæsaris ludi, ad rudem compulisset? quibus ille septus omnia misceret, nulli parceret, sibi viueret, qui tanquã in dotali matrimonio rempublicam testamento legatam sibi obtineret? Audient duo Decii seruire eos ciueis, qui, vt ho-
15 stibus imperarent, victoriæ se deuouerunt? Audiet C. Marius impudico domino parere nos, qui ne militem quidem habere voluit, nisi pudicum? Audiet Brutus eum populum, quem ipse primò, pòst progenies eius à regibus liberauit, pro turpi stupro datum in seruitutem? Quæ quidem si nullo
20 alio, me tamen internuntio ad illos celeriter deferentur: nã si viuus ista subterfugere non potero, vnà cum istis vitam simul fugere decreui.

hhH

GRÆCA LATINIS EXPRESSA.

Pagina 4 ἀδυνάτον, quod fieri non potest.

5 ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον οὐδὲ βοείην, siquidem nec victimā, nec clypeum.

ἑρμαθήνα, hermathenæ, Mineruæ Mercuriiq; statua.

ἡλίου ἀνάθημα, solis donum.

8 χρηστομαθῆ, vtilia discentem.

γυμνασιώδη, ad gymnasium spectantia.

Εὐμολπιδῶν πάτρια, Eumolpidarum patria: vel, πατρίδα, patriam.

οἰκεῖον, proprium.

11 σκέψις, considerationes. ἀναβολαὶ, dilationes.

ταυτόματον ἡμῶν, casus noster.

13 ἐν τοῖς πολιτικοῖς, in ciuilibus.

τοποθεσίαν, loci descriptionem.

Ἀττικώτερα, magis Attica.

φιλορήτορα, rhetoricæ studiosum.

14 πανήγυρεις, conuentus.

μάλα ἀριστοκρατικῶς, valde pro statu optimatum.

γενικῶς, generaliter.

ληκύθους, copiam dicendi vniformem. Et fortasse alludit ad illud Aristophanis ληκύθιον ἀπώλεσεν.

συνεπεπρεσβευσάμην, venditaui me.

ἐπιχειρήματα, argumenta.

ὑπόθεσις, materia.

15 Ἄρειος πάγος, Areopagus, Martis vicus.

ἀπρακτότατος, rebus agendis ineptissimus.

καχέκτης, habitu vitiorum deprauatus.

Τεῦκρις, Teucris.

16 φιλέλληνες, Græcorum studiosi, & amatores.

παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο, omnifariæ virtutis reminiscere.

ὕστερον πρότερον, Ὁμηρικῶς, ordine conuerso, Homericè.

17 πρὸς τὸ πρότερον, ad prius.

18 ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, &c. dicite nunc mihi musæ, quomodo primùm ignis iniectus fuerit.

19 παῤῥησίαν, loquendi licentiam.
ἀγῶνα, certamen.
20 ἐπισημασίας, significationes gestuum.
ἀποθέωσιν, deificationem.
φιλοσοφητέον, philosophandum.
ἐλαφητέον, fugiendum more ceruorum.
21 Ἀμαλθεῖον, Amaltheum, bibliotheca.s.tua.
τοποθεσία, loci descriptione.
24 ἀφελέστατος, simplicissimus.
25 πολιτικὸς ἀνὴρ, οὐδ' ὄναρ, ciuilis vir ne in somnio quidẽ.
26 τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον, in lente vnguentum.
ἐπιφωνήματα, acclamationes.
28 νῆφε καὶ μέμνασο, &c. Esto sobrius, & memineris diffidere articulos hos esse mentium.
τίς πατέρ' αἰνήσει; quis patrem laudabit?
ἐγκωμιαστικά, laudatiua.
30 οἱ μὲν παρ' οὐδὲν, &c. qui quidem adsunt, nihili sunt: illis verò nihil curæ est.
ὑπώπιον, liuor.
31 μυροθήκιον, pigmentarium.
ὑπόμνημα, commentarium.
32 σεμνότερός τις καὶ πολιτικώτερος, grauior quidam & ciuilior.
λειπασμάτα, reliquiæ quædam.
σῶμα, corpus.
φιλόπατρις, studiosus patriæ.
33 πολιτεία, republ.
34 ἅλις σπουδῆς, satis studii.
θεῖοι, patrui.
Πελιναίων, Pelinæorum.
Κορινθίων καὶ Ἀθηναίων, Corinthiorum & Atheniensium.
35 εὐαγγέλια, boni nuntii.
Κύρου παιδείαν, Cyri institutionem.
τὰς διαφάσεις, transparentias, fenestras.
ἔστω ὄψις μὲν ἡ, α, τὸ δὲ ὁρώμενον β, γ, ἀκτῖνες δὲ, δ, καὶ ε. Sit aspectus α, quod autem videtur β, γ, radii verò δ & ε.
κατ' εἰδώλων ἐμπτώσεις, per simulacrorum incidentias vel ingressiones.

35 εἴδωλα, species, imagines.
ἔκχυσις, effusio.
ὑπόστασιν, statum.
πολιτείαν, rempub.
Σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον, more Socraticorum in vtranque partem.
τὴν ἀρέσκουσαν, quæ placeat.
36 κατάκλεισις, sanctio.
ἀριστοκρατικῶς, aristocraticè: pro statu optimatum.
εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης, Vnum augurium optimum defendere patriam.
Θεοφράστου περὶ φιλομαθίας, Theophrasti de studio discendi.
37 αἰδέομαι Τρῶας, &c. Veneror Troianos, & Troianas trahentes vestes.
Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην, &c. Polydamas mihi primus vitio dabit.
Θεοφάνης, Theophanes.
φιλοσοφεῖν, philosophari.
ἐπὶ σχολῆς, in otio.
38 γεωγραφικὰ, de terræ descriptione commentarios.
ὁμοειδεῖς, vniformes.
ἀνθηρογραφεῖσθαι, floridè scribi.
πολιτευτέον, in rep. versandum.
ἀνέκδοτα, non edita.
πολιτεύομαι, in ciuitate facio.
39 κατὰ τὸ πρακτικόν. secundum actiuum.
καὶ ὑπὸ στέγῃ πυκνᾶς, &c. Et sub tecto frequentem audire guttam, securo animo.
40 βοῶπις, bouis oculos habens.
41 παλινῳδίαν, recantationem.
διφάβα, bis tincta purpura.
σοφιστεύειν, profiteri.
ἐπαγγέλλομαι ἄνδρ' ἐπαμύνεσθαι, &c. Polliceor virum vlcisci, cùm aliquis prior molestando lacessat.
Κικέρων ὁ μικρὸς, &c. Cicero ille paruus, salutat Titum Athenienſem.
42 ὑποσόλοικον, subabsurdum.
ἀναφαίνεσθαι, apparere.
τρηχεῖ', ἀλλ' ἀγαθὴ, &c. aspera, sed bona puerorum nutrix

trix. nequaquam ego ea terra possum dulcius quicquam aspicere.

42 εὐαγγέλια, bonos nuntios.

συγκύρημα, casum.

ζώσης φωνῆς μείζω ἐνέργειαν εἶναι; viuæ vocis maiorem efficaciam esse.

43 βοώπιδος, bouis oculos habentis.

ἀσελγοῦς; intemperantis?

ὀξύπεινος, famelicus.

συμπόσιον, conuiuium.

κατὰ ὀπώραν τραχύτης, autumno asperitas (est)

ἀδικαίαρχοι, iniusti magistratus.

καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος; &c. & Cicero philosophus ciuilem Titum salutat.

αὐθωρεὶ, eadem hora.

Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην, Telepylum vrbem Læstrygoniam.

φιλοσοφῶμεν, philosophemur.

44 εὐανατρέπτους, confutabiles.

ἐντυραννεῖσθαι, sub tyranno esse.

45 Κικέρων ἀριστοκρατικώτατος παῖς, Cicero status optimatum studiosissimus puer.

φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν, &c. intumescit enim non paruis tibiolis amplius, sed efferis follibus sine ligula.

ἐσοφίζετο, cauillabatur, malitiosè cogitabat.

46 τὸν πρακτικὸν βίον, actiuam vitam.

τὸν θεωρητικὸν, speculatiuam.

πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ, antè leo, pòst verò.

εἰ δὲ μὴ, si verò non.

ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται, sine dubio tyrannidem construit.

47 εὐελπιστία, bona spes.

ἀδιαφορία, indifferentia.

ἀφιλόδοξον, ambitione vacans.

κατὰ τὸ κηδεμονικὸν, pro charitate.

ὑποθήκας, documenta.

περὶ τῶν ὅλων, de omnibus.

σκοπὸς, scopus.

κατὰ λεπτὸν, minutatim.

48 ἅλις δρυὸς, ſatis eſt quercus, id eſt, glandium.
τυφλώττω, cæcutio.
τῷ καλῷ περιπέπονθα, honeſto ſum affectus.
49 ἀσφάλειαν, ſecuritatem.
50 ἀκκιζόμεθα, deliciamur.
ἐν αἰνίγμασιν, obſcurè dictis.
ἀλληγορίαις, allegoriis.
56 ἑλικτὰ, καὶ οὐδὲν, inuoluta, & nihil.
τὰς τῶν κρατούντων, &c. potentium ſtultitias ferre oporte.
79 μυστικώτερα, ſecretiora.
82 συλλάβους, indices ex membranula.
παλινῳδία, recantatio.
ὑποθέσει, argumento.
83 πολιτικὸς, ciuilis.
ὁπλῖται, milites.
στρατηγοὶ, duces.
Σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει, Spartam ſortitus es, hanc orna.
βαθύτης, profunditas.
84 εὐκαιρότερον, opportunius.
οὐχ ὁσίη φθιμένοισι, impium mortuis.
ὁ δ' οὐκ ἐμπάζετο μύθων, hic verò nō curabat ſermones.
μήπω μέγαν, &c. Nondum magnum dixeris priuſquàm mortuum videris.
ἐμοὶ ἔστω φίλος οἶκος, ſit mihi cara domus.
85 σῦκα μὰ τὴν Δήμητρα, &c. Fico, per Cererem, ficus, neque quicquam tam ſimile fuit.
περίστασις, circunſtantia vel ſtatus.
πολιτικῶς, ciuiliter.
γραμμὴν, lineam.
καὶ τόδε Φωκυλίδου, & hoc Phocylidis.
86 οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πάντα εἰδέναι, nihil dulcius quàm omnia ſcire.
87 σκυλμὸν, vexationem.
ὀξύπεινος, acuta fame percitus.
τὴν παροῦσαν κατάστασιν, τυπωδῶς, præſentem ſtatum reip. quaſi formula quadam expreſſum.
88 συμπάθειαν, condolentiam.
ἡμερολεγδὸν, vt quæque ſingulis diebus acciderunt.

θαύμ

88 θείους Ἀρεοπαγίτας, diuinos Areopagitanos.
89 τέμπη, tempe.
σῆμα δέ τοι ἐρέω, signum autem tibi dicam.
ἐξοχὴ, excellentia.
90 ἐξωτερικοὺς, exteriores.
πολιτεία, in libris de repub.
91 τεχνολογίαν, ratiocinandi artem.
92 πρόπρευμνα, funditus.
93 ἐμφιλοσοφῆσαι, philosophari.
94 Ἀττικισμὸς Atticismus.
συμπάθεια, condolentia.
99 σπουδαιότερον, studiosius.
100 δυσδιάγνωστον, πρὸς νεῦσιν, difficile cognitu ad assensum.
101 διαλόγους, sermones.
102 φιλοπροσηνέστατα, studio benignissimo, mãsuetissimè.
103 ἔρδοι τις, faciat aliquis, subaudi quam nouit artem.
104 δυσάλθημένη, difficilima mitigatu.
βατύτητα, profunditatem.
μελέτη, meditatio.
ἄνω καὶ κάτω, sursum & deorsum.
105 ἄφρακτα, naues non tectas, nec munitas ad propugnandum.
ἐπίκωπον, genus nauigii.
οἵα δ' ἂν δέσποινα, qualis hera fuerit.
ἀνεξίαν, tolerantiam.
μετέωρος, in expectatione.
ὑπομνηματισμὸν, monimentum.
συμπαθῶς, condolenter.
νομανδρείαν pastoralem virorum cœtum.
106 συνηγωνίων, cum illo mœrebam.
πολιτικώτερον, ciuilius.
107 παράγγελμα ἐνιαύσιον, quod mandaui de annua administratione.
ἐνδόμυχον, occultum.
109 ἐπικεφάλια, tribura per capita.
συμφιλοδοξοῦσι, eadem ambitione certant.
110 κεφάλαιον, caput.
111 συμπάθειαν, condolentiam.

112 τὸ νεμεσᾶν, indignari: τοῦ φθονεῖν, ab inuidendo.
ἐν ἐπιτομῇ, in breuiario.
113 πανικά, quædam, tanquam autore Pane deo, terricula.
τὰ κοινὰ τοῦ πολέμου, communia belli.
μώμῳ, liuori.
πεφυσίωμαι, elatus sum.
λαμπρά, splendida.
ἐν παρόδῳ, in transcursu.
ἀπρόσιτον, non facilem accessu.
ἀδωροδόκητον, incorruptum largitione.
114 κέρας, cornu.
115 εὐημερήματα, felici eius diei successu.
ἀκροτελεύτιον, conclusionem.
γλυκύπικρον, dulce amarum.
116 ὑπερβολικῶς, excessiuè.
τέθριππα quadrigas.
κέρας cornu. est autem musicum instrum.
118 ὁ δ' ὑπὸ παρέργον, obiter.
ἐνδομύχῳ, arcano.
119 οἰκονομίαν, dispositionem.
οἴχεται, abit.
βαθύτητα, profunditatem.
ὑπομεμψιμοίρους, subquerulas.
120 ἐξ ἀφαιρέσεως, per abstractionem.
προσανατρεφομένην, recreatam. videl. ex morbi diuturni macilentia refectam.
122 ἀκοινωνήτως, incommunicabiliter.
ἐγκελεύσματα, inhortamenta.
τὸ γὰρ εὖ, μετ' ἐμοῦ, quod enim bene est, mecum est.
ἱστορικόν, historicum.
οὐκ ἔλαθες, non fefellisti.
ἀφελῶς, simpliciter.
123 οἰκονομία, domestica cura.
σχεδιάζοντα ex tempore agentem.
πολίτευμα, administrationem publicam.
κέρας, cornu.
124 ἰσοδυναμοῦσαν, æquiualentem.
διαίρεσιν, diuisionem.
ἄγραφον, non scriptum.

124 αὐτονομίαν, libertatem suis vtendi legibus.
τὸ παραδοξότατον, inopinatissimum.
125 μηδὲν αὐτοῖς, nihil illis, subaudi, crede.
ὦ πραγμάτων ἀσυγκλώστων, O res, quæ coniungi non (possunt.
Πολυδεύκους, Pollucis ædem.
ἀνιστορησίαν, inscitiam historiarum.
ἠπόρησας, dubitasti.
Εὔπολιν τὸν τῆς ἀρχαίας, Eupolim illum veteris, scilicet comœdiæ.
τί λοιπόν; quid reliquum?
πολλοῦ γε καὶ δεῖ, multum quidem & abest.
126 χρύσεα χαλκείων, aurea pro æreis.
ἀναντιφώνητον in quam contra non aliquid dicam.
αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι, veriti sunt quidem recusare, timuerunt autem accipere.
127 παρηγορῆσαι scire.
προπύλαιον, vestibulum.
128 ἱστορικώτατος, historiarum peritissimus.
νεόκτιστα, nuper ædificata.
τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ. in nauium recensione.
ἀναλογία, proportio, analogia.
Φλιοῦς Ὀποῦς, Σιποῦς, Phlius Phliuntis, vrbs Lacedæmoniorum: Opus, Opuntis, vrbs Locrorum, per contractionem. Integrum est Ὀπόεις, Ὀπόεντος, Sipus, Sipuntis, vrbs Dauniorum in Apulia.
Ὀπούντιοι, Σιπούντιοι, gentile nomen ab Ὀποῦς, Σιποῦς.
αὐτονομίαν, libertatem suis legibus vtendi.
ὑπερβολικῶς, supra modum.
130 εὐήθειαν, fatuam simplicitatem.
131 πολλὰ δ' μεταιχμίῳ Νότος κυλίνδει κύματ' εὐρείης ἁλὸς) Multos autem in intermedio Auster voluit fluctus lati maris.) Est enim propriè μεταίχμιον, id spatiū quod est inter duos exercitus.
133 ἀκοινώνητον, incommunicabile.
134 μυστικώτερον, secretius.
τῆς δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶσθα ὃν λέγω) &c. Vxoris meæ libertus (nosti quem dico) visus est mihi dudum è verbis quæ inconsideratè protulit, turbasse calculos, seu suffragia ex coemptione bono-

rum Crotoniatæ tyrannicidæ. timeo, ne quid intelligas. vnus quidem hoc si consideraueris, reliqua munies explanando.

134 τῆς ξυνωρίδος, τῆς ἐμῆς, &c. Vxoris meæ libertus, visus est mihi sæpè garriens, & in conciliabulis & confessionibus nugantium aliquid turbasse calculorum in bonis Crotoniatæ.

ἐξ ἄστεως ἑπταλόφου τειχῶν, &c. è septicollis vrbis mœnibus tradidit nostri coniugii debita Camillus, seque debentem minas 24. ex bonis Crotoniatarum, & Cherronesitarum 48. & cùm hereditatem inuenerit. 648. 20. 40. horum autem ne obolum quidem absoluisse ex omnibus debitis secundi mensis calendis; libertum autem eius, existentem cognominem Cononis patri, nihil prorsus curasse. Hæc igitur primum, vt omnia conseruetis, deinde vt neque vsuras negligas eas, quæ sunt à præcedenti die: quot dies ipsum tolerauimus, vehementer timeo. Etenim aderat apud nos exploraturus, & aliquid propè sperans. desperans autem sine ratione destitit, fatus, turpe diu manere.

τὰ μὲν διδόμενα, quæ quidem dantur.

135 λεληθότως, latenter.

ἄλλο πρόβλημα, alia quæstio.

ἐξακανθίζειν, exspinare, spinas euellere.

πυροὺς εἰς δῆμον, triticum in populum.

προπύλῳ, vestibulo.

ἐπέχειν, hæsitare.

ἐποχῆς, dubitationis.

136 παλιγγενεσίαν, regenerationem.

ἐν αἰνιγμοῖς, in ænigmatis.

ἀφελῶς, simpliciter.

137 αἰσχρὸν σιωπᾶν, turpe tacere.

σύγχυσιν, confusionem.

138 παραφύλαξον, obserua.

τὴν τοῦ φυρατοῦ φιλοτιμίαν αὐτότατα, turbatoris ambitionem ipsissimè.

κενὸν, inanem.

ἄτυφον

138 ἄτυφον, nec ambitioso fastu vacantem.
ἐπέχειν, dubitare.
ἀθέτησις, improbatio.
ἐποχὴ, cunctatio.
τοὐμὸν ὄναρ ἐρῶν ἐμοὶ, hoc meũ somnium dicens mihi.
ἐπιχρονία ἐποχὴ, diuturna dubitatio.
139 φιλοτιμία, ambitio.
140 πρόβλημα, quæstionem.
ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν, &c. sed meum nunquam animũ in pectorib. persuasisti: quod sua (cuique) patria nihil dulcius.
αἰδέομαι, vereor.
Τρῶας καὶ Τρωάδας, Troas & Troadas.
Πουλυδάμας μοι, &c. Polydamas mihi primus probrũ inferat.
ἐν τῷ πάρεργον, obiter.
ἐπίκτητα, fluxa.
141 ἐκβολὴ λόγου, eiectio orationis.
ἀντίπαλον, comparabilem.
φυράτης, permistor.
ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι, &c. Sed hæc quidem facta esse sinamus, licet dolentes.
ἄμεμπτα, irreprehensa.
142 σπονδειάζοντα, versum spondaicum.
τῶν νεωτέρων, iuniorum.
αὐτόχθων, natiua & indigena.
στοργὴν φυσικὴν, amorẽ naturalẽ, πρὸς τὰ τέκνα, in filios.
144 ἀμεταμέλητος, non pœnitenda.
145 τὸ σκάφος τῶν Ἀτρειδῶν, nauigium Atridarum.
σύντομα, compendiosa.
146 δήμους, vicos.
(ζήτημα, quæstionem
147 τεκμηριώδης, coniecturale.
148 τοῖς ἀπαντῶσι, occurrentibus.
δύσχρηστα, inutilia.
ἀποτρίψαι, abstergito.
149 οὐ γὰρ αὖ τόδε μεῖζον ἔπεστι κακὸν, neq; enim maius sequetur malum.
παλινῳδία, recantatio.
λῆψις, prehensio, inuasio (quartanæ.)

149 Α᾿βδηριτικὸν, Abderiticum.
150 ἐμπολιτεύομαί σοι, tibi in rep. verſor.
151 πολιτικὸν σκέμμα, ciuilis conſideratio.
φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν, contemplatiùs diiudicabimus.
σύγχυσιν τῆς πολιτείας, confuſionem reip.
ξυνὸς ἐνυάλιος, communis Mars.
πολιτικῶς, ciuiliter.
152 ἄμορφον ἀντιπολιτευομένου χρεοφειλέτην, deforme & turpe aduerſantis in repub. debitorem.
152 διευκρινήσεις πρόβλημα πολιτικὸν, diiudicabis quæſtionem ciuilem.
153 τοῦ καλοῦ, honeſti.
χρεῶν ἀποκοπαὶ, φυγάδων καθόδους, tabulas nouas, exſulum reſtitutiones.
τὴν θεῶν μεγίστην, &c. dearum maximam vt obtineat tyrannidem.
154 ἐνσχολάζω σοι, otium conſumo tibi.
ἀπορῶ, dubito.
οὕτως που τῶν πρόσθεν, &c. ſic ſanè ſuperiorum lugebamus laudes virorum.
ἐπίσκοπον, ſpeculatorem.
ὁρμὴ, impetus.
155 Φαλαρισμὸν, Phalaridis imitationem.
αἰδέομαι Τρῶας, veneror Troianos.
ἀπορίαν, dubitationem.
156 πολιτικῶς, ciuiliter.
ἀστρατήγητος, regendi exercitus ignarus.
πρὸς τὸ ἀσφαλὲς, ad tutum.
πρὸς τὰς δόξας, ad opiniones.
157 μάντις δ᾿ ἄριστος, vates autem optimus.
160 σηστιωδέστερον, magis Seſtiane.
ὑπεκθέμενος, ſuperexponens.
161 ψευδησιόδειον, Heſiodo non verè attributum.
μηδὲ δίκην, neq; cauſſam. Totum carmen eſt, μηδὲ δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς. Ne cauſam antè iudicaueris, quam vtriuſq; partis verbũ audiueris.
162 καὶ συναποθανεῖν, & ſimul mori.
φαινοπροσωπεῖν, oſtendere faciem.

163 σκέμμα, consideratio.
ἀπορία, dubitatio.
168 διπλῆ nota in margine adscripta, sic apud Græcos à duplicitate appellata.
172 πολλὰ μάτην, &c. multa frustra manibus in aerẽ propellere certè.
ῥαθυμεῖν δῆτα, segnem esse dudum.
173 ἀπροσφωνήτους, insalutatos.
174 τὸ καλὸν, honestum.
πρὸς ταῦθ' ὅ, τι χρὴ, καὶ παλαμάσθων, καὶ πᾶν ἐπ' ἐμοὶ τεκταινέσθων. Ad hæc, quod oportet, & faciant, & omne in me fabricentur.
τὸ γὰρ εὖ, μετ' ἐμοῦ, quod enim bene est, mecum est.
πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ, multam salutẽ honesto. s. dicẽs.
εὐγενῆ, generosa, nobilia.
175 συνδιημερεύομεν, simul diem traducimus.
τέρας, monstrum.
176 σκοπὸς, intentio.
προθεσπίζω, præsagio.
ἰλιὰς, Ilias.
177 περὶ ὁμονοίας, de concordia.
189 ἀπολιτικώτατον maximè ciuilis gubernationis expertẽ.
ἀστρατηγικώτατον, maximè imperatoriæ artis ignarũ.
ἀπαντήσεις, occursus obuiam.
αἰδέομαι Τρῶας, veneror Troas.
190 κενόσπουδα, inani studii plena.
ἀναπάντητον, in quo nemo occurrat.
191 ὑπὸ τὴν λῆψιν, sub ipsa accessione febris.
ἀπαρρησίαστον, loquendi audacia carentem.
192 τίς δέ ἐστι δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν; Quisnam est seruus, de morte securus qui sit?
ἀσμένιστον, gratissimum.
193 θέσεις, theses, positiones.
ἢ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ, &c. An manendũ in pattia tyrannide oppressa. Ea verò tyrannide oppressa, an quouis modo tyrannidis destructio tentanda est, etiam si ciuitas propter id de summa rerũ periculum subitura sit. Vtrum cauendum sit tyrannidem destruenti, ne quid ipse patiatur, an ten-

tandũ ferre opem patriæ pace potius, quàm bello. Vtrum ciuile ſit ſecedentem aliquo, quieſcere, oppreſſa à tyranno patria, an quodcunq; ſubeundum diſcrimen pro libertate, an bellum inferendum regioni, eamque obſidendum à tyranno oppreſſam. Vtrum quamlibet non probanti deſtructionem tyrannidis per bellum, ſimul tamen cum optimatibus auertenda ſit ipſa, ſ. tyrannis: an cum benefactoribus, & amicis vnà periclitandum, in adminiſtratione reip. etiam ſi non videantur rectè de ſumma rerũ iniuiſſe conſilium. Vtrum de patria bene meritus, ob eamque cauſſam grauiſſima quæque paſſus, & inuiſus, vltrò pro ea diſcrimen ſubire debeat, an permittendum ſibi, vt ſui ipſius interdum, & familiariſſimorũ prouidentiam habeat, dimiſſis aduerſus potenteis reip. concertationibus.

193 τῶν περὶ ἔργον τι, eorum quæ ſunt ex re aliquid.
ἄκαιρος, intempeſtiuus.

194 εὐστομάχως, bono ſtomacho.
αὐτίκα γάρ τοι, &c. Statim enim tibi: deinde poſt Hectorem mors parata.
αὐτίκα τεθναίην, &c. Vtinam ſtatim obierim, poſteaquã non eram ſocio interfecto ſuppetias laturus.
ἑταίρῳ, ſodali.
εὐεργέτῃ; benefactori?

195 οὐδέ μοι ἦτορ, &c. Neque enim mihi cor firmum, ſed cõſternato ſum animo.

196 αἰσχρᾶς φαντασίᾳ, inhoneſti imaginatione.
ἐν δυνάμει) in poteſtate)
σύν τε δύ' ἐρχομένω, cumque duo venientes.

197 τὸ συνέχον, continens.
ἀπάντησις, occurſus.
πολίτευμα, actio de rep.
μή μοι Γοργείην, &c. Ne mihi Gorgoneum caput horrendi & grauis monſtri.
εἰδὼς σοὶ λέγω, ſciens tibi dico.

198 ἀχαριστίας, ingratitudinis.
ὁ πλοῦς ὡραῖος, nauigatio idonea.

199 Μέντορ πῶς τ' ἄρ' ἴω, &c. Mentor quonam modo adeã, & quo-

& quonam modo amplexabor ipſum?

201 θέσεις, theſes, poſitiones.

Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ, Dionyſius Corinthi.

203 τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών, tunc mihi dehiſcat lata terra.

204 ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς, in amatoriis.

205 ἀλογίστως, inconſideratè.

ὑποκορίζῃ, leni voce appellas.

χρησμός, oraculum.

ἄσπονδον, implacabile.

φιλόπατριν ας πολιτικόν, ſtudioſum patriæ & ciuilem.

206 γενικώτερον, generalius.

νεκυίαν, turbam mortuorum. νεκυία autem erat Attici verbum, quo turpem comitatum Cæſaris ſignificabat.

ἀπορῶ, dubito.

στερκτέον, æqui boniq́ue conſulendum.

τὸ μέλλον καραδοκήσεις, quod futurum eſt, expectabis.

ὑπὸ τὴν λῆψιν, ſub acceſſione febris.

ἀσμενέστατον, gratiſſimum.

207 πολιτικόν, ciuile.

208 μακροψυχίαν, longanimitatem.

εὐδαίμονα, felicem.

209 οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος, non eſt verax ſermo.

210 εὐημερίαν, felicem diei ſucceſſum.

συναγωγή, collectio.

ἐσάλπιζεν, tuba canebat.

λάπισμα, falſa quædam oſtentatio.

211 γοητείαν, præſtigiationem.

πειθανάγκην, perſuaſionem neceſſitatis inferentem.

αἱ γὰρ τῶν τυράννων, &c. Tyrannorũ enim preces, inquit Plato, noſti quam permixtæ neceſſitatibus.

ἀλίμενα, ſine portu loca.

ὑπηρεσίαν, miniſterium.

ἀδημονῶν, ignorans.

διατεθραμμένην, apparatum.

212 αὐθεντικῶς, autoritate quadam domini vtens.

213 τέτλαθι, κύντερον, perfer, peius.

ἄλλα μὲν αὐτός, alia quidem ipſe.

ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται, alia autẽ & deus ſuggeret.

216 ἀναθεώρησις, ſpeculatio.

218 μὴ μαὰ ἀσπουδεί γε, &c. negligēter & inglorius perirē.
ἀλλὰ μέγα ῥέξας, &c. sed magnum facinus operatus, quod vel à posteris audiatur.
219 τῶν πολιτικωτάτων σκεμμάτων, maximè ciuilium considerationum.
ἐκφώνησις ὑπέρ σου, exclamatio, supra quàm dici potest rectè.
ἄλη, error.
πολιτευτέον, versandum in republica.
227 τῶν τε παραχρῆμα, &c. Tum subito præsentium per minimum consiliū optimus cognitor, tum futurorū in longitudinē euentus præstantissimus coniectator.
τό, τε ἄμεινον ἢ, &c. Ipsumq; melius quàm deterius in obscuro adhuc præuidebat maximè.
πλουδικῶν, nauigationem expectans.
228 στοργῆς, amoris naturalis.
σύντηξις, colliquatio.
συμπάθειαν, condolentiam.
ζηλοτυπία æmulatione.
229 αὐθεντικῶς, certo autore.
231 σκυτάλην Λακωνικὴν, scuticam Laconicam, Scytalam.
σὺν θεῷ τοι λέγω, cum deo, tibi dico.
232 δυσουρία, vrinæ difficultas.
ἀρχὴ. principium.
ἀνηθοποιήτων, malè formatis moribus.
ἤθους ἐπιμελητέον, moribus adhibenda diligentia.
ὕπουλον, subdolum.
233 ἀφράκτῳ, detecto nauigio.
ἀποτόμως, concisè.
θυμικώτερον stomachosius.
παραπλευτέον, abnauigandum.
234 ἀλλὰ τὰ μὲν, &c. Sed quæ quidem antè acta sunt omittemus, quamuis tristes.
σφάλμα, error,
235 ἦθος ἀκιμώλιον, mores minimè simulati.
ἀρετή, virtus.
διδακτὸν res quæ tradi possit docendo.
πρᾶξιν πολιτικοῦ factum hominis ciuilis.
περὶ κοιλιολυσίαν γίγνεσθαι, circa ventris solutionē esse.

235 Habes

235 Habes Scytha ὄνον, prouerbiũ eſt, quo ſignificat, Atticũ, ſimulare proficiſci ab Italia velle, ſed retineri ſe fingere, & prohiberi à Curtio. Vide Suidam.

237 ὢ πολλῆς ἀγεννείας, ô multam ignobilitatem.

238 ἐκτένειαν, propenſionem.

239 ἑπταμηνιαῖον ἀπέτεκεν, ſeptimeſtrem ſalua peperit.

Κωρυκαῖοι, Corycæi.

261 γεροντικώτερον, ſenilius.

λέσχη, confabulatio.

262 τί γὰρ αὐτῷ μέλει; quid enim illi curæ eſt?

βεβίωται, vita traducta eſt.

πρόβλημα, quæſtio.

ἀγοητεύτως, ſine præſtigiis, & fuco.

μακάρων νῆσοι, beatorum inſulæ.

πάθει, affectu.

σκέψαι, conſidera.

ἀλογηθῇ, negligatur.

μελήσει. curæ erit.

ἐνερευθέστερον, rubicundiorem.

πρόβλημα Ἀρχιμήδειον, quæſtio Archimedea.

ψευδῶς, falsò.

ἄκουσμα, auditio.

263 ἔρανον, collationem.

διψῶσαν κρήνην, ſiticuloſum fontem.

Πειρήνην, Pirenen.

ἔμπνευμα σεμνὸν Ἀλφειοῦ Πειρήνην, requiem verendam Alphei Pirenen.

ποῖ ταῦτ' ἄρα ἀποσκήψει; quonã hæc modo excuſabit?

γεωμετρικῶς, more geometrico.

264 ἀρχέτυπα, exemplaria antiqua.

πάντα φιλόδημον, omnem popularem.

θεωρίαν, ſpeculationem.

τέλος; finem?

εὐπινὲς, venuſtum.

265 ὦ ἀπεραντολογίαν δὸς, cui infinitam loquacitatem tribue.

266 ἐπιδήμιον, redeuntem.

συμπάσχω, condoleo.

ἀποθέωσιν, deificationem.

266 μεθαρμόζομαι, adaptor.
ἀνεμέσητον γὰρ, nulli enim inuidiæ obnoxium.
273 πολιτικοὶ, politici.
274 τετυφῶσθαι, tumefactum esse.
277 ἐγγήραμα, senectutis requies.
ἐντάφιον, sepulchro inscriptum.
279 ἀλόγως, sine ratione.
ἀποθέωσιν, deificationem.
282 συμβουλευτικὸν, deliberatiuum.
Ἀριστοτέλους καὶ, &c. Aristotelis & Theopompi ad Alexandrum.
283 φιλαίτιος συμφορὰ, querula calamitas.
πρόπλασμα, præfigmentum.
285 συμπαθῶς, condolenter.
οἰκοδεσποτικὰ, patrisfamilias officia.
συντάγματα, opera.
ἀκηδία, incuriositas.
ἀνεκτότερα, tolerabiliora.
σύνναον, contubernalem.
286 ὑπόθεσις, argumentum.
287 τοῦτο δὲ μηλώσῃ, hoc verò coniicies, dispicies, indagabis.
288 ἀπογραφὰ, descripta.
289 καταβίωσιν, tenuem victum.
291 εὔλογον, rationabile.
292 εὐλογώτατον, maximè rationi consentaneum.
Παναιτίου περὶ προνοίας, Panætii de prouidentia.
ἐκτενέστερον, contentius.
φιλοστοργότερον, amantius.
ἄφατα, infanda, ἀδιήγητα, inenarrabilia.
εὐκαίρως, opportunè.
293 παρὰ τὴν ἱστορίαν, præter historiam.
κοινότερα, communiora.
πολιτικώτερα, ciuiliora.
οὐ γὰρ ὄνειδος, non enim opprobrium.
294 φιλολογώτερα, eruditiora.
προσφώνησιν, acclamationem, nuncupationem.
Καλλιππίδης, Callipides.
αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λῷον, ipsa mensura, & melius.
αἴκε δύναιο, ô si possis.

294 περὶ τελῶν σύνταξιν, de finibus compositionem.
ἀκαδημαϊκὴν, academicam.
Ἀντιόχεια, Antiochia.
295 ζηλοτυπεῖσθαι, obtrectari.
φιλαυτία, amor sui.
ἀπορῶ, dubito.
αἰδέομαι Τρῶας, veneror Troas.
μέμψιν, reprehensionem.
296 παρὰ τὸ πρέπον, præter decorum.
ἀπαιδευσία, ruditas.
ἀτριψία, ignorantia.
πολυγραφώτατος, plurima scribens; q. d. multiscribentissimus.
ζηλοτυπεῖν, æmulari.
297 ἀκίνδυνα, periculo carentia.
φιλένδοξος, ambitiosus.
ἀκαταληψίαν, incomprehensibilitatem.
κωφὸν πρόσωπον, muta persona.
Ἀριστοτέλειον, Aristoteleum.
περὶ τελῶν, de finibus.
περιπατητικά, peripatetica.
ἀζηλότυπον, æmulo carens.
λογικώτερα, probabiliora.
ἑρμαῖον, insperatum lucrum.
πιθανά, suasoria.
298 φιλαίτιος, querulus.
φιλοσόφως, philosophicè, philosophi more.
δεδῆχθαι, morsum esse.
μὴ γὰρ αὐτοῖς, ne enim ipsis.
299 προβολὴν, proiectionem.
ἐποχῇ, retentioni.
λόγοισιν Ἑρμόδωρος, verbis Hermodorus.
προσφωνῶ, acclamo, nuncupo.
ἀδιόρθωτα, indirecta.
ἕωλα, obsoleta.
περὶ μικρὰ σπουδάζειν, circa parua studere.
εὐκόλως, facilè.
300 εὐγενέστερος, generosior.
ἀσμενέστατα, libentissimè.
τὰ κατὰ μέρος, quæ circa partem (versantur.)

300 εὐλογίαν, honestam rationem.

301 συμβίωσις, conuictus.

εὐλόγως, decenter.

διφθέραι, pelliceæ vestes.

αἰδέομαι Τρῶας, veneror Troas.

ἀσαφέστερος, obscurior.

302 δεινὸς ἀνήρ, τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόῳτο, grauis vir,& qui fortè insontem accuset.

περιοχαὶ, argumenta.

303 κολακία, assentatio.

ἐπίτευγμα, lucrum quod acquiritur.

ἀπότευγμα, damnum, vel quod amittitur.

παρακινδυνεύειν, periclitari.

μείλιγμα, mitigamentum.

σπουδὴ, studium.

304 πρόβλημα Ἀρχιμήδειον, quæstio Archimedea.

ἀφίδρυμα, res quæ dedicatur.

305 τὸν τῦφον μου πρὸς θεῶν τροποφόρησον, elationi meæ per deos morem gerito.

κολακίαι, assentationes.

πολιτικὸν σύλλογον, ciuilem conuentum.

306 καταβάσεως, descensus.

κεπφυκὰ, fatua, leuicula.

περὶ ψυχῆς, de anima.

διὰ σημείων, per notas.

307 σύλλογον, conuentum.

πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις, ostentare etiam personis.

δυσωπία, verecundia.

καταβάσεως, descensus.

309 ἀξιοπίστως, fide dignè.

φοβερὸν ἦν, formidabile erat.

ἀνεμοφόρητα, ventis dissipata.

οὐκ ἐπίστησεν, non aduertit.

πότερον δίκας, &c. vtrum iustitia murus altus, an obliquæ fraudis?

δίχα μοι νόος. ἀτρέκειαν εἰπεῖν, ambigit mihi mens verum dicere.

310 Φαίδρου περὶ ὀρῶν τῆς Ἑλλάδος, Phædri de montibus

Græciæ

Græciæ. Alii leg. ὅρων, de finibus.

310 φιλοτέχνημα, comminiſcendi artes.
τὰ ὅλα, cuncta.
σκολιαῖς ἀπάταις, obliquis fraudibus.

311 καὶ μάλα κατηφὴς, & admodum triſtis.
σὺ δὲ τί σιωπᾷς; tu verò quid cogitabundus?
ἀσπόνδως, implacabilis.

312 μνημονικὸν ἁμάρτημα, memoriæ errorem.

314 ἀλόγως, temere.
μέμψιν ἀναφέρει, accuſationem adſcribit.

315 πρὸς ἴσον ὅμοιον, ad æquale ſimile.
ἀκολακεύτως, ſine aſſentatione.

316 ἀμεταμέλητον, quem non pœnitet.
ἐμετικὴν, vomitoriam.
ἀδεῶς, intrepidè.
οἱ περὶ αὐτὸν, qui circa eum.
σπουδαῖον οὐδὲν, ſtudioſum, ſiue ſerium, nihil.
φιλόλογα, eruditula.
ἐπισταθμίαν, diuerſorium.

318 σαλάκωμα, inanem iactantiam.
φαλάκρωμα, caluitium.
πανικὸν, vanus terror.
διάθεσιν, affectum.
ἐπισημασίαν, ſignificationem.
ἥρωες, heroes.

319 σεσίγησαι, tacuiſti.
μνημονικὸν ἁμάρτημα, memoriæ error.
φυρμὸς πολὺς, permiſtio multa.
εὐρίπιστα, inſtabilia, ab Euripo voce deducta.
νεωτερισμοῦ, innouationis.

320 πολιτεύεσθαι, adminiſtrare remp.
σόλοικον, ἢ τυραννοκτόνους, inſulſum, quàm tyrannicidas.
πεπολιτεύμεθα, remp. adminiſtrauimus.
πεπυκνωμένη, denſatæ.

322 γῆν pro γῆς, terram pro terra.
ὑπηνέμιος, ſubuentanea.
ἀκολασίαν, impunitatem.

323 ὦ πράξεως, &c. O rē pulchram quidē, ſed imperfectā.

324 ἀλιτενεῖ, humili.

ἀλλ' ὐ δαιτὸς, &c. Sed non conuiuii dulcis opera curæ sunt: Sed valde magnum malum à Ioue nutritum intuentes timemus. daret autẽ seruari, aut perire.

Τέκνον ἐμὸν ὔ τοι, &c. haud tibi, fili mi, data sunt bellica officia: Sed tu amabilia exerce officia sermonis.

327 πολιτικώτερα, ciuiliora.

329 ἀναθεώρησιν, administrationem.

ἀριστείαν, præclare gestum.

κατὰ μέρος, de singulis rebus.

330 μελήσει, curæ erit.

ἀνέκδοτον, non editum.

334 πρᾶξιν, factum.

335 καθολικὸν θεώρημα, vniuersalem speculationem.

336 μὴ πολιτεύεσθαι, non administrare remp.

ὑποσόλοικα, incongrua.

βεβίωται, vita transacta est.

πέντε λοιπὸν, quinque quod reliquum est.

λῆρος πολὺς, nugæ multæ.

337 ὑπόθεσιν, argumentum.

εὔλογον, rationi consentaneum.

φαιδροπροσωπητέον, hilari vultu agendum est.

ἰτέον, eundum.

ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς, &c. aliis in bonis: dedecus autem repellunt.

339 οὐδὲν ὑγιὲς, nihil sanum.

Δημοσθένους, Demosthenis.

340 πέντε λοιπὸν, quinque quod reliquum est.

341 ἄνω ποταμῶν, retro fluminum. s. sursum est.

342 ἀπορία, dubitatio.

μελήσει, curæ erit.

παρεγχείρησις, conatus.

344 ὁ θησαυρὸς ἄνθρακες, thesaurus carbones.

347 ἡ δεῦρ' ὁδός σοι, &c. iter huc tibi quid potest nunc ô deo digne.

βλάσφημα, maledicta.

καὶ μάλα σεμνὸς, & valde grauis.

τὴν δ' αἰτίαν, &c. causam verò Brutorũ quis habebat?

κατηχήσει, instructioni.

348 ἐαν διαμείνῃ, si permanserit.
ἀναντιφωνησία, incontradicentia.
διάλογον, dialogum.
Ἡρακλείδειον, Heraclideum opus.
349 φιλοσοφέμενα, quæ philosophicè tractantur.
τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος, quæ de officio.
προσφωνοῦμεν, nuncupamus.
350 συντάξεις, commentationes.
μετέωρος, animi pendens.
φιλόλογα, ab æquitate non aliena.
φιλοφρόνως, benignè.
351 πεπυκνωμένως, densè, spissè.
προκοπὴν, promotionem.
οἶκος φίλος, domus chara.
ῥωπογραφία, scriptio de plantis.
ῥητορεύουσι, rhetorissant.
φιλοστόργως, peramanter.
τὰ μὲν διδόμενα, quæ quidem dantur.
352 ἐργῶδες, laboriosum.
ἀνεκτὸν, tolerabile.
353 σχεδίασμα, ex tempore factum.
ἄφατα, ineffabilia.
οὐδὲν, nihil.
πάσχω τι, patior aliquid.
354 ἐποχὴν, hæsitationem.
ἀκεραίως, integrè.
πλοῦς, nauigatio.
355 ὑπόμνημα, commentarium.
ἀτοπώτατον, absurdissimum.
356 πάνυ φιλοστόργως, valde amanter.
357 Ἡρακλείδειον, Heraclideum.
βουλυτὸς, vespera, tempore quo boues soluuntur.
ἀμηχανία, inopia consilii, vel anxietas.
σπείσασθαι, inducias facere.
ἐβδελυττόμην, abominabar.
σκοπὸς, scopus.
οὐ παρὰ τοῦτο, non præter hoc.
358 ἐλθωμεν, eamus.
ἐν ὁμοπλοίᾳ, in societate nauigandi.

λῆρος πολύς, nugæ multæ.

359 γλίσχρως, parcè, tenuiter.

361 σύνταγμα, ſyntagma.

ἀρχέτυπον archetypum, exemplar.

362 παρὰ λέξιν, præter dictionem.

363 μετεωρότερον, ſuſpenſiore animo.

364 ἀσφαλές, tutum.

ῥοπή, momentum.

γαυριῶ, glorior.

μετ' ἀμύμονα, poſt inculpatum. Alludit ad Homericũ illud, μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα.

ἀμύμων, præſtans, inculpabilis.

ἄμβροτος, immortalis.

συναγωγή, collectio.

δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες, longam nauigationem meditantes.

ἡ δεῦρ' ὁδὸς σοι τί δύναται; iter huc tibi quid poteſt?

365 σύγγραμμα, conſcriptio.

366 ἀνεμέσητα, inuidia carentia.

εὐθανασίαν, felicem mortalitatem.

σχόλιον, annotatiuncula.

ἀπολογισμὸν συντάξομαι, defenſionem componam.

367 ἀναπολόγητον, quod defendi nequit.

δυσχρησία, difficilis vſus.

πειράζεσθαι παραλύσει, tentari paralyſi.

368 εὐκαιρίαν, occaſionem.

ἀσφάλειαν, ſecuritatem.

ἀπορία, dubitatione.

σκέπτομαι, conſidero.

ἀριστεία, virilitas, vel ſtrenuitas.

369 παῖδες παίδων, nati natorum.

εἷς ἐμοὶ μυρίοι, vnus mihi decies milleni.

ἀδόλεσχος, loquax.

εὐρύθμεια, conſtantia.

εἰρωνεία, diſſimulatio.

πεπλογραφίαν, pepli ſcriptionem.

ταξίαρχης, ordinis ductor.

τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος, quæ de officio.

370 τὰ κεφάλαια, capita.

περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος, de officio circa circumstantiam.
προσφωνῶ, alloquor, acclamo.
ἀνοικεῖον, improprium.
αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι, pudebat quidem abnuere, veriti sunt autem suscipere.
ἀπάντησις, occursus.
371 δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα, longam nauigationem capessentem.
ἀπροσδιόνυσον, ad Bacchum non faciens.
παρ' ἠνεμόεντα, &c. apud ventis expòsitum Mimantem, super insula Psyria.
ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντα, ad sinistram habentem.
373 ἐν πολιτικῷ, in ciuili.
μὴ γὰρ σωθείην εἴποτε τοιοῦτο, ne saluus quidem fiam, si vnquam tale.
374 στρατηλάτης, imperator.
ἐμφατικώτερον, expressius & euidentius.
435 ἀλλὰ αἰεί τινα φῶτα μέγαν, sed semper quendam hominem ingentem.
439 ὀρθὴν τὴν ναῦν, ἅπαξ θανεῖν, rectam nauim, semel mori.
449 προῳκονομήσαμεν, præcurauimus.
εὐκαίρως, opportunè.
451 ἀμφιλαφίαν, ancipitem ansam.
453 εἰλικρινὲς, syncerum.
454 μουσοπάτακτος, à musis percussus. alii μουσοπάταγος, recitator clamosus.
ἀντίσηκον, æquilibrem seu recompensantem.
ἔα πάσας, mitte omnes.
459 τοιαῦτα ὁ τλήμων ἐξεργάζεται πόλεμος, talia ærumnosum efficit bellum.
πραγματικῶς, negotialiter.
460 ὑπερβολικῶς, suprà quàm res est.
461 συνδείπνους Σοφοκλέους, concœnatores Sophoclis.
ὑπόθεσιν, argumentum.
γλαῦκα εἰς Ἀθήνας, noctuam Athenas.
ῥαθυμότερα, segniora.
χαρακτὴρ, character.
φιλαλήθως, ingenuè.
463 ἀποδυτηρίῳ, expoliatorio.

466 δεύτερας φροντίδας, ſecundas curas.

467 γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται, noſce quomodo alio vſus fuerit.

ἐμβόλιον, interpoſitionem.

468 ἀπότευγμα, repulſam.

471 ἐνθουσιασμὸς, diuinus furor.

472 ἄρη πνέων, Martem ſpirans.

473 ὑποθέσεις, argumenta.

αἰὲν ἀριστεύειν, &c. ſemper ſtrenuè ſe gerere, & præſtantem eſſe aliis.

474 πλέον, plus.

γνῶθι σαυτὸν, noſce te ipſum.

ἤματ᾽ ὀπωρινῷ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ Ζεὺς, &c. die autumnali, cùm abundantiſſimam fundit aquam Iupiter, cùm iam hominibus iratus ſuccenſet: qui per vim in foro obliquas iudicent iuſtitias, iuſtitiã autem expellant, deorum religionem non curantes.

476 τότε μοι χάνοι, tunc mihi dehiſcat.

ὁ δὲ μαίνεται οὐκ ἔτ᾽ ἀνεκτῶς, hic autem furit non amplius tolerabiliter.

ἐν παρέργῳ, obiter.

477 ἔπος, carmen.

ἄλλ᾽ οἰμωζέτω, alia plorent.

ANNO-

ANNOTATIONES ET CASTIGATIONES EX VARIIS DOCTORVM VIRORVM CVM huius, tum illius argumenti ſcriptis ſelectæ,

IN LIB. I. EPISTOLAR. AD ATTICVM.

Pag.3.verſ.4. *Prenſat vnus P. Galba. ſine fuco ac fallaciis, more maiorum, negatur.*]Ita pridem interpungi hunc locum debere, docuit Muretus. Neque enim, inquit, ſine fuco ac fallaciis Galbam prenſare dicit Cicero: ſed ei prenſanti homines apertè, ac ſine circuitione vlla negare: quod iocans ipſe more maiorum fieri dicit, qui ſimplicius viuebant, & apertè ac ſine fuco, quæ in pectore habebant, eloquebantur, nondum reperto artificio mentiendi.

Ibid. v. 12. *in campo comitiis Tribunitiis.*] Non obſcura exſtare veſtigia in manuſcripto ſuo ſcribit Vrſinus huius lectionis, *comitiis tributis.* quod an rectius ſit, vult lectorem conſiderare.

Ibid.v.15. *Sunt qui etiam Cæſonium putent.*] In quibuſdam libris *Cæſoninum* legi ait Muretus: vt dubitet, num ſignificetur L.Piſo, quem aliquoties in ea, qua illum inſectatus eſt, oratione Cæſonium vocat. hoc tamen proponit tantùm, nihil aſſeuerat.

Ibid.verſ.16. *qui denegat & iurauit morbum.*] Petri Pithœi manuſcriptum exemplar, *qui & negant & iur. mor.* ex quo ipſe legit, *qui & negauit & iurauit morbum.* Iurat, inquit, morbum, qui ſanitatem eiurat: eiurat, qui iurat, quod deſideratur, à ſe præſtari non poſſe.

Ib.v.18. *ſi iudicatum erit meridie non lucere.*] Petrus Victorius, *meridie non liquere*, emendat. Et hoc de iudiciis iis interpretatur, quæ exercebantur meridie, quorũ Cicero ad Q. Fratrẽ meminit: *Ego eodem die poſt meridiẽ aderã Vatiniũ defenſurus.* Et auctor Rhet. ad Heren. li. 1. *Rẽ vbi pagũt, oratione pagunt in comitio* (hæc vulgata lectio) *aut in foro*

ante meridiem caussam coniicito. Manutius vulgatā lectionē tuetur. illam autem Beroaldi, & hunc secuti Victorii, emendationem, quæ fit contra librorū auctoritatē, & à mente Ciceronis aliena est, reiicit. Hoc enim, inquit, dicit Cicero: Si à iudicibus absoluetur Catilina, méus erit in cōsulatu cōpetitor. erat enim reus repetundarum, adeò manifestis criminibus, vt eum iudicare insontē nemo posset, nisi idem iudicaret meridie non lucere. Lambinus cùm olim doctorum virorū iudicium secutus edidisset, *si iudicatum erit, eius haberi rationem licere*, postea mutata sententia vulgatam lectionem amplexus est, &, *meridie lucere*, reponendum curauit. Muretus verò non dubitat, quin hoc modo legendum sit: *Catilina, si iudicatū erit licere, certus erit competitor*, seque in eo sequi ait, Iacobi Taurelli fide, optimæ notæ librū, in quo ita legitur, *Catilina si iudicatum erid merid lucere.* vt in hoc errasse veterem librarium putet, quòd scripsit, *erid*, pro, *erit*, deinde sine causa geminauit quinq; literas m e r i d, ac pro, *licere*, scripsit, *lucere*.

Ibid. vers. 19. *Et Palikano.*] *Palikano*, scribit Vrsinus, ex antiquis denariis.

P. 4. vers. 5. *qua cùm erit absoluta, sanè facilè eum libenter nunc cæteri consuli acciderint.*] Alii libri, *consulē acciderim.* Vrsinus ex antiquæ scripturæ vestigiis, & ex loco simili in ep. 8. li. 3. ad Q. Fabr. ita corrigit: *qua cùm erit absoluta, sanè facilè eū libenter hunc certum consulem acceperint.* atq; ita in ead. ad Q. Fr. epist. *Eum*, inquit, *quòd certū consulem cū Domitio numeratis, nihil à nostra opinione dissentitis.*

Pag. 5. vers. 9. ἡλίου ἀνάθημα] Abest vox, ἡλίου, à Fuluiano manuscripto.

P. 6. v. 1. *quòd is, qui me accusare de te solebat.*] Videtur Vrsino legendū, *apud te*: quamuis, *de te*, etiam ferri possit.

Ibid. vers. 19. *Per mihi gratū est: ornamentum Academia propriū mea.*] Alii libri, *est, & ornamēt.* Faernus deleto, *&*, mutataq; interpunctione, sic legit: *Quod ad me de Hermathena scribis, per mihi gratum. est ornamentum Academia proprium mea.* vbi, *est*, πλείας à, *gratum*, distinguitur, & cum voce, *ornamentum*, continuatur.

Ibid. vers. 26. *Et noli desperare eos meos facere posse.*] Videtur Faerno deesse prouocabulum, *me*, quod reponens legit, *eos me meos*, &c.

Ibid.

Ibid.verſ.27.*atque omnium vicos, & prata.*] Adeò placet Vrſino Antonii Auguſtini emendatio, pro, *vicos*, legentis, *lucos*, vt ipſum pudeat id anteà non vidiſſe.

P.7.v.5.*De literarum miſſione.*] Petro Bembo placitũ eſſe refert Vrſinus, vt pro, *miſsione*, legatur, *intermiſſione*.

Pag 8.v.5.*M.Fontius.*] Alii, *M.Fonteius*: alii, *M.Fonteius Pontius*: quod poſtremũ ſecutus eſt Lambinus. Pro Marco prænomine ſcribit Manium Vrſinus: hac ratione adductus, quòd in veterib. Fonteiæ familiæ denariis, Manii prænomẽ ſæpiſſimè, Marci nunquam inueniatur: facile autẽ fuiſſe librario ſcriptori ex M' Manii nota, M. Marci facere. *Fontius*, porrò quod editum eſt, cùm *Fonteius*, debuiſſe videatur, eã quoque in antiquis libris extare ſcripturam notat Vrſinus: neq; id in hoc tantum nomine, ſed & in, *Pompius*, pro, *Pompeius*, aliiſq; huiuſmodi factum eſſe, quæ cum, EI, à Græcis ſcribi ſolent. hæc enim in veteribus libris cum, i, monophthongo ſcripta inueniri.

Pag.9.v.19. *Lentulus naueis ſuas pollicetur.*] Fuluianus manuſcriptus habet, *naui ſua pollicetur*.

Ibid.v.36.*Signa noſtra & Hermeraclas.*] Veteres editiones pro, *Hermeraclas*, ſiue ἑρμηράκλας habẽt, ἑρμέρωτας. Magis tamen probat ἑρμηράκλας Vrſinus, quàm ἑρμέρωτας, quòd Cicero ea ſigna maximè quærebat, quæ eſſent Academiæ οἰκεῖα. quales videntur potius fuiſſe Mercurii & Herculis Muſarum comitis ſtatuæ, quàm Cupidinis.

Pag.10.v.4.*quamuis acrem amatorem inueneris.*] Faernus legebat, *emptorem*, pro, *amatorem*.

Ibid.v.9. *nunc idem videar diffidere.*] Magis placet Vrſino vt legatur, *nunc eidem videar diffi.*

P.13.v.17.*poſteà quàm nõ auderet reprehendere.*] Addit, *nos*, Faernus: *poſteà quàm non auderet nos reprehendere.*

Pag.14.v.11.*quo conſilio idem prætor vteretur.*] Habere librum manuſcriptum, qui olim Longolii fuerit, *quorũ conſilio*, &c. notat Vrſinus.

Ibi.v.37.*quomodo ἐνεπερπερευσάμην nouo auditori Pompeio.*] Verbo περπερεύεσθαι, obſeruat Muretus vſum eſſe & Paulũ Apoſtolũ in priore Ep.ad Cor. ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται. idque quia raro admodũ in ſcriptorib. Græcis legitur, ideò variè & à Grammaticis, & ab aliis exponi. ipſe autem interpretatur,

iactare & ostentare se, & inanis gloriolæ fructum ex re aliqua aucupari. eius interpretationis auctore Basilio Magno ἐν ἀσκητικοῖς: Παῦ ὁ μὴ διὰ χρείαν, ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται, περιττείας ἔχει κατηγορίαν.

P.15.v.21.*Fusius tertiũ concessit.*] In aliis legitur, *Fusius.* eamq; scripturam videntur secuti Octauius Pantagathus, & Antonius Augustin. qui, *Fusius trib.pl.intercessit,* emẽdarũt, referente Vrsino: qui & ipse, *Fusius*, videtur legisse.

P.19.v.30.*nostri enim marinas.*] *Marianas*, legit A. Augustinus: itaq; esse in manuscripto codice testatur Vrsinus.

P.20.v.10.*Itaq; & ludis, & gladiatoribus mirandas ἐπισημασίας sine vlla pastoricia fistula auferebamus.*] Si quis scire quærit, quo sensu pastoriciam fistulam hîc Cicero dixerit, à M. Antonio Mureto id discere potest. Intelligendum, inquit ille, est, nonnunquam contigisse, vt cùm quispiam alicui parti multitudinis carus & acceptus erat, cæteris autem odiosus & inuisus, partim plausu exciperetur, partim sibilo. plaudentibus enim iis, quos aspectus ipsius hilarabat, cæteri sibilabant. Ergo Cicero vt ostendat, ἐπισημασίας illas suas eiusmodi non fuisse, sed puras omnino & εἰλικρινεῖς, ait eas fuisse sine vlla pastoricia fistula: id est sine sibilo, cuius similẽ sonum notum est è pastoriciis fistulis reddi. itaque Græci in vtroque dicunt συρίζειν: iidemque interdum σύριγγα, id est pastoriciam fistulam pro sibilo dicunt.

Ib.v.12.*in qua, omnib. inuitis, tradit noster Magnus Auli filium.*] Et hoc loco, & eo, qui infrà legitur pa.30.v.17. *Auli filius verò ita se gerit,* &c. *Afraniũ* pro *Auli filio* scribendum putat Lipsius. interpretatione.n. notarũ istarũ. AF. deceptos librarios, pro eo quod erat Afranius, Auli filiũ fecisse. Quod si concedimus, etiam pag.25. locus ille, *Auli autem filius, ô Dii immortales*, ad eum modum erit emendandus.

Pag.21.vers.2.*nec satis sciebam quid darem.*] Fuluianus, *quo darem.*

P.24.v.6.*te si expectari velis.*] Fuluianus manuscriptus, *te quoad expectari velis.*

Ibidem vers.14. *& amantissimus mei.*] Leonardus Malaspina ita emendauit, cùm anteà legeretur, *& amantissimus Metellus.* sic autem à se emendatum locum explicat: Abest enim frater moribus simplicissimis, &, vt ita dicam, candidissimis

dissimis, & ab omni dissimulationis artificio alienissimis, & amantissimis mei: & qui non videtur homo, sed litus, & aer &c. id est, cui ita tuto mea omnia consilia recondita, measq; cogitationes occultas committere & credere possim, vt si in locis solitariis & maximè ab arbitris remotis, meas cogitationes expromerem, atque explicarem.

Ibid. v. 29. *neque ego huic epistola.*] Vrsino videtur legendum, *neque eos huic epistola*, &c.

P. 25. vers. 5. *sine suspirio posset.*] *Possit*, legit Faernus, meliùs, vt videtur Vrsino. pro, *suspirio*, Tornæsii codex habet, *si spiritu.*

Ibid. vers. 11. *Vt anniuersaria sacra iuuentutis.*] Legit Lambinus, *Iuuentatis.* Iuuentas autem erat Dea, quæ iuuentuti præsidere credebatur. Lambini emendationem confirmat argenteus nummus Vrsini.

Ibid. v. 24. *quod habere dicit caussam promulgatam. illud idem de Clodio.*] Vetus & optimus liber Petri Pithœi habet, *quòd habere dicit caussam promulgatam illud idem de Clodio.* vnde ipse reponendum coniicit, *quòd habet dicis caussa promulgatum illud idem de Clodio.*

P. 26. v. 38. *Liberabam agrum eum, qui P. Mucio. L. Calpurnio Cos. publicus fuisset.*] In fragmēto legis Thoriæ, quod cū plerisq; aliis antiquitatis monumentis vulgauit Vrsin. agri huius mentio extat his verbis, *Quei. ager. poplicus. populei. Romanei. in terram. Italiā. P. Mucio. L. Calpurnio. Cos.* &c.

P. 27. v. 1. *Volaterranos & Artemitanos.*] Castigat Anto. Augustinus, *Arretinos*, pro, *Artemitanos*, ex ea pro Cæcina: *Cùm Arretinæ mulieris libertatē defenderem, & Cotta decemuiris religionem iniecisset, non posse sacramentum nostrū iustum iudicari, quòd Arretinis adempta ciuitas esset, & ego vehementius contendissem, ciuitatē adimi non potuisse.* Viri docti emendationē confirmat Vrsinus antiqui libri auctoritate, qui, *Arteminos*, habet propriore ad emendatam lectionem scriptura. Legit &, *Arretinos*, Lambinus.

Ibid. v. 16. *Vt planè, quid emerit, nesciat.*] In antiquo libro Fuluii Vrsini legitur, *erit*, pro, *emerit*, ex quo ipse, *Velit*, fortasse legendum suspicabatur.

P. 28. v. 18. *quod me non esse adscriptum vides.*] Vulgati alii, *quod me esse ad scribendū vides.* Lamb. veteris scripturæ

vestigiis hærens, restituit, *Nam quod me affuisse scribendo vides*: neq; ita esse legendū dubitat. Idē ferè Vrsino videbatur, *Quod me adesse scribendo vides*, legenti. vsitata formula perscribendis Senatusconsultis. sic lib. 8. Ep. 1. *Cato autē & scribendo affuit*. & in antiquo Senatusc. γραφομένῳ παρῆσαν.

Ibid, v. 28. *Lucullus de suis historiis dixerat.*] Videre iubet Vrsinus nū melius sit, *de collega sui historiis*: vt intelligat A. Albinum, de quo apud Agellium lib. 11. cap. 8.

Ibid. v. 30. *barbara quadam, & solæca.*] Vulgati quidam, *& obsoleta*. alii habent, σόλοικα. vt si σόλοικα legit Faernus, quod vult Vrsinus, iudicii eius illa sit in eligenda, non ingenii in castiganda lectione testificatio.

Pag. 29. v. 32. *Sed tamen à me ita acta sunt.*] τὸ, *tamen*, delet Faernus.

Ibid. v. 36. *eos bonos viros.*] Manuscriptus Vrsini liber habet, *in bonos viros*. vt ei videatur legendum, *dein eos bonos viros*, &c.

P. 30. v. 29. *vt scheda ne qua depereat.*] *schida*, legit Faern.

IN LIBRVM II.

Pag. 31. v. 14. *Post autem vt arbitror.*] Fuluianus manuscriptus, *Postquàm vt arbitror.*

Pag. 32. v. 19. *posse distribuere.*] Faernus ex antiquo codice, *posse describere.*

Pag. 34. v. 36. *Cura amabò te Ciceronem nostrū, ei nos θῦοι videmur.*] Ex deprauatæ huius veteris scripturę vestigiis, *Cura amabò te Ciceronem nostrū* CINOS CVNOCTIN *videmur*, coniicit legendum Muretus; *Cura, amabò te Ciceronē nostrum, cui nos συννοσεῖν videmur*. Ægrotabat, inquit, apud Atticum Q. Cicero Q. F. Eum igitur patruus auunculo diligenter commendat. & quò magis declaret suam erga illum voluntatem, ait, se sibi videri vnà cum eo ægrotare.

P. 35. v. 2. *mihi & credas, lege. hoc doceo.*] Alii libri, *mihi heredes lege hoc doceo*. pro quo Pantagathum refert Vrsinus legere, *mihi Herodes: lege hos duos*. Alii malunt, *mihi Herodes cum hoc legendus est*: alii, *mihi hic, non Herodes, legendus est*. Lambinus ex mass. *mihi credas, legendus est*. vel, *mihi crede*, vt primùm edidit. Iustus Lipsius, propiùs ab scriptura discedens emendat: *mihi crede sis. lege hoc otio. mirabilis*. Ait, inquit, hoc otio, quia Atticus id temporis in Epiro.

Ibid.

Ib.v.6. *De Lollio, sanus non es. de Vinio laudo.*] Manuscripti Fuluiani habent, *De oleo, sanus non es. de Vino, laudo.*

Ibid.v.20. *Cyrus aiebat, radiorum τας διαφάσεις latis luminibus non tam esse suaues.*] P.Pithœus in optimo exemplari sic se scriptum reperisse ait, *Cyrus aiebat viridiorum* διαφ.&c. quam veterem lectionem temere reiicere non audet, præsertim quæ sensum rectum commodumque habeat. Solebant enim, inquit, veteres ita lumina fenestrarum posita habere, vt per earũ spatia in viridia prospectus esset. quemadmodum de Oecis Vitruuius scribit lib. VI. Hunc prospectum non tam suauem putauit Cyrus Architectus (in cuius nomine lusit Cicero cum Cyropædiam dixit) si latiora essent lumina. Adiicit rationem, quæ fortasse veteris lectionis exturbandæ causam præbuit: *Nunc sit lepidè illa ἐκχυσις radiorum.* Quæ vt intelligatur, videndus est Gellius lib.5. cap.16. Et Apuleius Apolog.1.

Pag.36.v.1. *Sed me κατάχρησις mea illa commouet.*] Mureti liber, *sed me pecis mea illa commouet.* vt suspicetur pro κατάχρησις, legendum, ῥῆσις: ita enim veteres ῥήσεως nomine esse vsos.

Ibid.vers.26. *Velim, Syrpia conditione: sed facilè patior.*] Duas ab hac discrepantes lectiones è manuscriptis profert Vrsinus. vnam, *Velim Suriam facilè patior:* alteram, *Velim scire conditiones. facilè patior.*

Pag.37.v.32. *Videte leuitatem meam.*] Manutius hemistichium hoc esse in miserabilem ciuitatis aspectum existimat. Mureto cùm verba hæc, vt leguntur, nullum bonũ sensum efficiant, locus corruptus esse videtur: itaque legendum censet, *Vide leuitatem meam.* planè enim leuitatem quandam & inconstantiam consiliorum suorum tota hac epistola indicat Cicero. fieri autem potuisse ait, vt ex, *Vide le*, factũ sit, *Videte*, deinde illud, *vitatem*, quod nihil significaret, trãsierit in, *ciuitatem*.

P.38 v.18. *Quin etiam dubitem.*] *Qui etiam dub.* Vrsinus ex libro Longolii. Illud maioris momenti quod ex optimo manuscripto affert P.Pithœus. in eo enim ita esse scriptũ ait: *Quinetiam, &c. Vbi quidem ego mallem Duumuirum, quàm Romæ fuisse.* qua scriptura nihil tersius, elegantius nihil putat: Duumuiri sunt, inquit, tanquam Consules in municipiorũ

Consules tanquam Duumuiri Romæ: vt & Decuriones Senatorum loco sunt, quorum etiam curia minor senatus legibus aliquando appellata est, vt Cassiodorus scribit in libris Variarum. Significat igitur Tullius, malle se Duumuirum & quasi Consulem Antii, quàm Romæ fuisse.

Ibidem v.38. *quarum alteram non libebat mihi scribere, quia abscideram: alteram, ne laudarem eum, quem non amabam.*] Totum hunc locum ita legendum putat Vrsinus: *Quarum alteram non licebat mihi scribere, quia absciderã: alteram non libebat, ne laudarem,* &c.

Pag.39.v.20. *Pisaurensi an epuloni Vatinio reseruatur.*] Hanc scripturam, quæ etiam in manuscriptis exstat, post alios secutus est & Lambinus. Vulgata anteà hæc erat, *Vt opinor Pisaurensis nebuloni Vatinio res.* In qua Leonardus Malaspina pro, *Pisaurensis,* legebat, *Isaurensis,* errore, vt videtur Lambino. Faernus tamen, *Isauriensis,* rectum putat, & mutata interpunctione legit: *Illa opima ad exigendas pecunias Druso, Vt opinor: Isauriẽsis nebuloni Vatinio reseruatur.*

Ibid.v.13. *& tamen ad me Quintus* CIↃ.CCLↃↃ.LↃↃↃ. *scripserat, non ad sor.*] Lambin. *& tamen ad me* Q.CCIↃↃ. IↃↃↃ. *scripserat,* &c. Pro, *non ad sor.* alii legunt, *nunc ad sor.* idq́ue se facere aiunt veteribus libris auctoribus.

P.40.v.33. *Subitò cùm mihi dixisset Cælius quæstor.*] Emendat Muretus S.V.B. *cùm mihi dix.* &c. id est, *Si Vales, bene est,* &c. quod à nemine animaduersum miratur.

Pag.41.v.11. *citius omnino quàm potuit.*] *oportuit*, quod in manuscripto est, mauult Vrsinus, quàm, quod vulgò legitur, *potuit.*

Ib.v.35, *Sed cùm è Formiano rediero (ibi.)* Legendum videtur Vrsino, *Sed cùm è Tusculano in Formianum rediero (Vbi esse Volo Vsq; ad prid. Cal. Iun.) faciam,* &c. moxq́; epist. seq. *quare Vsque ad non. Iun.* vbi, *Maias,* scriptum est.

Pag.43.v.29. *Formias dico.*] Abesse hæc duo verba ab vno manuscripto affirmat Vrsinus, vereturque ne scolium sint ad Græca verba, quæ antecedunt.

Pa.44.v.19. *& tamen illud probem? magnum quid aggrediebamur.*] Faernus, *& tamen illud properè? magnum quid aggredimur, propè,* pro, *probem*, in libro viri doctissimi emendatum quoque se reperisse, ait idem Vrsinus.

Ibidem vers.35. *Verùm Vt hoc non sit, tamen seruet remp.*]

Legit Faernus ex antiquo libro. *seruiet resp.*

Pag.47.v.19. *quonam in me animo sit Arabarches.*] Sic Pompeium à Cicerone appellari sentit Manutius, quod Arabiæ partem, Syriæ adiunctam, domuisset: vt suprà Megabocchus, quasi magnus Africæ rex. Cuiacius docet, vectigal Alabarchiæ (sic enim legendum, non, Arabarchiæ, & Alabarches, non Arabarches, ostendit) esse id, quod pro pecorum transductione infertur. Ἄλαβα enim, inquit, est scriptura, siue atramentum, quo scribimus, vt Phauorinus ait. Sic Latinè vectigaliorum ratio scriptura dicta est, & vectigalibus præpositus, Magister scripturæ, siue Alabarches. qua ratione Cicero M. Antoniũ Alabarchen vocat, quod multa vectigalia exegisset Ægypto, non Arabarchen quòd domuisset Arabiæ partem. hæc ille.

Ibid.v.39. *attamen in oppressione sermo.*] Videtur legendũ Vrs. *hac tamen in oppressione:* & ita esse in manuscript. ait.

Pag.50.v.1. *Sed ego hoc non repudio.*] Abesse à manuscripto particulam, *non*, notat Vrsinus, rectè vt ipse sentit, cùm eam sententia non postulet.

Pag.52.v.15. *posse impelli concione, vt iret ad Bibulum.*] Nisi repugnarent veteres libri, lubentius legeret Vrsinus, *vt iret in Bibulum.*

Pag.54.v.1. *& hominem grauem & prudentem.*] *pudentem*, legit Faernus, probat Vrsinus.

Ibid.v.35. *Vectius ille, ille noster index.*] *Vettius*, alii. *Iudex*, verò, pro, *index*, scribendum censet Vrsinus auctoribus antiquis denariis, in quibus T. hic *Vettius Iudex* descriptus est. Quod autem proximè verba illa antecedit, *quàm aditu*, id tuetur Victorius, Lambinus contra illius sententiam ex manuscriptis legit, *auditu*: neque enim exitum & aditum inter se opponi, sed exire & introire.

Pag.56.v.30. ὡς τῶν κρατούντων. Integrum versum affert Vrsinus, ὡς τῶν κρατούντων ἁμαρτίας φέρειν χρεών.

IN LIB. III.

P.59.v.16. *Quòd si auderẽ, Athenas peterem.*] Suspicatur Vrs. *Athenas*, nomen esse alicuius ignobilis oppidi. monetque legi in manuscripto, *quod si auderem Athenas petere.*

Pag 61.vers.33. A POMPEIO. *Nunc Hortensium allice & eiusmodi viros.*] In libro viri doctissimi, quem non nominat,

emendatum esse, siue ex ingenio, siue ex antiquo codice, refert Vrsinus, *Ad Pompeium mitte, Hortensium allice.*

P.63.v.10. *Vt te ipsum consolari nemo possit.*] Videtur eidem melius, quod esse notatum ait ad oram libri à viro doctissimo, (suspicor significari Augustinum, sed nihil præter suspicionem habeo sola voluntate susceptam) *Vt prater te, ipsum consolari nemo posit.*

Pag.67.v.36. *non aliud aliquid.*] Abesse hoc totum à manuscripto ait Vrsinus, & rectè, vt opinatur. moxque eodem legi, *nam si spes erit*, &c.

Ibid.v.39. *quòd cùm lecta sunt.*] Vulgati alii, *quòd cùm lata sunt, tum id, quod*, &c. Vrsini manuscriptus liber, *quàm cùm lecta sunt*: vnde legendum putat, *nam cùm lecta*, &c. eiusdem vetus liber mox habet, *id quod te rogo planè, Vt ad me, qua scias*, &c. pro, *itaque*, &, *scis.*

Pag.69.v.6. *non quo mea interesset loci natura.*] Vocem, *natura*, delet Faernus.

Pag.71.v.8. *profectum esse per te.*] Fuluianus, *perfectum esse per te.*

Ibid.v.10. *tum desiderio rerum omnium, tum eorum, qui.*] Faernus, *tum desiderio omnium eorum, qui mihi*, &c.

Pag.72.v.6. *illud ipsum abrogatur.*] Faernus auctoribus veteribus libris, *rogatur*, legit.

Ibid.v.13. QVOD VEL QVI PROMVLGAVIT.] QVOD VE EI QVEI PROMVL.&c. emendat Ant. Augustinus. què postea secuti Faernus & Manutius. Petrus Pithœus ad hunc modum: QVOD. EI. QVI. PROMVLGAVIT. ABROGAVIT. DEROGAVIT. OBROGAVIT. EA. RES. POENAE. MVLTAE VE. NON. SIT. E.H.L.N.R. Rogationis postremas notas sic Probus interpretatur: EIVS. HAC. LEGE. NIHILVM. ROGATVR.

Pag.74.v.1. *immutata sit.*] Fuluiani veteres habent, *imminuta sit*, & ita Faernus.

IN LIB. IIII.

P.75.v.7. *nec etiam propter tuam in me obseruantiam nimirum in custodia salutis mea diligentem.*] Alia est nonnullorũ librorum lectio: *nec etiam pro Vetere tua in me obs.* Canterus pro, *nimium*, reponit, *minus*, quod primùm in *nimis*, deinde fuerit in, *nimium*, deprauatum.

Ibid.

Ibid.v.10.*& falsi rumoris socius fuisses.*] *Falsi timoris*, legit ex antiquo libro Vrsinus, & ex historia.

Pa.76.v.11.*inde à Brundisinis honestissimis ornatus.*] *honestissimè*, legit ex veteribus libris Faernus.

Ibid.v.34. *habui concionem: omnes mag.*] Addit, *quam*, ex manuscriptis Vrsinus: *habui concionem, quam omnes magistratus*, &c.

Pag.77.v.2.*altera Messinius.*] Scribit ex numis Vrsinus, *Mescinius.* notatque in quibusdam manuscriptis libris pro, *Mescinius*, legi hîc, *Messalla*, & quinto pòst versu, *hac non ferenda*, sine nomine, *Mescinii.*

Pag.78.v.1. *eam partem area mihi restitui.*] Legi in manuscripto adnotat Vrsinus, *mi restitui*, vt fortasse ei legendũ videatur, *M.T.restitui.*

Ibid.v.22.*Serranus.*] *Seranus*, vnico, *r*, scribendum censet Vrsinus, licèt, inquit, in veteribus numis Atiliæ gentis inueniatur, *Saranus.*

Ibid.v.31.*Vix tamen sibi.*] *sibi*, delet Faernus.

Pag.79.v.21. *quod tu sensisti absens præsentes ii, quorum studiis ego.*] Deesse videtur Vrsino verbum, *sensere*, vt integra lectio sit, *præsentes sensere ii*, &c.

Pag.80.v.4. *manifestamq; caussam.*] Pantagathus corrigit, manifestamque.

Ibid.v.17.*trudi videret.*] Idem Pantagathus, *voueri videret.* quod ex antiquo libro faciebat, in quo scriptum esse ait Vrsinus, *videri*, pro, *trudi.*

Ib.v.18.*domũ meamq; in Ceramio.*] Quidã sic hunc locũ emendant, *domum vtramque in Germalo.* Sed, *Cermalo*, hîc legendũ esse, ea verò fuerat Adr. Turnebi cõiectura, ex Varrone: cuius viri, sui generis hominum suæ ætatis sine controuersia doctissimi, scripta ego scio Mysorum prædam multis fuisse. Malaspina legebat, *in Carinis.* Lambinus Turnebi coniectura probata, *demum eam, qua est in Cermalo.*

Ibid.vers.23. *Q. Flaccus eduxit viros acreis, occîdit homines.* Fuluiani manuscripti habent, *Q. Flaccus eduxit viros, ac tres occîdit homines.*

Ibid.v.25.*sed ille se in interiora adiũ abdidit Sulla.*] Testantur viri docti, verbum, *abdidit*, in nullo veterũ librorũ reperiri. quare id & Manutius & Lambinus deleuerunt. Pan-

tagathus legebat, *Sed ille exiit tenente medium Sulla se. in senatu postridie Iduum idem Clodius.* Moxque *adiuuante Appio.*

Ib.v.28. *de cuius constantia, virtute, tuæ verissimæ literæ.*] Faernus emendat, *de cuius constantia viri, tuæ veriss.* &c. Pantagathus totum locum ad hunc modum legit, *cuius constantia nutante verissimæ literæ fratris furere ille posteà.*

Ibid v.35. *nisi Milo in campum.*] Fuluianus, *in campo.* Vulgati alii, *nisi Miloni C Appius obnuntiasset.*

Ibidem vers. 38. *deiectas copias.*] Placet Vrsino vt legatur, *delectas*, pro, *deiectas.* Vidit id quoque Lambinus, sed, *deiectas*, retinet; extenuat enim & deprimit Cicero Clodii copias.

Pag 81.v.25. *ne omnino exhaustus essem.*] Videtur legendum Vrsino, *exhaustus sim.* quod & aliis placuisse ait. In alio autem libro se ita hunc emendatum locum vidisse refert: *Quinti fratris tamen liberalitate pro facultatibus nostris, nam omnino exhaustus essem*, &c.

Pag. 82.v.37. *ast nugigeram manum fuisse.* Ad superiorẽ sententiam conuenienter legi posse putabat Vrsinus, *ast nũc geram morem?* Addit se in quodam libro emendatum vidisse, *Et me Astyagn germanum fuisse.* Leon. Malaspina legit, *& me mastigiam germanum fuisse.* quam eius coniecturam amplectitur Lambinus, nihil huic loco aptius, aut in corrigendo vereçundius excogitari posse statuens. Manutius locum hunc in illis numerat, quos sine libris antiquis corrigi posse non sperat. hanc tamẽ, ne nihil dixisse videatur, profert ex Alberti Ferri & Bessarionis libris lectionem, *noluisse ast numgeram manum fuisset.* cui geminæ sunt, quæ est in Victorii libro, *Ast num germanum fuisset?* & quam suum habere testatur Muretus, *Ast num germanum fuisse.* ex qua ipse Muretus, vnius literæ mutatione, exculptam à se rectam existimat, *& me asinum germanum fuisse*: vt dicat se merum asinum fuisse, qui benè monenti Attico non obtemperarit. Fuisse autem iocularem illam contumeliã, ex Terentio indicat, *qui status esset, flabellum tenere te asinum tantum*: Item, *Quid? tu asine huic auscultas?*

Pag. 84. v. 1. *Luceio quam misi.*] Ex veteri scriptura, *nunquam*, faciebat Faernus, *nunc quam.* quam eius correctionẽ est secutus Lambinus.

Ibid.

Ibid.v.8.*epistola tua: me solicitum.*] Legit Faernus, *epistola tua, qua me solicitum*,&c.

Ibid.v.21.*Quod superest, etiam puerum Ciceronem curabis, & amabis, vt facis.*]Legit Muretus, *Quid superest? etiam. Puerum Ciceronem curabis, & nos amabis vt facis.*

Pa.86.v.12.*fortasse tu putabas his reb. Puteolanis.*]Placet Vrsino vt legatur, *ostreis*, pro, *his rebus*. nam de Lucrinensibus ostreis facit Plinius mentionem. itaque rectè scriptum esse statim, inquit, in antiquis libris, *ne ista quidem desunt*.& *propterea*, pro, *propter remp.*

Pag.87.v.38.*tardius quam dixerat.*] *dixeras*, quod corrigit Faernus, legendum videtur Vrsino.

Pag.88.v.34. *Procilius condemnatus.*] Vendicat sibi huius loci emendationem Vrsinus. cùm enim *Porcilius*, antea legeretur, Manutium ait à se admonitum, *Procilius*, reposuisse. Fieri autem in denariis antiquis Prociliæ gentis mentionem obseruat.

Pag.89.v.15.*quàm Astyanax: in ceteris*, &c.] Alii libri, *quàm Astyanacte. nam in*,&c. Faernus delet, *nam*. In ea quæ in ordine est scriptura Lambinus vel legendum censet, *minor fuit, quàm*,&c. vel, *maior*, accipi vult εἰρωνικῶς,

Pag.90.v.14. *quod erat abs te.*] Faernus reponebat, *quòd erant abs te*, hoc est, quòd erant datæ à domo tua. Faernum reponere ad eum modum dixi, fide Vrsini. nam ita & Malaspina legit.

Pag.91.vers.10. *huic ioculatoria disputationi.*] Quo vsus est Ianus Parrhasius harum epistolarum codice, *sis, iocularia*, habuit.

Pag.93.vers.2.*per me ista pedibus trahuntur.*] *trahuntor*. Faernus.

Ibidem vers.12. *quin foris esset.*] *fortis*, habet vetus Vrsini liber.

Ibidem v.17. *Quid aliud noui? & tamen*,&c.] Hæc ita emendat Muretus: *Quid aliud noui? Est tamen absoluto Gabinio, stomachantes alii iudices*, &c. deinde Græca quæ sequuntur hoc modo: ΟΥ ϹΥΜΕΠΡΟΙΚ᾽ ΑΦΙΗΙϹ. hoc sensu: Libertus ille Gabinii, inquit, cùm patronũ suũ tam turpiter absolutũ videret, se quoq; sperabat absolutũ iri, etiam si nulla mercede iudices corrupisset. At vbi se præter spem legę

Papia condemnatum vidit, reus factus lege maiestatis, intellexit iudices eadem via sibi expugnandos, qua Philippus Macedo omnia castella expugnari posse dicebat. itaque cœpit eos circumire, & illam eis cantilenam occentare, *οὐ σύ με προῖκ' ἀφίης*: qua significabat, qui se absoluisset, gratis id facturum non esse. hæc Muretus, qui & illud addit, suspicari se fuisse hoc hemistichium veteris alicuius poetæ; cuius eadẽ esset sententia cum illo Homerico, *Ζώγρει Ἀτρέος υἱὲ, σὺ δ' ἄξια δέξαι ἄποινα.*

Pag.94.v.10.*peti, vide, nummis.*] Alii libri habent. *putaui de nummis.* cetera eodem modo Vrsinus huius loci correctionem aliunde affert: *Putaui de nummis ante comitia vno loco diuisis palam iri absolutum Gabinium: detur etiam valiturum.*

Ibid.v.38.*cum priuatis non poterat transigi.*] Negationẽ delet Vrsinus, ex veteris libri auctoritate.

Pag.95.v.4.*Dicis, quid mihi* &c.] Castigat Faernus, *Dicis quid mihi hoc monimentum? proderit id quidem. habes res Romanas.*

Ibid.v.6.*qua lege Plotia fiunt.*] *Cincia,* pro, *Plotia,* esse in antiquo Faerni libro notat Vrsinus.

Ibid.v.29.*Lepidum quo excidat.*] Emendantes *ne verbum quod excidat*, propiùs à recepta scriptura abire vellet Vrsinus.

Pag 96.v.4.*& in eo magis nunc cogitare dictaturam.*] Faernum vult Vrsinus pro eo quod anteà legebatur, *concitare,* reposuisse ex veteribus libris, *cogitare,* quod editum est.

Ibi.v.21.*si me amas.*] Antiquus liber, *vt si me amas.* ex quo Faernus, *tu si me amas.* aptius putat Vrsin. *vtique si me amas.*

IN LIB. V.

Pag.97.v.18.*vt etiam si qua fuerat ex ratione sumpta offensio.*] Ex eo quod habet manuscriptus, *ex ratione,* legendum fortasse videtur Vrsino, *ex te.*

Pag.98.v.32.*prorogari nobis prouincias.*] Mauult, quod esse ait in antiquo, Vrsinus, *prouinciam*, vnius, quàm multitudinis numero.

P.99.v.2.*& tam longè Hortensius.*] *Hortensius,* hoc alterum delet Faernus.

Ibid.

Ibi.v.6. *cum me à Pansa villa, numquid vellem, rogasset.*] Vetus lectio, *cumq; expensè sua villa.* ex quo Victorius fecit, *cùm me spectans è sua villa.* alii, *cùm ex Pansa Pompeiano nunquid,*&c. alios libros disertè habere ait Lambinus, *cùm exiens è Pompeiano nunq.* quos ipse sequitur, reiecta Victorii emendatione. Muretus ex vetere scriptura, *cùm me expēsè sua villa,* vnius literæ mutatione restituit, *cùm me exiens è sua villa.* quod tanquam suum Lambinus in suæ editionis marginem retulit.

Ibid.v.15. *si quid erit, quod opperiare.*] *odorère,* pro, *opperiare,* esse in aliquo libro notat Vrsinus.

Ibid.v.28. *qui mihi bina semel.*] Esse qui, *semel,* deleant, idem Vrs. monet: videtur tamen malle legi, *simul.*

Ib.v.36. *A Pontio.*] Fulu. manuscriptus habet, *ex L. Pontii.*

Pag.100.v.6. *ac ne illud quidem labat.*] Ex alia hac scriptura, *ac ne ille illud quidem labat,* legebat Pantagathus, *Marcelli illud quidem labat.*

Pag.102.v.21. *ne illum malus emptor alienis mancipiis.*] Manuscriptus Vrsini liber, ipso referente habet, *ne illū malus emptor & alienus, mancipiis, quæ permulta secū habet.*

Pag.104.v.4. *sed quia δυσδυκοίμητα.*] Antiquus Vrsini habet, δυσέκκλητα, hoc est, de quibus non possumus libere loqui aut queri, inquit.

Ibid.v.18. *si quidem est in Aristo, apud quem eram.*] In doctissimi viri libro emendatum esse refert Vrsinus, *si quidem existimat tum apud quem eram*: vt de Patrone intelligatur. sed magis sibi placere non dissimulat, *sic quidem existimat Aristo, apud quem etiam.*

Pag.105.v.3. *& aliquid ἐπίκωπον.*] Ex Victorii coniectura est hæc lectio nam & illius, & ii quibus vsus est Lambinus, veteres libri disertè perscriptum habent, *& aliquid* ΕΠΙ ΚΟΝΔΕΙ. ex qua scriptura Victorius, quod vulgatum est, fecit. Lambinus nihil de ea mutat, & ἐπὶ κόνδει, ad calicem, interpretatur, seu ad poculum. Κόνδυ enim poculi genus fuisse, ex Polluce cognoscimus, vt fortasse significet Cicero iocans, se etiam vini amphoras imposuisse in nauim. Victorii autem ἐπίκωπον totum reiicit. Pium refert Vrsinus, *aliud* ἐπίσκοπον, siue κατάσκοπον, legere.

Ibid.v.11. *seuerius.*] *serius,* Fuluiani omnes.

Ibid.v.16.*in præfectis excusatio.*] *excusato*,Faernus.

Ibid.v.19.*& reliquos Varrones.*] *Patrones*,legebat Pius, referente Vrsino.

Pag.106.v.7.*Delo nec me mouere.*] Delet,*Delo*,Faernus.

Ibid.v.8.*itaque erat in animo nihil festinare, Delo nec me mouere,nisi omnia ἀκρωτηρίων iura vidissem.*] E deprauatis veteris scripturę vestigiis,quę hæc sunt, AKPA TH KIIVPA, legendum putat Muretus ἀκροατῇ τε καὶ οὔρια.vt sit sensus: non esse sibi consilium nauigare, nisi serena & tranquilla, ac secunda omnia viderit.

Ibid.v.20.*de strue salinarum.*] Vetus Vrsini liber, *de seruis salinarum.*

Ibiv.23.*si quid Philippus rogauit.*] *rogat*,Faern. ex manusc. in quo est, *si quid Philippus rogat quod in sua re faceres.*

Ibid.v.33. *Verumtamen cùm de Cumanis venissem cum imperio.*] Veteres libri, *Veruntamen Decumanius venissem cum imperio.* è quo Manutius & Corradus, *verumtamẽ cùm ciuis Romanus venissem cum imperio.* Muretus rectum putat, *Verumtamen decumani, vt si venissem cum imperio.*

Ibid.v.35.*ex quo te intelligere certò scio,multorum annorum ostentationes meas nunc in discrimen esse adductas.*] Horum verborum sententia,interpretib. non satis perspecta, si Muretum audimus, hæc est:& ostentarat, inquit,se Cicero semper amicissimum ordini publicanorum: & semper item seruire instituerat prouincialium commodis. Nunc,cùm inter decumanos & prouinciales malè conueniret, periculum erat, quicquid inter eos decreuisset in prouincia sua, ne in alterorum offensionem incurreret. Ait igitur, se vsurum ea palæstra,quam ab Attico didicerat.

P.107.v.10.*maximeq; si quid potest, de illo domestico,scrupulũ quem non ignoras.*]Faer.*maximeq; si quid potes, de illo scrupulo,quem,* &c. moxq; *Etsi intelligis quàm mea intersit scire.*

Ibid.v.25.*si me amas, παράγγελμα ἐνιαύσιον commoueto.*] Vir doctissimus,siue ex ingenio, siue ex antiqua scriptura, ad hunc modum,vt scribit Vrsinus, in libro suo emendarat, *& si me ἐπάγγελμα ἐνιαύσιον commouebat tamen.*

Pag.108.v.38.*moratus triduum Laodiceæ.*] Videtur legendũ Vrsino,*moratos.*in quo vir clarissimus ingenuitatem suam prodit,qui,Faernum olim eodem modo emendasse,ex

eius annotatione quadam se cognouisse fatetur.

Pag. 109. v. 11. *ex domibus omnibus: me hercule, &c.*] Emendat Faernus, *ex domibus me hercule & iam aduentu nostro reuiuiscunt iustitia.*

P. 110. v. 37. *speramus etiam manu. Tutò consedimus, copioso à frum.*] Muretus non vacare mendo locũ putat. nam neq; illud, *sperare manu*, rectè dici arbitratur: & illa tã multa epitheta, *tuto, copioso à frumento, conspiciente Ciliciam, expedito*, cum quo cohęreant, non videt. Quare cùm & illi ipsi, qui ita legunt, fateantur, se hoc excogitasse, cùm in antiquis libris extaret aliud: illi autẽ habeant, *Stamus animis* &c. *Vtimur, speramus etiam arno tuto consedimus copioso à frumento*: si minima mutatione facta legamus, *speramus & iã aruo tuto consedimus*, rectam, vt eius opinio est, lectionẽ habuerimus. sic quoq; locutũ & poetam notat, *Nec venit in mentẽ, quorum consederis aruis?* Taurũ autem montẽ, vbi tunc erat Cicero, magna ex parte aruum esse, notissimũ esse vel è Tibullo, cuius illud est, *Quantus & intonsos Taurus alat Cilicas.*

Pag. 111. v. 3. *quàm quisquam vsus esset.*] Multò melius, vt videtur Vrsino, Faern. legit ex antiquo libro, *vsus est.*

Ibi. v. 36. *Etiam atque etiam.*] Huius loci hanc lectionem & interpunctionem amici cuiusdam sui viri doctiss. in notas suas retulit Vrsinus: *Etiam atque etiam vale dic Paroni & tuis condiscipulis: quæ de*, &c.

Ibi. v. 38. *Quod scribis, libenter repulsam tulisse eum*, &c.] Vir doctus Lipsius pro *libenter repulsam*, legit, *libente te repulsam*, quod valet, *te* gaudente & volente.

Pag. 112. v. 18. *quod idem dein Apamea.*] Ex eo quod erat, *quod dein Apamea*, fecit Faernus, *quod idem Apamea*, illi vtrumque retinuerunt.

P. 114. v. 38. *& libenter requiescere.*] Totum hoc abesse à veteribus libris testatur Vrsinus, &, vt ei videtur, rectè.

Pag. 115. v. 2. *quibus per se scribit confectum.*] *per se*, non habet Vrsini manuscriptus.

Ibid. v. 30. *Pungunt me dub.*[Melius videtur Vrsino quod est in antiquo, *Angunt me.*

Pa. 116. v. 28. *statuas, fana, τέθριππα prohibeo.*] Alii libri, *statuas eana τέθριππα*. Leoniceni liber, Vrsino referente, habet, statuas ceneas *τέθεριππα.*

Pag.118.v.10.*tum fit S.C. vt & ea syngrapha esset, quàm cetera, sed vt eodem.*] Hic locus in Vrsini libro manuscripto ita legitur, *tum fit S.C. non vt alio ea syngrapha iure esset, quàm cetera, sed vt eodem*,&c. & fortasse melius, vt ei videtur, quàm vt vulgatum est.

Pag.119.v.7.*velim ad me scribas certum, quo die*,&c. Legit & interpungit Vrsinus ex veteris libri auctoritate, *velim ad me scribas. ceterùm quo die mysteria futura sint.*

IN LIB. VI.

Pag.120.v.14.*Hanc nonnulli.*] *Hac*, legit ex antiquo libro Vrsinus.

Ibid.v.23.*sed dico, reuocaui.*] Faernus, *sed illicò reuocaui me*,&c. Ant. Augustinus, *sed sedulo reuo.*

Pag.122.v.20.*Igitur meo decreto soluatur as Scaptio: statim quàm*,&c.] Cõmodius Vrsinus, *Igitur meo decreto soluatur as Scaptio statim: quàm id rectum sit, tu iudicabis.*

Pag.223.v.24.*eum furenter irasci.*] Notat Vrsinus legi in veteri libro *se furenter irasci.* *se*, autem, pro, *eum*, non hîc tantùm, sed etiam epi.17.lib.1.positũ, & alibi, idẽ obseruat.

Pa.125.v.24.*à Timao tuo famil.*] *suo*, antiquus Fuluian.

Pag.126.v.1.*& de ciuitatibus.*] Alii libri, *sed à ciuitatibus*. in qua lectione, *Cibyratibus*, pro, *ciuitatibus*, emendare Pium notat Vrsinus. Muretus, *& de Cibyratis*, legendũ putat: idque iis, qui rem totam accuratè considerauerint, probatum iri confidit.

Ibid.v.12.*quem iampridem nunquam vidit.*] Alii libri, *videt.* quidam emendat, *quem nunquam vidit*, expuncto, *iampridem.*

Ibid.v.32.*Sed heu tu Genuarios à Cæsare.*] Vrsinus amici cuiusdam sui hanc refert tentatam loci huius correctionem, *Sed heu tu, ita ne vos à Cæsare*,&c.

Pa.127.v.9.*in quibus vna sororis amici tui, hominis Bruti, qui hoc vtatur: & illius Lep.*] Vetus Mureti liber pro illo, *amici tui*, habet, *amici tuos*: Bruti autem & Lepidi nomina nõ habet. Quare totum locum ita ipse legit: *In quibus vna sororis amici tui. Os hominis, qui hoc vtatur: & illius, qui hac tã negligenter ferat.* Significari enim vult, duri admodum oris esse & Brutum, qui vtatur eo, propter quẽ soror sua adulterii

suspecta

ſuſpecta eſſe poſſit:& Lepidum,qui tam turpem ſuſpicionem in vxore tam lentè ac negligenter ferat. Neque dubium eſſe, quin de Bruto ac Lepido loquatur Cicero,ſed cùm in talium rerum narratione,ac ſignificatione, propria eorum, de quibus agitur,nomina multò venuſtiùs,multoq́ue verecundius ſubticeantur, addita ea putat iampridem ab aliquo erudito homine,qui locum declarare vellet.

Pag.128.v.9.*Charonu.*] *Charontis*, Auguſtinus.

Pa.131.v.12. *Quaſtorem nemo dignum putat: etenim eſt leuis, libidinoſus, ſagax.*] Malè legi, *ſagax*, vel, *rapax*: iampridē docuit clariſſ. I.C.Cuiacius, qui, *tagax*, reponit: quod verbū eſt à tangendo,quoq; veteres vſi ſunt, pro furunculo.

Pag.132.v.7.*prolixior per ipſum*] Vrſini Longolianus liber,*per ſe ipſum.*

Ibidem v.10.*liberius eſt.*] *liberalius*,Faernus.

Ibid.v.26.*P.Clodii canis.*] Magis placet Vrſino,*cauſſa*,vt eſſe in viri doctiſſimi libro emendatum ait:etiam ſi, *canis* defendi ex hiſtoria poſſe non ignoret.

Pag.133.v.6.*Granius autem, Non contemnere ſe, & reges odiſſe ſuperbos.*] Libri alii:vulgati illi quoque,habent. *Granius autem non cont.* Vrſinus ex eiuſdem doctiſſ.viri libro ad manuſcriptum collato hanc profert correctionem, *Ennianum illud grauitatem non contemnere, ſed reges odiſſe.* Scribit idem,*gnauius*, pro *grauius*, placuiſſe Faerno.

Ibid.v.35.*quaſtor Meſſinius.*] *Meſcinius*,Vrſinus.

Pag.135.v.26. *cùm iam Appius de Eleuſine non cogitet.*] Fuluianus,*quoniam Appius de Eleuſine nunc cogitet.*

Ibid.v.32. *quid eſſet mihi faciendum de relinquendo,ea me pungebant.*] In antiquo ſuo ſcriptum eſſe dicit Vrſinus, *quid eſſet mihi faciendū de relinquendo fratre me pungebāt.*

Pag.136.v.9 *At nunc Cœlius non dico equidem quid egerit.*] Legit Muretus,*non dico equidem quidquid egerit*. Vrſinus melius putat,quod eſt in manuſcripto, *At nunc Cœlius non dico equidem quod egerit, ſed tamen quod egerit, multo minus laboro.*

Ibid.v.15.*cetera erunt ἐν αἰνιγμοῖσι.*] Videtur hoc Cicero ſumſiſſe Mureto ex Euripide, apud quem in Rheſo ita loquitur chorus:

Τὰ δ' οὐκ ἐν αἰνιγμοῖσι σημαίνει κακά.
Σαφῶς γὰρ αὐδᾷ συμμάχους ὀλωλότας.

Pag. 137. v. 4. *Batonius autem miros terrores ad me attulit.*] *meros*, pro, *miros*, castigat Muretus.

Ibid v. 10. *At à quibus victus?*] *At à quibus euectus*, legebat Pius.

Ibid. v. 12. *detraxit* xx. *ipsos dies etiam aphractus Rhodiorum.*] In manuscripto Vrsini est, *detraxere*, &c. *Aphractos Rhod.* vt verbum, *detraxere*, ad Ethesias referatur.

Ibid. v. 13. *L. Tarquinio.*] *L. Tarquitio*, omnino legendũ videtur Vrsino.

Ibid. v. 20. *qui, dum vnus hospes in Syria fuit.*] Lambinus ex codicis Turnesiani scriptura hac, *hospis*, facit, *hostis*, atque ita reponit: vt locus congruat cum eo, qui est in epist. 1. libri septimi, ibi, *Nunc illum, qui pedem porta, quoad hostis cis Euphratem fuit, non extulerit, honore augeri*, &c. Eadem planè Lipsius Variar. lib. 1. cap. 15. ipso. nisi quòd libros nullos laudat, vt ex ingenio quo præstat, videatur restituisse.

Ibid. v. 20. *Accepi ab Acasto seruo meo statim tuas literas.*] Emendabat Muretus, *Accepi ab Acasto statore meo tuas literas.*

Pag. 138. v. 8. *prorsus illam ne attingas.*] Fuluianus, *prorsus ille ne attingat.*

Ibid. v. 13. *ἐπέχειν te scribebas.*] Viri doctiss. emendationem hanc refert Vrsinus, *ἐπέχειν interscripseras.*

IN LIB. VII.

Pa. 141. v. 3. *relinquere annuum.*] Quidam, *relinquere aliquantum.*

Pag. 143. v. 36. *at hic idem Bibulo dierum* xx.] Pro, *dierum* xx. esse in doctiss. viri libro affirmat Vrsinus, *decreuit:*

Ibid. v. 35. *qui eadem liber non iuraret. me istos liberos non addixisse.*] Pius referente Vrsino, *cui eadem non liberent: iurarem me ad istos libertos non addixisse.*

Pag. 147. v. 31. *Balbus de tota re.*] Vrsinus, *cum Balbo de tota re.*

Pag. 152. v. 27. *dicénsve se expulsum.*] Videtur legendum Vrsino, *dicens vi se exp.* quo modo esse ait in manuscripto.

P. 154. v. 2. *Lucretino.*] *Lucretilino*, Faernus, rectè, vt sentit Vrsinus.

Pag.157.v.7. *Oppius enim de Velia Saccones dicis.*] Libentius legerit, *Salacones*, Vrsinus ex Arist.Rhet.lib.2. & ex loco simili in epist.ad Famil.

Pag.159.v.22.*a.d. non. Febr. Capua prof.*] Melius putat Vrsinus, quod in manuscripto legitur: *a.d.*IIII.*Non.Febr. Capua.prof. sum Form.a.d.*III.*Non.*

Pag.161.v.16.*hac opto in malis.*] Multò lubentius legerit Lipsius, *Hac optima in malis*, nam & prouerbii quandã speciem habere, & ad sententiam ac sermonis elegantiam commodius esse. Ibo (inquit (illius sententia) Cicero) cum Pompeio in Hispanias, non quia id aut tutissimum, aut honestissimum omninò sit, sed è duobus malis, in quorum alterũ necesse habemus incurrere, eligamus sanè melius.

Pag.162.v.25.*calere puto.*] Emendabat, *carere puto*, vir doctiss. cuius nomen cur nos toties celet Vrsinus, doctissimi præsertim, nescio, nisi is se nominari noluit.

IN LIB. VIII.

Pag.169.vers.29. *prouincias Gallias Kal. Mart. restitit.*] Vetus Vrsini liber, *prouinciis Galliis Kal. Mart. diem restitit.*

Pag. 172. v. 5. *Cneum ire Brundisium desertum confecta res est.*] Hic locus ita Lipsio interpungendus videtur, *Cneum ire Brundisium, desertum. confecta res est.* Illud autem. *desertum*, per indignationem breuiter & concisè dictum accipit, & Domitium intelligi vult: vt Cicero id apud Atticum stomachans, conqueratur, Pompeium parare iter Brundisiũ, Domitium vnà cum nobilissimis ciuibus desertum ab eo, neque auxilio, quod omnes putabant, subleuatum. Nisi quis malit, quod fortasse verius ipse putat, *Domitium*, addendum esse, atque ita legendum, *desertum Domitium.* quod nomen fortassis ea caussa ab omnibus libris abesse dicit, quòd veteres eiusmodi nomina priore aut altera litera adiuncta significare contenti erant. itaque cùm fortassis in Cicerone scriptum esset, *desertum Do.* aut, *Do desertum*, non intellectam vocem à librario scriptore esse omissam.

Ibi.v.13 πολλὰ.μάτλω.] Hanc esse veteris libri scripturam testatur Vrsinus. Lambinus aliter restituit, ad hunc nempe modum, πολλὰ μάτλω κεχρέωσιν ἐς ἱερὰ θυμαίνοντα, nisi

quis malit θυμήσαιτο, & eruditè obseruat, ad hunc versum Virgilianos illos, qui Georgicôn lib. 3. leguntur, pertinere:

Et tentat sese, atque irasci in cornua discit
Arboris obnixus trunco, ventosq́; lacessit
Ictibus, & sparsa in pugnam proludit arena.

Ibid. v. 18. *Pollicem seruum à pedibus meum Romam misi.*] Opinatur Vrsinus, *seruum à pedibus* scholium esse, positum à Grammatico quodam supra nomen, *Pollicem*, deinde in contextum à librario imperito receptum.

Pag. 174. v. 29. *siquidem etiam vos duo tales ad quintum miliarium.*] Verbum, *tales*, quid hoc loco faciat, non videt Lipsius, neque simile aliquod dicendi genus legere meminit. Quod si loco eius vnius literæ mutatione, *Kaleis*, reponatur, ad sententiam accommodatissimũ id fore existimat: vt dicat, Atticum Cæsari ad quintũ miliarium Kaleis vsque obuiam iuisse. Kales autem, seu Cales, municipium Italiæ, cuius Cicero in his ipsis epistolis aliquoties meminit.

Pag. 175. v. 20. *Nisi non erit conuentus.*] Legit, *coactus*, Ant. Augustiuus.

Pa. 178. v. 25. *Cn. Pompeius procos.*] Nam cur prætereamus, qui leuiora etiam viri amore consectamur, quæ ad hũc locum idem notat. scribit enim Vrsinus, hanc epistolam, & quæ sequuntur Pompeii, in veteribus libris ita inscriptas esse. ,CN. MAGNVS. PRO. COS. S. D. eamque inscriptionem reperiri etiam in aliquot denariis testatur, in quibus pro POMPEI nomine, MAGNVS cognomen inscriptum est.

Pag. 180. v. 35. *subiicerer eisdem prœliis.*] Vrsini antiquus liber habet, *subiicerer eisdem periculis & mea persona.* quod multò illi videtur esse rectius.

Pag. 182. v. 19. CN. *Magnus M. Marcello, L. Lentulo* cos. s.] emendat Vrsinus, *C. Marcello*: eandemque esse antiqui denarii inscriptionem ait, in quo legitur, C. MARC. L. LENT. COS.

Pag. 187. v. 10. *eum nescio quo penetrasse itinerib.*] Longolii manuscriptus, quo vsus Vrsinus, *itineris.*

Ibid. v. 22. *& ad Hemonis fugam tendis.*] *intendis*, habet vetus liber Vrsini: qui, *Anthedonis Phycon*, legere scribit Pium, pro, *Hæmonis fugam.*

Pag.

Pag.188.v.6.*Setenas.*] *Sufenas*, legit Vrſinus ex argenteo denario, in quo, *Sex. Nonius Sufenas*, deſcriptus eſt. Mox, pro, *deſidero*, Faernum emendare, *diſſero*, idem notat.

Ibid.verſ.37.*totum me probaturum.*] *te probaturum*, vetus Vrſini.

Pag.189.verſ.15.*municipia vero Deum.*] Fuluianus, *adeum*, pro, *Deum*. Lege, *adeunt*.

IN LIB. IX.

Pag.190.verſ.4.*nam Canuſio* VIII.*Kalend.*&c.XIII.*die poſtquam.*] Videtur legendum Vrſino, XI. *Kal.* & XVI.*die*, ex Ouid. Faſt. lib. II.

Pag.192.verſ.2.*hoc tempore.*] Delet hæc poſtrema duo verba Faernus.

Pag.194.v.9.*qui tum in curia potero ferre?*] Magis placet Vrſino, *Curtium in curia*, de quo in epiſtola ſequenti, *Quo vis potius, quam vt Curtium videat, quem ego patronus aſpicere non poſſum.*

Ibid.verſ.29.*ſi quis apud Homerum.*] Faernus, *ſicut apud Homerum*. Vrſinus, *Eo igitur ſiquidem ap. Hom.*

Pag.195.v.5.*ad Curium Minutia tranſiiſſe.*] Faernus ex Horatii epiſtola XIII. reponebat, *ad Curium Numicia.*

Pag.196.verſ.31.*neque audire me commodè.*] *meo commodo*, Faernus. ſicque Malaſpina & Lambinus ex manuſcriptis legunt.

Pag.204.v.13.*tanquam auis illa, mare proſpecto, euolare cupio.*] Similitudinem ſumptam obſeruat Vrſinus ex Platonis epiſtola VI. ἐγὼ μὲν βλέπων καθάπερ ὄρνις ποθῶν πόθεν ἀναπτῆναι.

Pa.205.v.39.*turpe nobis.*] *vobis*, legit Auguſtinus.

Pag.208.verſ.7.*nunquam tam noſtrum earum interuallum fuit.*] Ant. Auguſtinus legendum eſſe coniiciebat, *nunquam tam moleſtum earum interuallum fuit*. Vrſinus ita legi malit, *nunquam tam vaſtum ear. inter. fu.*

Ibid.verſ.27.*autor dignit. tua.*] Præfert vulgatæ huic eã, quam eſſe ait in antiquo libro, ſcripturam Vrſinus, *adiutor dignitatis tua.*

P.211.v.2.*vt tu ſcribis, ludunt*,&c.] Contaminatiſſimum locũ ita fortè aliquo modo reſtitui poſſe Vrſino videbatur:

&, vt tu scribis, ludunt: ac bellè scribis. quisnam hæc significasset? sed & istum, quia plus ostenderat quàm fecit, amant: & vulgò illum.

Ibid. v. 15. *scripsit ad me Sextus?*] Faernus, *Cæcius*, pro, *Sextus*, reponit, ex vetere scriptura corrupta, & ex eo quod paulò pòst sequitur, *vt Cacius narrat.*

Pag. 212. v. 7. *de compositione aliquid me conficere.*] Suspicatur Vrsinus hoc totum, *aliquid me conficere*, glossema esse.

Pag. 213. v. 36. *quæ descripta attulit.*] Haud aliter habere manuscriptos confirmat Vrsinus: vt nec dubitandum ei videatur, deesse nomen eius, quem dicit Cicero mandata attulisse.

Pag. 215. vers. 13. *sed quid præripi?*] Manuscripti, *præcipit*; Ex qua scriptura Faernus, *præcipio*, faciebat. *præcipiat*, habere manuscriptum vnum dicit Vrsinus, idem qui Faerni illam coniecturam refert.

Pag. 216. v. 1. *in qua erat Eros Celeris.*] Cuiusdam amici sui hanc esse huius loci emendationem tradit Vrsinus, *in qua erat area scelerum.*

IN LIB. X.

Pag. 219. ver. 8. *sed tamen hominis hoc ipsum probi est, & magnū sit τῶν πολ.*] Ex veteris libri auctoritate sic legit Muretus: *sed tamen hoc ipsum est vnum τῶν πολ.* nec dubitat, hanc scripturam vulgatæ illi, vocum alienarum adiectione deprauatæ longè esse anteferendam.

Ibi. v. 22. *hæc est ἄλη in qua nunc sumus.*] Mureto dubium non est, quin legi debeat, hæc est ἄση quod interpretatur, æstum quendam animi, nihil quod satis probet reperientis.

Pag. 223. v. 28. *Cæsarem: esse debet.*] *amicissimum mihi Cæsarem esse debere*, habet liber Vrsini manuscriptus.

Ibid. v. 32. *Quid quæris? atque iubebat: est enim susp.*] Placet Vrsino vt legatur, *Idq́ue ad te scribere iubebat. quid quæris? est enim.*

Ibid. v. 37. *Tu Oppios Terentia dabis.*] Quidam, *Tu hospitium Terentiæ dabis.*

Pag. 224. v. 11. *cōmodius tecum Vectenus est locutus.*] *Vettienus*, putat rectū esse Vrsinus. sic enim à Vettio Vettienus, vt à Pupio, Nasidio, Allio, Pupienus, Nasidienus, Allienus.

Ibid.

Ibid.v.25. *& tamen retice.*] Vetus Vrsini liber, *& tandem excitet.*

Pag.225.v.12. *Sulpitium colloqui.*] Delet, *colloqui*, Faernus auctore vetere libro.

Pag.227.v.5. *sex septem diebus.*] *Viginti diebus*, Pantagathus: vt putat Vrsinus, ex historia.

P.228.v.5. *στοργῆς sit summa συνέπειας.*] in lib. viri doctissimi emendatum esse notat Vrsinus, *στοργῆς sit summa licet tamen nos rectè.* moxq;, *nauitam ipse audire videor tam euocantem*, pro, *ne meam ipse συμπάθειαν euocem*: & paulò pòst, *quàm Curione*, pro, *quàm Curio.*

Pa.229.v.8. *& tibi minus commodè consulueris, si non fortuna obsecutus videbere.*] Videre monet Vrsinus, num sit legendum, *& tibi minus commodi consciueris; nec fortuna obsecutus videberis.*

Ibid.v.28. *iter in Germaniam.*] Videtur Vrsino scribendum, *per Galliam*, ex loco simili in epist. v. *Pompeium pro certo habemus per Illyricum proficisci in Galliam.*

Pag.232.vers.7. *hic tamen Cytheridem secum lectica aperta portat, altera vxorem.*] Legit Lipsius, *alteram vxorem*: ista enim Cyteris Antonio quasi vxor.

Pag.235.v.13. *& quatuor viri venerunt.*] Placet Vrsino veteris libri scriptura, quę est: *& IIII. viros: venerunt.*

Pag.236.v.26. *quàm ad idem videretur.*] Ita in antiquioribus scriptũ fuisse opinatur Vrsinus: *vt tam celandus magis de nostro consilio, quàm adhiben. videretur.* pro, *adhibendus.* postea mutatum fuisse in, *ad idem videretur.*

Pag.237.v.15. *laborare de vsura.*] Legendum arbitratur Vrsinus, *de versura.*

Ibid.vers.16. *sape enim adscripsit.*] Vetus Vrsini liber, *sape enim ad me scripsit.*

Pag.238.v.32. *vellem cetera eius. quam in me incredibilem ἀντίπνοιαν. qua quidem cogito vti.*] Legit Lipsius, *bellè cetera; eiusq; in me incre. ἀντ.* &c.

IN LIB. XI.

Pag.240.vers.24. *curis est vna enata.*] *enecta*, Augustinus: Vrsinus, *curis spes est vna enata.* cuius scripturæ in manuscripto vno nonnulla vestigia apparere dicit.

Pag.242.v.24. *Hic tua, ut possum, tueor apud hos:cetera Celer. Ipse fugi.*] Pantagathus hunc locum ita legebat, *Hic tua ut possum tueor apud hos.cetera Celer ipse.fugit adhuc omne munus*:multò quàm alii rectius, vt sentit Vrsinus. cui Vrsino posse etiam ita corrigi videbatur, *Hic tua ut possum tueor apud hos,ceterum.ipse fugi.*

P.244.v.9.*recipi,o tempora,me domo,& hunc? Ad Oppiũ, quon.*]Vulgati alii habent,*Recipio tempore me domo,te nunc ad Oppium.*Vetus Vrsini liber,pro, *domo*,habet,*domum.*

Pag.247.v.27. *nihil mihi mali caussa attulit.*] *casus*,pro, *caussa*, legit ex vetere libro Faernus. statim Vrsinus,*omnia mea culpa contr.sunt*, legit auctore quoque antiquo codice.

Pag.250.v.3.*lituum mea profectionis.*] Legi, *illicium*,in veteribus libris,pro,*lituum* ,notat Vrsinus.

Pag.252.v.20. *Iam extremum concluditur.*] Sic restituebat Pantagathus, *Iam extremum concluditur ibi. facile est quod, quare sit grauius, existimare.*

Pag.254.v.24.*quid scribas de ea.*] Faernus, *quid scias de ea.*Pantagathus,*quid sentiebas de ea.* moxque, *id enim mihi erat.*

Pa.257.v.35.*qua mihi laborem affert.*] Vetus Fuluianus, *quod mihi languorem affert.*

Pag.258.v.23.*vel Metella, vel omnium maiorum.* Pantagathus, *vel victoria, vel omnium malorum.*

Ibid.vers.30. *Considera igitur túmne cùm ab ipso nascetur.*] Excusi alii, *Considera igitur ne vim abuso nascetur*: ex quo Pantagathus, *Considera igitur tum ne viri abitio nascetur.*

Pag.259.v.6.*& commonui,non quem rogari.*] Pantagathus, *non credo Camillo:neque eum rogari.*

Pag.260.v.17.*de test. scripsi,quod postulas*,&c.] Alii libri, *de test. scripsi apud epistolas, velim vt poss.* deprauatissimam scripturam ad hunc modum restituere Pantagathus conabatur: *scripsi, adi ad epistolas, velim vt possim aduersus ego huius miseriam ea facultate confectus conflictari.*

IN LIB. XII.

Pag.261.v.23.*Hic rumor est, T. Murcum periisse naufragio.*]Faernus ex antiquo libro restituit, *hic rumor est tamen, Murcum periisse naufr.* quod Vrsino rectum videtur: huius enim

enim Statii Murci prænomen non Titus, sed Lucius fuit, vt ab illo notatum est in libro De famil. Rom. in eiusdem Murci denario.

Pag. 262. vers. 9. *ego fructum puto.*] *ego futurum puto*, quidam legunt.

Pag. 263. v. 22. *Pisoni demonstrarem.*] *demonstraret*, Faernus, probat Vrsinus.

Pag. 264. v. 24. *Sed quæso, quid ex ista acuta & graui refertur ad τέλος;*] In his verbis vitium Lipsio esse videtur, & pro illo, *& graui*, vox Græca, ἐγχεφῆ, reponenda esse. Nam illud, *ex ista acuta & graui*, sine addito alio nomine, neque Ciceroni familiare esse, neque auribus suis ait satisfacere.

Pag. 271. vers. 6. *possum ne magis, quàm quòd totos dies.*] *quàm*, ab aliis libris nonnullis abest. Faernus & Lambinus, *possúmne magis, qui totos*, &c.

Ibid. vers. 38. *Si verò etiam à Faberio procedit, nihil negotii est.*] Pro, *procedit*, vulgati alii habent, *recedit*, Lambinus reponit, *à Faber. aliquid procedit, nihil*, &c. Manutius, *à Faberio res cedit.* Scribit Lipsius. *à Faberio recîdis*, id est, aufers, abscindis. vult enim loqui de nomine Faberiano.

Pag. 272. v. 38 *& iis vsuris facilimè sustentabitur.*] Castigat Lipsius, *& is vsuris.* vt intelligatur Silium facilè vsuris duci posse, sine parata pecunia.

Pag. 273. v. 12. *Vt præter me nemo dolorem meum sentiat.*] Fòrtè scribendum videtur Lipsio, *Vt præter te nemo.* id certè probare sequentia.

Pag. 281. v. 14. *O hominem cauendum! quanquam mihi quidem. sed tenendus dolor est.*] Verbis illis, *quamquam mihi quidem*, minus dici, quàm intelligi, existimat Simeon Bosius. plenam enim hanc esse orationem: quanquam mihi quidem iam pridem satis ab illo cautum est, ita vt nunc obesse mihi nequeat. Ianus Douza in longè aliam partem ἀποσιώπησιν hanc interpretatur. vult enim Plauti versum prima tantum sui parte esse à Cicerone vsurpatum, qui integer hic est Trinummo.

Mihi quidem ætas acta est fermè, tua istuc refert maximè. quem ipsum lib. epistolar. ad M. Brutum epist. 1. iterat his verbis: *Sed de hoc tu videris. De me possum idem quod Plautinus pater in Trinummo, Mihi quidem ætas*, &c.

Ibid.vers.38. *Κύρ@ mihi sic placuit.*] Melius putat Vrsinus, Κύρ@, quæ est antiqui libri scriptura. rectè. liberum enim cuique est sentire quod vult: sed satis probarat Victorius, alterum quanquam sequeretur, vtrumque tamen ratione defendi posse.

P.283.v.23. *Quod nisi non dico effectũ erit, sed fieri videro,* &c.] Traiectis verbis legendũ putat Lipsius, *Quod nisi, nõ dico fieri videro, sed nisi effectum erit.* idque ad cupiditatem Ciceronis exprimendam imprimis facere.

IN LIB. XIII.

Pag.290.v.9. *parochiis publicis.*] Antiqua lectio, *parochis publ.* quam retinendã censet, & confirmat Vrsinus, loco Polybii ex fragm.125. μὴ κατάλυμα δοθῆναι σφίσι, μήτε παροχὴν.

Pag.291.v.16. *columnarium vide.*] Fuluianus vnus manuscriptus habet, *colonarium.*

Pa.292.v.23. *Nolano.*] *Nolanóve*, est in Vrsini vetere lib.

Pag.295.v.21. *cohæredes, & Sab.*] Vrsini manuscriptus, *cohæredes, se & Sab.*

Pag.296.v.31. *deinde quem ζηλοτυπεῖν.*] In ea sententia huius loci fuisse Faernum scribit Vrsinus, vt desiderari aliquid post Græcum verbum putaret.

P.298.v.38. *Quare facies vt ita sit in libro.*] Primo libro de Orat. vt vult Lambinus, eo loco, *vt concitato nauigio cùm remiges sustinuerunt* (ita enim primùm scripserat) *retinet tamen,* &c. vt verò interpretatur Manutius, in secundo Acad. quæst. vbi ex persona Luculli sic loquitur Cic. *Nihil me lædit, inquit: ego enim vt agitator callidus, prius quàm ad finẽ veniam, equos sustinebo: eoq; magis, si locus is, quò ferentur equi, præceps erit. sic me ante sustinebo: nec diutius captiosè interroganti respondebo.* quod tamen Lambinus verum nõ putat, cùm Academici nondum essent editi, nondumq; ad Varronem, neque ad quenquam peruenissent, vt ex sequentibus intelligere licere ait.

P.299.v.1. *quam vt Lucilius.*] Antea scriptum erat, *quàm vt Lucullus.* Faernus & Faernum, opinor, secutus Lambinus reposuerunt, *Lucilius.* & ita videtur sine controuersia legendũ Vrsino. difficile est à doctis viris dissentire, sed ego verius esse puto, *Lucullus,* & Manutii interpretationi accedo. Versus, qui subiungitur, errorẽ, opinor, minus attentis obiecit: & sententiam nostram, probabilẽ præsertim, libenter quisque

retinemus,vt plerumq; etiam meliora doctos de ea decedere pigeat,deiici pudeat,verumtamen sæpè probabilitate fallimur,quod pro me quoque dictum volo.

Ibid.v.37.*valde probo hominem.*] *probo*,delet Faernus.

P.301.v.6.*sunt enim defecti,vt vidisti.*] in manuscrip.Vrsini est, *desecti*,in aliis,*effecti*. ipse quid sequatur non videt.

Pa.302.v.18.*nam nunc Alexionis epistolis cedimus.*] *credimus*,vetus Vrsini liber.

Ibi.v.25.*Malè mihi sit, si vnquam quicquā tam enitar.*] Muretus ex veteris libri scriptura,*si vnquam quicquam tam inita*, legendum coniicit, *si vnquam quicquam tam inuita*, & subaudiendum, *Minerua*, vt significet, se nihil vnquam tā inuita Minerua scripsisse, quàm illam epistolam ad Varronem,ob idque mirari,quòd illa Attico tam valde placuerit.

P.304.v.14.*posteà quàm Rex appellatus sit.*] Vrsinus ex antiqua scriptura, quæ talis est, *posteà quàm rex potitus sit*, legit,*posteà quàm rerum potitus sit*. neque dubitat quin ea recta sit lectio.

P.306.v.22. *Qua cogitatio si non incidisset (mihi crede istuc,vt cetera) non laborarem.*] Mutata distinctione cōcinniorem futuram sententiam putat Lipsius,ad hunc modum: *si non incidisset (mihi crede) istuc vt cetera non lab.*

Ibid.v.25.*περιπολιτικὸν non inuenio.*] Veriorem antiqui libri scripturam putat Vrsinus, *περὶ πολιτικῶν* : etsi non nescit *περιπολιτικὸν* librum citari ab Athenæo,

Ibid.v.35.*annis* XIIII.*antè quàm.*] Alii post,*factus est*, *τελεία* distingunt.*a.q.p.factus est. Legatus esse potuisset ,nisi adm.* quomodo à Lambino est editum, qui & illud adnotat in veteribus codicibus legi,*pratorem,& L.Popil.*&c.Doctis. viri liber, quem laudat Vrsinus ita emendatū locū habebat: *Annis* XIIII.*antequàm Prator factus est, legatus esse nō potuisset, nisi admodum serò Quæstor esset factus.*

Pag.307.v.11.H.*in Capitolio.*] Vetus Vrsini liber, HC. CC.*in Capitolio.*

Ib.v.34. *à ponte Muluio Tiberim duci secundum montes Vaticanos.*]Monet Manutius,in antiquo Bessarionis lib.&in aliis,legi,*pauci*;pro quo Victor.*duci*,reposuit. Lipsius putat, *perduci*,concisè prima syllaba, scriptū ab initio fuisse,p.*perduci*,mansisse deinde,p,nudū,& ex,d,litera, remoto temone factū esse,a.hinc,*pauci*.illud fluxisse.

Pag.308.v.38. *omnibus eum locis facere.*] Lambino fortè delendum videtur verbum *facere*. Faernus pro *eodem*, legebat, *furere*, quam eius coniecturam valde probat Vrsinus, idem qui refert. Censet & ita legendum Lipsius, sed pro correctionis auctore gerit.

Pag.309.v.14. *posse in diem diem differri.*] Vulgata erat, *posse in diem tertium differre*: quam suorũ etiam manuscriptorũ auctoritate confirmat Vrsin. pro qua antiquorũ codicum lectionẽ reposuit Victorius, *posse in diem differri*: id est, vt ipse interpretatur, proferri actionem. quod si ad eum diẽ, qui propositus erat, nondum Cæsar aduenisset, diem illum destinatum in alium diem differri: & ita donec Cæsar adesset. Lambino potior illa videtur scriptura, quam esse in manuscriptis plerisq; testatur, *posse diem differri*: sicque esse legendum, non vt voluit Victorius, contendit. Nonnulli alii vulgati habent, *posse in diem differri*.

P.311.v.4. *Cras igitur, nisi quid à te commotus.*] Aut legẽdum videtur Lipsio, *nisi quid à te commonitus*. aut, quod probabilius putat, vltima vox ad principium sequentis epistolæ ablegandа est, hoc modo: *Commotus venit ille ad me.*

P.312.v.13. *quàm ille Diocharina.*] Antiquus liber Vrsini, *Dicarchea*, vt fortasse, *Dicaarchea* scribendum esse ei videatur.

Pag.313.v. 7. *testibus præsentibus sexaginta diebus.*] Octauius Pantagathus ita olim correxerat, *testibus frequentibus, sexaginta diebus*. Posteà mutata sententia, in An. Augustini transiit, legentis, *test. b. præsentibus diebus* LXII. Cuiacius emendat, *testib. præsentibus* LXII. deleta voce, *diebus*. (facilis fuit transitus à, *sexaginta duobus*, ad, *sexaginta diebus*) Alioquin, inquit, non esset cretio libera, & in non libera solemnes erant dies C. non pauciores. Nec testium numero illo moueri debemus, qui legibus plerumque antiquis amplissimus definiebatur. l. 1. §. quanquam. D. de testib. Quod autẽ subiicit Cicero, vt suo iussu cernat Victorius, contra ius esse videtur, quo per procuratorẽ cerni hereditatẽ non posse constat, l. per procuratorẽ. D. de acq. her. nisi hũc dicas prætorẽ tueri, perinde atq; si per procuratorem bonorũ possessionem secundum tabulas accepisset. arg. l. is qui. D. de leg. præst. hæc ille.

Ibidem

Ibid. verſ. 25. *ſed vt ſcriberem tetigit, omiſit ea.*] Hunc locum plurib. verbis additis ſic Germani reſtituerunt: *ſed vt ſcriberem tetigit aureis nuntius. extemplo inſtituta omiſi, ea, quæ in man.* &c. quæ quòd in nullo ſuorum manuſcriptorũ repererit, Victorius recipere noluit. At recepit Lambinus ex Turneſiani, Huraltini, Memmiani, & illorum auctoritate qui de eo primi monuerunt: non modò quia Ciceronis germanũ ſonant, ſed etiam quia ad abſoluendam ſententiã requiruntur. Non celat nos tamen idem, vocem, *nuntius*, ſibi alienam, & ſic eſſe legendũ videri: *ſed vt ſcriberẽ, tetigit aureis: extem.* vt, *tetigit aureis*, dictum intelligamus, pro, admonuit. Boſius mutare mauult, & legere, *nuntiis*, ſexto caſu. hoc enim dici, Agamemnonem nuntiis ſibi aureis tetigiſſe. Sed neuter rectè, ſi Iano Gulielmo aſſentimur, qui integrũ veteris poetę verſum vſurpatum eſſe à M. Tullio vult, ſed ſuis verbis inuolutum.

Poſteaquam abs ted Agamemno tetigit aureis nuntius: per Agamemnonem, Atticum à ludente Cicerone ita appellatum, intelligens.

Ibid. v. 25. *abieci.*] Delet Faernus, tanquam ſuperuacuum.

Pag. 316. v. 16. *ſed bene cocto condito.*] Videor mihi hîc agnoſcere diſiecti membra poetæ. nam qualia hæc?

--ſed bene cocto,

Condito, ſermone bono, &, ſi quæris libenter.

quo minus aſſentior Pantagatho, legenti, vt refert Vrſinus, *Sed bene cocto, conditoq́ pauone ſingulari accipenſere.* Vix enim eſt, vt non morẽ hîc quoq; ſuum ſeruarit Cicero, qui libenter facit, vt, prout ei commodũ eſt, poetarũ carmina verbis ſuis interſerat. Puto autẽ eſſe Lucilii, quem ſuſpicor cõuiuium illo carmine aliquod deſcripſiſſe. cuiuſmodi habemus in Flacco exempla. vel certè ἐπεισόδιον in eam ſententiã. ſed hoc in coniectura poſitum eſt: illud, ni fallor, tenemus. nã de licentia ſuperioris correctionis, nõ eſt huius loci conqueſtio. Hæc, ita me Deus amet, chartæ illeueram, cùm ex interuallo de re alia nata Victorii caſtigationes tumultuariè oculo vt fit & manu properantib. voluens, ecce limis notato Lucilii nomine, &, condîto, ad recentẽ ſuprà ſcriptorũ memoriam reuocatus, in eum locũ incido, vbi eadem ferè veniſſe viro docto in mentẽ animaduerto. quod famelicis iſtis

tristem fortasse ægrimoniam, mihi mirificam voluptatem affert, qui in hac etiam velitatione cum doctissimi viri sensibus nostros imi subsellii congruere etiam sensus posse aliquando intelligam.

IN LIB. XIIII.

Pag. 317. v. 8. *In sermonem se post Id. Mart. præterquam Lepido, venisse memini.*] *Lepido*, Lambini est. *Lepidi*, enim legebatur. Emendat Lipsius, *præterquàm Lepidi venisse neminis.* quo modo tamen, siue ab illo, siue aliunde, legi aliàs Lambinianæ editionis margines monent.

Ibid. v. 16. *cùm pro Deiotaro Nicea dixerit.*] Longoliani libri scriptura magis placet Vrsino. illa autem habet, *diceret*, pro, *dixerit.*

Pag. 322. v. 10 *Meministíne te clamare.*] Similis huic infrà locus, Epist. *Itera dum*, &c. sexta decima: *Nónne meministi clamare te, omnia periisse, si ille funere elatus esset?*

Pag. 329. v. 2. *de saxo in crucem.*] Augustinum, *de saxo, vel cruce*, emendantem probat Vrsinus. Sic infrà, *proposita cruce vel saxo.*

Ibid. v. 23. *pòst in hac Puteolana, & Cumana regna renauigare.*] Sic & veteres codices habere notat Lambinus: fortasse tamen legendum putet, *renauigaturus.* Aptius Lipsius ad veterem scripturam arbitratur, *renauigaro.*

Pag. 333. v. 29. *Sauffeium legisse mallem.*] Rectius putat Lipsius, quod in vetere libro Manutiano, quo ipse vsus, legi ait, *Sauffeii*: intelligi enim Librum, aut scripta.

Pag. 334. v. 25. *quanquã de Seruio iam rescripsi me facere magnam πρᾶξιν, Dolabella.*] Emendat, & distinguit Lipsius, *iam rescripsi. men' facere m. π. Dolabella?* &c. Atticus, inquit, leuiter admonuerat Ciceronem, eum videri nimium amplis laudib. factum illud Dolabellæ tollere. illi parti respondet.

IN LIB. XV.

Pag. 339. v. 19. *ibi penè valentem.*] *planè*, legi in veteri libro ait Vrsinus, pro, *penè*. Ego, si quid mutandum sit, malim, *bene*: idque ab initio fuisse scriptum puto: *planè*, autẽ eiusdem glossema, in ordinẽ eo excluso posteà receptum quorũ neutrum mirabitur, qui & illius ætatis ineptias & legitimæ scripturæ aleam in tanta librariorũ vecordia nouerit. Mox habent veteres editiones, *quinetiam paullo elam iis eam vidi.* pro

di. pro qua nobis nunc editam concinnarunt. Corradus ex eadem faciebat, coniectura, *nisi quòd clarius Cumis eam vidi:* Lambinus, *quinetiam planè Cumis eam vidi.*

Ibi.v.34. *sed ego solus.*] Magis placet Vrsino, *sed ego totus.*

Pag.340.v.30. *de qua laboras.*] Fuluianus manuscriptus, *de qua Pansa laborat.*

Pag.342.v.6. *Sauseium pete celemus: ego nunquam indicabo.*] Varie tentata est viris doctis huius loci correctio. Corradus castigat, *Sauf. peto vt celemus:* alii, *Sauf. de te celemus:* Lambinus, *Sauf. de re celemus*, sed ita vt magis probet eorũ coniecturam, qui, *Sauf. petis vt celemus*, emendant. Lipsius legit, *Sauf. per te celemus.* hoc sensu: Sauseium hominẽ Epicureum vide vt tu celes de Tusculanis libris, in quibus tam acriter contra illam sectam: ego quidem nullus indicaro.

Ibid.v.22. *Ille enim nunquam reuertisset.*] Vrsinus hanc ex amici sui coniectura emendationem proponit, in qua illum veteris scripturæ vestigia ait sequutum: *Ille enim si vixisset, nunquam nos timore confirmare eius acta coegisset.*

Pag.345.v.13. *vt tu de prouincia Bruti & Cassii per S.C. Ita scribit & Balbus.*] Placet Vrsino vt legatur, *vt tu de prouincia Bruti & Cassii perscrutere scribit.*

Pag.347.v.16. *idq; adeò genus.*] Rectius scriptum esse in veteri libro sentit Vrsinus, *ad id genus.*

Ibi.v.27. *Noster verò καὶ μάλιστα σεμνῶς, in Asiam.*] Legit Vrsinus veteribus libris auctorib. *Noster verò Brutus καὶ ἄσμενος in Asiam.*

Pa.348.v.31. *sed Selitia venisse M. Scaptium.*] Magis probat Vrsinus antiqui scripturam, quæ habet, *Seruilia.*

Pag.349.v.2. *omnia summa fecisse.*] Addit, *vi*, ex manuscripto Vrsinus, *omnia summa vi fecisse.*

Pag.350.v.16. *ne miniata cerula tua.*] Leoniceni librum habere ait Vrsinus, *ne nimia ἀκριβεία tua.*

P.351.v.17. *Tu velim, si quid tibi est à tuis scriptũ.*] Hanc alterius Vaticani scripturã refert Lipsius, *si quid tibi est à Statio scriptum*, fuisseque Statium libertũ Quincti notat.

Ibid.v.36. *nec cuiquam nisi L. Fadio Ædili.*] Restituit Vrsinus ex vetusto codice verbum, *dedi*, quod abest à vulgatis: *nec cuiq. dedi nisi L. Fadio Ædili.*

P.352.v.16. *tamẽ cùm profectus essẽ, & in lacu nauigarẽ.*]

Ex duorũ Vaticanorum ſcriptura hac, *& in lacuna vigilarē*, ſuſpicatur Lipſius legendum, *& in illa cura vigilarem.*

Pag. 353. v. 13. *quis enim hac, vt ſcribis ante? ne nunc dubitare*, &c.] Vetus erat ſcriptura, *quis enim hac, vt ſcribis, anteno nunc dubitare*, ex qua, vnius literæ mutatione, Victorius, *ante ne nunc*, fecit. horumq; verborũ eum eſſe ſenſum putat, quem non arbitror ex Ciceronis verbis poſſe confici. meritoque Lambinus eius emendationem non probat. ipſe legit, *Quis enim hac, vt ſcribis, ante nos? Nunc dubitare* &c. Lipſius in coniectura ſua veteri manet: *quis enim hac? Vt ſcribis, autumo non dubitare quemquam prud.*

Pag. 355. v. 14. *Puteolis profectum.*] Monet Vrſinus, pro, *Puteolis*, in veteri libro ſcriptũ eſſe, *bis*, ex quo fortaſſe, *Baiis*, legendum videri poſſe dicit.

Ibid. v. 21. *vt ſi nihil offenſionis ſit, & tuus. Etiam ſcribe.*] *vt*, delet Faernus, hoc primùm, cætera, ſeruata eadem diſtinctione ſic putat poſſe reſtitui Vrſinus: *Et tu etiam ſcribe quo die Olympia, quo myſteria ſcilicet vt ſciam.* idem admonet in vetere quodam libro ſcriptum vſſe, *aueo etiam ſcire quo die Olympia.*

Ibid. v. 38. *Tali enim tempore ludos facere illi honeſtũ eſt, cui non neceſſe eſt ſpectare: mihi vt non eſt neceſſe, ſic nec honeſtum eſt.*] Traiectione verborum facta ſic locum hunc legendum cenſet Petrus Faber: *Tali enim tempore ludo, ſpectare illi honeſtum eſt, cui neceſſe eſt facere: mihi vt non eſt neceſſe ſic nec honeſtum eſt.*

Pag. 356. v. 22. *Octauam partem tolli luminariũ ad Strena memineris.*] Excuſi alii, *Octauam partem Tullii luminarium in adium ad ſtrane memineris.* quod ad hunc modum virum doctiſſ. emendaſſe ſcribit Vrſinus: *Octauam partem Tullianarum adium abſtrahere memineris.*

Pag. 357. v. 8. *Quòd me de Bacchi.*] Vetus Vrſini liber hãc ſcripturam præ ſe fert, *Quòd me de Bacchide.* & ita ipſe ſcribendum ſentit.

IN LIB. XVI.

Pag. 358. v. 9. *Nonis Quinctil. veni in Puteolanum iens ad Brutum. in Neſide hac ſcripſi.*] Legendũ cenſet Lipſius, *iens ad Brutum in Neſidē.* Brutus. n. in Neſide erat, quò poſt hanc epiſtolam ſtatim Cicero, vt ex ſequenti & quarta epiſtola intelligi-

telligitur. Lambinus cum veteribus codicibus: *Veni in Puteolanum. postridie iens ad Brutum in Nesidem hac scripsi.*

Ibid.v.12. *Itáne Nonis Iuliis? mehercule istis.*] Lipsius ex Vatic. altero, qui habet, *de hercule istis.* suspicabatur leuiter scribendum, *Di hercule istis.* vt sit, Dii malè faciant istis curatoribus ludorum Bruti, qui Nonas Iulias nominarint. nam Bruti inscientis nulla culpa.

Ibi.v.15. *ad meum* ἐλθώμεθα.] Legit ex Turnesiano Lambinus θέωμεν: nisi quis malit ex eodem legere, ἔτ' ἰώμεν, siue, ἰώμεν.

Ibid.v.23. *sine bello ciuili.*] Vrsini manusctiptus, *non sine bello ciuili*, &c.

Pag.359.vers.2. *Ouius enim recenset multa.*] Vulgati alii, *Obius*, Fuluianus, *Obuius*. Lambinus, *Ouius enim recens. is multa*, &c. moxq́; hoc totũ, *in mandatis sat abundè*, siue, vt habẽt libri veteres, *sit abunde*, delet vt alienum, & suppositũ.

Pag.364.v.8. *in auspicus Lepidi descriptos.*] Faernus auctorib. manuscriptis, *O dies in auspicus Lepidi lepidè descr.*

Ibid v.26. *apud Talnam nostrum.*] Alii, *Thalnam*, habent. Vrsino magis placet vt legatur, *Testam nostrum.* Testam enim inquit, Trebatii cognomen, qui Veliæ domum habebat, ad quam consueuit Cicero diuertere.

Pag.366.v.23. *expedita excusatio esset.*] Vrsini manuscriptus, *expedita esset, excusatio esset.*

Pag.367.v.28. *quæ Anagnia veniunt.*] In antiquo legi ait Vrsinus, *quæ inania veniunt.*

Pag.368.v.29. *Brutum habere potest, & rem gerit palam: centuriat Capua: dinumerat. iam iamq́;*, &c.] Placeret Lipsio, *centurias Capuæ dinumerat.*

Pag.372.v.35. *Quinctius tui patris nepos.*] Vetus Vrsini liber habet, *Quinctius tui pronepos*, vt ei fortasse legendũ videatur, *Quinctius aui tui pronepos.*

Pag.373.v.19. *procuratorem introducere.*] Fuluianus addit negationem, *procuratorem non introducere.*

Pag.377.v.32. *confirmare velint.*] Faernus, *confirmari.*

IN VITAM ATTICI.

Pag.379.v.26. *nupserat Seruio fratri Sulpicii.*] Mannuscriptos omnes libros, & antiquas editiones habere testatus

Vrsinus, *nupserat M. Seruio fr. Sul.* quo modo omnino legẽdum ipse opinatur, cùm Sulpicia gens duobus simul prænominibus vsa fuerit. quod idem libro de famil. ostendit.

Pag. 380. v. 20. *Vt communis infimis.*] *comis*, mauult Ant. Augustinus, quàm, *communis*.

Ibid. v. 26. *& Pilia.*] Antiquus Vrsini habet, *Phidia*. ipsi magis placeret, *filia*.

Pag. 381. v. 16. *quem diem sic vniuersa ciuitas.*] Libenter delet cum Ant. Augustino Vrsinus vòcem, *diem*. sed magis probaret, *Abeuntem sic vniuersa*, &c.

Ibid. v. 34. *Vt semper optimarum partium & esset.*] Existimat Vrsinus legi debere, *optimatum*.

Pag. 382. v. 2. *neque reip. sine per.*] Alii libri, *neque geri sine per.* pro quo legebat Faernus, *neque rei s. p.*

Ibid. v. 20. *ipsum Pompeium coniunctum.*] Videndũ monet Vrsinus, num melius sit, *conniuentem*, pro, *coniunctum*.

Pag. 383. v. 6. *prouinciarum.*] Alii libri, *in prouinciarum*. Ant. Augustinus, *in prouincias*.

Ibid. v. 36. *simulq́; aperire.*] Videtur Vrsino legendum, *apparere*.

Pag. 385. v. 25. *qui cùm plureis annos stud.*] Hunc locum ita necessariò corrigendum opinatur Vrsinus, *qui cum ecce plures annos studio ductus philosophia habitarat*.

IN LIBRVM EPIST. AD M. BRVTVM.

P. 399. v. 29. *tum imperatoris insolentia.*] Videtur legendũ Vrsino, *Imperatorum*, & esse in manuscripto ait, *Impp.*

Pag. 402. v. 12. *nihil profectò dubitabis pro his suscipere. Aliter.*] In Leoniceni libro scriptum fuisse notat Vrsinus: *Nihil profectò dubitabis pro me suscipere quod ad salutem eorũ pertineat.*

Ibid. v. 31. *nihil scripsissem potius.*] Faernus, *scripsisse*. probat Vrsinus.

P. 403. v. 35. *quanquã in hac ipsa sapientia plus apparet.*] Legit Faernus, *sapientia*, meliore, vt Vrsino videtur, sentẽtia.

Pag. 412. v. 1. *Quid inter Saluidenum.*] Scribendum putat Vrsinus, *Saluidienum*. è Saluidia enim familia Saluidienus, vt à Nasidia Nasidienus, quid quod veteres & lapides & libri ita habent.

Pag.

Pag.417.v.4.*Kal. April. Carachio.*] Videtur Vrsino scribendum, *Dyrachio*, ex epistola proxima.

IN LIBRVM I. EPIST.
AD Q. FRATREM.

Pag.422.v.7.*& excellentem.*] *ad excellentem*, emendat Vrsinus ex antiquo libro.

Pag.423.v.15.*fuisse in Asia triennium.*] Omnino, *biennium*, non, *triennium*, legendum censet Vrsinus.

Ibid.v.36.*Hallienus autem noster.*] Alii libri, *Halienus*, vnico, l; Lambinus, *Hallienus*: alii, *Allienus*, habent. quod vltimum rectum putat Vrsinus. itaque esse & in manuscriptis libris, & in veteribus denariis scriptum testatur.

Pa.424.v.25.*sit anulus tuus, non vt vas aliquod, sed tanquam ipse tu.*] Pro, *Vas aliquod*, Franc. Robortellus, *Vas aliquis*, emendare, idemq; sponsorem ac fideiussorē interpretari conatus est: inscitè illud, hoc ineptius, vt Fornerio videbatur. cùm, *Vas* hîc ἀντὶ τοῦ σκεύους, id est, pro supellectilis instrumento, & ornamento à Cicerone positum esse nec obscurum sit: ea ferè mente, qua Seneca lib.1. de tranquillitate vitæ, cap.9. luxuriam ac nimium apparatū damnans, *Plerisque ignaris*, inquit, *libri non studiorum instrumenta, sed cœnationum ornamenta sunt*: & aliquanto pòst, *Inter balnearia & thermas bibliotheca quoque, vt necessarium domus ornamentum expolitur?* Hæc ille, Pauli verba, Signatorius anulus ornamenti appellatione non continetur, interpretans, l. Signatorius.74.D. de verbor. signif.

Ib.v.31.*Sit lictor non sua, sed tuæ lenitatis apparitor.*] Legit Vrs. *Sit lictor non suæ sæuitiæ, sed tuæ lenitatis apparitor.*

Pag.425.v.16.*Quamobrem qui potes reperire ex.*] Videndum monet Vrsinus, num rectius legatur in manuscripto: *Quamobrem si potest reperiri ex eo genere hominum, qui pecuniæ cupiditate abducti, &c.*

Ibi.v.24.*ad tuum numerum.*] *ad tuorum num.* rectius videtur Vrsino. quæ Longoliani libri est scriptura.

Pag.426.v.16.*tibi ipsi illa.*] *tibi ipsa illa*, Vrsinus.

Pag.427.v.6. *His reb. nuper Cn. Octauius.*] *C. Octauius*, scribendum censet Lambinus & Vrsinus: hic ex veteribus etiam libris & lapide antiquo Colotiano id docet: cuius lapidis inscriptio digna quæ non illic tantùm legatur, hæc est;

C. OCTAVIVS C.F.C.N.C.P.
PATER AVGVSTI.

TR. MIL. BIS. Q. AED. PL. CVM
C. TORANIO. IVDEX: QVAESTIONVM
PR. PRO. COS: IMPERATOR APPELLATVS
EX. PROVINCIA MACEDONIA.

Ibid.v.25. *Cyrus ille à Xenoph.*] *Si Cyrus ille*,&c. legendũ esse, & ratione, & scripturæ veteris auctoritate iampridem viri docti monuerunt. Hyperbaton enim in hac oratione obseruant, hinc vsque illa, quæ septimo post versu sequuntur, *Eaq; si sic coluit ille*,&c.

Pag.430.v.11. *Vt medeare incommodis hominum.*] Placet Vrsino, *omnium*, pro, *hominum*.

Pag.433.v.18. *etsi mea pars.*] Pro, *etsi*, legit Vrsinus, *si*, deleta copula.

Pag.434.v.16. *propter singularem amorem, infinita in te auiditas gloriæ.*] Traiectas duas voculas reducit Vrsinus, legitque; *propter singularem in te amorem, infinita auiditas gloriæ.*

Pa.435.v.39. *Dionysipolitas.*] *Dionysopolitas*, scribit Vrsinus, veteribus numis auctoribus.

Pag.436.v.29. *fumo vt combureretur.*] *furno*, pro, *fumo*, malit legi Vrsinus.

Pag.439.v.1. ὀρθὰν τὰν ναῦν] Verba hæc Q. Fratris, quæ prouerbii speciem habent, sed in alium sensum, quàm oportuit, ab aliis tracta sunt, ad hunc modum interpretatur Guilielmus Canterus. verba eius hæc sunt: Ortum, inquit, habet hoc adagium ex apophthegmate nautæ cuiusdam Rhodii (vt testatur in oratione Rhodiaca Aristides) qui cùm in alto tempestate premeretur, & naufragium iam iam facturus videretur, in hæc tandẽ verba prorupit, ἀλλ᾽ ὦ Ποτειδᾶν, ἴσθι ὅτι ὀρθὰν τὰν ναῦν καταδύσω. quæ qui putarunt è tragœdia quadam desumpta, Rhodiorum dialectum fuisse Doricam non cogitarunt. Verborum autem sensus hic est: *At Neptune rectam, vt scias, nauem demergam.* Qui enim aliam proferũt, eos, vt parcissimè dicam, fugit ratio. Indicabat autẽ his verbis nauta, nihil se præter decorũ, & quàm res postularet, facturum: verùm omni suo prius satisfacturum officio, quàm nauis periret. Atque hinc ad alios potest hoc dictum referri,

qui

qui dum periculosis funguntur muneribus, nec omnẽ possunt euentum præstare, officium tamen suum à nemine patiuntur requiri: quodque solum possunt efficere, id nunquã donec viuunt, omittunt. Nec aliter videtur hoc idem Quinctus vsurpasse, quàm vt ostenderet, quamuis in prouincia nõ rectè succederent omnia, sibi tamen id imputari non debere, qui nullum non ad remp. rectè gerendam moueret lapidem: vitamque mallet profundere, quàm ab officio vel latũ vnguem, quod aiunt, discedere. Quapropter, inquiebat, quemadmodum, si gubernator nauim non nisi rectam patiatur demergi, id eius fidem & industriam comprobat: ita si quod accipiet meo tempore detrimentum resp. nihilominus hoc illi, dum consiliis meis recta stabit, & à nemine labefactata, continget: siquidem omnem fortunæ præstare euentum meum non est. Ac similiter intelligenda sunt hæc Senecæ verba: *Qui potuit dicere, Neptune nunquam hanc nauem nisi rectam, arti satisfecit. tempestas non opus gubernatoris impedit, sed successum.*

Ibid. vers. 37. *& quidem cùm spe sum maxima.*] Ita hunc locum legendum putat Vrsinus: *Equidem cùm spe sum maxima, tum maiore etiam animo, vt in hac re ne casum quidem vllum pertimescam.* atque hanc lectionem comprobari etiam aliqua ex parte à veteri ait scriptura.

IN LIB. II.

Pag. 446. v. 11. *Vetus Antistius.*] *Seuerus Antistius*, vetus excusa est lectio. Anton. Augustinum ait Vrsinus, *Vetus*, pro Seuerus, emendasse. quòd Antistiæ familiæ notum cognomen sit, *Vetus*. Posse tamen, *Seuerus*, retineri, ipse ostendit ex inscriptione, cuius exemplum hoc subiicit: SOLI INVICTO MITHRAE T. ANTISTIVS. T. F. STELLATINA SEVERIANVS DEDICAVIT. vt appareat eiusdem familiæ alterum quoque hoc Seueri fuisse cognomen. Lambinus legebat. *Sex. Vetus*, pro, *Seuerus Antistius*. ego puto Vrsinum verum dicere.

Pag. 447. v. 39. *cum auctoritate semper.*] Antea, *cum autoritate peregerat*. In qua lectione confirmat Vrsin. manuscriptorũ librorum autoritate P. Dànesii coniecturã, reponentis, *cum auctoritate semper egerat.* planè enim ita in illis

legi testatur, nisi quòd pro, *cum auct.* illi habent, *quòd auct.* Lambinus eandem viri docti emendationem secutus est, nõ vsquequaque tamen. nam verbum, *egerat*, vt alienum & superuacaneum deleuit. edidítque, *cum auctoritate semper*, vt excusum est. Non dissimulat tamen, hoc totum, *cum auctoritate peregerat*, siue, *cum auctoritate semper*, suppositum sibi videri.

Pag.453.v.15. *quod me admones de nostra Vrania.*] Sic siue Faernus, siue Malaspina, castigarunt, cùm anteà legeretur, *quod me admones de non curantia.*

Pag.456.v.26. *nam, vt scis, iampridem istum canto Cæsarem.*] Non patitur sibi eripi Lipsius, scripsisse Ciceronẽ, *nam, vt scis, iampridem istunc ante Cæsarem.* ex quo cùm factum primùm esset, *istum cante*, facili & perfrequenti librariorũ lapsu, litera à fine dictionis ad initium ablegata; postea errore errorem ducente, *istum canto*, scriptum & receptũ est. Monuerat autem, vt idem notat, Q. Frater Ciceronem, vt Pompeii amicitiam foueret, néve ita se daret Cæsari, vt obliuisceretur illius: cui respondet Cicero, Ego verò parebo tibi, vel potius iampridem parui. nam Pompeium olim colere cœpi ante Cœsarem.

Ibid.vers.37. *Vos laudatis.*] *Vos colluditis*, esse in manuscripto notat Vrsinus.

Pag.457.v.7. *Itaque ad Callisthenem & Philistum redeo: in quibus te video volutatum.*] Vetus Mureti liber habet, *Itaque ad Call. & Phil. video, in quibus te video vol.* vnde ipse suspicatur, primùm quidem errore librarii bis positum esse verbum, *video*, quod semel tantùm poni oporteret. deinde aliquem, qui corrigere vellet, ex, *video*, illo priori fecisse, *redeo*, cùm satis fuisset delere, videri enim sibi ait, Ciceronem ἐλλειπτικῶς, vt sæpè aliàs locutum, hoc modo: *Itaque ad Callisthenem & Philistum; in quibus te video volutatum*: eo magis, quòd in iis, quæ antecesserunt, de duobus illis historicis nulla mentio est, vt ad eos redire dicatur.

Ibid. vers.10. *Callisthenis quidem vulgare & notum negotium, quemadmodum Græci aliquot locuti sunt: Siculus ille capitalis, &c*] Idem ex eodem libro: *Callisthenes quidem vulgare & notũ negotiũ, quemadmodum Græci aliquot: Siculus ille*, &c. quam scripturã veram & emendatã esse iudi-

cat,

cat. Ipſum enim Calliſthenem dici vult à Cicerone, eſſe vulgare & notum negotium, id eſt, *εὐκαταφρόνητον πρᾶγμα, καὶ οὐ πολλοῦ ἄξιον*. negotium autem ita dictum, vt Græcis interdum *πρᾶγμα*. quo modo & ipſe Cicero alibi locutus eſt: *Teucris illa, lentum ſanè negotium.* Verba autē illa, *locuti ſunt*, quin melius abſint, non dubitat: cùm hoc dicatur, aliquot alios Græcos ſimiles eſſe Calliſthenis, id eſt, non magni ipſos quoque pretii. Idem capitalem hoc loco interpretatur, ingenioſum & acutū. Ouidius, *capitale vocamus Ingenium ſollers.*

Pag. 458. v. 13. *datas Blandenona.*] Emendat Sigonius, *datas Laude* (nomen id oppidi) *nonis*, &c.

Pag. 459. v. 34. *neque laborant quod mea conſcientia copiarum noſt.*] Lambino legendum fortaſſe videbatur, *quòd mira eſt conſenſio cop. noſt.*

Pag. 460. v. 2. *quod putas, magis etiam illa* (*etenim magni aſtimo me*) *ἀμφιλαφίαν illam tuam.*] Legit Lambinus, *quod putas eſſe e re tua. Etiam magni aſtimo ἀμφιλαφίαν illam tuam*, &c.

Ib. v. 15. *plus vnus Cato fuerit.*] *plus vnus Cato potuerit*, legebat Faernus ex loco ſimili in ep. XIV. lib. IV.

Pag. 461. v. 18. *num aut res, aut.*] Vrſinus ex Longolii libro, *num aut res eum, aut*, &c.

IN LIB. III.

Ibi. v. 25. *ibi Meßidium.*] *Mußidium*, malit Vrſinus, quòd ita in numis Cæſaris frequens occurrat hoc familiæ nomen. quanquam illud non improbet, vt ſit à Meſſia gente.

Pag. 462. v. 19. *vt eorum vaporarium, ex quo ignis erumpit, eſſet ſub tectum cubiculi ſubgrande.*] Legit Scalig. *vt eorū vaporariū eſſet ſub tectū cubiculi ſubgrunda.* in quo & gloſſema illud, *ex quo ignis erumpit*, delet: &, *ſubgrande*, emendat, a, in u, mutato. De gloſſemate, idem monuerat Vrſinus.

Ibid. v. 34. *& ſalientibus additis.*] *& ſalientibus aquis*, habet Leoniceni liber, quo vſus Vrſinus. & mox, *velle redimere*, pro, *velle retinere.*

Pa. 463. v. 8. *qui eſt ad Furina.*] *Forina*, veteri inſciptione legi obſeruat Vrſinus.

FINIS.